

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

E-ISSN: 2539-6765

JMPS

ปีที่ 8 (ฉบับเพิ่มเติม) เผยแพร่ในโอกาสเฉลิมฉลอง
วันวิสาขบูชาโลก ประจำปี 2563

Vol.7 (Supplemental Issue) Published for
The United Nations Day of Vesak Celebration, 2020

สติ: จากวิถีธรรมสู่วิถีใหม่

Mindfulness: From way of Dhamma to New Normal

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 8 ฉบับเพิ่มเติม (พฤษภาคม - มิถุนายน 2563)

Vol. 8 Supplemental Issue (May – June 2020)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) และ ฉบับเพิ่มเติม ตีพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September - October, 6th issue November - December) and Supplemental Issue published for the United Nations Day of Vesak Celebration. It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

ศ.ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. รัตน์ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศีลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Executive Editor

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc.Prof. Dr. Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai,
Thammasat University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Ven. Dr. Phrapalad Somchai Payogo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,

สถาบันพระปกเกล้า

ดร. พูนสุข มาศรีงสรรค์,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. หิมพรรณ รักแตงาม,

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร. สุวรรณี อ้อแสงชัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dr. Thawilwadee Bureekul,

King Prajadhipok's Institute

Dr. Poonsuk Masrungson,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Himapan Ruktaengam,

Mahidol University

Dr. Suwannee Horsaengchai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา),

มือถือ: 063-840-1888 Line ID: piyanat1996

อีเมลล์: piyanat.so@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

Tel. 063-840-1888 ID line: piynat1996

Email: piyanat.so@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

นางสาวชลิดา นิคงรัมย์: Miss Chalida Nikongrum

● กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

และ ฉบับเพิ่มเติม (supplemental issues) พฤษภาคม – มิถุนายน เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความตาม

นโยบายของมหาวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ประจำปี

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 8 ฉบับเพิ่ม (Supplemental Issue) (พฤษภาคม – มิถุนายน 2563) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน มีทั้งบทความทางวิชาการที่เป็นภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งกองบรรณาธิการได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจำนวนมากได้ร่วมส่งบทความทางวิชาการเพื่อเข้าร่วมตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ในวารสาร กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ สู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ISSN : 2539-6765 (Online) ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ใน **วารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567)** และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 2562 วารสารได้ยกเลิกการเผยแพร่ในลักษณะรูปเล่มเอกสาร โดยจะเน้นการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสาร ปีที่ 8 ฉบับเพิ่มเติม (Supplemental Issue) (พฤษภาคม – มิถุนายน 2563) เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความตามนโยบายของมหาวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ประจำปี ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำตัวอย่างบทความในฉบับที่น่าสนใจ ตัวอย่าง เช่น

การขับเคลื่อนเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงภายใต้เศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง: พื้นที่ต้นแบบอำเภองาว โดย ส่งเสริม แสงทอง, พัลลภ หารุคำจา และทิพาภรณ์ เยสุวรรณ ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของพระนักพัฒนาได้แก่หลักของความสุขของคฤหัสถ์ หลักการพึ่งตนเอง หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ และหลักโภควิภาค 2) ผลการดำเนินงานของพระนักพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาอธิบายให้กับชาวบ้านในชุมชนให้เข้าใจ และนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างเครือข่ายในชุมชน 3) วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนา ตามแนวคิดทฤษฎีบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม โดยใช้หลักปาปนิกรรม และหลักพละธรรม แนวคิดการสร้างเครือข่าย ทฤษฎี

การพัฒนาชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนา และ 4) สักระยะห้องความรู้พื้นที่ต้นแบบเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วยวงล้อพระธรรมจักรทั้ง 6 แกนคือ (1) หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (2) การถ่ายทอดหลักธรรม (3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่สูง (4) เศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองแบบพอเพียงบนพื้นที่สูง (5) คุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง และ (6) รูปแบบของเครือข่ายพระนักพัฒนา

โรงเรียนสันติภาพ: ศึกษาและพัฒนากระบวนการใกล้เคียงโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดย คณินนิตย์ ศรีรักษ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนมี 2 ระดับ คือ การทะเลาะวิวาทด้านคำพูด และการทำร้ายร่างกาย ซึ่งมีสาเหตุมาจาก 1.1) สภาพทางครอบครัวที่ยากจน หย่าร้าง 1.2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็ก เช่น ความมีอคติต่อกัน การรักพวกพ้อง เป็นต้น 1.3) สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และ 1.4) สารเคมีในร่างกาย 2. กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน สำหรับความคล้ายคลึงคือ การใกล้เคียงเป็นกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมี บุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือเพื่อระงับข้อพิพาท ส่วนความแตกต่างคือวิธีพิจารณานั้นมีบางส่วนที่ไม่เหมือนกัน เนื่องจาก ระบบกฎหมายหรือกติกาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ อาจเป็นเป้าหมายปลายทางที่แตกต่างกันมากกว่าในเรื่องอุปสงค์อุปทาน 3. กระบวนการใกล้เคียงโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนใหญ่ คือ 1) การเตรียมความพร้อม และสร้างความไว้วางใจ 2) ตั้งสติและปรับ อารมณ์ 3) การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุความขัดแย้ง 4) การจัดการปัญหาความขัดแย้ง 5) การหาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน และ 6) เสริมสร้างความสัมพันธ์ ให้คู่กรณีทำกิจกรรมร่วมกัน

วิกฤตครอบครัวในสังคมไทย: ศึกษาและเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขรवासธรรม โดย ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และรุ่งโรจน์ ศิริพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคครอบครัวไทยในปัจจุบันคือ มีความเห็นแก่ตัว เอาตัวเอาเปรียบ ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมจึงต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย 2) หลักขรवासธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี 4 อย่าง คือ (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน (2) ทมะ การฝึกตน (3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น (4) จาคะ การเสียสละแบ่งปัน และการมีน้ำใจ เป็นหลักธรรมโดยตรงของขรवासผู้อยู่ครองเรือน และเป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลมีความสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่ของผู้ครองเรือนมีความสุขสงบสุขราบรื่น

การวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล โดย ภิลักษณ์ชญา วัชรวิทย์, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที และพระเมธาวิญญู ผลการวิจัยพบว่า 1) การพยาบาล คือ การใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการดูแลผู้ป่วยทั้งร่างกายและจิตใจ โดย

ยึดหลักให้ความปลอดภัย การส่งเสริมสุขภาพอนามัยอันดีต่อประชาชนและสังคม โดยมีได้คำนึงถึง เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะตลอดจนสิทธิทางการเมือง และพยาบาลต้องได้รับการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลปะสาขาการพยาบาล ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ จะต้องมีการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) หลักพุทธสันติวิธีสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลได้แก่ (1) หลักพรหมวิหาร 4 (2) หลักอิทธิบาท 4 และ (3) หลักสังคหวัตถุ 4 3) การวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล วิเคราะห์ได้ดังนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ส่งเสริมความรัก ความเมตตา และสันติภายในใจของพยาบาล เพื่อเป็นฐานปฏิบัติงานต่อผู้ป่วยอย่างมีความสุข หลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมการทำงานของพยาบาลให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมสัมพันธภาพสร้างบรรยากาศความสุขในการศึกษาและปฏิบัติงานพยาบาล ดังนั้น หลักพุทธสันติวิธีทั้ง 3 ประการ สามารถสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของพยาบาลให้ดีขึ้น และสามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วนผู้ป่วยได้รับการบริการรักษาที่ดีและมีคุณภาพ

รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง โดย วริศดา พุกแก้ว, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และชนทอง วัฒนะประดิษฐ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมีปัญหาด้านร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาขาดการใช้สติอย่างเหมาะสม ปัญหาขาดความรู้ในการดูแลตนเอง ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านครอบครัว และปัญหาด้านเศรษฐกิจ 2) การพัฒนาการใช้สติด้วยการไหว้พระสวดมนต์ เจริญสมาธิ นั่งสมาธิหลับตา ตามคุณลมหายใจเข้า-ออก พิจารณากายจิต และแผ่เมตตา 3) รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแพทย์แผนปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) การสวดมนต์ เจริญสมาธิ และสันทนาธรรม 2) ดูแลเรื่องอาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ อากาศ ความอบอุ่น อนามัย งานอดิเรก อุจจาระ ป้องกันอุบัติเหตุ และให้อภัย 3) มีกัลยาณมิตรดี กิจกรรมดี สื่อสารดี สื่ออุปกรณ์ดี หลักธรรมดี และบรรยากาศดี ทั้งนี้ การฝึกจิตโดยใช้สติปัฏฐานสี่เป็นการเจริญสติพิจารณาให้รู้เท่าทันและรู้แจ้งในทุกข์ เมื่อปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญญาในการมองเห็นความจริง เข้าใจ และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ปล่อยวาง จึงทำให้เกิดสันติสุขภาวะทั้งกายและใจ มีลักษณะของ “4ดี” คือ ร่างกายดี จิตใจดี อารมณ์ดี ปัญญาดี

แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมาย โดย อุทัยวรรณ สุกิมานิล ได้นำเสนอประเด็นและองค์ความรู้ทางวิชาการไว้ว่า การดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุภายใต้หลักพุทธวิธีและกฎหมาย แนวปฏิบัติกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในหลักพุทธศาสนาที่บทความนี้นำเสนอ ได้แก่ หลักภavana 4 และพรหมวิหาร 4 ในการดูแลสุขภาพองค์รวมผู้สูงอายุด้วยพุทธวิธี 5 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถรักษาสมดุลและมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว บทความนี้นำเสนอปฏินญาสากลและกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุที่ควรทราบ ซึ่งผู้เขียนเสนอแนะให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีสุขภาพเสื่อมถอยต้องการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพดูแลระยะยาว

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และกองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระมหาดวงเด่น วิฑูญาโน, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
บทความวิจัย: Research Articles	
Using E-portfolios to Assess University Students' Learning Success.....	1-7
<i>Sureepong Phothongsunan</i>	
Sexual Violence against Women: A Study of Struggling and Negotiation of Raped Ethnic Women.....	8-19
<i>Netdao Yangyubon</i>	
การขับเคลื่อนเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงภายใต้เศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง: พื้นที่ต้นแบบอำเภอองาว: The Movement of Upper Hill Buddhist Monk Developer Network under Sufficient Economic Community: Target Area in the District of Ngaw.....	20-32
<i>สงเสริม แสงทอง, พัลลภ หารุคำจา และทิพาภรณ์ เยสุวรรณ: Songserm Seangthong, Panlob Harucamja and Tipaporn Yesuwan</i>	
โรงเรียนสันติภาพ: ศึกษาและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี: Peaceful School: A Study and Development of Mediation on Process by Buddhist Integration of Ban Pho Wai School, Muaeng District, Suratthani Province.....	33-47
<i>คณินนิตย์ ศรีรักษ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Khanungnid Srirak and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
วิกฤตครอบครัวในสังคมไทย: ศึกษาและเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลัก ขรรวาสธรรม: The Family Crisis in Thai Society: A Study and Building of the Peaceful Family with Gharāvāsa-Dhamma.....	48-60
<i>ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ รุ่งโรจน์ ศิริพันธ์: Pinthip Manosujarittham, Phramaha Hansa Dhammahāso and Roongroj Siriphan</i>	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการการบริหารจัดการสภาร์ทอเพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบต่องสังคมตามหลักพุทธสันติวิธี: The Process of Smart Apartment Management with Social Responsibility by Buddhist Peaceful Means.....	61-72
สุกัญญา ชาญกุลิคุปต์, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Sukanya Chankasikup, Khantong Wattanapradith and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
การวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล: An Analysis of Buddhist Peaceful Means for Duty Performance Motivation of Nursing Students.....	73-82
ภิลักษณ์ชญา วัยวุฒิ, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์, พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที และพระเมธาวิญญู: <i>Piluckchaya Waiyawoot, Khantong Wattanapradith, Phramaha Weerasak Abhinandavedi and Phra Medhavinairos</i>	
การพัฒนาหลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: A Development of Mindfulness Studies in master's degree (International Program) for International Buddhist Studies College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.....	83-95
ณัฐชัยธร มุขสุตาชัยสิริ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Natchayatorn mugsudachaisiri. Phra Pramote Vatagovito and Phramaha Hansa Dhammahāso.</i>	
กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี: The Activities for Buddhist Intergrated Well- Being Promotion for Phutai Elderly Students in Bayao Sub-district, Wangsammo District, Udonthani Province.....	96-107
พระครูวรมงคลประยุต (บุญเสริม สิริมงคล), พระมหามิตร ฐิตปญโญ และพระโสภณพัฒน์บัณฑิต: <i>Phrakhru Woramongkonprayut (Boonserm Sirimañkalo), Phramaha Mit Thitapanyo and Phra Sophonphatthanabandit</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง: A Model of Mindfulness Development to Promote the Peaceful Well-Being for the Dependent Elderly.....	108-120
วิศดา พุกแก้ว, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์: <i>Varisada Phugkaew, Phramaha Hansa Dhammahāso and Khantong Wattanapradith</i>	
คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ: Electronic Information Bank for Insightful Usage of Thai Language by Students in a Variety of Contexts: Politics and Government: Society Religion and Culture; Entertainment and Economics.....	121-133
จัญญญา งามเนตร, และมธุรส จงชัยกิจ: <i>Jananya Ngamnet, and Maturros Chongchaikit</i>	
วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์และพระพุทธศาสนา: An Analysis of Class Concepts of Martin Luther King, Jr., and Buddhism.....	134-146
ธัญญาภรณ์ โตชำนาญวิทย์: <i>Thanyabhon Tochamnanvit</i>	
รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์: A Judicial Public Mediation Model for People by Buddhist Peaceful Means: Case Study of Sawai Sub-District, Prang Ku District, Sri Sa Ket Province.....	147-160
ธปภัค บุณยะสิงห์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Thapaphat Buranasing, Phramaha Hansa Dhammahaso and Phra Pramote Vadakovito</i>	
กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขด้วยหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง: The Relationship Building Process among Labors to Enhance Peaceful Organization by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Rayong Cash Inventory Center.....	161-171
สุริยนต์ จันทศิริ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Suriyon Jansiri and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	

เรื่อง	หน้า
การส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ: Promotion of Community Products with Online Marketing by Buddhist Peaceful Mean: A Case Study of Sawai Sub-District Prangkhu District, Srisaket Province.....	172-184
สุระเชษฐ์ สุทธิบุตร, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Surachet Sutthibut, Phramaha Hansa Dhammahaso and Phra Pramote Vadakovito</i>	
การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธ บูรณาการ: An Analytical Study of Sustainable Development Goals of The United Nations (SDGs) in the Integrated Buddhist Perspective.....	185-197
ธัช จันทธัมมทัตต์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Touch <i>Chantharathamthat and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร โดยพุทธสันติวิธีในธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่: A Model of Strengthening Organizational Commitment in Krung Thai Bank Public Company Limited (Head office) by Buddhist Peaceful Means.....	198-212
กนิษฐ์ วงศ์บุญมาก, พระราชปริยัติกวี และชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์: Kanit <i>Wongbunmak, Phra Rajapariyatkavi and Khantong Wattanapradith</i>	
กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่ม บิน ตามหลักพุทธสันติวิธี: The Process of Enhancing the Safety Competency of Special Light Air Paramotor Pilots Based on Buddhist Peaceful Means....	213-225
โอวาท พรหมพินิจ, ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Ovat <i>Phrompinid, Khantong Wattanapradith and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการตัดสินใจการตัดสินใจของสตรีโดยหลักพุทธสันติ วิธี: Strengthening a Decision-Making Process of Women's Aesthetic Plastic Surgery by The Buddhist Peaceful Means.....	226-238
กัญชร สุกลิ้ม, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และพระเมธา วินัยรส: Kancharos Sooklim, Phramaha Hansa Dhammahāso, Khantong Wattanapradith and Phra medhavinaiyaros	

เรื่อง	หน้า
แนวทางการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย: Service guidelines of Quality Accounting Department in Thailand.....	239-250
พฤษภา แก้วสาร และ นพดล พันธุ์พานิช: Phruksa kaewsan and Noppadol Punpanich	
การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0: Integration of Knowledge into Innovation of Teachers 4.0.....	251-268
ณัฐตะวัน ลิ้มประสงศ์: Nattawan Limprasong	
การพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0: Developing of Community Store as Civil State Prototype for Encouraging Thailand 4.0.....	269-281
ปราโมทย์ ยอดแก้ว, ศุภวรรณ อภิชาติไตรสรณ์, รติวัลย์ วัฒนสิน, สมธิราภ์ พรหมศิริ และ นกุล ฤกษ์จรีจุมพล: Pramote Yotkaew, Supawan Apicharttraison, Ratiwan Watanasin, Smateera Phomsiri and Nakul Lerkjarijumpon	
ความท้าทายและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงของครูฟิสิกส์: Challenges and Problems in Teaching Doppler Effect of Sound of Physics Teachers.....	282-294
ทวิช มณีพนา, ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล และพินิจ ขำวงษ์: Thawich Maneepana, Chaninan Pruekpramool and Pinit Khumwong	
สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: Situations of Innovative Learning Method for Nursing Students in Nursing College under the Praboromarajchanok Institute in the Northeast of Thailand.....	295-307
จริญญาศรี มีหนองหว้า, กชพงศ์ สารการ และไพรวลัย โคตรตะ: Jaroonsree Meenongwah, Kotchapong Sarakarn and Paiwan Kotta	

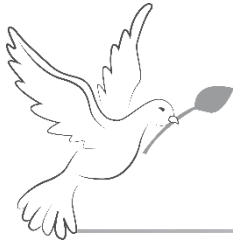
เรื่อง	หน้า
ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ: The Problem of Compensation Claims in the Case of Officials of Local Administrative Organization Violating the Government Organization Agencies.....	308-318
เกรียงไกร กาญจนคุหา, นิตี ผดุงชัย และรัฐชญา ฤาแรง: Kriangkai Karnjanakuha, Niti Padugchai and Radchada Lurang	
การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย: The Study of a Learning Management Model to Promote Critical Thinking of Preschool Children.....	319-330
วรัญชลี รอดเรือง, จตุพล ยงศร และจักรกฤษณ์ โปณะทอง: Waranchalee Rodruang, Chatupol Yongsorn and Chakrit Ponathong	
รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ): A Model of Peaceful Creation of Phra Dhammakosajan (Buddhadasa Bhikkhu).....	331-342
พระครูมหาเจติยารักษ์ เข้มนาถ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: phrakrumaha Jathiyarak khemnak, Phra Pramote Vadakovido and Phramaha Hansa Dhammahaso	
สองกระแสแห่งคำสอนว่าด้วยสติ: มหาสติปัฏฐานสูตรและการลดความเครียดด้วยสติ: Two Approaches of Mindfulness Teachings: Mahasatipatthana Sutta and Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR).....	342-356
หิมาพรรณ รักแตงาม: Himapan Ruktaengam	
บทความวิชาการ: Book Articles	
5 พลังแห่งการร่วมแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทยผ่านฐานคิดทางพุทธสันติวิธี: 5 Institutions for Solving Thai Youth's Cyberbullying based on Buddhist Peaceful Means.....	357-370
พระอรรถชาติ อตฺถชาโต (เดชดำรง) และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์: Phra Atthachart Atthajāto (Detdamrong) and Khantong Wattanapradith	

เรื่อง	หน้า
ความดีสากล 5 ประการ: หลักการต้านภัยโควิด-19 ของพระธรรมกาย: UG5: Wat Phra Dhammakaya's principle to overcome COVID-19.....	371-385
พระครูสมุทรสันติวงศ์ วุฑฒิวิโส และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์: Phrakhu Samu Sanitwong Vuddhivamsa and Khantong Wattanapradith	
แนวความคิดดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมาย: Concepts of Health Care for The Elderly under Buddhist Methods and Laws.....	386-402
อุทัยวรรณ สุกิมานิล: Uthaiwan Sukimanil	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Using E-portfolios to Assess University Students' Learning Success*

Sureepong Phothongsunan

School of Arts, Assumption University, Thailand.

Corresponding Author. Email: sureepong@hotmail.com

Abstract

E-portfolios are considered an effective way of motivating learners to review language and help reflect on their own objectives of learning and achievement. This paper describes and discusses core aspects of the e-portfolio assessment instrument used to evaluate students' learning in an English for Specific Purposes (ESP) course at a Thai university. It is the writer's motivation to explore e-portfolio assessment to try out an optional formative assessment instrument which could provide guidance on students' progress and check how far students have mastered what they have learned in their English course each semester. This way, assessment of learning can be used both to measure and promote learning. The instrument, in its pilot stage, if successfully implemented, can be optimized in other language courses offered at university.

Keywords: E-portfolios; University Students; Assessment

* Received April 11, 2020; Revised May 6, 2020; Accepted May 16, 2020

Introduction

E-portfolios are a repository of students' work provided within an online and offline environment. For online access, many websites today offer free space which can be used in e-portfolio development for educational purposes. If intended, students can also work offline and post content to e-portfolios by design. One of the important aspects to consider when developing e-portfolios is to identify students' and teachers' technological needs and access (Ali, 2005). Therefore, it is relevant to point out that in the writer's setting, every classroom is equipped with a computer with internet access. Also, most students and teachers have access to connected smart phones and/or tablets at their fingertips. The issue of having access to computers or devices necessary for completing e-portfolios is not a concern from the writer's stance. It is common to see that students at all levels including tertiary education enjoy technology-driven activities. With the increased role of digitalisation and innovation in teaching and learning, learners are using more PDAs, tablets and mobile phones to help them learn from a wide range of sources accessible. EFL teachers are thus encouraged to use innovative teaching methods to engage with students. Blended learning, the combination of asynchronous and synchronous learning activities in a course, helps ensure that students are exposed to the opportunity to benefit from the best of both worlds (Pazio, 2010). Most of the researchers who have studied a blended learning approach and its application in enhancing English language learning pinpoint a great number of positive effects, including an improved vocabulary range and effective mastery of grammatical knowledge. On the contrary, a little empirical research revealed that teaching through blended learning had no effect on learners' learning progress.

When it comes to technological inclination, it is important to choose a platform suitable for a particular group of learners and teachers. It is also about what kind of information to be stored: written, oral or non-verbal student production or a combination of these. In most cases, the written form of information is formal and more preferable in academic contexts.

Sections of the e-portfolios

The e-portfolio can be composed of three salient sections: Course Information, Assignments and Comments. For online e-portfolios, which are more challenging these days than offline counterparts, what teachers can do is to have these components designed as

PowerPoint slides and upload them to a master account of the host platform. The master account allows creation of one account per group/teacher involved and teachers are, thereafter, allowed to create individual accounts for their students. All the slides uploaded through the master account are to be made available to every student concerned. The sections are limited to three so as to facilitate the process of e-portfolio making to be less complicated and more user-friendly.

Course Information

The objective of including this section in the e-portfolio is to engage both learners and teachers in the learning process (Nckay, 2006), hence, sharing with them the accountability for learning for students and teaching for teachers. In addition, the concept of assessing through an informal tool such as an e-portfolio may be facing with some questions about reliability and availability of resources (McKay, *ibid.*). Thus, it is important that content, structure, and criteria be made clear to stakeholders to increase levels of reliability and validity of the instrument. Reference materials also need to be easily assessable for teachers who are experimenting with e-portfolio assessment for the first time.

Assignments

This is the section in which students keep their work. Even though teachers encourage students to create their own content, they also have suggested tasks available just in case as at times students lack ideas on what to come up with for details. The topics of the suggested tasks have to be personal and within the conceptual capacity, interest, and experience of learners. In the end, topics are better to be planned and well-selected so they are likely to promote and access language use which involves interaction and authenticity. Interaction comes from the fact that an e-portfolio is naturally built for an audience. While students work mostly independently to create content, they will have their teachers and classmates to help validate and acknowledge their work periodically as planned, creating an authentic learning environment. After all, portfolios make students work visible to the community as evidence of teaching and learning (Stefanakis, 2002).

In fact, many EFL educators over the past years have been in support of using more formative assessment in securing learning success (Asghar, 2013). The objective of formative assessment is to monitor student learning to provide continuing guidance that can be used by teachers to develop their teaching and by students to better their learning. In particular,

formative assessments assist learners in identifying their pros and cons and direct attention to areas that need improvement. Moreover, formative assessments help teachers recognise where students are having difficulties and address complications instantaneously. Examples of formative assessments involve asking students to develop e-portfolios, draw a concept map to represent their understanding, identify the main point of a lecture, and even turn in a proposal for initial schema building. In line with the implementation of the Common Core State Standards, formative assessment is necessary and becomes an even more fruitful tool for student success to better prepare students to meet higher academic demands for university or career pursuits (CCSSO, 2010).

Comments

This section aims at making room for self-reflection and self-assessment, based on the objectives of using e-portfolios stated earlier. If EFL teachers want their students to take responsibility for their own learning, promoting learner autonomy, it is the teachers' job to make this clear right from the beginning. Since students are young, it might be the first time they have experience with self-reflection and self-assessment; therefore, the activities are meant to foster their sense of achievement in the current level in a very straight-forward aspect. Mortari (2015) indicates that reflection is a very vital mental activity, both in academic and professional life.

Research objective

The objective of this paper is to shed light on the possible use of e-portfolios to assess students' learning English at a Thai university. It is the writer's intent to explore e-portfolio assessment as a formative assessment tool to systematically monitor the student learning progress in learning English each semester. Likewise, language teachers benefit from this as well since when they work with students who are building e-portfolios and reflecting upon the work in them, language teachers learn to engage with students electronically in addition to having to creatively design and assess the assignments included in student e-portfolios. In this study, a platform called Microsoft Teams was initially employed to develop e-portfolios. With various features on it, it was possible to organise and assign student assignments and divide the students into small groups to promote collaborative learning.

Preliminary implementation results and next moves

Using e-portfolios is a novel approach in a Thai EFL context and should be regarded as a pilot scheme to be used initially with relatively small groups of learners. During the first phase of the pilot, it was found that EFL teachers reported great student involvement and enthusiasm in developing their e-portfolios. One aspect which was noted was that self-motivated students would encourage their peers to keep on working, since they would always want to share their latest updates on the e-portfolios, which fostered a sense of pride and commitment.

From the preliminary investigation with two small groups of students in September 2019, it was found that the teachers resented not having more time to work on the e-portfolios in class. This shows that one aspect of teacher development which cannot be overlooked is how to foster learners' autonomy and develop learner training skills, a part of heutagogy (Sophie, 2017), which is also connected with successful lifelong learning, a skill required for learners to have in the 21st century. Blaschke (2012) indicates that the aim of heutagogy is self-determined learning closely related to student-centred learning which indicates that the learner is the main catalyst in their way of acquiring knowledge, which emerges through individual cultivation.

It was also found that among other positive aspects of using the e-portfolios included the perception of assessment tasks as being part of effective classroom practice and the development of self-correction skills among the students in both groups. The use of e-portfolios as a means of fostering interaction was actually salient from the writer's observation in addition to having the potential for evaluating student performance and measuring the appropriateness of the learning ambience.

Creativity in the Language Classroom

It is extensively accepted that creativity is one of the 4C learning skills required in the current century apart from communication, critical thinking and collaboration. This means that learners and educators in any field are to some extent to be equipped with some creative concepts in their learning and teaching practices. It is crucial in the current global economy propelled by data, technology and innovation. Therefore, all must be able to cope with vagaries fast, fruitfully and above all creatively. Language classroom creativity is thus vital and not a new occurrence because it increases motivation, empowers learners, helps create self-

esteem, builds a sense of excitement, supports collaboration in group work, provides opportunities for repetition and reinforcement and constructs class community (Avila, 2015). As some of the perceived barriers to creativity are routine, close-ended tasks, fear of making mistakes, stiff rules and the idea that fun is not conducive to learning, teachers are then to vary what they do in the classroom. They should use open-ended tasks, create a safe environment for taking risks, have adjustable discipline according to objectives and allow for experimentation to take place. These obviously are some ways of creating an atmosphere where creativity can arise freely.

Employing e-portfolios can help develop creativity as learners will be allowed to be exposed to different uses of language in addition to being able to express who they are in different ways. In this regard, learners can openly show their interests and talents through creative tasks assigned. Because of this, promoting creativity in the classroom calls for an open-minded instructor, who has an important role in introducing different ways of doing activities. The instructor has to be open to suggestions from his/her students and guide them as to how they can achieve what they want to do. In the end, the instructor would be able to discover that the students are a rich source of creative power that can be unleashed under the instructor's mindful guidance.

Further Implementation

The writer is in process of moving on to phase two of the pilot before attempting full actual implementation in order to further unpick the effectiveness of alternative assessment through e-portfolios in the ESP classroom in an EFL context. The second phase focuses on trying the e-portfolios with three more groups of students, about five to six in each, learning with two other ESP teachers. The teachers will have been instructed carefully before they work with the students to ensure the protocol of e-portfolio utilization. After the second phase is conducted, then it is expected that the e-portfolios will be used by all the teachers and students of the ESP course.

Conclusion

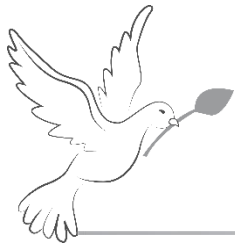
It is the writer's deliberation and belief that e-portfolio assessment is likely to encourage the use of English inside and outside the classroom, in a more dependent and creative way, through an engaging, interactive, stimulating and meaningful process. Still, there is a need for careful planning and very well-assisted deployment and monitoring schemes as

key aspects if it is eventually to be integrated to a university assessment policy, which could in turn pave a way for e-portfolios to be adopted for use in other English courses.

References

- Ali, S. Y. (2005). *An Introduction to Electronic Portfolios in the Language Classroom*. The Internet TESL Journal, 11(8). Retrieved November 20, 2019, from <http://iteslj.org/Techniques/Ali-Portfolios.html>
- Asghar, M. (2013). Exploring Formative Assessment Using Cultural Historical Activity Theory. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 4(2): 18-32.
- Avila, H. A. (2015). *Creativity in the English class: Activities to promote EFL learning*. HOW, 22(2), 91-103. Retrieved November 1, 2019, from <http://dx.doi.org/10.19183/how.22.2.141>.
- Blaschke, L. M. (2012). *Heutagogy and lifelong learning: A review of heutagogical practice and self-determined learning*. The International Review of Research in Open and Distance Learning. Retrieved November 12, 2019, from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ979639.pdf>.
- Council of Chief State School Officers (CCSSO). (2010). *Common core state standards initiative*. Washington, DC: Author. Retrieved December 1, 2019 from <http://www.corestandards.org/>
- Mckay, P. (2006). *Assessing Young Learners*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mortari, L. (2015). Reflectivity in Research Practice: An Overview of Different Perspectives. *International Journal of Qualitative Methods*, 14(5): 1–9.
- Pazio, M. (2010). Blended learning and its potential in expanding vocabulary knowledge: A case study. *Teaching English with Technology*, 10(1), 3-30.
- Sophie, L. (2017). *The relation between the theory of heutagogy and successful life-long learning*. Munich: GRIN Verlag. Retrieved December 2, 2019, from <https://www.grin.com/document/371163>
- Stefanakis, E. H. (2002). *Multiple Intelligences and Portfolios: A Window into the Learner's Mind*. Portsmouth, N. H.: Heinemann.

Sexual Violence against Women: A Study of Struggling and Negotiation of Raped Ethnic Women*

Netdao Yangyubon

Chiang Mai University, Thailand.

Corresponding Author. Email: nok88m8@gmail.com

Abstract

This research article has 2 objectives: 1) to find out conditions and contexts which facilitate sexual violence against marginalized ethnic women as well as the effects of rape occurring in marginalized ethnic women; and 2) to find out how raped ethnic women are able to overcome trauma and negotiate with the family and community. The research methodology consists of 3 methods; 1) the participatory observation by joining daily life activities with key informants; 2) in-depth interviews with key informants; and 3) interviews with representatives of NGOs and governmental officers. The units of analysis consist of narratives of the raped ethnic women to understand how structural conditions subjugate raped ethnic women as well as how these women have struggled or negotiated in their life.

From the research, it is found that: 1) the rape of the ethnic women is a form of sexual violence derived from multiple factors; politics, government, justice process, economics and culture that affected the victims' daily lives. The violence overlaid with ethnicity, gender, labor migration, and unequal power of negotiation that repeatedly jointly produced the violence as normal phenomenon, and 2) new identities of the raped women could be built up as survivors by use of the NGOs mechanism in struggling in the justice process, and use of various kinds of capitals such as being good mothers, grateful daughters, being wealthy status, etc., to negotiate with their family, community and others to overcome the trauma and survive worthily in the society.

Keywords: Raped Ethnic Women; Sexual Violence; Struggling; Negotiation

* Received April 22, 2020; Revised May 5, 2020; Accepted May 16, 2020

Introduction

The two adjoining areas alongside the Thailand – Myanmar border is a significant area in terms of both international economics and culture. The relationship between the two dimensions leads to many problems including a problem which is the core of this research.

The border area has diversity of cultures since habitats and communities of ethnic groups, such as Karen, Kachin, Mon, Thai Yai, Kareni, Tai Lue, etc., sporadically settle along both sides of the border. This economic and cultural area, hence, has become the place for building up better lives of ethnic people as well as for existences of cultures and identities, adaptations and negotiation of the ethnic groups.

Myanmar people's labor migration across the border seeking jobs in Thailand is a favorite way for better lives of ethnic people in the country but it is also the way leading ethnic women to face sexual violence. It is found that amid the migration, ethnic women have had confronted with various kinds of violence; human trafficking, labor exploitation, rapes, etc. For rapes, in particular, some of them were violated both in the country of origin, before across the border. Some were done on the way or at workplaces, such as in garment factories, agricultural farms, restaurants, etc. These kinds of depressed events had repeatedly occurred to marginalized ethnic women within the context of labor migration that has caused suffering and oppression to them in terms of lack of social and financial security and lack of legal assistance, etc. (Karen Women Organization, 2016)

The afore-said oppressions pushed the women victims to unite themselves among the same ethnic groups and established non-governmental organizations (NGOs) with main objectives to resolve the sexual violence and develop the women's capacities to reach the level of self-reliance. Among other NGOs, Social Action for Women (SAW), Burmese Women Union (BWU), Shan Women's Action Network (KWO), Kachins Women Association Thailand (KWAT) and Mae Tao Clinic are the said organizations established to run activities for the purposes. From this movement, we can understand that the ethnic women victims, who have been marginalized people with poor protection by law, disadvantage status and lack of bargaining power, have attempted to find out and seek effective self-protection mechanism, to have bargaining power and build up their

own identities to protect themselves from sexual violence and human rights violation of marginalized ethnic women. (Mae Tao Clinic, 2016)

From the core fundamental objective of protecting the marginalized ethnic women from the sexual violence in the context of labor migration, these social movements of women proceeded by these social organizations have extended boundary of their activities wider both in terms of areas, issues and levels of implementation. In dimension of area, the movement has been found both in territories of Thailand and Myanmar; some are found in villages of both sides of the territories and in temporary shelters centers in Thailand's soil nearby the border. The movements include provisions of remedies and/or legal assistance to ethnic women victims, who had suffered from sexual violations in Thailand or Myanmar, provision of emergency homes and managing the return – home scheme for the victims and promotion of their knowledge on human rights and women's rights, implementations of campaign for ending violence against women by 6 ethnic women groups in Mae Sod district, Mae Hong Son province, and pushing the campaign with Thai government for changes in laws and policies concerning the send – back refugees, taking part in the political movement for social reform in Myanmar and in development of women's political roles in the same country, etc.

It is interesting that their activities have been undertaken at all levels: from the level of ethnic communities in both sides of the border, then, climb up to national level, as aforementioned involving their campaigns, and, finally, up to international level. The women's movement can push the sexual violence to be known and perceived at the international level. Furthermore, some campaigns of these movements were participated by their network, for example the campaign of the Rape License over ethnic women that reflected the relationship between the nation and body politics of women and how the nation state use sexual violence as power to control women. However, the Shan women's movement has shown the resistance to the state's power, has made changes political geography of ethnic conflicts, and has challenged the centralized power of the Myanmar's state (Luangaramsri, 2006).

Following the concept of sexual violence (Nagel, 2003), sexual violence is viewed as a form of women's oppression by patriarchy and rape is used as a weapon of destruction, genocide, ethnic cynical contempt by using the woman's body as “geography of gender and ethnicity”. Sexual violence is explained by myths and women bear the stigma of rape and

experience trauma and control. However, women try to create meaning and space for bargaining power. In this research, I will study how social structures cause sexual violence against marginalized ethnic women and how marginalized women seek strategies to overcome violence and bargain power.

In addition, following Burstow's concept of the trauma, Burstow (2013) suggests that the patriarchal discourses have the power to give meaning to rape that occurs to women and these discourses determine how women experience and cope with rape trauma because patriarchal discourse has defined their thoughts and daily lives as a daughter, a mother, a wife. This concept requires careful examination of the use of these discourses, including the role of the state and the law, to respond to the experience of rape and trauma of marginalized women. In this study, I will find out how patriarchal discourses shape ethnic women's experience of rape trauma and how they make resistance to the discourses.

Therefore, this research is focused on the rape as a form of sexual violence against ethnic women in the context of migration. It aims to study how the economic, social and cultural conditions cause sexual violence against ethnic women, who are marginalized and disadvantaged in the society and how those raped ethnic women, can overcome suffering and heal their traumatic wounds including any oppression by uses of some mechanisms, identity construction, various kinds of capital for their power struggle and negotiation.

Research Objectives

2.1 To find out conditions and context which facilitate sexual violence against marginalized ethnic women as well as the effects of rape occurring in ethnic women

2.2 To find out how raped ethnic women are able to overcome trauma and negotiate with the family and community

Research Methodology

This is a qualitative research. The researcher collected data from documentary research and field research. The data involving laws, state policies, assistance mechanisms, notifications, news, researches, publications, statistics, etc., were collected, some of them appeared in an ethnic language or Myanmar language. The filed research was adopted as the main tool to

understand realities of raped ethnic women involved. The researcher used the following 3 methods of the field research for collecting data for further analysis;

Step 1 Participatory observation is used to observe daily life activities of the targeted women and their context by joining in daily life activities with them in multiple roles such as joining in traditional ceremonies in Mon State and Mong Yawng in Myanmar and in Thailand, being a consultant for targeted women in term of personal problems, career opportunity promotion, social adaptation, and coordinating with the related state's or non-governmental organizations.

Step 2 In-depth interviews were conducted with 3 raped ethnic women: one Mon woman in Mon State, one Tai Lue Woman in Mong Yawng, both cases were interviewed in Myanmar, and one Karen Woman in Mae Hong Son Province in Thailand.

Step 3 Interviews were conducted with leaders of groups/networks of ethnic people, and with representatives of NGOs carrying out activities in Mon State, Myanmar and in Thailand.

The units of analysis consist of narratives of the raped ethnic women to understand how structural conditions subjugate raped ethnic women as well as how these women have struggled or negotiated with power in their life.

Research Results

Objective 1: The research has found that, in the scope of the study areas and study cases, marginalized women from different ethnic groups, that is, Mon, Tai Lue in Myanmar and Karen in Mae Hong Son province in Thailand were raped when they migrated to Thailand (in case of ethnic women from Myanmar), or big cities (in case of ethnic women in Thailand) in different situations. The result of the objective 1 is as follows:

Case 1: Un (pseudonym), she is a Tai Lue woman who traveled across the border from Mong Yawng, Myanmar to Mae Sai border of Chiang Rai province, Thailand heading to Nakhon Pathom province. She was deceived by the human trafficking process. Then she was abused sexually by being forced by the job broker to sell her virginity to an elder man and she kept this as a secret to her family because she feared that her family could not accept her. After that, with limited choice, she decided to be a "karaoke girl" to make more money for the family although she had fear and depression by selling sex to male clients. However, with her remittances, she was able to build acceptance from the family as filial piety or "strong daughter" and she becomes

strong. She thus builds a new value and meaning to herself. She has created a better life and she is an outstanding woman in karaoke in Nakhon Pathom.

Case 2: Aum (pseudonym), she is a Karen woman. She traveled from Mae Hong Son province to work as a housekeeper in Ladprao, Bangkok. She was raped by employers. She was sent back home and threatened by the employer not to tell anyone about the rape. However, she fought a lawsuit and agreed to receive compensation with support of an NGO in Chiang Mai. When she returned home to Mae Hong Son and told her mother about the rape, then, her mother forced her to marry a Karen man. She moved to live with her husband with depression, control, and rules. She attempted suicide twice but was immediately rescued. She received assistance from an NGO in Mae Sot and after that she created a new identity through being a weaving teacher, a Karen cloth vendor, and mother who does everything for her children; dedicate her life to her children "inspired mother". Her life also empowers other desperate and discouraged women, especially the Karen women in her community.

Case 3: Zin (pseudonym) is a Mon woman from Mon State, Myanmar. She was a victim of sexual violence by being "raped" by the elder village head for a period of time until she became pregnant. She moved to Mae Sot in order to escape from the rapist and live with her sister who is a wage laborer in Mae Sot and she had been assisted by Mae Tao Clinic and a Myanmar NGO network until she was treated, recovered and began a new future. Unfortunately, she then was raped by a migrant man in her sister's rented house in Mae Sot for twice. She fought the case but finally she chose not to fight to the end and returned home in the Mon state because it spent a lot of money to go to the court. She has been affected by posttraumatic stress disorder and she has avoided people, thoughts and situations that reminded her of the trauma. She becomes detached and isolated from other people. This is a kind of self-defense mechanism that keep her safe from the harsh reality of life.

To sum up, it appears that the marginalized ethnic women who are raped are ineligible to protect themselves and become stigmatized from rape in the context of labor migration or human trafficking. This shows that rape is a physical violence associated with structural violence supported by state power and law. Moreover, rape is also viewed as a form of cultural violence that suppresses women and reinforces post-rape trauma to ethnic women who feel that their sense of self and value as 'virgin woman' is destroyed. It is obvious that we cannot consider

sexual violence as an individual problem but we should acknowledge to analyze sexuality and historical context that linked to patriarchal power of the nation state. (Mookherjee, 2003)

Objective 2: The research shows that raped ethnic women have attempted to use NGOs' mechanism to protect women's human rights and strategies to overcome the trauma and stigma of rape as well as to create a new identity as a survivor. They chose the mechanism of Thai NGOs and international NGOs to support them and avoid confrontations with the state alone, such as the Mae Tao Clinic, the Myanmar NGO (CPPCR) for treatment, struggle, prosecuting, negotiating with the perpetrator, which sometimes cannot prosecute the perpetrator because the perpetrator escape across the border. These NGOs speak for them and induce cooperation from the authorities of Thailand and Myanmar government and bring their case to fight for justice. In reality, the fact that marginalized women just stood up and said: "I was raped by this man" is considered as their struggle because in the past, marginalized ethnic women feared to tell people in the family and community about the rape because people in the family and community might not believe them since they were far away from home. Therefore, when they decided to use the mechanism of NGO to bring their case to public space, they have had a cost by living with "shame", "stigma", and "blemish". Furthermore, to treat the internalized trauma of raped women, the trauma therapy process provided by NGOs is much needed to empower women and create new sense of self as well as desire to begin a new life. As such, they are able to create a new identity with the power, which was previously suppressed by the patriarchal structure and justice system in various forms, this is a struggle to live in everyday life under conditions of the social, legal and economic structures.

For these reasons, considering the structure of social power relations which take control of marginalized women, Ortner (1996) proposed that actions through the concept of "serious games" have the following dimensions: first, social life is composed of culture and the definition of the actors according to the rules and goals. Second, related to the life of an individual's social relationships, and interactions, the individual's life is composed of a diverse relations, position and alternatives. Third, there had no "act" of autonomous agents, who must be skilled, have ability and commitment to goals (Ortner, 1996). The struggle and negotiation of Un, a karaoke bar girl, is manifested by creating her identities as, the virgin, the rich, and "the grateful daughter".

Aum, Karen woman is identified herself as self-reliant, weaving vendor, weaving teachers and being a good mother and a good wife. As Zin, a girl from Mon state, presents herself as the religious: "I'm a religious person", and she protects herself from the outside world by avoiding people, forgetting the rape experience and keeping herself in her inner world.

Conclusions and Discussion

From the results of the objective 1 and the objective 2, it can be concluded that;

1. Social violence and cultural violence which cause gender inequality and women's subordination facilitate sexual violence against marginalized ethnic women such as rape in the context of labor mobility and this results in the normalization of sexual violence of migrant women and the violation of women's human rights by economic, legal and social structures. Therefore, rape cases of ethnic women have occurred repeatedly, especially along the Thai-Myanmar border and it becomes structural violence permeating to be daily life. The violence becomes a descriptive social norm that we called "social suffering" (Scheper-Hughes, 1992). The rape of marginalized causes a trauma, self-stigmatization to women because the women's body was devalued by the identity of raped woman in the family and community and the woman who was trafficked becomes a sex object. Rape of ethnic women is caused by the intersections of ethnicity, gender, class, sexuality, occupation and migrant status in the context of labor migration as Nagel (2003) pointed out that a culture of sexual violence is linked to intersections of gender, nationality and ethnicity, religion, migration, cross-border.

In addition, the raped ethnic women were suppressed by the justice system, as Mackinnon (1983) proposed that the law is the power of the state and it protects the power of male because the state established by the power of the male become institutionalized. As Mackinnon (1983) suggested that the state protects the power of male in dominant class and ethnicity/race, the structure of the justice system is also the power of male and this discriminates against raped women when they facing sexual violence come to justice process. As migrant ethnic women, who were victims of rape, have encountered various forms of discrimination, based on gender, ethnicity, migrant status, and class, by state agents in the justice system in both Thailand and Myanmar. For example, there is no gender sensitivity in the investigation process and this makes the raped women feel like they are raped again and again by a police officer and judge. This

point also resonates in Mackinnon's proposition. Mackinnon (1983) has pointed out that the state has maintained that violence. Women, victims of rape, are raped twice in court by the patriarchal system because the state is male power and what is wrong with rape is that women are inferior to men. From this point, the issue is not about what rape "is", but it is interpreted as a confrontation between women and male power (Mackinnon, 1983).

2. Raped ethnic women are positioned as inferior and subordinate in the power structure, they have attempted to overcome the trauma and struggle for better life. Due to the rape trauma, ethnic women have struggled with painful feelings, stress and fear to negotiate with responses of the family and the community related to rape. With the experience of rape, women have to face long term effects on being victims as called "double victim or second victim" by having symptoms of post-traumatic stress disorder; self-condemnation, self-stigmatization, and this also affects to relationships with their family and community (Killivayalli, 2010). On the other side, they have to overcome the trauma and stigma produced by the patriarchal culture that the family and community did to them. While NGOs and women's organizations are one of the mechanisms to support them through trauma therapy and empowerment process to encourage raped migrant women to overcome the trauma and protect themselves from sexual violence because after being raped most of ethnic women perceive themselves as 'dirty', 'unvirgin', 'devalued', 'humiliated' and they decide to conceal the rape from the family and other people. However, if they decide to tell other people about the rape event and traumatic feelings, this is a form of confession and resistance discourse which challenges the patriarchal discourse on femininity to reduce shame and trauma of women (Womersley & Maw, 2009).

Therefore, in this study I would like to argue raped ethnic women are not the only victims of sexual violence, they are also agents who try to fight for justice and negotiate with themselves, families, communities to overcome trauma and determine their life by creating challenging discourses on conditions to overcome trauma, pain and humiliation (Womersley & Maw, 2009), creating a new identity as a survivor by using cultural and social capitals as resource/power to building, defining and preserving opportunities (Yanyakasemsuk, 2013; Sangiamphaisansuk, 2005). As such, they have created a living space to fight for their right, to survive and build a better life.

Suggestions

1. For treatment and empowerment of marginalized ethnic women who face sexual violence, there should be an understanding of sexual violence linked to structural and cultural violence to build the capacity of women. Since sexual violence is not only physical violence, it is also structural violence which has oppressed ethnic women. The structural violence also supports cultural violence which produces fixed meaning of women's identity as a grateful daughter, a dutiful wife, a good mother. Therefore, trauma treatment and empowerment of marginalized women needs to respect the voice of women, participatory approach between practitioner and the women and consider economic, social and cultural conditions of women to provide further assistance so that women can protect themselves from sexual violence and build a better life.

2. Mechanism of marginalized women by NGOs in local and international with assistance processes can enable marginalized women to access human rights and judicial process. But in the judicial system, the justice system is discriminatory against stateless women and obstruct the women's access to justice for marginalized women might become victims of the justice system. Therefore, the judicial process should not discriminate against raped ethnic women but protect their rights instead. Without discrimination, established mechanisms can ensure the safety and the protection of marginalized women.

3. For further study on sexual violence against women, it is needed to account for the analysis of the narratives of post-rape experience and trauma and how they could overcome the trauma and stigma. Sexual violence derives from unequal relations between raped ethnic women and their family and community and causes emotional trauma and stigma to women. Through the narratives of women, we might see complexity of negotiating strategies of women. If raped ethnic women have access to social support such as an NGO's support, they might choose to reveal the trauma and rape case to the public and fight for their justice in the judicial process. On the other hands, keeping rape as secret can be a strategy used by the women to conceal the identity of rape victims because they fear that they might be stigmatized and devalued by the patriarchal culture. They thus negotiate with the patriarchal culture by the use of gender identity to strengthen the bargaining power as "grateful daughter", "motherhood" or building new sense of self as "self-reliant" to overcome trauma and structures that suppress her. Thus, analyzing

narrative discourse of raped ethnic women can reveal their actions of negotiating with themselves, families, and communities.

References

- Burstow, B. (2013). Toward a radical understanding of trauma and trauma work. *Violence Against Women*, 9 (11), 1293-1317.
- Karen Women's Organization. (2004). *Rape - Leaving the hair in silence. The 60th anniversary of Aung San Suu Kyi*. [n.p.].
- Karen Women Organization. (2016). "Situation of violence against women in Thai-Myanmar border". *Interview*. June, 10.
- Killivayalli, D. (2010). Narratives of suffering of South Asian immigrant survivors of domestic violence. *Violence Against Women*, 16 (7), 789-811.
- Laungaramsri, P. (2006). Alien body, the violent nation and the transnational movement of the Tai Yai women. In *Culture without bias, Life without violence*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center (Public Organization).
- Mackinnon, C. A. (1983). Feminism, marxism, method, and the state: Toward feminist jurisprudence. *Signs*, 8 (4), 635-658.
- Mae Tao Clinic. (2016). "Network of women's organization in Thai-Myanmar border". *Interview*. June, 15.
- Martin, P. (2008). *Another miracle? Managing labour migration in Asia*. In *the United Nations Expert Group Meeting on International Migration a Development in Asia and the Pacific*. Organized by the United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific Population Division, Department of Economic and Social Affairs Bangkok, Thailand.
- Mookherjee, N. (2003). *Gendered embodiments: Mapping the body-politic of the raped woman and the nation in Bangladesh*. In N. Puwar & P. Raghuram (Eds.), *South Asian Women in the Diaspora*. Oxford: Oxford University Press.
- Nagel, J. (2003). *Race, ethnicity, and sexuality: Intimate intersections, forbidden frontiers*. Oxford: Oxford University Press.
- Ortner, S. B. (2006). *Anthropology and social theory: Culture, power and the acting subject*. London: Duke University Press.

- Sangiamphaisansuk, C. (2005). *L'économie des biens symboliques by Pierre Bourdieu: Translation and analysis of sociological concept*. Master's thesis. Faculty of Liberal Arts. Thammasat University.
- Scheper-Hughes, N. (1992). *Death without weeping: The violence of everyday life in Brazil*. Oakland: University of California Press.
- Shan State Human Rights Foundation. (2002). *Rape license sexual abuse record in Shan State*. Bangkok: Human Rights Development Council.
- Womersley, G. & Maw, A. (2009). Contextualising the experiences of South African women in the immediate aftermath of rape. *PINS*, 38, 40-60.
- Yanyakasemsuk, R. (2013). Concepts of class and capital of Pierre Bourdieu, cultivated cultural capital through social melting. *Burapha Journal of Political Economy*, 2 (1), 29-43.

การขับเคลื่อนเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงภายใต้เศรษฐกิจชุมชน แบบพอเพียง: พื้นที่ต้นแบบอำเภอองาว*

The Movement of Upper Hill Buddhist Monk Developer Network under Sufficient Economic Community: Target Area in the District of Ngaw

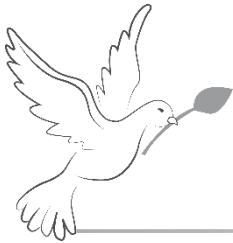
¹สงเสริม แสงทอง, พัลลภ หารุคำจา และทิพาภรณ์ เยสุวรณ์

¹Songserm Seangthong, Panlob Harucamja and Tipaporn Yesuwan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus. Thailand.

¹Corresponding Author. Email:Songsermst57@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 2) ติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายพระนักพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 3) วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 4) สังเคราะห์องค์ความรู้ของพื้นที่ต้นแบบ ในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นงานวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 35 ราย ซึ่งจำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มพระภิกษุได้อาสาพัฒนาบนพื้นที่สูงจำนวน 2 ราย กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 2 ราย และกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษาจำนวน 31 ราย

วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลของวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของพระนักพัฒนาได้แก่หลักของความสุขของคฤหัสถ์ หลักการพึ่งตนเอง หลักทวิญญูมมิกัตถะ และหลักโภควิภาค 2) ผลการดำเนินงานของพระนักพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาอธิบายให้กับชาวบ้านในชุมชนให้เข้าใจและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างเครือข่ายในชุมชน 3) วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนา ตามแนวคิดทฤษฎีบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม โดยใช้หลักปาปณิกธรรม และหลักพละธรรม แนวคิดการสร้างเครือข่าย ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนา และ 4) สังเคราะห์องค์ความรู้พื้นที่ต้นแบบเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วยวงล้อพระธรรมจักรทั้ง 6 แกนคือ (1) หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (2) การถ่ายทอดหลักธรรม (3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่สูง (4) เศรษฐกิจ

* Received April 17, 2020; Revised May 16, 2020; Accepted May 30, 2020

แบบพึ่งพาตนเองแบบพอเพียงบนพื้นที่สูง (5) คุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง และ (6) รูปแบบของเครือข่ายพระนักพัฒนา

คำสำคัญ: พระนักพัฒนา; กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objective of this research paper is to 1) study the application of the principles of Buddhism for development 2) follow up on the operations of the network of highland ethnic developers 3) analyze the practices of the network of high-rise monk developers 4) synthesize knowledge of the prototype area in living according to the principles of Dharma and the development of the sufficiency community economy It is a qualitative research. By using in-depth interview form of 35 people. Data were analyzed and presented by way of descriptive content.

The results of the study showed that

1. Guidelines for the application of the principles of Buddhism for the sufficiency economy of the developer community, namely the principles of happiness of the householder principles of self-reliance Thithadhammikattha and the Phokhaviphak principle.
2. Performance of the monk sufficiency economy developers network, found that the monk developed the sufficiency economy principles to explain to the villagers in the community to understand and apply to daily life so that the community can be self-reliant and create a network in the community.
3. Analyze the practices of the monk developer network according to the theories of the role of monks in applying Buddhist principles in social development by using the Papanika Dhamma principle and the physical principles concept of networking and concept of community development, theory sufficiency economy concepts in accordance with Buddhism and 4. synthesis of knowledge of the prototype area in the way of living according to the principles of Buddhism for the sufficiency community development of the upper - land ethnic groups with the Phradharmajakra or the wheel of Dhamma which composed of 6 axis as follows: 1. The principles of Buddhism about sufficiency economy 2. The transfer of the principles for the development of the sufficiency economy 3. The application of the principles of Buddhism to the sufficiency economy 4. Self-sufficiency economy in the upper lands 5. Quality of life of highland communities and 6. The model of the developer monk network

Keywords: Buddhist monk developer; highland ethnic group; sufficiency economy

บทนำ

สังคมไทยตั้งแต่อดีต เป็นสังคมที่ดำรงอยู่และมีกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีระบบโครงสร้างการจัดการในองค์กรที่ดี มีระบบกฎเกณฑ์ ในสังคมมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นหมู่เป็นเหล่า เกี่ยวข้องกันในหมู่มวลชนสมาชิกภายในครอบครัว เครือญาติ เพื่อนร่วมงานและเพื่อนร่วมสังคม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการปรึกษาหารือช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Preedasawat, 1987) รัฐบาลไทยได้เริ่มตระหนักถึงปัญหา จึงได้ส่งเสริมกระบวนการสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชน โดยมอบหมายให้หลายๆ หน่วยงานดำเนินการส่งเสริมและสร้างความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วิธีการต่างๆ พระพุทธศาสนาก็อยู่ในฐานะสถาบันหนึ่งในสังคมไทย และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตของคนไทย และความมั่นคงของสังคมไทยอย่างแนบแน่น พุทธศาสนาเป็นสถาบันสังคมที่มีความหมายและเป็นสัญลักษณ์ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้าน ชาวเขาในอนาคตยังต้องอาศัยพระธรรมจาริกอยู่” สิ่งที่พระธรรมจาริกจะต้องปรับตัวคือ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ซึ่งการมองว่า อนาคตพระธรรมจาริกควรดำเนินอย่างไรเป็น เรื่องที่ต้องอาศัยทฤษฎี ข้อมูล ประสพการณ์ต่างๆที่สั่งสมมา สู่การนำมาวิเคราะห์ร่วมกันถึงจะคาดการณ์ได้อย่างถูกต้อง ในระยะเวลาที่ยังมาไม่ถึงหรืออนาคตก็ยังไม่ปรากฏอยู่...แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ปุถุชนทั้งหลาย ต่างก็ล้วนแต่มีความต้องการที่จะมีโอกาสได้ล่วงรู้อนาคต (Pilunthananon, 1983)

พระธรรมจาริก เป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีเป้าหมาย คือ การพัฒนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขาบนพื้นที่สูง ที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชาวเขา การสร้างพระธรรมจาริกมีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระบรมศาสดาพระพุทธเจ้า ไปส่งเสริมให้พี่น้องในกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีความศรัทธาเลื่อมใสและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตและสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งทางด้านการพัฒนาความเป็นอยู่ในด้าน เศรษฐกิจ ชุมชน ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี พิธีกรรมการแก้ปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่มเครือข่ายพระนักพัฒนาหรือพระบัณฑิตอาสา ส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การไปมาหาสู่ ร่วมให้ความคิดกำลังใจและให้ความช่วยเหลือในการสร้างประโยชน์ร่วมกันในชุมชน เพราะในชุมชนทั้ง 2 แห่งนั้นได้ประสบปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจ รายได้จากการทำเกษตรไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ต้นทุนการทำเกษตรที่สูง ขาดความรู้และทักษะในการทำงาน มีอบายมุขในชุมชน ไม่สนใจศึกษาหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิต ส่งผลให้ประชาชนมีภาระหนี้สิน เกิดความขัดสนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ชุมชนขาดพลังในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน พระบัณฑิตอาสาได้เห็นปัญหาดังกล่าวจึงสนใจนำโครงการมาใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนพื้นที่ในรูปของการทำงานเครือข่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชน ที่นำแนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจแบบทางสายกลางในทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นอยู่ด้านการผลิต การบริการและการบริโภคอย่างมีเหตุผล มีความพอเพียงต่อการดำเนินชีวิตเน้นการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ และเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ที่ชุมชนต้องให้ความร่วมมือกันในการเรียนรู้ มีความรู้เป็นฐาน

รากและมีความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึงมีระบบชุมชนที่เข้มแข็งมีการพึ่งพาอาศัยกันมีความผูกพันรับผิดชอบซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดพลังในการแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

เครือข่ายพระนักพัฒนาได้นำเอาหลักพุทธธรรมและองค์ความรู้ที่เป็นสหวิทยาการที่ได้เรียนมาทั้งจากมหาวิทยาลัยสงฆ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจากศูนย์พระธรรมจาริกภาคเหนือที่ได้อบรมกระบวนการทำงานและประสานการทำงานให้เป็นระบบเครือข่ายการทำงานที่มีพลังอย่างโดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเวียง จันทบุรี จำนวน 2 แห่ง คือ อาศรมบัณฑิตอาสาแม่คิง และ อาศรมบัณฑิตอาสาขุนแห่งตำบลโป่งเตา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาในบริบทของชุมชนพระธรรมจาริกในเขตจังหวัดลำปาง ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพสังคม เศรษฐกิจ ประเพณีและวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนามนุษย์ งานสังคมสงเคราะห์ คุณภาพชีวิต บทบาทพระสงฆ์กับชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพุทธธรรม กระบวนการสร้างเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง การดำเนินงานของเครือข่ายนักพัฒนาในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูง
2. เพื่อติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง อำเภอเวียง จันทบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง อำเภอเวียง จันทบุรี
4. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ของพื้นที่ต้นแบบ(Model) ในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอำเภอเวียง จันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่มุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลทั้งด้านเอกสารและภาคสนามจากองค์ความรู้ในการทำงานด้านเครือข่ายพระนักพัฒนาบนที่สูงตามปรัชญาแนวคิดแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ที่น้อมนำจากหลักพุทธธรรมสู่กระแสพระราชดำริผ่านพระราชดำรัสและแนวทางการบูรณาการลงไปในพื้นที่สูงของพระบัณฑิตอาสา ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth interview) และ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในพื้นที่อำเภอเวียง จำนวน 2 แห่งๆ ละ 12 และ 13 รายรวม 35 ราย คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย มี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีจากพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา งานวิจัยวิทยานิพนธ์ เอกสารบทความทางวิชาการ รายงานการปฏิบัติหน้าที่ของพระนักพัฒนา ทั้งภาษาไทยและ

ภาษาต่างประเทศ ในเรื่องแนวคิด ทฤษฎี องค์ความรู้ และการใช้หลักธรรมในการทำงานเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาของพระสงฆ์ในชุมชน บนแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม มีการวางแผนเพื่อลงพื้นที่บ้าน ประสานงานกับศูนย์พระบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ไปยังตัวแทนของพระบัณฑิตอาสา ที่ประจำอยู่ในชุมชนทั้ง 2 แห่งประกอบด้วย บ้านแม่คิง และบ้านขุนแหง รวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยจำนวน 35 รูป/คน ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มพระบัณฑิตอาสาพัฒนาบนพื้นที่สูงจำนวน 2 รูป กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 2 คน และกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษาจำนวน 31 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง (Structured In-depth interview) โดยเป็นการสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยเฉพาะคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงเพื่อใช้ในการพัฒนาชีวิต คำถามเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ กิจกรรมของพระบัณฑิตอาสาในพื้นที่ ประเด็นเกี่ยวกับการสะท้อนข้อมูลเพื่อการร่วมคิดวิเคราะห์ร่วมกันในชุมชน คำถามในประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเครือข่ายพระนักพัฒนาในพื้นที่ เพื่อได้ข้อสรุปร่วมกันในการพัฒนาโครงการ และประเด็นอื่นๆ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัย การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มในการสนทนา จำนวน 35 ราย ได้แก่พระบัณฑิตอาสาในพื้นที่ จำนวน 2 ราย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 ราย และกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการพระบัณฑิตอาสาจำนวน 31 ราย โดยการใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่มีการกำหนดประเด็นในการสนทนาที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกันไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประกอบการสำรวจข้อมูลชุมชนและการสังเกต (Observation) โดยการใช้แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation record)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล นำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยและการเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อสำรวจบริบทชุมชน ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก กับชาวบ้านในชุมชน และพระบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้เข้าปฏิบัติงานในอำเภองาว จังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจชุมชน เกี่ยวกับพื้นฐานของชุมชนในด้านกายภาพ อาทิ ภูมิประเทศ ลักษณะประชากร สภาพครัวเรือน การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม และกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย สรุปข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในประเด็นการขับเคลื่อนเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงภายใต้เศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง นำเสนอข้อมูลอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) พื้นที่ต้นแบบงาว จังหวัดลำปาง จำนวน 2 อาศรมด้วยกัน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวทางปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีชาวเย้า ชาวกระเหรี่ยง ชนเผ่าเมี่ยนและไทยลื้อที่อาศัยในบริเวณดังกล่าว ของเครือข่ายพระนักพัฒนา พบว่า พระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงอาศรมบ้านแม่คิงและอาศรมบ้านขุนแหง ได้ใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ให้กับชุมชน และนำหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงไปใช้ในการทำงานกับชุมชนได้แก่หลักธรรมสุขของคฤหัสถ์ หลักการพึ่งตนเองตามหลักที่ว่า อัตตา หิ อตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน หมายถึง ให้ชาวบ้านและชุมชนมีความเชื่อมั่นและมีการพึ่งพาตนเองกล่าว คือ มีภูมิปัญญาในการทำเกษตร การใช้ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เขา ร่วมกันอย่างเหมาะสม การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน หลักแห่งการพึ่งตนเองจะเป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาที่แสดงให้เห็นถึงหลักการ พัฒนาตนเองของปัจเจกบุคคล จากการพัฒนาในเบื้องต้น คือ การทำตนให้มีความพร้อมด้วยปัจจัยขั้นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิต จนสามารถยกระดับจิตของตนให้ก้าวสู่การมีที่พึ่งอันประเสริฐอย่างมั่นคง หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 ประการซึ่งถือว่าเป็นหัวใจเศรษฐกิจ หลักโภคาวิภาค 4 (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1996) ก่อให้เกิดประโยชน์และมีความสุขต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนดังกล่าวอย่างมาก เป็นคุณธรรมที่จำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองตนเอง ปกครองหมู่ คณะ ปกครองสังคม และถือกันว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์เป็นสิ่งดีงาม ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์เราเป็นคนดี เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องและดีงามของสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 การติดตามผลการดำเนินงานของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า อาศรมบ้านแม่คิง และอาศรมบ้านขุนแหง ได้มีการทำงานในรูปของเครือข่ายพระบัณฑิตอาสาโดยประสานการทำงานร่วมกันกับศูนย์พระบัณฑิตอาสาในพื้นที่ต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงในแบบฉบับที่สามารถอธิบายให้กับชาวบ้านในชุมชนเข้าใจง่าย โดยการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและยกตัวอย่างที่สามารถมองเห็นได้ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดการเรียนรู้และนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันในการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Chamrick, 1998) บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ตามหลักของทางสายกลาง พอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้ชุมชนสามารถยกระดับพึ่งพาตนเอง ครอบครัวชุมชนและสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า เครือข่ายพระนักพัฒนาเป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้ด้านพุทธศาสนาให้กับชุมชนบ้านขุนแหง สอนให้ชาวบ้านขุนแหง หลักธรรมการพัฒนาที่เรียกว่า พละ 4 คือ 1 ปัญญาพละ คือ กำลังความรู้หรือความฉลาด ซึ่งควรต้องรู้ตนคือต้องวิเคราะห์และพัฒนาตนเอง รู้คนคือ ต้องรู้จักจิตหรือลักษณะของคนเพื่อการมอบหมายงานได้อย่างเหมาะสมและการรู้งานคือ รอบรู้เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนางาน ทั้งนี้โดยต้องพัฒนาปัญญาอยู่เสมอตามหลักปัญญา 3 คือ สุตมยปัญญา คือ การรอบรู้จากการรับฟังข้อมูล ด้วยการอ่านฟังเพื่อมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ จินตามยปัญญา คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับด้วยการคิดอย่างไตร่ตรอง (อุปายมยนิการ) การ

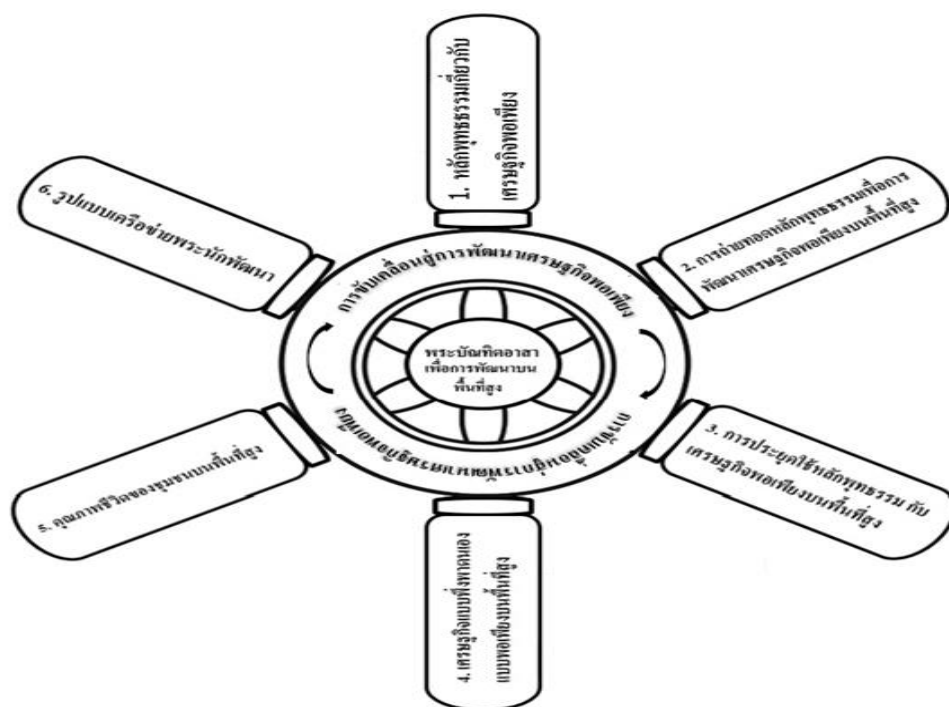
คืออย่างมีระเบียบและมีเหตุผล (ปณณสิการ) และการคิดในแง่สร้างสรรค์ (อุปาทกมนสิการ) 2. วิริยพละ คือ กำลังแห่งความเพียรหรือความขยันโดยมีกำลังใจที่เข้มแข็งมีปัญญาแม้จะต้องเผชิญกับปัญหา ซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า สังขาริวิริยะ คือ ไม่ยอมแพ้แม้เจออุปสรรค และต้องปลุกใจตนเองผู้อื่นให้ทำงานต่อไปด้วยความขยัน 3. อนวัชชพละ คือ กำลังการทำงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต คือต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 4. สังคหพละ คือ กำลังการสังเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ คือ การสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทานคือการให้มีจิตใจโอบอ้อมอารีเผื่อแผ่ ปิยวาจา คือ การพูดจาไพเราะ อตถจริยา คือ การทำตัวให้เป็นประโยชน์ และสมานัตตตาคือ การวางตนสม่าเสมอ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ หลักการสร้างประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1969) ซึ่งประกอบไปด้วยอุฏฐานสัมปทา คือความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานอาชีพในแนวทางที่สุจริต หลักอารักขสัมปทา เป็นการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความขยันและการพึ่งพาตนเอง รู้จักกินรู้จักใช้ทรัพย์ที่หามาได้ให้เกิดประโยชน์ที่สูงสุดเป็นไปตามทฤษฎี 1) แนวคิดทฤษฎีของบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาสังคม 2) การสร้างเครือข่าย (Networking) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ทำหน้าที่เชื่อมต่อคนหนึ่งคนให้สัมพันธ์กันระหว่างบุคคลหลายๆ คน ที่มีความเชื่อเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน บนพื้นฐานด้านความคิด ความเชื่อ การประสานงานเพื่อขยายผลของผลงานกิจกรรมในสังคมและชุมชน ในเรื่อง การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประสานผลประโยชน์ การให้ความไว้วางใจ ทำให้สมาชิกหรือฝ่ายต่างๆ มีความผูกพันร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน 3) ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน (Community development theory) ในการแก้ไขปัญหาหลัก 4 ด้านประกอบด้วย ปัญหาการทำลายทรัพยากรในท้องถิ่น แหล่งน้ำและป่าไม้ ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาด้านความมั่นคงของชาติ และปัญหารายได้ของชาวบ้านในชุมชน 4) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy concept) โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 (2) หลักโภคาวิภาค 4 (3) สุขของคฤหัสถ์ (4) หลักอิตตา หิ อัตตโน นาโถ (6) หลักสัปปุริสธรรม 7 และ 7) มัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นแนวทางของการแก้ทุกข์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในบรรลูปเป้าหมายการขับเคลื่อนเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงภายใต้เศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงอย่างดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 4 สังเคราะห์องค์ความรู้ของพื้นที่ต้นแบบ (Model) ในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอำเภอปางปาลิวง พบว่า การขับเคลื่อนคือการแกนบังคับให้ทุกสิ่งมีการหมุนเวียนเคลื่อนไหวโดยมีองค์ประกอบของแต่ละแกนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนในศาสนาพุทธที่สอนในการดำเนินชีวิตทางสายกลาง อันประกอบไปด้วย (1) หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถะ (หัวใจเศรษฐกิจพอเพียง) (2) หลักธรรมโภคาวิภาค 4 (3) หลักธรรมสุขของคฤหัสถ์ (4) หลักธรรมอิตตา หิ อัตตโน นาโถ (5) หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 และ (6) หลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง อันมีพื้นฐานเพื่อให้มนุษย์มีปัจจัยสี่ ที่เป็นอยู่อย่างพอเพียง การถ่ายทอดหลักพุทธธรรม เกิดจากพระบัณฑิตอาสาสมัครหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในบ้านแม่คิงและบ้านขุน

แห่งในรูปแบบของการแสดงธรรมะให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจ คล้อยตามและนำไปประพฤติปฏิบัติ เศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง คือ การดำรงชีวิตโดยอาศัยสิ่งที่ตนมีเช่น ความรู้ ภูมิปัญญา สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุณภาพชีวิตของชุมชน คือการที่ชุมชนมีสุขภาพกาย จิต วิญญาณ และเศรษฐกิจชุมชนของบ้านแม่คิงและบ้านขุนแห่งที่สี่ รูปแบบเครือข่ายพระนักพัฒนา คือระบบการทำงานร่วมกันของกลุ่มพระภิกษุที่อาสาพัฒนาบนพื้นที่สูง เป็นพระธรรมจักรหมุนพาเอาความเจริญงอกงามไปสู่การเปลี่ยนแปลง ชีวิต สังคม เศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นที่สูงบ้านแม่คิง ตำบลนาแก และบ้านขุนแห่ง ตำบลดงเปา อำเภองาว จังหวัดลำปาง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ประกอบของแต่ละพื้นที่เชื่อมโยงหมุนเวียนขับเคลื่อนอย่างมีพลัง

2. การนำหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบหลักธรรมคำสอนในศาสนาพุทธที่สอนในการดำเนินชีวิตทางสายกลาง อันประกอบไปด้วย (1) หลักธรรมทวิสุตมิมิกัตถะ (หัวใจเศรษฐกิจพอเพียง) (2) หลักธรรมโมคคาวิภาค 4 (3) หลักธรรมสุขของคฤหัสถ์ (4) หลักธรรมอัตตาหิ อัตตโน นาโถ (5) หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 และ (8) หลักกัมมวิปาการูปิยา ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง อันมีพื้นฐานเพื่อให้มนุษย์มีปัจจัยสี่ ที่เป็นอยู่อย่างพอเพียง

3. การถ่ายทอดหลักพุทธธรรมอย่างมีพลัง เกิดจากพระภิกษุอาสาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในบ้านแม่คิง และบ้านขุนแห่งในรูปแบบของการแสดงธรรมะให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจ คล้อยตามและนำไปประพฤติปฏิบัติ

4. เกิดระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง คือการดำรงชีวิตโดยอาศัยสิ่งที่ตนมีเช่น ความรู้ ภูมิปัญญา สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. คุณภาพชีวิตของชุมชน คือการที่ชุมชนมีสุขภาพกาย จิต วิญญาณและเศรษฐกิจชุมชนของบ้านแม่คิงและบ้านขุนแห้งที่ดี

6. รูปแบบเครือข่ายพระนักพัฒนา คือระบบการทำงานร่วมกันของกลุ่มพระบัณฑิตอาสาพัฒนามบพณีสืบ เป็นพระธรรมจักรหมุนพาเอาความเจริญออกมาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในชีวิต สังคม เศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นที่สูงบ้านแม่คิง ตำบลนาแก และบ้านขุนแห้ง ตำบลตงเปา อำเภองาว จังหวัดลำปาง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเครือข่ายพระนักพัฒนา พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (Na Bangchang, 1984) ที่กล่าวว่าเป้าหมายการพัฒนาศาสนาศีลธรรม คือ การสร้างคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิต ด้านจิตใจและพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นสุขตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ประกอบไปด้วย (1) หลักธรรมสุขของคฤหัสถ์ที่ประกอบด้วยการแบ่งความสุข 4 ประการ (2) หลักธรรม อัตตาหิ อัตตโน นาโถ คือตนเป็นที่พึ่งแห่งตน (3) หลักธรรมทวิภูมิมกัตถะ ซึ่งประกอบไปด้วยความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพด้วยความสุจริต (4) หลักศีล 5 และ (5) หลักธรรมโภควิภาค 4 สอดคล้องกับ พระราชวรรมณี (Phra Rajaworamuni, 1984). ที่กล่าวว่า การดำรงอยู่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลงหรือสิ้นไปของศาสนาขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่มีต่อสังคมเป็นสำคัญและพระสงฆ์ถูกกำหนดให้ฝากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์เริ่มตั้งแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยการบิณฑบาต อันเป็นข้อบังคับในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันอยู่กับสังคมคฤหัสถ์และพระสงฆ์ได้นำหลักธรรมดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นหลักเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นศีลธรรมพื้นฐานที่เกี่ยวกับระเบียบปกติสุข การทำงาน การบริหารจัดการทุนและทรัพยากรให้ได้อย่างเพียงพอต่อชีวิตและสังคม การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง การสร้างประโยชน์ตน ชุมชนและความสงบสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการดำเนินงานของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า พระนักพัฒนาได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงในแบบฉบับทางพุทธศาสนา นำมาอธิบายให้กับชาวบ้านในชุมชนให้เข้าใจหลักธรรมด้วยภาษาที่ง่าย การดำเนินงานของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง นำหลักธรรมมาอธิบายให้กับชาวบ้านในชุมชน ที่มาร่วมทำบุญ ประกอบพิธีกรรมและทำกิจกรรมมีอาศรมพระธรรมจาริก โดยใช้เวลาบรรยายธรรม สนทนากลุ่มครั้งละ 1-2 ชั่วโมง และในยามที่พระบัณฑิตอาสาไปเยี่ยมที่บ้านให้กำลังใจและข้อคิด ระยะเวลาตามความเหมาะสม 30 นาทีหรือ 1 ชั่วโมง เพื่อให้เข้าใจหลักธรรมเพื่อใช้ในการชีวิตด้วยภาษาที่ง่าย มีการถ่ายทอดด้วยการเชื่อมโยงยกตัวอย่างที่สามารถมองเห็นได้ว่าเป็นรูปธรรมเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชน จนเกิดการเรียนรู้และนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันเช่นการทำงาน การสร้างฐานะด้วยความขยัน อดทน มุ่งมั่น อย่างเป็นรูปธรรม ในการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักของทางสายกลาง พอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้ชุมชนสามารถยกระดับ พึ่งพาตนเอง ครอบครัวยุคใหม่และสังคม รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายของการทำงานในชุมชนไปสู่องค์กรชุมชน ให้เกิดความก้าวหน้า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า เครือข่ายพระนักพัฒนาใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีประกอบไปด้วย บทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม บทบาทของพระสงฆ์ต่อการประยุกต์พุทธธรรมที่นำมาสู่การใช้ในชุมชนคือพระสงฆ์เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมายในการจัดปัญหา รวมถึงการร่วมกันหาทางออกในปัญหาให้กับชาวบ้านในชุมชน สร้างเป้าหมายในการพึ่งพาตนเองเป็นหลักก่อนการพึ่งพาจากด้านนอกชุมชน ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้อยู่ดีกินดีซึ่งสอดคล้องกับ (Lapthananon, 1984) ที่กล่าวว่าแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม เน้นความเป็นอยู่ที่เป็นสุขกับความเรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ นำคนให้รู้จักการดำรงชีวิตอยู่อย่างประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ เป็นการชี้แนะทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงพระสงฆ์ผู้นำเอาหลักพุทธธรรมมาวิเคราะห์และแยกแยะออกมาเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่เรียกว่า การพัฒนาตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ หรือการพัฒนาตามหลักเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 สังเคราะห์องค์ความรู้ของพื้นที่ต้นแบบ (Model) ในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า วงล้อพระธรรมจักร แขนบังคับ คันขับเคลื่อน มีความหมาย ดังนี้ วงล้อพระธรรมจักรเป็นสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัยเพื่อการพัฒนาบนพื้นที่สูง แกรนบังคับเป็นสัญลักษณ์ของการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และคันขับเคลื่อนทั้ง 6 แกรนแทนสัญลักษณ์ (1) หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (2) การถ่ายทอดหลักธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่สูง (4) เศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองแบบพอเพียงบนพื้นที่สูง (5) คุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง และ (6) และรูปแบบของเครือข่ายพระนักพัฒนา การสร้างเครือข่าย (Networking) ของพระนักพัฒนาโดยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะคล้ายวงล้อพระธรรมจักร ทำหน้าที่ เป็นจุดศูนย์รวมหรือแกนกลางและมีแกนเชื่อมต่อทั้ง 6 สอดคล้องกับ (Phramaha Suthit Apakaro, 2005) ที่กล่าวว่าเครือข่ายมีนัยคุณค่าแห่งความสัมพันธ์ เป็นการประสานความร่วมมือ และเป็นภารกิจรวมถึงกระบวนการ นอกจากนี้เครือข่ายยังช่วยกิจกรรมในสังคมและชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับ (Wongkul, 1998) ที่กล่าวว่าเครือข่ายทางสังคม คล้ายเครือข่ายในสมอง โครงสร้างของสมองจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตรอด และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนยังสอดคล้อง (Kimpsee, 1997) ได้กล่าวว่าเครือข่ายทางสังคมเป็นศูนย์กลางเครือข่ายการเรียนรู้ ที่ตระหนักถึงปัญหา และความต้องการด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยผู้นำชุมชนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง และยังสอดคล้องกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมตามแนวพุทธ คือหลักทศ 6 คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนอยู่ตามทวินัยของพระอรหันต์ ซึ่งทศ 6 ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หรือจรรยาบรรณของบุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยความเป็นบิดา มารดา กับ บุตร ธิดา ครู อาจารย์ กับ ศิษย์ หรือนักเรียน นักศึกษา เพื่อน กับ เพื่อน นาย กับ คนรับใช้ และสมณพราหมณ์ กับ ทายก ทายิกา ต่างก็มีจรรยาบรรณในตัวเองตามหลักทศ 6 ในสังคาลสูตร การพัฒนาชุมชน (Community development theory) บนพื้นที่สูง (Welfare coordination group for highland communities, 2018) พระนักพัฒนา

เจ้าหน้าที่และชาวบ้านในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาหลัก 4 ด้านประกอบด้วย ปัญหาการทำลายทรัพยากรในท้องถิ่น แหล่งน้ำ และป่าไม้ ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาด้านความมั่นคงของชาติ และปัญหารายได้ของชาวบ้านในชุมชน จากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy concept) ของพระนักพัฒนานั้นมุ่งเน้นสอนในเรื่องของ ความพอดี พออยู่ พอกิน โดยยึดหลักทางสายกลาง ตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวคิดที่พัฒนาให้คนในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่ความยั่งยืนสอดคล้องกับ (Chamrick, 1998) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต เป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้นจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี และยั่งยืนสอดคล้องกับ (Wassi, 1998) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชนโดยเศรษฐกิจชุมชนที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนา (Pantansen, 2006) พระนักพัฒนาตามหลักธรรมคำสอนที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับ ศาสนิกชน ซึ่งพระพุทธศาสนามีเป้าหมาย ที่มุ่งให้ทุกคนเป็นคนดีมีศีลธรรม มีธรรมะ มีคุณธรรม โดยหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) หลักธรรมที่ภูมธัมมิกัตถประโยชน์ 4 เพื่อทำให้เกิดประโยชน์สุขกับตนเอง 2) หลักโกศาวิภาค 4 คือวิธีการจัดสรรทรัพย์ที่ได้จากการทำงาน 3) สุขของคฤหัสถ์ คือสุข 4 ประการประกอบด้วย อัตติสุขเป็นสุขจากการมีทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันให้กับชีวิต 4) หลักออตตา หิ อตตโน นาโถ คือตนเป็นที่พึ่งแห่งตนในการทำมาหากินเลี้ยงชีพต่อการสร้างฐานะ รักษาทรัพย์ 5) หลักสัปปริสธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมของคนดีหรือหลักธรรมสัตบุรุษ 7 ประการ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษามีประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อเป็นประโยชน์แก่การขับเคลื่อนเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงภายใต้เศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) ควรนำผลการวิจัยที่ได้เผยแพร่ในรูปของการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม และจัดพิมพ์ลงตามวารสารหรือเว็บไซต์ในรูปของบทความวิชาการ
- 2) หน่วยงานราชการและหน่วยงานพัฒนาภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องควรนำไปเป็นเอกสารประกอบการพิจารณาในการศึกษาข้อมูลและกำหนดนโยบายวางแผนในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง
- 3) สามารถใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางของการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง ให้สามารถเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาพื้นที่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การสื่อสารวัฒนธรรมของโครงการพระธรรมจาริก วัดศรีโสดา กับพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

2) ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของหน่วยงานที่รับผิดชอบว่าแต่ละชุมชนมีได้รับความรู้ความเข้าใจมากน้อยเพียงใด และพัฒนากระบวนการหรือรูปแบบให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชนต่อไป

3) ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องทำนองเดียวกันนี้กับพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

References

- Chamrick, S. (1998). *Sufficiency economy in globalization*. Bangkok: national human rights Commission.
- Kimpee, P. (1997). *development of a non - formal education network for community self – reliance*. Bangkok: Chulalongkorn university.
- Lapthananon. P. (1984). *Buddhist monks in the northeastern region and their development based on self – sufficiency principles*. Bangkok: department of sociology and anthropology graduate school Chulalongkorn university.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Na Bangchang, S. (1984). *Application of Buddhism to Rural Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Pantansen, A. (2006). *Buddhist economics: the evolution of theory and applications to various economics*. Bangkok: Ammarin printing.
- Phra Dhammapitaka. (P.A. Payutto). (1996). *Dhamma and life development*. Bangkok: Buddhaddhamma Foundation.
- Phra Rajaworamuni. (1984). *new roles of monastic institutions*. Bangkok: Komol Khemthong Foundation.
- Phramaha Suthit Apakaro, (2005). *network: nature, knowledge and management*. Bangkok: project for strengthening learning for a happy community (Sor Sor Sor.)
- Pilunthananon, N. (1983). *Future science*. Bangkok: Pimluck.
- Preedasawat, P. (1987). *Self-health care social and cultural perspectives*. Nakhonpathom: study center public health policy, Mahidol university.
- Wassi, P. (1998). *national strategy for economic strength society and culture*. Bangkok: doctor. Villagers.
- Welfare coordination group for highland communities, (2018). *department of social development and welfare*. ministry of social development and human security.

Wongkul, P. (1998). editor. *Thammarat: the turning point in Thailand*. Bangkok: way of life Project.

โรงเรียนสันติภาพ: ศึกษาและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการ
ของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี*

Peaceful School: A Study and Development of Mediation on Process by
Buddhist Integration of Ban Pho Wai School,
Muaeng District, Suratthani Province

¹คณินนิตย ศรีรักษ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Khanungnid Srirak and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: knve_knve@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 2) เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมวิธี ศึกษาทั้งเอกสารและรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 คน ศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียน สร้างและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการ และ วิจัยเชิงทดลองนักเรียนจำนวน 10 คน วิเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนมี 2 ระดับ คือ การทะเลาะวิวาทด้านคำพูด และการทำร้ายร่างกาย ซึ่งมีสาเหตุมาจาก 1.1) สภาพทางครอบครัวที่ยากจน หย่าร้าง 1.2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็ก เช่น ความมีอคติต่อกัน การรักพวกพ้อง เป็นต้น 1.3) สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และ 1.4) สารเคมีในร่างกาย

2. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน สำหรับความคล้ายคลึงคือ การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือเพื่อระงับข้อพิพาท ส่วนความแตกต่างคือวิธีพิจารณานั้นมีบางส่วนที่ไม่เหมือนกัน เนื่องจาก ระบบกฎหมายหรือกติกาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ อาจเป็นเป้าหมายปลายทางที่แตกต่างกันมากกว่าในเรื่องอุปสงค์อุปทาน

3. กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนใหญ่ คือ 1) การเตรียมความพร้อม และสร้างความไว้วางใจ 2) ตั้งสติและปรับ

* Received March 20, 2020; Revised April 29, 2020; Accepted May 23, 2020

อารมณ์ 3) การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุความขัดแย้ง 4) การจัดการปัญหาความขัดแย้ง 5) การหาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน และ 6) เสริมสร้างความสัมพันธ์ให้คู่กรณีทำกิจกรรมร่วมกัน

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; โรงเรียนสันติภาพ; การจัดการความขัดแย้ง

Abstract

This research article have objectives 1) to study the conditions of problems, causes, and effects of students' conflict of Ban Pho Wai school, Muaeng district, Suratthani province; 2) to study the mediation process of Justice Court and in Theravada Buddhism; and 3) to present the mediation process by Buddhist integration of Ban Pho Wai school, Muaeng district, Suratthani province. The study used mixed-method research of both qualitative and experimental research. The qualitative research involved documentary research and collected data from an in-depth interview for 25 cases focusing on the analysis of problems, causes and effects of students' conflicts. The mediation process was created and developed based on the Buddhist integration. The process was applied for 10 case studies and analysis in description research. The research results were found as follows;

1. conflicts of the secondary school students of Ban Pho Wai school consisted of two levels: verbal conflict and criminal battery which are caused by 1.1) The condition of the family that was poor or divorced, 1.2) Deviant behavior of children i.e. having prejudiced against one another, biasedly favoring one's peer group, etc. , 1.3) The social and environmental condition, and 1.4) The chemicals inside the body.

2. There were similarities and differences in the dispute resolution in civil cases of Courts of Justice and Buddhist means of mediation. The similarity was the process of the solution of the disputes, a third person assistance to cease the dispute. The difference was due to the different step of process.

3. The presented of Mediation on Process by the Buddhist integration of Ban Pho Wai school, Muaeng district, Suratthani province consisted of 6 main steps as follows: 1) The preparation of readiness and trust building; 2) Having mindfulness and emotional adjustment; 3) The analysis and finding of the causes of conflicts; 4) Conflict management; 5) The finding of a solution or mutual agreement; and 6) The strengthening of relationships by letting both parties did the activity together.

Keywords: Mediation; Peace School; Conflict Management

บทนำ

เยาวชน คือ อนาคตของชาติ การที่เราจะให้ประเทศชาติเดินหน้าไปทิศทางใดก็อยู่ที่การกำหนดเป้าหมาย เป้าหมายในที่นี้ คือ เยาวชนของชาติ การพัฒนาเยาวชนในปัจจุบันนี้เรามุ่งเน้นแต่ด้านสังคม แต่อ่อนด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงเกิดปัญหาขึ้นมากมายกับเยาวชน ปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดกับเด็กและเยาวชนไทยในชั้นที่ต้องเร่งแก้ไขและกระทบกับเด็กจำนวนมากโดยจำแนกปัญหาเด็กและเยาวชนไทยเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดมาจากความยากจนและด้อยโอกาสทั้งที่มีมาแต่กำเนิด หรือผลสืบเนื่องมาจากครอบครัว หรือถูกกระทำจากบุคคลหรือสังคมและ 2) ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่อง เพศสัมพันธ์ ติดเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท ฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน เที่ยวเตร่สถานบันเทิง ติดเกม อินเทอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือสื่อที่แสดงความรุนแรง และชัดเร็ว (Jeenkaewpiem, 2011) โดยเบื้องต้นที่ได้จากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ จะเห็นในเขตพื้นที่ หรือโรงเรียนที่ตั้งในเขตชุมชนแออัด พ่อแม่มีอาชีพรับจ้าง หาเช้ากินค่ำมักจะเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย ปัญหาอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นในทุกพื้นที่ทั่วประเทศรวมถึงในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โรงเรียนบ้านโพหวาย ตั้งอยู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เครือข่ายบางกุ้ง เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (Ban Pho Wai School, 2020) ที่รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด เพื่อให้เยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และไม่สามารถเดินทางไปศึกษาต่อได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมต้น ได้มีพื้นฐานการศึกษาที่สูงขึ้นตั้งอยู่บริเวณใจกลางชุมชน และตลาดค้าส่งผักและผลไม้ บริเวณโดยรอบล้อมรอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ และร้านค้า รวมถึงบ้านเรือนที่อยู่อาศัย วัด โรงเรียน และสถานประกอบการหลายประเภท นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพรับจ้างค้าขาย และมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ทำให้นักเรียนบางรายพบปัญหาทางสังคม เช่น ครอบครัวหย่าร้าง การอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดามารดา ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ติดตัวมาจากบ้าน เป็นปัญหาต่อการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นอย่างมาก (Chaimat, 2019) จากข้อมูลกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ปัญหาใหญ่ที่พบได้บ่อยในเด็กนักเรียนหรือเด็กวัยรุ่นขณะนี้ คือ ความก้าวร้าว เกรงรุนแรง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายเพิ่มขึ้นทุกปี (Triruangrat, 2019) ถึงแม้ว่าโรงเรียนบ้านโพหวายจะมีโครงการส่งเสริมคุณธรรมแก่นักเรียนแล้วก็ตาม จากการตรวจสอบรายชื่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมกัดแย้งกันในโรงเรียนบ่อยครั้งจะเป็นนักเรียนคนเดิม นั้นอาจจะเป็นเพราะว่า บุคลากร คุณครูยังขาดองค์ความรู้และขาดทรัพยากร ที่เพียงพอในด้านการจัดการความขัดแย้ง ทำให้การจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นักเรียนที่เป็นคู่ขัดแย้งยังไม่ได้รับความพึงพอใจ ยังไม่เกิดความเป็นมิตรภาพกลับคืนมาอย่างที่ควรจะเป็น อาจยังมีความขัดแย้งหลายกรณีซ่อนตัวอยู่ มีโอกาสขยายไปสู่ความรุนแรงที่ไม่พึงประสงค์อีกเป็นจำนวนมาก ด้วยภาระงานที่มากมายของคุณครู และการเคร่งครัดต่อกฎระเบียบมากไป อีกปัจจัยหนึ่ง คือ กระบวนการไกล่เกลี่ยที่ทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ปลอดภัยสามารถให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ เล่าความจริงได้อย่างครบถ้วน ทำให้ปัญหาถูกแก้ไขไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริง (Pratheuangrattana, 2019)

ปรากฏการณ์ปรกติในการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของนักเรียนในโรงเรียน ได้แก่ ความขัดแย้ง ซึ่งหมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นไม่สอดคล้องกันในเรื่องต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ เช่น ระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม (Makkarapilom, 2011) สาเหตุของการเกิดความขัดแย้งเกิดจาก การตกอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน ผลประโยชน์ขัดกัน คาดหวังในบทบาทต่างกัน อคติ มีปทัสถานค่านิยมและการรับรู้ต่างกัน และการได้มาปฏิสัมพันธ์กัน (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2011) ส่วนการตอบสนองต่อความขัดแย้งนั้นเบื้องต้นจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ แบบหลีกเลี่ยง ผ่อนปรน บังคับ ประนีประนอม และแก้ปัญหา ซึ่งแต่ละแบบล้วนมีข้อดีข้อเสีย และเงื่อนไขในการใช้ให้เหมาะสมต่างกัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าสำหรับการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การ แก้ปัญหาแบบ ชนะ-ชนะ ซึ่งต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เต็มส่วนทั้งคู่และสามารถรักษาสัมพันธไมตรีไว้ได้ แต่ก็ ต้องทำตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ (Prommanee, 2019)

กระบวนการจัดการความขัดแย้งของสำนักงานศาลยุติธรรม วิเคราะห์เหตุการณ์เชิงข้อเท็จจริงที่ปรากฏเป็นหลักและนำหลักฐานพยานต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดการเข้าใจที่ชัดเจนและสามารถสืบหาต้นเหตุของความขัดแย้ง วิธีการสำนักงานศาลยุติธรรมนั้นเน้นไปที่กระบวนการจัดการโดย เริ่มตั้งแต่ การเจรจา การไกล่เกลี่ย ตลอดจนการจัดการในเชิงองค์การทางด้านกฎหมายเพื่อให้เกิดการยุติปัญหา อย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะเป็นกรณี ๆ ไป แต่ตราบไต่ที่คนเรายังไม่มีสัมมาทิฐิและยังหลงติดอยู่กับอำนาจ แห่งตัวตนอยู่ยอมสร้างความขัดแย้งอยู่เรื่อยไปไม่มีสิ้นสุด (Office of the Judiciary, 2017) สำหรับการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษาในประเทศไทยนั้น ศาลยุติธรรม ศาลเยาวชนและครอบครัว กระทรวงยุติธรรม สถาบันพระปกเกล้าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พยายามผลักดันให้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือนำระบบไกล่เกลี่ยเข้าไปใช้ในสถานศึกษาทั่วประเทศ แต่ก็ยังมีการ จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยในสถานศึกษาได้ไม่มากนักขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย (Pratheuangrattana, 2018)

สำหรับเครื่องมือของการแก้ปัญหาของความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนามีความละเอียดกว่าเพราะมองไปที่ต้นเดิมของปัญหาคือ ความไม่รู้และอำนาจของทิฐิมานะ และกิเลสตัณหาซึ่งเป็นเรื่องของภายในจิตใจ การแก้ปัญหานั้นต้องเริ่มทำความเข้าใจอย่างถูกต้องคือต้องมีสัมมาทิฐิเพื่อเป็นทางให้เกิดการเปิดรับข้อเท็จจริง อื่น ๆ ที่ตามมา กระบวนการนั้นเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลก่อนจึงนำไปสู่การร่วมมือกันซึ่งทำให้การแก้ปัญหา เรื่องความขัดแย้งที่เป็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์มีความง่ายขึ้น โดยการทำให้ความยึดถือมั่นในตัวตนและความหลงในวัตถุซึ่งเป็นที่มาของผลประโยชน์และความเห็นแก่ตัวลดลง (Kanbut, 2018)

จากที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยและด้านกฎหมายที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยซึ่งยังไม่น่าเพียงพอต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรมีกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงพระพุทธศาสนาเถรวาทประกอบด้วย ดังนั้นในการศึกษานี้จะศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี และบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง และวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ (Pre-Experimental Design) จริง โดยทดลองใช้นักเรียนของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยข้อมูลที่นำเสนอผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 35 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู บุคลากรของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 6 คน ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย จำนวน 9 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพหวาย จำนวน 10 คนจากนักเรียน รวมทั้งชาวบ้านรอบ ๆ โรงเรียนจำนวน 10 คน

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2 ท่าน

3. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของพระพุทธศาสนาเถรวาทจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาเถรวาทจำนวน 2 ท่าน

4. นำข้อมูลจากการศึกษาและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อบูรณาการเป็นร่างกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

5. ขั้นตอนการรับรองร่างกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องมาทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อวิจารณ์และเสนอแนะปรับปรุงเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

6. นำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ไปทดลองใช้ไกล่เกลี่ยนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

7. เรียบเรียง สรุปการวิจัย และข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอกระบวนการใกล้เคียงโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “โรงเรียนสันติภาพ: ศึกษาและพัฒนากระบวนการใกล้เคียงโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี” โดยมีประเด็นการศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี รวมทั้งกระบวนการใกล้เคียงของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้ดังนี้ 1) การทะเลาะวิวาทด้านคำพูด หมายถึง การพูดให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย อับอาย น้อยใจ ไม่พอใจ หวาดระแวง 2) การทะเลาะวิวาทด้านการกระทำ นั่นคือการกระทำในลักษณะที่รุนแรงกว่าปกติ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งตนเองผู้อื่น หรือทรัพย์สิน เช่น ใช้กำลังชกต่อย ตบตี หรือทุบตีผู้อื่น เป็นต้น

จากผลการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีพบว่าเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน ดังนี้ 1) สภาพทางครอบครัว ซึ่งพบว่าเด็กนักเรียนที่มีปัญหาการทะเลาะวิวาท มักมีปัญหาทางครอบครัวเป็นหลัก เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน หย่าร้าง เด็กแยกอยู่กับพ่อแม่ทำให้ขาดความอบอุ่น รู้สึกว่าเหว ขาดที่พึ่งหรือครอบครัว ขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่อบรมสั่งสอน รวมไปถึงการเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีของพ่อแม่ด้วย 2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน เช่น ความมีอคติต่อการรักพวกพ้อง เมื่อเพื่อนมีความทุกข์ต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือโดยไม่คำนึงถึงความถูกผิดหรือใช้เหตุผลในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการแสดงถึงความรักเพื่อน การพูดจาโอ้อวดเกินความเป็นจริง เนื่องจากมีความต้องการและความปรารถนาใหม่ๆ เกิดขึ้นและเป็นไปอย่างรุนแรง การแข่งขันหรือแย่งชิงผู้หญิงคนเดียวกัน (Waisaya, 2019) 3) สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโรงเรียนบ้านโพหวายตั้งอยู่ในชุมชนแออัดสภาพของการแอ่งแอ่งซัด การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด การใช้ความรุนแรงสภาพแวดล้อมของชุมชน อันธพาล คำของผิดกฎหมาย ฯลฯ อาจชักจูงให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกไม่ควรได้ อีกทั้งกลุ่มเพื่อน ในช่วงวัยเด็กก่อนเข้าสู่วัยรุ่นและวัยรุ่น เด็กจะคลุกคลีและใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด การรวมกลุ่มกันเป็นพวกทำให้วัยรุ่นในกลุ่มเดียวกันมีค่านิยมที่เหมือนกัน มีทัศนคติที่คล้ายกัน ทำอะไรจะเหมือนกันหมด และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากกลุ่มเพื่อน ของเด็กชักจูงให้เด็กกระทำความผิดย่อมจะทำให้เด็กกระทำความผิดได้โดยง่าย จากการที่ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมเยียนนักเรียนบางคนของโรงเรียนบ้านโพหวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าบ้านของเด็กนักเรียนอยู่ในชุมชนแออัด ยาวชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไม่ได้รับการศึกษา (Ongad, 2019) 4) สารเคมีในร่างกาย ซึ่งสารเคมีในที่นี้ คือ ฮอรโมน ความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกาย มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมบางอย่าง ทำให้เกิดความผิดปกติในด้านความคิด การรับรู้และด้านอารมณ์ เป็นต้น (Chainarong, 2019)

ในขณะที่ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย หากการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการที่รุนแรง ก็อาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกายได้ เช่น เมื่อมีการทำร้ายร่างกาย อาจทำให้เกิดบาดแผลหรือการฟกช้ำที่อวัยวะภายในได้ 2) ด้านจิตใจ ความขัดแย้งจะทำให้เกิดผลเสียทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากความขัดแย้งจะทำให้เกิดความคับข้องใจ และเป็นทุกข์ เมื่อต้องกระทำการใด ๆ ที่ตนเองไม่ต้องการ หรือไม่บรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้คาดหวังไว้ ซึ่งบางครั้งอาจจะส่งผลเสียต่อสภาพร่างกายด้วยเช่นกัน 3) ด้านสังคม บุคคลที่เกิดความขัดแย้งทำให้สังคมการพบปะกับคนรอบข้างนั้นแคลง เพราะบุคคลที่มีภาวะความขัดแย้งทางจิตใจจะเป็นทุกข์ไม่คิดว่าคนรอบข้างนั้นเป็นมิตร และมักจะมองคนในแง่ลบ โดยผลกระทบที่พบบ่อยวัยรุ่น คือ ผลกระทบทางด้านบุคลิกภาพ ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการของบุคลิกภาพชัดเจนทั้งนี้สัจใจคือการกระทำความคิดจะเป็นรูปแบบที่สม่ำเสมอ การเรียนรู้ที่ผ่านมามีจะส่งผลให้บุคลิกภาพดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามีปัญหาชีวิตหรือการเรียนรู้แบบผิด ๆ การปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้น้อย เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางจะกลายเป็นบุคลิกภาพที่มีปัญหาติดตัวไปตลอด ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผู้อื่น การละเมิดสิทธิของผู้อื่น การละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย (Chonlasakorn, 2019)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การไกล่เกลี่ย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conciliation และ Mediation ซึ่งคำว่า Conciliation มาจากภาษา ลาติน Conciliare หมายถึง การทำให้ข้อขัดแย้งหมดไป หรือทำให้ผู้ที่มีความเห็นแตกต่างหรือผลประโยชน์ขัดแย้งกันเกิดความพอใจ โดยคนกลางจะเน้นไปในทางเป็นผู้เสนอแนะ ส่วนคำว่า Mediation ปรากฏอยู่ในกฎหมายแม่แบบว่าด้วยการประนีประนอมทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ แห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002) โดยให้ความหมายว่า การประนีประนอม หมายถึง กระบวนการไม่ว่าจะเรียกว่าการประนีประนอม การไกล่เกลี่ยหรือคำใด ๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน โดยที่คู่พิพาทร้องขอให้บุคคลที่สามหรือคณะบุคคล (ผู้ประนีประนอม) ทำหน้าที่ช่วยคู่พิพาทในความ พยายามที่จะระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาหรือที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสัญญาหรือนิติสัมพันธ์อื่น ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้คู่กรณีตกลงกัน ทั้งนี้ได้มีผู้ให้นิยามความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ ในวัตถุประสงค์นี้ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานศาลยุติธรรม และพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งจะอธิบายรายละเอียด ดังนี้

2.1 กระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีการถอนฟ้องหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความ (Susarat, 2015) ผู้วิจัยพบว่าขั้นตอนและกระบวนการมีความสอดคล้องกับกระบวนการและขั้นตอนที่มีใช้อยู่ในระดับสากลทั่วไป อาจมีกระบวนการที่แตกต่างกันในเรื่องของกระบวนการในศาลและนอกศาล ซึ่งโดยหลักการแล้วขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไม่แตกต่างกันและสามารถสรุปกระบวนการได้เป็น 5 ข้อดังนี้ 1) การเตรียมการการไกล่เกลี่ย คือการเตรียมข้อมูลเบื้องต้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2) การเปิดประชุมการไกล่เกลี่ย คือการประชุมการไกล่เกลี่ยในช่วงขั้นตอนแนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ยฯ ให้คู่พิพาททุกฝ่ายรู้จัก และแนะนำตัวคู่กรณีแต่ละฝ่าย 3) รวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก คือการประชุม

การไกล่เกลี่ยในช่วงขั้นตอนสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม การค้นหาประเด็นข้อพิพาทและความต้องการของคู่พิพาท 4) การแก้ปัญหาและหาทางออก คือ ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยให้ประนีประนอมกัน และขั้นตอนการวิเคราะห์ผลการไกล่เกลี่ย 5) การปิดประชุม คือ ขั้นตอนสุดท้ายถ้าไกล่เกลี่ยสำเร็จก็ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แต่ถ้าไม่สำเร็จและเป็นการไกล่เกลี่ยครั้งแรก ก็ให้ผู้ไกล่เกลี่ยฯ ลงนัดประชุมไกล่เกลี่ยอีกครั้งโดยถามความสมัครใจหรืออาจให้กลับไปคิดกันใหม่แล้วกำหนดนัดไว้สำหรับการประชุมครั้งถัดไป (Tupwong, 2015)

2.2 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การไกล่เกลี่ย การเผชิญหน้ากับคู่กรณี เจรจา รวมทั้งการแก้ไขความขัดแย้งให้ยุติลงด้วยการประชุมร่วมกันให้เกิดสังฆสามัคคี ความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยึดเป็นประโยชน์ร่วม และการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายยืดหยุ่นตามสถานการณ์ของความขัดแย้ง (Sompong, 2016) โดยความขัดแย้งในพระพุทธศาสนามีปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่มาก ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในกรณีต่าง ๆ เช่น การไกล่เกลี่ยเผชิญหน้าคู่กรณี การเจรจโดยผู้ไกล่เกลี่ย และการอาศัยขอความร่วมมือของคู่กรณี ในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการไกล่เกลี่ยในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยมีการปรับแต่งวิธีการที่หลากหลายซึ่งก็แล้วแต่กรณี ตัวอย่างเช่น กรณีเหตุทะเลาะวิวาทเรื่องแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีของหมู่พระญาติ, กรณีสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะโดยพระเจ้าวิฑูทกะ เป็นต้น อีกกรณีหนึ่งที่น่าศึกษา คือ วิธีการไกล่เกลี่ยข้อความขัดแย้งในคณะสงฆ์ กล่าวคือ เมื่อเกิดอธิกรณ์หรือคดีความของสงฆ์ขึ้น พระพุทธเจ้าจะทรงอนุญาตให้สงฆ์แก้ไขปัญหาด้วยหลัก 2 ประการ คือ 1) อธิกรณ์สมณะ ในอธิกรณ์สมณะนี้จะสะท้อนการไกล่เกลี่ยด้วยคนกลางมากที่สุด คือ สัมมุขา วินัยเป็นหลักอยู่ทุกเรื่อง ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ที่จะให้การระงับอธิกรณ์ทุกประเภท ดำเนินไปอย่างเปิดเผยและโปร่งใสต่อหน้าสงฆ์ ต่อหน้าพระธรรมวินัย และต่อหน้าบุคคล 2) หลักติณวัตถการวินัย คือ ให้ระงับเสียด้วยการประนีประนอมยอมความกัน ยกเลิกอธิกรณ์เสีย ไม่ต้องสะสางหาความหลังกันอีก เป็นการระงับประดุจหลักการนิรโทษกรรม โดยหลักการพื้นฐานในการไกล่เกลี่ย คือ การระงับปัญหาคความขัดแย้งในที่พร้อมหน้า นำประเด็นปัญหาคความขัดแย้งมาพูดคุยกันแล้วหาข้อยุติ ข้อตกลงและมีความเป็นธรรม โดยการดำเนินการที่ประชุมต้องเลือกภิกษุบางรูปในที่ประชุมนั้นโดยเป็นผู้มีคุณสมบัติ เช่น เป็นผู้มึศีล เป็นพหูสูต จำปาติโมกข์ได้ รู้กฎระเบียบดี ตั้งเป็นคณะ ทำงาน แล้วมอบหมายให้นำกรณีความไปวินิจฉัยเพื่อหาข้อยุติวินิจฉัยแล้วก็ไม่สามารถยุติปัญหาได้จะต้องนำไปสู่กระบวนการขั้นต่อไปที่เรียกว่า เภยยสิกาวินัย โดยมีหลักการสำคัญประกอบการการไกล่เกลี่ยที่ต้อง แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติ เช่น (1) ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (2) ไม่ลำเอียงเพราะชัง (3) ไม่ลำเอียงเพราะหลง (4) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นผู้ฉลาดในการพูดตามหลักปิยวาจา การไกล่เกลี่ยดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นหลักการในเชิงวิชาการได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นหลักการที่มีความ สอดคล้องและเป็นทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมในสังคมปัจจุบัน (Chalakone, 2008)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าระบบไกล่เกลี่ยทั้งทางพระพุทธศาสนาและสำนักงานศาลยุติธรรมมีจุดที่เหมือนกัน คือ การยอมรับในการทำหน้าที่คนกลาง คนกลางยอมรับฟังข้อมูลอย่างรอบด้าน และสอบถามความต้องการ หรือการยอมรับกันได้ ในส่วนของระบบไกล่เกลี่ยที่อาจไม่เหมือนกัน คือ กระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมนั้นค่อนข้างมีขั้นตอนที่ค่อนข้างชัดเจน โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ

นั้นผู้ไกลเกลี่ยมิได้มีบทบาทในการแสวงหาทางออกด้วยการหาทางเลือกที่จะให้คู่ขัดแย้งจะได้รับผลตอบแทนมากกว่าทั้งพึงพอใจทั้งสองฝ่าย แต่มีทิศทางที่ต้องการลดระดับความต้องการของคู่ขัดแย้งให้อยู่ในระดับที่ยอมรับกันได้ มากกว่า หรืออาจจะกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเน้นการไกลเกลี่ยผ่านการลดอุปสงค์ที่มากเกินไปของคู่ขัดแย้ง ซึ่งสวนทางจากการไกลเกลี่ยกระแสหลักทั่วไปที่มีทิศทาง ที่พยายามขยายเขตพื้นที่ความพึงพอใจด้วยการต่อรองให้ได้ผลลัพธ์สูงสุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าจากการศึกษากระบวนการการไกลเกลี่ยข้อพิพาทจำเป็นต้องมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเพื่อมิให้เกิดความท้อถอย ลำเอียง และมีความอดทน อดกลั้น หลักการแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการไกลเกลี่ยข้อพิพาทของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความขัดแย้ง และสร้างความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายสำหรับเยาวชนจากการนำกระบวนการไกลเกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรม และพระพุทธศาสนาเถรวาทมาบูรณาการร่วมกัน เป็นกระบวนการไกลเกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธบูรณาการของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีเป็น 9 ขั้นตอน และนำไปปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ตั้งสติให้พร้อมสรรพ (M; Mindfulness) เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว สิ่งหนึ่งที่เราจะประสบกันเป็นประจำ คือ เราจะมี สติรู้ตัวน้อยลง เพราะจิตของเราขณะนั้น ถูกครอบงำด้วยอกุศลมูล ซึ่งประกอบด้วย โลภะ โทสะ และ โมหะ ดังนั้น สติ จึงเป็นแกนนำของหลักธรรมต่าง ๆ ที่ใช้ ในการกระบวนการเจรจาไกลเกลี่ย เพราะเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงอารมณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ใน แนวทางที่ต้องการ และยังเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเองที่จะมักหลงไปได้ง่ายในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะผู้ไกลเกลี่ย หรือคนกลาง หรือคนกลาง จะต้องคอยควบคุมตัวเองให้มีสติอยู่ตลอดเวลา ว่ากำลังจะคิด จะพูด หรือจะทำอย่างไรในท่ามกลางภาวะความขัดแย้งที่กำลังเผชิญอยู่เบื้องหน้า

ขั้นตอนที่ 2 ดับอารมณ์คู่กรณี (E-Emotion management) ในขั้นตอนนี้คนกลางจะต้องทำหน้าที่แสดงบทบาทผู้ไกลเกลี่ยคือ พร้อมทั้งจะให้ความรู้ในทางที่ถูกต้อง คำแนะนำ ชี้แจงชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือทางออกของปัญหา ให้กับคู่กรณีได้คิด พิจารณา และตัดสินใจด้วยตัวเองในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งให้ความรู้และความเข้าใจในการไกลเกลี่ย โดยตระหนักถึงประโยชน์ในการร่วมกันแก้ปัญหา คนกลางนั้นจะไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตัดสินใจ การบริหารจัดการอารมณ์เป็นสิ่งที่คนกลางหรือผู้ไกลเกลี่ยควรทำความเข้าใจ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา อารมณ์ คือ สิ่งเร้าที่เข้ามากระทบกับบุคคล ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ซึ่งสามารถบริหารจัดการได้ด้วยการสื่อสาร จากการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 3 เน้นที่ฟัง/สื่อสารให้ลึกซึ้ง (D-Deep listening and Communication) กระบวนการของการสื่อสารอย่างลึกซึ้งทั้งการพูด และการฟังจึงจัดได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการในการเจรจาไกลเกลี่ย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างบรรยากาศของความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น ในขณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ไกลเกลี่ย กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย หรือ ระหว่างคู่กรณีด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 ตรึงให้อยู่ในประเด็น (I-Issues Analysis) สำหรับเทคนิคที่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือการจัดการกับข้อมูล那人จะต้องมีเทคนิค หรือกลยุทธ์ในการที่ต้องพูดสรุป หรือทวนเนื้อหาของแต่ละฝ่ายเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลหรือเรื่องราว

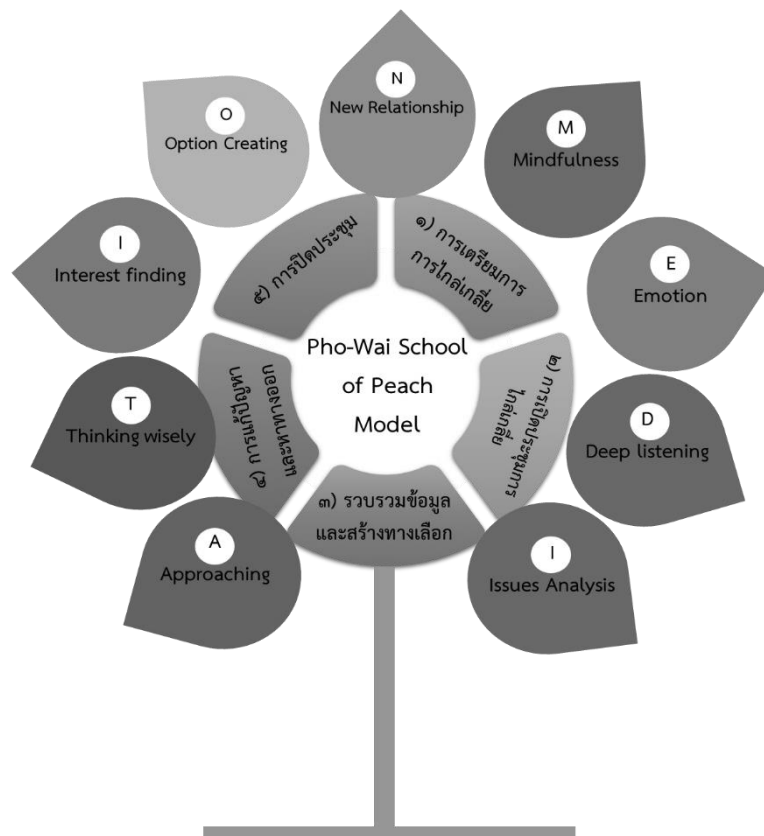
ขั้นตอนที่ 5 เชื้อวิธีการให้สอด้รับ (A-Approaching to Strategies) ขั้นตอนนี้ จึงถือว่าเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ ของกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ยที่คนกลางจะต้องทำหน้าที่อย่างเต็มตัวในการป้อนสัญญาหรือความรู้ใหม่ให้กับคู่กรณี เกิดความคิดปรุงแต่งที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง สามารถที่จะจัดการกับปัญหาได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการเพิ่มความสามารถให้กับคู่กรณี ในการเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับโลก ภายนอกอย่างที่เป็นจริง ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวจะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ตามลำดับ คือ กลยุทธ์ในการที่จะรักษาความสงบในเบื้องต้นและกลยุทธ์ที่จะก่อให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 ปรับทัศนคติเทียบเท่า (T-Thinking Wisely) การปฏิบัติหน้าที่ของคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนั้นจะทำหน้าที่ของกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ประโยชน์ และ หนทางที่จะเป็นไปได้มากที่สุดเ็นทางถูกต้องและดีงามให้แก่คู่กรณี เพื่อที่จะนำไปสู่แนวทางของการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจ สามารถหาข้อตกลงของทางออกหรือทางเลือกในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวได้

ขั้นตอนที่ 7 ดึงเข้าสู่จุดสนใจ (I-Interest Finding) การหาจุดสนใจหรือความต้องการที่แท้จริงในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางทางพระพุทธศาสนานั้น คือ การหารากเหง้าที่เป็นต้นตอของปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ ตัณหา ทิฐิ มานะนั่นเอง สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธในขั้นตอนนี้ คือ ความพยายามที่จะทำการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ลด ตัณหา ทิฐิ มานะลง จนกระทั่งจุด สนใจหรือความต้องการของทั้งสองฝ่ายนั้น มีความประสานกลมกลืนกัน

ขั้นตอนที่ 8 ให้ทางเลือกเพิ่มเติม (O-Options Creating) ในกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนั้น ขั้นตอนนี้อาจถือว่าเป็นขั้นตอนที่ จะต้องได้มาซึ่งทางออกหรือทางเลือกในการจัดการปัญหาซึ่งในการหาทางออกของปัญหานั้นถึงแม้ว่าผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลาง จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะ แนวทางหรือทางออกของปัญหานั้น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต้องสมัครใจที่จะตกลงร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ (N-New Relationship Building) ในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง สิ่งที่จะเป็นเป้าหมายสูงสุด ก็คือ การกลับมาคืนดีกันใหม่ เพื่อสันติภาพของสังคมที่ยั่งยืน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การให้อภัยทานซึ่งกันและกัน

แผนภาพที่ 1: กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธบูรณาการของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย
อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

ในงานวิจัยนี้ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการ 9 ขั้นตอน ไปไกล่เกลี่ยคู่กรณี ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยที่คู่กรณีมีปัญหาความขัดแย้งกันทั้งการทะเลาะวิวาทด้วยคำพูดและการทำร้ายร่างกาย และพฤติกรรมของคู่กรณีจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ไม่ยิ้มแย้มต่อคู่กรณี ไม่พูดคุยกับคู่กรณี ไม่สบตาคู่กรณี โดยคู่กรณีมีปัญหาความขัดแย้งทั้งการใช้วาจาวิวาท และการทำร้ายร่างกาย ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง คุณครูจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย แต่ไม่ประสบความสำเร็จ และหลังคู่กรณีได้ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทั้ง 9 ขั้นตอนพบว่า คู่กรณีเข้าใจซึ่งกันและกัน และให้อภัยกัน อีกทั้งยังสามารถกลับมาเป็นเพื่อนกัน หลังการทดลองนำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีไปทดลองใช้ไกล่เกลี่ยคู่กรณีจริง พบว่า สามารถเปลี่ยนทัศนคติของคู่กรณีจากเป็นศัตรูกลับกลายเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ส่งผลให้ลดปัญหาความขัดแย้งในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัย ได้ทดลองใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี กับคู่กรณี เมื่อได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ และตั้งข้อสังเกตว่า บางขั้นตอนเมื่อใช้งานจริง พบว่า สามารถรวมอยู่ในกิจกรรมเดียวกันได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงให้เหมาะสมสำหรับการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิด้านล่าง ดังนี้

แผนภาพที่ 2: รูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

จากแผนภูมิดังกล่าวนั้น พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนใหญ่คือ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม และสร้างความไว้วางใจ คือ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลของคู่กรณี พบกับคู่กรณี และสร้างความไว้วางใจ ขั้นตอนที่ 2 ตั้งสติ และปรับอารมณ์ให้ที่สงบลง ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุความขัดแย้ง โดยให้แต่ละฝ่ายพูดถึงสถานการณ์ความขัดแย้ง และผู้ไกล่เกลี่ยค่อย ๆ ทบทวนเนื้อหาเป็นระยะ ๆ ซึ่งคู่กรณีอีกฝ่ายสามารถทักท้วงได้ ขั้นตอนที่ 4 การจัดการปัญหาความขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยใช้กลยุทธ์ในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ดังนี้ โดยเริ่มจากการแยกเจรจาแต่ละฝ่าย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยเล่าถึงความทุกข์ของอีกฝ่ายให้อีกฝ่ายรับรู้ โน้มน้าวเพื่อให้คู่กรณีปรับทัศนคติให้เหมือนกัน และหาจุดสนใจเดียวกัน ขั้นตอนที่ 5 การหาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน ผู้ไกล่เกลี่ยเสนอทางเลือกที่เหมาะสมและมีประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย โดยการให้ทั้งสองฝ่ายขอโทษซึ่งกันและกัน และกอดกัน และขั้นตอนที่ 6 เสริมสร้างความสัมพันธ์ ให้คู่กรณีทำกิจกรรมร่วมกัน การไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น การติดตามและประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็น โดยในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงคู่กรณีทำตามข้อตกลง และสามารถสร้างความสัมพันธ์ใหม่ในการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี พบว่า ขั้นตอนในการปฏิบัติสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้ไม่ยาก อีกทั้งยังให้ประสิทธิผลที่ดี โดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะเป็น คุณครู บุคลากร หรือจิตอาสา ซึ่งเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยที่เข้าใจความต้องการของคู่กรณีซึ่งเป็นเยาวชนได้ดี เป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยวิธีหนึ่งที่ไม่ต้องใช้กระบวนการทางกฎหมาย ในการจัดการความขัดแย้งเพื่อจะให้เกิดผลในเชิงบวกมากที่สุด การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้ง

โดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางมาทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาประโยชน์ และหนทางที่จะเป็นไปได้มากที่สุดให้แก่คู่กรณี อีกทั้งยังช่วยเหลือในการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณีหรือคู่ความเพื่อให้สามารถบรรลุข้อตกลง และขจัดความขัดแย้งลงได้ โดยความสมัครใจของคู่กรณี อีกทั้งข้อเสนอแนะของผู้ไกล่เกลี่ยไม่ถือเป็นข้อผูกพันที่จะบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด การไกล่เกลี่ยนั้นจะช่วยรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีและก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นทั้งสองฝ่ายโดยที่คู่กรณียังคงรักษาสัมพันธภาพอันดีต่อกันไว้ได้

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยนั้นเป็นหนึ่งในสันติวิธีที่จะนำมาจัดการความขัดแย้งเพื่อที่จะลดผลกระทบเชิงลบให้น้อยที่สุด เพราะเป็นกระบวนการที่คู่เจรจากกลงสมัครใจที่จะมาเจรจากันโดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายหรือทุก ๆ ฝ่ายการเจรจาไม่ได้มุ่งหวังที่จะมาเอาชนะกันหรือให้ได้มากที่สุดเหมือนผลสำเร็จของการเจรจาไกล่เกลี่ยคือความพึงพอใจของทุก ๆ ฝ่ายโดยใช้กระบวนการที่เรียกว่าการเจรจาโดยผู้ไกล่เกลี่ยที่นำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการไปใช้ในการจัดการความขัดแย้ง อาศัยการดำรงอยู่บนพื้นฐานของจิตใจที่เป็นกลาง ยึดประโยชน์ร่วมเป้าหมายของการเจรจา คือ ข้อยุติที่ต่างฝ่ายร่วมกันเลือกทางเลือกต่าง ๆ ที่ร่วมกันและแสวงหาจึงนับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียนที่เกิดขึ้น เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญมากต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนั้น ก่อนดำเนินการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยควรดำเนินการศึกษาข้อมูลของคู่กรณี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 และ 3 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีมีขั้นตอนที่ชัดเจน ดังนั้นสถานศึกษาควรมีนโยบายนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คุณครู บุคลากรให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยโดยผ่านกระบวนการนี้ และมีการสร้างห้องสำหรับการไกล่เกลี่ย (Mediation Room)

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นระยะเวลานานขึ้น เพื่อทดสอบว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยพุทธบูรณาการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในเด็กนักเรียน และส่งเสริมคุณภาพจิตใจ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม และควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาศักยภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษาต่อไป รวมทั้งมีการติดตามผลหลังจากการทำวิจัยอย่างต่อเนื่องว่ามีการนำผลไปใช้ประโยชน์อย่างไร

References

- Ban Pho Wai School. (2020). *Education Management Information System: EMIS*. Retrieved October 3, 2019, from https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view.php?School_ID=1084640010&Area_CODE=8401
- Ciradhammo, P. T. (2013). *An Analytical Study of the Buddha's Strategy in Solving the Youth Violence*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Chaimat, W. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 19.
- Chainarong, K. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 22.
- Chonlasakorn, S. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 22.
- Jokkaew, S. (2013). *Mediation of disputes according to the principles of Buddhism. in Religious principles and mediation of disputes Version 1.2*. Bangkok: Active Print Company Limited
- Jeenkaewpiem, T. (2011). Violence of Children and Youth: A Case Study of The Regional Juvenile Vocational Training Center of the South. *Phuket Rajabhat University Academic Journal*, 7(2), 106-135.
- Kanbut, P. S. (2018). *Conflict Management Model in Buddhism: Analysis from the Tipitaka*. Ph.D. Dissertation. Siam University.
- Kodee, R. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 19.
- Makkarapilom, P. (2011). *Theories of peace, conflict and Violence*. Nakornpathom: Mahidol University.
- Office of the Judiciary Office of Judicial Affairs. (2017). *Conflict management*. Bangkok: Office of Judicial Affairs Office of the Judiciary.
- Ongad, K. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 19.
- Phramaha Hansa Dhammahas. (2011). *A peaceful Buddhist way*. Bangkok: 21 century Ltd.
- Pratheuangpanya, C. (2019). Factors Leading to the Success of Mediation in Schools. *Nida development journal*, 58(3), 3-22.
- Phrommanee, Y. (2019). *The Skill of Human Resource of Header: Conflict resolution*. Retrieved October 3, 2019, from http://www.chumsaeng.go.th/news/a_110817_025259.pdf.
- Tiensongjai, C. (2007). *Negotiation Mediator in Theravada Buddhism: Study on the conflicts among Buddhist monks in Kosamphi*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Tupwong, C. (2015). *The Mediator Handbook*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Public Health.
- Susaorat, T (2015). *Mediation Online*. Retrieved May 3, 2020, from https://appealsc.coj.go.th/Mediation_Online_M.pdf.
- Sompong, S. (2016). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek. Net. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 137-154.
- Waisaya, S. (2019). Cause of conflict. *Interview*. November, 20.

วิกฤตครอบครัวในสังคมไทย: ศึกษาและเสริมสร้างครอบครัวสันติสุข

ตามหลักฆราวาสธรรม*

The Family Crisis in Thai Society: A Study and Building of the Peaceful Family with Gharāvāsa-Dhamma

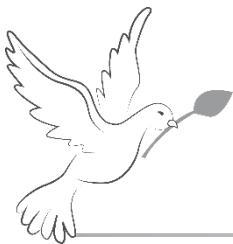
¹ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ รุ่งโรจน์ ศิริพันธ์

¹Pinthip Manosujarittham, Phramaha Hansa Dhammahāso
and Roongroj Siriphan

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Roongroj.siri@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคการอยู่ร่วมกันในครอบครัว 2) เพื่อวิเคราะห์หลักฆราวาสธรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักฆราวาสธรรมเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุข เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 19 รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 7 รูป/คน ในเขตพื้นที่ภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคครอบครัวไทยในปัจจุบันคือ มีความเห็นแก่ตัว เอาวัดเอาเปรียบ ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมจึงต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย

2) หลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี 4 อย่าง คือ (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน (2) ทมะ การฝึกตน (3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น (4) จาคะ การเสียสละแบ่งปันและการมีน้ำใจ เป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน และเป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลมีความสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่ของผู้ครองเรือนมีความสุขราบรื่น

* Received April 11, 2020; Revised May 6, 2020; Accepted May 16, 2020

3) ส่วนการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม เป็นการสร้างระบบที่ช่วยทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุขและครอบครัวมีความสันติสุขมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาครอบครัวด้านต่างๆ ที่ส่งผลกระทบให้เกิดวิกฤตครอบครัว

คำสำคัญ: วิกฤตครอบครัว; ฆราวาสธรรม; ครอบครัวสันติสุข

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to analytically study the problems and obstacles of Thai peaceful family, 2) to analyze the principles of Gharāvāsa-Dhamma from Theravada Buddhist scriptures, and 3) to propose guidelines for the development of Gharāvāsa-Dhamma to promote peaceful families by documentary survey, In-depth interviews 19 people and focus group 7 people in the central region.

The results of the study revealed as follows:

1) The current problems and obstacles of peaceful families in society are due to selfishness in families, taking advantages, the lack of respect, the lack of gratitude for people graceful to them, not believing in the law of Kamma that says doing good things and good things will happen to you which is caused by the lack of honesty, the lack of emotional control, the lack of patience and the lack of sacrifice to share. Therefore, Families in Thai society confronts more divorce problems due to economic pressures, higher cost of livings and not enough income for expenditure.

2) Gharāvāsa-Dhamma in Theravada Buddhism are consisted of 4 things, (1) Sacca- truth and honesty, (2) Dama- training oneself, (3) Khanti- tolerance and (4) Caga- sacrifice, sharing and generosity are the direct principles for lay people in household, is also a moral principle that controls household lay people to be harmonious making their lives to be peaceful and smooth.

3) As for the promotion of peaceful family according to Gharāvāsa-Dhamma is to create a system that helps family members become happier and families have more peace. In addition, to prepare families to accept the changes and family problems in different aspects that affects the family crisis.

Keywords: Family Crisis; Gharāvāsa-Dhamma; Peaceful Family

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันเก่าแก่ที่สุดสถาบันหนึ่งของสังคมมนุษย์ และมีลักษณะความเป็นสากลมากที่สุด แต่อาจแตกต่างกันในรูปแบบและบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตของผู้คนในครอบครัว (Sawatpanich, 1976) สำหรับครอบครัวไทย เป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาช้านาน มีการดำเนินชีวิตจะควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา โดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิตเสมอมา ครอบครัวไทยกับพระพุทธศาสนา จึงมีความเอื้อเพื่อเกื้อหนุนและส่งเสริมกันมาตลอด ในแง่ของจริยธรรม (Promyoo, 2013) พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของครอบครัวไทย มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จนทำให้การดำเนินชีวิตในการครองเรือนมีความสงบร่มเย็น มีความสุขมาโดยตลอด ทำให้ในอดีตที่ผ่านมาสถาบันครอบครัวไทยมีหลักฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างและพัฒนาสังคม ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักใกล้ชิดและผูกพันกัน เพราะการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดู พฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา และบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดา (Wannasiribhut, 2007)

เมื่อประเทศอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการให้ความรักความเข้าใจแก่สมาชิกได้เต็มที่ ไม่สามารถเป็นขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกเพื่อเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้ทันทั่วทั้งที่ไม่สามารถปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และกระตุ้นให้สมาชิกมีความมุ่งมั่นในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต (Chuimanee, 2017) การสูญเสียบทบาทและอิทธิพลในการโน้มน้าวนี้เอง ได้นำไปสู่การเกิดปัญหาและวิกฤติของครอบครัวอย่างมากมาย เช่น ปัญหาการความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปัญหาห้วงระหว่างคู่สมรส หรือระหว่างคู่สมรสกับญาติพี่น้อง ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาติดสิ่งเสพติดและเล่นการพนัน ปัญหาความยากจน ปัญหาการทารุณกรรมทางเพศ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น (Kongjan, 2016) สาเหตุสำคัญเนื่องจากการที่พ่อบ้านและแม่บ้านต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจหรือเนื่องจากค่านิยมที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว แม่บ้านมีงานทำนอกบ้านมากขึ้น จนอาจทำให้บกพร่องในหน้าที่แม่บ้านขาดการเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูบุตรหรือขาดหน้าที่ของภรรยาที่ดีที่พึงปฏิบัติต่อสามี จนก่อให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างสามีภรรยาจึงก่อให้เกิดรอยร้าวขึ้น ทำให้เกิดความตึงเครียด ครอบครัวแตกแยก เพราะต่างฝ่ายต่างไม่มีเวลาให้กัน เช่น สามีทำงานมากเกินไป จนไม่มีเวลาให้กับครอบครัว (Saihoo, 2011) หรือสามีไปมีภรรยาน้อย หรือภรรยาไปมีสามีใหม่ โดยไม่ยึดมั่นถือมั่นในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาหรือความเชื่อเดิมๆ อีกต่อไป การนำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และสามารถนำมาปลูกฝังสร้างค่านิยมให้บุคคลในครอบครัว ให้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของครอบครัว เน้นให้ทุกคนรู้ถึงคุณค่าของความซื่อสัตย์ ในการนำไปปรับใช้ให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมนี้ เป็นข้อปฏิบัติที่เนื่องด้วยมีการกำหนดกรอบในการปฏิบัติเอาไว้เป็นอย่างดีที่ดี ให้สมาชิกในครอบครัว มีความจริงใจต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต ละชั่วประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ทำให้ครอบครัวลดปัญหาต่างๆ ลงได้ ผลที่ได้รับก็คือครอบครัวมีสันติสุข

หลักขรวาสธรรม 4 จึงนับได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ใช้ประเมนผลสำเร็จของชีวิตคู่ กล่าวคือ ครอบครัวย่อมมีความสุขความเจริญ ไม่เกิดปัญหาครอบครัว ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามหลักขรวาสธรรมหรือไม่ (Phrakru nipasdhamañhimut, 2010) จะสอนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างผู้ประสบความสำเร็จ สอนให้รู้จักการเสียสละเพื่อความสุขของตนเอง และประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตการครองเรือนและการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งและมั่นคง ดังปรากฏในพระสุตตันตปิฎกสังยุตตนิกายว่า “คนผู้อยู่ครองเรือน มีศรัทธา ประพฤติธรรม 4 ประการนี้ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก” (Thai tripitakas: 25/190/545) นอกจากการประสบผลสำเร็จในชีวิตครอบครัวแล้ว พระพุทธองค์ยังตรัสสรรเสริญขรวาสธรรมว่า ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างเกียรติยศให้คนเราได้เท่ากับการมี “สัจจะ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างปัญญาให้คนเราได้เท่ากับการมี “ทมะ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างทรัพย์สมบัติให้คนเราได้เท่ากับการมี “ขันติ” และไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างหมู่มิตรให้คนเราได้เท่ากับการมี “จาคะ” ไม่มีธรรมะใดๆ ที่จะใช้สร้างตัวให้ประสบความสำเร็จได้ยิ่งกว่าธรรมะอันประเสริฐ 4 ประการนี้ (Thai tripitakas: 15/845/316)

จะเห็นว่าหลักขรวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ต้องนำไปปฏิบัติกับทุกคนในสังคม หรือนำไปพัฒนาตนเองเฉพาะบุคคล ก็ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตในทางที่ดีเช่นกัน เพราะจะทำให้ชีวิต ครอบครัว และสังคม มีแต่ความสุข และเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักที่มอบให้กันและกัน และเพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของบุคคลและครอบครัวในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักขรวาสธรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขรวาสธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย วิเคราะห์หลักขรวาสธรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขรวาสธรรม
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 19 รูป/คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาในพื้นที่เขตภาคกลางของประเทศไทยเท่านั้น
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการศึกษวิจัย ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 รวมเป็นระยะเวลา 7 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1.รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยปรากฏการณ์ วิทยาเชิงพรรณนา (Descriptive Phenomenology) ศึกษาประสบการณ์ชีวิต ด้วยการค้นหาโดยตรง (Direct Exploration) วิเคราะห์ และบรรยายปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจงอย่างเป็นอิสระ โดยปราศจากการทดสอบ สมมุติฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research)

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และอรรถกถา และจาก เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน การวิจัย เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด ให้เกิดความเข้าใจให้ชัดเจนมากที่สุด และนำข้อมูลที่ได้แล้วมากำหนดเป็นกรอบคำถามการวิจัยเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ใช้การสัมภาษณ์แบบ Face-to-Face Structural Interview โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

1. ออกแบบสัมภาษณ์โดยตรง เพื่อยกร่างเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตาม หลักฆราวาสธรรม
2. นำเสนอแบบสัมภาษณ์แก่ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข
3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
4. คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน และผู้มีประสบการณ์ใน การใช้ชีวิตครอบครัวจำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น 19 รูป/คน
5. ติดต่อประสานงานผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก
6. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตามวันเวลาและสถานที่ที่ กำหนด
7. ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การวิจัย จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งเป็นจำนวนกลุ่มที่เหมาะสมกับประเด็นที่กำหนดให้อภิปราย อีกทั้ง ยังเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง ทั้งด้านพระพุทธศาสนา และการป้องกันแก้ไขปัญหาคอรัรัว อีกทั้งเป็นผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่อยู่ในบริบทเดียวกัน จึงสามารถให้ข้อมูลที่ต้องการได้ โดยการเก็บข้อมูลด้วยการ สังเกต การใช้แบบสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว และการจดบันทึก ซึ่งผู้ร่วม สนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าว เป็นคนละกลุ่มกับผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้าน มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่ออธิบายและนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และอรรถกถา ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ สื่อบล็อกทรอนิกส์ (เว็บไซต์) และสมุดบันทึก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคในการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวกับบริบทและวิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรค สาเหตุ การดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทย
2. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับหลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม และการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม
4. นำข้อมูลเชิงเอกสารซึ่งได้สังเคราะห์แล้ว ไปพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งได้สังเคราะห์แล้ว มาประมวลผลเป็นองค์ความรู้เพื่อให้ได้ข้อสรุป
5. สรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงกับการดำรงชีวิตครอบครัวในสังคมไทย และก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวหลายๆ ด้าน ทั้งที่เป็นปัญหาเดิมที่ยังแก้ไขไม่ได้ และปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในแง่ลบ คือสมาชิกในครอบครัวมีความเห็นแก่ตัว เอาดีเอาเปรียบมากขึ้น ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีสาเหตุหลักมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน การมีค่านิยมที่ผิด และการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และการมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจนนำไปสู่ปัญหา

ครอบครัว ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 8 ข้อ หลัก โดยจำแนกเป็นปัญหาจากภายนอกครอบครัว คือปัญหาจากเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาจากภายในครอบครัว ได้แก่ ปัญหาการไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัว ปัญหาด้านทัศนคติในครอบครัว ปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง และปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศสมาชิกในครอบครัว

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี 4 อย่าง คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน 2) ทมะ การฝึกตน 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ การเสียสละแบ่งปันและการมีน้ำใจ ซึ่งเป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน และเป็นหลักธรรมที่จำเป็นในการครองคู่อยู่ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยควบคุมให้บุคคลมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่มีความสุขราบรื่นตามสมควรแก่ฆราวาสวิสัย ซึ่งผู้ครองเรือนจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ ด้วยการนำหลักฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การครองเรือนในการบริหารงานและในสังคม โดยเฉพาะสามีภรรยาซึ่งจะก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวสันติสุข

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม เป็นการสร้างระบบที่ช่วยทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุขและมีสันติสุขมากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่างๆ ดังนี้ วิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะ ประกอบด้วย (1) ซื่อสัตย์ต่อกัน (2) จริงใจกัน (3) ตรงต่อเวลา และ (4) มีความรับผิดชอบ ส่วนผล คือ (1) มีความเคารพ (2) ไม่นอกใจ (3) วางใจ/เชื่อใจ และ (4) มีความชัดเจน วิธีการในการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักทมะ ประกอบด้วย (1) รู้จักข่มใจ (2) ไม่ลุแก่อารมณ์ (3) ไม่รื้อฟื้นอดีต (4) ไม่ผูกโกรธ ผลคือ (1) ควบคุมตนเองได้ (2) นิ่ง/สุขุม (3) มีความรอบคอบ (4) หนักแน่นมั่นคง วิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ ประกอบด้วย (1) อดทนต่อความลำบาก (2) อดทนต่อการถูกเหยียดหยาม (3) อดทนต่อเวทนา (4) อดทนต่ออารมณ์ ผลคือ (1) ไม่ฉวาม (2) มีระเบียบวินัย (3) เคารพกฎกติกา (4) มีเอกภาพในครอบครัว ส่วนวิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขด้วยจาคะประกอบด้วย (1) ให้กำลังใจกัน (2) ให้อภัย (3) ให้การช่วยเหลือ (4) ให้ของตามโอกาส ผลคือ (1) เกิดความผูกพันธ์ (2) ประทับใจ (3) มีความสามัคคี และ (4) ครอบครัวสงบสุข

อภิปรายผลจากการวิจัย

1.บริบทสภาพปัญหาและอุปสรรคการอยู่ร่วมกันในครอบครัว จากการศึกษาบริบทสภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่าลักษณะของปัญหาในครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกิดจากสมาชิกในครอบครัวมีแบบแผนเป้าหมายที่ต่างกัน เนื่องจากความรับผิดชอบในหน้าที่ หรือการยึดถืออุดมการณ์ชีวิต ด้วยเหตุที่มีบริบทภายนอกมากอวยสนับสนุน แต่ละฝ่ายจึงมีตัวชี้วัดทางคุณภาพที่ปรากฏชัด คือ ไม่เห็นคุณค่าการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานการสร้างครอบครัวให้อบอุ่น และปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน ยังมีปัญหาวิกฤติอยู่กับขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน ในสัดส่วนของสมาชิกในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากปัญหาความแตกต่างด้านลักษณะนิสัย ทัศนคติและค่านิยม ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ หรือบุคลิกภาพที่เป็นเชิงปัจเจกบุคคล

โดยมาจากครอบครัวเดิมที่มาจากโครงสร้างในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ที่มีรูปแบบต่างกัน ที่เกี่ยวเนื่องกับการสื่อสาร หรือทางผลประโยชน์ในลักษณะที่ต่างกัน หรือสภาพเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัญหาส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพของสามี-ภรรยา ที่มีเวลาให้กันน้อยลง จึงมีปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งสมาชิกยังไม่เข้าใจในหน้าที่ครอบครัว อันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่ไม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนระหว่าง พ่อ-แม่-ลูกหลาน ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตกับสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ จึงทำให้มีปัญหาครอบครัวตามมา จึงนำมาสู่ปัญหาครอบครัวในด้านต่างๆ โดยสรุปดังนี้

๑) ปัญหาการไม่อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจในครอบครัว ต้องทำงานไกลบ้าน หรือต่างถิ่น ไม่มีเวลาอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว

๒) ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว มีสาเหตุมาจากความอึดอัดขัดข้องใจ แรงกดดันทั้งภายในและภายนอกครอบครัว เช่น ความตึงเครียดจากการทำงานและเกิดความรู้สึกที่ไม่มีเวลาจำเป็นต้องฟังคนอื่น รวมถึงการไม่เข้าใจกัน เสื่อมจากศีลธรรม ติดสิ่งเสพติดให้โทษ การเล่นเกมพนัน การเที่ยวกลางคืน การคบคนชั่วเป็นมิตร และการไม่ยอมกัน

๓) ปัญหาจากเศรษฐกิจและสังคม มีสาเหตุมาจากการบริหารรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวไม่ลงตัวกัน มีการยักยอกเงินมาเป็นส่วนตัว ใช้เงินฟุ่มเฟือย และสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี

๔) ปัญหาขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัว มีสาเหตุมาจากวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ขาดความสามัคคีในครอบครัว ความไม่เข้าใจกัน และอัตตาธิปไตย

๕) ปัญหาด้านทัศนคติ มีสาเหตุมาจากความคิดเห็นที่ต่างกัน ไม่สอดคล้องกัน การศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้พื้นฐานที่ต่างกัน มาจากครอบครัวที่ต่างกัน

๖) ปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว มีสาเหตุมาจากการแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกัน การบริโภคสื่อข่าวสารที่ไม่ตรงกัน การพูดจาไม่สุภาพ

๗) ปัญหาการหย่าร้าง มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางด้านความคิดและการกระทำ ที่ไม่สามารถปรับเข้าหากันให้เป็นທີ່พอใจของทั้งสองฝ่าย และความเครียดจากปัญหาต่างๆ

๘) ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ เกิดจากพฤติกรรมของพ่อและแม่ที่แสดงออกให้ลูกๆ เห็น การขาดจิตสำนึก และจากสื่อลามกอนาจารที่เข้าถึงได้ง่าย

2. หลักขรวาธธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาวิเคราะห์หลักขรวาธธรรมจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความเป็นมาของหลักขรวาธธรรมปรากฏในอภิวาสสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยหลักขรวาธธรรม หรือ การประพฤติตนอยู่ในธรรมของผู้ครองเรือนหรือเรียกอีกอย่างว่า “หลักการครองเรือน” สำหรับหลักการครองเรือนนี้ ตามหลักพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก เพราะหากคนสองคนที่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีหลักยึดอันเป็นแนวปฏิบัติเพื่อชีวิตสมรสที่สมบูรณ์แล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การวางหลักนี้ไว้จึงเป็นเครื่องสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพุทธศาสนาที่จะจัดระบบชีวิตครอบครัวให้ยั่งยืน ดังนั้นวิธีการสร้างครอบครัวสันติสุขในครอบครัวด้วยการประพฤติธรรมของผู้ครองเรือนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการใช้ชีวิตที่จะต้องใช้ศิลปะในการครองรักครองเรือนร่วมกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **สัจจะ** คำว่า “สัจจะ” คือ ความสัตย์ซื่อจริงใจต่อกันของสมาชิกภายในครอบครัวโดยเฉพาะสามี ภรรยาแล้วนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการครองรักครองเรือนอย่างมีชั้นเชิงศิลปะในการใช้ชีวิตเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ หรือไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะช่วยทำให้เกิดความรักความอบอุ่นความปลอดภัยเมื่ออยู่ใกล้ชิดกัน หรือเมื่ออยู่ห่างไกลกันก็จะบังเกิดให้ระลึกถึงกันโดยปราศจากความเลวร้ายสงสัย ความสัตย์ซื่อจริงใจต่อกัน และกันนั้นพื้นฐานสำคัญก็คือจิตใจที่วางไว้ในหนทางอันชอบด้วยหลักการและเหตุผลด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมคือความมีเมตตาเป็นหลักจึงจะเป็นเหตุทำให้การแสดงออกทางกาย และวาจาเป็นที่น่าเชื่อถือ นำมาซึ่งความสัตย์ซื่อต่อตนเองและครอบครัวต่อไป ดังนั้นการมีสัจจะจึงเป็นประเด็นแรกที่สำคัญมากในการครองรักครองเรือน

(2) **ทมะ** ทุกคนในครอบครัวต่างก็ยึดมั่นในคุณธรรม คือความมีสัจจะ สัตย์ซื่อจริงใจต่อกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง โดยมีพื้นฐานทางด้านจิตใจคือความมีเมตตาซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรมคือความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปกรรมซึ่งเป็นธรรมที่เป็นเหตุใกล้ของศีล ๕ ประเด็นต่อไปที่จะต้องกล่าวถึงก็คือ “ทมะ” แปลว่า การรู้จักข่มใจ ข่มอารมณ์ให้หนึ่งด้วยการไม่แสดงอาการว่าเมื่อต้องประสบกับอารมณ์อันเป็นอนิฏฐารมณ์ และการรู้จักการปรับตัวเข้าหากัน อีกทั้งสมาชิกในครอบครัวจะเป็นพ่อผัว แม่ผัว หรือญาติพี่น้องของสามี หรือภรรยาที่ตามที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกันกับเรานั้น ต่างก็มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ไม่เหมือนกัน คติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมก็แตกต่างกัน

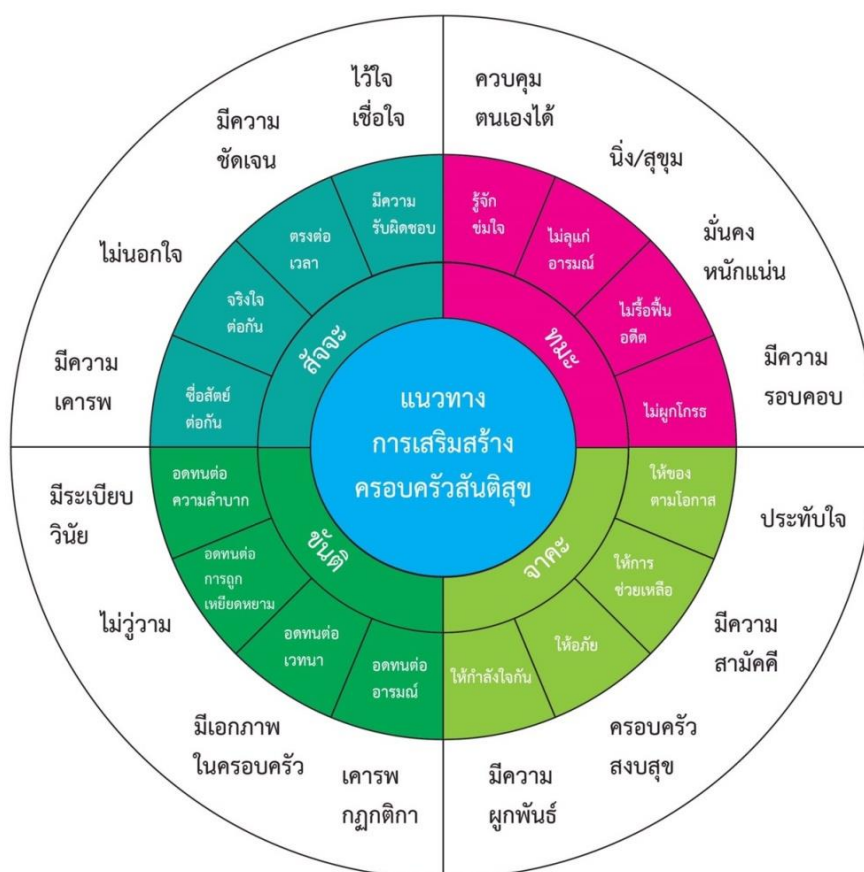
(3) **ขันติ** “ความอดทน” การใช้ชีวิตครองเรือนไม่ว่าจะต้องหล่อเลี้ยงกันด้วยความจริงใจและความอดกลั้นซึ่งมีให้ต่อกันและกันเท่านั้น แต่จะต้องหล่อเลี้ยงประคับประคองครอบครัวในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจเพื่อความอยู่ดี กินดี สุขภาพดีของสมาชิกทุกคนภายในครอบครัวอีกด้วย เพราะฉะนั้น การประกอบอาชีพหรือการหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัวจึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการครองเรือนและเมื่อเป็นเช่นนี้ คุณธรรมเรื่องความอดทนจึงเป็นเรื่องสำคัญ

(4) **จาคะ** คำว่า “จาคะ” ในทัศนะพระพุทธศาสนา หมายถึง การเป็นผู้ที่มีน้ำใจอันแสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อ การรู้จักเสียสละถือว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะผู้ที่มีน้ำใจเสียสละมีน้ำใจยอมเป็นที่รักที่ขอบใจของบุคคลทั่วไปทั้งใกล้ตัวและไกลตัว ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๒ ลักษณะคือ (1) การเสียสละวัตถุสิ่งของ (2) การเสียสละทางด้านอารมณ์ (จิตใจ) ซึ่งการเสียสละดังกล่าวมานี้จัดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อศิลปะการครองเรือนครองรักให้สงบราบรื่นและมีความสุข ปราศจากความรุนแรงใดๆ เกิดขึ้น หลักธรรมเรื่อง “จาคะ” จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยทำให้องค์ธรรมข้ออื่นๆ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงความหนักแน่นของการใช้ชีวิตคือ “การครองเรือน” มากยิ่งขึ้น

3. แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม ในการแก้ไขปัญหาในครอบครัวต้องหันกลับมาหาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักฆราวาสธรรม 4 ที่เป็นหลักธรรมว่าด้วยเรื่องการครองเรือนของคฤหัสถ์ ซึ่งถือว่าเป็นทางออกของปัญหา และเป็นช่องทางการสร้างครอบครัวสันติสุขที่ยั่งยืนและถาวร หลักฆราวาสธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาเสริมสร้างสันติสุขในการครองเรือน ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัวได้เป็นอย่างดี โดยหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ตรัสสอนให้กับมนุษย์ให้รู้จักการเสียสละเพื่อความสงบสุขของตนเอง สังคม ครอบครัว และประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งฆราวาสธรรมเป็น

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมได้เป็นอย่างดี หลักธรรมนี้มีความเป็นสากล ฆราวาสธรรมเป็นธรรมสำหรับบุคคลผู้ครองเรือน หรือบุคคลทั่วไปควรนำหลักธรรมทั้ง 4 อย่างที่ประกอบไปด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ประยุกต์ปฏิบัติต่อกันในครอบครัว และการดำเนินชีวิตประจำวันโดยมีศีลเป็นพื้นฐานของการสนับสนุนหลักฆราวาสธรรมเพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตการครองเรือน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ฆราวาสธรรมจึงเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ครองเรือน ผู้ครองเรือนไม่ว่าชายหรือหญิง ซึ่งจะสามารถประคับประคองชีวิตให้ดำเนินไปด้วยดีนั้นในฐานะผู้ครองเรือน จำต้องมีคุณสมบัติในตัวของผู้เป็นสำคัญ การที่บุคคลใดมีคุณธรรมหรือนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จึงจะทำให้ชีวิตของผู้ครองเรือนมีความสุขดังนี้

1. การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะพบว่า วิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักสัจจะ มีอยู่ด้วยกัน 4 วิธี ได้แก่ (1) ซื่อสัตย์ต่อกัน (2) จริงใจกัน (3) ตรงต่อเวลา และ (4) มีความรับผิดชอบ

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักสัจจะ จากการสำรวจเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง คือ (1) เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน (2) ไม่ประพฤติ นอกใจกัน (3) มีความไว้วางใจ/เชื่อใจซึ่งกันและกัน และ (4) มีความชัดเจนในความสัมพันธ์บทบาทหน้าที่

2. การเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักทมะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักทมะ พบว่า วิธีการในการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักทมะ 4 วิธี คือ (1) การรู้จักข่มใจ (2) การไม่ลุแก่อารมณ์ (3) การไม่รื้อฟื้น ถึงอดีต และ (4) การไม่ผูกโกรธ

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักทมะ จากการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง ได้แก่ (1) มีสติ/สามารถควบคุมตนเองได้ (2) มีความนิ่ง/ สุขุมคัมภีรภาพ (3) มีความละเอียดรอบคอบ และ (4) มีความหนักแน่นมั่นคง

3. การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ พบว่า มีวิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักขันติ 4 วิธี ได้แก่ (1) มีความอดทนต่อความลำบาก (2) มีความอดทนต่อการถูกเหยียดหยาม (3) มีความอดทนต่อเวทนา และ (4) มีความอดทนต่ออารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักขันติ จากการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง คือ (1) ยับยั้งชั่งใจไม่วู่วามโกรธง่าย (2) ทำให้มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต (3) มีความเคารพกฎกติกาสังคมและกฎหมายบ้านเมือง และ (4) ทำให้ครอบครัวมีเอกภาพเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

4. การเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักจาคะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักจาคะ พบว่า มีวิธีการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขด้วยจาคะ 4 วิธี ได้แก่ (1) การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน (2) การรู้จักให้อภัยกัน (3) การให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ (4) มีการให้ของตามโอกาสอันควรแก่กันและกัน

ผลของการเสริมสร้างครอบครัวสันติตามหลักจาคะ จากการสำรวจเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะพบว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง คือ (1) ทำให้เกิดความผูกพันกัน (2) มีความประทับใจซึ่งกันและกัน (3) มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน และ (4) ทำให้ครอบครัวมีความสุข

สรุป

ปัญหาครอบครัวในสังคมไทยส่วนใหญ่ เกิดจากปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการทำร้ายร่างกาย ปัญหาด้วยเศรษฐกิจและการเงิน ปัญหาด้านการหย่าร้าง ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาด้านอบายมุข และปัญหาด้านทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดทำให้คนในครอบครัวเกิดความเหินห่าง โดยนัยของความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้น ไปกระตุ้นให้เกิดการประทุษร้ายทางวาจาและทางกายตามมา เป็นภาวะของการขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขาดความเข้าใจเรื่องของการรักษาความเป็นปกติหรือที่เรียกว่า “ศีล” และ “ธรรม” ในการครองชีวิตร่วมกัน เป็นการปล่อยชีวิตครอบครัวตาม

ยถากรรมซึ่งไม่มีหลักการใดๆ เป็นเครื่องนำทาง ซึ่งปัญหาอุปสรรคครอบครัวไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงกับการดำรงชีวิตของผู้ที่ครองเรือน สร้างความสูญเสียต่อครอบครัวไทยในหลายๆ ด้าน ทั้งที่เป็นปัญหาเดิมที่ยังแก้ไขไม่ได้และปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในแง่ลบ คือ มีความเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจ ควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดการเสียสละแบ่งปัน การมีค่านิยมที่ผิดการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมจึงต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย จนนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ในครอบครัว เช่น ปัญหาการทำร้ายกันในครอบครัว ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน การทะเลาะเบาะแว้งโต้เถียงกันของคนในครอบครัว ปัญหาครอบครัวแตกแยก ฯลฯ จนนำไปสู่การขาดเอกภาพของครอบครัวในที่สุด

แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวให้มีความสันติสุข ต้องเริ่มจากการมองสภาพปัญหาและความขัดแย้งภายในครอบครัวก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงหาวิธีการทางออกโดยใช้หลักฆราวาสธรรมเป็นตัวเชื่อมสายใยในครอบครัวให้มีความสันติสุข ซึ่งโดยปกติทั่วไปความขัดแย้งในครอบครัว พบว่าเป็นความขัดแย้งในเรื่องความคิด และความขัดแย้งในเรื่องพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มต้นจากความขัดแย้งเรื่องของความคิดเห็น ซึ่งเกิดจากการรับข้อมูลไม่เท่ากัน ความรู้ไม่เท่ากัน ทักษะคติไม่ตรงกัน เหล่านี้ทำให้เกิดความขัดแย้งต่างๆ ตามมาทันที ซึ่งส่งผลให้มีปัญหาตามมา คือ ความขัดแย้งในเรื่องของพฤติกรรมสาเหตุเกิดจากการศึกษาที่ต่างกัน ความรู้ที่ต่างกัน มาจากครอบครัวที่ต่างกันพอมายู่ด้วยกันจึงทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกัน ทำให้คิดไม่เหมือนกัน เนื่องมาจากความรู้ที่ต่างกัน มาจากสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกัน เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะสามารถช่วยให้ครอบครัวมีความสันติสุขได้นั้น จึงต้องนำหลักฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเคารพกันในครอบครัว ทั้งยังเป็นวิธีการที่จะช่วยเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขให้มีความมั่นคงสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งควรจะมีสาขาวิชาเกี่ยวกับ “ความมั่นคงของครอบครัว” โดยให้อยู่ใน (ร่าง) หรือนโยบายของมหาวิทยาลัยสงฆ์ด้วย เพราะมหาวิทยาลัยฯ ดังกล่าว มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรม แต่เมื่อพิจารณาแล้ว มหาวิทยาลัยดังกล่าวยังไม่มี “สาขาความมั่นคงของครอบครัว” อยู่ในสาขาวิชาของแต่ละสาขาและแต่ละคณะของมหาวิทยาลัย

1.2 ควรให้การยกย่องบุคคลที่เข้ามาบวชเป็นบรรพชิต ทั้งฝ่ายภิกษุและแม่ชี ที่ได้ลาสิกขาไปครองเรือน และได้นำหลักธรรมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนขณะเป็นบรรพชิตมาปฏิบัติ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น มั่นคง และสงบสุข ให้ปรากฏเป็นตัวอย่าง คล้ายกับการมอบเข็มเกียรติคุณ หรือปริญญากิตติมศักดิ์กับบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม เพื่อเป็นครอบครัวตัวอย่างให้กับสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการใช้หลักฆราวาสธรรมของกลุ่มศาสนาอื่นในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุข

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้หลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ใช้เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

2.3 ควรศึกษาวิเคราะห์การศึกษาและพัฒนารูปแบบหลักประกันสันติสุขของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ

References

- Chuimanee, S. (2017). *A Study of Application of Four Garavasadhammas for the Householder of Spouse*. Unpublished Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Kongjan, W. (2016). *A Model for Strengthening Thai Families in the Integrated Buddhist Perspective*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Promyoo, J. (2013). *Understanding about Thai society*. Bangkok: Odeon Store Publisher.
- Phrakru nipasdhammāthimut. (2010). *Family Conflict Solution Applied From Theravāda Buddhism Dhamma*. Unpublished Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Payutto, P.A. (2014). *Buddhadhamma*. (19th edition). Bangkok. MCU Press..
- Saihoo, P. (2011). *Social Mechanics*. Bangkok: Chulalongkorn University, Thailand.
- Sawatpanich, K. (1976). *Family relations*. Bangkok: Watana Panich Publishing Co.,Ltd.,
- Wannasiribhut, P. (2007). *Family Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University.

กระบวนการการบริหารจัดการสมาร์ตอะพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบ
ต่อสังคมตามหลักพุทธสันติวิธี*

The Process of Smart Apartment Management with Social
Responsibility by Buddhist Peaceful Means

¹สุกัญญา ชาญกลีคุปต์, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

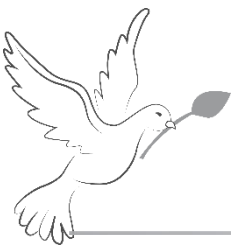
¹Sukanya Chankasikup, Khantong Wattanapradith

and Phramaha HansaDhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Thailand.

¹Corresponding Author. Email: sukanyachankasikup@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอกระบวนการบริหารจัดการของสมาร์ตอะพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักพุทธสันติวิธีโดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม จำนวน 25 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 6 คน สรุปผลการศึกษาโดยวิธีอุปนัย

ผลวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารจัดการของสมาร์ตอะพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักพุทธสันติวิธี การบริหารจัดการที่สัมฤทธิ์ผลต้องอาศัยการมีส่วนร่วม การสร้างพื้นที่การสื่อสารสองทางระหว่างเจ้าของธุรกิจกับผู้เช่า และผู้เช่ากับผู้เช่า การมีตัวแทนผู้เช่ามาร่วมประสานงาน การดำเนินกิจการต่างๆ ในการเชื่อมความสัมพันธ์ ทำให้เกิดการมีเป้าหมายร่วมกันคือ ความอบอุ่นใจ สบายใจ ปลอดภัยเหมือนอยู่บ้านตนเอง มีกลยุธมิตรรับฟังเมื่อเกิดปัญหา ส่งผลให้ลดปัญหาความขัดแย้งและเกิดสังคมสันติสุข

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ “SMART APARTMENT MODEL” ประกอบด้วย S หมายถึง Structure ได้แก่ โครงสร้างอาคาร/ความปลอดภัย/ระบบ M หมายถึง Management for peace ได้แก่ การบริหารจัดการเพื่อความสันติสุข A หมายถึง Awareness ได้แก่ ความสำนึกในการอยู่ร่วมกัน R หมายถึง Responsibility ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อมและ T หมายถึง Technology ได้แก่ การนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยมีกลไกการพัฒนาด้านกายภาพและจิตภาพ คือ I-R-P-C ที่จะนำไปสู่สมาร์ตอะพาร์ตเมนต์ กล่าวคือ I หมายถึง Individual ได้แก่การพัฒนาคน R หมายถึง Relation Node และ

* Received March 20, 2020; Revised April 25, 2020; Accepted May 25, 2020

Responsibility P หมายถึง Physical ได้แก่การพัฒนาทางด้านกายภาพ C หมายถึง Communication for peace ได้แก่การสื่อสารเพื่อสันติสุข ซึ่งกลไกนี้เป็น Duo Action หมายถึง การกระทำทั้งคู่ ทั้งเจ้าของกิจการและผู้เช่า

คำสำคัญ: สมาร์ทอะพาร์ตเมนต์; การบริหารจัดการ; ความรับผิดชอบต่อสังคม; พุทธสันติวิธี

Abstract

The objectives of this research were: to propose the process of smart apartment management with social responsibility by Buddhist peaceful means. This research was conducted by an action research model, using in-depth interviews from 3 groups of informants in a total of 25 people and focus group discussion in a total of 6 people. The conclusion of studying was conducted by inductive method.

The results showed that

The process of smart apartment management with social responsibility by Buddhist peaceful means is related to cooperation process since living in the urban society, the rental consumers are from different careers and backgrounds but they can live together peacefully. When they opened their hearts and ready to change some behaviors for living together peacefully by participating in different activities for creating healthy relationship directly and indirectly. The same goal is feeling warm, comfortable, and feeling secure like their own home, having a good friend to take care each other, this can reduce conflicts and creating a peaceful society.

The new knowledge obtained from the research is the “SMART APARTMENT MODEL” which includes: S is Structure – a building structure for safe and happiness of rental consumers; M is Management for peace- apartment management for happiness of rental consumers; A is Awareness- to increase awareness for peaceful coexistence; R is Responsibility- creating awareness of responsibility towards oneself, society, community, and environment and T is Technology- to use technology for creating cooperation by Duo Action system leading to be the smart apartment with physical and mental development which is called I-R-P-C including I is Individual- the activities supporting mental development of rental consumers by considering of the difference of people; R is relationship which means the deputy of rental consumers (Node) for creating the strength of cooperation and relationship in the apartment; P is Physical which means the activities leading to the physical development for livable apartment; C is Communication for peace which means peaceful

communication by using modern communication technology for creating the good communication peace. Which this mechanism is a Duo Action means both actions. Both business owners and room tenants.

Keywords: Smart Apartment; Management; Social Responsibility; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

การเช่าที่อยู่อาศัย “อะพาร์ตเมนต์” นับว่าเป็นวิถีหนึ่งของชีวิตคนกรุงเทพ คนพื้นที่เดิมและคนที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้ามาทำงาน ศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพ การที่คนหลากหลายต้องมาอยู่ร่วมกัน ย่อมเกิดปัญหากระทบกระทั่ง วิถีชีวิตที่เร่งด่วน ต่างคนต่างอยู่ ขาดความใส่ใจ เมื่อเกิดเหตุร้ายกับเพื่อนที่อยู่อาศัยข้างห้อง ความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินทั้งจากคนร้าย และการทำร้ายตนเอง การขาดกัลยาณมิตรในการรับฟัง หรือแบ่งปันความทุกข์ และข่าวที่เกิดขึ้น (วันหอมหมั่น คนกระโดดตึกตายในกรุงเทพฯ วันเดียว 2 ศพ, (Thairath online, 2018) การฆ่าตัวตาย การโดดตึก ปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่น เป็นต้น จากสถิติสถานที่เกิดขึ้นมักจะเป็นอาคารที่พักอาศัยรวม การสำรวจพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยอาคารชุดในกรุงเทพฯ พบว่าวิถีชีวิตที่เร่งรีบส่งผลต่อสภาวะความเครียด ขาดปฏิสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัย ละเลยกฎการอยู่ร่วมกัน มีลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงอายุ ขาดการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมและเสี่ยงต่อโรคตึกเป็นพิษ (SBS) เนื่องจากระบบหมุนเวียนอากาศ ฝุ่นละอองและเชื้อโรคร้ายในตึก (Thai Health Promotion Foundation, 2017) ปัจจัยทางสังคมที่ผู้เช่าให้ความสำคัญในการพิจารณาเลือกเช่า คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความกังวลที่ต้องพักอาศัยร่วมกับคนแปลกหน้า ปัจจัยด้านการบริการการสร้างคามพึงพอใจของผู้บริโภค เพื่อให้การกลับเข้าสู่ที่พักนั้นมีความรู้สึกว่าได้กลับบ้าน พักผ่อน ปลอดภัย สบายใจ ผ่อนคลาย มีความสงบ สุข

การบริหารจัดการอะพาร์ตเมนต์ที่ดีใส่ใจต่อผู้ผู้อยู่อาศัยนับว่าเป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมนี้เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่ง “Corporate Social Responsibility (CSR) หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ซึ่งคือการดำเนินกิจการภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดี โดยรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ทั้งนี้การบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้นควร (1) การบริหารคน (Man) (2) การบริหารเงิน (Money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) (6) การบริหารคุณธรรม (Morality) (7) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) (8) การบริหารเวลา (Minute) และ (9) การบริหารการวัดผล เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M (Nipawan, 2019) ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่าคงจะไม่เพียงพอในการเสริมสร้างให้สังคมสันติสุข

ผู้วิจัยเห็นว่าการเสริมสร้างให้ผู้ประกอบการธุรกิจและผู้พักอาศัย ต้องมีหลักพุทธสันติวิธี มาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง สร้างเสริมความสมานฉันท์และปรองดอง สำหรับงานวิจัยนี้จึงใช้หลักพุทธสันติวิธีเพื่อช่วย

เสริมสร้างให้คนมีสุขภาวะดีทั้ง 4 มิติ ได้แก่ กาย ใจ สังคม และปัญญา วิธีการที่จะปลูกจิตสำนึกให้ผู้ประกอบธุรกิจได้คิดถึงผู้เช่าเหมาอสังหาริมทรัพย์มากกว่าการบริหารจัดการธุรกิจตนเอง คือการทำให้สังคมเกิดสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอกระบวนการการบริหารจัดการของอะพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดพื้นที่การศึกษาปฏิบัติการ คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมรุ่งออร์นอพาร์ทเมนต์ ตั้งอยู่เลขที่ 38/15 ซอยปรีดิพนมยงค์ 14 แขวง 14 ถนนสุขุมวิท 71 แขวงพระโขนงเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ซึ่งหลักการและเหตุผลในการเลือกพื้นที่ศึกษา คือ 1) การเป็นธุรกิจขนาดย่อม 2) มีพื้นที่อยู่ในเมือง 3) เป็นอะพาร์ตเมนต์ขนาดกลาง คือ 50-100 ห้อง ซึ่งเป็นขนาดอะพาร์ตเมนต์ที่มีจำนวนมากที่สุดในของขนาดอะพาร์ตเมนต์ 4) กลุ่มลูกค้าเป้าหมายมีรายได้ระดับปานกลาง 5) สามารถเข้าปฏิบัติการในพื้นที่ได้ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี ที่กำหนด ประกอบด้วย แนวคิดการบริหารจัดการอะพาร์ตเมนต์, แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการ, การสื่อสารสันติตามหลักพระพุทธศาสนา, หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอะพาร์ตเมนต์, หลักพุทธสันติวิธีที่เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 อปทานียธรรม 7 และสัปปายะ 7 เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง

ระยะที่ 2 สร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือ พร้อมลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเฉพาะ และข้อมูลที่สามารถกำหนดคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ล่วงหน้าที่เป็นข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักและสอบถามถึงประเด็นปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) แบบสังเกต (Observation) ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อบันทึกที่มีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในฐานะผู้สังเกตการณ์และปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม 3) แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) เป็นแบบบันทึกที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มการสนทนากลุ่ม ใช้ในการหาแนวทางร่วมกันของกลุ่มสนทนากลุ่มตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ: กระบวนการตรวจสอบเครื่องมือ ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item objective congruence) ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก อยู่ในระดับที่ 0.8 ขึ้นไปซึ่งเป็นระดับที่มีความเที่ยงตรงที่สามารถนำไปใช้ได้ ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) แบ่งเป็น 3 กลุ่มรวม 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ตามประเภทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

1) ผู้ประกอบการธุรกิจอะพาร์ตเมนต์ 2) ตัวแทนผู้เช่าอะพาร์ตเมนต์ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และด้านสันติวิธี ทำการสังเคราะห์เนื้อหา ด้วยด้วยเทคนิค 6'C Technique Analysis

ระยะที่ 3 ร่างกรอบแนวคิดการสร้างกระบวนการฯ เพื่อนำไปใช้ลงพื้นที่ปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากการศึกษาในระยะที่ 2 ประกอบกับการศึกษาเอกสารในระยะที่ 1 มาร่างกระบวนการฯ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 ท่าน ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) เพื่อประเมินร่างกรอบแนวคิดการสร้างกระบวนการฯ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง และนำกระบวนการที่สร้างไปลงพื้นที่ปฏิบัติการภาคสนาม

ระยะที่ 4 ลงพื้นที่ปฏิบัติการกระบวนการฯ โดยใช้เวลาในการปฏิบัติการ 2 เดือน (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2563) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การทำสนทนากลุ่ม การเปิดพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมด้วยการสื่อสาร สองทาง โดยใช้ไลน์กลุ่มและการประชาสัมพันธ์โดยตรง การทำกิจกรรมร่วมกันของผู้เช่าอะพาร์ตเมนต์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้เช่า

ระยะที่ 5 สรุปผลการศึกษา โดยถอดบทเรียนกระบวนการฯ ที่ได้ดำเนินการ วิเคราะห์เรียบเรียงผล การศึกษาด้วยวิธีอุปนัย และนำเสนอแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ทำให้ได้นิยามความหมายและองค์ประกอบของ สมาร์ทอะพาร์ตเมนต์ หมายถึง “การบริหารจัดการอะพาร์ตเมนต์ที่ทำให้เกิดสันติสุขในทางกายภาพ และจิต ภูภาพกับผู้อยู่อาศัย” โดย 1) ด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่เอื้อต่อการเป็นที่อยู่อาศัยที่ให้ความรู้สึกละสบายต่อผู้อยู่อาศัย ด้วยหลัก สะอาด สงบ สบาย สะดวก ปราศจากสิ่งสัมผัสที่รบกวนหรือสร้างความรู้สึกไม่สบายกายอันเป็นเหตุไปสู่ความไม่สบายใจ มีการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค และมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในการให้บริการได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว สะดวก และสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีออนไลน์มาช่วยในการบริหารจัดการ ทั้งนี้การนำ เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการระบบต่างๆ ต้องไม่กระทบต่อผลการดำเนินการในภาพรวมของการบริหารจัดการอะพาร์ตเมนต์ ตัวอย่าง ด้านกายภาพ เช่น การปรับภูมิทัศน์ของอาคารให้เป็นรมณีสถาน การรักษา ความสะอาดเป็นระเบียบด้วยหลัก 5 ส. (Phramaha Weerasak Apinantavatee, 2019) การมีระบบความปลอดภัยที่ทำให้อุ่นใจ มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การออกกำลังกาย สันทนาการ ต่างๆ มุมต้อนรับ พักผ่อนหย่อนใจ ผู้ประกอบการปรับปรุงพัฒนาผ่านการสื่อสารสองทางกับผู้เช่า และการ เปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วม, 2) ด้านจิตภาพ ได้แก่ การสร้างความสุขใจด้วยวัฒนธรรมแห่งความรักและเกื้อกูล สร้างความรักสามัคคี เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เคารพให้เกียรติ ยอมรับความแตกต่าง ไม่ละเมิดสิทธิทำให้ผู้อื่น เดือดร้อน ความเกรงใจ และเคารพกฎกติกาแล้วโดยสรุปคือ การพัฒนาด้านจิตใจของผู้อยู่อาศัย โดยมีจิตของ การเป็นผู้ให้และมีความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการธุรกิจอะพาร์ตเมนต์ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการ ทำกิจกรรมร่วมกันที่สอดคล้องกับพื้นฐานความต้องการของผู้เช่าในแต่ละกลุ่ม (Plansombun, 2019) โดยผ่าน

การสื่อสารทั้งทางตรงและทางอ้อมในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เช่าอยู่อาศัยให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และเสริมสร้างให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน ทั้งผู้เช่า เจ้าของ ตลอดจนพนักงานที่ให้บริการในอะพาร์ตเมนต์

องค์ประกอบของ SMART APARTMENT ดังนี้ 1) S-Structure คือ โครงสร้างอาคารทั้งภายในและภายนอกอาคารที่เป็นสัปปายะ ทั้งเรื่องแสงสว่าง การถ่ายเทอากาศ ความร่มรื่นน่าอยู่ ความสะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีระบบรักษาความปลอดภัย รักษาสิ่งแวดล้อม มีระบบจัดของเสีย เป็นต้น , 2) M-Management for peace คือ การบริหารจัดการเพื่อความสันติสุข โดยผู้ประกอบการที่มีความปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นผู้ให้และการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมทำประโยชน์ต่อผู้เช่าอยู่อาศัยด้วยกันและชุมชนโดยรอบ และบริหารจัดการที่ยึดหลักกฎหมายและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เช่าอยู่อาศัย (Areyasripong, 2019) โดยกลไกการบริหารจัดการที่เริ่มจากการสร้างความรู้สึกจิตสำนึกหัวใจการให้บริการกับพนักงาน ให้มีความรู้ด้านกฎหมาย การเจรจาไกล่เกลี่ย (Phathuangrattana, 2019) ความปลอดภัยในอาคาร, 3) A-Awareness คือ ความสำนึกต่อการร่วมอยู่ร่วมกันทั้งผู้เช่าอาศัย ผู้ประกอบการ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เช่าอยู่อาศัย ในฐานะผู้เช่าด้วยกันต้องมีจิตสำนึกของความเกรงใจ การให้เกียรติ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิ เคารพกฎกติกาที่ตกลงร่วมกัน การไม่สร้างหรือก่อเหตุความรำคาญระหว่างกันและกัน , 4) R-Responsibility คือ การกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งทางตรงและโดยทางอ้อมในการสร้างพื้นที่การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบชุมชนให้เกิดความสะอาด ปลอดภัย ใส่ใจต่อสังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้อยู่อาศัย และ 5) T-Technology คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอะพาร์ตเมนต์ให้เกิดความปลอดภัย (Rattanaphan, (2019) ความสบายใจที่ได้จากบริการที่รวดเร็ว การสื่อสารทันสมัยสอดคล้องกับยุคออนไลน์

กระบวนการพัฒนาสู่ความเป็น Smart Apartment ด้วยการบริหารจัดการ 3 ระบบสมดุลแห่งพุทธสันติวิธีการบริหารจัดการ (1) บริหารคน ได้แก่ ผู้บริหาร/เจ้าของ-Mind set หลักคิดเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการโดยการปรับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพิ่มบริการที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบริบทของผู้เช่าและการดำเนินธุรกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Mind to Mind หัวใจแห่งความเอื้ออาทร บริหารด้วยใจ (Phramedhavinaiyaros, 2019) โดยการนำหลักพุทธสันติวิธีสำหรับผู้บริหาร ผู้ให้บริการ ในการสร้างวัฒนธรรมของอะพาร์ตเมนต์สันติสุข เช่น หลักพรหมวิหาร4 หลักสังคหวัตถุ 4,ผู้เช่า Caring and Sharing สังคมแห่งความรักและปรองดอง ได้แก่ หลักสารานิยมธรรม 6 และหลักอภิปรานิยมธรรม 7 Communication for peace สื่อสารอย่างสันติ คือ การใช้ปัญญาจากต่อกัน (Na Nakorn, 2018) การสื่อสารสองทางทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้กระชับพื้นที่สัมพันธให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น-Responsibility จิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม โดยเริ่มจากความรับผิดชอบต่อตนเองไม่ละเมิดสิทธิ เคารพกติกา และขยายความรับผิดชอบต่อสังคม (2) บริหารระบบ ได้แก่ การสื่อสารประสานงานที่รวดเร็ว มีความคล่องตัว และลดความขัดแย้ง, การรักษาความสะอาด 5 ส.(อภิปรานิยมธรรม/การมีส่วนร่วม), ใส่ใจความปลอดภัย (ศีล โอวาท ปาฏิโมกข์ กัลยาณมิตร), การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการและความปลอดภัย (3) บริหารกลไก-กิจกรรมเสริมสร้างสันติภายใน (Inner Peace) และพลังเพื่อสังคมอย่างมีส่วนร่วม

กระบวนการสร้างกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาสมาร์ตอะพาร์ตเมนต์

จากข้อสังเกตของผู้ทรงคุณวุฒิในกิจกรรมที่จะใช้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะพาร์ทเมนต์ผู้วิจัยนำมาพัฒนาปรับปรุงและนำเสนอระบบและกลไกการทำการกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการการบริหารจัดการสมรรถนะพาร์ทเมนต์ฯ ได้แก่ I-R-P-C กระบวนการในการพัฒนาคนที่นำไปสู่สมรรถนะพาร์ทเมนต์ กล่าวคือ I –Individual คือ การใช้คนในการสร้างแรงขับเคลื่อน ซึ่งการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้เข้า การมีผู้ช่วยหรือ Node ในชั้นเพื่อเป็นตัวแทนเชื่อมสัมพันธ์ (Phramaha Boonlert Ainthaponno, 2019), R-Relation คือ การสร้างความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาคน สร้างให้เกิดทิวทัศน์สามัญตา ความคิดที่จะไปทิศทางเดียวกัน โดยมีหลักวิธีเพื่อการรับมือในกรณีที่มีความขัดแย้ง, P-Physical คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สัปปายะ ความปลอดภัย รักษาสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ (แยกขยะตามประเภท และนำเศษอาหารจากขยะอินทรีย์มาหมักเป็นน้ำจุลินทรีย์ ใช้ทำความสะอาดพื้นได้) การจัดการน้ำเสีย (มีตะแกรงดักไขมันและเศษอาหาร) เป็นต้น โดยมีหลักกฎหมายเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม(Sutthiprapa, 2019), C- Communication for peace คือ การยึดบริบทแห่งความสุขเป็นจุดหมายปลายทางในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาและการสร้างสัมพันธภาพของผู้อยู่อาศัย เพื่อลดทอนปัญหาความขัดแย้ง หรือความกระทบกระทั่งอันเนื่องจากการไม่รู้จักรหรือคุ้นเคยกัน

ระบบและกลไก I-R-P-C จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญและตรงกับหลักพุทธสันติวิธี คือ หลักอุปทานิยธรรม ผู้วิจัยได้นำหลักการแนวคิดระบบและกลไกดังกล่าวมาใช้สร้างกระบวนการในการขับเคลื่อนสมรรถนะพาร์ทเมนต์ ลำดับขั้นตอนการสร้างกิจกรรม มีดังนี้

1) สร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้เข้ากับผู้เข้า และผู้เข้ากับผู้ประกอบการ โดยการใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์ต่างๆ ตามความเหมาะสม เพื่อการสื่อสารภายในอะพาร์ทเมนต์เลือกใช้ช่องทาง (1) การสร้างไลน์กลุ่มเฉพาะผู้เข้าภายในอะพาร์ทเมนต์ คนส่วนมากจะเข้าถึงการใช้โทรศัพท์มือถือ Internet Wi-Fi ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว มีการสร้างกติกาการใช้ไลน์กลุ่มได้แก่ สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ใช้คำถ้อยสุภาพ(ปิยวาจา) และไม่กระทำความผิดพรบ.คอมพิวเตอร์และเพื่อแจ้งข่าวที่เกี่ยวข้องกับงานในอะพาร์ทเมนต์ เช่น แจ้งซ่อมแซม น้ำไม่ไหล ไฟดับ เหตุฉุกเฉินต้องการความช่วยเหลือเรียกรถพยาบาลและอื่นๆ บางกรณีการให้เวลาในการรับฟังปัญหา เพื่อบรรเทาความทุกข์ใจของผู้เข้า มิใช่การแสวงหากำไรจากธุรกิจเพียงอย่างเดียว (2) จัดบอร์ดประชาสัมพันธ์กิจกรรม/กระดานข่าวสำหรับบางท่านที่ไม่สะดวกใช้ช่องทางการสื่อสารทางไลน์ต้องมีบอร์ดประชาสัมพันธ์ บริเวณห้อง Common Room (ห้องโถง) ที่ผู้เข้าสามารถมองเห็น (3) จัดกระดาน Post it แสดงความคิดเห็นต่างๆ (4) พนักงานทุกแผนก สามารถสื่อสารทางตรง ประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมหรืองานต่างๆที่จะจัดขึ้นได้เป็นการพูดชวนคุย สนทนาได้ทั่วไป

การหาข้อตกลงและขอความร่วมมือจากผู้เข้า โดยการใช้ข้อความผ่านไลน์ เพื่อขอความคิดเห็น การโหวตของผู้เข้า และนำผลจากการโหวตนั้น มาจัดให้เป็นกิจกรรม โดยกรอบในการสื่อสารกิจกรรมพัฒนาเชื่อมสัมพันธ์ในอะพาร์ทเมนต์และการสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสรุปกิจกรรมไว้ คือ (1) กิจกรรมรายวัน ได้แก่ การสื่อสารทางไลน์ การส่งข้อมูลข่าวสาร การส่งสติ๊กเกอร์ ข้อความสารธรรม เพื่อปลูกฝังธรรมในจิตใจด้วยภาพ วลีสั้น เป็นกำลังใจและเตือนสติในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับหลักธรรม อุปทานิยธรรม 7 คือ

หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงประชุม ให้เกียรติกันและกันโดยเฉพาะผู้ร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นเด็กและสตรี รวมทั้งหลักสูตรสังคหวัตถุ 4 เปยยวัชชะ (ปิยวาจา) เป็นการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มไลน์ เพื่อป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งได้ (2) กิจกรรมรายสัปดาห์ ได้แก่ ตักบาตรทุกเช้าวันอาทิตย์ (3) กิจกรรมรายเดือน ได้แก่ กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ เก็บขยะ กวาดถนน (4) กิจกรรมรายปี ได้แก่ งานปีใหม่วันเด็ก บริจาคสิ่งของในถิ่นทุรกันดาร ซ่อมหนีไฟ ฯลฯ

2) การส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพทางกาย เป็นการดูแลสุขภาพกาย และการพัฒนาที่อยู่อาศัยทำให้อะพาร์ตเมนต์เป็นดั่งบ้านของผู้เช่า และทุกคนต่างมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการรักษาความสะอาด ความน่าอยู่ นามอง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ

(1) จัดพื้นที่สำหรับการออกกำลังกาย เพื่อค้ำจุนและส่งเสริมสุขภาพให้ทุกคนได้มีสุขภาพที่ดี สอดคล้องกับหลักสูตรสัปปายะ 7 อิริยาบถสัปปายะ ได้มีการเคลื่อนไหวเหมาะสมกับอิริยาบถ

(2) จัดกิจกรรม 5 ส. (สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย) ได้แก่ คัดแยกขยะก่อนทิ้ง เปลี่ยนขยะให้เป็นประโยชน์ เช่น การนำกระดาษ ขวดน้ำจากการแยกประเภท มาเป็นเงินและเงินที่ได้นำมาใช้ในกิจกรรม CSR. ในด้านอื่นๆต่อไปจัดการประกวดเรื่องทำความสะอาด ฯลฯ เพื่อให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมสร้างบ้านของเราให้สะอาด สร้างสุขลักษณะที่ดี ดูแลพื้นที่ส่วนกลาง สอดคล้องกับหลักสูตร สัปปายะ 7 อาวาสสัปปายะ คือ มีที่อยู่ที่เหมาะสม สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

(3) จัดบรรยากาศภายนอกอาคาร เช่น สวนหย่อม เพื่อสร้างความร่มรื่น ใกล้ชิดธรรมชาติ เพิ่มพื้นที่สีเขียว ผลจากการสอบถามในการประชุมทำให้ทราบว่าผู้อยู่อาศัยมีความต้องการปลูกผัก จัดสวนครัวมากกว่าจัดสวนหย่อม เพราะจะได้รับประโยชน์จากผักที่ปลูกสามารถนำไปรับประทานได้ สอดคล้องกับหลักสูตรสัปปายะ 7 คือ อุตุสัปปายะ สร้างรมณีสถานให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเพิ่ม

(4) จัดบรรยากาศภายในอาคาร เช่น ทำห้อง Common Room สำหรับเป็นมุมพักผ่อนหย่อนใจที่พักรอ อ่านหนังสือ บริเวณห้องโถง หรือบางครั้งมีแขกมาเยี่ยมและไม่ต้องการให้เข้าห้องพักก็สามารถใช้พื้นที่รับรอง สอดคล้องกับหลักสูตร สัปปายะ 7 คือ อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมแก่การผ่อนคลาย

2. การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตใจ

เป็นการจัดกิจกรรมที่สร้างวัฒนธรรมแห่งการปันน้ำใจ การทำตนเป็นประโยชน์ เสริมสร้างความผูกพันในอะพาร์ตเมนต์เพื่อให้เกิดความรักสามัคคี คอยห่วงใยเสมือนดั่งบ้านหลังที่สองที่ปลอดภัยและอบอุ่น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ผู้บริหารจะทำหน้าที่เป็นเพียงสะพานบุญ และเชื่อมบุญผ่านการสื่อสารทางไลน์ กิจกรรมที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการมีดังนี้

(1) งานปีใหม่และวันเด็ก งานปีใหม่และวันเด็กเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ มีบรรยากาศของความสนุกสนานรื่นเริงเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้ร่วมงานจะได้มีกิจกรรมร่วมกัน ร้องเพลง เล่นเกม รับของขวัญ แลกเปลี่ยนของขวัญ สร้างความประทับใจในชุมชนสอดคล้องกับหลักสูตรสังคหวัตถุ 4 ทาน คือ การให้

(2) นิมนต์พระสงฆ์ทุกเช้าวันอาทิตย์เพื่อรับบิณฑบาต บริเวณหน้าตึก เพื่อวางรากฐานจิตใจให้เหมาะสมแก่การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรสังคหวัตถุ 4 ทาน คือ การให้ แบ่งปัน

(3) จัดนำเที่ยว กระบวนการเริ่มจากสื่อสารจากโหนด หรือตัวแทนผู้เช่าจิตอาสา ชักชวนกันไปเที่ยวทำบุญ ตามความต้องการในโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกิจกรรมแบบจำลอง(ไม่เป็นทางการ) สามารถทำได้ เป้าหมายอยู่ที่สร้างความไว้วางใจ ความรู้สึกเป็นเพื่อน มิตรภาพต่อกัน และเกิดความคุ้นเคย เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้บ่อยๆ สามารถสร้างโหนดหรือคนที่พร้อมเป็นแกนนำในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้โดยง่าย สอดคล้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สมานัตตตา คือ ความสม่ำเสมอ

(4) กิจกรรมคุณคือคนพิเศษ เช่น ส่งคำอวยพรในวันเกิดของผู้เช่า ผ่านช่องทางไลน์ เป็นส่วนที่เจ้าของอะพาร์ตเมนต์แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจต่อผู้เช่าด้วยความจริงใจ มองผู้เช่าไม่ใช่ลูกค้าแต่เป็นสมาชิกหนึ่งที่มาอยู่ร่วมกันเป็นบ้านหลังที่สองของสังคมเมือง

(5) งานที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของอะพาร์ตเมนต์ ได้แก่ (1) กิจกรรมที่ร่วมกับหน่วยงาน มูลนิธิ และงานจิตอาสาต่างๆ เช่น บริจาคช่วยเหลือโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร ทำบุญ ชักชวนทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์และผู้ด้อยโอกาส จุติธรรมรับบริจาคห่ออะลูมิเนียม ฯลฯ สอดคล้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทาน คือ การให้ และหลักสาราณียธรรม คือ สาธารณโภคี ประโยชน์แก่สาธารณะ (2) กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ เช่น เก็บขยะ กวาดถนน พื้นที่รอบชุมชนโดยให้เด็กเป็นผู้นำด้านกิจกรรม ผลลัพธ์ทำให้ผู้ใหญ่ไม่รำคาญในความชน แต่กลับทำให้เกิดความรัก เอ็นดู เหมือนเด็กๆ เหล่านั้นเป็นลูกเป็นหลาน และสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกรักถิ่นที่อยู่ได้ ความถี่ในการทำกิจกรรมนั้นไม่ควรจะถี่เกินไปจนเกิดความรู้สึกว่าเป็นภาระหน้าที่ ภาพรวมเป็นสร้างจิตสาธารณะในกลุ่มเยาวชน การออกแบบกิจกรรมควรเป็นความกระหายอยากทำตัวให้เป็นประโยชน์ สอดคล้องกับหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 ทาน คือ การให้ ความเสียสละ และอัตถจริยา คือการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการการบริหารจัดการสมาร์ตอะพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยหลักพุทธสันติวิธี ด้วยหลักการและกระบวนการดังนี้ : SMART APARTMENT

โครงสร้างที่นำมาสู่ความสันติสุขของอะพาร์ตเมนต์ (Smart Apartment) คือ กระบวนการที่เจ้าของธุรกิจ (Individual) ที่มีการบริหารจัดการที่ดี (Management) ทางด้านกายภาพ (Physical) มีความตระหนักรู้ (Awareness) ว่าการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (Relationship) ต้องใช้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อสังคม (Responsibility) ควรมีช่องทาง (Technology) การสื่อสารที่ดีต่อกัน (Communication) การตระหนักรู้ว่า (Awareness) โดยการใช้ช่องทาง (Technology) เพื่อการสื่อสารที่ดีต่อกัน (Communication) นำไปสู่กระบวนการความร่วมมือ (Management) สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันได้ (Relationship) เมื่อมีความรู้สึกที่ดีต่อกันก็เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาด้านโครงสร้างได้ (Physical) เมื่อพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพของตนได้ (Individual) ก็พร้อมที่จะดูแลสังคมภายนอกได้ (Responsibility) ผลลัพธ์ที่ช่วยดูแลสังคมก็ย้อนกลับมาทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ระบบและกลไกในการขับเคลื่อนสมาร์ตอะพาร์ตเมนต์ ด้วยเทคนิคกระบวนการ DUO ACTION หมายถึง กระทำทั้งคู่ คือ เจ้าของธุรกิจและผู้เช่า I-R-C-P ↔ C-R-I-P เป็นกลไกที่ทำให้เกิดขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีความสุข และส่งมอบความสุขนี้แก่สังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่า ผู้เช่าตัดสินใจเช่าห้องพักเพราะ ทำเลที่ตั้งที่สะดวกสบายต่อการเดินทาง ใกล้แหล่งชุมชน มีที่จอดรถ ซึ่งตรงกับหลักโครงสร้างปิรามิด มีราคาเช่าที่เหมาะสม มีขนาดของห้องพัก ใหญ่ กว้าง น่าน้อย บรรยากาศร่มรื่น แสงสว่างส่องทั่วถึง การระบายอากาศที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักสถาปัตยกรรม (Bunnak, 2019) ความเงียบสงบเหมาะกับการพักผ่อน มีความปลอดภัย เช่น ยามรักษาความปลอดภัย กล้องวงจรปิด ประตูคีย์การ์ด มีการดูแลความสะอาด มีที่ออกกำลังกาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น เครื่องซักผ้า เครื่องอบผ้า ตู้น้ำ เครื่องฉีดยาล้างรถ สิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เช่าเหล่านี้สอดคล้องกับหลักธรรมด้านอวาสลัปปายะ คือมีความเหมาะสมแก่การอยู่อาศัย และความต้องการขั้นพื้นฐานมาสโลว์ ฯลฯ เมื่อปัจจัยทางด้านกายภาพมีความพร้อม ปัจจัยด้านจิตภาพเป็นสิ่งให้ความสำคัญมากกว่า ซึ่งตรงกับแนวคิด Kotler, (2003) ในงานบริการความสำคัญของธุรกิจบริการ 3 ประการ คือ 1. การบริหารความแตกต่างจากคู่แข่ง และการรักษาระดับการให้บริการที่เหนือกว่าคู่แข่ง โดยเสนอคุณภาพการให้บริการตามที่ลูกค้าคาดหวังไว้ 2. การบริหารคุณภาพการให้บริการ การเปรียบเทียบระหว่างการบริการที่คาดหวัง และบริการที่ได้รับ 3. การบริหาร ประสิทธิภาพในการให้บริการ สร้างมาตรฐานให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับมีประสิทธิภาพในการทำงาน มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับงานให้บริการ เช่น ยิ้มแย้ม ทักทาย เอาใจใส่ บริการที่รวดเร็ว มีความกระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ รับผิดชอบต่องาน มีทัศนคติที่ดีต่องาน ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ฯลฯ และในระดับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีระดับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งคำพูด การกระทำที่สอดคล้องกัน มีการสื่อสารกันด้วยทัศนคติเชิงบวก สร้างสรรค์ ยอมรับกฎกติกา และมีกระบวนการความร่วมมือ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมในทฤษฎีของสิ่งแวดล้อม Carroll's CSR ระดับอาสาสมัคร การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งภายนอกและภายในอาคาร พร้อมทั้งดูแลสุขภาพกายและใจ เช่น มีความสะอาด มีสภาพร่างกายดีมีความปลอดภัย สดใสระวังภัย ไม่นิ่งดูตาย เป็นมิตรต่อกันดังพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เช่า มีธรรมแห่ง พรหมวิหาร 4 ซึ่งมีหัวใจแห่งการให้ เป็นพื้นฐานในการบริหารงานต่างๆ โดยให้ความใส่ใจ ให้

ความช่วยเหลือ และเปิดโอกาสในการสร้างเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นสิ่งหนึ่งที่สร้างประทับใจของผู้เข้า และมีจุดเด่นในเรื่องของการจัดการห้องพักที่คำนึงถึงการใช้งานของผู้เข้า ซึ่งนับว่าเป็นความรับผิดชอบที่นอกเหนือจากการสร้างอะพาร์ตเมนต์ทั่วไป การสื่อสารที่ดีมีส่วนสำคัญในการที่จะทำให้องค์กรเกิดสันติสุขหรือเกิดความขัดแย้งก็ได้เช่นกัน (Na nakorn, 2018) ดังนั้นการใช้ปิยวาจาจึงมีความจำเป็นที่ต้องนำมาอยู่ในกระบวนการสมาร์ทอะพาร์ตเมนต์

สรุป

การบริหารจัดการสมาร์ทอะพาร์ตเมนต์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยพุทธสันติวิธีนั้น ประกอบด้วยหลักสำคัญคือ การพัฒนาทางกายภาพและจิตภาพ ทั้งส่วนของโครงสร้าง การบริหารจัดการ และความสัมพันธ์ของผู้เช่าอยู่อาศัย ซึ่ง ปัจจัยทางด้านกายภาพนั้นเป็นเสมือนโครงสร้างหลักที่พบเห็นในครั้งแรก สามารถสัมผัสได้จากรูปลักษณ์ภายนอก แต่ปัจจัยทางด้านจิตภาพ เป็นสิ่งที่ต้องสร้างขึ้นจากภายในองค์กรทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหาร พนักงานที่เป็นผู้ให้บริการ และผู้เช่าที่เป็นผู้รับบริการ นโยบายจากผู้บริหารที่มีหลักธรรมาภิบาลความคิด ทศนคติเชิงบวก ให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสังคม และมีเป้าหมายที่สร้างสันติสุขในอะพาร์ตเมนต์ รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ผู้รับบริการเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะทำให้ได้รับความร่วมมือ และตอบสนองความพึงพอใจได้ดีกว่า สร้างความรู้สึกว่าอะพาร์ตเมนต์แห่งนี้เป็นเสมือนบ้านอีกหลังหนึ่งของเขา และผู้เช่าที่อยู่ร่วมกันในบ้านหลังนี้เป็นเพื่อน เป็นกัลยาณมิตรกัน ความภูมิใจในผลลัพธ์ของกิจกรรมต่างๆ ที่ดูเรียบง่ายและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติได้จริงเหล่านี้จะทำให้เกิดความยั่งยืน และสามารถสร้างเสริมสันติสุขได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผู้ประกอบธุรกิจอะพาร์ตเมนต์ สามารถนำกระบวนการฯ นี้ไปประยุกต์ใช้เลือกกิจกรรมวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมในบริบทของธุรกิจตนเองและสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การบริหารจัดการด้วยใจ Service Mind จะทำให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ และการส่งมอบคุณค่า (Value Chain) ตามหลักพุทธสันติวิธีนี้นำไปใช้ในทุกส่วนของงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ 3 อย่าง คือ เป็นประโยชน์แก่ตนเอง-รับผิดชอบต่อแทนในธุรกิจ ประโยชน์แก่ท่าน-ทำให้ทุกฝ่ายมีความสุขกายสบายใจและประโยชน์ส่วนรวม-มีความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในกลุ่มธุรกิจเดียวกันนี้ไม่ได้ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ข้างต้นเท่าที่ควร อุปสรรคเกิดจากความกังวลเรื่องต้นทุนทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้น เป็นการใช้เวลามากเกินไปจนความจำเป็นและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการรับผิดชอบต่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป: ควรจะเสริมในเรื่องความปลอดภัยภายในห้องพัก เช่น การมีเครื่องสัญญาณฉุกเฉิน คล้ายกับภายในห้องพักเช่นเดียวกับโรงพยาบาล หากเกิดกรณีฉุกเฉิน เพื่อตอบสนองเรื่องความปลอดภัย ซึ่งเหมาะสมกับคนที่มีรูปแบบใช้ชีวิตเพียงลำพัง

References

- Areyasripong, A. (2019). M.D.SMC Property soft Ltd. *Focus group*. January, 13.
- Bunnak, T. (2019). Architect, President of Prema vista construction Co.,Ltd.. *Interview*. December, 6.
- Kotler, P. (2003). *Marketing Management analysis, planning, implementation, and control*. (9th ed.). New Jersey: A Simon & Schuster company.
- Na Nakorn, S. (2018). *Communication process for strengthening the peace organization by Buddhist peace methods*. Dussertation Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Nipawan, W. (2019). *Concept and meaning of administration and management*. Retrieved July 2, 2019, from <http://www.wiruch.com/articles>.
- Phathuangrattana, C. (2019). Academic experts Office of Peaceful Methods and Good Governance King Prajadhipok's Institute. *Interview*. November, 26.
- Phra Medhavinaiyaros. (2019), Vice President for Academic Affairs Mahamakut Buddhist University. *Interview*. November, 26.
- Phramaha Boonlert Ainthaponno. (2019). Lecture of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Focus group*. January, 13.
- Pramaha Weerasak Apinantavatee, (2019). Lecture of Peace Studies program of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. November, 26.
- Plansombun, P. (2019). Lecturer of Buddhist Psychology Program Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Focus group*. January, 13.
- Rattanaphan, P. (2019). Engineer, Chairman of Inno Group Company Ltd. *Focus group*. January, 13.
- Sutthiprapa, S. (2019). Lecturer of Environmental Health Faculty of Public Health and Environment Pathum Thani University. *Focus group*. January, 13.
- Thai Health Promotion Foundation. (2017). *MPs join hands with Bangkok-LPN to build leaders to create happiness in the high-rise community*. Thai Health Promotion Foundation. Retrieved June 2, 2017, from <http://www.thaihealth.or.th>.
- Thairath. (2018). *Suicide building jump*. Thairath online. Retrieved June 20, 2018, from <https://www.thairath.co.th/news/crime/1313357>.

การวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ของนักศึกษาพยาบาล*

An Analysis of Buddhist Peaceful Means for Duty Performance Motivation of Nursing Students

¹ภิลักขณ์ชญา วัยวุฒิ, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์, พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที และ²พระเมธาวิณัยรส

¹Piluckchaya Waiyawoot, Khantong Wattanapradith,

Phramaha Weerasak Abhinandavedi and ²Phra Medhavinairos

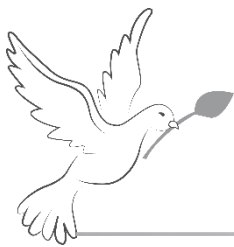
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: mahaweerasak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล 2) เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธสันติวิธีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาล 3) เพื่อการวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

1) การพยาบาล คือ การใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการดูแลผู้ป่วยทั้งร่างกายและจิตใจ โดยยึดหลักให้ความปลอดภัย การส่งเสริมสุขภาพอนามัยอันดีต่อประชาชนและสังคม โดยมีได้คำนึงถึง เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะตลอดจนสิทธิทางการเมือง และพยาบาลต้องได้รับการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลปะสาขาการพยาบาล ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ จะต้องมีการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) หลักพุทธสันติวิธีสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลได้แก่ (1) หลักพรหมวิหาร 4 (2) หลักอหิสา 4 และ (3) หลักสังคหวัตถุ 4 3) การวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล วิเคราะห์ได้ดังนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ส่งเสริมความรัก ความเมตตา และสันติภายในใจของพยาบาล เพื่อเป็นฐานปฏิบัติงานต่อผู้ป่วยอย่างมีความสุข หลักอหิสา 4 ส่งเสริมการทำงาน of พยาบาลให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมสัมพันธภาพสร้างบรรยากาศความสุขในการศึกษาและปฏิบัติงานพยาบาล ดังนั้น หลักพุทธสันติวิธีทั้ง 3 ประการ สามารถสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของพยาบาลให้ดีขึ้น และสามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วนผู้ป่วยได้รับการบริการรักษาที่ดีและมีคุณภาพ

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; พุทธสันติวิธี; แรงจูงใจ; นักศึกษาพยาบาล

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the concepts, theories on nursing students' duty, 2) to study the concepts of Buddhist peace, motivation methods for nursing duties, and 3) to analyze Buddhist peaceful means for duty performance motivation of nursing students. This research is a documentary research. The research results show that

1) Nursing is the process of arts and science in health care of patient's body and mind basing on the principle of safe, promoting good health of people and society regardless of gender, age, race, religion, social position and political rights. The nurse legally must be licensed in Healing Arts Practices Act, Nursing Science. Besides, the nurse should have teamwork skills effectively. 2) The Buddhist peace means in the nursing performance motivation as follows: (1) Brahmavihārās 4 (Four sublime states of mind) (2) Iddhipāda 4 (path of accomplishment) and (3) Sangahavatthu 4 (bases of social solidarity) 3) An analyze Buddhist peaceful means for duty performance motivation of nursing students can be analyzed as following: Brahmavihārās 4 (Four sublime states of mind) promotes love, compassion, and inner peace of nursing student in duty performance for patient based on happiness, Iddhipāda 4 (path of accomplishment) promotes duty performance of nursing students more successfully and effectively, and Sangahavatthu 4 (bases of social solidarity) promotes good relationship with co-workers and creating happiness in the area of working and studying. Therefore, the three Buddhist peace means can motivate and support nurses in duty performance and cooperation in the workplace more effectively and happily. Besides, the patient receives the good treatment and service.

Keywords: An analysis; Buddhist peaceful; Motivation, Nursing students

บทนำ

อาชีพพยาบาลนับว่าเป็นอาชีพที่ต้องการของตลาดแรงงานและได้รับการยกย่องจากสังคม ซึ่งการเป็นพยาบาลที่ดีนั้นนอกจากการยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพแล้ว สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การตระหนักเห็นคุณค่าของอาชีพ ซึ่งต้องอุทิศตน เป็นผู้เสียสละ และมีความเมตตาในการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ทั้งทางกายตลอดจนถึงทุกข์ทางใจอันเกิดจากปัญหาสุขภาพ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้น พร้อมทั้งรับแรงกระแทกจากอารมณ์ผู้ป่วย ญาติเจ้าของไข้ ตลอดจนการทำงานกับทีมแพทย์ และพยาบาลที่ทำการรักษา ดังนั้นอาชีพพยาบาลจึงต้องอาศัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อันเป็นผลจากการรับรู้ตระหนักในคุณค่าหรือค่านิยมวิชาชีพ ซึ่งส่งผลต่อความผูกพันในอาชีพ อีกทั้งยังเป็นตัวชี้นำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรงต่องาน แนวปฏิบัติขององค์กร และความจงรักภักดีในอาชีพมากยิ่งขึ้น (Ekaphan, Phongsart & Khamlai, 2018) ดังนั้น การบ่มเพาะแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลจึงจำเป็นต้องเริ่มบ่มเพาะตั้งแต่การเป็นนักศึกษาพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงจูงใจด้านใน กล่าวคือ การบ่มเพาะสันติธรรม คือ การตระหนักรู้คุณค่าของวิชาชีพเพื่อสร้างความสุขให้กับตนเองในฐานะผู้ให้บริการและการส่งมอบความสุขให้กับคนไข้และผู้มารับบริการ

หนึ่งในคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลวิชาชีพที่สภากาชาดคาดหวังไว้ คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีความรักและเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีใจรักบริการ มีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ รักตนเองและรักผู้อื่น (Phitakawakart, 2013) กล่าวได้ว่า การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจให้กับนักศึกษาพยาบาลเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ทักษะและจริยธรรมของวิชาชีพ ทั้งนี้ ในฐานะที่ในอนาคตจะเป็นพยาบาลวิชาชีพซึ่งจะต้องให้การดูแลผู้รับบริการจะต้องเป็นผู้ที่มีความพร้อม สามารถให้การพยาบาล ทั่วไบบุคคลทุกวัยทุกระดับในทุกภาวะสุขภาพได้ อย่างมีคุณภาพ มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติ มีความรับผิดชอบสูง มีภาวะผู้นำ และทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้และสามารถปรับตัวเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งพยาบาลที่มีความพร้อมและสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและจิตใจย่อม สามารถให้การพยาบาลผู้รับบริการได้อย่างมีคุณภาพและ ประสิทธิภาพตามความคาดหวังของสังคม (Srikhamsuk, Vorrahan & Senarak, 2011)

ทั้งนี้ การเป็นนักศึกษาพยาบาลมีความแตกต่างจากนักศึกษาสาขาอื่นทั่วไป ซึ่งนอกจากมีภาระการเรียนภาคทฤษฎีแล้ว ยังมีความมุ่งมั่นในการเรียนภาคปฏิบัติที่ต้องเตรียมความพร้อมตลอดเวลาเพื่อให้การพยาบาลได้อย่างเหมาะสม ตามสภาวะของผู้ป่วยรายนั้น ๆ และรวมทั้งเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการสร้างสัมพันธภาพกับบุคลากรบนหอผู้ป่วยอยู่บ่อย อาจส่งผลให้ นักศึกษาเกิดความเครียดและวิตกกังวลได้ (Mupayak et al, 2015) นอกจากนี้ยังพบประเด็นปัญหา อุปสรรคที่เป็นความท้าทายของนักศึกษาพยาบาลผู้เริ่มขึ้นฝึกปฏิบัติหน้าที่ก่อนที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพ หลายประการ ได้แก่ จำนวนผู้ใช้บริการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่อัตรากำลังของพยาบาลวิชาชีพกำลังขาดแคลน อัตราการคงอยู่ในวิชาชีพลดลง ความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติการพยาบาลท่ามกลางข้อจำกัดและแรงกดดันดังกล่าวจึงมีโอกาสเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้นักศึกษาพยาบาลทุกคนจึงจำเป็นต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในการทำ

ดี มีขวัญและกำลังใจในการทำงานของตนเองอย่างเต็มศักยภาพตาม มีหัวใจของวิชาชีพพยาบาลดังที่ (Florence Nightingale) สุภาพสตรีแห่งดวงประทีป สนับสนุนว่าพยาบาลวิชาชีพต้องแสดงออกซึ่งจริยธรรม ในตนเอง เป็นวิชาชีพที่ประกาศเมตตาธรรมแก่เพื่อนมนุษย์ผู้เจ็บป่วยอย่างไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และฐานะทางสังคมทั่วโลก กล่าวได้ว่าความเมตตา กรุณา ความเอื้ออาทร ความเสียสละและความยุติธรรมอันเป็น คุณธรรมพื้นฐานของวิชาชีพพยาบาลเป็นหลักคุณธรรมสากลของมนุษยชาติและเป็นสิ่งที่ปรากฏตามคำสอน ของศาสนาทุกศาสนา (Sriwilai, 2008)

แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาลจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะจะทำให้นักศึกษา พยาบาลเกิดความภาคภูมิใจและค่านิยมในอาชีพและการดำเนินชีวิตของนักศึกษาพยาบาลที่สามารถบอก กับใคร ๆ ได้ว่า เป็นพยาบาล สอดคล้องกับ การศึกษาของ Duckett และคณะ สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษา พยาบาลที่มีความเชื่อถ้อยยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ว่าค่านิยมของวิชาชีพพยาบาลสอดคล้องกับ ค่านิยมในการดำรงชีวิตของนักศึกษาพยาบาล มีความภาคภูมิใจในการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่าต่อสังคม และรู้สึกพอใจกับคำปฏิญาณของวิชาชีพการพยาบาลที่ประกาศแก่สังคม อีกทั้งยังสนใจ ติดตามข่าวสารที่ เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ ทำให้นักศึกษามีความยึดมั่นผูกพันในวิชาชีพ พยาบาลในระดับมากทั้งสามด้าน ได้แก่ ความเชื่อถ้อย ยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามในการปฏิบัติงาน และความต้องการที่จะรักษาความเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพการพยาบาลต่อไป (Ekkaphan, Phongsak & Khamlai 2018)

ทั้งนี้การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความ เอื้ออาทร (Caring) และมีความเมตตากรุณา (Compassion) ปฏิบัติการทางการพยาบาลเพื่อบรรเทา ดูแล และลดความทุกข์ทรมาน ลดความไม่สบายใจ บรรเทาอาการเจ็บป่วยของผู้รับบริการ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การ มอบความสุขให้ผู้รับบริการและญาติ ได้ผ่อนคลายสบายใจ สามารถฟื้นฟูสุขภาพกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติ หรือใกล้เคียงปกติของตนเอง การกระทำดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงานต้อง ประสบปัญหาและอุปสรรคทั้งภายในจิตใจและจากปัจจัยภายนอกในหลายมิติ และเมื่อศึกษาเรื่องการพยาบาล ผู้ป่วยในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา พบว่า นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงคุณสมบัติของผู้พยาบาลที่ดี 5 ประการคือ (1) สามารถจัดยา (2) รู้จักของแสลงและของไม่แสลงคือนำของแสลงออกไปนำของไม่แสลงเข้า มาให้ (3) ไม่พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อาภิสสินจ้างแต่พยาบาลด้วยจิตเมตตา (4) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะน้ำลายหรือของที่คนไข้อาเจียนออกไปทิ้ง (5) สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัดเจนให้อยากรับไปปฏิบัติเร้า ใจให้อาหาญแกล้วกล้าปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมกา (Sudsuk, 2009)

อนึ่ง ปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล จากประสบการณ์ของผู้วิจัยได้ สังเกตการณ์เห็นว่า พยาบาลจบใหม่จะมีความสำนึกที่เต็มเปี่ยมไปด้วยจิตใจที่จะเสียสละเพื่อผู้อื่น มีความ เมตตา ความกระตือรือร้น (Sensitive) แต่เมื่อเวลาผ่านไปความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงสังคมที่ เปลี่ยนไป ภาพลักษณ์พยาบาลที่ปรากฏมักจะออกมาในลักษณะของความชาเย็น (Insensitive) ความไม่อาทร (In caring) และการไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วย สภาพดังกล่าวเหล่านี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะค้นหา

แนวทางในการบ่มเพาะนักศึกษาพยาบาลที่กำลังฝึกงานเพื่อจะก้าวสู่พยาบาลวิชาชีพให้มีความแข็งแกร่งทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณของการพยาบาล โดยผู้วิจัยสนใจการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เสริมสร้างสันติภายใน เรียกว่า หลักพุทธสันติวิธี มาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งหลักพุทธสันติวิธีจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณและเป็นการปลูกรากฐานจิตวิญญาณให้กับนักศึกษาพยาบาล ที่จะเติบโตใหญ่เป็นพยาบาลวิชาชีพซึ่งต้องเผชิญกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาให้สามารถมีความสุขในอาชีพ และดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุข เป็นกำลังสำคัญให้กับประเทศสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล
2. เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธสันติวิธีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาล
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีที่สร้างแรงจูงใจของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัย” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เพื่อสืบค้นเนื้อหาเกี่ยวกับหลักพุทธสันติวิธีในการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 นำมาสกัดเป็นองค์ความรู้ อันประกอบด้วย หลักการ องค์ประกอบ แนวทางนำไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาค้นคว้าวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ และหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ แนวคิดการพยาบาล จริยธรรมพยาบาล ทฤษฎีแรงจูงใจไผ่สัมฤทธิ์ พร้อมสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนักศึกษาพยาบาล เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากนั้นนำมาวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล จัดกลุ่มแยกแยะเนื้อหา ให้ความหมาย และทำการสรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยวิธีการวิเคราะห์พรรณนา (Descriptive Analysis) เรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า การพยาบาล คือ การใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติต่อผู้ป่วยทั้งร่างกายและจิตใจ โดยยึดหลักให้ความปลอดภัย การส่งเสริมสุขภาพอนามัยอันดีต่อประชาชนและสังคม โดยมีได้คำนึงถึง เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะตลอดจนสิทธิทางการเมือง (Sirilai, 2008) ทั้งต้องได้รับการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียน

ประกอบโรคศิลปะสาขาการพยาบาล และต้องเป็นผู้มีจิตสำนึกอยู่เสมอว่ามีหน้าที่ให้ความเอื้อเฟื้อ ให้ความเข้าใจ เป็นผู้ที่ต้องฟังคำบอกเล่า เอาใจใส่ศึกษาปัญหาด้วยความเห็นอกเห็นใจ แก่ผู้ป่วย โดยพยาบาลเป็นผู้ที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังขารชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ และจนสุดท้ายของชีวิต คือความตาย การดูแลผู้ป่วยให้มีสุขภาพดีนั้นจะต้องอาศัยทีมสุขภาพซึ่งประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล โภชนากร เภสัชกร นักกายภาพบำบัด นักสงเคราะห์และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพ ซึ่งมีความสำคัญในการทำงานให้เป็นไปโดยราบรื่น โดยจะต้องให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของกันและกัน ทั้งนี้พยาบาลจำเป็นต้องมีทักษะทางสติปัญญา กระบวนการตัดสินใจ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจในทุก ๆ สถานการณ์ สำหรับอุปสรรคที่เป็นความท้าทายของนักศึกษาพยาบาลผู้เริ่มขึ้นฝึกปฏิบัติหน้าที่ก่อนที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพหลายประการได้แก่ จำนวนผู้ใช้บริการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในขณะที่อัตรากำลังของพยาบาลวิชาชีพกำลังขาดแคลน อัตราการคงอยู่ในวิชาชีพลดลงความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติการพยาบาลท่ามกลางข้อจำกัดและแรงกดดันดังกล่าวจึงมีโอกาสมเพิ่มสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้นักศึกษาพยาบาลทุกคนจึงจำเป็นต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ มีขวัญและกำลังใจในการทำงานของตนเองอย่างเต็มศักยภาพตาม มีหัวใจของวิชาชีพพยาบาลซึ่งสามารถตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่นี้ และให้บริการด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ บรรณานิติมีจิตใจเอื้ออาทร บรรณนาช่วยเหลือ รักษาบรรเทา ผู้ป่วยให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากนั้นไปได้ (Senadisai & Panich, 2011)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาแนวคิดพุทธสันติวิธีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาล

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักพรหมวิหาร 4 คือ พุทธสันติวิธีสร้างรากฐานหัวใจแห่งการบริการ ส่งเสริมความมีเมตตากรุณาที่ควรปลูกฝังให้กับนักศึกษาพยาบาลได้รู้สึกถึงคุณค่าของความเป็นผู้ให้ การตระหนักถึงความทุกข์ของผู้ที่มารับบริการด้านสุขภาพ ซึ่งบทบาทของพยาบาลมิได้แต่เพียงช่วยเหลือทางด้านทุกข์กายแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังได้ช่วยผ่อนคลายความทุกข์ทางใจให้กับผู้ป่วยและญาติที่มาใช้บริการ และการไม่มัวคัดต่อผู้มารับบริการไม่เลือกปฏิบัติทำให้นักศึกษาพยาบาลดำรงอยู่ในจรรยาบรรณของพยาบาลที่มีต่อประชาชน 2) หลักอิทธิบาท 4 คือ พุทธสันติวิธีที่เสริมให้นักศึกษาพยาบาลสามารถประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่พยาบาลพร้อมกับการศึกษาเล่าเรียน ความรักในงานพยาบาล การอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ความภาคภูมิใจในวิชาชีพที่กำลังศึกษา จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้นักศึกษามีความพยายามในการทำหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีจิตที่จดจ่อต่อการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน และเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 สร้างน้ำหล่อเลี้ยงพลังใจและพัฒนางานพยาบาล และ 3) หลักสังคหวัตถุ 4 คือ พุทธสันติวิธีในการสร้างพลังแห่งสัมพันธ เป็นการสร้างแรงจูงใจที่สัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งนอกเหนือจากผู้ป่วยและญาติผู้มาใช้บริการแล้ว ความสัมพันธ์ที่ต้องหมั่นปลูกฝังสั่งติงาม ให้กับเพื่อนนักศึกษาและอาจารย์ ซึ่งการฝึกเป็นผู้ให้ การใช้วาจาที่ดีมีความอ่อนหวานและจริงใจ การทำตนเป็นประโยชน์ และการรู้จักวางตนไม่ยกตนข่มท่านและวางตนให้เหมาะสมในฐานะเพื่อน ลูกศิษย์ หน้าที่พยาบาล ทำให้นักศึกษาที่ปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นที่รักของเพื่อนอาจารย์ ทำให้มีความสุขในการศึกษาและปฏิบัติหน้าที่งานพยาบาล

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาลหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมทำให้พยาบาลเป็นผู้ที่มีจิตใจที่เมตตา ปราปรณาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ประพฤติเกื้อกูลต่อผู้อื่นเสมอ มีความเต็มใจและจริงใจที่จะแสดงออกถึงความรัก ห่วงใย เมตตา อ่อนโยนและนุ่มนวล มีความอímเอิบใจเมื่อผู้อื่นมีความสุข สามารถวางใจเป็นกลางต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีการปฏิบัติต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษาหรือศาสนาโดยไม่มีการแบ่งชั้น ส่วนสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตทาช่วยส่งเสริมให้พยาบาลเป็นผู้มีความเสียสละแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แสดงความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้ป่วยและญาติ ขวนขวายช่วยเหลือให้ด้วยร่างกาย มีความเต็มใจที่จะให้การพยาบาล คอยดูแลเอาใจใส่ ไม่นิ่งดูดาย เมื่อผู้ป่วยต้องการความช่วยเหลือปฏิบัติหน้าที่ให้การพยาบาลต่อผู้ป่วยที่มารับบริการทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหลักธรรมที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ คือหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ธรรมะที่ทำให้เกิดสมาธิจะถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการพยาบาล เพื่อให้การพยาบาลบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ ที่สำคัญคือพยาบาลจะมีความสุขในการเป็นผู้ให้และผู้ให้ที่ฉลาดในการเลือกให้ในสิ่งที่ผู้ป่วยต้องการ ทำให้ผู้ป่วยเกิดความสุข พึงพอใจรับรู้ได้ถึงความรู้สึกอ่อนโยน ก่อให้เกิดสันติสุข คลายทุกข์ คลายความวิตกกังวล สิ่งที่เป็นนามธรรมเหล่านี้เป็นการให้ในลักษณะจิตวิญญาน ผู้รับสัมผัสย่อมซึมซับกระแสความอ่อนโยน ทำให้มีความรู้สึกเป็นสุขทั่วกัน ดังจะกล่าวว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสันติภูมิ (ผู้ที่ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง) และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

การนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากการพยาบาลผู้ป่วยในสังคมไทยในปัจจุบัน มีการนำหลักการพยาบาลสมัยใหม่โดยนำมาจากสังคมตะวันตก ส่วนใหญ่เป็นการพยาบาลที่เน้นให้การพยาบาลด้านร่างกาย มากกว่าการให้การพยาบาลทางจิตใจ จากอดีตที่ผ่านมาการดูแลสุขภาพในสังคมไทยเป็นแบบดั้งเดิม ซึ่งพระพุทธศาสนามีบทบาทสูงมากในทุกช่วงของชีวิต ส่วนการพยาบาลผู้ป่วยในสมัยปัจจุบันจากที่เป็นการพยาบาลที่เน้นทางด้านร่างกายมากกว่าจิตใจนั้น จึงอาจพบมีปัญหาด้าน การให้การพยาบาลผู้ป่วยอยู่บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น พยาบาลพูดจาไม่ไพเราะ กิริยาไม่สุภาพ ขาดความเมตตาและความเอื้ออาทร ขาดความยืดหยุ่นต่อภาระเบียบ พยาบาลมุ่งทำงานให้เสร็จ โดยไม่คำนึงถึงจิตใจของผู้ใช้บริการ ขาดความเคารพในความเป็นมนุษย์ของบุคคล และขาดความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชนหรือให้อภิสิทธิ์เฉพาะบุคคลบางกลุ่ม สมควรที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่พยาบาลผู้ป่วย หรือแม้แต่ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลในปัจจุบัน ควรน้อมนำหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแรงจูงใจในการพยาบาลผู้ป่วย จะเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาพยาบาล และความรัก ในวิชาชีพของตนยิ่งขึ้น หลักพุทธสันติวิธีอย่างน้อย 3 หมวดคือ 1)

พรหมวิหาร 4 2) สังคหวัตถุ 4 และ 3) อิทธิบาท 4 สามารถนำมาปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการพยาบาลผู้ป่วย จะทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคมเป็นอันมาก และแก่พยาบาลผู้ทำหน้าที่พยาบาลผู้ป่วยอย่างดียิ่ง ก่อให้เกิดความรักในอาชีพ และทำงานอย่างมีความสุข ผู้วิจัยนำเสนอเป็นองค์ความรู้เรียกว่า B-I-S Model คือ หลักพรหมวิหาร 4 รากฐานหัวใจบริการ หลักอิทธิบาท 4 พลังหล่อเลี้ยงใจและการพัฒนางานพยาบาล และหลักสังคหวัตถุ 4 เพิ่มพลังสัมพันธภาพสร้างบรรยากาศความสุขในการศึกษาและปฏิบัติงานพยาบาล ซึ่งโมเดลองค์ความรู้นี้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข คือ 1) องค์ประกอบหลักด้านจิตบริการมี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านการดูแลอย่างเอื้ออาทร และด้านคุณภาพ การบริการ ซึ่งหลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างให้เกิดจิตบริการ 2) องค์ประกอบหลักด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะนักคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 จะทำให้นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ที่รักในการเรียนรู้และการพัฒนางานพยาบาลอย่างสร้างสรรค์และเห็นประโยชน์ที่แท้จริงของงาน 3) องค์ประกอบหลักด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งประเด็นนี้การปฏิบัติหน้าที่พยาบาลต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม การที่นักศึกษาได้รับการส่งเสริมหลักสังคหวัตถุ 4 นอกจากนำมาใช้กับผู้ป่วยแล้วยังทำให้นักศึกษามีความสุขในการขณะปฏิบัติหน้าที่ทั้งการเป็นนักศึกษาและผู้ให้บริการงานพยาบาล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การประเมินภาวะสุขภาพในการช่วยเหลือบุคคล ซึ่งไม่คำนึงถึง เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ และลัทธิการเมือง เพื่อให้สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีตามอัตภาพ ทั้งยังต้องเป็นผู้มีจิตสำนึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ให้ความเอื้อให้ความเข้าใจ เห็นใจ เป็นผู้ที่ต้องฟังคำบอกเล่า ให้ความทำความเข้าใจ เอาใจใส่ศึกษาปัญหาด้วยความเห็นอกเห็นใจ แก่ผู้ป่วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พยาบาลเป็นผู้ที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัจธรรมชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ และจนสุดท้ายของชีวิต คือความตายและการดูแลผู้ป่วยและครอบครัวให้มีสุขภาพดีสอดคล้องกับอัตลักษณ์เป็นผลที่เกิดแก่ผู้เรียนตามความตั้งใจของสถานศึกษามีความสำคัญต่อภาพลักษณ์ที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่น จะทำให้เป็นที่รู้จัก ได้รับการสนับสนุนร่วมมือ และไว้วางใจจากผู้รับบริการ กระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการปลูกฝัง อัตลักษณ์ ที่ดีให้เกิดแก่นักศึกษา เพื่อให้เป็นพยาบาลที่มีสมรรถนะพึงประสงค์ตามความคาดหวังอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุขประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้านจิตบริการมี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพด้านการดูแลอย่างเอื้ออาทร และด้านคุณภาพการบริการ 2) องค์ประกอบหลักด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะนักคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ 3) องค์ประกอบหลักด้านการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ มี 3 องค์ประกอบย่อยได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านการส่งเสริมการดูแลตนเองด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและด้านการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วย ดังนั้น ความชัดเจน

ของอัตลักษณ์ นักศึกษาพยาบาลจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลต่อ บัณฑิตพยาบาลมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม (Naosuwan & Sattayarak, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความสำเร็จของนักศึกษาพยาบาล ย่อมขึ้นอยู่กับ การแรงจูงใจ และความสามารถของนักศึกษาพยาบาลเอง และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง แรงจูงใจในการฝึกงานเป็น การกระตุ้นให้นักศึกษาพยาบาล แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานจะต้องนำหลักการของทฤษฎีการจูงใจมาใช้ให้เกิดความพึงพอใจแก่นักศึกษา พยาบาล สอดคล้องกับหลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ว่า มนุษย์จะเกิดความพึงพอใจได้เมื่อมนุษย์มีความสุข ได้รับเกียรติและความไว้วางใจ และได้รับผลประโยชน์ตามความเหมาะสม

ผลจากการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ในการพยาบาลที่สมบูรณ์แบบนั้น จะต้องให้การดูแล ผู้ป่วยทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม การที่พยาบาลจะเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความเครียด ความ ทุกข์ของผู้ป่วยและครอบครัว จนเกิดการยอมรับต่อพฤติกรรมของผู้ป่วยและญาติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พยาบาลต้องใช้ความรู้ความสามารถอย่างสูงในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยหรือผู้ที่มารับ ใช้บริการโดยใช้ศาสตร์การพยาบาลเป็นหลัก และในกระบวนการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพนั้นพยาบาลต้องนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาาร่วมด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการ ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เนื้อหาว่า ด้วยการที่อาจารย์จะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ ก็ควรตั้งตนอยู่ในหลักพรหมวิหาร 4 และพละ 5 รวมถึงการมีสังคหะ วัตถุ 4 ไว้คอยเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีหลักพรหมวิหาร 4 มี ดังนี้

1. มีเมตตา ปราณนาดีต่อศิษย์ หาทางให้ศิษย์เป็นสุขและเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและ การดำเนินชีวิตคอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความประมาท
2. มีกรุณาสงสารเอ็นดูศิษย์อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ความไม่รู้
3. มีมุทิตาคือชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดีและยกย่องเชิดชูให้ปรากฏเป็นการให้กำลังใจและช่วยให้เกิด ความภูมิใจในตนเอง
4. มีอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลาง จิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ ต่อศิษย์คนใด คนหนึ่งจนเกิดการขาดความถูกต้องในสังคม ครู หรือ อาจารย์โย หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่น มั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง ที่จะดำรงตนอยู่ในความดีไม่หวั่นไหว ไปตามอำนาจของกิเลส ตัณหา (Wangfaikaew, 2009)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า นักศึกษาพยาบาลถูกบ่มเพาะหลักธรรมะทั้ง 3 ประการ ตั้งแต่เริ่มที่จะเลือกเรียนพยาบาลอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ปลุกฝังโดยนำหลักธรรมะไปปฏิบัติธรรมเพิ่มเข้าไปในหลักสูตรของวิทยาลัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลจะนำไปสู่การพัฒนาหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ นักศึกษาพยาบาลต้องได้รับการหล่อหลอมอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีที่สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานบ่อย ๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ส่งเสริมการนั่งสมาธิ

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาแนวทางการพยาบาลผู้ป่วยในสมัยพุทธกาล แล้วนำมาปรับเปลี่ยนกับวิธีการพยาบาลผู้ป่วยในปัจจุบัน และหาข้อดีข้อเด่น มาประยุกต์ใช้ในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลและผู้ทำหน้าที่ในการให้การผู้ป่วย เพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดียิ่งขึ้น ควรศึกษาโพชฌงค์ 7 ในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวมของพยาบาล

References

- Ekkaphan, M., Phongsart, K. & Khamlai, A. (2018). Influential Factors on Career Commitment of Professional Nurses: A Case Study of the Nakhon Phanom Hospital. *Humanities and Social Sciences Journal*, 9(1), 69.
- Moopayak, K. et. al. (2015). Correlation between Emotional Intelligence and Adaptive Behaviors of Nursing Students. *J Nurse sci*, 33(Supply), 55-65.
- Naosuwan, K. & Sattayarak, W. (2016). Identity Components of Nursing College Students Ministry of Public Health. *KKU Academic Journal*, 19(38), 77-92.
- Pitakavakath, P. (2013). *A Study of the Characteristics of Nursing Students of the Royal Thai Navy College*. Thesis Master of Arts, M.Ed. (Higher Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Srikhamsuk S. A. Worahan, W. & Senarak, W. (2011). Happiness of Undergraduate Nursing Students, Faculty of Nursing. *Khon Kaen University Journal of Nursing Science & Health*, 34(2). 71.
- Sutsuk, U. (2009). *Health Care in Tipitaka*. Integration for Health & Life Quality (2nd ed.). Nonthaburi: Theppratankanpim.

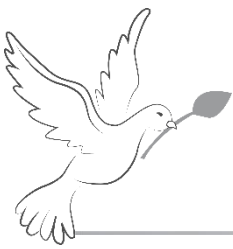

- Sirilai, S. (2008). *Ethics for Nurses*. (10th ed.). Bangkok: Chulalongkorn Printing House.
- Senadisai, S. and Panich, W. (2011). *Basic Nursing: Concepts and Practice*. Bangkok: Gold Point Printing. World Health Organization.
- WangfaiKaew, K. (2009). *A Study of Applying Buddhist Principles to Promote Teachers' Duties*, Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus.

การพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)
วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*
A Development of Mindfulness Studies in master's degree (International
Program) for International Buddhist Studies College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ณัฐชัยธร มุขสุดาชัยสิริ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
Natchayatorn mugsudachaisiri, Phra Pramote Vatagovito
and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Corresponding Author. Email: lomada789@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการความจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) 3) เพื่อนำเสนอหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาจากเอกสาร และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 1) กลุ่มนักเรียนครูสติ 12 รูป/คน 2) กลุ่มพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร 6 รูป/คน 3) กลุ่มทรงคุณวุฒิ 5 รูป/คน 4) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความต้องการ โดย SWOT ANALYSIS ทั้ง 6 ด้าน พบว่า 1) ด้านเนื้อหาสาระวิชาการ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา 6) ด้านคุณสมบัติผู้สอน พบว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสพัฒนา และอุปสรรค ที่สำคัญ แตกต่างกันในแต่ละด้าน สามารถนำมาวิเคราะห์พัฒนาหลักสูตรได้

2) ลักษณะของหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ 1) แนวคิด ครบถ้วนทุกรูปแบบ หลัก 2) เนื้อหา ครบถ้วน ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ 3) บริบท บรรยากาศแวดล้อมในการเรียนการสอน ควรมีความเหมาะสม 4) การสื่อสาร การสื่อสาร ที่ดีทั้งผู้สอนและผู้เรียน

* Received March 20, 2020; Revised May 15, 2020; Accepted May 25, 2020

3) หลักสูตรสติศึกษาควรมีการพัฒนาจนเกิดองค์ประกอบที่สมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ความเป็นพลวัฒน์ 2) ความเป็นสากล (International) 3) ความเป็นสหสาขา 4) ความเป็นบูรณาการ

คำสำคัญ: สติศึกษา; การพัฒนาหลักสูตร; หลักสูตรนานาชาติ

Abstract

This research aimed to study (1) To study the need for mindfulness studies in master's degree (international program), (2) To develop an ideal expert in mindfulness studies in master's degree (international program), (3) To present a mindfulness studies in master's degree (international program),

The results of this research are:

1) The need study in mindfulness studies in master's degree (international program) from the SWOT ANALYSIS of the six following aspects, namely: 1) Academic content. 2) Teaching management. 3) Teaching activities. 4) Educational support media. 5) Evaluation Study. 6) Lecturers' qualifications, it was found that the Curriculum had strengths, weaknesses, opportunities and obstacles in each different detail.

2) The Development mindfulness studies in master's degree (international program) divided into 4 issues, which are 1) Concept. 2) Content. 3) Context. 4) communication.

3) The Development mindfulness studies in master's degree (international program) until there are 4 complete components. 1) Dynamics. 2) Internationalization. 3) Interdisciplinary 4) integration.

Keywords: Mindfulness study; Curriculum development; International course.

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และรูปแบบหนึ่งของการพัฒนามนุษย์คือ การศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ (Office of the National Economics and Social Development Council, 2018)

การศึกษาเป็นการพัฒนามนุษย์ ผ่านกระบวนการสั่งสอน กระบวนการฝึกอบรม หรือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญ และทัศนคติที่รวมเรียกว่าประสบการณ์ ซึ่งมนุษย์เป็นผู้จัดและถ่ายทอดให้แก่อัน หมายถึงวัฒนธรรมหรือวิถีทางแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งที่มองเห็นได้ชัดเจนและไม่มองเห็น การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้

สังคม ผู้ได้รับการศึกษาจึงเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การเรียนการสอนเป็นการพัฒนาคน ซึ่งไม่ใช่สิ่งทดลองหรือลองผิดลองถูก กระบวนการพัฒนาคนนั้นครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องจะร่วมกันจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การออกแบบการสอนเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการสอนเพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยอาศัยระบบที่มีขั้นตอนพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ ให้สามารถปฏิบัติงานที่มีความแตกต่างจากงานเดิมได้ การศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ทั้งในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยตัวของมันเอง และในฐานะที่เป็นทรัพยากรการศึกษาเป็นการพัฒนาคนที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้ (knowledge-based) (Srisaearn, 1996) และยังพบว่าการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันต่างๆ ให้เป็นบัณฑิตในยุคที่ ๒๑ เป็นยุคการเปลี่ยนแปลงครูผู้สอนจำเป็นต้องมีรูปแบบการสอนและค้นหาค้นหาองค์ความรู้ใหม่ๆ มาถ่ายทอดให้นิสิตซึ่ง เป็นองค์ความรู้ใหม่ตลอดเวลา (barndasak, 2016)

จากรายงานภาวะสังคมไทย พบว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้ผู้คนเกิดความตึงเครียดในวิถีการดำเนินชีวิต มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากปัจจัยภายนอกและพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุ แต่กลับหลงลืมการพัฒนาปัจจัยภายในร่างกายมนุษย์ คือ จิตใจ สติ และสมาธิ ส่งผลให้บุคคลที่ขาดความรู้เท่าทันในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติมักเกิดอุปสรรคในการทำงาน การกระทบกระทั่งทางอารมณ์ การตกอยู่ในภาวะเครียดและซึมเศร้า โดยพบว่า ร้อยละ 11.5 ของคนซึมเศร้าเป็นเยาวชน มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะซึมเศร้ามากขึ้น นอกจากนั้นยังมีผลกระทบจากภาวะคุกคามของเชื้อโรค พบว่า มีผู้ป่วยโรคเฝ้าระวังเพิ่ม ร้อยละ 72.7 (Report of Thai society Quarter 1 Year 2019, 2019) จากปัญหาดังกล่าวทำให้รูปแบบของการจัดการศึกษาปัจจุบันเน้นการพัฒนาจิตภายในมากขึ้น โดยเฉพาะการฝึกเจริญสติ ซึ่งเห็นได้จากมีหลักสูตรการโค้ชหลักสูตรการพัฒนาครูสมาธิประชาชนที่มีการศึกษา ให้ความสำคัญด้านการพัฒนาจิตใจเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีบทบาทสำคัญต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม

การพัฒนาหลักสูตรด้านการพัฒนาสติในระดับอุดมศึกษา ถือเป็นการจัดองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ถ่ายทอดวิธีปฏิบัติ ให้เข้าไปสู่ระบบการศึกษา มีรูปแบบที่มีการรองรับของหน่วยงานต่าง ๆ โดยมาตรฐาน ทำให้การพัฒนาสติ เป็นก้าวที่สำคัญของการพัฒนาระบบการศึกษาไทย การพัฒนาบุคลากรตามหลักภวนา 4 ซึ่งสามารถสอดคล้องกับ“หลักไตรสิกขา”คือ ศีล สมาธิ และปัญญานำพาไปสู่องค์กรสันติสุข (Phra Pramote watagovitho, 2015) นอกจากนี้ การพัฒนาด้านสติ ยังเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาด้านอื่นๆ ด้วย เนื่องจากสติจะส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความมั่นคงด้านจิตใจ สติ และนำสู่ทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ให้มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ของตนเองและสังคมได้ การจัดการศึกษาที่ดีจึงควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคมของผู้เรียน หลักสูตรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความเหมาะสม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอยู่เสมอ

ผู้วิจัยเล็งเห็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจึงให้ความสนใจในการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสน์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการจัดการศึกษาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ซึ่งการจัดทำหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในด้าน

การพัฒนาทางวิชาการเพื่อสนองความต้องการของสังคม และเพื่อส่งเสริมเพิ่มพูนประสิทธิภาพด้านความรู้ความสามารถแก่บุคลากรทั้งในและต่างประเทศ โดยวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มีฐานะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการเรียนการสอนทางด้านพระพุทธศาสนาและทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กับทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจากทั่วทุกมุมโลก จึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรในเชิงรุกที่มีศักยภาพเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัตถุนิยม ทั้งยังต้องเร่งพัฒนามนุษย์ให้รู้เท่าทันต่อการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามเหตุและปัจจัย ดังนั้นจึงต้องมีหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้อย่างลึกซึ้งในหลักธรรม การปฏิบัติ และการเจริญสติภาวนาด้วยตนเองเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการความจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)
3. เพื่อนำเสนอหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามลำดับแบ่งเป็น 9 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ดังนี้

(1) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้การปรึกษาในตะวันตก และตะวันออก รวมทั้งข้อมูลจากงานวิจัยเอกสารวิชาการ และบทความที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานคิดในการวิเคราะห์ การพัฒนาหลักสูตรสถศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่าจะแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการสืบค้นออกเป็น 2 กลุ่ม คือ คณาจารย์หลักสูตร และครูสถิติ จำนวนรวม 15 รูป/คน หลักสูตรครูสถิติ (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเข้าถึงข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 กลุ่มที่กล่าวไว้ข้างต้น และส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการตรวจสอบความเหมาะสม เพื่อการได้รับข้อมูลที่ชัดเจนและตรงประเด็นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว เพื่อขออนุญาตออกหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เข้าพบกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามหนังสือ นำ เพื่อขอเข้าเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญทั้งฝ่ายวิชาการ ผู้สร้าง และผู้ใช้หลักสูตรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นทุกมิติของการพัฒนาดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 5 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์โดยใช้หลักการ SWOT Analysis ทั้งหมดที่ได้มานั้นมาถอดจากไฟล์เสียง ผ่านการพิมพ์เป็นไฟล์เวิร์ด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา จัดกลุ่มแยกด้าน และประเภททั้งกลุ่มบุคคล เนื้อหาวิชาการโดยนำหลักที่แยกไว้ตั้งแต่ข้างต้นมาทำการวิเคราะห์อีกครั้งโดยแยกด้านเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งทำให้เกิดแนวโน้มตามความเป็นจริงว่าปัจจุบันหลักสูตรหลักสูตรครูสติ (หลักสูตรนานาชาติ) ได้มีการพัฒนาไปในทิศทางใดหรือระดับใด

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วและพบจุดอ่อนรวมทั้งอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อสรุปเบื้องต้นที่ได้วิเคราะห์แล้วไปหาข้อมูลเพิ่มเติมจากนักวิชาการผู้เปี่ยมไปด้วยคุณวุฒิและวิญญูที่ได้รับการยอมรับในแวดวงระดับอุดมศึกษา

ขั้นตอนที่ 7 ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) เชิงพุทธบูรณาการ เพื่อนำเสนอแนวโน้ม ดังกล่าวโดยการใช้เนื้อหาหลักสูตรทั้ง 6 ด้านเป็นตัวตั้งและใช้หลักธรรมแต่ละตัวไปอธิบายเชิงบูรณาการจนครบทุกหลักธรรม และนำมาเขียนวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป

ขั้นตอนที่ 8 ผู้วิจัยหาแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) โดยนำข้อมูลการวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาส จุดอ่อน และอุปสรรค รวมทั้งวิเคราะห์บูรณาการด้านวิทยาการสมัยใหม่ และพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์ เพื่อเป็นข้อสรุปสำหรับขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 9 สู่ขั้นตอนการสนทนากลุ่มเฉพาะหรือสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จากนั้นเมื่อได้ข้อสรุปจากคำชี้แนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ด้านแล้ว ได้นำมาปรับปรุงการพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้น

ผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความต้องการความจำเป็นสำหรับหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้ข้อมูลถึงความต้องการจำเป็นของหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ที่จะนำมาพัฒนาให้เกิดขึ้นมาเป็นหลักสูตรใหม่ ในหลายด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาสาระวิชาการ 2) ด้านการจัดการ

เรียนการสอน 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา 6) ด้านคุณสมบัติผู้สอน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ สภาพปัญหาในปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นของหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) โดยเทียบกับหลักสูตรประกาศนียบัตรครูสติ (หลักสูตรนานาชาติ) ของวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีอยู่เดิม แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลในส่วนอื่น จากนั้นจึงสังเคราะห์ให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบของหลักสูตรสันติศึกษาใหม่ ในระดับมหาบัณฑิตต่อไป ผลการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้ คือ

ด้านเนื้อหาสาระวิชาการ หลักสูตรครูสติ ค่อนข้างที่จะครบถ้วนสมบูรณ์ในระดับประกาศนียบัตร มีการใช้หลักพุทธธรรมคือ สติปัฏฐาน ไตรสิกขา ปฏิบัติ ปริยัติ ปฏิเวธ เป็นหลักในการเรียนการสอน แต่ถ้าเพิ่มเติมเป็นหลักสูตรมหาบัณฑิต ควรมีเนื้อหาที่เข้มข้น เพิ่มเติมในบางส่วน เช่น เพิ่มเติมในส่วนของทฤษฎีตะวันตก ทฤษฎีของนิกายอื่น ๆ หรือแม้แต่หลักการเจริญสติในผู้ที่ไม่นับถือศาสนา เพื่อให้หลักสูตรมีความเป็นสากล เพราะแท้จริงแล้ว “สติ” เป็นธรรมชาติอันเป็นพื้นฐานในมนุษย์ สามารถฝึกพัฒนาได้ ในทุกเพศ ทุกศาสนา และทุกสาขาอาชีพ และควรมีการแบ่งระดับเนื้อหา ในส่วนของความรู้พื้นฐาน (basic) และระดับก้าวหน้า (advance) เพื่อให้การเรียนการสอนมีความเป็นพลวัตร สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของภูมิจิตภูมิธรรม อันมีความแตกต่างกันตามความเป็นปัจเจก เนื้อหาเป็นส่วนที่นิสิตสามารถนำไปบูรณาการเพื่อปฏิบัติในวิถีชีวิตของตนได้ และเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ ทันสมัยเหมาะสมกับศตวรรษที่ 21

ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรให้มีความเหมาะสม ในสัดส่วนของ ปริยัติ และปฏิบัติ เช่น การกำหนดระยะเวลาของการปฏิบัติเป็นจำนวนวันที่เหมาะสมตามระดับของหลักสูตรมหาบัณฑิต และในส่วนของ การปฏิบัติ ควรให้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบสติปัฏฐาน อานาปานสติ รูปแบบเซน รูปแบบตะวันตก เป็นต้น นอกจากเรียนในห้องเรียนแล้ว ควรเน้นการปฏิบัติที่หลอมรวมเข้าสู่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน เป็นการเจริญสติในการเคลื่อนไหว ในการทำการทำงาน ที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิต

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีเทคนิคการสอนแบบอื่น นอกเหนือจากการบรรยาย และการปฏิบัติเดินจงกรมหรือนั่งสมาธิในห้องเรียน เพื่อให้เกิดความหลากหลาย กระตุ้นความสนใจเรียนรู้ของนิสิต ยกตัวอย่าง เช่น Active Learning, Project based Learning, Problem based Learning, Research based Learning เป็นต้น และจัดกิจกรรมให้เหมาะกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเรียนในช่วงนั้น ๆ เช่น ถ้าต้องการเรียนเพื่อฝึกสอนสติแก่ผู้อื่น (Mindfulness Teaching) อาจจะเป็นกิจกรรม workshop ที่ให้ผู้เรียนมาฝึกสอน และมีอาจารย์หรือสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ให้ความเห็นเพื่อพัฒนาการสอน ช่วงเวลาเรียนอาจจะมีทั้งในและนอกสถานที่เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศให้นิสิตในเรียนรู้ในมุมอื่น ๆ ร่วมด้วย

ด้านสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา ควรมีการใช้สื่ออุปกรณ์ที่หลากหลาย ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในปัจจุบัน เช่น การไลฟ์ในเฟสบุ๊ค หรือการ scan QR code เพื่ออ่านเนื้อหาในสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เป็นต้น สำหรับสื่อมาตรฐาน อันได้แก่ หนังสือ คู่มือบทเรียนก็มีความสำคัญ ควรมีการเตรียมให้พร้อมและเพียงพอแก่ผู้เรียน ถ้าเป็นไปได้ควรแจกผู้เรียนก่อนคาบเรียนเพื่อศึกษาล่วงหน้า นอกจากนี้ ตัวอาจารย์ผู้สอนก็เป็นสื่อที่สำคัญ ควรสนับสนุนให้นิสิตเห็นตัวอย่าง อาจารย์ผู้สอนที่สอนได้ดีและมีจริยวัตรที่เป็นต้นแบบของการเจริญสติทั้งดงาม

ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ควรมีการวัดผลในส่วนของปริยัติ อันได้แก่ การสอบข้อเขียนต่างๆ การนำเสนองานที่ได้เรียนจากแต่ละคาบเรียน ในส่วนของปฏิบัติ ควรวัดผลทั้งในเชิงปริมาณ เช่น แต่ละวันปฏิบัติได้ระยะเวลามากน้อยแค่ไหน มีการเข้าคอร์สกรรมฐานเป็นระยะเวลากี่วัน รวมทั้งการเก็บชั่วโมงฝึกสอน ส่วนการวัดผลในเชิงคุณภาพ คือ ผู้เรียนมีสติมากขึ้นหรือไม่ นำสติไปหลอมรวมกับชีวิตประจำวันได้หรือไม่ มีอุปนิสัย จริยวัตรที่ปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น จากก่อนเรียน เทียบกับหลังเรียนหรือไม่ และมีความสุข สงบร่มเย็นมากขึ้นอันเป็นผลจากการปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

ด้านคุณสมบัติผู้สอน อาจารย์ผู้สอนควรมีความรู้ที่ลึกซึ้ง ถูกต้องตามหลักการและมีประสบการณ์จริง ในสิ่งที่สอน เช่น มีการปฏิบัติมาอย่างช้าของชานาญ สามารถตอบคำถามในสิ่งที่นิสิตสงสัยได้ และมีคุณธรรม อันประกอบด้วยความเมตตา สังคหวัตถุ 4 มีความสมบูรณ์ด้วยศีล เป็นแบบอย่างของจริยาทั้งดงาม และถึงพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ อาจารย์ต้องมีความสามารถในการสอน การถ่ายทอดหลักทฤษฎี มีความเป็นพหุสูต มีผลงานทางวิชาการพอสมควร และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันอาจารย์จำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของหลักสูตร ให้นิสิตทุ่มเทเวลาให้กับการเรียนและการปฏิบัติ และต้องมีวิถีของการปฏิบัติในชีวิตประจำวันจริงด้วย จึงจะเกิดผลลัพธ์ที่ดีสอดคล้องกับสิ่งที่อาจารย์ตั้งใจถ่ายทอดให้

ประเด็นที่ 2 หลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ พบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น จำเป็นต้องมีการหลอมรวมทั้งหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ไม่ว่าจะเป็นหลักไตรสิกขา มรรค 8 และสติปัฏฐานสูตร แต่ในขณะเดียวกันหลักสูตรยังต้องมีความหลากหลายและมีความเป็นสากล ผู้เรียนที่มาจากพุทธศาสนานิกายอื่น หรือแม้แต่ผู้ที่ไม่นับถือศาสนาใดก็สามารถเรียนได้ มีการผสมผสานระหว่างตะวันตกและตะวันออกอย่างลงตัวและไร้รอยต่อ เช่น มีการปฏิบัติโดยอานาปานสติ (Breathing meditation) ปฏิบัติสติในกิจกรรมต่าง ๆ tea meditation ของเซน ซึ่งเป็นหลักที่เป็นกลาง ๆ ซึ่งใช้สติซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานในตัวเรา เป็นการปฏิบัติสากลไม่จำเป็นต้องอ้างอิงศาสนาใด เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการนำทฤษฎีของไทเลอร์มาใช้ ให้มีความเหมาะสมที่จะเรียนรู้โดยใช้ผู้สอนและผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่ทันสมัยสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21

สรุปลักษณะของหลักสูตรสันติศึกษา แบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) แนวคิด (Concept) : Provide mindfulness training that comprehensive (ครอบคลุมทั้งรูปแบบตะวันตก ตะวันออก พุทธศาสนาในทุกนิกายหลัก), conceptualized (ผู้เรียนเข้าใจหลักการอย่างถ่องแท้ ทั้งในปริยัติและปฏิบัติก็สามารถทำได้จริง), individualized and dynamically (มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับฐานของความรู้ความสามารถที่เปลี่ยนไปในแต่ละบุคคล เหมาะสมในความเป็นปัจเจก) และ integrated to the way of life (หลอมรวมการปฏิบัติเข้าสู่วิถีแห่งชีวิต) To achieve outcome – happiness, peace and wisdom (เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ ความสุข ความสงบ และปัญญา)

2) เนื้อหา (Content) ควรครอบคลุม ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ในรูปแบบของตะวันตกและตะวันออก ได้รับผลเป็น ปฏิเวธ และมีการเพิ่มพูนความเชี่ยวชาญ จากการเป็นผู้เรียนผู้ฝึก ก้าวหน้าจนสามารถไปเป็นผู้สอน หรือถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติเจริญสติแก่ผู้อื่นได้

3) บริบท (Context) บรรยากาศแวดล้อมในการเรียนการสอน ควรมีความเหมาะสม สถานที่ปลอดภัย สะดวกสบาย มีที่นั่งเพียงพอแก่ผู้เรียน สื่ออุปกรณ์ในการเรียนมีความหลากหลาย มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมในการเรียนการสอนด้วย เช่น การไลฟ์หรือการใช้สื่อออนไลน์ เป็นต้น ลักษณะกิจกรรมควรมีความหลากหลาย มีรูปแบบกิจกรรมใหม่ ๆ และปรับให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายการเรียนในคาบนั้น ๆ

4) การสื่อสาร (Communication) มี 2 ส่วน

4.1 การสื่อสาร ถ่ายทอดจากผู้สอน สู่นักเรียน ควรเป็นอย่างไร

4.1.1 ผู้สอนมีคุณสมบัติเหมาะสม ในแง่ความรู้ ความสามารถ แดกฉานในวิชานั้น ๆ อย่างถ่องแท้

4.1.2 ผู้สอนต้องมีความสามารถปฏิบัติเจริญสติในชีวิตประจำวันได้อย่างเชี่ยวชาญ และสังเกตผู้เรียนได้ สามารถสอบถามได้ในคาบฝึกปฏิบัติ

4.1.3 ผู้สอนควรมีจริยวัตรที่งดงาม แสดงถึงการตั้งมั่นดำรงสติ รู้กาลควรไม่ควร เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นการสื่อสารที่สำคัญมาก คือ เป็นแบบอย่าง (role model)

4.1.4 ผู้สอนมีความสามารถในการสอน รู้จักวิธีในการถ่ายทอด มีเทคนิคในการดึงความสนใจผู้เรียน และไม่มีข้อจำกัดในด้านภาษา

4.2 การสื่อสาร ผู้เรียนควรสามารถถ่ายทอดหลักธรรม หลักการปฏิบัติเพื่อเจริญสติแก่ผู้อื่น ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก คือสามารถเป็นครูสติได้

ประเด็นที่ 3 การนำเสนอหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรจะเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย สรุปผลได้ดังนี้คือ

1) **ด้านเนื้อหาสาระวิชาการ** ควรในส่วนของทฤษฎีตะวันตก ทฤษฎีของนิยายอื่น ๆ หรือแม้แต่หลักการเจริญสติในผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนา เพื่อให้หลักสูตรมีความเป็นสากล และควรมีการแบ่งระดับเนื้อหา ในส่วนของความรู้พื้นฐาน (basic) และระดับก้าวหน้า (advance) เพื่อให้การเรียนการสอนมีความเป็นพลวัตร (dynamic)

2) **ด้านการจัดการเรียนการสอน** ควรให้มีความเหมาะสม ในสัดส่วนของ ปรัชญา และปฏิบัติ และควรให้มีหลากหลายรูปแบบ เน้นการปฏิบัติที่หลอมรวมเข้าสู่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

3) **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** ควรมีเทคนิคการสอนแบบอื่น นอกเหนือจากการบรรยาย และการปฏิบัติเดินจงกรมหรือนั่งสมาธิในห้องเรียน เพื่อให้เกิดความหลากหลาย กระตุ้นความสนใจเรียนรู้ของนิสิต และจัดกิจกรรมให้เหมาะกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเรียนในช่วงนั้น ๆ อาจจะมีทั้งในและนอกสถานที่

4) **ด้านสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา** ควรมีการใช้สื่ออุปกรณ์ที่หลากหลาย ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีสื่ออุปกรณ์เพียงพอแก่ผู้เรียน

5) **ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา** ควรมีการวัดผลในส่วนของปรัชญา อันได้แก่ การสอบข้อเขียนต่าง ๆ การนำเสนองานที่ได้เรียนจากแต่ละคาบเรียน ในส่วนของปฏิบัติ ควรวัดผลทั้งในเชิงปริมาณ และวัดผลในเชิงคุณภาพ

6) **ด้านคุณสมบัติผู้สอน** ควรมีความรู้ที่ลึกซึ้ง ถูกต้องตามหลักการและมีประสบการณ์จริง มีการปฏิบัติอย่างชำนาญชำนาญ สามารถตอบคำถามในสิ่งที่นิสิตสงสัยได้ และมีคุณธรรม อันประกอบด้วย ความเมตตา สังคหวัตถุ 4 มีความสมบูรณ์ด้วยศีล เป็นแบบอย่างของจริยาที่งดงาม และถึงพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ และ ต้องมีความสามารถในการสอน การถ่ายทอดหลักทฤษฎี มีความเป็นพหุสูต มีผลงานทางวิชาการพอสมควร และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน

สรุป

สรุปรวมแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรจนครบองค์ประกอบของหลักสูตรทุกด้านแล้ว หลักสูตรควรมีการพัฒนาจนเกิดองค์ประกอบที่สมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) มีความเป็นพลวัตร (Dynamics) สามารถเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนได้ อย่างทันสมัย เหมาะแก่เหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ภายใน อันได้แก่ สภาพภูมิจิตภูมิธรรม ความรู้ความเข้าใจ ความก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติ หรือ เหตุการณ์ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น 2) มีความเป็นสากล (International) มีการบูรณาการหลักการ ทฤษฎี อันเป็นสากล มาร่วมในการเรียนการสอน และการฝึกปฏิบัติ รวมถึงมีการใช้ภาษาอังกฤษอันเป็นภาษาสากลในชั้นเรียน เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้เรียนทุกชาติทุกภาษา 3) มีความเป็นสหสาขา (Interdisciplinary) คือ เนื้อหาการเรียน ทฤษฎี หลักธรรม หลักปฏิบัติทั้งหมด สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกสาขาอาชีพ ในทุกเพศภูมิ ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิต หรือฆราวาส 4) มีความเป็นบูรณาการ (Integration) คือ สามารถผสมผสาน การเจริญสติ นำหลักทฤษฎีและปฏิบัติไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จนเป็นธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่งความสุข และ

ความสงบร่มเย็นในชีวิตของตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยเชื่อมั่นอย่างยิ่ง ว่าการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องตามแนวทางดังกล่าว จะทำให้เกิดหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีความสมบูรณ์ สร้างบุคคลที่มี “สติ” เป็นสมบัติอันพึงประสงค์แก่สังคมไทยและสังคมโลกเพิ่มมากขึ้น และเป็นหลักสูตรที่ตรงตามวิถีแห่งธรรม และนำสันติมาสู่โลก เป็น “สันติธรรม” อันมีคุณูปการอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าควรเพิ่มเติมเนื้อหาที่เข้มข้นในส่วนของทฤษฎีตะวันตกและทฤษฎีของนิกายอื่นๆ เพราะผู้สนใจศึกษาหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิต (นานาชาติ) ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติมาจากทั่วโลกจึงมีความจำเป็นต้องทฤษฎีแนวคิดทางตะวันตก และทฤษฎีของนิกายอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานในระดับสากลให้กับหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิต

ผลการวิจัยพบว่าควรมีการใช้สื่ออุปกรณ์ที่หลากหลาย มาใช้ประโยชน์ในการเรียนหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิตของวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ เนื่องจาก ปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่ช่วยให้การเรียนการสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดด้านพื้นที่และระยะเวลาในการเข้าถึง อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสติในทางพระพุทธศาสนาให้กระจายไปทั่วโลก การใช้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารจึงมีความสำคัญในปัจจุบัน อีกทั้ง สกอ.ยังกำหนดให้มหาวิทยาลัยต้องมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanansara Oranop na Ayutthaya (2006) ที่กล่าวว่าสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยส่งเสริมการแสวงหาและเรียนรู้ทางจริยธรรมมากที่สุดคือความเป็นลักษณะสื่อหลายแบบ (Multimedia) ความเป็นสื่อที่รวดเร็วและสะดวกในการใช้งาน การมีระบบ Search Engine ที่ช่วยให้ค้นคว้าเนื้อหาจริยธรรมได้ง่ายขึ้น และ ความเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้สามารถเปิดรับหรือส่งสารไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา

จากผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรสันติศึกษาจำเป็นต้องสอบข้อเขียนในส่วนของปริยัติและนำเสนอในคาบเรียนในส่วนของการปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรสันติศึกษามหาบัณฑิตอยู่ภายใต้การดูแลและเห็นชอบจาก สกอ. ดังนั้นเอกสารหลักฐานและกระบวนการเรียนการสอนจำเป็นต้องดำเนินการตามเกณฑ์ที่ สกอ. ระบุไว้ให้หลักสูตรได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับเกณฑ์การวัดผลประเมินผลในส่วนของเนื้อหาสาระอันได้แก่องค์ความรู้ด้านปริยัติ

จากผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติด้านผู้สอนนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ที่ลึกซึ้งถูกต้องตามหลักการและมีประสบการณ์จริง เนื่องด้วยการเรียนรู้เรื่องสติมีลักษณะการเรียนรู้เชิงนามธรรมและเข้าใจได้ด้วยการปฏิบัติ ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญอย่างสูงด้วยการเป็นผู้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติมาอย่างยาวนาน จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ถูกต้องและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhrupaladsampipattanadhammachan, (2018) ที่ศึกษารูปแบบ สมรรถนะพระวิปัสสนาจารย์แนวพุทธจิตวิทยา โดยผลการวิจัยพบว่า พระวิปัสสนาจารย์ต้องมี 9 องค์ประกอบ คือ 1) มีความรู้แตกฉานทั้งหลักการ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ 2) ต้องคอยกำกับดูแลช่วยเหลือหรือนำผู้ปฏิบัติธรรมตลอด ระยะเวลา

3) ต้องเพิ่มเติมความรู้อยู่เสมอ 4) ต้องแบ่งภาระงานให้กับทีมงานอย่างเหมาะสม ๕) ต้องสามารถออกแบบการเรียนรู้ ๖) ต้องตรวจสอบการพัฒนาการของผู้ปฏิบัติธรรม ๗) ต้องจัดการบริหารห้องปฏิบัติธรรมให้มีความเป็นสัปปายะ ๘) ต้องอธิบายวิธีการขั้นตอนปฏิบัติ ให้เข้าใจ และ ๙) ต้องมีการวัดผลประเมินผล และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติธรรมได้

จากผลการวิจัยพบว่าในการพัฒนาหลักสูตรนั้น จำเป็นต้องมีการหลอมรวมทั้งหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทและนิกายอื่นๆ เพราะว่าหลักสูตรมีเป้าหมายเปิดกว้างให้กับผู้สนใจเรียนรู้เรื่องสติจากทั่วโลกให้เข้ามาศึกษาในหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิตนี้ ทั้งนี้ด้วยความหลากหลายของผู้สนใจฝึกสติจากทั่วโลกซึ่งมีความรู้พื้นฐานที่แตกต่างกัน และมาจากพื้นที่กำเนิดและวัฒนธรรมทางความเชื่อที่แตกต่างกัน ทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ ดังนั้นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสติจากหลากหลายแหล่งความรู้ทั่วโลกจึงมีความจำเป็นเพื่อให้การเรียนรู้ด้านสติดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนหลักสูตรและการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานสำหรับการปฏิบัติระยะสั้นของ Phrakhrubhawanawiryanuyok, (2018) ที่พบว่าการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานระยะสั้นนั้นมีผลแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับเพศ อายุ กิจกรรม และสภาวะทางด้านจิตใจ ซึ่งการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความเข้าใจที่แตกต่างกันสามารถพัฒนาหลักสูตรการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ทั้งหมด 12 หลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยงานครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ผู้บริหารหลักสูตร ให้ความสนใจในการจัดทำนโยบายโครงสร้างหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลการประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม การเพิ่มหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) เข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักสูตรใหม่ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ในระดับปัจเจก ตอบสนองต่อความต้องการขององค์กร ความต้องการในระดับประเทศและระดับโลก การเปิดหลักสูตรใหม่ดังกล่าวจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

2.2 การนำทฤษฎีตะวันตกและหลักธรรมบูรณาการร่วมกันให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่ศตวรรษที่ 21 มีความเป็นสากลเหมาะสมแก่ทั้งผู้เรียนชาวตะวันตกและตะวันออก

2.3 ควรมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะทั้ง 6 ด้านของผู้ทรงคุณวุฒิ ผสมผสานกับหลักและทฤษฎีตามแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์ งดงามตามวิถีโลก และวิถีธรรม เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยพบว่าแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนสติ (mindfulness) เป็นเรื่องที่แพร่หลายในต่างประเทศ เนื่องจากความต้องการคุณสมบัติของ “สติ” ในตัวบุคคลมากขึ้น และแนวคิดการเจริญสติในรูปแบบตะวันตกที่เป็นสากล กำลังเคลื่อนเข้ามาสู่สังคมไทย และผนวกรวมกับพุทธวิธีในแบบดั้งเดิม แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสติศึกษา จึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการพัฒนาไปในทางที่ดี สร้างเหตุปัจจัยที่ดึงดูดใจให้ถึงพร้อมทั้งในระดับบุคคลและสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยค้นพบแต่ไม่สามารถวิจัยต่อไปได้จึงเสนอให้ศึกษาในประเด็นดังนี้

2.1 ควรวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูง เนื่องจากครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ใช้เทคนิค EDR มาเป็นส่วนประกอบในการวิจัย

2.2 ถ้ามีการจัดตั้งหลักสูตรสติศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) วิทยาลัยพุทธศาสน์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผลสำเร็จ ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อประเมินผลและพัฒนาหลักสูตรนี้อย่างต่อเนื่อง

2.3 ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

References

- Office of the National Economics and Social Development Council. (2018). *National Strategy 20 years Summary*. Retrieved March, 20, from http://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf.
- Phra Pramote watagovitho. (2016). “A Model of “Dhamma Od” for Strengthening Peaceful Organizations”, Thesis Master of Arts, Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakhrupaladsampipattanadhammachan. (2018). A Competency Model of Insight Meditation Masters Based on Buddhist Psychology. *Journal of Graduate Studies Review*, 14(3), 136-147.
- Phrakhrubhawanawiriyanyok. (2018). *A study of The Patterns of the Temple Development to the Vipassana Meditation Center*. Buddhist Research Institute of MCU.
- Report of thai society Quarter 1 Year 2019*. (2019). Retrieved October 12, 2019. http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/Social report%20Q1-2562_2286.pdf.
- Bandasak, T. (2016). “Being a student in the 21st century: A viewpoint from Phra Phutthabat Rajathanee Nursing College teacher”. *Journal of Peace Studies*, 4(2)

Srisaearn, W. (1996). *“The definition of education” Teaching materials course set
Fundamental education, unit 6 Philosophy and education*. Bangkok: Sukhothai
Thammathirat University Publisher.

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท

ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี*

The Activities for Buddhist Intergraded Well- Being Promotion for Phutai

Elderly Students in Bayao Sub-district, Wangsammo District,

Udonthani Province

¹พระครูวรมงคลประยุต (บุญเสริม สิริมงคล), พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ และพระโสภณพัฒน์บัณฑิต

¹Phrakhru Woramongkonprayut (Boonserm Sirimaṅkalo), Phramaha Mit Thitapanyo

and Phra Sophonphatthanabandit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: sdamnoen@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาการส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธ สำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาสุขภาวะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไทตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 4 ด้าน คือ 1) สภาพปัญหาสุขภาวะด้านร่างกาย ร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บ มีปัญหาทางด้านการขับถ่าย 2) สภาพปัญหาสุขภาวะด้านจิตใจ หงุดหงิด รำคาญ เหนื่อย เศร้าซึม ว้าวุ่น 3) สภาพปัญหาสุขภาวะด้านสังคม ขาดความมั่นใจในตัวเอง ขาดความอบอุ่นในครอบครัว กลัวการถูกทอดทิ้ง 4) สภาพปัญหาสุขภาวะด้านปัญญา หลงลืมง่าย ความจำเลอะเลือน ภาวะสับสน

2) การส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี มี 4 ด้าน คือ 1) กิจกรรมสุขภาวะด้านร่างกาย มีกิจกรรมการเดินหรือวิ่งเบา ๆ ที่จักรยาน แอโรบิก ออกกำลังกายตามท่ากายบริหาร 2) กิจกรรมสุขภาวะด้านจิตใจ มีการบริจาคผ้าขาวห่อศพ การเดินจงกรม นั่งสมาธิ ฟังเทศน์ ไหว้พระ สวดมนต์ 3) กิจกรรมสุขภาวะด้านสังคมมีกิจกรรมการจัดการสวัสดิการของชุมชน 4) กิจกรรมสุขภาวะด้านปัญญา มีกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกสมองด้วยกิจกรรมคิดเลข เป็นต้น

คำสำคัญ: กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ; พุทธบูรณาการ; นักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the health problems of the Phu Thai elderly students, Ba Yao sub-district, Wang Sam Mo district, Udonthani province; 2) to study the Buddhist model of activities for promoting well-being of Phu Thai elderly students in Ba Yao sub-district, Wang Sam Mo district, Udonthani province. This study was a qualitative research conducted by means of fieldwork and in-depth interview

The results of the research on

1. health conditions of Phu Thai elderly students found that there are four aspects of health problems: 1) physical health problems: unhealthiness, illness and excretion problems; 2) mental health problems: irritability, annoyance, loneliness and depression; 3) social health conditions: lack of confidence, lack of warmth in the family and being afraid of abandonment; 4) intellectual health problems: easy forgetfulness, fuzzy memory and confusion.

2. The promotion of the Buddhist model of activities for promoting well-being of Phu Thai elderly students in Ba Yao sub-district, Wang Sam Mo district, Udonthani province has 4 areas: 1) physical health activities with activities to walk or jog, ride bicycles, aerobics and exercise in a posture, 2) mental health activities by donating white cloth to wrap up the body, walking meditation, listening to a sermon, listening to the dhamma, etc., paying respect to the Triple Gem and chanting; 3) social well-being activities with social welfare management activities; 4) intellectual well-being activities involving brain training and calculating activities etc.

Keywords: Buddhist Integration; Well- Being Promotion; Phutai Elderly Students

บทนำ

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยได้มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับให้การดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์ “การเตรียมความพร้อม สังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ” เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ด้วยการมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) เพื่อกำหนดทิศทางนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจน (Prachuabmoh, 2010) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ อาทิเช่น การให้บริการด้านสุขภาพ การจัดสวัสดิการ

ทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี โดยที่สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการได้รับรู้ถึงข้อมูลที่เป็นต่อการวางแผนและดำเนินการบนฐานของการลงทุนและใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า รัฐบาลจึงมีนโยบายเพื่อจัดการให้ระบบเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และลดการพึ่งพาผู้อื่นดังที่ ประสบการณ์ของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์หรือสวีเดน รัฐประสบกับปัญหาแบกรับค่าใช้จ่ายสาธารณะในด้านสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และพยายามแสวงหาทางเลือกอื่นในการดูแลผู้สูงอายุ (Sundstrom, Malmberg & Johansson, 2006) ดังแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) ได้กำหนดแนวคิดภาวะพหุพลัง (activeaging) ที่แสดงถึง ภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุและเป็นเป้าหมายของ ภาวะหรือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยคาด ว่าภาวะพหุพลังเป็นหนทางเดียวที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุทั่วโลก

สุขภาพหรือสุขภาพของผู้สูงอายุ อยู่ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเป้าหมายที่ 3 คือ การมีสุขภาพและความเป็อยู่ที่ดี โดยสุขภาพะมีองค์ประกอบอยู่ 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาพะทางจิตวิญญาณหรือการรู้คิด (ปัญญา) ทั้งสี่เรื่องไม่ได้แยกกันอยู่เป็นกอง ๆ แต่ว่าเชื่อมโยงอยู่ในกันและกันทั้งหมด ซึ่งสุขภาวะด้านหนึ่งที่ครอบคลุมและไปเชื่อมโยงกับสุขภาวะในอีกสามมิติ ซึ่งการมีสุขภาพะที่สมบูรณ์ทั้งสี่มิติที่กล่าวมาไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเพียงแค่พื้นฐานที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อทุกองค์ประกอบของการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากสุขภาพะหรือสุขภาพ ไม่ใช่เรื่องการไม่มีโรคเท่านั้น แต่หมายถึงความถูกต้องเหมาะสมทั้งหมดของมนุษย์และของสังคมใน พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ “สุขภาพ” คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล “ปัญญา” หมายถึง ความรู้ทั่ว รู้เท่าทันและความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (The Office of the Commission of Decree, 2007) เมื่อมีการบัญญัติคำว่าสุขภาพะขึ้นมา สุขภาพจึงแยกไม่ได้จากวิถีชีวิตที่จะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความต้องพอดี โดยดำรงอยู่ในครอบครัว ชุมชนและสังคมที่พัฒนาอย่างสมดุลสุขภาพะทางทางจิตวิญญาณสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี(Dignity) มีส่วนร่วม (Participation) และได้รับการดูแล (Care) อย่างเหมาะสมต่อไป (Phrapalad Somchai Payogo et al., 2019)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ตึงเครียด หรือแข่งขันเพื่อความอยู่รอด ไม่มีกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายปัญหาชีวิตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ปัจจุบันกำลังเผชิญกับโรครวมทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยมีการบริโภคไขมันเพิ่มขึ้นและเส้นใยน้อยลง มีการออกกำลังกายน้อยลง บางส่วนยังคงสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้านสังคมและด้านกายภาพส่งผลต่อสุขภาพเพิ่มขึ้น สุขภาพจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนาแต่อย่างไรก็ตามภาวะสุขภาพเป็นกระบวนการพลวัตที่ไม่หยุดนิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนอยู่ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง บุคคลจึงต้องพยายามหาวิธีการที่จะปกป้องสุขภาพเพื่อไม่ให้เกิดภาวะเจ็บป่วยหรือถึงแม้ว่าจะเกิดภาวะเจ็บป่วยขึ้น บุคคลจะต้องพยายามดูแล

รักษาเพื่อให้ร่างกายกลับสู่สภาวะปกติให้เร็วที่สุด วิธีการสำคัญที่บุคคลใช้ปกป้องสุขภาพนั้น คือ การมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องและสม่ำเสมอ (Palank, 1991) การเสริมสร้างสุขภาพจึงเป็นกลไกสำคัญในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยทุกคนใหม่ สุขภาวะที่ดีขึ้นตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุและผู้เตรียมเข้าสู่ผู้สูงอายุมิแนวโน้มเจ็บป่วยมากและเร็วขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างกลุ่มผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดีและที่สำคัญคือการมุ่งลดความเจ็บป่วยในกลุ่มผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาแก-ภูดิน ซึ่งเป็นหน่วยงานบริการสุขภาพปฐมภูมิ มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือ บ้านโคกเล้าบ้านโคกสว่าง บ้านนาแก บ้านภูดิน และบ้านบะยาว ในจำนวนนี้อยู่ในวัยผู้สูงอายุ จำนวน 1,142 คน (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาแก-ภูดิน, 2562) ปกติผู้สูงอายุมักจะเจ็บป่วยได้ง่าย เนื่องจากความเสื่อมตามสภาพร่างกาย โรคที่พบได้บ่อย ได้แก่ โรคระบบกล้ามเนื้อโครงร่างและกระดูก ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรังต่างๆ รวมถึงปัญหาทางด้านสภาพจิตใจ ภาวะซึมเศร้าและการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ดังนั้น การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาแก-ภูดิน (อยู่ในเขตรับผิดชอบของตำบลบะยาว) อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี จึงมีพัฒนาการขึ้นจากปัญหาที่พบว่าในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ปัจจุบันความก้าวหน้าด้านการแพทย์และการสาธารณสุขส่งผลให้จำนวนและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดจากมีส่วนร่วมจากชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อสุขภาวะที่ดีในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิถีความพอเพียงในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงนอกห้องเรียน ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน และจะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถเชื่อมโยงสร้างสุขภาพในชุมชนให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น ทั้งจะเป็นการเสริมสร้างจริยธรรมคุณธรรมและสืบทอดรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนตำบลนาแก-ภูดิน เป็นกระบวนการสร้างความรักการเอาใจใส่ ดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน สร้างวิถีครอบครัวอบอุ่น สังคมเข้มแข็งให้ยั่งยืนต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของนักเรียนผู้สูงอายุ และนำไปเป็นฐานข้อมูลในการส่งเสริมสุขภาพตามหลักเชิงพุทธ เพื่อความเป็นอยู่ที่มีสุขภาพดี และเสนอแนวทางการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมของนักเรียนผู้สูงอายุ และนำไปขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพในชุมชน และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

- 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Sources) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี
- 2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายในตำบลบะยาว 2 หมู่บ้าน คือ บ้านนาแก และบ้านภูดิน
- 3) ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ ในตำบลบะยาว 2 หมู่บ้าน คือ บ้านนาแก และบ้านภูดิน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ ผู้นำชุมชน 2 คน ได้แก่

นักพัฒนาชุมชนจากองค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน	1	คน
กำนันตำบลบะยาว	จำนวน	1	คน

กลุ่มที่ 2 คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน ได้แก่

ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	1	คน
ครูผู้สอนโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	2	คน
พยาบาลวิชาชีพ/ผู้ช่วยพยาบาล/เจ้าหน้าที่	จำนวน	3	คน
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	จำนวน	1	คน

ประธานชมรมผู้สูงอายุ	จำนวน	1	คน
กลุ่มที่ 3 คือ นักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว จำนวน 20 คน ได้แก่			
นักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท โรงเรียนผู้สูงอายุโรงพยาบาลส่งเสริม			
สุขภาพตำบลนาแก-ภูดิน	จำนวน	20	คน
รวมจำนวน		30	คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คือ ข้อคำถามข้อมูลทั่วไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาสภาวะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 3 คือ ข้อคำถามด้านการส่งเสริมกิจกรรมสภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 ข้อ

2) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) สร้างแบบสัมภาษณ์ จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบ โจทย์การวิจัย

(2) เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

(3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

(4) นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของ เนื้อหา (Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

(5) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการ สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการ แสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในตำบลบะยาว 2 หมู่บ้าน คือ บ้านนาแก และบ้านภูดิน

2) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คนได้แก่ ประธานชมรมผู้สูงอายุนักเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนาแก – ภูตินศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาสุขภาพของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท และด้านการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาพะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้เห็นความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด สภาพปัจจุบันและปัญหาสุขภาพ เพื่อแสดงตัวชี้วัดความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ คือ สภาพปัญหาสุขภาพะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท และด้านการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาพะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
- 2) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย
- 3) เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาสุขภาพะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

1) สภาพปัญหาสุขภาพะด้านร่างกาย โดยส่วนมากปัญหาสุขภาพะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท สุขภาพร่างกายอ่อนแอลง รับประทานอาหารไม่อร่อย โครงสร้างของร่างกายเปลี่ยนไป มีความเจ็บปวดตามร่างกาย เคล็ดขัดยอกตามข้อต่าง ๆ ร่างกายไม่แข็งแรงและมีโรคภัยไข้เจ็บ การรับประทานอาหารไม่ครบ 5 หมู่ ขาดสารอาหาร มีโรคประจำตัวจากการเจ็บป่วยสะสมตั้งแต่วัยทำงาน แต่ไม่ได้รับการรักษาดูแลอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดอาการรุนแรงในวัยสูงอายุ มีความเสื่อมของร่างกาย มีโรคประจำตัว โรคที่พบบ่อยได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะอาหาร วิงเวียนศีรษะ หน้ามืด ปวดขา ปวดเอว ปวดข้อ ซึ่งขึ้นอยู่กับน้ำหนักตัวของแต่ละบุคคล นอนไม่หลับและมีปัญหาทางด้านการขับถ่าย

2) สภาพปัญหาสุขภาพะด้านจิตใจ โดยภาพรวม นักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท มีความตระหนี่ จู้จี้ขี้น บ่น หงุดหงิด รำคาญ เหวี่ยง เสร้าซึม ว้าเหว่ ไม่ร่าเริงแจ่มใส ไม่มีเหตุผล บางคนมีความรู้สึกป่วยและมีภาวะซึมเศร้า กังวลใจ มีความโลภอยากได้สิ่งของที่ไม่ใช่ของตน หลงผิดในอบายมุข เนื่องจากวัยของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ บางรายอารมณ์แปรปรวน เจ้าอารมณ์ ต้องการความเห็นอกเห็นใจจากลูกหลาน การทอดทิ้งทางด้านการดูแลสุขภาพจิตใจ จะมีความรู้สึกน้อยใจ คิดมาก วิตกกังวล อาจทำให้สมรรถภาพทางสมองลดลง บทบาทต่าง ๆ ในครอบครัวและในสังคมถูกลดลง

3) สภาพปัญหาสุขภาวะด้านสังคม โดยส่วนมากจะมีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน คือ ขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่เห็นความสำคัญของหมู่คณะ บางรายติดยาเสพติด มีการทะเลาะเบาะแว้ง ลักเล็กขโมยน้อย ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก แกร่งแย่งชิงดีชิงเด่นในสังคม คิดว่าตนเองถูกทอดทิ้งก็จะเก็บตัว ไม่เข้าสังคม ผู้สูงอายุบางคนออกจากหน้าที่การงาน หรือเกษียณอายุแล้ว ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองไม่ได้รับการยกย่องเหมือนเดิม คิดว่าตนเองไม่มีค่า บางคนมีความกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย การเงิน ขาดความอบอุ่นเกิดความไม่ไว้วางใจกับบุคคลรอบข้าง ผู้สูงอายุบางคนคิดมากกังวลใจ คิดว่าตนเองต้องพึ่งพาคนอื่นอยู่ตลอดเวลาเก็บตัว ไม่ออกไปร่วมสังคม ขาดความอบอุ่น ไม่เข้าใจและไม่ไว้วางใจกับบุคคลรอบข้าง ปัญหาผู้สูงอายุออกจากหน้าที่การงานและคิดว่าตนเองไม่มีค่า ผู้สูงอายุบางคนออกจากการทำงานทำให้รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองไม่ได้รับการยกย่องเหมือนเดิม กังวลเรื่องค่าใช้จ่าย การเงิน ต้องพึ่งพาลูกหลานและกลัวการถูกทอดทิ้ง

4) สภาพปัญหาสุขภาวะด้านปัญญา โดยภาพรวม ส่วนมากความจำไม่เหมือนเดิม ขี้หลงขี้ลืม และความคิดช้าลง คิดไม่ค่อยออกตามที่ต้องการ การจดจำเริ่มไม่ค่อยดี หรือจำอะไรได้บ้างไม่ได้บ้าง ความจำเลอะเลือน เนื่องจากเข้าสู่วัยชราภาพ ผู้สูงอายุส่วนมากจะมีความเสื่อมของสติปัญญา ภาวะสับสน สมอลืม และขาดสมาธิ หลงลืมง่าย ภาวะสับสน บางรายชอบเครื่องดื่มน้ำที่มีแอลกอฮอล์อาจทำให้ความจำเสื่อม สมอลืม ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากเลือดไหลเวียนในสมองน้อยลงและภาวะขาดอาหาร

2. การส่งเสริมการจัดกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี

2.1 การส่งเสริมรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาวะนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งสรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้

1) การส่งเสริมรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาวะด้านร่างกาย เป็นกิจกรรมเพื่อสุขภาพและสมรรถภาพทางกาย

2) การส่งเสริมรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาวะด้านจิตใจ เป็น กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการรักษาศีล เข้าวัด ทำบุญ ไหว้พระ สวดมนต์ เติมน้ำใจ ทำสมาธิ การเขียนหนังสือ จะช่วยให้สุขภาพจิตนักเรียนผู้สูงอายุดีขึ้น เพราะจิตใจได้จดจ่อกับงานที่ทำ จะทำให้เกิดความสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ใจเย็น และมีความสุข

3) การส่งเสริมรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาวะด้านสังคม เป็น กิจกรรมช่วยเหลือด้านสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อประสบอุบัติเหตุ โดยการแจ้งหน่วยกู้ภัย แจ้งตำรวจ กิจกรรมร่วมกันในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน การรวมกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ เพื่อบริจาคการรักษาโรคให้กับชุมชน เป็นต้น

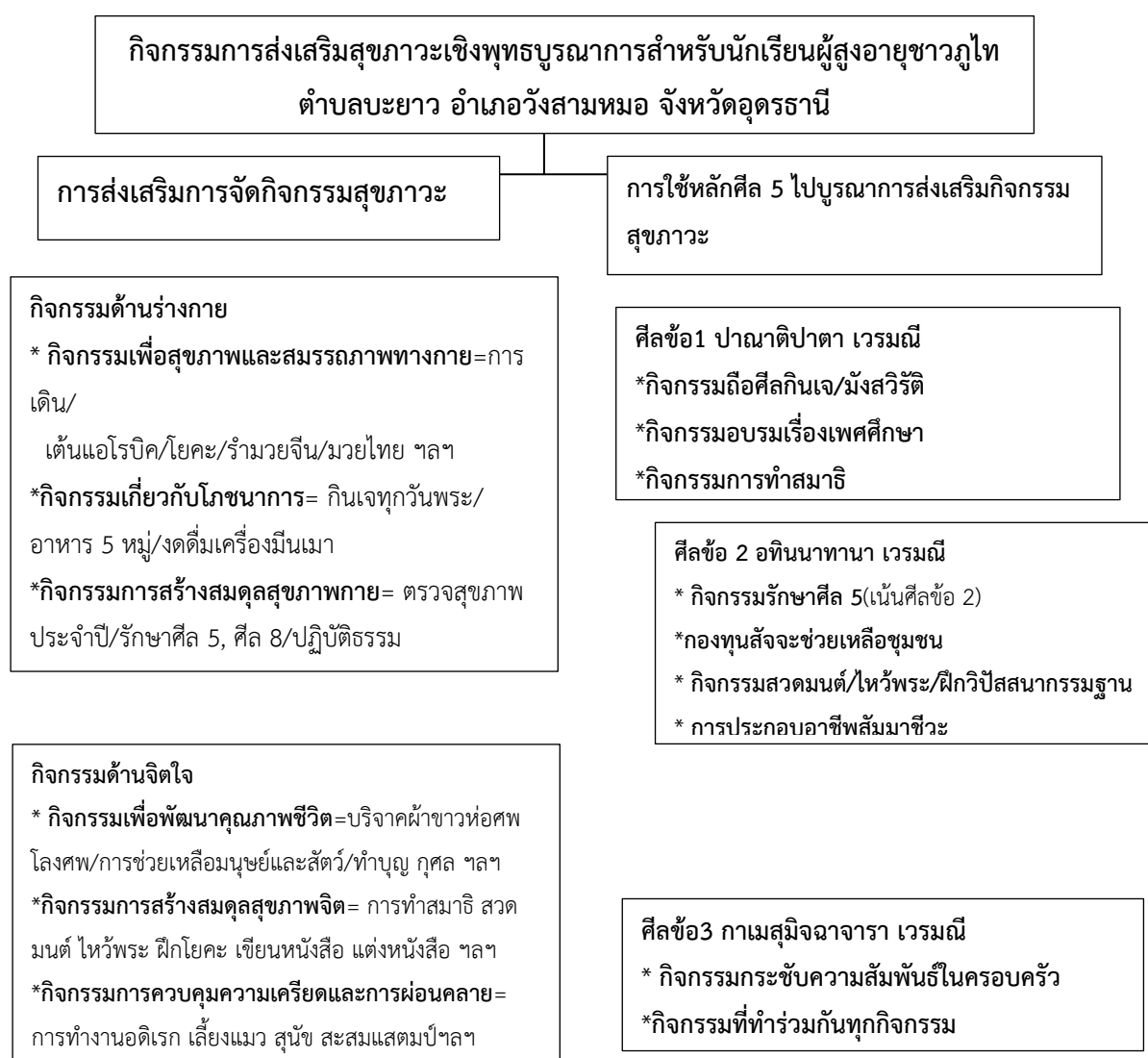
4)การส่งเสริมรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาวะด้านปัญญา เพื่อเป็นศูนย์รวมกิจกรรมนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2.2 การส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี

การใช้หลักศีล 5 ไปบูรณาการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาวะสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท คือ การใช้หลักศีล 5 ไปบูรณาการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาวะสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท คือ การนำหลักศีล 5 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท เพื่อส่งเสริมสุขภาวะ ซึ่งศีลข้อ 1 มีกิจกรรมถือศีลกินเจ กิจกรรมอบรมเรื่องเพศศึกษา กิจกรรมการทำสมาธิ ศีลข้อที่ 2 มีกิจกรรมรักษาศีล 5 โดยเฉพาะศีลข้อที่ 2 (อทินนาทาน) กิจกรรมกองทุนสัจจะ กิจกรรมสวดมนต์ ไหว้พระและฝึกวิปัสสนากรรมฐาน การประกอบอาชีพสัมมาชีวะ ศีลข้อที่ 3 มีกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวกิจกรรมที่ทำร่วมกันทุกกิจกรรม ศีลข้อที่ 4 มีกิจกรรมเกี่ยวกับการพูด การอบรมการพัฒนาบุคลิกภาพกิจกรรมการทำงานกลุ่ม ศีลข้อที่ 5 มีกิจกรรมการขับขีปลอดภัย กิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นกีฬา กิจกรรมเกี่ยวกับนันทนาการ กิจกรรมรดเกล้าเข้าพรรษา และกิจกรรมทำบุญโดยปลอดเกล้า ซึ่งนักเรียนผู้สูงอายุสามารถนำศีล 5 ไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมในแต่ละด้าน เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

กิจกรรมด้านสังคม

- *กิจกรรมช่วยเหลือด้านสังคม=การแจ้งหน่วยกู้ภัย
- *กิจกรรมการจัดการสวัสดิการของชุมชน=กลุ่ม อสม.
- *กิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพและเสริมรายได้= ฝึกวิชาชีพ
- * กิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม=วันสงกรานต์/ปีใหม่
- *กิจกรรมเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความรู้
- * กิจกรรมพิเศษ/วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ศีลข้อ4 มุสาวาทา เวมณี

- *กิจกรรมเกี่ยวกับการพูด
- * กิจกรรมการอบรมการพัฒนาบุคลิกภาพ
- *กิจกรรมการทำงานกลุ่มร่วมกัน

กิจกรรมด้านปัญญา

- *กิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกสมอง=ไหว้พระ สวดมนต์ ท่องบทสวดมนต์/พระคาถาคิดเลข/ท่องสูตรคูณ
- *กิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาสมอง=กิจกรรมดนตรี บำบัด/เกมออนไลน์/การวาดภาพ/ฝึกนาฏศิลป์
- * กิจกรรมเพื่อพัฒนาปัญญา=กิจกรรมอนุรักษ์สมุนไพรไทย/กิจกรรมด้านวิชาการ/กิจกรรมมหกรรมภูมิปัญญา

ศีลข้อ5 สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวมณี

- * กิจกรรมการขับขับปลดปล่อย
- *กิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นกีฬา
- *กิจกรรมเกี่ยวกับนันทนาการ
- *กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา/ กิจกรรมทำบุญปลดปล่อย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาสุขภาพะของนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 4 ด้าน คือ 1) สภาพปัญหาสุขภาพะด้านร่างกาย 2) สภาพปัญหาสุขภาพะด้านจิตใจ 3) สภาพปัญหาสุขภาพะด้านสังคม 4) สภาพปัญหาสุขภาพะด้านปัญญา โดยภาพรวม ส่วนมากความจำไม่เหมือนเดิม การจดจำเริ่มไม่ค่อยดี หรือจำอะไรได้บ้างไม่ได้บ้าง ความจำเลอะเลือน เนื่องจากเข้าสู่วัยชราภาพ ผู้สูงอายุส่วนมากจะมีความเสื่อมของสติปัญญา ภาวะสับสน สมองเสื่อม และขาดสมาธิ หลงลืมง่าย ภาวะสับสน บางรายชอบเครื่องตีที่มีแอลกอฮอล์อาจทำให้ความจำเสื่อมสมองขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากเลือดไหลเวียนในสมองน้อยลงและภาวะขาดอาหาร ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phra Aukrid Chotiyan, (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพะของผู้สูงอายุเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาของผู้สูงอายุที่พบนั้น ถ้าเป็นปัญหาทั่วไป พบว่า ผู้สูงอายุจะประสบปัญหาที่สำคัญ 3 ปัญหา ได้แก่ (1) ปัญหาทางด้านกายภาพ (2) ปัญหาทางด้านสังคมและ (3) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนปัญหาทางด้านสุขภาพะนั้นแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ปัญหาสุขภาพะทางกาย (2) ปัญหาสุขภาพะทางจิตใจ (3) ปัญหาสุขภาพะทางสังคม และ (4) ปัญหาสุขภาพะทางจิตวิญญาณ หรือ ปัญหาสุขภาพะทางปัญญา ทั้งนี้ พบว่าปัญหาสุขภาพะต่าง ๆ จะสามารถจัดการกับปัญหาโดย (1) ผู้สูงอายุ (2) ครอบครัว (3) ชุมชน และ (4) รัฐ

2. การส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี แบ่งออกได้ 2 ประเด็น คือ 1) การส่งเสริมรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาวะนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างสามหมอก และ 2) การส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ตำบลบะยาว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี โดยการใช้หลักศีล 5 ไปบูรณาการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาวะสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุชาวภูไท ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phra Chawarit Ciravaddhano, (2018) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลแม่ตำ อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัย พบว่า ด้านสุขภาพใช้กระบวนการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มการสนทนาสัมพันธ์ในชุมชน รณรงค์สร้างคุณค่าให้แก่ผู้เฒ่าผู้แก่และเด็กเสพยาเสพติดด้วยการสร้างกำลังใจ และให้การยอมรับ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี (Dignity) มีส่วนร่วม (Participation) และได้รับการดูแล (Care) อย่างเหมาะสมต่อไป (Phrapalad Somchai Payogo, 2019)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ภาครัฐควรมีโครงการกิจกรรมสร้างความอบอุ่นในครอบครัวให้กับผู้สูงอายุ โดยให้ลูกหลานกลับมาเยี่ยมเยียน และมีกิจกรรมวันครอบครัวภายในชุมชน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีทางสังคม ควรไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ พบปะพูดคุยและรวบรวมสภาพปัญหาของผู้สูงอายุเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป หากนำประเด็นวิจัยเดียวกันไปศึกษาในบริบทของพื้นที่อื่น ควรทำการศึกษาวิเคราะห์แบบผสมวิธีคือ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุในชุมชนอื่นหรือท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

References

- Gunlawong, M. (2016). Self-Sufficiency Model under Philosophy of ‘Sufficiency Economy’ of the Elderly in Phutoei Municipal Area, Wichianburi District, Phetchabun Province. *Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences)*, 11(1), 165-174.

- Palank, C.L. (1991). Determinants of Health-Promotive Behavior. A Review of Current Research. *The Nursing Clinics of North America*, 26(4), 815-32.
- Phra Aukrid Chotiyano. (2018). *A Model of the Health Promotion of the Elderly for the Well - being based on Sufficiency Economy Principle of Sisaket Province*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Chawarit Ciravaddhano. (2018). A Process to Support the Five Precepts Observation for Quality of Life of People in Mae-Tum Sub-District, Payamengrai District, Chaingrai Province. *Journal of Graduate Studies Review Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus*, 4(1), 53-65.
- Phrapalad Somchai Payogo et al. (2019). The Synthesis of Indicators of Active Aging Enhancement According of Buddhist Integration for the Retirement of Elderly. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(7), 3613-3625.
- of MCU Nakhondhat, 6(7), 3613-3625.
- Prachuabmoh, V. (2010). *Overview of The Elderly Population in Thailand in Reviewing and Synthesizing Knowledge of Thai Elderly People From 2002-2007*. Bangkok: Thai Elderly Research and Development Institute Foundation.
- Sundstrom, G., Malmberg, B. & Johansson, L. (2006). Balancing family and state care: Neither, either of both? The case of Sweden. *Cambridge Journals*, 26(5), 767-782.
- The Office of the Commission of Decree. (2007). *National Health Act B.E. 2550*. Bangkok: The Office of the Commission of Decree.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A Policy Framework*. Geneva: World Health organization.

รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง*

A Model of Mindfulness Development to Promote the Peaceful Well-Being for the Dependent Elderly

¹วิริศดา พุกแก้ว, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และขันทอง วัฒนประดิษฐ์

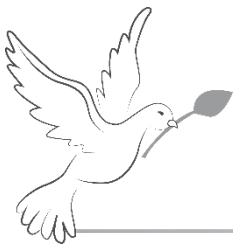
¹Varisada Phugkaew, Phramaha Hansa Dhammahāso

and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Varisada23@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง (2) พัฒนาการใช้สติ เพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง (3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร และการวิจัยเชิงทดลอง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม จำนวน 26 ท่าน การสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน และการทดลองใช้กับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงในตำบลหนองแค จำนวน 5 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง มีปัญหาด้านร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาขาดการใช้สติอย่างเหมาะสม ปัญหาด้านความรู้ในการดูแลตนเอง ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านครอบครัว และปัญหาด้านเศรษฐกิจ
2) การพัฒนาการใช้สติด้วยการไหว้พระสวดมนต์ เจริญสมาธิ นั่งสมาธิหลับตา ตามดูลมหายใจเข้า-ออก พิจารณากายจิต และแผ่เมตตา 3) รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแพทย์แผนปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) การสวดมนต์ เจริญสมาธิ และสนทนาธรรม 2) ดูแลเรื่องอาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ อากาศ ความอบอุ่น อนามัย งานอดิเรก อุดหนุน ป้องกันอุบัติเหตุ และให้อภัย 3) มีกัลยาณมิตรดี กิจกรรมดี สื่อสารดี สื่ออุปกรณ์ดี หลักธรรมดี และบรรยากาศดี ทั้งนี้ การฝึกจิตโดยใช้สติพื้นฐานสู่เป็นการเจริญสติพิจารณาให้รู้เท่าทันและรู้แจ้งในทุกข์ เมื่อปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญญาในการมองเห็นความจริง เข้าใจ และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ปล่อยวาง จึงทำให้เกิดสันติสุขภาวะทั้งกายและใจ มีลักษณะของ “4ดี” คือ ร่างกายดี จิตใจดี อารมณ์ดี ปัญญาดี

คำสำคัญ: การพัฒนาสติ; สันติสุขภาวะ; ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

* Received February 22, 2020; Revised May 9, 2020; Accepted May 20, 2020

Abstract

This research article consisted of three objectives as follows; 1) to study the current conditions and problems of the dependent elderly; 2) to develop the use of mindfulness to promote the peaceful well-being for the dependent elderly; 3) to present a model of mindfulness development to promote the peaceful well-being for the dependent elderly. This was a qualitative research through document studies and experimental research by means of in-depth interviews with 2 groups of key informants, consisting of 26 people, focus group discussion with 7 experts and the experiment which was used with 5 dependent elderly in Nong Khae sub-district.

The results of research were found that 1) the dependent elderly, apart from having physical and mental problems, they also lacked suitable use of mindfulness and knowledge in self-care. In addition, they also had social, family and economic issues 2) the development of the use of mindfulness can be practiced by paying homage to the Buddha, chanting, meditating, sitting with the eyes closed while watching the breathing in and out, contemplating the body and mind, and sending loving-kindness to all sentient beings 3) a model of mindfulness development to promote the peaceful well-being for the dependent elderly was derived from the integration between the Buddhist doctrines and conventional medicine which consisted as follows; (3.1) Chanting, meditating and having Dhamma talk; (3.2) the care in food, exercise, emotion, air, warmth, health, hobbies, feces, accident prevention, and forgiveness; and (3.3) Having good friends, good activities, good communication, good Buddhist doctrines, good materials and good atmosphere. The mental training based on the Four Foundations of Mindfulness (*Satipaṭṭhāna*) was the cultivation of mindfulness to see sufferings and things as they were. The continuous practice would lead to the wisdom in seeing and understanding the reality and eventually letting go. All of this would result in the peaceful well-being both physically and mentally according to the 4Ds model, namely, good health, good mind, good emotion, and good wisdom.

Keywords: Mindfulness Development; Peaceful Well-being; Dependent Elderly

บทนำ

การที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ย่อมมีผลกระทบตามมาหลายประการทั้งกลุ่มผู้สูงอายุเอง และกลุ่มประชากรในช่วงวัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ สาธารณสุข สวัสดิการและสังคม ซึ่งปัญหาของผู้สูงอายุอาจจะมีหลายด้านทั้งทางด้านสรีรวิทยา สุขภาพอนามัย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และโภชนาการ อัมพรพรณ อีราบุต และคณะ (Theerabut et al., 2009) กล่าวว่าโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง อุบัติเหตุ ปวดหลัง นอนไม่หลับ ท้องผูก สมอเสื่อม อัมพฤกษ์อัมพาต ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุเอง ครอบครัว และประเทศชาติ เพื่อเป็นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 4 สระบุรี ได้มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวฯ โดยมีนโยบายพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวฯ ในระดับตำบลของกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่างมีความพยายามที่จะพัฒนาระบบเพื่อสนับสนุนครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และเอื้อให้ผู้สูงอายุได้อาศัยในชุมชนของตนเอง โดยมีเป้าประสงค์การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวฯ คือ (1) ผู้สูงอายุทุกคนได้รับการคัดกรองด้านสุขภาพ (2) ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริม สนับสนุนเพื่อป้องกันการเข้าสู่ภาวะพึ่งพิง (3) มีระบบการเงินการคลังที่ยั่งยืน ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างครบวงจรตามระดับความจำเป็นในการดูแลระยะยาว ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี (4) ทุกชุมชนมีระบบสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ให้อยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุข (National Security Office of Saraburi District 4, 2018)

ผู้สูงอายุ (Elderly) คือชายหรือหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (Bureau of Health Promotion, 2013) ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ เพราะเป็นผู้ที่มีความสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่คนรุ่นหลัง เป็นผู้ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่สังคม ขณะที่นาง ตั้งวีนิต (Tungvinit, 2016) กล่าวว่า คนไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ซึ่งให้ความเคารพนับถือให้เกียรติผู้สูงอายุ และมีความกตัญญู อันเป็นคุณค่าที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งดีงามปลูกฝังอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย และความก้าวหน้าทางการแพทย์ การรู้จักดูแลสุขภาพตัวเอง ตลอดจนการลดอัตราการเกิดและอัตราการตาย ทำให้โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น สู่ภาวะที่เรียกว่า ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging) ในปี 2561 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุจำนวน 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด โดยที่อีก 4 ปีข้างหน้า ไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” และในอีก 20 ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัวจาก 12 ล้านคนเป็น 20 ล้านคน (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2019) นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรครั้งสำคัญ เนื่องจากผลของความสำเร็จด้านความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้ลดอัตราการเพิ่มประชากรได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้จำนวนและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ รัฐบาลจึงมีการกำหนดแผนและนโยบายเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- 2564) กำหนดว่า “มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมี

จิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม และมีการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และสนับสนุนการเพิ่มคุณภาพชีวิตของ ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ” (Department of Senior Services, 2018)

ผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ (1) กลุ่มติดสังคมคือช่วยเหลือตัวเองได้ ทำประโยชน์และช่วยเหลือสังคม (2) กลุ่มติดบ้านคือช่วยเหลือตัวเองได้น้อยและพึ่งพิงญาติ (3) กลุ่มติดเตียง คือช่วยเหลือตัวเองได้น้อยมากหรือไม่ได้เลยต้องพึ่งพิงญาติ (Bureau of Elderly Health, 2015) ดังนั้นผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มจึงมีปัญหาแตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มติดบ้านติดเตียงเป็นกลุ่มที่มีโรคประจำตัว เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดสมอง ส่วนใหญ่เดินไม่ได้ จึงมีปัญหาทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ ตลอดถึงมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สติในการดำเนินชีวิต พบว่าที่ผ่านมามีผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงยังมีการใช้สติในการดำเนินชีวิตน้อย มีความประมาท ขาดความรอบคอบเกี่ยวกับการดำรงชีวิต ส่งผลให้ชีวิตในปัจจุบันเป็นทุกข์

ในทางพระพุทธศาสนาได้เล็งเห็นความสำคัญในมิติทางร่างกายและจิตใจ มีการเจริญสติพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม เป็นการสะท้อนการทำกิจวัตรประจำวันในมิติของอริยาบถใหญ่ เช่น การนั่ง เดิน ยืน นอน และอริยาบถย่อย เช่น การรับประทานอาหาร อาบน้ำ ขับถ่าย เป็นต้น เพื่อไม่ให้เกิดความประมาทในการดำเนินชีวิต การใช้สติดังกล่าวจึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ที่กำลังเผชิญกับสภาพปัญหาด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ การมีสติดังกล่าวจะช่วยให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงสามารถดูแลตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันเบื้องต้น ส่งผลให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข

จากปัญหาและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิธีดูแลตนเองแบบองค์รวมของแพทย์แผนปัจจุบันและหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ โดยสนับสนุนให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างใกล้ชิด มีความรักความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
2. เพื่อพัฒนาการใช้สติ เพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการทดลองใช้ (Practical Trial) นำข้อมูลมาสังเคราะห์วิเคราะห์ มี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงวัย และการวิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูลหลักสถิติปีฐาน ๔ ที่เป็นองค์ธรรมสำหรับการศึกษา และฝึกปฏิบัติเพื่อผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง มีชีวิตสงบสุขทั้งภายใน และภายนอกตัว ประกอบด้วย ภาย เวทนา จิต ธรรม

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง เพื่อทราบสภาพปัญหา และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง จากนั้นเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อความถูกต้อง เหมาะสม แล้วลงสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงจำนวน 10 คน และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงแบบองค์รวมจำนวน 16 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ /ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงวัย และหลักสถิติปีฐาน นำมาบูรณาการ จัดทำ “รูปแบบการพัฒนาศติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง”

ขั้นตอนที่ 5 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 7 คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองโมเดล/ชี้แนะวิธีการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง แล้วนำคำแนะนำ ไปปรับแก้รูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 นำรูปแบบฯไปทดลองใช้ (Practical Trial) กับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนเทศบาลตำบลหนองแค จำนวน 5 คน ติดตามเยี่ยม ประเมินผลทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 6 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 7 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ (Practical Trial) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอ “รูปแบบการพัฒนาศติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง” เพื่อใช้กับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่ภาวะพึ่งพิง สรุปผลการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบัน และปัญหาของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง พบว่า ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง มีปัญหาด้านร่างกาย เช่น มีการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน (Bureau of Health Promotion, 2015) หลอดเลือดในสมองตีบ/แตกหรือเกิดอุบัติเหตุจนเป็นเหตุให้เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต (Sridhamrongsawat et al., 2018) เป็นผู้พิการและผู้มีภาวะทุพพลภาพ อันเนื่องจากการเจ็บป่วยหรือการได้รับบาดเจ็บ เช่น เป็นโรคหลอดเลือดในสมอง บาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ป่วยจิตเวช มีภาวะสมองบกพร่อง

(Boondhamjaroen and Sridhamrongsawat, 2010) ทำให้เดินไม่ได้ ส่งผลให้ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยลง ต้องพึ่งพิงญาติ ด้านจิตใจมีความวิตกกังวล เครียด เหนียว เนื่องจากขาดการเอาใจใส่จากครอบครัว ขาดการใช้สติอย่างเหมาะสม ใช้ชีวิตประมาท ขาดความรู้ในการดูแลตนเองด้านสุขภาพ ด้านสังคมและครอบครัวบางคนอยู่คนเดียว กลางวันญาติไปทำงานนอกบ้าน ปล่อยให้ผู้สูงอายุดูแลตนเอง ด้านเศรษฐกิจบางครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอ กับรายจ่าย ทำให้เป็นทุกข์ (Nongkhao Hospital, 2018)

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิธีการพัฒนาการใช้สติของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พบว่าควรเริ่มจากการไหว้พระ สวดมนต์ ด้วยบททำวัตรเช้าและทำวัตรเย็น การเจริญสมาธิ ด้วยท่านั่งบนเตียงหรือเก้าอี้ วางมือขวาทับลงบนมือซ้าย ยึดตัวให้ตรง หลังตรงเบา ๆ หายใจตามปกติ ไม่เกร็ง ผ่อนคลายทุกส่วน ให้ตั้งสติไปที่ท้อง ตรงสะดือ ตามอุลมหายใจเข้า ลมหายใจออก เมื่อครบกำหนดเวลา ค่อย ๆ สืบมากขึ้น จากนั้นจึงแผ่เมตตาให้ตัวเอง และผู้อื่นด้วยบทแผ่เมตตา (Vipassana Meditation Institute, 2018) จะเห็นว่าการเจริญสมาธิทำให้จิตใจสงบ เย็น ไม่ร้อนรน ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงสามารถดำเนินชีวิตในบ้านปลายอยู่กับครอบครัวได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พบว่า การที่ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีสันติสุขภาวะควรปฏิบัติตามแนวทางของหลัก “3 ส. 10 อ. 6 ดี” มีรายละเอียดดังนี้

หลัก 3 ส. เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอันประกอบด้วย (1) การสวดมนต์เป็นการสวดบททำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น หลังสวดมนต์จะทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิ (Vipassana Meditation Institute, 2018) (2) เจริญสมาธิ (Vipassana Meditation Institute, 2018) เมื่อเราฝึกจิตเจริญสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ สบาย ผ่อนคลาย ไม่เป็นทุกข์ หลังจากออกจากสมาธิแล้วควรแผ่เมตตาให้ตัวเองและผู้อื่น (3) สนทนาธรรม เป็นการเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นประโยชน์ (Thai Tripitakas: 17/1/1) เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 สังคหวัตถุ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้ชีวิตพบสันติสุข

หลัก 10 อ. เป็นการดูแลสุขภาพตัวเองแบบองค์รวมด้วยประกอบด้วย 1) อาหารครบ 5 หมู่ 2) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ 3) อารมณ์เป็นคนอารมณ์ดี ไม่เครียด 4) อากาศสดอากาศที่บริสุทธิ์ ทำให้สดชื่น 5) อบอุ่นครอบครัวมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน 6) อนามัยหมั่นตรวจสุขภาพทุกปี 7) อติเรกวางงานอดิเรกทำเพื่อคลายเหงา 8) อุจจาระขับถ่ายทุกวัน 9) อุบัติเหตุระมัดระวังไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ โดยเฉพาะการหกล้ม อาจทำให้กระดูกหัก เดินไม่ได้ 10) ให้อภัย การให้อภัยทำให้จิตใจเบา สบาย ไม่ทุกข์ (Suvetwethin, 2017)

หลัก 6 ดี เป็นสิ่งที่ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงควรยึดเป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ประกอบด้วย 1) กัลยาณมิตรดี 2) กิจกรรมดี 3) สื่อสารดี 4) สื่ออุปกรณ์ดี 5) หลักธรรมดี 6) บรรยาภาศดี

ทั้งนี้การฝึกจิตโดยใช้สติปัฏฐาน 4 เป็นการฝึกเจริญสติพิจารณาให้รู้เท่าทันกายและจิต รู้แจ้งในทุกข์ เมื่อเจริญสติอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญญาในการมองเห็นความจริง เข้าใจ และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ปล่อยวาง ไม่ยึดติดในความรู้สึกที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดสันติสุขภาวะทั้งกายและจิตใจ มีคุณลักษณะ “4 ดี” ดังนี้

- 1) ร่างกายดี คือร่างกายสะอาด หน้าตาสดใส ช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น 2) จิตใจดี คือมีเมตตา กรุณา อ่อนโยน เปิกบาน เป็นกัลยาณมิตร 3) อารมณ์ดี คือยิ้มแย้ม แจ่มใส หน้าตา สดชื่น ควบคุมอารมณ์ได้ 4) ปัญญาดี คิดด้วยเหตุผล เข้าใจโลกและชีวิต ยอมรับความเป็นจริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม และยังพบว่าในกลุ่มผู้สูงวัยที่มีความพิการหรือทุพพลภาพ ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยลง ต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงผู้อื่น จึงส่งผลให้มีปัญหาตามมาทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ การใช้สติ การขาดความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเอง ด้านสังคม ด้านครอบครัวและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมสุขภาพ กล่าวว่าเมื่ออายุมากขึ้นหรือเข้าสู่วัยผู้สูงวัย ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งด้านสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้คือปัญหาด้านร่างกายที่เสื่อมโทรม และมีโรคภัยเบียดเบียน ด้านจิตใจคือรู้สึกหว่าเหว อ้างว้าง เหงา วิตกกังวล ขาดความรู้ในการดูแลตนเอง ทำให้ดูแลตนเองไม่เหมาะสม ด้านสังคมอาจไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม ด้านครอบครัวขาดความเอาใจใส่และขาดความอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ (Bureau of Health Promotion, 2018) และสอดคล้องกับนิดา ตั้งวินิต (Tungvinit, 2016) กล่าวว่าสัดส่วนประชากรผู้สูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหมายถึงประเทศมีระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้นในการเตรียมรองรับการดูแลผู้สูงวัยที่เพิ่มขึ้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงวัย ยังมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ และสังคม

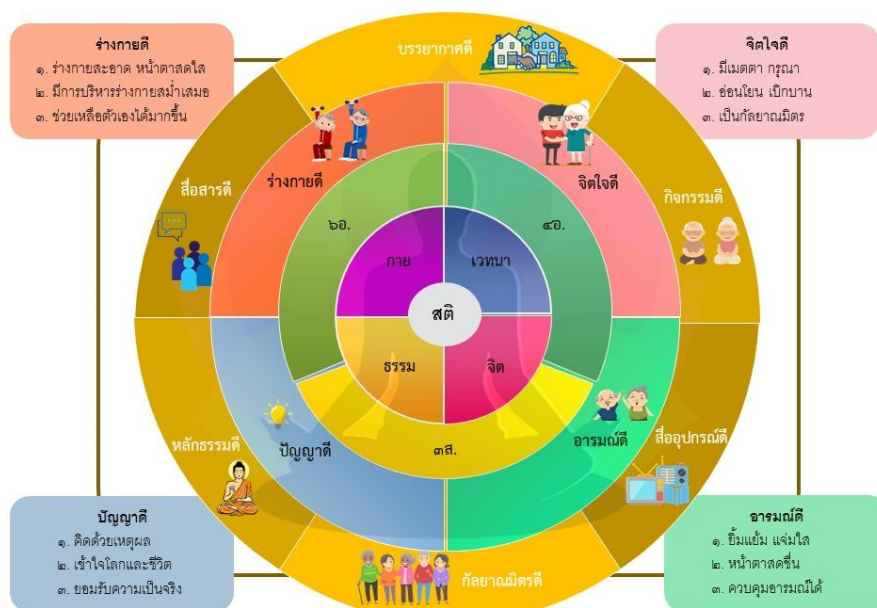
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงยังไม่เคยนั่งสมาธิมาก่อน จึงควรเริ่มด้วยการไหว้พระ สวดมนต์ด้วยบททำวัตรเช้าหรือทำวัตรเย็น จากนั้นให้นั่งบนเตียงหรือเก้าอี้ วางมือขวาทับมือซ้าย ยึดตัวให้ตรง หลังตางเบา ๆ หายใจปกติ ไม่เกร็ง ผ่อนคลายทุกส่วน ให้ตั้งสติ ส่งใจไปที่ท้อง ตรงสะดือ ให้ตามดูลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เมื่อครบกำหนดเวลาค่อย ๆ ลืมตาขึ้น แล้วแผ่เมตตาในระยะแรก ๆ อาจนั่งได้ไม่นาน อาจนั่งสมาธิสัก 10 นาทีจากนั้นจึงค่อย ๆ เพิ่มเป็น 20 นาที 30 นาทีตามที่สภาพร่างกายไหว การสวดมนต์ นั่งสมาธิและแผ่เมตตา ช่วยให้ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมีสติมากขึ้น จิตใจสงบเย็น คิดด้วยเหตุผล ยอมรับความจริง ปรับใจรับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ ปลดปล่อยและไม่ทุกข์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของพลกฤษณ์ โชติศิริรัตน์ (Chotsirirat, 2018) กล่าวว่ามหาสติปัฏฐานสูตร เป็นวิธีการบำเพ็ญเพียรทางจิต เป็นการฝึกเจริญสติพิจารณาให้รู้เท่าทันและรู้แจ้งในเหตุ เมื่อเจริญสติได้ถึงพร้อม จะเกิดปัญญาในการพิจารณาเห็นความจริงจนเกิดความเข้าใจและยอมรับสภาวะที่ตนเป็นอยู่ เกิดการปล่อยวาง ไม่ยึดติดในความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความสงบทั้งร่างกายและจิตใจ และสอดคล้องกับณณภี พวงมะลิ (Puangmali, 2018) กล่าวว่าผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น มีความสุขความพอใจในชีวิตตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ มีสติปัญญาแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ดีขึ้น

เข้าใจและยอมรับความจริง เมื่อฝึกแล้วทำให้มีสติสัมปชัญญะให้รู้ทันปัจจุบันในสิ่งที่เกิดขึ้นในฐานทั้ง 4 คือกาย เวทนา จิต ธรรม รู้และเข้าใจถึงเหตุปัจจัยการเกิดดับ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่ารูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับศาสตร์แพทย์แผนปัจจุบันด้วยการดูแลแบบองค์รวม ออกมาเป็นหลัก 3ส.10อ.6ดี ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมชาย ปโยโค (Payogo, 2016) กล่าวว่ารูปแบบ CMDEED ช่วยให้ผู้ป่วยมีความรู้ในการรับประทานอาหาร การควบคุมอารมณ์ การออกกำลังกาย การสวดมนต์ เจริญภาวนา ทำให้อารมณ์เย็น ไม่กังวลใจทำให้ผ่อนคลาย ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ และทำให้ใจเย็นลง ไม่กลัวตาย ปลง และยอมรับความจริง และสอดคล้องกับพระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร และคณะ (Khemaweero et al., 2017) กล่าวว่าการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนาประกอบด้วยการให้ทาน รักษาศีล การเจริญสติภาวนา การแผ่เมตตา สวดมนต์ ทำให้เกิดความเมตตา กรุณา ใจเป็นสุข สามารถพิจารณา ไตร่ตรองถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถ่องแท้เป็นผลทำให้สามารถพัฒนาตนเอง มีพลังใจ มีความสุข สงบ มีสติ และสอดคล้องกับณอภัย พวงมะลิ (Puangmali, 2018) กล่าวว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น มีความสุขความพอใจในชีวิตตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ มีสติปัญญาแก้ปัญหาในชีวิตได้ดีขึ้น เข้าใจ และยอมรับความจริงสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และยังพบว่าสอดคล้องกับนิตา ตั้งวินิต (Tungvinit, 2016) กล่าวว่าการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมมีความเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นรูปธรรม การดูแลด้านร่างกายต้องมีความเข้าใจเรื่องอริยสัจสี่ หลักไตรลักษณ์ปรับเปลี่ยนกระบวน ทักษะผู้สูงวัยด้านจิตวิญญาณ และมีการเติมเต็มทางจิตใจและปัญญา ด้วยหลัก “NIDA’S MODEL 8/7 ประการ”

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

รูปแบบ “3ส.10อ.6ดี” มีรายละเอียดดังนี้

หลัก 3ส. ประกอบด้วย (1) การสวดมนต์ (Chanting) การสวดมนต์เป็นการสวดถ้อยคำบาลีเกี่ยวกับพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เพื่อให้จิตมีสมาธิอยู่กับการสวดมนต์ หลังจากสวดมนต์จิตใจจะสงบ เย็น มีสมาธิ ช่วยลดความเครียด และช่วยพัฒนาชีวิตให้มีปกติสุขส่งผลให้มีสันติสุขภาวะ

(2) การเจริญสมาธิ (Meditation) คือการนั่งสมาธิเป็นการฝึกจิตด้วยอานาปานสติ เป็นการใช้ “ลมหายใจ” เป็นเครื่องมือในการเจริญสติ ให้มีจิตใจสงบ เย็น เป็นสุข นอนหลับดี ความจำดี

(3) การสนทนาธรรม (Having Dhamma talk) คือการพูดคุยเกี่ยวกับหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า นับว่าเป็นธรรมโอสถขนานดีที่จะช่วยรักษากายและจิตให้มีความเข้มแข็ง มีพลังใจ

หลัก 10อ. ประกอบด้วย (1) อาหาร (Food) คือในวัยผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมีความต้องการพลังงานจะลดลง ขณะที่ความต้องการสารอาหารต่าง ๆ ยังใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่ กล่าวคือควรรับประทานอาหารครบ 5 หมู่

(2) ออกกำลังกาย (Exercise) คือผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงควรออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ครั้งละ 20 – 30 นาที การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเน้นเพื่อเพิ่มพลังของกล้ามเนื้อทำให้ร่างกายมีความคล่องตัวกล้ามเนื้อแข็งแรงและเพื่อยืดเส้นยืดสาย ทำให้แขนขาเคลื่อนไหวได้คล่อง กล้ามเนื้อข้อต่าง ๆ ไม่ยึดติด

(3) อารมณ์ (Emotion) คือผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมักจะมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ได้ง่าย เช่น เหงา หงุดหงิด โมโหง่าย ถ้าได้ฝึกจิตเจริญสมาธิ ส่งผลให้จิตใจอ่อนโยน ใจเย็น ร่าเริง เบิกบาน และควบคุมอารมณ์ได้ ปล่อยวาง เดินทางสายกลาง

(4) อากาศ (Air) คือ ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงควรอยู่ในสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เหมาะสม อากาศบริสุทธิ์ มีต้นไม้ล้อมรอบ เป็นที่โล่ง ร่มรื่นทำให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

(5) อบอุ่น (Warmth) คือผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงที่ฝึกสมาธิภาวนา ซึ่งเป็นการฝึกจิตจะทำให้อารมณ์ดี ยิ้มแย้ม ไม่หงุดหงิด ใจเบา สบาย รักตนเองมากขึ้น ใส่ใจความรู้สึกคนรอบข้างมากขึ้น ทำให้เป็นที่รักของคนในครอบครัว มีความอบอุ่นในครอบครัว

(6) อนามัย (Health) คือมีการดูแลตนเอง ลดพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ รวมทั้งสังเกตการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย และควรได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี

(7) อติเรก (Hobbies) เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ช่วยให้ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงได้รับความเพลิดเพลิน มีความสุข หากผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเหงา เพราะอยู่คนเดียว ถ้ามีงานอดิเรกทำก็จะช่วยคลายเหงา

(8) อุจจาระ (Feces) ปัญหาการขับถ่ายเป็นอีกเรื่องหนึ่งของวัยสูงผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงที่ควรให้ความใส่ใจ เพราะบางรายอาจมีปัญหาถ่ายยาก ถ่ายลำบาก บางคนมีปัญหาเรื่องกลั้นการขับถ่ายไม่ได้ จึงควรฝึกถ่ายอุจจาระให้เป็นเวลา

(9) **อุบัติเหตุ** (Accident prevention) คืออุบัติเหตุ อุบัติเหตุในผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมักเกิดจากความเสื่อมของร่างกาย เช่น มองเห็นไม่ค่อยชัด หูไม่ได้ยินเสียงหรือระบบประสาทเสื่อม ทำให้พลัดตกจากเตียงได้ง่าย

(10) **อภัย** (Forgiveness) คือ ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงจะให้อภัยผู้อื่นได้ง่ายกว่าวัยอื่น เพราะมีความเมตตา มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น การให้อภัยเป็นสิ่งที่ดีงาม นำความสุขมาสู่จิตใจ เป็นการสร้างสันติภาพในจิตใจ มีความสงบ เกิดสันติสุขในสังคม

หลัก 6 ดี ประกอบด้วย (1) กัลยาณมิตรดี (Good Friends) คือ เพื่อนแท้หรือมิตรแท้ ที่มีความพร้อมทางคุณธรรม ความดีงาม ยินดีให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูล ส่งเสริม และพัฒนาชีวิตผู้อื่น อย่างจริงใจ จริงจัง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดีให้กันด้วยความจริงใจ เป็นมิตรที่มีจิตใจดี พึงพาอาศัยได้ ซึ่งนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้

(2) **กิจกรรมดี** (Good Activities) ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ควรมีกิจกรรมที่เสริมสร้างสุขภาวะทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่เป็นกิจกรรมเบา ๆ ง่าย ๆ ไม่สร้างความเครียดหรือความอึดอัด ได้แก่ การไหว้พระสวดมนต์ ฟังสมาธิ แผ่เมตตา ฟังธรรม อ่านหนังสือธรรม ออกกำลังกาย ช่วยให้มีอาการสบายกาย สบายใจ โล่ง โปร่ง เบา นำความสุข สงบ เย็นมาสู่ในช่วงบั้นปลายของชีวิต

(3) **สื่อสารดี** (Good Communication) เป็นการพูดคุยสื่อสารด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย จำได้ง่าย เป็นกันเอง ซึ่งผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงส่วนมากมีอายุมาก การรับรู้ การได้ยินย่อมลดลง ตลอดจนการเข้าใจในภาษาต่างๆ ก็ลดลงเวลาพูดคุยต้องเสียงค่อนข้างดัง นั่งอยู่ใกล้ต้องมองหน้ามองตากันตลอดเวลาพูดคุย

(4) **สื่ออุปกรณ์ดี** (Good Materials) ในการลงไปเยี่ยมผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงที่บ้านเพื่อการดูแล และแนะนำให้ไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ตลอดจนการสนทนาธรรมหรือฟังธรรมนั้น สื่อที่ใช้คือหนังสือ สวดมนต์ หนังสือธรรมะ หนังสือนิทานธรรมะ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ซึ่งต้องเลือกให้เหมาะสมกับแต่ละคนตามที่ผู้สูงวัยชอบหรือสนใจ

(5) **หลักธรรมดี** (Good Buddhist doctrines) สำหรับหลักธรรมควรหลักธรรมที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นหลักธรรมพื้นฐาน

(6) **บรรยากาศดี** (Good atmosphere) มีการจัดสถานที่ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ให้มองดูสดชื่น สะอาดตา ร่มรื่น สงบ เงียบ ปลูกต้นไม้ ดอกไม้ เพื่อความสดชื่น สวยงาม เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี

เมื่อผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงปฏิบัติตามหลักดังกล่าวอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นปัญญา ย่อมส่งผลให้ชีวิตพบกับสันติสุขภาวะที่ดี มีคุณลักษณะ “4 ดี” ดังนี้ (1) ร่างกายดีคือร่างกายสะอาด หน้าตาสดใส ช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น (2) จิตใจดี คือมีเมตตา กรุณา อ่อนโยน เบิกบาน เป็นกัลยาณมิตร (3) อารมณ์ดี คือยิ้มแย้ม แจ่มใส หน้าตา สดชื่น ควบคุมอารมณ์ได้ (4) ปัญญาดี คิดด้วยเหตุผล เข้าใจโลกและชีวิต ยอมรับความเป็นจริง

สรุป

ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นบุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป เมื่ออายุมากขึ้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนมีปัญหาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ที่อาจส่งผลผลกระทบตามมาหลายประการ รวมถึงปัญหาการใช้สติในช่วงชีวิตที่ผ่านมายังไม่เหมาะสม ปัญหาเหล่านี้ศึกษาหาสาเหตุจริง ๆ แล้ว อาจเกิดจากการไม่ได้ใช้สติในการใคร่ครวญไตร่ตรองให้รอบคอบ มีความประมาท ในการดำเนินชีวิตที่ผ่านมา จึงทำให้ชีวิตในปัจจุบันเป็นทุกข์ เมื่อใช้หลัก “3ส.10อ.6ดี” มาให้ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงปฏิบัติพบว่า ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมีการพัฒนาจิตตัวเอง ทำให้จิตใจสงบ เย็น ไม่เป็นทุกข์กับร่างกายที่เจ็บป่วยเดินไม่ได้ เกิดการยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับร่างกายตัวเอง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักการดังกล่าว นับว่าเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ เมื่อผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแล้ว ย่อมส่งผลให้ชีวิตพบกับความสุขหรือเรียกว่า “สันติสุขภาวะ” มีคุณลักษณะ “4ดี” ดังนี้ ร่างกายดี อารมณ์ดี จิตใจดี ปัญญาดี”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ในการพัฒนาผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ต้องมีการเริ่มพัฒนาจากการมีสติ ใช้สติเป็นฐานในการพัฒนา จากนั้นให้สติปัญญา ฐาน เป็นการต่อยอดพัฒนาด้านกาย เวทนา จิต ธรรม เป็นการสังเกตกายและจิตตัวเอง อยู่กับตัวเอง เข้าใจตัวเอง รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจสรรพสิ่งบนโลกนี้ที่มีเกิดแล้วก็มีดับ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ควบคุมไม่ได้ ทุกสิ่งบนโลกไม่มีตัวตน ไม่ยั่งยืน เป็นสมมุติ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป แม้แต่มนุษย์ร่างกายก็ไม่ใช่ของเรา เป็นการรวมกันของธาตุ 4 คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ประกอบเป็นร่างกาย สุดท้ายก็กลับคืนสู่ธรรมชาติ ให้รู้จักปล่อยวาง จะได้ไม่ทุกข์ ไม่ท้อ พบกับชีวิตสันติสุข โดยมีลักษณะของ 4ดี คือ ร่างกายดี จิตใจดี อารมณ์ดี และปัญญาดี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง โดยบูรณาการผสมผสานระหว่างศาสตร์แพทย์แผนปัจจุบันกับหลักธรรมอื่นในพระพุทธศาสนา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงให้มากขึ้น เนื่องจากผู้สูงวัยเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี และจำนวนผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงก็เพิ่มมากขึ้นด้วย ด้วยความก้าวหน้าทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข

2.3 ควรมีการศึกษาผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงต้นแบบในแต่ละบริบทให้ครอบคลุมสภาพปัญหาที่ประสบอยู่ ด้วยการศึกษาแบบรายบุคคล หรือกรณีศึกษา (Case Study)

References

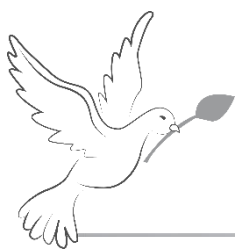
- Boondhamjaroen, K. and Sridhamrongsawat, S. (2010). *Long-term Care System in Thailand Analysis Report*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute.
- Bureau of Elderly Health. (2015). *Elderly Health Record Book*. Bangkok: Keawjawjom Printing and Publishing Suan Sunandha Rajabhat University.
- Bureau of Health Promotion. (2013). *Elderly Care 70-Hour Training Course Handbook*. (6th Ed.) Bangkok: National Buddhist Department Printing.
- Bureau of Health Promotion. (2019). *Problems among Elderly People*. Retrieved December 1, 2019, from <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/to pic001.php>.
- Chotsirirat, P. (2011). *An Analytical Study of Treatment for Disease by Vipassana Meditation According to PhraDhammaSinghaburajahn (Jarun Thitadhammo)*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkorn University.
- Department of Senior Services. (2018). *Department of Senior Services's 20-Year Strategy (2018 – 2037)*. Bangkok: Samlada.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2019). *Situation of the Thai Elderly 2018*. Nakhonpathom: Printery Co., Ltd.
- Lhaapai, S. (2016). An Application of Mahasatipatthana for Development the Life Quality of Older Person. *Dhammathas*, 16(2), 75 – 92.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- National Health Security Office of Saraburi District 4. (2018). *Long Term Care Guideline for Dependent Elderly in National Health Security System*. (2nd Ed.). Bangkok: SriMuang KarnMaung Co., Ltd.
- Nongkhae Hospital. (2019). *Report on Diseases among Elder Persons in Nongkhae Sub-district*.
- Phramaha Phuen Kittisobhano. (2019). The Buddhist Selective Factors Influencing toward the Elderly's Psychological Well-Being. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(3), 753 – 765.
- Phrapalad Somchai Payogo. (2015). *A Model of Caring for Chronic Illness Patients by Buddhist Integration*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Study). Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phrapalad Weerachon Khemaweero. et al. (2017). Enhancement of Elder People's Spiritual Well-Being According to Buddhism Doctrines. *Journal of MCU Peace Studies*, 15 (1), 78 – 88.
- Puangmali, N. (2018). *The Four Focuses Insight Meditation Practice for Human Resource Development at Wat Thamprapakhok Meditatin Center, Wiangchai District, Chiangrai Province*. Dissertation Doctor of Philosophy (Educational Leadership and Human Resource Development). Graduate School Chiangmai Rajabhat University.
- Sridhamrongsawat, S. et al. (2018). *Long-term Care Development Research Project for Dependent Elderly in National Health Security System*. Bangkok: Decemberry.
- Suветwethin, D. (2017). 11 อ. *For good body and mind*. Retrieved December 13, 2019, from <http://www.thaihealth.or.th/Content/39138-หลัก%2011%20อ.%20เพื่อสุขภาพกายใจที่ดีของผู้สูงอายุ.html>.
- Theerabut, A. et al. (2009). *Elderly Health Care Handbook*. Khonkaen: Klangna Nawittaya Pub Co., Ltd.
- Tungvinit, N. (2016). Integration of the Buddha Dhamma Principles and Holistic Healthcare of the Elderlies. *Suan Prung*, 32 (2), 47–65.
- Vipassana Meditation Institute. (2018). *Chanting Book (Translation) and Vipassana-Kammatthana Meditation*. Nonthaburi: Nititham printing.

คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษา
ในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม
การบันเทิง และ เศรษฐกิจ*

Electronic Information Bank for Insightful Usage of Thai Language
by Students in a Variety of Contexts: Politics and Government:
Society Religion and Culture; Entertainment and Economics

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบค้นรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายในหลากหลายบริบท 2) พัฒนาค้นหาคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ 3) ศึกษาผลการใช้คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีที่รอบการวิจัย ได้แก่ แนวคิดด้านประโยชน์ของคลังข้อมูลภาษา การวิเคราะห์ความหมายและการประยุกต์ใช้ไอที พื้นที่วิจัยคือมหาวิทยาลัยราชภัฏ 5 แห่งในกรุงเทพฯ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทย 10 คน และนักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย 100 คน เครื่องมือวิจัย คือ ตารางวิเคราะห์ข้อมูลตัวอย่างการใช้ภาษา โปรแกรม Blogger.com-Google Form แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญ กิจกรรมประเมินตนและแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่า S.D. การวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลสารสนเทศด้านการใช้ภาษาไทย 20 ตัวอย่าง ได้รับการคัดเลือกจัดกลุ่มวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมใน 4 บริบท ๆ ละ 5 ตัวอย่าง คือ การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ ด้วยความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 70; 2) คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ได้รับการพัฒนาในรูปแบบเว็บล็อกที่มี 5 เมนูหลัก ตั้งอยู่ที่ URL: <https://thaibyjananya>

* Received February 23, 2020; Revised April 5, 2020; Accepted April 15, 2020

blogspot.com/ 3) ผลการใช้คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ แสดงถึงความสำเร็จของนักศึกษาในการทำกิจกรรมประเมินตนเอง ทั้งแบบทดสอบปรนัยและปลายเปิด โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากทั้งด้านเนื้อหาประโยชน์ใช้สอย และด้านรูปแบบ-การนำเสนอ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.48 และ 4.35 ตามลำดับ

คำสำคัญ: คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์; การใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทัน; การบิดเบือนความหมาย

Abstract

The objective of this research paper is to 1) search, collect and analyze the samples on Thai language usage with meaning distortions in a variety of contexts; 2) develop the “Electronic Information Bank for Insightful Usage of Thai Language by Students in a Variety of Contexts: Politics and Government; Society Religion and Culture; Entertainment and Economics”; 3) study the usage of the “Electronic Information Bank”. Using mixed methods, the research framework based on the concepts of language corpus’ benefits, semantical analysis and IT application. The research area included 5 Rajabhat Universities in Bangkok. The sample were 10 Thai language experts and 100 undergraduate students in Thai language program. The research tools included the analysis table of samples on Thai language usage, the questionnaires and interview forms for experts, the self-evaluation activities and satisfaction questionnaire for students, and the programs: Blogger.com - Google Form. The data were analyzed, using means, percentage, S.D., content analysis and descriptive writing.

The findings revealed that 1) 20 samples of Thai language usage with meaning distortions were selected, grouped, analyzed and designed the activities in 4 contexts: politics and government; society, religion and culture; entertainment; and economy, with 5 samples in each context, according to 70 % of experts’ opinions; 2) the “Electronic Information Bank for Insightful Usage of Thai Language by Students in a Variety of Contexts: Politics and Government; Society Religion and Culture; Entertainment and Economics” was developed in form of weblog with 5 main menus, situated at the URL: <https://thaibyjananya.blogspot.com>; 3) the usage study showed students’ abilities to successfully fulfill the self-evaluation activities, both multiple choices tests and the open-ended. Most of them were satisfied with the weblog at high level for both the content-utility and the format-presentation, at the average of 4.48 and 4.35 respectively.

Keywords: Electronic information bank; Insightful usage of Thai language; Thai language usage with meaning distortions

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในหลายประเทศในโลกที่มีภาษาของตนเองใช้ ภาษาไทยเป็นมรดกล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้เป็นสมบัติของชาติที่มีการสืบทอดมาช้านาน เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติมาตั้งแต่โบราณกาลและยั่งยืนมาจนถึงปัจจุบัน ดังพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 9 ความว่า “...ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งคือเป็นทางสำหรับแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งสวยงามอย่างหนึ่ง เช่น ในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี...” (National Thai Language Day Organizing Committee, 2007) ภาษาไทยจึงเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเจริญของชนชาติไทยนับแต่อดีตเป็นภาษาประจำชาติที่คนไทยใช้ในการติดต่อสื่อความหมาย โดยมีตัวอักษรเป็นสัญลักษณ์ และมีระเบียบแบบแผนการใช้ภาษาที่สามารถถ่ายทอดลักษณะอันแท้จริงของชาติ เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศ เพื่อพัฒนาความรู้ความคิด การวิเคราะห์วิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในด้านวัฒนธรรมประเพณี ชีวิตทัศน์ โลกทัศน์ และสุนทรียภาพ โดยบันทึกเป็นวรรณคดีและวรรณกรรมอันล้ำค่า ภาษาไทยจึงเป็นสมบัติที่ควรค่าต่อการเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้คนไทยห่างไกลจากศิลปวัฒนธรรม และย่อหย่อนเรื่องความละเอียดประณีตงดงามของสุนทรียรสและศิลปะทางภาษา ซึ่งในบางครั้งค่านิยมทำให้ความวิบัติทางภาษากลายเป็นเรื่องธรรมดา ที่ผู้คนยอมรับจนเกิดเป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญของการใช้ภาษาที่ดีที่ถูกต้อง นอกจากนี้การที่ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การเผยแพร่สิ่งต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว สะดวก และกว้างขวางสามารถพบการใช้ภาษาไทยแบบผิด ๆ จำนวนมากได้เป็นประจำ จนทำให้การเผยแพร่สิ่งที่ผิดกลายเป็นความเคยชิน ปัญหาการใช้ภาษาไทยนับวันจะยิ่งทวีความวิกฤติรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากระบบการศึกษาไทยปัจจุบัน ยังคงไม่เห็นความสำคัญของภาษาไทยมากพอที่จะหมั่นสอนให้คนไทยรู้ภาษาไทยที่ดีและใส่ใจในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหามีที่มาจากปัจจัยหลายประการ สามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยสรุปของ Mullikamas (2008), Naksakul (2008), Phra Thammakittiwong (2008), Somprayoon (2010), Posakrisana (2011), Phopeng (2011), Phantumetha (2012), และ Wangfaikaew (2012) ได้ดังนี้ (1) การใช้งานระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (2) การใช้ภาษาของสื่อมวลชน (3) การใช้ภาษาของกลุ่มบุคคลเฉพาะที่มีชื่อเสียง (4) การใช้ภาษาของวัยรุ่นในประเทศไทยยุคปัจจุบัน (5) การใช้ภาษาของครูและของนักเรียน (6) บทบาทของผู้ปกครอง และ (7) บทบาทของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าสาเหตุหลักทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้เกิดปัญหาการใช้ภาษาไทยขึ้นในปัจจุบัน จนทำให้มีการสื่อสารและการตีความไปในทางที่ผิดซึ่งภาพรวมของปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดขึ้นและพบบ่อยในปัจจุบันมีหลายลักษณะ ได้แก่ การใช้ภาษาที่ไม่มีประสิทธิภาพ การใช้ภาษาในทางวิบัติ การใช้ภาษาพูดปนกับภาษาเขียน และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ภาษาหลายประเภท เช่น รูปแบบการพูดภาษาไทยคำภาษาอังกฤษคำ รูปแบบการเขียนที่มีการเขียนตาม

เสียงพูดเป็นส่วนมาก ทำให้เกิดการสร้างรูปการเขียนใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งเสียงอ่านและความหมาย และที่สำคัญที่สุด คือการสื่อความคิดไม่ว่าจะโดยการพูดหรือการเขียนที่ต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ซึ่งสามารถทำให้เกิดการตีความต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลเสียตามมา ด้วยการใช้ภาษาที่มีการบิดเบือนความหมายเพื่อเป้าหมายต่าง ๆ ในหลากหลายบริบท เช่น การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ เป็นการใช้ภาษาที่ผิดโดยบิดเบือนทั้งรูปแบบภาษาและความหมาย ตัวอย่างเช่น การกล่าวว่า “ไม่ได้ทำผิดกฎหมายแค่ทำในสิ่งที่กฎหมายห้าม” “คอร์รัปชันเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง” “เป็นเพียงความบกพร่องที่สุจริต” นับเป็นประเด็นปัญหาสำคัญอันเกิดจากความตั้งใจใช้ภาษาที่ผิด ซึ่งควรค่าต่อการนำมาวิจัยและพัฒนาให้เกิดความตระหนักรู้ถึงวิธีที่จะช่วยกันปกป้องดูแลและรักษาภาษาไทย อันเป็นสมบัติสำคัญของชาติให้คงอยู่สืบไปคู่กับความเป็นเอกราชมั่นคง โดยเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมใจพิทักษ์เชิดชูคุณค่าของภาษาไทยในฐานะภาษาประจำชาติ

ยิ่งไปกว่านั้น ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่เรียกกันว่า ยุคสารสนเทศ หมายถึง ยุคแห่งสังคมข่าวสาร ที่ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ ช่วยให้การติดต่อสื่อสารของมนุษย์เป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารเป็นระบบเชื่อมโยงกันไปได้ทั่วโลก (Rattanaworaphas, 2009) การใช้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพทั้งในเชิงอนุรักษ์และแก้ไขจำเป็นต้องมีสื่อใหม่ประเภทอิเล็กทรอนิกส์มาคอยสนับสนุนส่งเสริมด้วยการนำเสนอต้นแบบการใช้ภาษาไทยที่ดี ที่เรียบง่าย กระทัดรัด สื่อความหมายได้ชัดเจนและถูกต้อง รวมถึงช่วยให้รู้จักแหล่งทรัพยากรการเรียนการสอน แหล่งที่มาของข้อความต่าง ๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ผู้สอนเลือกใช้สื่อหลายชนิดและประเภทได้อย่างผสมผสานกันทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจหรือเข้าใจในเนื้อหาที่เป็นนามธรรมได้ง่ายขึ้น เพราะมีสื่อเอกสารจริงที่เป็นตัวกลางสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนภาษามาระดับสร้างความสนใจ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้นจนมองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งช่วยลดภาระการจัดทำสื่อและสร้างความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอน ให้แก่ผู้สอนในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Mongkolsukhontharak, 1996; Malithong, 1999; Prabphang, 2006)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนา คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบทฯ ให้เป็นคลังตัวอย่างการวิเคราะห์การใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายในบริบทจริงต่าง ๆ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ด้วยหลักการที่ถูกต้องทั้งทางไวยากรณ์ การใช้ภาษาและทางภาษาศาสตร์ มีการชี้ให้เห็นถึงผลเสียอันอาจเกิดจากการไม่รู้เท่าทันต่อการบิดเบือนความหมายเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มีการเพิ่มเติมให้รูปแบบวิธีการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องเหมาะสมให้สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งทางการเรียนการสอนและต่อตนเอง รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดให้เกิดคลังการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันในจำนวนและบริบทอื่น ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น จนทำให้ผู้สอนและผู้ใช้ภาษาทั่วไปมีแหล่งทรัพยากรการใช้ภาษาไทยที่เป็นปัจจุบันไว้ศึกษาค้นคว้า จัดการศึกษาหรือตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขการใช้ภาษาไทยของตนเอง ได้อย่างเพียงพอและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สืบค้น รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายในหลากหลายบริบท
2. พัฒนา คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ
3. ศึกษาผลการใช้ คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) ด้วยการผสมวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีการดำเนินงานในสองขั้นตอน คือ ขั้นการพัฒนา และขั้นการศึกษาผลการใช้ ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพในขั้นที่ 1 คือ ขั้นการพัฒนา “คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบทฯ” เพื่อให้ได้เครื่องมือสำหรับการศึกษาภาคสนาม โดยรวมวัตถุประสงค์ทั้งข้อที่ 1 และ 2 ไว้ด้วยกัน

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณในขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษาผลการใช้คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ เพื่อให้ได้ผลมาปรับปรุงผลผลิต ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในขั้นที่ 1 ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทยจำนวน 10 คน เป็นอาจารย์ที่มีประสบการณ์สูงทางการสอนภาษาไทยระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปีขึ้นไปซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 5 แห่งในเขตกรุงเทพฯ ที่มีคณะมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ และคณะครุศาสตร์ คณะละ 1 คน คือ (1) มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (3) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (4) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และ (5) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในขั้นที่ 2 ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาไทยจำนวน 100 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร

4) เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ (1) ตารางการจัดกลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมาย (2) แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อพัฒนาผลการวิเคราะห์ ตัวอย่างข้อมูลการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมาย และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทย (4) โปรแกรมบริการ Blogger.com และ Google Form (5) เว็บไซต์คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ ที่ URL: <https://thaibyananya.blogspot.com/> พร้อมคู่มือการติดตั้งใช้งาน และ (6) แบบสอบถามความพึงพอใจแบบออนไลน์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

5 ระดับ ซึ่งใช้เกณฑ์และการแปลผลของ Si Sa-at (2002) โดยมีวิธีการที่ใช้ในการศึกษาดังนี้ 4.1) ในขั้นการพัฒนาคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ด้านการวิเคราะห์โครงสร้าง ความหมายและการสื่อสาร บริบททางวัฒนธรรมเพื่อกำหนดแนวทางการสืบค้น รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล ตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายในหลากหลายบริบทจากสื่อต่าง ๆ ทั้งสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ จนได้ตัวอย่างข้อความใน 4 บริบท ๆ ละ 5 ตัวอย่างรวม 20 ตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ด้วยตารางที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยหัวข้อการวิเคราะห์ที่ผสมผสานแนวคิดเชิงโครงสร้าง ความหมายและการสื่อสาร 5 หัวข้อ 4.2) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทย จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อพัฒนาผลการวิเคราะห์ฯ นำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตารางผลการวิเคราะห์ตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมาย แล้วเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ สรุปจัดทำเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับอ่านศึกษา จากนั้นออกแบบจัดทำเว็บไซต์คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโปรแกรมบริการ Blogger.com โดยแยกกิจกรรมประเมินตนเองไปไว้ที่ Google Form ผู้วิจัยจัดการประชุมแบบสนทนากลุ่ม เพื่อเสนอผลการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญและผลการพัฒนาเว็บไซต์คลังสารสนเทศฯ โดยร่วมกันอภิปรายอย่างกว้างขวางและประเมินสรุป ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการประชุมมาปรับปรุงเอกสารและเว็บไซต์คลังสารสนเทศฯ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้สำหรับการวิจัยในขั้นต่อไป 4.3) ในขั้นการศึกษาผลการใช้คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบทฯ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา เพื่อนำเว็บไซต์ที่พัฒนาปรับปรุงแล้วโดยเพิ่มเมนูกิจกรรมประเมินตนเองที่เชื่อมโยงกับแบบฟอร์มบน Google Form พร้อมคู่มือไปให้ลองใช้ ด้วยการจัดประชุมชี้แจงและกำหนดเวลาในการรวบรวมผล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการทำกิจกรรมประเมินตนเองของนักศึกษามาวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงคลังสารสนเทศฯ 4.4) ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาปรับปรุงคลังสารสนเทศฯ ด้วยการจัดกลุ่มบริบทการบิดเบือนความหมายใหม่ สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจแบบออนไลน์บน Google Form และเชื่อมโยงเข้ากับเว็บไซต์ นำไปให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาลองใช้และประเมินด้วยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วเก็บรวบรวมผลมาวิเคราะห์สรุปเพื่อปรับปรุงเว็บไซต์คลังสารสนเทศฯ อีกครั้ง

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นที่ 1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายในหลากหลายบริบทจากแหล่งทรัพยากรเอกสารจริง นำมาวิเคราะห์สรุปในรูปตารางเพื่อนำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญและเก็บรวบรวมผลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการส่งเอกสารทางอีเมลและจัดการประชุมแบบสนทนากลุ่ม เพื่อนำผลมาพัฒนาปรับปรุงคลังสารสนเทศฯ ในขั้นที่ 2 ผู้วิจัยจัดประชุมชี้แจง มอบคู่มือการติดตั้งใช้งานเว็บไซต์แก่กลุ่มตัวอย่าง นัดหมายเก็บรวบรวมผลการทำกิจกรรม นำมาพัฒนาปรับปรุงคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ แล้วนำกลับไปให้นักศึกษาประเมินด้วยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจแบบออนไลน์บน Google Form ด้วยตนเองทั้งหมด

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์สังเคราะห์สรุปข้อมูลสารสนเทศด้านการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมาย ผลการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการประเมิน และผล

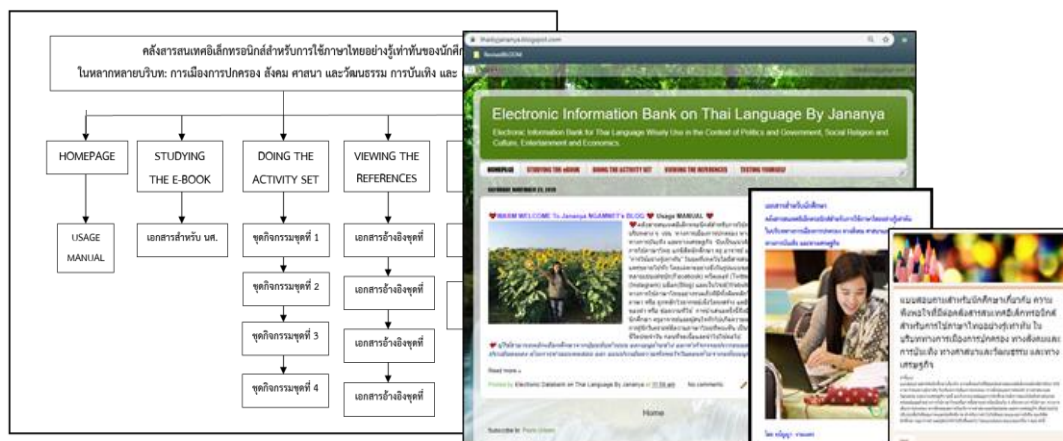

การประชุมแบบการสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ในขั้นที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า S.D. และการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นผลการศึกษาเชิงเอกสารเพื่อพัฒนาค้นคว้าสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเลือกใช้ภาษาในภาคสนาม ได้ตารางวิเคราะห์ตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายใน 4 บริบท คือ การเมืองการปกครอง สังคมและการบันเทิง ศาสนาและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ บริบทละ 5 ตัวอย่างรวม 20 ตัวอย่าง ประกอบด้วยหัวข้อการวิเคราะห์ คือ (1) ข้อมูลภาษา/เนื้อหา แหล่งที่มา (2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงไวยากรณ์ ความหมายและการใช้ภาษา (3) การอ้างอิงหลักภาษาไทยและอธิบายเสริม (4) กิจกรรมประเมินตนเอง และ (5) แหล่งที่มาการอ้างอิง ที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทยจำนวน 10 คน เป็นอาจารย์ที่มีประสบการณ์สูงทางการสอนภาษาไทยระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปีขึ้นไป จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 5 แห่งในเขตกรุงเทพฯ จากการตอบแบบสอบถามและประเมินสรุปในการประชุมแบบสนทนากลุ่มเพื่อปรับแก้ไขจนสมบูรณ์ โดยพบว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เห็นด้วยกับผลการวิเคราะห์ตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมาย ในหัวข้อต่าง ๆ อย่างเหมาะสมตามลำดับ ได้แก่ การอ้างอิงหลักภาษาไทยและอธิบายเสริม กิจกรรมประเมินตนเอง การวิเคราะห์เชิงไวยากรณ์ ความหมายและการใช้ภาษา และการจัดกลุ่มข้อมูล โดยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะดังนี้ (1) ปรับเอกสารการวิเคราะห์ในหัวข้อการอ้างอิงหลักภาษาไทย ให้เน้นการอธิบายทางความหมายมากกว่าทางไวยากรณ์ (2) ปรับหัวข้อการอธิบายเสริมให้เน้นเฉพาะผลเสียที่จะเกิดขึ้น (3) ปรับกิจกรรมประเมินตนเองแบบปรนัยบางข้อ และ (4) จัดกลุ่มบริบทการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายใหม่เป็น 4 ด้าน ที่ได้แก่ การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ค้นคว้าสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ ในรูปแบบเว็บไซต์ โดยตั้งอยู่ที่ URL: <https://thaibyananya.blogspot.com/> ประกอบด้วยโครงสร้างและเมนูหลัก 5 เมนู (1) HOMEPAGE (2) STUDYING THE E-BOOK (3) DOING THE ACTIVITY SET (4) VIEWING THE REFERENCES (5) TESTING YOURSELF ดังภาพตัวอย่างที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างโครงสร้างและเว็บล็อกคลังสารสนเทศฯ ที่ URL: <https://thaibyjananya.blogspot.com/>

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 การศึกษาผลการใช้คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ เป็นการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อลองใช้ผลผลิตที่พัฒนาขึ้นแล้วนำผลมาปรับปรุงอีกครั้ง ประกอบด้วยผลการทำกิจกรรมประเมินตนเองและผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 100 คน เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และการปรับปรุงเว็บล็อกซึ่งตั้งอยู่ที่ URL: <https://thaibyjananya.blogspot.com/> ในแต่ละส่วน ซึ่งพบว่านักศึกษาสามารถทำกิจกรรมประเมินตนเองได้อย่างประสบผลสำเร็จ มีผลการตอบแบบทดสอบปรนัยผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ชุดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ร้อยละ 90.2 และต่ำสุดที่ร้อยละ 73.6 มีผลสำเร็จในการสืบค้นข้อมูลเพื่อทำกิจกรรมแบบปลายเปิด ทั้งในส่วนของการหาตัวอย่างประโยคที่มีการบิดเบือนความหมายเพิ่มเติมและการแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ต่อปัญหาได้อย่างครบถ้วน กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา มีความพึงพอใจต่อเว็บล็อกคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ อยู่ในระดับมากทั้งด้านเนื้อหา-ประโยชน์ใช้สอยและด้านรูปแบบ-การนำเสนอ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.48 และ 4.35 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาจำนวน 100 คน ที่มีต่อเว็บล็อกคลังสารสนเทศฯ

n=100

เฉลี่ยรวมระดับ / รายการ			
ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่มีต่อคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ			
ด้านเนื้อหาและประโยชน์ใช้สอย			รายการที่ได้รับความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุด (X)
$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน (4.73) – เป็นแหล่งความรู้ในการประยุกต์เทคโนโลยีทันสมัย มาใช้ในการพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาตามความต้องการ (4.60) - ส่งเสริมให้เกิดการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (4.59) - เนื้อหามีความทันสมัย น่าสนใจ (4.51)
4.48	.38	มาก	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ด้านรูปแบบและการนำเสนอ			รายการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด (X)
$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	---
4.35	.49	มาก	

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมต่อเว็บล็อกคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีรายการที่พึงพอใจในระดับมากที่สุด อยู่ในด้านเนื้อหาและประโยชน์ใช้สอย ผลการปรับปรุงคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ได้รับ ได้แก่ การเพิ่มเติม

เอกสารความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาไทย คลังข้อมูลผลงานของนักศึกษาเพื่อการฝึกวิเคราะห์เพิ่มเติม รวมทั้งสื่อและแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการศึกษาและหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งตั้งอยู่ที่ URL: https://thaibyananya.blogspot.com/p/blog-page_85.html

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งพบว่าต้องมีการจัดกลุ่มบริบทของตัวอย่างข้อมูลการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายใหม่เป็น 4 ด้าน ที่ได้แก่ การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ รวมทั้งปรับปรุงชื่อคลังสารสนเทศฯ ที่อยู่ในรูปของเว็บล็อก สืบเนื่องจากการคัดเลือกข้อมูลตัวอย่างและจัดกลุ่มตามบริบททางการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมาย ได้ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำความเข้าใจของผู้เชี่ยวชาญบางท่านที่มาจากสาขามนุษยศาสตร์ และคุ้นชินกับการวิเคราะห์คลังข้อมูลในเชิงมนุษยศาสตร์แบบ Language Corpus จนทำให้ต้องร่วมกันอภิปราย ประเมิน และหาข้อสรุปใหม่ในการประชุมแบบสนทนากลุ่มดังที่มีการแก้ไข ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดหลักการทางการใช้ภาษาในบริบททางสังคม คือการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่แปรไปตามลักษณะทางสังคมของผู้พูดที่ไม่ได้ใช้ภาษาแบบเดียวกันตลอดเวลา แต่ต้องใช้ภาษาให้แตกต่างกันไปตามสถานการณ์หรือตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน (situational variation-stylistic variation) สอดคล้องกับข้อสรุปของ Hymes (1972), Trudgill (1974) Prasithrathsint (2013) ที่ว่า “...มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นองค์ประกอบของบริบทในการใช้ภาษา การที่จะใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทนั้น ๆ โดยจะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลากหลาย ที่ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง กาลเทศะ เรื่องที่พูด วัตถุประสงค์และวิธีการสื่อสาร” และ William (1972) และ Prasithrathsint (2013) ที่ว่า “นักภาษาศาสตร์เชิงสังคม วิเคราะห์ภาษาธรรมชาติที่ใช้ในชีวิตประจำวันไม่ใช่ภาษาที่ถูกดึงออกมาจากบริบทของการใช้ตามปกติหรือภาษาในอุดมคติ ไวยากรณ์ที่เหมาะสมที่สุดที่จะวิเคราะห์ คือไวยากรณ์ของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันโดยคนธรรมดาสามัญ ที่ใช้เพื่อทักทายกัน นินทากัน ชักชวนกัน และอื่น ๆ ด้วยเหตุที่ตั้งอยู่บนฐานของความจริงข้อนี้ นักภาษาศาสตร์เชิงสังคมจึงเป็นผู้ที่ศึกษาภาษาที่เป็นจริงและเป็นธรรมชาติมากกว่านักภาษาศาสตร์ทั่วไป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นภาษาที่ใช้กันจริง ๆ ไม่มีการดัดแปลงหรือนึกขึ้นเองโดยผู้วิเคราะห์อย่างที่ทำกันและเป็นที่ยอมรับในหมู่วิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์...”

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าผู้วิจัยสามารถปรับปรุงแก้ไขเว็บล็อกคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ โดยใช้โปรแกรมบริการ Blogger.com หลายครั้งตามความต้องการที่เกิดจากผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย สะดวก และรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดจากงานของนักวิจัยและนักการศึกษาหลายท่าน คือ Nilsuk (2009), Panich (2008), Chinodom (2007), และ Sakrunpong sakun (2006) ที่พบว่า “เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของเว็บล็อก (weblog) มีความง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ที่ลึกซึ้งมาก การนำเว็บล็อกมาประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้ขององค์กรโดยบูรณาการร่วมกับหลักการทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้การจัดการความรู้นั้นมีคุณภาพ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร และสถาบันขนาดเล็กที่เจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์อย่างลึกซึ้งเพียงพอ และไม่มียกงบประมาณในการจ้างผู้เชี่ยวชาญ...”

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ที่พบว่านักศึกษาสามารถทำกิจกรรมประเมินตนเองได้อย่างประสบความสำเร็จ โดยมีผลการตอบแบบทดสอบปรนัยผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ชุด ด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ร้อยละ 90.2 และต่ำสุดที่ร้อยละ 73.6 และมีผลสำเร็จในการสืบค้นข้อมูลเพื่อทำกิจกรรมประเมินตนเองแบบปลายเปิดทั้งในส่วนของการหาตัวอย่างประโยคที่มีการบิดเบือนความหมายเพิ่มเติมและการแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ต่อปัญหาได้อย่างครบถ้วน รวมถึงมีความพึงพอใจในระดับมากต่อเว็บบล็อกคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ ทั้งด้านเนื้อหา-ประโยชน์ใช้สอยและด้านรูปแบบ-การนำเสนอ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.48 และ 4.35 ตามลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kennedy (2001) ที่กล่าวไว้ถึงประโยชน์ของคลังข้อมูลทางภาษาไว้ว่า “...คลังข้อมูลทางภาษา (corpora) สามารถให้ข้อมูลแก่ครูและผู้เรียน เพื่อเติมเต็มและบูรณาการสิ่งที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อย่างเช่น ตำรา ตัวผู้สอน และแหล่งทรัพยากรอ้างอิง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเพิ่มขีดความสามารถและความตระหนักรู้ของผู้เรียนด้านภาษา รวมทั้งพัฒนาความสามารถในการประเมินข้อมูลจากแหล่งที่มาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ...” และสอดคล้องกับข้อสรุปจากงานของนักวิจัยและนักการศึกษาหลายท่าน คือ Cheonchom (2019), Vamayi, et. al (2017), และ Tharatikanon (2010) ที่พบว่า “...สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี หากมีการนำเทคนิคหรือกระบวนการอื่น ๆ ที่หลากหลายเข้ามาช่วยสนับสนุน ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น กระบวนการเรียนการสอนแบบใช้ blog ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนส่งงานของนักเรียนสูงขึ้น การนำเสนอผลงานผ่านเว็บบล็อก (blog) จึงเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนได้อีกวิธีหนึ่ง เพราะเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ตลอดเวลาตามต้องการทั้งในและนอกห้องเรียน และสามารถควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ อีกทั้งเพื่อนร่วมชั้นเรียนยังสามารถแสดงความคิดเห็นผ่าน blog ได้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสามารถทางการเขียนและความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักศึกษา ได้...”

สรุป

คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันของนักศึกษาในหลากหลายบริบท: การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม การบันเทิง และ เศรษฐกิจ ได้รับการพัฒนา ลงใช้ และปรับปรุงในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีผลสำเร็จมาเป็นลำดับ จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเห็นได้จากความสำเร็จของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในการทำกิจกรรมประเมินตนเอง และจากความพึงพอใจที่มีต่อผลผลิตในด้านเนื้อหา-ประโยชน์ใช้สอย และด้านรูปแบบ-การนำเสนอ นับเป็นต้นแบบนวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับนำไปเผยแพร่และใช้กับกลุ่มตัวอย่างผู้สอนผู้เรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น ๆ ได้ต่อไป โดยสามารถปรับใช้ตามข้อเสนอแนะและข้อมูลแวดล้อมอื่น ๆ ที่ต่างกันได้ตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่มีการบิดเบือนความหมายในหลากหลายบริบท สามารถนำมาพัฒนาเป็นสื่อการสอนของอาจารย์และสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลการพัฒนาคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นต้นแบบให้เกิดการพัฒนาสื่อที่ทันสมัยสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทยในด้านอื่น ๆ ได้ต่อไป

1.2 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการพัฒนาคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ ในรูปแบบเว็บไซต์ รวมถึงกิจกรรม แบบประเมิน และแบบสอบถามออนไลน์ สามารถทำได้ง่ายสะดวกรวดเร็ว ด้วยการใช้โปรแกรมบริการ Blogger.com และ Google Form ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการรณรงค์ให้เกิดการใช้งานอย่างเป็นทางการ ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน รวมถึงสนับสนุนให้นำคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ ที่พัฒนาขึ้น ไปปรับใช้ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหรือวัดผลนักศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ

1.3 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่านักศึกษาสามารถศึกษาคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ และทำกิจกรรมประเมินตนเองได้อย่างประสบผลสำเร็จ รวมถึงมีความพึงพอใจในระดับมากต่อเว็บไซต์คลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาได้รับทราบข้อมูลวิธีการเข้าถึงคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันฯ ที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้เกิดการใช้งานอย่างทั่วถึงและกว้างขวาง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำวิจัยต่อยอด เพื่อเพิ่มจำนวนข้อมูลตัวอย่างการใช้ภาษาไทยอย่างรู้เท่าทันทั้งในบริบทเดิมและบริบทอื่นของการบิดเบือนความหมาย

2.2 ควรทำวิจัยเพื่อลองใช้กับผู้เรียนด้วยรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น ในห้องเรียน นอกห้องเรียน

2.3 ควรทำวิจัยที่ส่งเสริมให้เกิดเครื่องมือสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในลักษณะหลากหลายผ่านคลังสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ฯ เช่น การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อนำข้อเสนอแนะเหล่านั้นกลับมาพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งานมากยิ่งขึ้น

References

- Cheonchom, S. (2019). Thai political weblog and political communication. *Journal of Information Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University*, 37(4), 72-91.
- Chinodom, S. (2007). Experience about creating IT systems Knowledge Management [Slides]. Chon Buri: Burapha University.
- Hymes, D. (1972). *On communicative competence*. Retrieved Jan 2, 2020, from <https://pdfs.semanticscholar.org/45cf/13d5ec5446a5cf1d3fcd4de7423a29f77cf1.pdf>.
- Kennedy, G. (2001). *Learning with Corpora* Edited by Guy Aston. Italy: Athelstan.
- Malithong, K. (1999). *Create website pages and web graphics*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Mongkolsukhontharak, S. (1996). *Development of the Self-study Package on Nursing Process for First Year Nursing Students at the Diploma of Nursing Program (Equivalent to Bachelor's degree)*. Thesis Master of Education (Nursing Education Branch). Chulalongkorn University.
- Mullikamas, K. (2008). *Keynote Address on the Use of Thai Language in Present in the Use of Thai Language in Present*. Bangkok: MCU Press.
- Naksakul, K. (2008). *National Seminar on National Thai Language Day: Solving Thai Crisis*. Bangkok: Thai Language Teachers Association of Thailand.
- _____. (2008). *Dialogue on the Use of Thai Language in Present in the Use of Thai Language in Present*. Bangkok: MCU Press.
- National Thai Language Day Organizing Committee. (2007). *National Thai Language Day 2007*. Bangkok: Faculty of Arts Chulalongkorn University.
- Nilsuk, P. (2009). Weblog: Technology for Knowledge Management. *Journal of Technical Education Development*. 21(69), 18-24.
- Panich, W. (2008). *Knowledge Management: The practical version*. Bangkok: Heart Health.
- Phantumetha, B. (2012). *Thai language characteristics*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Phopeng, R. (2011). *Thai language for career 2*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Phra Dhankittivon. (2008). *Dialogue on current Thai language use in current Thai language use*, Bangkok: MCU Press.
- Posakrisana, P. (2011). *Characteristics of Thai language*. (8th ed.). Bangkok: Ruamasan (1977).

- Prabphang, K. (2006). *Language teachers and roles that need to be changed*. Retrieved April 20, 2015, from <http://~pioneer.chula.ac.th/pkanchan/html/cv.htm>.
- Prasithrathsint, A. (2013). *Sociolinguistics*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Rattanaworaphas, P. (2009). *Development of knowledge base on English writing skills for bachelor degree level*. Dissertation Doctor of Education (Curriculum and Instruction). Kasetsart University.
- Sakrunpongakun, S. (2006). *Information system and knowledge management technology*. Bangkok: SE-EDUCATION PCL.
- Si Sa-at, B. (2002). *Preliminary research*. (7th ed.). Bangkok: Suwiryasarn.
- Somprayoon, W. (2010). *Teaching Thai Language*. Bangkok: Dokyawichakan Publishing Co., Ltd.
- Tharatikanon, T. (2010). *Using a Blog to enhance teaching and learning, A case study of Creative Writing for Communication Arts. Faculty of Arts, The Far Eastern University*. Chiang Mai: The Far Eastern University.
- Trudgill, P. (1974). *Linguistic change and diffusion: Description and explanation in sociolinguistic dialect geography*. *Language in Society*, 3(2), 215-246.
doi:10.1017/S0047404500004358 Retrieved Jan 4, 2020, from <https://www.cambridge.org/core/journals/languageinsociety/issue/8EA9AE6A282F81AC5D89B2C15A95E47E>.
- Vamayi, V. et. al. (2017). Knowledge Management by Recording Data on Blog and Summary Techniques for The Student's Intention Development. *Rajabhat Academic 2017: National Research Presentation Report on Science and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 2017(2), 3-8.
- Wangfaikaew, K. (2012). *A study of learning and real application in educational innovation course of the learners at Monk Affairs Administration Curriculum, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao campus*. Phayao: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao campus.
- William L. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์และพระพุทธศาสนา*

An Analysis of Class Concepts of Martin Luther King, Jr., and Buddhism

ธัญญาภรณ์ โตชำนาญวิทย์

Thanyabhon Tochamnanvit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: conflicttrend@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธศาสนาเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มุ่งรวบรวมศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งทั้งเอกสารชั้นปฐมภูมิ และ ชั้นทุติยภูมิ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. พระพุทธศาสนามีมุมมองแตกต่างเกี่ยวกับระบบชนชั้นวรรณะที่ว่าด้วยพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร และจัณฑาลโดยสร้างความเท่าเทียมกันด้วยเบญจศีล เบญจธรรมและกุศลกรรมบถ พร้อมทั้งให้ยึดหลักกรรมโดยเน้นที่การกระทำ

2. มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ต่อต้านการเหยียดสีผิวที่นำไปสู่ความเกลียดชังกัน โดยเรียกร้องอิสรภาพและเป็นแรงบันดาลใจสู่ความเท่าเทียม เป็นผู้นำขบวนการเรียกร้องสิทธิเสมอภาคของชาวผิวดำผ่านสุนทรพจน์ “ฉันมีความฝัน” โดยมีแนวทางตามหลักอหิงสา คือ การฝึกและบังคับใจไม่ยอมให้มีการทำร้ายหรือแค้นผู้ใด และสัจยาเคราะห์ หรือพลังแห่งสัจจะการดีต่อเพ่ง ไม่มีความเกลียดชัง มีความอดทน

3. วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และ พระพุทธศาสนาเมื่อสังคมเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งไม่เท่าเทียมกันจำเป็นต้องใช้แนวทางแห่งสันติวิธี คือ การสร้างความรัก เว้นจากการเบียดเบียนกัน เคารพสิทธิ ให้เกียรติ ไม่ว่าร้าย ให้ปัญญาดด้วยหลักโยนิโสมนสิการ เน้นความสามัคคีอยู่ในวิถีแห่งกุศลกรรมบถ เพื่อเป็นเครื่องสะท้อนความดีความชั่ว และสะท้อนวิถีสันติภาพ 3 ด้าน คือสันติภาพทางกาย ทางวาจาและทางใจ

คำสำคัญ: ชนชั้น; วรรณะ 4; มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์

* Received March 25, 2020; Revised June 2, 2020; Accepted June 10, 2020

Abstract

The objectives of research were 1) to study the class concepts from the perspective of Buddhism; 2) to study the class concepts from the perspective of Martin Luther King, Jr; and 3) to analyze the class concepts of Martin Luther King, Jr. and Buddhism. The research article is qualitative research focusing on studying and analyzing data from various sources and employing documents from both primary and secondary sources. The content was analyzed and presented in a descriptive method.

The results of research were found that;

1) Buddhism held different perspectives about class which consisted of Priests (Bhramin), Kings (Kshatryia), Merchants (Vaishya), Commoners (Sudra), and Outcaste (Untouchables). Buddhism created equality through the teachings on Pañcasīla (Five Precepts), Pañca-dhamma (Five Ennobling Virtues), and Kusala-kammapatha (Wholesome Course of Action). Including, complying with the doctrine on Kamma by focusing on the action.

2) Martin Luther King, Jr. was against racism which was the cause of hatred by demanding freedom and inspiration for equality. He was the leader of the equal rights movement of black people through his speech, "I have a dream". He applied the principle of *Avihimsā* (Nonviolence), that was, the training and control of the mind not to hurt or revenge other beings, as well as the principle of Satyagraha (Holding onto truth through a non-violent resistance) by having tolerance instead of hatred.

3) From an analysis of class concepts in the perspectives of Martin Luther King, Jr. and Buddhism, it was found that when society had problems and conflicts about inequality, the peaceful means should be applied as a guideline, that was, creating love by abstaining from hurting or taking advantages of others, respecting others' rights, honoring each other, not speaking ill about others, giving wisdom to others by using *Yonisomanasikāra* (Proper Attention), focusing on harmony and complying with the doctrine on Kusala-kammapatha (Wholesome Course of Action), in order to reflect the goodness and evil, as well as reflecting the three aspects of the ways of peace, namely, physical peace, verbal peace, and mental peace.

Keywords: Class; Caste System; Martin Luther King, Jr.

บทนำ

ในช่วงปี ค.ศ. 1955 ประเทศสหรัฐอเมริกา เกิดภาวะสังคมที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์กรณีหญิงผิวสี โรซา พาร์กส์ ถูกจับเนื่องจากปฏิเสธที่จะสละที่นั่งบนรถเมล์เมืองมอนต์กอเมอรีให้กับชายผิวขาว เป็นสิ่งที่ทำให้การเรียกร้องสิทธิพลเมืองที่คุกรุ่นอยู่แล้วเกิดร้อนระอุขึ้นมา และเป็นมูลเหตุสะสมให้เกิดการคัดค้านการเหยียดสีผิวของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ (Wikipedia, 2020) ซึ่งสะท้อนการโหยหาอนาคตของความเท่าเทียมกัน ซึ่งในขณะนั้นธรรมชาติของสังคมประเทศสหรัฐอเมริกา มีความขัดแย้ง การต่อสู้ความไม่ลงรอย หรือเข้ากันไม่ได้ การเป็นปรปักษ์ มีความเห็น ความเชื่อเกี่ยวกับสีผิว คือ ผิวดำ กับผิวขาว นำไปสู่การทำร้าย เอาเปรียบกัน แกร่งแย่ง โต้แย้ง หรือโต้เถียงกัน และดิ้นรน ต่อสู้ เป็นการต่อสู้กัน หรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง รสนิยม ค่านิยมอำนาจ สถานภาพของคนผิวดำ กับ คนผิวขาว ลักษณะของสีผิวนำไปสู่การแบ่งชนชั้นวรรณะ ทั้ง ๆ ที่เป็นการแตกต่างอันเป็นผลมาจากพันธุกรรม หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น บริบทความขัดแย้งจะผสมผสานหลายสาเหตุผูกปมสะสมกันมายาวนาน จึงกล่าวได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาเต็มไปด้วยความขัดแย้งแยกเป็น 5 ประเด็น (Christopher, 1996) สรุปปัญหาโดยย่ออีกคือ 1. ด้านข้อมูล (Data Conflict) มีการกล่าวโจมตีใส่ร้ายด้วยคำหยาบคายหรือเปรียบเปรยเพื่อให้เกิดการเข้าใจผิด ปลุกเร้าระดมอารมณ์แห่งการเกลียดชังกันและกัน 2. ด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) มีการกีดกันในเรื่องการทำงาน การแบ่งอาชีพกันชัดเจน การกดดันค่าแรง การเอาเปรียบด้วยวิธีการต่างๆ ระหว่างคนผิวดำผิวขาว 3. ด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) มีภาวะไม่คลุกคลีหรือห้ามไม่ให้คนอื่นไปคลุกคลีหรือทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนผิวดำกับคนผิวขาว 4. ด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) มีการออกกฎระเบียบให้คุณให้โทษในเชิงการกีดกัน การสร้างความไม่เสมอภาคกันในเชิงระบบ กฎหมาย กติกาต่างทำให้เกิดค่านิยมการเลือกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนต่อคนผิวดำ และ 5. ด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) มีการตีค่าความเป็นคนดีคนชั่วชาวสีผิว การมองคนที่มีสีผิวต่างจากตนว่าเป็นบาปหรือเป็นคนชั้นต่ำ เป็นต้น

มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์เป็นบุคคลหนึ่งที่ตกอยู่ในกระแสความขัดแย้งทางสีผิว ซึ่งได้รับผลกระทบทั้งในเรื่องการศึกษา การทำงาน ก่อให้เกิดการค้นหาทางออกของสังคม เช่น ในวัยเด็กปี 1935 เมื่อเขาถูกสั่งห้ามเล่นกับเด็กผิวขาวข้างบ้าน เขาเก็บความโกรธเคืองไว้ ในปี 1943 บนรถสาธารณะ เมื่อคนขับรถบอกให้เขายกที่นั่งให้คนผิวขาว (McClean, 2008) เป็นต้น มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ได้มีแนวคิดที่เป็นทางออกที่เป็นพลังต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในหน้าประวัติศาสตร์เพื่อความเท่าเทียมกัน ยุติธรรม และความเสมอภาค เขาได้สร้างแนวทางสันติวิธีสันติภาพในรูปแบบ 3 แนวคิดหลักๆ ตามแนวคิดของมหาตมะ คานธีกล่าวคือ สัตย์ หรือ สัจจะ คือ พระเป็นเจ้า (Satya) อหิงสา การฝึกและบังคับใจไม่ยอมให้มีการทำร้ายหรือแค้นผู้ใด (Ahimsa) และ สัตยาเคราะห์ การถือเพ่ง ไม่มีความเกลียดชัง มีความอดทน มีการสวดภาวนา (Satyagraha) การไม่ใช้ความรุนแรงก็คือ การสร้างความเป็นธรรมให้แก่ชีวิตทุกชนิดและทุกระดับ ไม่มีความเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามอยู่ในใจ เป็น

ประเด็นเรียกร้องที่ต้องเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ทนทุกข์ทรมานอดทนให้ถึงที่สุด (Gandhi, 1948) และยังสะท้อนการใช้หลักเมตตา ให้อภัย การมูทิตา กิจกรรมและพฤติกรรมที่แสดงออกสะท้อนถึงความระงับความโกรธ เป็นจุดยืน คือ ความจริง เพื่อรักษาการดำรงอยู่ของชนกลุ่มน้อย เสียงข้างน้อย หรือผู้ที่แตกต่าง การสร้างสมดุลความเท่าเทียม เพื่อที่จะมุ่งหน้าสู่เป้าหมายความสำเร็จของการบูรณาการต่อคนรุ่นใหม่ (Tochamnanvit, 2017) จากแนวคิดและการปฏิบัติของเขาทำให้คนอเมริกันทั้งผิวดำผิวขาวสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีศักดิ์ศรีจนถึงปัจจุบันนี้

ในทางพระพุทธศาสนาในยุคสมัยโบราณอินเดีย ก็มีการเอารัดเอาเปรียบหรือมีค่านิยมของวรรณะ 4 พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร และจัณฑาล ที่มีการจำกัดสิทธิความเท่าเทียมกัน อิสระเสรีภาพและมาตรฐานการครองชีพ หนทางการต่อสู้ต้องใช้ความอดทนและเสียสละในการทั้งนี้พระพุทธศาสนามีหลักยึดที่เน้นเรื่องกรรม คือการกระทำเป็นเกณฑ์วัดความดีความชั่ว กล่าวคือ เบญจศีล เบญจธรรม เป็นต้น เป็นหลักการพื้นฐานแห่งสังคมสันติสุขบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมการสร้างรูปแบบที่นำไปสู่ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ที่ยอมรับและเคารพกันที่การกระทำคือ เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ เว้นจากประพฤติดิฉันในกาม (P. A. Payutto, 2004) ละเว้นการพูดปด พูดแต่ความจริงละเว้นคำพูดที่ก่อให้เกิดโกรธและทะเลาะวิวาท พูดแต่คำที่ก่อให้เกิดความสามัคคีกัน เจริญสันติภาพละเว้นจากคำพูดที่หยาบ พูดแต่คำอ่อนหวาน มารยาทการเจรจา ละเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่สิ่งเป็นประโยชน์ (Chaibangyang, 2003) มีการตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน ตั้งอยู่บนความเพียรพยายามในฝึกคิด ฝึกละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส (Thai Tripitikas: 11/394/359-360)

จากแนวทางการต่อสู้เรียกร้องความเท่าเทียมกัน ลดความเหลื่อมล้ำของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดมุมมองเกี่ยวกับชนชั้นของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธศาสนาในการหาแนวทางที่จะปฏิเสธการกีดกันรังเกียจกันด้วยระบบชนชั้นวรรณะไปสู่สังคมแห่งความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หรือเพื่อเป็นการถอดบทเรียนในการสร้างแนวทางสู่การแก้ไขปัญหาสังคมเป็นองค์ความรู้แนวทางเชิงวิชาการแก่ผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และ พระพุทธศาสนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธศาสนา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัย จากหนังสือตำรา เอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมการนำเสนอเชิงพรรณนา มีวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นรวบรวมข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพและนักวิชาการทั่วไปโดยรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แยกออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ จากพระไตรปิฎก เป็นต้น
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย ภาคนิพนธ์ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตหนังสือพิมพ์และงานวิจัยเกี่ยวข้องกับประเด็นหัวข้อ

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมข้อมูลทั้งในด้านการศึกษา ด้านนิติศาสตร์ ด้านรัฐศาสตร์ ด้านศาสนา เป็นต้น เพื่อค้นหารูปแบบ แนวทาง วิธีการที่มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์และพระพุทธศาสนานำไปใช้เพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลนี้ได้ทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีการตรวจสอบ จัดประเภทว่าข้อมูลที่เก็บมาได้ มีความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใดหรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ก็จะนำข้อมูลมาจัดเป็นระบบหมวดหมู่ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้จัดระบบหมวดหมู่ของการวิเคราะห์เรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธศาสนาเพื่อสะท้อนแนวทางไปสู่การสร้างสังคมแห่งความเท่าเทียมกัน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในมุมมองของพระพุทธศาสนามองว่าศาสนาพราหมณ์ อินเดียมีการแบ่งแยกชนชั้นเป็นการแบ่งกลุ่มชนด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพเดียวกัน รายได้ อาชีพ การศึกษา อำนาจ หรือชาติตระกูล การจัดแบ่งบุคคลในสังคมออกเป็นชั้น (Class) เป็นลำดับชั้น (Grade) อันดับที่ใช้ให้เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่ง (Position) หรือสถานภาพ (Status) มีสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ อำนาจ อิทธิพลแบบแผนของชีวิตหรือได้รับยกย่องอยู่ในระดับเท่ากันสูงกว่าหรือต่ำกว่าบุคคลอื่น ๆ บริบทชนชั้นในสมัยพุทธกาลเรียกว่า วรรณะ แปลว่าสีผิวและชาติ ชนชั้นวรรณะได้วิวัฒนาการแบ่งออกเป็น 4 วรรณะคือพราหมณ์

(Brahmins) กษัตริย์ (Kshatriyas) แพศย์ (Vaishyas) ศูทร (Shudras) และนอกวรรณะคือ จัณฑาล (Untouchables) หลักคำสอนที่บัญญัติไว้อย่างแน่นอนตายตัว ผู้ที่เกิดในวรรณะไหนก็ต้องดำรงตนอยู่ในวรรณะนั้นตลอดไปบริบทของชนชั้นคือ

1. สภาพปัญหาของชนชั้น คือ ความไม่เท่าเทียมกัน มีการกีดกันกันและกันด้วยระบบความเชื่อ การประกอบอาชีพ มีความรังเกียจศักดิ์ศรีสถานภาพของกันและกัน ดังนั้น ลักษณะของชนชั้นวรรณะคือ ลักษณะการกีดกันรังเกียจ คือ การแต่งงานกับกลุ่มคนในชนชั้นเดียวกัน การกินอาหารจะต้องกินอาหารร่วมกันได้เฉพาะคนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกัน อาชีพที่บ่งบอกชนชั้นสถานะภาพ มีการกีดกันห้ามชนชั้นอื่นเข้ามาทำงานในสายงานของตนหลักเกณฑ์พื้นฐานในการแบ่งชนชั้น คือ ทรัพย์สมบัติ และรายได้หรือเศรษฐกิจ อำนาจ (Power) วงศ์ตระกูล อาชีพ ภูมิลำเนา ศาสนา

2. วิธีการสร้างความเท่าเทียมกันในเชิงวิชาการ ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเห็นในสังคม คือ

1. การผ่อนปรนหรือการสมานลักษณะ (Accommodation)
2. การกลืนกลาย (Assimilation) ในเรื่องทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม จนรู้สึกว่าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มเป็นอันเดียวกัน กระบวนการการกลืนกลาย ชนชั้นที่ด้อยกว่าจะเป็นผู้รับการกลืนกลายมากกว่า
3. ความร่วมมือ (Cooperation)
4. ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) แต่การตกลงเห็นพ้องต้องกันนั้นต้องเป็นเอกฉันท์

ในทั้ง 4 ทางเลือกดังกล่าว ในหลายๆ สังคม ได้ถูกนำมาใช้เพื่อชะลอลดทอนความขัดแย้งได้ เหตุเพราะทั้ง 4 ข้อนี้เป็นการตกลงที่เกิดจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้หันหน้าเข้าหากัน ดังนั้นข้อตกลงที่ดี หรือ การทำกิจกรรมร่วมกันที่ดีล้วนเป็นบันไดไปสู่การพัฒนาการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในโอกาสต่อไป ซึ่งแน่นอนว่า ถ้าไม่มีขั้นตอนแรกการแก้ไขปัญหาก็จะยุติจบลงทันทีที่หันโดยอ้อมเป็นได้ยาก

การหาทางออกของความขัดแย้งทางชนชั้น คือ การหาแนวทางวิธีการสู่การยกเลิกหรือปรับสังคมให้ไร้ชนชั้น ดังนั้นการปรับเปลี่ยนสังคมก็ต้องค่อยเป็นค่อยไป เช่น การยกเลิกกรรมสิทธิ์ การควบคุมอำนาจ ขจัดความขัดแย้งด้วยกฎระเบียบ กติกา หลีกเลี่ยงการแข่งขัน คือ หลีกเลี่ยงการขัดแย้ง และลดความไม่เสมอภาคด้วยการกระจายรายได้ การจัดการความขัดแย้งที่ดีจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของฝ่ายกรณีได้ทั้ง 2 ฝ่าย โดยเน้นประโยชน์สูงสุดและเกิดความเสียหายน้อยที่สุด (Phramaha Duangden Thitaṅṅo, 2018)

3. พุทธวิธีการเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน พระพุทธศาสนายอมรับฐานะและสิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้สังคมที่ดำรงอยู่ด้วยธรรมะ พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรม เกณฑ์ชี้วัดความดีความชั่ว เป็นศาสนากรรมวาที กิริยาวาที วิริยวาที, การฝึกฝนพัฒนาสติปัญญา, ความไม่ประมาท, หลีกเหตุปัจจัย, การมุ่งอิสรภาพ, การมุ่งประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวม (Thai Tripitikas: 13/186/218; 10/165/111) หลักฐานที่ชัดเจนที่สะท้อนความเท่าเทียมกันในสังคมสงฆ์ คือ ระบบการเคารพกราบไว้กันตามลำดับพรรษาที่บวชก่อน และการใช้ระบบสังฆทานใน

เรื่องทรัพย์สินของสงฆ์ ที่เป็นทรัพย์สินของกองกลาง พระสงฆ์ทุกรูปสามารถใช้ทรัพย์สินของสงฆ์ได้ทุกรูป ไม่ยึดครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์คนเดียว ในเชิงวัฒนธรรมและพฤติกรรมแล้ว สังคมชาวพุทธเป็นสังคมที่ดำเนินไปภายใต้กรอบของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักเงื่อนไขแห่งเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา คือ ศีล 5 ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่เพียงพอต่อวิถีชีวิตหรือต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมแก่ฐานะผู้ครองเรือน โดยแยกย่อยออกเป็นสุจริตสาม อย่าง คือ กายสุจริต 3 วาจสุจริต 3 มโนสุจริต 3 หรือเรียกว่า กุศลกรรมบถ 10 เป็นต้น

พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่มีระบบวรรณะ ไม่มีอภิสิทธิ มองเห็นโทษว่าการมีชนชั้นวรรณะเป็นความบกพร่องและความรุนแรงทางโครงสร้างสังคม (Socially Structural Violence) สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งและการเอารัดเอาเปรียบกัน (Yothiko, 2016) ไอแอน แมคเบตกล่าวไว้ในพุทธศาสนากับสันติภาพไว้ว่าพุทธศาสนาสอนการหลุดพ้น และตระหนักถึงอิสรภาพเป็นส่วนที่สำคัญในคุณค่าของความเป็นพุทธศาสนา และมีพิธีกรรมในคุณค่าของการนับให้คุณค่าของชีวิตไม่ใช่แค่มนุษย์ แต่หมายถึงการให้ความเมตตาต่อทุกชีวิตที่ต้องการความช่วยเหลืออีกด้วย (Mabbett, 1998) กล่าวคือ พระพุทธศาสนาส่งเสริมความเท่าเทียมกันได้เป็นอย่างดี เช่น เรื่องการยืนยันว่าทุกคนสามารถบรรลุนิพพานได้ เป็นต้น

พุทธวิธีการสร้างความเท่าเทียมกันด้วยศีล 5 เป็นหลักการพื้นฐานของชาวพุทธเพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขสามารถควบคุมกายวาจาให้สงบเรียบร้อยเว้นจากการประพฤติล่วงละเมิดก่อให้เกิดความเรียบร้อยแห่งปัจเจกบุคคลศีล 5 สะท้อนกรรม คือ ผลการกระทำ เป็นการวัดดีชั่วด้วยการกระทำ เป็นข้อกำหนด เมื่อบุคคลรักษาศีล 5 ได้มันคงย่อมเกิดเป็นความสงบเรียบร้อยแห่งปัจเจกบุคคลอันจะส่งผลโดยตรงต่อสังคม ความประพฤติชอบทางกายและวาจา เป็นข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว

เบญจธรรม แปลว่า ธรรมอันดีงาม หมายถึง คุณธรรมที่ดีงาม ธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติของภิกษุสงฆ์ ผู้ประพฤติเบญจธรรม ชีวิตย่อมสงบสุข ไม่มีเวรภัย ไม่มีศัตรู โดยตรงคือการเว้นจากฆ่าสัตว์ จากลักทรัพย์ จากพูดเท็จ จากดื่มสุราเมรัย และประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากเมถุนธรรม โดยอ้อมได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรมเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นที่ทำให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ และต่างจากสัตว์โลกประเภทอื่น เรียกเบญจธรรม ว่ามนุษย์ธรรม เป็นธรรมดีหรือธรรมที่สะอาด เพราะกำจัดธรรมที่ไม่สะอาดมีราคะ โทสะ โมหะได้ อีกนัยหนึ่ง หมายถึง เบญจธรรมเป็นธรรมที่คู่กับศีลห้าเรียกว่าภิกษุธรรมแปลว่าธรรมงามเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้งดงามสร้างอภัยตัตถิยาศัยที่ดีสรุปคือ ทั้งเบญจศีล และเบญจธรรม นับเป็นหลักการ และวิธีการต่อต้านยกเลิกแนวคิดเรื่องชนชั้นวรรณะเป็นชุดแนวคิดที่ส่งเสริมเน้นที่การประพฤติเพื่อความดีงาม ศีลข้อ 1 เว้นจากปาณาติบาตคู่กับเมตตากรุณา ศีลข้อ 2 เว้นจากอกุศลนาทานคู่กับสัมมาอาชีวะหรือทาน ศีลข้อ 3 เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจารคู่กับกามสังวรหรือ สทวารสันโดษ ศีลข้อ 4 เว้นจากมุสาวาทคู่กับสัจจะและศีลข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัยคู่กับสติสัมปชัญญะหรืออปปมาทะ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่ามาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ เกิดในยุคที่คนผิวดำในทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกายังไม่ได้มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับคนผิวขาว วิธีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนผิวดำและผิวขาวมีความแตกต่างกัน เช่น เมื่อคนผิวดำเดินทางด้วยรถสาธารณะ คนผิวดำจะต้องนั่งบนเก้าอี้ในตอนที่ท้ายสุดของรถสาธารณะ คนผิวดำไม่สามารถนั่งข้างๆ หรือนั่งปะปนกับคนผิวขาวได้ ค่านิยมความแตกต่างดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เสมอเหมือนกัน เช่น ร้านอาหารคนผิวขาวจะไม่ขายอาหารให้คนผิวดำ โรงเรียนก็ถูกแบ่งประเภทสำหรับคนผิวขาวและผิวดำ เป็นต้น ในสังคมจึงเกิดระบบที่เรียกว่า segregation หรือ การแบ่งแยกคนออกเป็นกลุ่มๆ ด้วยเหตุผลด้านเชื้อชาติ ศาสนา กล่าวโดยรวมแล้ว สีผิว คือ บริบทสะท้อนชนชั้นวรรณะทางสังคม คือ

1. วิธีการต่อสู้เรียกร้องความเท่าเทียม มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ แสดงปาฐกถา ให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์และให้สัมภาษณ์ทางวิทยุ โทรทัศน์และผู้แทนสื่อมวลชน ในการพูดหรือให้สัมภาษณ์ เขาใช้หัวข้อหลักใหญ่ๆ ในการต่อสู้เรียกร้องความเท่าเทียมกัน คือ การต่อสู้แบบสันติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความรับผิดชอบของบุคคลและส่วนรวม ราคาของเสรีภาพ ในตอนหลังๆ นี้เขาย้ำถึงเรื่องการแบ่งสีผิวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปันส่วนความมั่งคั่งอย่างไม่เป็นธรรม และอันตรายของสงครามนิวเคลียร์

2. ยึดมั่นในหลักเสรีภาพสู่ความเท่าเทียม บทบาทการต่อสู้ของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ มีหลายมิติ คือ ก. ด้านศาสนาเป็นศาสนาจารย์หรือหมอสอนศาสนาที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาเป็นนักเทศน์ที่มีความสามารถในการพูดได้อย่างยอดเยี่ยม ข. ด้านการปฏิรูปความเชื่อ สุนทรพจน์ของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง ข้าพเจ้ามีความฝัน (National archive, 1963) ได้ประกาศว่าอเมริกาจะปราศจากความลำเอียงและไม่มีอคติต่อคนผิวสี แต่เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนผิวขาวและผิวดำยังคงเกิดขึ้นอีกหลายครั้ง ทำให้เกิดแรงสนับสนุนสิทธิแห่งความเท่าเทียมกันของคนผิวดำช่วยกดดันให้นายลินดอน บี จอห์นสัน ประธานาธิบดี ยินยอมออกกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในสหรัฐอเมริกา จำนวน 2 ฉบับ หลังจากนั้นยังเน้นการรณรงค์ให้มีการปรับปรุงสภาพสังคมของคนผิวดำและคนยากจนในภาคเหนือของประเทศ ได้รณรงค์ต่อต้านการทำสงครามเวียดนามและการจัดการชุมนุมใหญ่ในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. อีกครั้งหนึ่ง มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์กลายเป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านเพื่อความยุติธรรมทางเชื้อชาติจวบจนทุกวันนี้จุดยืนที่เข้มแข็ง คือ

2.1 การเรียนรู้แสวงหาปัญญา ความรักมีอำนาจมากกว่าความเกลียด “love was more powerful than hate) ถ้าคุณรักศัตรูของคุณได้ คุณจะชนะพวกเขา if you love your enemies, you can beat them” มาร์ติน ลูเธอร์ คิงจูเนียร์ฝังแน่นกับแนวคิดนี้มาก มาร์ติน ลูเธอร์ คิงจูเนียร์ ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยบอสตัน เขากล่าว “ในตอนจบเขาจะต้องหยุดยั้งการแบ่งแยกให้ได้” การคว่ำบาตรรถสาธารณะเป็นไปปีกว่าๆ (สามร้อยแปดสิบเอ็ดวัน) คนผิวดำมากมายถูกจับเข้าคุก มาร์ติน ลูเธอร์ คิงจูเนียร์ก็โดนไปด้วย คนผิวขาวโกรธมาร์ติน ลูเธอร์ คิงจูเนียร์ และคิดว่าเขาเป็นตัวอันตราย คินหนึ่งหน้าบ้านมาร์ติน ลูเธอร์ คิงจูเนียร์ก็โดนวางระเบิด โชคดีไม่มีใครได้รับบาดเจ็บ

2.2 ยืนหยัดในหลักการความยุติธรรมเท่าเทียม การประท้วงก็มีปัญหาเหมือนกัน การโดนจับขังคุก ทำให้หลายคนตกงาน มันเป็นช่วงเวลาที่ยากสำหรับครอบครัวคนผิวดำ เมื่อคุณพ่อคุณแม่ติดคุก มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์จึงได้ความคิดใหม่ว่า “ทำไมเราไม่ชวนคนหนุ่มสาวมาร่วมประท้วง” ประชาธิปไตยคนดีได้พยายามจะผ่านกฎหมายสิทธิพลเมือง ผู้นำสิทธิพลเมืองจัดการเดินขบวนที่ใหญ่ที่สุดที่จะสนับสนุนประธานาธิบดี พวกเขาต้องการให้คนทั่วประเทศเดินทางไปทิวอิงตันดีซี และเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียม (Equal rights) สำหรับคนผิวดำและวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2506 มากกว่าสองแสนห้าหมื่นคนมาชุมนุมที่อนุสรณ์สถานลินคอล์น (Lincoln Memorial)

2.3 อมตะสัจจะสุนทรพจน์การขานรับของมวลชน มีทั้งเพลงและมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ลูกขึ้นและแสดงวาทกรรม สุนทรพจน์ที่เยี่ยมที่สุดในชีวิตของเขา เกี่ยวกับความฝัน ที่ว่าคนผิวขาวและผิวดำจะเท่าเทียมกันและอยู่ด้วยกันอย่างสันติภาพ สุนทรพจน์นี้ถูกถ่ายทอดไปทั่วโลก ผู้คนร้องไห้ไปกับคำพูด และพวกเขาเชื่อมั่นว่าสิ่งต่างๆต้องเปลี่ยนไปนับจากช่วงเวลานี้ ประเทศเต็มไปด้วยความหวังสำหรับอนาคต สุนทรพจน์กล่าวว่า “ข้าพเจ้าฝันว่า วันหนึ่งลูกเล็กๆสีคนของข้าพเจ้าจะได้อยู่ในประเทศซึ่งเขาจะไม่ถูกพิจารณาด้วยสีของผิว แต่ด้วยคุณสมบัติประจำตัวของเขาเอง และด้วยศรัทธาอันนี้ เราจะสามารถแปรเสียงที่แปร่งไม่ลงรอยกันในประเทศเรา ให้กลายเป็นดุริยางค์อันไพเราะแห่งภราดรภาพ และด้วยศรัทธาอันนี้ เราจะสามารถทำงานด้วยกัน สวดมนต์ด้วยกัน ต่อสู้ด้วยกัน ติดคุกด้วยกัน ยืนหยัดต่อสู้เพื่อเสรีภาพด้วยกัน โดยตระหนักว่าเราจะมีเสรีในวันหนึ่งสุนทรพจน์ความยาว 17 นาทีนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักหมุดที่สำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิพลเมืองแบบสันติในสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นสุนทรพจน์ที่ประกาศว่าความเท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่ชัดเจนอยู่แล้วทั้งในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ในเจตนารมณ์ของผู้ก่อตั้งประเทศ และในความเป็นมนุษย์ที่มาแต่กำเนิดและสุนทรพจน์นี้ยังแผ่ดวงแสงเส้นทางสู่การเคลื่อนไหวอย่างสันติเพราะในสุนทรพจน์นี้ พูดถึงแต่ความฝันและความเท่าเทียมกันโดยไม่ได้พูดถึงการต่อสู้ที่ต้องใช้ความรุนแรง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการต่อต้านชนชั้นเพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และ พระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้

1. สร้างความรัก เว้นการทำร้ายเบียดเบียนกันแนวคิดหลักอหิงสา ส่วนทางพระพุทธศาสนายึดหลักศีลข้อที่ 1 ว่าด้วยการไม่ฆ่าไม่เบียดเบียนกัน คือ มีเมตตา และยึดหลักอหิงสาที่มีวิถีในความกล้าหาญ อดทนต่อสู้ เริ่มต้นด้วยการไม่เห็นแก่ตัว การอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเสมอภาคสมณะ ถ่อมตน เรียบง่าย ติดดิน ไม่ทะเยอทะยาน มีความหนักแน่น จริ่งใจ เน้นการไม่ใช้ความรุนแรง ความเมตตาต่อศัตรู เพื่อให้ศัตรูกลับกลายมาเป็นมิตร หรือที่ทุกคนรู้จักในนามว่า “อหิงสาสัตยาเคราะห์ หรือการดื้อแพ่ง โดยไม่ใช้กำลังหรืออาวุธเข้าต่อสู้ ซึ่งต้องใช้ความอดทนเห็นใจฝ่ายปรปักษ์ และการยอมรับทุกข์ด้วยตนเอง เพราะหากเราใช้ความรุนแรงแล้ว จะเป็นดังคำพูดที่ว่า “ผู้ฆ่าย่อมได้รับการฆ่าตอบ ผู้ชนะย่อมได้รับการชนะตอบ ผู้ด่าย่อมได้รับการด่าตอบและผู้โกรธ

เกลียดยอมได้รับความโกรธ เกลียดตอบ ฉะนั้น เพราะความหมั่นเวียนแห่งกรรม ผู้แย้งซึ่งนั้น ย่อมถูกเขากลับแย้ง ซึ่งคืน” (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2016)

2. เคารพสิทธิ เสรีภาพ และความยุติธรรมเท่าเทียม และมโนธรรม ควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งการดรามภาพ

3. การเคารพให้เกียรติยอมรับความแตกต่าง สันติที่แท้จริงและเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือสันติภายใน

4. การไม่ว่าร้าย เสียตสี ปุกปั่นยุยง ยึดแนวคิดหลักๆ ตามมหาตมะ คานธีกล่าวคือ สัตย์ หรือ สัจจะ คือ พระเป็นเจ้า (Satya) อหิงสา การฝึกและบังคับใจไม่ยอมให้มีการทำร้ายหรือแค้นผู้ใด (Ahimsa) สัตยาเคราะห์หรือพลังแห่งสัจจะการดื้อแพ่ง ไม่มีความเกลียดชัง มีความอดทน มีการสวดภาวนา (Satyagraha) การไม่ว่าร้ายเสียตสี ปุกปั่นยุยงใช้ปิยวาจา วาทกรรมและแนวคิดเป็นเนื้อเดียวกัน สัจจะที่ท่านเป็น ไม่ฆ่าไม่เบียดเบียน เปรียบเทียบแนวทางการต่อสู้การเรียกร้อง คือ เป็นผู้มีความสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้บุคคลทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม”

5. การให้ปัญญาเรียนรู้เข้าใจซึ่งกันและกัน คือหลักโยนิโสมนสิการ (ความคิดใคร่ครวญแบบยล) และการปฏิบัติอย่างสันติ การขัดแย้งอย่างสงบและดื้อแพ่ง

6.ความสามัคคีเป็นหนึ่งในเดียวกับการสร้าง “กติการ่วม” พลังที่เกิดจากการร่วมกันคิด และร่วมกันกระทำ” จนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

7. เกณฑ์วัดพื้นฐานจริยธรรมด้วยการกระทำ อุดมคติที่ว่า”สักวันเราทุกผิวสีจะต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน” อย่างที่เขากล่าวไว้ในสุนทรพจน์ “I have a dream” ที่ลือชื่อ อุดมการณ์เป้าหมายครั้งนั้นของเขาได้แผ่ขยายไปในคนหมู่มากโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา และแผ่ขยายไปทั่วโลก สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สอนเรื่องหลักกรรม คนเราจะดีจะชั่ววัดกันที่กระทำการ กล่าวคือ อกุศลกรรมบถ เป็นเครื่องสะท้อนความดีความชั่ว

8. สังคมสันติสุขบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมการต่อต้านระบบชนชั้น ก่อให้เกิดวิถีสันติภาพ 3 ด้าน คือสันติภาพทางกาย สันติภาพทางวาจาสันติภาพทางใจ

ในส่วนของความแตกต่างของแนวคิดและวิธีการของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ กับพระพุทธศาสนา คือ มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ไม่เรียกร้องการสร้าง ความเท่าเทียมกันด้วยระบบทรัพย์สินส่วนกลาง ยังคงเคารพในสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลที่แต่ละคนมีหามาได้ด้วยความสามารถของตน ไม่ออกกฎหมายยกเลิกกรรมสิทธิ์หรือยึดทรัพย์สินส่วนเกินที่คนผิวขาวสะสมเป็นต้นทุน ไม่นำอิทธิพลความเชื่อทางศาสนามาเป็นเกาะป้องกันหรือเป็นเหตุข้ออ้างความจำเป็นเพื่อสร้างการยอมรับ แม้ว่ามาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์จะเป็นบาทหลวงก็ตาม เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบของนักสู้สันติวิธี มีความอดทน อดทนต่อความยากลำบากในการทำงาน อดทนต่อความลำบากทางกาย การอดทนอดกลั้นต่อการถูกกระหนาบกระแทก และที่สำคัญที่สุดคือ การเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน เสียสละความสุขความพอใจของตน ขวนขวายช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ และที่สำคัญคือการเสียสละชีวิตเพื่อแลกมาซึ่งความยุติธรรมเท่าเทียมกันทางสังคม เพื่อก้าวไปสู่เป็นสังคมแห่งเสรีภาพและยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ว.วชิรเมธี ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า องค์รวมแห่งสันติภาพ ไว้ว่าพุทธศาสนาคือศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะศาสนาพุทธไม่ส่งเสริมให้มีการเข่นฆ่ากัน หรือการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาทุกรูปแบบ เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา คือ สันติภาพ หรือคำว่า อหิงสา ปรมิ อัมโม แปลว่า การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นยอดแห่งธรรม (V.Vajiramedhi, 2013) และ สอดคล้องกับวิศรา ภาณุวัฒน์ ที่ได้ให้หลักการไว้ว่า เส้นทางชีวิตของรัฐบาลแห่งสันติภาพผู้เป็นที่รักและทรงอิทธิพลระดับโลก โดยได้สรุปแนวคิดของบุคคลที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งปัจจัยที่ทำให้เขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้เดินตาม ซึ่งได้แก่ความคิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น โดยเสียความสุขส่วนตน อุทิศชีวิตเพื่อสร้างสันติภาพแก่คนส่วนใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นหลักการของผู้นำด้านสันติภาพ (Panuwat, 2014)

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการสร้างสันติภาพของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธเจ้า มีหลักการ มีวิธีการและเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งทุกหมู่เหล่า ไม่จำกัดเชื้อชาติ สะท้อนคุณลักษณะของผู้นำแห่งสันติภาพ คือ

1. **ผู้นำต้องเสียสละ** วัดผู้นำสันติภาพต้องวัดที่การเสียสละ เสียสละตนเอง ด้วยการฝึกฝนตนเองตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการถูกจองจำในคุก การแสดงความกล้าหาญในหลักการ ปราศจากความขลาดกลัว ให้อภัย ยืนหยัดต่อสู้เพื่อประชาชนที่ต้องการศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน
2. **การพูดให้ความหวังให้แรงจูงใจ** นักสันติภาพต้องรู้จักพูดอธิบายหลักการ ชี้ช่องบอกทางออกให้ความหวัง ให้ความเชื่อมั่นศรัทธา และแรงบันดาลใจได้
3. **การทำประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่นเป็นเป้าหมายแรก** นักสันติภาพต้องมองเห็นความทุกข์ของคนอื่นดุจดังความทุกข์ของตนเอง ไม่นิ่งดูดายนิ่งเฉยต่อความอยุติธรรมต่างๆ
4. **เท่าติดดินเข้าถึงสัมผัสได้ง่าย** นักสันติภาพต้องมีวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์เท่ากัน ไม่แบ่งแยกสูงต่ำจากชาติตระกูลหรือสถานทางสังคม แต่ต้องวางตัวเข้าถึงผู้อื่นดุจดังญาติของตนเพราะทั้งมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธเจ้าต่างก็อุทิศตนเพื่องานสังคมสงเคราะห์ งานด้านสาธารณสุข และงานด้านสิทธิ

มนุษยชน เช่น มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ให้ความช่วยเหลือคนยากจน คนด้อยโอกาสรากหญ้า เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าแม้จะไม่มีตำแหน่งใดๆ เขาก็ยังคงปฏิบัติตนในฐานะผู้ให้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. ผู้นำการเมืองการปกครองควรนำไปแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชนสังคมที่มีความหลากหลายด้านพหุวัฒนธรรม เพื่อการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน

2. ผู้นำศาสนาควรยึดมั่นในหลักของความดีงามที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่นำศาสนาตกเป็นเครื่องมือของผู้นำการเมืองที่แสวงหาอำนาจและผลประโยชน์

3. สถาบัน องค์การ ที่บังคับใช้กฎหมาย หรือควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างเท่าเทียมกัน

3. ผู้นำการเมืองการปกครองควรนำแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นไปใช้ประโยชน์กับผู้นำและสถาบันภายใต้กฎหมายที่ผ่านการปรับปรุงและยอมรับว่ากฎหมายที่สะท้อนความเท่าเทียมกันแล้ว

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ที่ควรจะค้นคว้าและทำการศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเสรีภาพของ มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และพระพุทธเจ้า

2. ศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักปิยวาจาเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจของ มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ และของพระพุทธเจ้า

3. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้านโครงสร้างด้วยหลักพุทธสันติวิธีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย

References

Chaibangyang, P. (2003). *Thammathibai Book 1*. Bangkok: Tipvisit Press.

Christopher, M. (1996). *The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict*. (2nd ed.). San Francisco. CA: Jossey-Bass Publishers.

Gandhi, M. (1948). *Non-Violence in peace & War*, (Vol. 1). Ahmedabad: Navajivan publishing House.

Mabbett, I. (1998). *Buddhism and freedom*. New York: Cambridge University Press.

Mclean, A. (2008). *Martin Luther King*. United Kingdom: Oxford University Press.

- Mahachulalongkorn University. (1996). *Thai Tripitikas*. Bangkok: MCU Press.
- National Archives, (1963). *I have a dream*. Retrieved January 29, 2019, from <https://www.archives.gov/files/press/exhibits/dream-speech.pdf>
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto.) (2004). *Buddha Dhamma*. Bangkok: MCU Press.
- Panuwat, W. (2014). *Nelson Mandela*. Bangkok: Saengdao Press, preface.
- Phramaha Hansa Dhammahāso, (2016). Peace Studies: The Buddhist Path to World peace. *Journal of MCU peace Studies*, 4 (sp1), 1-9
- Phramaha Duangden Thitañño et al. (2018). Philosophy of Conflicts. *Journal of Mcu Peace Studies*. 6(1), 284-292
- Yothiko, Y. (2016). The Buddha's Altruistic Treatment toward the lower class. *Journal of Dhammatat*, 16(3), 122-131.
- Tochamnanvit, T. (2017). *A comparative Study of Equality Building Model Between Martin Luther King, Jr., and Four castes of the Buddha*. *Oxford Symposium on Religious Studies*, 2nd. Oxford, United Kingdom: St Hilda College University of Oxford
- V.Vajiramedhi. (N/A). *Think, Write, Change world*. Chaing Rai: Raicherntawan.
- V.Vajiramedhi. (2013). *Peace Buddhism*. Retrieved January 29, 2019, from <https://www.youtube.com/watch?v=IYO2LxQTCdo&list=ULIYO2LxQTCdo&index=681>
- Wikipedia. (2020). Retrieved January 2, 2019, from <https://th.wikipedia.org/wiki/.....A2%E0%B8%A3%E0%B9%8C>

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี:

ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ*

A Judicial Public Mediation Model for People by Buddhist Peaceful Means:

Case Study of Sawai Sub-District, Prang Ku District, Sri Sa Ket Province

¹ธปภัค บุรณะสิงห์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Thapaphat Buranasing, Phramaha Hansa Dhammahaso and Phra Pramote Vadakovito

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

Corresponding Author. Email: roengbu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ข้าราชการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 35 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน คือ กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 9 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น 2 คน 2) ข้าราชการ 4 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านกระบวนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากในพื้นที่และนำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของ ตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ สามารถออกแบบมาเป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย (1) หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย การสมัครใจของทุกฝ่าย การผ่อนปรนให้แก่กัน การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคู่กรณี และการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ (2) ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ เปิดเวทีพูดคุยด้วยพระมหาวีร จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร สร้างทางเลือกโดยไม่มีอคติ และจบลงด้วยดีบนสามัคคีธรรม

คำสำคัญ: รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท; ภาคประชาชน; พุทธสันติวิธี

* Received March 11, 2020; Revised May 24, 2020; Accepted May 27, 2020

Abstract

This article of research aims to present a model of public mediation by Buddhist peaceful mean for case study of Sawai Sub-district Prang Ku district, Sri Sa Ket province. The model of qualitative research by the Key Informants are selected amount of 35 community leaders in Sa Wai Sub-District which includes 1) Community leaders comprising one Sub-district Headman, 9 Village Headmen, 13 Assistant Village Headmen, 2 communities' leaders 2) 4 government officials. 3) 7 specialist on conflict resolution The method applied in this research is the utilization of in-depth interviews developed and verified by specialists. Data collected from a field is analyzed into the research and elaborated in a form of descriptive writing.

The result of research was found that a judicial public mediation model by Buddhist by peaceful means in Sawai Sub-district Prang Ku district, Sri Sa Ket province can be used as a role model of Public mediation by Buddhist peaceful means which consists of the following key factors (1) Mediation principles consists of voluntariness of concerned parties, flexibility of each others, relationship restoration among parties, and case termination with satisfaction (2) Steps of public mediation by Buddhist peaceful mean consists of analyzing of problem following the Four Noble Truths, opening a dialogue following the Four Principles of Virtuous Existence, organizing a panel in a friendly manner, creating an alternative without bias, and ending with harmony.

Keywords: A Judicial Public Mediation Model; People; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ในปัจจุบันสภาพสังคมไทยค่อนข้างมีความวุ่นวาย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนไทยกำลังกลายเป็นสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยเน้นการพึ่งพาอาศัยกันเหมือนสังคมแต่ก่อน ทำให้ต่างคนต่างมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว แย่งชิงสิ่งต่าง ๆ เข้าหาตัวเองไม่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุที่ทำให้สังคมเสื่อมลง หากคนในสังคมไม่ช่วยกันเร่งปลูกฝัง ศีลธรรมและจริยธรรม รวมไปถึงค่านิยมให้แก่คนในสังคมให้ยึดหลักศีลธรรมและจริยธรรม ก็จะทำให้สังคมปัจจุบันเกิดปัญหาด้านจริยธรรมและศีลธรรมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น สังคมไม่ใส่ใจต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เน้นการพัฒนาให้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นหลัก ซึ่งการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติหลายประการ ล้วนเกิดขึ้นจากความขัดแย้ง (Limparangsri, 2017) และอาจทำให้ประเทศไทยต้องประสบกับ ภาวะความแตกแยกอันอาจก่อให้เกิดวิกฤติความอ่อนแอของสังคมได้ในที่สุด นักวิชาการและผู้ขับเคลื่อนงานด้านสันติวิธีเห็นพ้องกันว่าความแตกต่างเป็นเรื่องปกติในสังคม แต่ความรุนแรงเป็น

สิ่งที่ไม่พึงประสงค์ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการป้องกันและจัดการกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น และที่สำคัญคือเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้น ควรควบคุมความขัดแย้งไม่ให้ขยายตัวและจัดการความขัดแย้งได้ เพราะไม่เช่นนั้น ความขัดแย้งในสังคมไทยเกิดขึ้นและดำรงอยู่ตลอดเวลาและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นภายใต้บริบทสังคมไทยที่มีการพัฒนาทางวัตถุอย่างต่อเนื่อง (Pratheuangrattana, 2019)

แนวทางการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนของสังคมไทยที่ผ่านมา ยังคงมุ่งเน้นให้ประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาข้อพิพาทเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยเข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้วยคนในชุมชนตามแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) ซึ่งเป็นแนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่ออุดช่องว่างของระบบยุติธรรมกระแสหลัก ด้วยการให้ชุมชนแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน (Suksomjit, 2018) ซึ่งยุติธรรมชุมชนจะให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเพื่อเน้นการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยของคนในชุมชนและผลประโยชน์ร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (Chumpa, 2014) โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินงาน โดยออกเป็นข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้านได้ ซึ่งเป็นกลไกชุมชนเช่นกับประเทศฟิลิปปินส์ที่มีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชนในหมู่บ้าน (บาร์ังไกย์) เรียกว่าระบบยุติธรรมของบาร์ังไกย์ (Barangay Justice System) เป็นหน่วยงานท้องถิ่นเทียบเท่าหมู่บ้านโดยใช้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Wattanasub, 2012) แต่สถานการณ์ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนก็ยังมีแนวโน้มที่ลดน้อยลง ทั้งที่ปัจจุบันสังคมทุกภาคส่วนกำลังต้องการแสวงหาทางออกของการจัดการกับปัญหาของประเทศชาติเพื่อให้เกิดความสงบสุขของคนในประเทศ เพราะเริ่มตระหนักตรงกันว่า การใช้วิธีจัดการความขัดแย้งโดยกระบวนการศาล อาจไม่ใช่วิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่ดีที่สุด เพราะนอกจากกระบวนการศาลจะไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งให้หมดไปได้แล้ว ยังก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งลูกกลามกลายเป็นความเค้นระหว่างครอบครัวและญาติพี่น้องของคู่พิพาท เป็นความขัดแย้งเรื้อรังไม่มีวันจบสิ้น ดังนั้น การนำวิธีการไกล่เกลี่ย (Mediation) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทยจึงมีความจำเป็นกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งในโลกตะวันตกใช้หลักการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตั้งแต่หลักการชี้แนะ หลักการสมัครใจที่แท้จริง หลักการยุติข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่ความ หลักการไม่พิจารณาความถูกต้องในข้อกฎหมาย และต่างผ่อนปรนให้แก่กัน และหลักการเป็นความลับ (Kumpan, 2014) ซึ่งหลักการดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาผู้นำหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สอดคล้องกับบริบทในสังคมไทยได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้นำหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยให้สามารถเป็นคนกลางและมีความรู้ข้อกฎหมายดีพอควร โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อให้ผู้นำหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถช่วยอำนวยความสะดวกเจรจาระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีให้หาทางออกร่วมกัน เพื่อตัดสินใจยุติข้อพิพาทกันได้ชุมชน (Uprasert, 2013) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ดร. เบอร์นาร์ด เมเยอร์ แห่ง CDR Associates องค์กรด้านการจัดการความขัดแย้งแห่งอเมริกา ที่มองว่าผู้นำหมู่บ้าน

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีความสามารถในการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อให้คำปรึกษาแก่คู่กรณี ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ (Bernard, 2010) โดยทางพระพุทธศาสนามีเป้าหมายต่อการใช้ชีวิตที่ “สงบสุข” ดังพุทธพจน์ที่ว่า “นัตถิ สันติ ปะรัง สุขัง แปลว่า สุขอื่นเสมอด้วยความสงบไม่มี” ความสงบตามเจตนารมณ์พุทธจึงเป็นเป้าหมายการใช้ชีวิตในฐานะมนุษย์ที่จะพึงมีในสังคม รวมทั้งมีความหมายถึงการปรองดองที่ควรนำมาเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติในสังคมไทย ด้วยความหวังต่อความสงบสุขด้วยเช่นกัน ทำให้มีนักวิชาการและผู้ขับเคลื่อนงานด้านสันติวิธีพยายามสร้างสันติสุขในชุมชน โดยใช้หลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้มีความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้นเป็นนิติกรชุมชนต้นแบบในตำบลสวาย อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อร่วมจัดการปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง (Wongkamheang, 2019) แต่อย่างไรก็ตามชุมชนตำบลสวาย ก็ยังมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นต่อเนื่องเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในหลายกรณี อาทิ การกักขังเงิน การบุกรุกแนวเขตที่ดินทำกิน รวมไปถึงการทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน โดยความขัดแย้งจะถูกจัดการโดยผู้นำชุมชนเป็นคนกลางช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย แต่ก็ยังมีบางกลุ่มไม่ต้องการไกล่เกลี่ย หรือบางครั้งเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วก็ไม่สามารถยุติได้โดยคนกลาง ก็ทำให้เรื่องพิพาทต้องขึ้นโรงขึ้นศาล ทำให้เสียเงิน เสียเวลาและเสียความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน อีกทั้ง ผู้นำชุมชนดังกล่าวได้สะท้อนความต้องการเป็นข้อเสนอแนะให้ควรมีหน่วยงานในการให้การสนับสนุน ดูแลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะการนำไปปฏิบัติ ควรให้กระทรวงยุติธรรมเข้ามาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานของผู้นำชุมชนกลุ่มดังกล่าวโดยตรง เพื่อให้ผู้นำชุมชนเกิดเข้มแข็ง เกิดพัฒนาและขยายผลไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ได้

ผู้นำชุมชนจึงนับได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากเป็นที่ยอมรับนับถือโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางธรรมชาติ เพราะบุคคลที่จะเข้าไปจัดการความขัดแย้งได้ ต้องมีต้นทุนทางสังคมสูง และบุคคลเหล่านี้อาจจะมียุทธวิธีต่อความคิดหรือการกระทำของคู่กรณี ทำให้สิ่งที่คนกลางพึงตระหนักก็คือ มาตรฐานความเป็นกลางปราศจากอคติต่อคู่กรณี (PhraMaha hansa Dhammahas, 2011) ดังนั้น แนวทางแก้ปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตำบลสวาย จำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้นำชุมชนที่เป็นที่เคารพนับถือยอมรับของชุมชน เกิดความรู้ ทักษะตามหลักการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ทำให้ความขัดแย้งหรือปัญหาเล็กน้อยในพื้นที่กลายเป็นคดีพิพาทระหว่างคนในชุมชนต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล หรือมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกันตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก นำมาซึ่งการสูญเสียเงิน เสียเวลา เสียความรู้สึกต่อคู่พิพาท กระทั่งความสัมพันธ์ที่ระหว่งครอบครัวและความรักความสามัคคีกันภายในชุมชนได้ ประกอบกับปัจจุบันได้มีกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนหรือโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กำหนดให้มีหลักการและขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างชัดเจนและมีมาตรฐานในการพัฒนาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อให้เป็นแกนหลักของชุมชนที่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาความ

ขัดแย้งในชุมชนได้ดีขึ้นและมีความเชื่อมโยงกับกลไกต่าง ๆ ของชุมชนในการจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีหน่วยงานภาครัฐคอยให้การสนับสนุน กำกับ ดูแลและอุดหนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้ดำเนินงานด้านการจัดการความขัดแย้งของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

บทความวิจัยนี้ ต้องการนำเสนอรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ที่ได้จากการศึกษาการบูรณาการหลักพุทธสันติวิธีกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสากล เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีหลักการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีในพื้นที่ตำบลสวายและอาจนำไปขยายในพื้นที่อื่น ๆ อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในชุมชนของสังคมไทย เพื่อให้เกิดการยอมรับของคู่ขัดแย้งทุกฝ่ายนำความสันติสุขกลับสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของ ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวิธีการเกี่ยวกับรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสากล และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยหลักพุทธสันติวิธี ที่สามารถนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และทำการการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงสภาพความขัดแย้งและปัญหาของรูปแบบการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชนในชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่เป้าหมาย ตลอดจนทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำชุมชน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก เน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) คือ ผู้นำชุมชนในตำบลสวาย ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยการใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 35 คน โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนที่เป็นกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 9 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น 2 คน 2) ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง 4 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในการทำงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำท้องที่และท้องถิ่นในตำบลสวาย และกลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาสภาพความขัดแย้ง หลักการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แนวทางพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ทำการตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษาแล้ว จึงนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ศึกษาสภาพความขัดแย้งและปัญหาของรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในชุมชนตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และข้อมูลพื้นฐานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตำบลสวาย

2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะเจาะจง อันประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำท้องที่และท้องถิ่นในตำบลสวาย และกลุ่มข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ

3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) และการตรวจสอบ รับรองรูปแบบที่ศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี และผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธี จำนวน 7 ท่าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเพื่อนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาเนื้อหาประกอบภาพและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการทำงานให้เป็นไปตามแนวทางของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนอื่น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

จากรูปแบบดังกล่าว สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. หลักการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย หลักการสมัครใจของทุกฝ่ายทุกคน หลักการผ่อนปรนให้แก่กัน หลักการฟื้นฟูสานสัมพันธ์ของคู่กรณี และหลักการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หลักการสมัครใจของทุกฝ่ายทุกคน การใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนเป็นดำเนินการที่เน้นวิธีชุมชนเป็นหลัก โดยผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทจะไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาท (Uprasert, 2008) หรือไม่มีข้อบังคับใด ๆ ให้คู่กรณีต้องเข้าร่วมใกล้เคียงข้อพิพาท โดยกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกิดขึ้นได้ด้วยการตัดสินใจของคู่กรณีเป็นสำคัญโดยคู่กรณีทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าร่วมเจรจาใกล้เคียงข้อพิพาทตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท

2) หลักการผ่อนปรนให้แก่กัน การใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนจะเน้นการเสนอแนะให้คู่กรณีมองไปข้างหน้าในอนาคตที่ต้องอยู่อาศัยใกล้ชิดกันในชุมชนเดียวกัน มากกว่าการมองย้อนกลับไปว่าให้ถูกใครผิดหรือใครถูก โดยในการใกล้เคียงนั้นจะเน้นให้คู่กรณีผ่อนปรนให้แก่กัน เพื่อให้เกิดบรรยากาศแห่งการฟังความคิดเห็นอย่างเข้าใจกัน รับฟังความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี (Wattanasub, 2012)

3) หลักการฟื้นฟูสานสัมพันธ์ของคู่กรณี เป็นหลักการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนที่ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทจะคอยดำเนินการโน้มน้าวให้คู่ความเจรจากัน เปิดเผยความต้องการอันแท้จริงของตนเอง พร้อมทั้งเปิดใจรับฟังความต้องการของอีกฝ่ายและลดความรุนแรงของอารมณ์ ด้วยการแสดงความเห็นอกเห็นใจของผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท (Chotisakunrat, 2011) โดยเน้นให้คู่กรณีมีความเมตตาต่อเพื่อนร่วมทุกข์สุขในโลกและเป็นเพื่อนร่วมสังคม เพื่อนร่วมชุมชน และเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ดังนั้น ไม่ควรมองกันเป็นศัตรูคู่แค้นต้องเอาชนะกัน เพื่อควรหันกลับมารัก เมตตาต่อกัน ให้อภัยกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิมที่ผ่านมาเพื่อมุ่งช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนต่อไปได้

4) หลักการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ เป็นหลักการยุติข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่กรณีทุกฝ่าย ไม่บีบบังคับ ช่มชู้ หรือหลอกลวงให้คู่กรณียินยอม (Teresa Moore, 2017) โดยเน้นให้คู่กรณีเป็นคนตัดสินใจเอง ไม่ว่าคู่กรณีจะตัดสินใจเลือกทางออกของข้อตกลงเป็นเช่นไร ยอมต้องอยู่บนฐานของความยินยอมด้วยความพึงพอใจเป็นสำคัญ

2. ขั้นตอนในการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เปิดเวทีพูดคุยด้วยพรหมวิหาร จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร สร้างทางเลือกโดยไม่มีอคติ ยุติปัญหาด้วยดิบสันสามัคคีธรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการที่ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทเริ่มต้นจากการใช้หลักอริยสัจสี่ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ เข้าใจทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุของปัญหา เพื่อหาหนทางของการพ้นคืนดี ลดต้นเหตุ มานะ ทิฏฐิ ทำให้บรรลุไปสู่เป้าหมาย (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2019) โดยเป็นการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดการกับปัญหาหรือ ข้อพิพาทจำเป็นที่ต้องรู้สาเหตุของ

ความขัดแย้ง โดยการวิเคราะห์ปัญหาหรือข้อพิพาท ตลอดจนมองหาวิธีการจัดการปัญหาหรือข้อพิพาทเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรเริ่มต้นจากการใช้หลักอริยสัจสี่ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ เข้าใจทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุของปัญหา ไปให้ถึงเป้าหมายของการฟื้นคืนดี ลดต้นเหตุ มาเนทวิญญู และหาวิธีการไปสู่เป้าหมาย คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือหาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งให้ยุติลงด้วยวิธีสมานฉันท์เพื่อการอยู่ร่วมกันต่อไปในสังคม

2) เปิดเวทีพูดคุยด้วยพรหมวิหาร เป็นการที่ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้หลักพรหมวิหารเป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ และปฏิบัติตนต่อคู่กรณีโดยชอบ (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2008) เพื่อเอื้ออำนวยต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน การแสดงความรักความหวังดีต่อคู่กรณีทุกฝ่ายด้วยหลักพรหมวิหาร โดยการบอกให้คู่กรณีเข้าใจถึงผลดีผลเสียของการเข้าสู่การเจรจาด้วยความรักความปรารถนาดี ต้องการให้ทุกฝ่ายหันหน้ามาคุยกันเพื่อให้มีทางออกของปัญหาโดยหลักกรุณาให้คู่กรณีพ้นจากปัญหาหรือทุกข์นั้น และหากคู่กรณีไม่ยอมเข้าสู่การพูดคุย จะไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อกันไม่สมควรใจพูดคุย ก็จำเป็นต้องทำใจวางเฉยมองด้วยใจสงบตามหลักอุเบกขาเพราะคู่กรณีเป็นฝ่ายเลือกแล้ว

3) จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร เป็นการจัดเวทีสานเสวนาเพื่อแก้ปัญหาด้วยความเป็นกลางในชุมชนภายใต้อำนาจและหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้หลักกัลยาณมิตรด้วยการแสดงการเป็น มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงนับ หรือ เพื่อนที่ดี (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2008) ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีเป้าหมายในการทำให้คู่กรณีคืนดีกันหรือสามารถมีข้อตกลงร่วมกันและนำไปสู่สันติสุขได้ อย่างเหมาะสมถูกต้อง โดยการสื่อสารด้วยการเจรจาค้นหาความต้องการที่แท้จริง ด้วยความสุภาพอ่อนโยน พูดความจริง พูดถูกกาลเทศะ มีน้ำใจมาพร้อมช่วยเหลือเกื้อกูลคู่กรณี คอยชี้แนะแนวทางที่ให้แก่คู่กรณี ทำให้คู่กรณีลดอัตตาการยึดมั่นความเห็นแก่ตนมากจนเกินไป ช่วยให้ทางแก้ปัญหาด้วยความรักความหวังดีกับคู่กรณีทุกฝ่าย

4) สร้างทางเลือกโดยไม่มีอคติ เป็นการประสานความสัมพันธ์เพื่อสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยไม่มีอคติ เพื่อช่วยหาทางขจัดอคติหรืออคฤศมูลในใจของคู่ขัดแย้งให้ได้ (Phra Phaisan Visalo, 2013) โดยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องขจัดอคติหรืออคฤศมูลในใจของตัวเองก่อนที่จะหาทางขจัดอคติหรืออคฤศมูลในใจของคู่กรณี (วิบูล หนูยิ้มซ้าย, 2019) ด้วยการไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยเหตุ เพราะรัก เพราะเกลียด เพราะเกรงใจ หรือการหลงผิดไม่รู้เท่าทัน โดยควรแนะนำแนวทางที่เป็นกลางเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์สูงสุดและพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

5) ยุติปัญหาด้วยดีบนสามัคคีธรรม เป็นการทำหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้หลักธรรมที่มีอยู่ภายในและหลักธรรมที่แสดงออกภายนอก นำมาสร้างความสามัคคีและทำให้การไกล่เกลี่ยบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี (Nuyimsai, 2019) เพื่อเอื้ออำนวยผลให้ยุติปัญหาด้วยความสัมฤทธิ์ผล โดยอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติลงได้ด้วยดีและสามารถสานสัมพันธ์ภาพที่ดีให้คู่พิพาทอยู่ร่วมกันได้ต่อไป และช่วยติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลง

และประเมินความสัมพันธ์จากการฟื้นคืนดีกันอย่างต่อเนื่อง และช่วยเสริมสร้างบรรยากาศของความรัก ความสามัคคี นำมาซึ่งความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นของคูกรณีและในภาพรวมชุมชนอีกด้วย

ทั้งนี้ ในการใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ตามหลักการและขั้นตอนของรูปแบบ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี (สติ) มีความอดทนต่อสิ่งยั่วยุอารมณ์ (ขันติ) และเป็นคนดีคนเก่งมีความรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (สัพบุริสธรรม 7) ซึ่งถือเป็นพุทธธรรมฐานหลักของการเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี เพื่อให้สามารถนำความสันติสู่ชุมชน อันเป็นเป้าหมายหรือความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (Pratheuangrattana, 2016) ที่สามารถวัดความสำเร็จจากผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนได้ คือ 1. คูกรณีต้องมีการปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อยุติการขยายวงของความรุนแรงและป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงอีกในชุมชน 2. คูกรณีมีการฟื้นคืนความสัมพันธ์และสามารถอยู่ร่วมกันต่อไปได้ 3. คูกรณีมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่กลับไปกระทำผิดอีก และ 4. คูกรณีเกิดความพึงพอใจต่อกระบวนการและผลลัพธ์ที่เป็นธรรมด้วยกันทุกฝ่าย ทำให้สามารถเข้าสู่สภาวะอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี มีการใช้หลักการสมัครใจของทุกฝ่ายทุกคน หลักการผ่อนปรนให้แก่กัน หลักการฟื้นฟูสานสัมพันธ์ของคูกรณี และหลักการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสากลของโลกตะวันตก (Kumpan, 2014) โดยสามารถนำไปสู่การปฏิบัติในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทของคูกรณีได้ โดยอาศัยตามหลักการและขั้นตอนตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น ด้วยการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสากลที่มีอยู่ในปัจจุบันจะทำให้บรรลุผลตามเป้าหมายหรือเกิดความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเน้นให้ภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนเองเป็นหลัก อันเป็นทางเลือกใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อลดช่องว่างและความไม่สมดุลของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในปัจจุบันได้อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่เป็นไปตามแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) ซึ่งเน้นการคืนอำนาจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวกลับไปสู่ชุมชน (Suksomjit, 2018) และสามารถวัดผลจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนำมาซึ่งความสงบสุขของชุมชนหรือก่อให้เกิด “สันติ” ในชุมชน อันเป้าหมายหรือความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี (Pratheuangrattana, 2016) เมื่อนำรูปแบบไปใช้จะสามารถมุ่งหวังทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับสันติในชุมชนได้ ใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1.การปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อยุติการขยายวงของความรุนแรงและป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงอีกในชุมชน 2.การฟื้นคืนความสัมพันธ์และสามารถอยู่ร่วมกันต่อไปได้

3.การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่กลับไปกระทำผิดอีก และ 4. คูกรณีเกิดความพึงพอใจต่อกระบวนการและผลลัพธ์ที่เป็นธรรมด้วยกันทุกฝ่าย ทำให้สามารถเข้าสู่สภาวะอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชน ดังนั้น หากชุมชน

สามารถบริหารจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยชุมชนเองเป็นหลัก โดยทำให้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีแนวทางพัฒนาการไปในทางเชิงบวกได้ (Limparangsri, 2017) ก็จะทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาไปในทางที่ดีและมีความปกติสุขในภาพรวมได้

สรุป

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอลำปางค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ เป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้หลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนามาใช้ เพื่อแก้ไข้ปัญหาโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งหลักการและขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีหลักการใหญ่ คือการมีสติ ชันติธรรม เพื่อก่อให้เกิดสันติภายใน เพื่อให้สามารถใช้หลักความรู้รอบด้าน ตั้งแต่ การรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยการแสดงออกสู่สันติภาพภายนอก ด้วยการนำหลักการใหญ่ คือ หลักอริยสัจสี่ ประกอบหลักการย่อย อันประกอบด้วย หลักพรหมวิหาร หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักอคติสี่ และหลักสามัคคีธรรม เพื่อบูรณาการพุทธสันติวิธีกับหลักการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยสามารถนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ไปปรับใช้กับการแก้ปัญหาข้อพิพาทให้แก่ของคู่กรณีได้ในพื้นที่ชุมชนอื่นได้ทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรเกี่ยวกับสันติวิธีควรร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพให้เกิดผู้ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนที่สามารถตอบสนองและรองรับการดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปบูรณาการเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยมุ่งเน้นไปในทางวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยนำความรู้จากการวิจัยนี้ ไปพัฒนาศักยภาพให้ผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักที่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกและนำไปทดลองอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จนได้รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีขึ้น โดยให้ผู้นำชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตำบลสวาย(นาร่อง) ยังขาดการนำไปพัฒนาให้เกิดรูปธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นองค์กรในชุมชนที่มีกฎหมายรองรับ ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง ควรมีการต่อยอดการวิจัยในครั้งต่อไป โดยงานวิจัยควรกำหนดประเด็นหัวข้อ เช่น “รูปแบบการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี” เพื่อให้สามารถนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับหลักกฎหมายในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชนได้อย่างแท้จริง

References

- Bernard, M. (2010). *Dynamic in Conflict Resolution*, translated by Banpot Tanteerawong (medical doctor) Bangkok : Kobfai.
- Chatisakunrat, P. (2011). *Peaceful Communication: Communication Manual for Restoring Relationship and Resolving a Conflict constructively*, Bangkok: Semsikalai Publishing.
- Chumpa, M. (2014). *Constitution*, (2nd ed.). Bangkok : Nititham.
- Kumpan, P. (2014). *Negotiation prior to pursue the case in the Court of Justice, Tourist case section*, LL.M. Dissertation in Laws, Faculty of Laws, NIDA.
- Limparangsri, S. (2017). *Conflict exists?: Conflicts and Development*, in *Conflict Management*, Compiled and publicized by Office of Judicial Affairs, Office of the Court of Justice, Bangkok : Active Print Co., Ltd.
- Moore, T. (2017). Mediation Ethics and Regulatory Framework, *Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis*, 4(1), 543-551.
- Nuyimsai, V. (2019). *Model of Dispute Resolution by Buddhist Peaceful Mean: Dispute Resolution Center, Lawyer Council Bangkok*, Dissertation on Buddhism. Dissertation Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2003). *Buddhist Dictionary Vocabulary Compilation Version*, Edited Version. Part 1/additional, Bangkok: Thanatat Printing Company Co.,Ltd.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Buddhist Dictionary Dhamma Compilation Version*, 16th version. Bangkok: SR Printing Mass Product Printing Company.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2019). *Eradication of Conflict: Laws - Politics - Economics by Buddhist Means*, (online), Retrieved August 20, 2019, from http://watnyanaves.net/th/book_detail/438
- Phra Phaisan Visalo. (2013). *Mediation in Buddhism. in Religious Principles and Mediation Version 1.2, compiled and printed by Alternative Dispute Resolution Center Office for Dispute Resolution*. Office of the Court of Justice. Bangkok: Active Print Co., Ltd.
- Prateungrattana, C. (2016). *Dispute Resolution by Mediator, Pathway to Build Understanding*, personal academic paper, Prapokklao Institute.
- PhraMaha hansa Dhammahas. (2011). *Buddhist Peaceful Means: Integration of Principles and Tools for Conflict Management*, Bangkok: 21 Century Co., Ltd.
- Pratheuangrattana, C. (2019). *A Mediation Model by the Integration of Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Phitsanulok Municipality*, Dissertation of Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Suksomjit, C. (2018). *Rule of law and access to community justice: Community justice*. Personal academic paper. Office of the Constitutional Court.
- Uprasert, P. (2008). *Knowledge on alternative dispute resolution and negotiation stressing on actual need*. lecturing handouts. Dissertation of Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, (copy).
- Wongkamheang, S. (2019). *Process in developing blueprint of legal advisor to advance peaceful sub-district: case study of Sawai Sub-district Prang Ku district, Sri Sa Ket province*, Dissertation of Doctor of Philosophy(Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wattanasub, W. (2012). *Conflict: Principles and tools to solve a problem*, (4th ed.).

Khon Khen: Klangnanawittaya Printing Company.

Yoopraseart, P. (2008). *Psychological technique and Communication for Alternative Dispute Resolution*, Bangkok.

กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข
ด้วยหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง*

The Relationship Building Process among Labors to Enhance Peaceful
Organization by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Rayong
Cash Inventory Center

¹สุริยนต์ จันทรศิริ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Suriyon Jansiri and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: suriyon25062506@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานเพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานเพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรระยอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้บริหาร บมจ.ธนาคารกรุงไทย พนักงานศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรระยอง ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี หรือที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะจง 24 รูป/คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม 7 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

1) บริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรระยอง ได้แก่ (1) ด้านสวัสดิการ ไม่ครอบคลุมถึงบิดามารดา (2) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านแรงงาน ไม่มีกฎระเบียบที่แน่นอน (3) สภาพปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม มีนโยบายแต่ยังไม่เป็นระบบระเบียบ (4) สภาพปัญหาด้านการส่งเสริมด้านทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ขาดการนับถือ

2) ทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรระยอง หลักพุทธสันติวิธีนำมาใช้เพื่อให้เกิดองค์กรสันติสุข คือ หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตาโมหกรรม 4) สาราณโภคิตา 5) ศีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา

3) กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรระยอง คือ 1) การสื่อสาร 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) การสร้างบรรยากาศความผูกพันและสัมพันธ์ภาพ 4) การพัฒนาบุคลากร 5) หลักพุทธสันติวิธีสำหรับการบริหารแรงงานสัมพันธ์ คือ สาราณียธรรม 6

คำสำคัญ: การสร้างความสัมพันธ์; แรงงาน; องค์กรสันติสุข; พุทธสันติวิธี; สาราณียธรรม 6

Abstract

The purposes of this research article are as follows: 1) to study the context and problems of the relationship among staff; 2) to study the theories of relationship building among labors to enhance peaceful organization; and 3) to present the relationship building process among labors to enhance peaceful organization of Rayong Banknote Management and Operation Center. The research article is qualitative research by which a sample used were the administrators of Krung Thai Bank Public Company Limited, staff of Rayong Banknote Management and Operation Center, labor relations specialists, and experts on peaceful means or related. The research instruments for data collection consisted of interviews by means of purposive sampling in a total of 24 persons, participant observation and focus group discussion in a total of 7 persons.

The study results found as follows:

1) The context and problems of the relationship among staff of Rayong Banknote Management and Operation Center consisted of: (1) Welfare which did not cover the parents; (2) Promotion of labor culture by which there are no certain rules and regulations; (3) Problems of morality and ethics by which there are policies but not in a systematic order; and (4) Problems of the promotion of skills, knowledge, and experiences that lack respect.

2) The theories of relationship building among labors of Rayong Banknote Management and Operation Center by applying the Buddhist peaceful means to create peaceful organization, namely, *Sāraṇīyadhamma* or the Six States of Conciliation consisting of (1) *Mettākāyakamma* - to be amiable in deed, openly and in private; (2) *Mettāvacīkamma* - to be amiable in word, openly and in private; (3) *Mettāmanokamma* - to be amiable in thought, openly and in private; (4) *Sādhāraṇabhogitā* - to share any lawful gains with virtuous fellows; (5) *Sīlasāmaññatā* - to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private; and (6) *Diṭṭhisāmaññatā* - to be endowed with right views along with one's fellows, openly and in private.

3) The relationship building process among staff of Rayong Banknote Management and Operation Center consisted of the following: (1) Communication; (2) Participatory management; (3) Creating atmosphere of commitment and relationship; (4) Human Resources development; and (5) The Buddhist peaceful means for managing labor relations. All of this constitutes as *Sāraṇīyadhamma*.

Keywords: Relationship Building; Labor; Peaceful Organization; Buddhist Peaceful Means;

Sāraṇīyadhamma.

บทนำ

ปัจจุบันภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์ อันเป็นแนวทางการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กร หรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในสถานประกอบการ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายนี้ได้มีผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจของนายจ้าง และมีผลต่อการทำงานและความเป็นอยู่ของลูกจ้าง รวมทั้งมีผลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศไทย รวมถึงบทบาทของรัฐบาลในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ที่สนับสนุนให้ทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยองค์กรจำเป็นต้องมีการบริหารตามแนวทางลดการเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ลดความขัดแย้งซึ่งอาจนำไปสู่ข้อพิพาทแรงงานที่รุนแรงได้ สำนักงานแรงงานสัมพันธ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน ได้มีการแบ่งแรงงานสัมพันธ์ตามด้านความสัมพันธ์เป็น 4 ประเภท คือ แรงงานสัมพันธ์ 1.0 เป็นความสัมพันธ์แบบเอกภาคที่นายจ้างเป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ลูกจ้างไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น แรงงานสัมพันธ์ 2.0 ที่เรียกว่า แรงงานสัมพันธ์แบบทวิภาคี ต่อมามีการพยายามหาทางระงับข้อพิพาทแรงงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยมีคณะบุคคลหรือบุคคลที่สามเข้ามาไกล่เกลี่ย เรียกว่า แรงงานสัมพันธ์แบบไตรภาคี หรือ แรงงานสัมพันธ์ 3.0 และแรงงานสัมพันธ์ 4.0 เป็นการปรับเปลี่ยนจากการรวมตัวของลูกจ้างเพื่อต่อรองกับนายจ้าง ไปสู่การร่วมกันเป็นหุ้นส่วนการทำงาน หรือเรียกว่า แรงงานสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน (Labor Relations and Partnership) ตามโครงการ “นายจ้างลูกจ้างสร้างสรรค์ แรงงานสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน” เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานไปสู่ Thailand 4.0 ซึ่งเป็นไปตามแผนปฏิบัติการ 8 วาระปฏิรูปแรงงาน ภายใต้กรอบแนวคิดในการพัฒนากำลังคนระยะ 20 ปี โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระยะยาวของนายจ้างและลูกจ้างและใช้กฎหมายแรงงานสัมพันธ์เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกัน คือ นายจ้างลงทุน ลูกจ้างลงแรงทั้งสองฝ่ายเป็นหุ้นส่วนกัน จึงต้องแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเหมาะสม ด้วยการเจรจาหารืออย่างมีเหตุผลและประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทุกครั้งและทุกโอกาสที่สามารถช่วยเหลือกันได้ ส่งผลถึงปัจจัยความสำเร็จในการที่นายจ้างและลูกจ้างมีทัศนคติและท่าทีที่ดีต่อกัน ทั้งสองจะต้องพยายามทำความเข้าใจกับแนวคิดแรงงานสัมพันธ์ 4.0 ซึ่งเป็นเป้าหมายที่จะดำเนินการให้สำเร็จในอนาคต ทั้งสองฝ่ายจะต้องใช้ปัญญาความรู้ความสามารถในการพัฒนาแรงงานสัมพันธ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการประกอบกิจการร่วมกันในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

ถ้าหากพิจารณาการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในรัฐวิสาหกิจ ภาพรวมจะพบได้ว่ารัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง ในขณะที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานเป็นหน่วยงานกำกับดูแลการบริหารแรงงานสัมพันธ์ในรัฐวิสาหกิจ เป็นไปตามพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 ผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจมีบทบาทหน้าที่ในการ

บริหารแรงงานสัมพันธ์ผ่านกลไกของ “คณะกรรมการกิจการสัมพันธ์” และ “คณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์” ซึ่งผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ เป็นผู้ที่ไม่มีฐานะเป็นพนักงาน แต่เป็นการจ้างบริหาร โดยทำสัญญาจ้าง ตามพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 ดังนั้นผู้บริหารสูงสุดอาจจะเป็นผู้ที่ไม่เคยทำงานในรัฐวิสาหกิจนั้นมาก่อน ส่งผลต่อการบริหารจัดการแรงงานสัมพันธ์ได้ โดยที่พนักงานหรือลูกจ้างรวมตัวกันเป็น สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ ตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 เรียกร้องสิทธิประโยชน์ของพนักงาน เจริญต่อรองกับผู้บริหาร จึงส่งผลต่อปัญหาที่สำคัญต่อการบริหารจัดการแรงงานสัมพันธ์ (Gosakul, 2011)

การบริหารองค์กรมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร เนื่องจากองค์กรเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์ หรือมีเป้าหมายอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน และมีการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยดำเนินการในลักษณะการอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันของบุคลากรในองค์กร การดำเนินการบริหารจัดการในการทำงานให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดำรงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในลักษณะการเกื้อกูล ช่วยเหลือกัน จะส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จ แต่ในสภาพการณ์จริงการรวมอยู่กันของปัจเจกบุคคลที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันย่อมก่อให้เกิดปัญหา เพราะปัจเจกบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันในด้านของมุมมอง ความต้องการ ความคิดเห็น ค่านิยมทัศนคติ ความแตกต่างนี้เองเป็นปัจจัยที่ทำให้ปัจเจกบุคคลภายในองค์กรเกิดความขัดแย้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่มีขนาดใหญ่ที่มีระดับชั้นการบริหารองค์กรกับระดับชั้นปฏิบัติงาน จะเห็นความขัดแย้งกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกิดจากจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน วิธีการในการบรรลุเป้าหมายที่แตกต่างกัน และเรื่องของปฏิสัมพันธ์ที่เป็นปฏิปักษ์กัน มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นบริหารองค์กรกับระดับชั้นปฏิบัติงานที่ประสบปัญหา ความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เกิดจากปรับบริหารองค์กรปฏิบัติไม่เป็นธรรมกับระดับชั้นปฏิบัติงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นทำให้เกิดการรวมตัวก่อตั้งเป็นกลุ่มของระดับชั้นปฏิบัติงานจัดตั้งขึ้นมาตามกฎหมาย ในชื่อว่า “สหภาพแรงงาน” เพื่อร่วมกันแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์ในองค์กร (Gosakul, 2011).

ศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยองเป็นหน่วยงานของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) มีฐานะเป็นธนาคารของรัฐ การบริหารจัดการแรงงานสัมพันธ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 เช่นเดียวกับรัฐวิสาหกิจทั่วไป จากการสำรวจเบื้องต้นด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตของผู้วิจัย พบปัญหาด้านการสื่อสารเป็นปัญหาหลักและเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างหน่วยงานกับลูกจ้าง ทำให้ความเข้าใจคลาดเคลื่อนส่งผลต่อความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรริตน์ แสงหาญ และคณะ ที่พบว่าปัญหาด้านแรงงานสัมพันธ์ เกิดจากการขัดแย้งในด้านการสื่อสาร การรับข่าวสารที่ไม่ถูกต้องคลาดเคลื่อน การใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับลูกจ้าง รวมทั้งความขัดแย้งกันในเรื่องเท็จจริงของการทำธุรกิจที่ผู้บริหารมีเป้าหมายในการแสวงหาผลกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มองพนักงานหรือลูกจ้างเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนของธนาคาร ทำให้มีผลต่อสวัสดิการและรายได้ของพนักงาน

ในทางตรงข้ามพนักงานมองตนว่าเป็นส่วนในความสำเร็จของธนาคารมากกว่าที่จะเป็นต้นทุนของธนาคาร จึงเห็นควรที่จะได้รับอัตราค่าจ้างและสภาพการทำงาน พนักงานมีทัศนคติเชิงลบกับนายจ้าง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีผลต่อความรู้สึกต่อการทำงานของพนักงานและผู้บริหาร สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อการทำงานในองค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Sadaenghan, Thanomchart & Wisapad, 2018).

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาบริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานที่มีสภาพปัญหาอย่างไร กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในการเสริมสร้างองค์กรสันติสุขมีขั้นตอน กิจกรรมอย่างไรบ้าง ตามหลักพุทธสันติวิธี เพื่อนำไปใช้ในการประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในองค์กร เสริมสร้างให้เป็นองค์กรสันติสุข อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน ป้องกันและลดปัญหาการขัดแย้งทางด้านแรงงาน รวมทั้งนำไปใช้เป็นข้อมูลแก่ฝ่ายบริหารในการปรับปรุงแก้ไขการบริหารแรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง
- 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง
- 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจพื้นฐาน การ Interview เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus Group)

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรมพุทธศาสนา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่องกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ได้แก่ ตัวแทน ผู้บริหาร บมจ.ธนาคารกรุงไทย จำนวน 5 คน พนักงานศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง จำนวน 12 คน

ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานสัมพันธ์ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธี จำนวน 2 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 24 รูป/คน และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 7 รูป/คน

(3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับองค์กรสันติสุข โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation)

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ

(5) วิเคราะห์กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

(6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการInterviewและประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) คือตัวแทนฝ่ายผู้บริหาร บมจ.ธนาคารกรุงไทย จำนวน 5 คน พนักงานศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง จำนวน 12 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานสัมพันธ์หรือที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธีหรือที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธีหรือที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 รูป จำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Samplings)

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาบริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน โดยดำเนินการใช้เครื่องมือสำคัญ ดังนี้

(1) แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้นำไปใช้ออกแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

(2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observations) เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก

(3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อนำไปสู่การสร้างกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน

(4) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อบันทึกข้อมูลสถานการณ์สนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางร่วมกันของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) การลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน โดยใช้แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey)

(2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observations) เพื่อสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก

(3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นรายบุคคล ได้แก่ ตัวแทน ผู้บริหาร บมจ. ธนาคารกรุงไทย พนักงานศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธี และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

(4) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อพิจารณาระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

6) การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(2) จัดลำดับข้อมูล และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

(3) วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ สาราณียธรรม 6 จากเอกสารและข้อมูลสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง

(4) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผลการวิจัย

7) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เพื่อสรุปผลการศึกษาริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน ทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข นำเสนอกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง มีสภาพปัญหาด้านสวัสดิการที่ไม่ครอบคลุมถึงบิดามารดา ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านแรงงานไม่มีกฎระเบียบที่แน่นอน ด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้นมีนโยบายคุณธรรมแต่ยังไม่เป็นระบบระเบียบ คนส่วนใหญ่ในองค์กรยังไม่มีคุณธรรม ด้านการส่งเสริมด้านทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ไม่มากนักเพราะพนักงานไม่ค่อยมีเวลาทำกิจกรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง คือ หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาราณโมคิตา 5) ศีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา ที่ควรนำมาปรับใช้แก้ไขสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง (Thai Tripitaka: 8/274/368)

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง ใช้เทคนิคการแก้ไขสภาพความสัมพันธ์ระหว่าง แรงงาน ด้านสวัสดิการ ด้านการส่งเสริม

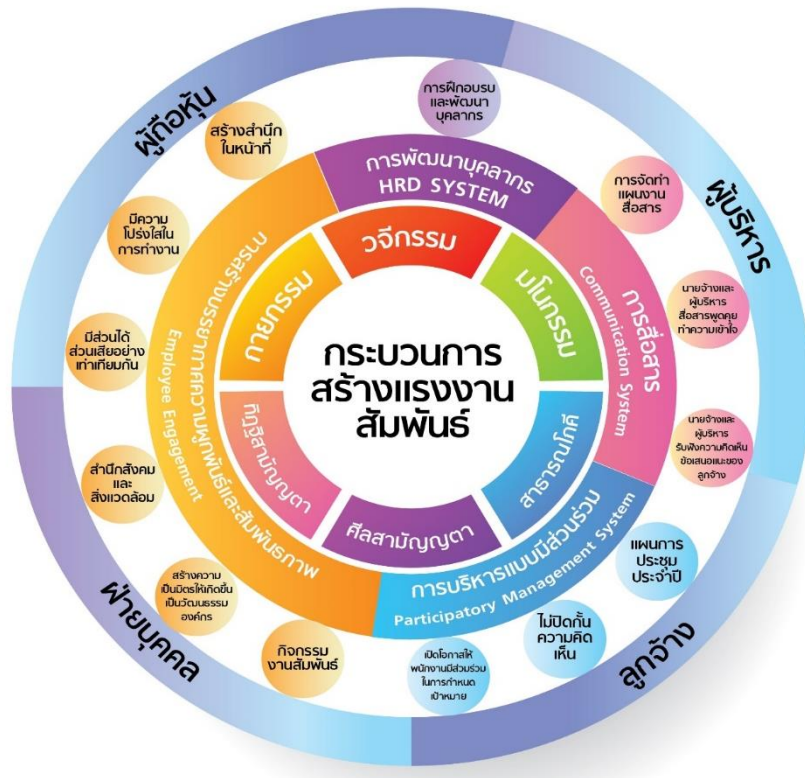
วัฒนธรรมด้านแรงงาน ด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ด้านการส่งเสริมทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ โดยมีกระบวนการดังนี้ 1) การสื่อสาร (Communication system) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory management system) 3) การสร้างบรรยากาศความผูกพันและสัมพันธ์ภาพ (Employee Engagement) 4) การพัฒนาบุคลากร (HRD System) ในแต่ละขบวนการให้ยึดหลักพุทธสันติวิธีสำหรับการบริหารแรงงานสัมพันธ์ (Buddhist for Peace) คือ สาราณียธรรม 6 ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) การสื่อสาร (Communication system) กระบวนการการสื่อสารให้ยึดหลักธรรม สาราณียธรรม 6 คือ การสื่อสารด้วยข้อมูลที่ชัดเจนจริงใจ มีเมตตา สื่อสารด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียง บิดเบือนข้อมูล ปิดบัง (มโนกรรม) หรือเลือกปฏิบัติ หรือพูดคุย รับฟังเฉพาะพวกพ้อง (วจีกรรม) ปฏิบัติต่อลูกจ้างด้วยความเมตตา สื่อสารให้ที่เป็นประโยชน์ต่อลูกจ้าง (กายกรรม) และเพื่อส่วนรวม (สาธารณโภคิ) มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน (ทวิญญูสามัญญตา) การสื่อสารต้องมีมติเห็นชอบร่วมกัน เป็นไปตามกฎระเบียบขององค์กรและสังคม (ศีลสามัญญตา)

2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory management system) กระบวนการการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ยึดหลักธรรม สาราณียธรรม 6 คือ การบริหารความเกื้อกูล (กายกรรม) มีเมตตา มีใจที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียง (มโนกรรม) ให้เกียรติกัน (วจีกรรม) ไม่มุ่งประโยชน์แต่ตนเองฝ่ายเดียว (สาธารณโภคิ) ใส่ใจลูกจ้าง ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกัน (ทวิญญูสามัญญตา) การบริหารให้เป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์ ยึดหลักปฏิบัติร่วมกัน ทุกคนต้องเดินเข้าหากฎ กฎระเบียบก็ต้องยึดหยุ่นและเป็นธรรมต่อนายจ้างลูกจ้าง ไม่เอื้อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ศีลสามัญญตา)

3) การสร้างบรรยากาศความผูกพันและสัมพันธ์ภาพ (Employee Engagement) กระบวนการสร้างบรรยากาศและสัมพันธ์ภาพให้ยึดหลักธรรม สาราณียธรรม 6 คือ การสร้างสิ่งแวดล้อมให้รู้สึกอบอุ่น สดชื่น ปลอดภัย มีสวัสดิการที่ดี (กายกรรม) มีความเท่าเทียมกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เอาใจใส่ต่อความรู้สึกเพื่อนร่วมงาน (มโนกรรม) ให้เกียรติกัน ทักทาย ให้เกียรติผู้ใหญ่ (วจีกรรม) ผู้เกี่ยวข้องกับลูกจ้างได้รับสวัสดิการ ได้รับประโยชน์ตามสมควร มีความ ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการสิ่งแวดล้อมในองค์กร (สาธารณโภคิ) ร่วมสร้างพื้นที่สีเขียว ร่วมกิจกรรม ร่วมงานเลี้ยงต่าง ๆ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการสร้างพื้นที่ในองค์กร (ทวิญญูสามัญญตา) การบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ความเป็นไปได้ขององค์กร (ศีลสามัญญตา)

4) การพัฒนาบุคลากร (HRD System) กระบวนการพัฒนาบุคลากร โดยการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร (Training & Development) ให้ยึดหลักธรรม สาราณียธรรม 6 คือ การพัฒนาทักษะ และประสบการณ์ ต้องเป็นประโยชน์ต่อลูกจ้าง และมีผลต่อนายจ้าง (กายกรรม) ต้องมีความเข้าใจ และเต็มใจ มีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะ (มโนกรรม) พัฒนาให้เข้าใจ แจ่มแจ้ง ชัดเจน (วจีกรรม) ลูกจ้างนำมาประยุกต์ใช้ ต่อยอด จากความรู้ที่ได้พัฒนาอย่างแท้จริง (ทวิญญูสามัญญตา) การบริหารงานด้านบุคคล ต้องจัดทำให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงานขององค์กร ตามกฎ ระเบียบที่ปฏิบัติร่วมกัน (สาธารณโภคิ) เป็นขั้นเป็นตอน ระบุระยะเวลาอย่างชัดเจน ตามสมควรแก่ลูกจ้าง ความเป็นไปได้ของลูกจ้าง ไม่บังคับ หรือเลือกปฏิบัติเลื่อนชั้นเฉพาะพวกพ้อง (ศีลสามัญญตา)

ภาพที่ 2 กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

อภิปรายผลการวิจัย

บริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง (1) ด้านสวัสดิการ (2) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านแรงงาน (3) สภาพปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม (4) สภาพปัญหาด้านการส่งเสริมด้านทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ (5) หลักพุทธสันติวิธีสำหรับการบริหารแรงงานสัมพันธ์เพื่อให้เกิดองค์กรสันติสุข คือ หลักสาราณียธรรม 6 ประการ (6) แนวทางการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของยุทธศาสตร์ด้านแรงงานตามนโยบายรัฐบาล 4.0 พบว่า นายจ้างและลูกจ้างต้องเรียนรู้และพัฒนาด้าน IT และต้อง Up skills ต้องใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ ทันโลกทันเหตุการณ์ มีความเข้มแข็งในทักษะด้านต่าง ๆ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรระยอง ใช้เทคนิคการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน ด้านสวัสดิการ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านแรงงาน ด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ด้านการส่งเสริมทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ดังนี้ 1) การสื่อสาร (Communication system) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory management system) 3) การสร้างบรรยากาศความผูกพันและสัมพันธ์ภาพ (Employee Engagement) 4) การพัฒนาบุคลากร (HRD System) 5) หลักพุทธสันติวิธีสำหรับการบริหารแรงงานสัมพันธ์ (Buddhist for Peace) โดยการใช้หลักธรรม สาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตา

มโนกรรม 4) สาธารณโภคิตา 5) ศีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ พินิจทองแมนสมิตรีชัย ที่กล่าวว่า การปรับตัวกับงานปรับตัวกับผู้ร่วมงาน และปรับตัวกับผู้รับบริการ หากสามารถปรับใจปรับตัวต่อสิ่งรอบตัวได้ก็ จะทำให้มีความสุข ซึ่งหนึ่งในตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง คือ ความขัดแย้ง ทางด้านข้อมูลหมายรวมถึงการบกพร่องในวิธีการสื่อสารระหว่างกัน (Mansumittrchai, 2015).

การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ปรีกษาหารือ หรือการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันตรวจสอบ และเสนอความคิดเห็นเพื่อให้นโยบาย หรือโครงการมีความสมบูรณ์ และสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ทุกฝ่าย ร่วมกันคิด รับผิดชอบ และตรวจสอบ (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011).

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การศึกษาบริบทและสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง มีสภาพปัญหาด้านสวัสดิการที่ไม่ครอบคลุมถึงบิดามารดา ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านแรงงานไม่มีกฎระเบียบที่แน่นอน ด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้นมียุทธศาสตร์แต่ยังไม่เป็นระบบระเบียบ

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้ ผู้บริหาร บมจ.ธนาคารกรุงไทย ต้องให้ความสำคัญด้านสวัสดิการเพิ่มขึ้น ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรด้านแรงงานให้มีความผูกพันและมีกฎระเบียบ ส่งเสริมด้านคุณธรรม โดยจัดทำโครงการกรุงไทยคุณธรรม หรืออบรมหลักสูตรด้านคุณธรรม ให้เข้าถึงในใจของพนักงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง คือ หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตาภาวกรรม 2) เมตตาวัจจกรรม 3) เมตตาเมทตามโนกรรม 4) สาธารณโภคิตา 5) ศีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา ที่ควรนำมาปรับใช้แก้ไขสภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บมจ.ธนาคารกรุงไทย ควรจัดให้พนักงานทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมด้านเข้ารับการอบรมหลักสูตร การฝึกปฏิบัติการนั่งสมาธิ การเข้ารับการร่วมกิจกรรมการนั่งวิปัสณากรรมฐานที่ทางวัดและสถานที่ต่างๆจัดขึ้นตามกำหนดการและขั้นตอน เช่น มจร. วัดตาลเอน วัดมหาธาตุ เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานของศูนย์บริหารและจัดการธนบัตรจังหวัดระยอง ใช้เทคนิคการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน ดังนี้ 1) การสื่อสาร (Communication system) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory management system) 3) การสร้างบรรยากาศความผูกพันและสัมพันธ์ภาพ (Employee Engagement) 4) การพัฒนาบุคลากร (HRD System) ในแต่ละขบวนการให้ยึดหลักพุทธสันติวิธีสำหรับการบริหารแรงงานสัมพันธ์ (Buddhist for Peace) คือ สาราณียธรรม 6

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทางผู้บริหาร บมจ.ธนาคารกรุงไทย ต้องให้ความสำคัญทั้ง 4 ด้าน ให้ผู้บริหารและพนักงานของธนาคารได้รับการอบรมสัมมนา ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 หัวข้อที่กำหนด เพื่อให้พนักงานและผู้บริหารทุกระดับ สามารถปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน ได้งานที่มีประสิทธิภาพ ตอบโจทย์ความสำเร็จของ KPI ที่ธนาคารกำหนด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ

1. ควรทำการวิจัยในประเด็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเชิงพุทธบูรณาการ
2. ควรทำวิจัย ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อรองรับเทคโนโลยีทางการเงินที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
3. ควรทำวิจัย เรื่องกระบวนการ หรือแนวทางสร้างฐานข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายๆระบบ แล้วนำมาวิเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นฐานสำหรับการวางแผนการดำเนินงานและการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

References

- Gosakul, Y. (2011). *Labor Management Relations in State Enterprises*. Retrieved April 3, 2019, from Source: <http://relation.labour.go.th/2018/2017-08-25--02-37-40>
- Mansumittrchai, P. (2015). "Mercy Message: A Path to Peace". *Journal of MCU Peace Studies*. 3(2), 162.
- Phramaha Hansa Dhammhaso, (2011). *Buddhist Peaceful Means: The Integration of Principles and Tools for Conflict Management*. Bangkok: 21st Century Printing House.
- Sadaenghan, P., Thanomchart. W. & Wisapad, S. (2018). The Best Practice of Labor Relations in Companies in Enterprises Awarded with Outstanding Company in Amata City Industrial Estate of Rayong Province. *Rampaipunnee Research journal*, 12(2), 132 – 140.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.

การส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์โดยพุทธสันติวิธี:

ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ*

Promotion of Community Products with Online Marketing by Buddhist
Peaceful Mean: A Case Study of Sawai Sub-District Prangku District,
Srisaket Province

¹สุระเชษฐ์ สุทธิบุตร, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระพรโมทย์ วาทโกวิโท

Surachet Sutthibut, Phramaha Hansa Dhammahaso

and Phra Pramote Vadakovito

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: surachet_kla@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และอุปสรรคการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชน ด้วยการตลาดออนไลน์ในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ 3) นำเสนอกระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตำบลสวายให้เป็นตำบลสะอาดต้นแบบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 19 คน วิเคราะห์ข้อมูล ตีความ ออกแบบและสร้างกระบวนการพัฒนาการตลาดออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาที่ส่งต่อการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ โดยใช้ Swot analysis มาวิเคราะห์พบว่า ขาดทักษะในเรื่องเทคโนโลยีด้านไอที ไม่กล้าแสดงออก มีความรู้น้อย ไม่มีทักษะในการบันทึก ขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่มีทักษะในการสื่อสาร เล่นเฟซบุ๊กไม่เป็น รวมทั้งไม่มีความรู้ในการถ่ายภาพ

2. กระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ใช้หลักการกระตุ้นเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ 4 ขั้นตอน คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และประเมินผล และหลักพุทธสันติวิธี คือ ภาวนา 4 คือ การเข้าถึงชุมชน สร้างคนในชุมชนให้มีอาชีพ มีเงินเก็บ มีความสุข เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือ สามารถแก้ไขปัญหาได้ และรู้จักการทำงานเป็นทีม

* Received March 21, 2020; Revised June 12, 2020; Accepted June 15, 2020

3. การนำเสนอกระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชน พบว่า หลักพุทธสันติวิธี คือ หลักภาวะ 4 ที่ช่วยพัฒนาด้านปัญญาให้ตื่นรู้ รู้จักโลก เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีเจตจำนงหรือเจตนาที่มีจิตที่เป็นด้านบวก และรู้จักคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา

คำสำคัญ: การส่งเสริมการขายสินค้าชุมชน; การตลาดออนไลน์; พุทธสันติวิธี

Abstract

The article of research aimed 1) to study the current conditions of problems and obstacles in the promotion of selling community products through online marketing in the community-based economy of Sawai subdistrict, Prang Ku district, Srisaket province; 2) to study the promotion process of selling community products through online marketing of Sawai subdistrict, Prang Ku district, Srisaket province; and 3) to present the promotion process of selling community products through online marketing of Sawai subdistrict in order to become the model Chor Sa-at subdistrict. This was qualitative research involving documentary research and in-depth interview with 19 persons. The data was analyzed and interpreted for designing and creating a process for the development of the promotion process of selling community products through online marketing.

The results of research were found that 1) The problems affecting the promotion of selling community products through online marketing were is Lacking skill in IT technology, Not Breve enough to show, Little knowledge, No Recording skill, Lack of self-confidence, Not communication Skill, Can't play Facebook, and No Knowledge in photography. 2) The promotion process of selling community products through online marketing should use the motivation principle to create inspiration for the following 4 steps: Understanding, Accessibility, Development, and Assessment. In addition, the Buddhist peaceful means that should also be applied was the Four Aspects of Development (*Bhāvanā*), that was, having access to the community; and creating people in the community to have a career, to have savings, to be happy, to have sympathy for others, to be generous and make sacrifices by sharing and helping others, to have the ability to solve problems, and to know how to work as a team. 3) The presentation of the promotion process of selling community products found that the Buddhist peaceful means was the Four Aspects of Development (*Bhāvanā*) which would help to develop the wisdom in order to have an awakened mind, to understand the world, to support the social environment, to have a will or an intention that was positive, to think and contemplate for problem-solving with wisdom.

Keywords: Promotion of Community Products; Online Marketing; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์ในปัจจุบันที่ประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นวงกว้าง โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นเรื่องปากท้องของคนทุกชีวิต ระบบทางเศรษฐกิจพิการ ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ไม่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการให้เกิดสภาพคล่อง ประชาชนมีรายได้ต่ำ แต่ค่าครองชีพสูงหาได้ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ เป็นต้น ในยุคแห่งการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน หรือยุคดิจิทัล

จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งได้มีการพัฒนาการสื่อสารข้อมูลให้สามารถเข้าถึงผู้คนในปัจจุบันได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ข้อมูลจากบริษัทศูนย์วิจัยนวัตกรรมอินเทอร์เน็ตไทยจำกัด พบว่าในช่วง 6 ปี ที่ผ่านมา (2552-2558) จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยสะสม ร้อยละ 13.4 ต่อปีและในปี 2558 มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 38 ล้านคน มีอัตราการเติบโตร้อยละ 37.4 จากปีก่อนโดยมีสัดส่วนการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตคิดเป็นร้อยละ 56 จากจำนวนประชากรทั้งหมดในประเทศไทยซึ่งมีจำนวน 68 ล้านคน โดยสื่อสังคมออนไลน์ยอดนิยม 5 อันดับ อันดับแรก ได้แก่ ยูทูบ (YouTube) มีผู้ใช้งาน ร้อยละ 97.3 % รองลงมาคือ เฟสบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) มีผู้ใช้งานคิดเป็นร้อยละ 94.8 และ 94.6 ตามลำดับ อันดับ 4 คือ อินสตาแกรม (Instagram) ร้อยละ 57.6 และ อันดับ 5 คือ ทวิตเตอร์ (Twitter) (Luengsurang, 2010)

ทั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของช่องทางการขายสินค้าในสื่อออนไลน์คือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงมากได้แก่ ยูทูบ (YouTube) และรองลงมาคือ การซื้อขายสินค้าบนเฟสบุ๊กเพจ (facebook page) ที่มีความนิยมเป็นอันดับ 2 ซึ่งเป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดจากการที่มีผู้ใช้งานจำนวนมาก พบว่า สถิติประชากรมีผู้เปิดบัญชีผู้ใช้ facebook ในประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมด 38 ล้านบัญชี เติบโตขึ้นจากปีก่อน 8.57 % และมีจำนวนเพจ 700,000 เพจ จากการกระจายข่าวสารเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายโดยมีงานวิจัยได้กล่าวว่า เฟสบุ๊กมีลักษณะของเว็บเพจและอินเตอร์เฟซ (interface) ที่ทำให้ผู้ซื้อใช้เวลาไม่มากในการเปิดชมหน้าเพจสามารถเข้าถึงได้ง่าย และง่ายในการสื่อสารระหว่างผู้ซื้อผู้ขายด้วยการมีอินเตอร์เฟซที่ง่ายต่อการตอบสนองต่อผู้ให้บริการทำให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ให้บริการได้มากกว่าการซื้อสินค้าจาก official website ทั่วไป จะเห็นได้ว่าช่องทางเฟสบุ๊กกำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง และสามารถสร้างผลตอบแทนที่คุ้มค่าโดยไม่จำเป็นต้องทำการซื้อขายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางเหมือนแต่ก่อนสามารถเปิดดำเนินงานได้ตลอดเวลาไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ และทำให้สามารถเข้าถึงลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้โดยตรงและรวดเร็ว

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการขายสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ในการนำเสนอสินค้าของชุมชนในท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่เมื่อผลิตแล้วไม่มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่ส่งเสริมรายได้อย่างจริงจัง โดยผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านในตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ เพราะจากการลงพื้นที่สำรวจพบว่า มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่ล้ำค่าหาได้ในท้องถิ่น สามารถนำมาผลิตไปทำการค้าขายเพื่อให้ได้กำไร อาทิเช่น ต้นตาลที่เป็นต้นไม้ที่หาได้ในชุมชนสวายที่สร้างรายได้โดยการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

เช่น กาบตาล หรือทางตาล สามารถนำมาผลิตเป็น หมวก กระเป๋า ไม้กวาด ภาชนะใส่สิ่งของ ทำอาหาร และอื่น ๆ อีกมากมาย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ผู้ผลิตไม่มีช่องทางการขายสินค้าที่ชัดเจน ทำให้สินค้าชุมชนไม่สามารถสร้างเป็นรายได้หลักเพื่อเลี้ยงครอบครัวได้ หากสามารถหาช่องทางที่สามารถส่งเสริมการขาย โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน จะทำให้สมาชิกในกลุ่มเป็นการสร้างงานแก่คนในชุมชนโดยที่คนในชุมชนไม่ต้องย้ายไปทำงานต่างถิ่นและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

นอกจากการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์แล้ว คนในชุมชนจำต้องมีพุทธสันติวิธี ในการพัฒนาทักษะหลายด้าน เช่น ต้องรู้ทันโลก รู้จักบริบทของชุมชน ต้องมีเครือข่าย รวมทั้งมีความรู้ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ในทางพระพุทธศาสนามีหลักของการทำงานเพื่อเป็นการพัฒนาผู้ทำงานด้านการตลาดออนไลน์ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักภavana 4 คือ กายภavana ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ศิลภavana ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม จิตภavana การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดี ปัญญาภavana การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจในการทำงาน

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ดังนั้นเห็นได้ว่าช่องทางการซื้อขายสินค้าผ่านเฟสบุ๊คได้รับความนิยมเป็นอย่างมากทำให้กลายเป็นตลาดในระบบทุนนิยมที่ผู้ขายเกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เพราะต่างคนถือเอาเงินเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินชีวิตโดยการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวให้มากที่สุดนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบยิ่งเศรษฐกิจสมัยนี้เป็นแบบทุนเสรีก็ยิ่งทำให้ผู้รู้อำนาจได้รับการศึกษา ผู้ที่ขาดความรู้ ความเข้าใจถูกเอารัดเอาเปรียบทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเพิ่มมากขึ้น ผู้บริโภคสินค้าก็ได้รับสินค้าที่ไม่มีคุณภาพที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ขายสินค้าเพราะบางครั้งการตลาดในการขายสินค้าอาจไม่ตรงกับความจริง และปัญหาอีกประการ พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและเคยรู้ว่าการตลาดออนไลน์เป็นอย่างไร และจะช่วยให้การขายสินค้าของชุมชนได้อย่างไร การตลาดออนไลน์ยังเป็นเรื่องใหม่และยากสำหรับชาวบ้าน โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการทำตลาดออนไลน์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และอุปสรรคการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชน ด้วยการตลาดออนไลน์ในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตำบลสวายให้เป็นตำบลพอสะอาดต้นแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การฝึกอบรมอาสา การสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง (Focus group discussion) โดยสรุปการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) เก็บรวบรวมข้อมูล จาก พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พ.ศ. 2539

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัย และผลงานของบุคคลต้นแบบ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำเครื่องมือการวิจัย แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและเกษตรกรในเรื่องการขายสินค้า และการตลาดของสินค้า และทำแบบสัมภาษณ์ Pre Test และ Post Test จิตอาสาที่จะเข้าอบรมเรื่องการตลาดออนไลน์

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ และ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้ผลิตสินค้าจำนวน 11 คน และกลุ่มจิตอาสาจำนวน 8 คน และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน มาให้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์นำไปสู่การปรับแก้ไข เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตามกระบวนการขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ และแนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ด้วยหลักสันติวิธีทั้งตะวันตกและตะวันออก และนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ และบูรณาการหลักภavana 4

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัยโดยทำการสรุปเนื้อหา โดยเขียนบรรยายเชิงวิเคราะห์ทั้งเพิ่มเติมข้อเสนอแนะทั้งในด้านเนื้อหาและประเด็นในการทำวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์โดยพุทธสันติวิธีมากที่สุดจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและเกษตรกร คือ ปัญหาภายในตัวบุคคลที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่องานการขายสินค้าชุมชนเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ของตัวบุคคลเอง ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านทักษะในการสื่อสาร (communication skills) ขาดทักษะในการสื่อสารกับลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้า ปัญหาด้านความรู้ (knowledges) ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการตลาดออนไลน์ ขาดความรู้ด้านไอที ปัญหาด้านทัศนคติ (Attitude) มีทัศนคติเชิงลบต่อผู้ซื้อสินค้า ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (self-

confidence) ปัญหาด้านครอบครัว ขาดการสนับสนุนด้านอาชีพ ปัญหาด้านชุมชน สังคม และเศรษฐกิจความสมดุลระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการขึ้นในชุมชน จากการสำรวจเก็บข้อมูลในหมู่บ้านสามารถทำเป็นตารางวิเคราะห์ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strange)	จุดอ่อน (Weakness)
1. มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองในด้านการตลาดออนไลน์ 2. กล้าพูด กล้าทำ กล้าคิด กล้าแสดงออก 3. มีเวลา 4. มีใจในการพัฒนาศักยภาพ 5. มีความสามารถหลายอย่าง 6. มีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้ครอบครัว 7. มีทักษะในการประกอบอาชีพ 8. มีฝีมือ 9. อยากรู้ อยากทำ อยากลอง 10. มีอาชีพรองรับ(อาชีพประจำ) 11. ไม่มีภาระ 12. ครอบครัวสนับสนุน 13. พร้อมเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี	1. ขาดทักษะในเรื่องเทคโนโลยีด้านไอที 2. ไม่กล้าแสดงออก 3. ขาดความรู้ ความรู้ น้อย 4. ทักษะในการบันทึก 5. ขาดความมั่นใจในตัวเอง 6. ขาดทักษะในการสื่อสาร 7. เล่นเฟซบุ๊กไม่เป็น 8. ไม่มีความรู้ในการถ่ายภาพ
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Treat)
1. พระอาจารย์และทีมงานสนับสนุน 2. ได้รับโอกาสให้อบรมเพื่อสร้างความรู้ใหม่ 3. มีทีมงานและองค์กรต่างๆสนับสนุน 4. หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาจากกลุ่มคนต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการฝึกอบรม	1. ภาวะทางบ้านมาก 2. ไม่มีเวลา 3. ไม่มีเงิน, ไม่มีทุน 4. ครอบครัวไม่เข้าใจ และไม่เห็นด้วย 5. ขาดคนสนับสนุน 6. ขาดอุปกรณ์ เช่นคอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้สร้างเพจเฟซบุ๊กของชุมชนสวายก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนเป็นการสร้างรายได้แก่ชาวบ้านเน้นวิคิดและกระบวนการเรียนรู้เพื่อจะได้คิดและแก้ปัญหาของชุมชนได้ ทำให้พอกินพอใช้ก่อนแล้วพัฒนาไปเชิงธุรกิจ จากการศึกษาพบว่า กระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ผ่านช่องทางเฟซบุ๊กด้วยการส่งเสริมการขายผ่านออนไลน์จากกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การจัดทำเว็บเพจเฟซบุ๊กสำหรับรวบรวมข้อมูลข่าวสาร 2) การส่งเสริมการขายผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจสำหรับเจาะกลุ่มผู้บริโภค 3) การส่งเสริมการขายผ่านไลน์แอตสำหรับรักษาสถานะผู้บริโภค โดยผู้วิจัยเป็นผู้ริเริ่มและดูแลเรื่องการตลาดออนไลน์ของชุมชนสวายเริ่มตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2563 ที่ผ่านมาโดยพิจารณาจากการให้สัมภาษณ์ที่สะท้อนผ่านการบอกเล่าของหัวหน้าชุมชนและสมาชิกในชุมชนสวายที่ว่า ชุมชนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านการตลาดออนไลน์ คนในชุมชนกล้าคิด กล้าทำ อยากรู้ อยากรอง อยากรู้ทำให้เกิดอาชีพที่รองรับ รวมทั้งครอบครัวก็ยังให้การสนับสนุน สรุปได้ว่าชุมชนสวายได้เล็งเห็นว่าควรใช้ความสามารถของอินเทอร์เน็ตในการส่งเสริมการขายเพื่อส่งเสริมยอดการจัดจำหน่ายซึ่งปัจจุบันการติดต่อสื่อสารมีความรวดเร็วในการสื่อสารกับผู้บริโภคจึงจัดทำเว็บไซต์เพื่อช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

ผู้วิจัยได้นำหลักภาวา 4 (Phra Brahmamagunabhorn (P.A.Payutto), 2003) มาประยุกต์ใช้กับหลักทฤษฎีการสื่อสาร S M C R ของเบอร์โล (The Berlo Model / SMCR Model) และกระบวนการส่งเสริมการตลาด 6Ps ซึ่งมีความสำคัญในกระบวนการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์โดยพุทธสันติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กายภาวา (Physical Development) การพัฒนากายการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการฝึกอบรมกาย ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูล โดยการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติให้เกิดโทษ แต่ให้เป็นคุณหรือเป็นไปในทางเกื้อกูล ประกอบด้วย การรู้จักใช้อินทรีย์ได้แก่ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ด้วยปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการรู้จักบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีให้ได้ตรงตามคุณค่าที่แท้จริง ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่ประมาทขาดสติ

2) ศีลภาวา (moral development; social development) การพัฒนาศีล การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการฝึกอบรมด้านพฤติกรรมให้มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมที่ดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์โดยตั้งอยู่ในวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีและมีอาชีพสุจริต ไม่ใช้กายวาจาและอาชีพในทางที่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายเวรภัย แต่ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตนและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคม ส่งเสริมสันติสุข

2.1) ปฏิสัมพันธ์คือ การไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น รู้จักสงเคราะห์เกื้อหนุน เอาใจใส่ทำให้เกิดไมตรีและความสามัคคีรู้จักการสื่อสารเพื่อชักจูงและชักนำเพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไปในการอยู่ร่วมกันในสังคมทั้งครอบครัว ญาติมิตร บุคคลใกล้ชิด บุคคลในสถานศึกษาเพื่อนมนุษย์ต่างชาติต่างศาสนา

2.2) อาชีพ คือ การประกอบอาชีพการงานโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเสื่อมเสียแก่สังคม ไม่ทุจริตผิดกฎหมาย มีความสุจริต สร้างสรรค์ดีงาม เกื้อกูล เป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา

2.3) วินัย คือ มีความเคารพรักษากฎเกณฑ์ ระเบียบ จรรยาบรรณกฎหมายในสังคมในชุมชน และสำหรับวินัยในการดำเนินชีวิต รู้จักจัดวัตรสิ่งของจัดแบ่งเวลา จัดสภาพแวดล้อม และจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกัน มนุษย์ในสังคมนั้นก็จะมีโอกาสพัฒนาชีวิตได้ดีที่สุด และผู้คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข

3) จิตตภาวนา (Emotional Development; Psychological Development)

การพัฒนาจิตใจ จิตใจมีองค์ประกอบสำคัญคือ เจตจำนงหรือเจตนา ที่เป็นตัวกำหนดหรือกำกับจิตใจ โดยจะเป็นตัวเชื่อมโยงจิตใจออกมาสู่การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเจตนาหรือเจตจำนง จะทำงานไปอย่างไรนั้นจะมีแรงจูงใจเป็นตัวชักนำ และแรงจูงใจจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของตัวปรุงแต่งที่อยู่เบื้องหลังในจิตใจ คุณสมบัติดังกล่าวมี มีทั้งที่ดีและที่ชั่ว บุญหรือบาป กุศลหรืออกุศล เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความหวง ความริษยาศรัทธา เมตตา กรุณา สติปัญญา เป็นต้น เป็นตัวที่มาปรุงแต่งเจตนา และเจตนา ก็จะแสดงตัวออกมาทางทวารคือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ สมาชิกในชุมชนจะมีสุขภาวะได้ ต้องบริหารใจ หรือฝึกฝนภายในจิตให้มีจิตที่เป็นด้านบวก โดยการพัฒนาในด้าน “จิตภาวนา” เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ คือการพัฒนาให้บุคคลมีจิตใจที่สมบูรณ์

4) ปัญญาภาวนา (Intellectual Development; Mental Development; Cognitive Development) การพัฒนาปัญญา เป็นการฝึกอบรมด้านปัญญา การพัฒนาบุคคลให้รู้จักคิดพิจารณา วินิจฉัย แก้ไขปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา เข้าใจเหตุผล มองสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุและปัจจัย ไม่มีอคติ ปราศจากการครอบงำของกิเลส มีความเป็นอยู่โดยรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต เข้าถึงอิสรภาพ ปลอดทุกข์ปราศจากปัญหา และในเรื่องของระบบองค์รวมของการดำเนินชีวิตที่ดีซึ่งเป็นระบบแห่งเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กันเหมือนที่ผู้วิญญูได้จัดการอบรมคุณธรรมให้กับสมาชิกในชุมชน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้นำหลักการแนวคิดทฤษฎีมาออกแบบกระบวนการพัฒนาตามหลักวิชาการประกอบกับหลักพุทธสันติวิธีที่สำคัญ ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ

- (1) การกระตุ้นผู้นำชุมชนและเกษตรกรเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ
- (2) การพัฒนาทักษะในการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ประเมินผลในการทำงาน
- (3) การเสริมกิจกรรมให้สามารถเข้าใจ และมีทักษะในระดับสูงมากยิ่งขึ้น
- (4) การทำงานจริงโดยการสร้างเฟสบุ๊คเพจ ของดีตำบลสวาย จ.ศรีสะเกษ ขึ้นมาเพื่อให้อาสาได้ปฏิบัติงานจริง

(5) การประเมินศักยภาพการทำงานของอาสา ว่าสำเร็จผลเป็นไปตามที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนามามากน้อยหรือไม่อย่างไร

ทั้ง 5 กระบวนการนี้ สามารถสรุปเป็นโมเดลประกอบการดำเนินงานมีรายละเอียดได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1: กระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ด้วย
พุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อ.ปรางค์กู๋ จ.ศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอกระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ด้วยพุทธสันติวิธี ของตำบลสวาย อ.ปรางค์กู๋ จ.ศรีสะเกษ จากกระบวนการที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน ได้ให้ข้อเสนอไว้ในวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้างต้น และได้นำไปสู่การทดลองฝึกปฏิบัติในโครงการฝึกอบรม “การพัฒนาการตลาดออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนสวาย รุ่นแรกที่วัดท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อการพัฒนากลุ่มอาสา หลังจากที่ได้ผ่านการทดลองฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเมินกระบวนการ และได้ค้นพบองค์ความรู้สามารถสรุปปรับแก้ไขกระบวนการดังกล่าวข้างต้นนั้นหลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติมาแล้ว ได้แบ่งกระบวนการพัฒนาออกเป็น 4 ชั้น (Layer) ประกอบด้วย

(1) แกนแห่งสติ เป็นการใช้สติเป็นแกนกลางของการปฏิบัติ ถ้ามีสติ จะมีศีล มีสมาธิ และมีปัญญา ในการปฏิบัติเรื่องต่าง ๆ

(2) หลักโยนิโสมนสิการ รู้จักคิด มีปัญญา หลักกัลยาณมิตร ต้องมีมิตรแท้ มีเพื่อน และเข้าใจ หลักการตลาดออนไลน์ คือ การทำการตลาดในสื่อออนไลน์

(3) แนวปฏิบัติว่าการปลูกฝังแนวทางการฝึกผู้นำสตรีจิตอาสา ประกอบด้วย การเข้าใจ เข้าถึง การพัฒนา และการประเมินผลการทำงาน

(4) เป้าหมาย (Outcome) คือ หลักภavana 4 ประกอบไปด้วย กายภavana มีความเข้าใจชุมชน ศีลภavana มีอาชีพ มีเงินเก็บ จิตภavana มีความสุข เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และปัญญาภavana ต้องรู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำงานเป็นทีม

สามารถอธิบายรายละเอียดประเด็นกระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ด้วยพุทธสันติวิธี ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2: นำเสนอผลสรุปแนวทางกระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชน
ด้วยการตลาดออนไลน์ด้วยพุทธสันติวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์โดยพุทธสันติวิธีมากที่สุด คือปัญหภายในตัวบุคคลที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการขายสินค้าชุมชนเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ของตัวบุคคลเอง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านทักษะในการสื่อสาร ขาดทักษะในการสื่อสารกับลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้า ปัญหาด้านความรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจในใจในเรื่องการตลาดออนไลน์ ขาดความรู้ทางด้านไอที ปัญหาด้านทัศนคติ มีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้ซื้อสินค้า ขาดความมั่นใจในตนเอง ปัญหาด้านครอบครัว ขาดการสนับสนุนทางด้านอาชีพ ปัญหาด้านชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ ความสมดุลระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการขึ้นในชุมชน สอดคล้องกับ Kttima Surasonthi, (1995) ที่กล่าวว่า การสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จและประสิทธิผลของการสื่อสาร คือ มีทักษะในการสื่อสาร (communication skills) มีสามารถในการพูดและการเขียนรวมทั้งการตีความหมายข้อมูลข่าวสารได้ดี มีความรู้ (knowledges) ในเรื่องข่าวสารที่ผู้ส่งจะถ่ายทอดหรือส่งไปยังผู้รับสาร มีทัศนคติ (Attitude) ที่ดีต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง และต้องรู้ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture System) ผู้ส่งสารเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในสังคมซึ่งมีกรอบกฎเกณฑ์ระเบียบ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีหรือวิถีชีวิต ฯลฯ ตามในสังคมนั้นซึ่งมีผลต่อการรับรู้ประสบการณ์ความ

เชื่อ ค่านิยม หรือพฤติกรรมของผู้ส่งสารทำให้ผู้ส่งสารมีรูปแบบของการสื่อสารเป็นไปตามสังคมและวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยได้สร้างเพจเฟซบุ๊กของชุมชนสวายก่อตั้งเพื่อส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนเป็นการสร้างรายได้แก่ชาวบ้านเน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้เพื่อจะได้คิดและแก้ปัญหาของชุมชนได้ ทำให้พอกินพอใช้ก่อนแล้วพัฒนาไปเชิงธุรกิจ สรุปได้ว่า ชุมชนสวายได้เล็งเห็นว่า ควรใช้ความสามารถของอินเทอร์เน็ตในการส่งเสริมการขายเพื่อส่งเสริมยอดการจัดจำหน่าย ซึ่งปัจจุบันการติดต่อสื่อสารมีความรวดเร็วในการสื่อสารกับผู้บริโภคจึงจัดทำเว็บไซต์เพื่อช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สอดคล้องกับงานของ Sanya Sanyawiwath, (2011) ในเรื่องทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทว่าเป็นภูมิคุ้มกันของชุมชนชนบทเพื่อป้องกันการเสียสมดุลอันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์หรือภาวะวิกฤตที่มีผลต่อชุมชนตามตัวแบบของ “TERMS” ใน 5 ด้าน คือ การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (Technology; T) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (Economic; E) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (Resources; R) การพึ่งตนเองทางจิตใจ (Moral ; M) และการพึ่งตนเองทางสังคม (Socio-cultural; S)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเสนอกระบวนการพัฒนาการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาความรู้ เข้าใจชุมชน เข้าใจโลกปัจจุบัน มีเครือข่ายรู้จักแก้ปัญหา ทำงานเป็นทีม นั้นสอดคล้องกับ Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), (2003) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา ก็คือ ภาวนา หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ 4 ประเภท คือ กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ สิลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองกามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย และปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

สรุป

กระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ด้วยพุทธสันติวิธี ในครั้งนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการขายสินค้าในรูปแบบใหม่ให้กับชุมชนที่สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาผลิตสินค้า แต่ไม่สามารถหาตลาดในการขายสินค้าได้ การตลาดออนไลน์จึงเป็นช่องทางหนึ่งซึ่งได้รับความนิยมในปัจจุบัน ทำให้ชุมชนมีพื้นที่ขายสินค้าโดยไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านค้า ไม่จำเป็นต้องมีพนักงาน การลงทุนในการขายน้อยเพราะไม่ต้องเช่าพื้นที่ในการขายของ และที่สำคัญคือ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เราต้องการได้ พร้อมกับประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีว่าด้วยภาวนา 4 เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์โดยพุทธสันติวิธี คือ กายภาวนา ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ศีล

ภาวนา ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม จิตภาวนา การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดี ปัญญาภาวนา การเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจในการพัฒนาการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในการพัฒนาอาสาที่เข้ามาทำการตลาดออนไลน์ อาสาจกต้องรู้จักการมีสติ ใช้สติเป็นฐานในการเรียนรู้และพัฒนา นอกจากนี้การตลาดออนไลน์มีการแข่งขันสูง ทำให้ต้องมีการออกแบบเนื้อหา และรูปแบบในการนำเสนอที่มีความแตกต่าง และโดดเด่น เพื่อดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาที่เพจ จากการปฏิบัติจริงในเพจของดีตำบลสวย จ.ศรีสะเกษ พบว่า การเขียนเนื้อหาที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับชุมชน วัฒนธรรม หรือที่มาของสินค้าที่เกิดจากแนวคิดของชุมชนจะได้รับความสนใจจากผู้เข้าชม ดังนั้นการทำการตลาดออนไลน์เพื่อขายสินค้าชุมชน ผู้ทำเนื้อหาของเพจจะต้องเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน และตัวสินค้าเพื่อนำมาออกแบบเนื้อหาในการนำเสนอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ด้วยพุทธานุวิธีในชุมชนอื่น

2.2 ศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรสู่การพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนด้วยการตลาดออนไลน์ด้วยพุทธานุวิธี

References

- Surasonthi, K. (1995). *Introduction to Communication*. Bangkok: Thammasat Printing House.
- Klausmeier, Herbert J. & Ripple, R.E. (1971). *Learning and Human Abilities Educational Psychology*. 3rd ed, New York : Harper and Row.
- Kongsat, S. & others. (2009). An Applied Local Wisdom to Manage Water for Developing Riverside Community: A Case Study of the Lam Ta Kong River Basin. *Journal of Sciences*, 5(2): 134-138.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- National Committee for Promotion and Coordination of Women. (1994). *Long-term Independent research report*. Bangkok: Graduate Business University.
- Nicola, W. (2011). Encouraging engagement in game-based learning. *International Journal of Game-Based Learning*, (1)1, 75-84.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2003). *Buddhism Dictionary Edition Compile dhamma*. Bangkok.

- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2005). *Dictionary of Buddhism*. 13th edition. Bangkok: S. R. Printing Ltd., Part.
- Phra Dharmakosajan. (2006). *Buddhist management methods*. Bangkok: Printing house Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Buddhist Peaceful Means: The Integration of Principles and Tools to Resolve Conflicts*. Bangkok: 21 Century.
- Rigby, D. and D Caceres. (2001). Organic farming and the Sustainability of Agricultural Systems. *Agricultural Systems*, 68(1), 21-40.
- Sanyawiwath, S. (2011), Economy self-sufficiency in rural areas. Bangkok: National Research Council of Thailand
- Sisaket Statistical Office. (2018). *Situation of the elderly in Sisaket 2018*. Retrieved November 3, 2019, from http://urce:http://Sosisaket.nso.go.th /index.php? option =com_content&view=article&id=503:-2561&catid=105:2012-01-09-07-07-49Itemid.
- Luengsurang, T. (2010) “Customer’s satisfaction on Facebook fan page and official website. Thesis Master of Faculty of commerce and accountancy. Graduate School: Thammasat University
- Wand, Y. and R. Weber. (2002). Research Commentary: Information System and Conceptual Modeling - A Research Agenda. *Information System Research*, 13(4): 363-376.

การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ*

An Analytical Study of Sustainable Development Goals of The United Nations (SDGs) in the Integrated Buddhist Perspective

¹รัช จันทธัมมทัตต์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹ Touch Chantharathamthath and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: touchtg@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอการศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) เชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นหาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา พระไตรปิฎก การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง 3 กลุ่ม คือด้านเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ด้านพระพุทธศาสนาเถรวาทและด้านสันติภาพ รวม 12 ท่าน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ และนำเสนอในลักษณะการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่าวัตถุประสงค์ของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ และหลักธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือความสงบสุข สันติของมวลมนุษยชาติ โดยแนวคิดและกิจกรรมของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางกายภาพ ยุกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมโดยผ่านการบริหารจัดการจากภาครัฐเป็นสำคัญ ขณะที่แนวทางของพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งให้ความสำคัญกับการฝึกฝนอบรมด้านจิตใจด้วยหลักธรรมที่เหมาะสมแล้วแต่กรณี มุ่งที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก หลักธรรมสำคัญที่ใช้ในการพัฒนา คือ หลักอริยสัจ 4 ผลจากการบูรณาการ ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพทั้ง 3 มิติ คือ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการดังนี้ 1) รับผิดชอบตนเอง ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ดูแลรักษาสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง ประกอบสมาธิ และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม 2) พร้อมเอื้อเพื่อเกื้อกูลสังคมรอบข้างมีความเคารพมีระเบียบวินัย เปี่ยมด้วยน้ำใจ ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ ดุจญาติมิตร 3) เสริมสร้างคุณภาพชีวิต ด้วยสติ มองโลกในแง่บวก สร้างความฉลาดทางอารมณ์ มีสติกำกับความคิด มีเหตุผลกำกับอารมณ์ 4) ศึกษาวิเคราะห์ด้วยปัญญา เพียรศึกษาพิจารณาให้รู้จริง มองทะลุทั้งระบบ ครอบคลุมครบทั้งวงจร

คำสำคัญ: การศึกษาวิเคราะห์; การพัฒนาอย่างยั่งยืน; เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ; พุทธบูรณาการ

* Received April 5, 2020; Revised June 1, 2020; Accepted June 12, 2020

Abstract

The objective of this research was to present an analytical study of sustainable development goals of The United Nations (SDGs) in the Integrated Buddhist perspective that was in the form of qualitative research by exploring information from document, text books, Theravada Tipitaka, key informants from in-depth interview among 3 aspect groups of sustainable goals of the United Nations, Theravada Buddhism and peace, totaling 12 people by using the tools of an in-depth interview, together with a focus group discussion and then the researcher presents in the descriptive form.

The results of research were found that the objectives of sustainable development goals of the United Nations (UN) and Dhamma principles for sustainable development in Theravada Buddhism to be in the same line which was for peace of humanity in that the UN's concepts and activities of sustainable development goals in order to be the physical development, lifting up level of life quality and the living and environment, mainly through the administration of the state section. While the idea in Theravada Buddhism significantly aimed to the mind training with proper Dhamma principles depending on each case, mainly at human resource development. The important utilized Dhamma has been the principle of Bhāvanā or Development or Training or Cultivation. When integrated, it has been the cause and factor of sustainable and efficient development in all 3 dimensions of society, economy and environment. it has been consisted of 4 key basic factors for sustainable development.

(1) Having self-responsibility and care for the environment (Responsibility): taking good health care, having right occupation and paying attention to the environment.

(2) Being ready in having generosity and helpfulness surrounding society (Harmony): having respect, order, kindness and giving honor to fellow humans as relatives.

(3) Enhancing life quality with mindfulness (Mindfulness): viewing the world positively, creating emotional quotient, having mindfulness to control thoughts, and having reasons to control emotions and

(4) Analytically studying with wisdom (Intelligence): having effort in studying, considering for truth, penetrating the whole system for the whole cycle coverage.

Keywords: An analytical study; sustainable development; sustainable development goals of the United Nations (SDGs); Integrated Buddhist Perspective

บทนำ

มนุษย์เพียรพยายามคิดค้น ปรับเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองความจำเป็น สำหรับการดำรงชีพ เพื่อความสะดวกสบายมากขึ้น รวมถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านนามธรรมและรูปธรรมนั้น เรียกได้ว่าเป็น “การพัฒนา” โดยความหมายของการพัฒนา (Development) คือความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง และแปรรูป สภาพแวดล้อม โครงสร้างกระบวนการและพฤติกรรมของระบบ และปัจเจกบุคคล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้องและความต้องการของมวลมนุษยชาติ ทั้งในแง่ของความยากจน ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหวาดหวั่น (Prayapruek, 1992) การพัฒนาด้วยการ ประดิษฐ์คิดค้น เครื่องจักรกล เทคโนโลยีอันทันสมัย เพื่อประหยัดเวลาและทุนทรัพย์ ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลง ในหลาย ๆ ด้านตามมา เช่น จากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนสู่การผลิตเพื่อการค้า จากสังคมเกษตรกรรม ไปสู่ สังคมอุตสาหกรรม จากกิจการขนาดเล็กในครัวเรือนตามชุมชนขนาดเล็ก ไปสู่กิจการขนาดใหญ่ ตามด้วยการ บริหารจัดการแบบทุนนิยม

ความล้มเหลวผิดพลาดจากการพัฒนาในบางจุด ก่อให้เกิดปัญหาที่สลับซับซ้อนโยงใย แก่กันและกัน ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม จากระดับย่อยของชุมชน สังคม บานปลายสู่ระดับ นานาชาติ ขยายวงกว้างครอบคลุมไปทั่วโลก ผลคือนิยามของการพัฒนาในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นการพัฒนายอย่างสร้างสรรค์ มีการทบทวนกระบวนการ แนวคิดรวมถึงยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ด้วยความ รอบคอบ คำนึงถึงองค์ประกอบ ผลดีผลเสียในหลากหลายมิติมากขึ้น จึงเกิดความเปลี่ยนแปลง เรื่องของ “การ พัฒนา สู่การพัฒนายอย่างยั่งยืน” โดยหลังจากที่เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals – MDGs) เพื่อเสริมสร้างมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งมี 8 เป้าหมาย ได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ขึ้น ตามกระบวนการ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals, 2020)

จากการประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (the United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20) (ริโอ +20) ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2555 ประเทศสมาชิกได้ลงนามรับรองในประเด็นสิ่งที่เราต้องการในอนาคต หรือ “The Future We Want” นับเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals) มีชื่อย่อว่า SDGs (Sustainable Development Goals, 2020) โดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ได้จัดการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Summit) เมื่อวันที่ 25 กันยายนพ.ศ. 2558 เป็นการประชุมเต็มคณะของ United Nations Summit for the Adoption of the Post-2015 Development Agenda เพื่อวางกรอบวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ในช่วง 15 ปี ข้างหน้า ด้วยมุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาพแวดล้อม และสันติสุข เพื่อเสริมแนวคิด “ไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลัง” หรือ No one left behind คาดว่าจะทำสำเร็จ ได้ภายในปี ค.ศ. 2030

สำหรับการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้นมี 3 อย่างคือ มนุษย์ สังคม และธรรมชาติ โดยที่องค์ประกอบ แรกคือมนุษย์ มีความสำคัญในฐานะเป็นแกนกลางของการพัฒนา และเป็นปัจจัยตัวกระทำที่จะผลักดันให้ การพัฒนาตามกระบวนการเป็นไปในทางที่สังคมต้องการ ทั้งในระดับแนวคิดพื้นฐาน โครงสร้างและเชิงปฏิบัติการ (Phra Promkhunaporn, 2001) สอดคล้องกับ พระพรหมบัณฑิต ซึ่งได้แสดงทัศนะในการพัฒนาสำหรับยุคปัจจุบันคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาในทุกด้านที่มีส่วนสัมพันธ์กันแบบองค์รวม เช่น สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด มีทั้งความสมดุลและสมบูรณ์มากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมเสมอภาค เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ด้วยหลักการที่ว่า “ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง” (Leaving no one behind) ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ตามหลักในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ว่า พระโพธิสัตว์ แม้จะบรรลุโพธิญาณแล้วก็ไม่ขอเข้านิพพาน ท่านจะคงอยู่ต่อไปเพื่อโปรดสรรพสัตว์จนหมด และขอเข้านิพพานเป็นคนสุดท้าย ซึ่งหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องการพัฒนาจิตใจมนุษย์ เป็นหลัก ถือว่ามนุษย์เป็นตัวตั้งของการพัฒนา กล่าวคือ “พัฒนาชาติให้เริ่มที่ประชาชน พัฒนาตนให้เริ่มที่ใจ จะพัฒนาอะไรให้เริ่มต้นที่ตัวเราเองก่อน” (Phra Brahmabundit, 2019)

ด้วยแนวคิดในการพัฒนาจากเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) และหลักธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ต่างมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อโลกและทุกชีวิต คือมุ่งเพื่อการพัฒนาสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรอบคอบ สร้างสรรค์ และเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ในมุมของการบูรณาการกัน โดยนำจุดที่ดีของทั้งสองแนวคิดมาเสริม เติมเต็ม แก่กันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ สำหรับผู้ปฏิบัติการในแต่ละโครงการตลอดจนองค์กรด้านการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอการบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติกับหลักธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และอรรถกถา รวมถึงจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) และหลักธรรมเพื่อการพัฒนาในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยรวบรวม

ข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สำหรับจัดทำเป็นกรอบคำถามการวิจัยเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีขั้นตอนย่อยดังนี้

1) การออกแบบสัมภาษณ์ โดยทำการร่างออกแบบเนื้อหาเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) กับหลักธรรมเพื่อการพัฒนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ขึ้นเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

2) นำเสนอเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ เพื่อรับคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

4) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะ เพื่อการสัมภาษณ์ ได้แก่

ก. กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปฏิบัติการด้านเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ(SDGs) จำนวน 5 ท่าน

ข. กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 4 ท่าน

ค. กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติภาพ จำนวน 3 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติด้านพระพุทธศาสนา รวม 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้เทคนิคในการตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจึงต้องจำแนกและวิเคราะห์ข้อมูล (Typology and Taxonomy) สรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำเสนอรูปแบบ “การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ”

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

จากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals) มีชื่อย่อว่า SDGs ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 การแก้ไข ขจัดปัญหาความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ทั่วโลก (No Poverty)

เป้าหมายที่ 2 เพื่อขจัดความหิวโหย ส่งเสริมโภชนาการทางอาหาร รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (Zero Hunger)

เป้าหมายที่ 3 ส่งเสริมการมีสุขภาพ และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนทุกช่วงอายุ (Good Health and well-being)

เป้าหมายที่ 4 ส่งเสริมการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (Quality Education)

เป้าหมายที่ 5 มุ่งที่ความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง (Gender Equality)

เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำสะอาด สุขอนามัยและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน (Clean Water and Sanitation)

เป้าหมายที่ 7 การเข้าถึงพลังงานที่สะอาด ปลอดภัยอย่างทั่วถึง ทันสมัย (Affordable and Clean Energy)

เป้าหมายที่ 8 ลดปัญหาการว่างงาน ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุม (Decent Work and Economic Growth)

เป้าหมายที่ 9 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานพร้อมทั้งนวัตกรรมทางอุตสาหกรรม (Industry Innovation and Infrastructure)

เป้าหมายที่ 10 ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Reduced Inequalities)

เป้าหมายที่ 11 ความเป็นชุมชนเมืองที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)

เป้าหมายที่ 12 การบริโภค และการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบอย่างยั่งยืน (Responsible Consumption and Production)

เป้าหมายที่ 13 การปฏิบัติการที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Action)

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Life Below Water)

เป้าหมายที่ 15 อนุรักษ์ ปกป้อง ปันฟู การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน (Life on Land)

เป้าหมายที่ 16 องค์การเพื่อความสงบสุขสันติ ยุติธรรม มีความมั่นคง (Peace and Justice Strong Institutions)

เป้าหมายที่ 17 สร้างพลังความร่วมมือระดับสากลเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Partnerships for the Goals)

ทั้ง 17 เป้าหมายนี้ได้รับการจัดหมวดหมู่ตามปัจจัยที่เหมาะสมเกี่ยวเนื่องกันเป็น “5P’s” ดังนี้

1. People ด้านสังคม คุณภาพชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และสุขอนามัย เติบโตเต็มศักยภาพของคนที่ให้มีความเท่าเทียมกัน

2. Planet ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาระบบนิเวศ

3. Prosperity ด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจการค้า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ
4. Peace ด้านความยุติธรรม เพื่อสันติภาพ ความสงบสุข
5. Partnership ด้านความร่วมมือ ประสานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ซึ่งในปัจจุบัน 5P's นั้นต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นทั้ง 3 มิติคือ มิติเศรษฐกิจ (Economic Dimension), มิติทางสังคม (Social Dimension) และ มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Dimension) (Pholphirul, 2017)

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ปฏิบัติการอันเกี่ยวเนื่องกับ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) ทั้งด้านนโยบายและการนำไปปฏิบัติงานจริง รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีความพยายามในการยกระดับคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมโดยความร่วมมือกันทั้งในประเทศของตนและนานาชาติ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ด้วยโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมสร้างเกณฑ์ชี้วัด ประเมินผลติดตามอย่างเป็นระบบ (Phanthuwongpakdee, 2019) สำหรับปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อน คือ ระบบโครงสร้าง และการบริหารจัดการนั้น ต้องทบทวนเรื่องธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ความเป็นธรรม ด้านเสรีภาพในการแสดงออกและความคิดเห็น ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) พบว่าบางส่วนยังขาดความรู้ความรอบคอบ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ขาดจิตสำนึกและการเคารพกติกาของสังคม ตลอดจนกฎหมายของบ้านเมือง

ขณะที่แนวทางการพัฒนาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมุ่งเน้นให้ทราบถึงความเป็นจริงของโลกและชีวิต เพื่อรู้เท่าทันสภาวะการณ์ที่เป็นไป รวมถึงทักษะในการฝึกฝน อบรมจิตใจตนเองด้วยหลักธรรมต่าง ๆ เปรียบเสมือนยารักษาโรค หรือธรรมโอสธที่ช่วยรักษาเยียวยา สุขภาพ ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ 4 ประเภท คือ (1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (2) ศิลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน (3) จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น (4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา นั้นต้องพัฒนาร่วมกันหลายอย่างเช่น การพัฒนากาย การพัฒนาจิต การพัฒนาปัญญา เข้าด้วยกันจึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยไม่เน้นอย่างใดอย่างหนึ่ง (Phra Promkhunaporn, 2001)

หลักธรรมที่สามารถนำมาเสริมและประยุกต์การพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ หลักของศีล 5 หลักอริยสัจ 4 มรรค 8 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงวุฒิ

ด้านพระพุทธศาสนา และด้านสันติภาพ จากหนังสือศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยท่านพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้บูรณาการหลักภาวนา 4 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) ไว้ดังนี้

1) ด้านกายภาวนา เป็นการพัฒนาด้านกายภาพ การประกอบสัมมาชีพและความรับผิดชอบ ต่อสิ่งแวดล้อมโดยครอบคลุม เป้าหมายที่ 1) ปัญหาความยากจน, 2) การขาดแคลนอาหารการกิน, 3) มีสุขภาพพลานามัยดี มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม, 8) มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ, 9) มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมนวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน, 10) ลดความเหลื่อมล้ำ การกระจายรายได้และความเจริญ, 12 การบริโภคและการผลิตที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (เป้าหมายที่ 1,2,3,8,9,10,12)

2) ด้านศีลภาวนา เป็นการพัฒนาทางสังคมด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา จรรยาบรรณเพื่อให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยครอบคลุม เป้าหมายที่ 5 ด้านความเสมอภาคทางเพศ, 11 เพื่อสังคมเมืองและชุมชนที่พัฒนาอย่างยั่งยืน, 16 สันติภาพความยุติธรรมและสถาบันที่เข้มแข็ง (เป้าหมายที่ 5,11,16)

3) ด้านจิตตภาวนา คือการพัฒนาจิตใจซึ่งไม่มีเป้าหมายใดว่าด้วยเรื่องจิตตภาวนาโดยตรง จึงอนุโลมเข้ากับเป้าหมายที่ 3 คือทุกคนมีสุขภาพดีและสุขภาวะที่เหมาะสม โดยหมายรวมทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพใจ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาสอนเรื่องการพัฒนาจิตใจด้วยสมถกรรมฐานเพื่อสร้างความสงบใจ เป็นสำคัญ (เป้าหมายที่ 3)

4) ด้านปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาความรู้ สติปัญญาโดยครอบคลุมเป้าหมายที่ 4 คือการศึกษา ที่มีคุณภาพสำหรับทุกคนทั้งทางโลกและทางธรรม, 13 การดำเนินการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลงของสภาพ ภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อน, 14 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล, 15 การอนุรักษ์ชีวิตบนบกเพื่อรักษา ความหลากหลายทางชีวภาพ (เป้าหมายที่ 4,13,14,15) (Phra Brahmabundit, 2019)

ซึ่งจากการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีการบูรณาการ โดยนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ บูรณาการสอดประสานด้วย หลักธรรมเรื่องภาวนา 4 คือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบ ใหม่ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย จำต้องได้ เพื่อสะดวกในการนำไปปรับใช้ได้จริง

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติหรือ SDGs 17 เป้าหมาย เข้ากับหลักภavana 4 มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพประกอบ 1: (ผู้วิจัย) ภาพแสดงการจัดกลุ่มของ SDGs เมื่อได้บูรณาการกับหลักภavana 4

เมื่อนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติทั้ง 17 เป้าหมาย และหลักธรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเอราวัณ อันได้แก่หลักภavana 4 คือ ภายภavana สีสภavana จิตตภavana และปัญญภavana ได้เป็นเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ คือ

- 1) รับผิดชอบตนเองใส่ใจสิ่งแวดล้อม (Responsibility) ดูแลรักษาสุขภาพให้สมบูรณ์ แข็งแรง ประกอบสัมมาชีพ และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม
- 2) พร้อมเอื้อเฟื้อเกื้อกูลสังคมรอบข้าง (Harmony) มีความเคารพมีระเบียบวินัย เปี่ยมด้วยน้ำใจ ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ ดุจญาติมิตร
- 3) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้วยสติ (Mindfulness) มองโลกในแง่บวก สร้างความฉลาดทางอารมณ์ มีสติกำกับความคิด มีเหตุผลกำกับอารมณ์
- 4) ศึกษาวิเคราะห์ด้วยปัญญา (Intelligence) เพียรศึกษาพิจารณาให้รู้จริง มองทะลุทั้งระบบ ครอบคลุมครบทั้งวงจร

โดยสามารถสร้างขึ้นเป็นรูปแบบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการหรือ The Touch of RHMI Model ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2: (ผู้วิจัย) รูปแบบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs)เชิงพุทธบูรณาการ (The Touch of RHMI Model)

จากรูปแบบ (Model) สามารถอธิบายขยายความเพิ่มเติมได้ว่า

คำว่า Touch ในที่นี้ หมายถึงความรู้สึก การเข้าถึงและสัมผัสได้อย่างลึกซึ้ง เป็นความตระหนักรู้ที่เข้าใจ คือเข้าไปอยู่ในใจจนสามารถส่งผลออกมาในเชิงปฏิบัติได้ นับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากชื่อ The Touch of R H M I คือการเข้าถึงและสัมผัสได้อย่างลึกซึ้งใน R H M I

Touch of..... Responsibility คือความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความรับผิดชอบ

Touch of..... Harmony คือความรู้สึกสมัคสมานสามัคคี กลมเกลียว มีน้ำใจต่อคนรอบข้าง

Touch of..... Mindfulness คือความลึกซึ้งในการมีสติ มีความเมตตา

Touch of..... Intelligence คือความเข้าถึง ไหวพริบ ปฏิภาณ ความฉลาด มีปัญญา มองทะลุได้รอบด้าน

สำหรับ Sustainable Development Way by Touch คือ The Way for Sustainable Development by Touch หรือ SD Way by Touch คือหนทางสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังจากการบูรณาการแล้ว

ดังนั้น The Touch of R H M I คือการเข้าถึงและสัมผัสได้อย่างลึกซึ้งสำหรับหลัก 4 ประการในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยปลายทางคือเพื่อความสงบสุขสันติของโลกและทุก ๆ ชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

การที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของ SDGs อย่างมีประสิทธิภาพนั้น องค์กรหรือผู้รับหน้าที่ดำเนินการ โดยภาครัฐหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ผลักดันนโยบาย โครงการต่าง ๆ ต้องมี

ธรรมาภิบาลโดยทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ยอมรับและเคารพกติกา เชื่อสัตย์ มีเหตุผล เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน

การบริหารจัดการเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติหรือ SDGs ควรประกอบไปด้วยปัจจัยดังนี้

1. มีอำนาจ มีธรรมาภิบาล มีความชอบธรรม ความรับผิดชอบและความจริงใจ
2. ยึดผลประโยชน์ของส่วนใหญ่ มีความคุ้มค่าเป็นที่ตั้ง
3. มีความรู้ ความเข้าใจในเป้าหมาย ผลดีผลเสียและประโยชน์ที่จะได้รับ
4. มีการบริหารจัดการ ลงมือปฏิบัติการอย่างจริงจัง
5. มีการประสานงานทั้งภาครัฐ ผู้ดำเนินนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง
6. มีการติดตามประเมินผลร่วมกันอย่างเป็นระบบ รอบคอบ

เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ในอันที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของโลก ที่อาศัยอยู่ร่วมกันให้มีแต่สันติสุขตลอดไป สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพระพุทธศาสนา เถรวาทคือ หลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana จากเดิมที่ท่าน พระพรหมบัณฑิตได้จัดกลุ่มไว้ดังนี้

- 1) ด้านกายภavana ครอบคลุมเป้าหมายที่ 1,2,3,8,9,10,12
- 2) ด้านสีลภavana ครอบคลุมเป้าหมายที่ 5,11,16
- 3) ด้านจิตตภavana ได้แก่เป้าหมายที่ 3
- 4) ด้านปัญญาภavana ครอบคลุมเป้าหมายที่ 4,13,14,15

ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อความสมบูรณ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงควรเพิ่มเป้าหมายที่ 6 การมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน,7 การมีพลังงาน ที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้อย่างยั่งยืน ทันทสมัย เข้ากับหลักของกายภavana และเป้าหมายที่ 17 คือเรื่องของการมีส่วนร่วม ในฐานะหุ้นส่วนของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เข้ากับหลักของสีลภavana

สรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติทั้ง 17 เป้าหมาย ต่างเป็นไปเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของประชากรในทุกประเทศทั่วโลก ใส่ใจในสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม หากมีการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนา จิตใจ เสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล จรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม ไปบูรณาการปรับใช้ ในการบริหารจัดการ ด้วยหลักภavana 4 ตามรูปแบบของ RHMI โดยเริ่มจากการฝึกฝนอบรมจิตใจของตัวเราเองก่อนเป็นเบื้องต้น อันได้แก่

1. กายภavana คือความรับผิดชอบต่อตนเองใส่ใจสิ่งแวดล้อม (Responsibility)
2. สีลภavana คือพร้อมเอื้อเพื่อเกื้อกูลสังคมรอบข้าง (Harmony)
3. จิตตภavana คือการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้วยสติ (Mindfulness)

4. ปัญญาภาวณา คือการศึกษาวិเคราะห์ด้วยปัญญา (Intelligence)
 ดังนั้น เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ ก็คือการ
 “นำธรรม ไปทำ” เพื่อความสมบูรณ์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

- 1) ควรมีการจัดประชุม สัมมนา ถึงคุณประโยชน์ของแต่ละเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดย
 ภาครัฐ ร่วมกับองค์กรเอกชน องค์กรไม่แสวงผลกำไรหรือ NGO
- 2) สร้างความตระหนักรู้ จุดประกายให้เห็นถึงความสำคัญ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนา
 อย่างยั่งยืนแก่สาธารณชน
- 3) ส่งเสริมการวิจัยที่เนืองด้วย SDGs ให้กว้างขวาง ในแวดวงวิชาการ
- 4) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 5) ส่งเสริมกิจกรรมด้านการนำธรรมไปทำ คือการนำหลักธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประยุกต์
 สู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม
- 6) การจัดทำเนื้อหาที่เข้าใจง่ายผ่านสื่อออนไลน์ กระจายข้อมูล ข่าวสาร เพื่อการพัฒนาทั่วไป และ
 การพัฒนาเชิงพุทธได้อย่างรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการเลือกศึกษาวิจัยแบบเจาะจงในแต่ละเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การ
 สหประชาชาติจาก 17 เป้าหมาย หรือเลือกเน้นไปในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อลงลึกถึง
 ความละเอียดชัดเจนในแต่ละประเด็น
- 2) ควรทำการวิจัยโดยมุ่งไปที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 3) ควรมีการพิสูจน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการวิจัย
 เชิงทดลอง

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1990). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Charoen Pokph and Group. (2020). *Sustainable Life*. Retrieved February 15, 2020, from <https://www.sustainablelife.co/>.
- Nuttavikhom P. (2019). Multi-disciplinary Environmental Researcher, Supporting Researcher
 for the Urban Future Project, at Thammasat University. *Interview*. December, 20.

- Office of the National Anti-Corruption Commission. *Good Governance*. Retrieved February 15, 2020, from http://www.dsd.go.th/Content/upload/Hilight/File/487/487_File_Good%20governance_27032558131956_.pdf.
- Phra Brahmabundit (Prayoon Thammajitto). (2019). *Religions and Sustainable Development Goals (SDGs)*. (2nd ed.). Bangkok: Amarin Printing Company and Publishing Public Company Limited.
- Thin, P. (1995). *Public Administration Vocabulary*. Bangkok: Chulalongkorn University Publisher.
- Piriya, P. (2020). *Sustainable Development Goals of The United Nations (SDGs)*. Retrieved February 15, 2020, from <http://piriya-pholphirul.blogspot.com/2017/03/sustainable-development-goalssdgs.html>.
- Sustainable Development Goals Knowledge Platform. (2020) *Sustainable Development Goals*, Retrieved February 15, 2020, from <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs>.
- Phra Promkhunaporn (P.A. Payutto). (2001). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (11th ed.). Bangkok: Duangkaw Publisher.

รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร โดยพุทธสันติวิธี

ในธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่*

A Model of Strengthening Organizational Commitment
in Krung Thai Bank Public Company Limited (Head office)
by Buddhist Peaceful Means

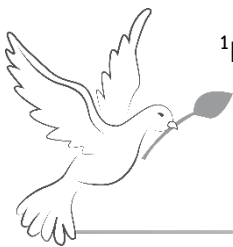
¹กนิษฐ์ วงศ์บุญมาก, พระราชปรียัติกวี และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

¹Kanit Wongbunmak, Phra Rajapariyatkavi and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: kwongbun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร โดยพุทธสันติวิธี ขององค์กรธุรกิจการเงิน ศึกษากรณี บมจ. ธนาคารกรุงไทย (สำนักงานใหญ่) ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 26 รูป/คน และตรวจสอบข้อมูลด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 รูป/คน และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันของพนักงานธนาคารกรุงไทย ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามทางออนไลน์ ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กลุ่มตัวอย่าง 538 คน

ผลการวิจัยพบว่า ความผูกพันในองค์กรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจของพนักงานที่มีต่อองค์กร หลักสารณียธรรม 6 เป็นพุทธสันติวิธีที่จะทำให้เกิดความผูกพันในองค์กร ทำให้สร้างคุณค่าด้านจิตใจโดยทุกคนเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรโดยพุทธสันติวิธี ในองค์กรธุรกิจการเงิน คือ SAR -4C Model's UNITY FOR PEACE ซึ่งประกอบด้วย 1) ร่วมกันกำหนดเป้าหมายร่วมกัน (Share Vision) บนพื้นฐานหลักธรรมสารณียธรรม 6 2) สภาพแวดล้อมในการทำงาน/บรรยากาศในการทำงานที่ดี (Atmosphere) 3) Reward & recognition หมายถึงการทำดีต้องมีคนเห็น ให้ขวัญกำลังใจ มีคนชื่นชม 4) Challenge ทำอย่างไรให้พนักงานรู้สึกทำงานของตนนั้นมีคุณค่า มีความท้าทาย และมีความหมาย (Meaningful) 5) Communication for Peace การสื่อสารที่มีหลายช่องทาง หลายวิธี 6) Compensation การบริหารค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม และ (7) Cultural of Loving Kindness การสร้าง

* Received March 19, 2020; Revised June 1, 2020; Accepted June 12, 2020

วัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรักความเมตตา ทั้งนี้ผลการสำรวจความคิดเห็นของพนักงานธนาคารกรุงไทยที่มีต่อรูปแบบ SAR-4C พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) โดยสภาพแวดล้อมในการทำงาน/บรรยากาศในการทำงานที่ดี มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$)

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร; พุทธสันติวิธี; องค์กรธุรกิจการเงิน

Abstract

This research has objective to present the model of strengthening organizational commitment in financial business by Buddhist peaceful of Krung Thai Bank Public Co., Ltd. (Head Office). This research was used the mixed method research and collected qualitative data from depth-interview which was 9 purposive samplings. It was totally 29 persons. Then, 6 experts examine the information. Data gathering was using 538 simple random questionnaires online which was a simple random sampling about employees of Krung Thai Bank Public Co., Ltd.

The results of research were found that the minds of employees to organization. The principle 'Sāraṇīyadhamma' was the Buddhist peaceful that caused of organizational commitment. A model of strengthening organizational commitment in financial business in term of Buddhist Peaceful means was SAR - 4C Model's UNITY FOR PEACE which consisted of (1) sharing the common goal (Share Vision) based on the principles of the Sāraṇīyadhamma, (2) good working environment (Atmosphere), (3) Reward & recognition which means doing good requires people to see being more encouraged, (4) Challenge which meant the way to make employees feel that their work to be valuable, challenging, and meaningful, (5) Communication for Peace which meant multi-channel communication, (6) Compensation which meant fair compensation management, and (7) Cultural of Loving Kindness creating an organization culture for loving-kindness and compassion. The survey of Krung Thai Bank employees' opinions on the SAR-4C model was found that the average value to be at a high level. ($\bar{X} = 4.45$) By working environment, good working atmosphere The average score was in the highest level. ($\bar{X} = 4.52$)

Keyword: Organizational Commitment; Buddhist Peaceful Means; Sāraṇīyadhamma

บทนำ

ธนาคารกรุงไทย เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งในการสนับสนุนและช่วยเหลือผลักดันนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจไทยเติบโตและมีศักยภาพสูงขึ้น จากอดีตที่ผ่านมาธนาคารกรุงไทยมีบทบาทและมีความสำคัญต่อการดำเนินและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ในฐานะเป็นกลไกในการบริหารจัดการด้านการเงิน หรือการเป็นตัวกลางในการระดมเงินทุนและจัดสรรให้กับภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนให้บริการด้านการชำระค่าสินค้าและบริการให้กับลูกค้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ แต่สถานการณ์ธนาคารในปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ ๆ หลายด้านที่เข้ามากระทบต่อภาคธุรกิจของธนาคารกรุงไทย ไม่ว่าจะเป็นความผันผวนทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนกฎระเบียบและข้อบังคับใหม่ๆ ที่เข้ามาเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดในการดำเนินธุรกิจของธนาคาร ทำให้ธนาคารต้องเร่งปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ธนาคารได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาองค์กรเป็นสถาบันการเงินที่สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างทั่วถึงควบคู่กับการให้ความรู้ทางการเงิน สนับสนุนความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ภายใต้การบริหารจัดการองค์กรที่มั่นคง โปร่งใส และยั่งยืน โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและให้บริการทางการเงิน (Krungthai bank, 2020)

แม้ว่าธนาคารจะมุ่งเน้นพัฒนาการบริการให้ทันสมัย แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับพนักงานในองค์กร เนื่องจากพนักงานขององค์กร ถือว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะ “คน” ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจให้ไปสู่ความสำเร็จ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร หากบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้องค์กรสามารถสร้างคุณค่าอันมหาศาลให้กับองค์กรได้ เป็นที่น่าสังเกตว่าในอดีตการได้ทำงานในธนาคารถือว่าเป็นงานที่มีเกียรติและสามารถดึงดูดบัณฑิตจบใหม่ให้เข้าร่วมงานด้วยเป็นจำนวนมากมาโดยตลอด แต่จากสถิติของธนาคารในรอบ 3 ปี พบว่า อัตราการลาออกของพนักงานธนาคารยังคงมีอัตราที่ไม่ลดน้อยถอยลงโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า ยุคโลกปั่นป่วน (Disruption) การทำงานเพื่ออุทิศตนหรือผูกพันกับองค์กรที่เคยทำสำเร็จในอดีตที่ผ่านมาอาจไม่สามารถนำมาใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ปัญหาการลาออกของพนักงานธนาคารเป็นตัวสะท้อนถึงความผูกพันในองค์กรที่ลดน้อยถอยลง ดังนั้นที่ผ่านมาธนาคารกรุงไทยจึงได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้ โดยจัดทำการศึกษาสำรวจความผูกพันและความมุ่งมั่นในการทำงานปีละ 2 ครั้ง เพื่อจะเป็นกระจกสะท้อนถึงความต้องการของพนักงาน ซึ่งธนาคารสามารถนำมาปรับปรุงพัฒนาแก้ไขเพื่อหามาตรการส่งเสริมให้พนักงานเกิดความพอใจในงานและมีความผูกพันกับองค์กร พร้อมจะอุทิศตนในการทำงานให้องค์กรมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในการประเมินผลติดตามแม้จะพบว่าคะแนน

ความผูกพันในองค์กรของพนักงานธนาคารกรุงไทยจะอยู่ในระดับมาก โดยในปี 2562 มีพนักงานให้ความร่วมมือตอบแบบสำรวจมากถึง 98.84% มีผลสำรวจในภาพรวมธนาคารเท่ากับ 4.52 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน แสดงให้เห็นว่าพนักงานธนาคารกรุงไทยทุกคนพร้อมมุ่งมั่นทุ่มเทกำลังกายใจก้าวสู่เป้าหมายของธนาคารอย่างยั่งยืน แต่ก็ยังพบมีอัตราการลาออกของพนักงานที่ไม่ลดน้อยลง ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่าแนวทางการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรของธนาคารอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพนักงานองค์กรที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากกระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนไปดังที่กล่าวไว้ตอนต้น การลาออกของพนักงานนอกจากส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งในด้านทุนทรัพย์ เพื่อการสรรหาคัดเลือกและฝึกอบรมแล้ว ยังส่งผลให้พนักงานที่เหลืออยู่ขาดขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากมีภาระงานที่เพิ่มมากขึ้น เพราะต้องทำงานทดแทนพนักงานที่ลาออกไป บางหน่วยงานหากมีพนักงานลาออกหลาย ๆ คนพร้อมกัน อาจทำให้งานที่ดำเนินการอยู่ขาดประสิทธิภาพ หรืองานอาจหยุดชะงักได้ และหากการลาออกยังเกิดขึ้นเสมอ ๆ ก็ยิ่งทำให้องค์กรต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพื่อฝึกหัดพนักงานใหม่ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานและภาพลักษณ์โดยรวมขององค์กร

ดังนั้นการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ธนาคารหรือองค์กรควรเร่งรีบแก้ไข ซึ่งผู้วิจัยมองว่า การเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรซึ่งเป็นเรื่องของใจที่พนักงานมีความผูกพันกับองค์กร แนวทางการแก้ไขก็ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของใจพนักงาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีชุดหลักธรรม หรือเรียกอีกนัยว่า หลักพุทธสันติวิธีที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรให้เข้มแข็งได้ เช่น หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า ทำอย่างไรที่จะนำหลักพุทธสันติวิธีไปใช้เสริมสร้างความผูกพันในองค์กรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของธนาคารกรุงไทยซึ่งเป็นธุรกิจด้านการเงินที่เผชิญปัญหาการลาออกของพนักงานไม่แตกต่างจากองค์กรทางธุรกิจการเงินอื่นๆ ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาความผูกพันในองค์กรแท้จริงแล้วเป็นปัญหาทางจิตภาพ เนื่องจากพนักงานไม่มี “ใจ” สอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธีซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถนำมาแก้ไขปัญหาความไม่ยึดมั่น หรือการขาดความรักความผูกพันในองค์กรได้ เนื่องจากเป็นสันติภายใน หรือ Inner Peace การแก้ไขปัญหาดังกล่าววิธีนี้ไม่กระทบต่อโครงสร้างขององค์กร หรือกระทบต่องบประมาณที่ธนาคารจะต้องใช้ตามปกติ จากการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า หลักพุทธสันติวิธีเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลในองค์กรมีความรักความผูกพันต่อองค์กร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบของการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร เพื่อนำผลวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการนำเสนอแนวทางบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า และแก้ไขปัญหาการลาออกของพนักงาน โดยการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร ตามแนวทางพุทธสันติวิธีในองค์กรธุรกิจการเงิน เพื่อให้พนักงานมีความรักความผูกพันต่อองค์กร ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือพยายามลดปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อแนวโน้มการตัดสินใจลาออก เพื่อเป็นการธำรงรักษาพนักงานที่มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพให้คงอยู่กับองค์กรต่อไป โดยผู้วิจัยเชื่อว่าจะทำให้ธนาคารกรุงไทยมีความเข้มแข็ง

มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้า มั่งคั่ง ยั่งยืน และเป็นต้นแบบในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์การให้กับองค์กรธุรกิจการเงินอื่น ๆ ได้ด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์การ โดยพุทธสันติวิธี ใน บมจ. ธนาคารกรุงไทย (สำนักงานใหญ่)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบคู่ขนานและเท่าเทียมกัน (Equal and Parallel Qualitative and Quantitative) จากการรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการร่างรูปแบบและนำข้อมูลเชิงปริมาณมาช่วยยืนยันผลการศึกษารูปแบบที่นำเสนอจากพนักงานในธนาคารกรุงไทย โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยกลุ่มพนักงาน แยกตามช่วงอายุงาน กลุ่มผู้แทนสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารกรุงไทย กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของธนาคาร กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการองค์กรรวม 9 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 26 รูป/คน ประกอบด้วยกลุ่มบุคลากรภายในธนาคาร จำนวน 7 กลุ่ม จำนวน 21 คน กลุ่มผู้บริหารในองค์กรอื่น จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป และการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เพื่อรับรองรูปแบบกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 รูป/คน โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงในภาคธุรกิจเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงงานสัมพันธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากการตอบแบบสอบถามของพนักงานโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จากจำนวนประชากร 21,744 คน ด้วยวิธีการส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ไปยังพนักงานที่ส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานในสำนักงานใหญ่ กลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Taro Yamane จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 538 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง โดยเน้นเรื่องสิ่งที่ทำให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อ

องค์การ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการองค์กรภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคลากรของธนาคารกรุงไทย รวมจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item objective congruence) ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก อยู่ในระดับที่ 0.8 ขึ้นไป ซึ่งเป็นระดับที่มีความเที่ยงตรงที่สามารถนำไปใช้ได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยเทคนิค 6'C Technique Analysis และรับรองรูปแบบโดยวิพากษ์วิธีจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยการจัดทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion)

2. วิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method Approach) จากการตอบแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยจะรวบรวมประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 9 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 26 รูป/คน เพื่อสอบถามความเห็นของพนักงานที่มีต่อรูปแบบที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรตามหลักพุทธสันติวิธี โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเห็นด้วยมากที่สุด 5 ถึงเห็นด้วยน้อยมาก คือ 1 การวิเคราะห์ผลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยรวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรตามศาสตร์ตะวันตกและตามหลักพุทธสันติวิธี จากพระไตรปิฎก และหนังสือ ตำรา งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการสืบค้นด้วยเว็บไซต์ เพื่อนำมาสร้างกรอบในการศึกษาและสร้างเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง

2) สร้างเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จากนั้นนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แยกแยะ จัดกลุ่มข้อมูล เพื่อนำมาสรุปร่างรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรตามหลักพุทธสันติวิธี

3) จัดทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) เพื่อรับรองรูปแบบ และนำรูปแบบที่ได้ไปปรับปรุง

4) นำรูปแบบที่ปรับปรุงแล้ว ไปทำการสอบถามความเห็นกับกลุ่มตัวอย่างพนักงานธนาคารกรุงไทย โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire)

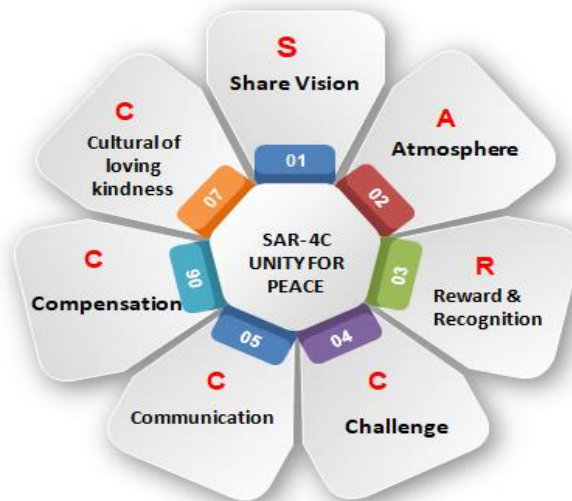
5) สรุปผลการศึกษาโดยวิธีอุปนัยและแสดงผลทางสถิติ

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มพนักงานได้สะท้อนแง่มุมของสภาพบริบทและปัญหาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร บมจ.ธนาคารกรุงไทย (สำนักงานใหญ่) พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ 1) นโยบายองค์กร 2) การมีส่วนร่วม 3) ความสัมพันธ์ในองค์กร 4) ความใส่ใจขององค์กรต่อความเป็นอยู่ของพนักงาน 5) งานที่ท้าทาย มีความก้าวหน้า 6) สิ่งแวดล้อมในการทำงาน หลักพุทธสันติวิธีที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแกนหลักในการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กร คือ หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นพุทธสันติวิธีที่จะทำให้เกิดความผูกพันซึ่งกันและกัน ดังเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า “สาราณียธรรมทำให้พนักงานทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ใช้กับทุกหัวข้อย่อย การให้ ต้องให้เป็นธรรม ไม่มองกำไรอย่างเดียว และองค์กรต้องมองว่ามนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักร แต่มีจิตใจ หลักธรรมนี้จะดูทุกด้าน ไม่ให้หนึ่งดูตาย หากทำตามหลักนี้แล้ว จะเกิดความผูกพัน มีความเชื่อถือกัน” (Phramaha Boonsuk Suttiyano, 2019) และมีเสียงสะท้อนว่าสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้องค์กรได้พนักงานหรือบุคคลพร้อมอุทิศตนเพื่อองค์กร เป็นวัฒนธรรมที่พึงให้เกิดขึ้นในองค์กร ประกอบด้วย

1) เมตตาทายกรรม คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น 2) เมตตาวจีกรรม คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุทธิเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน 3) เมตตาโมหกรรม คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นความคิดที่ดีต่อกันไม่คิดฉฉฉฉฉฉหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในองค์กร 4) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เน้นการแบ่งปันที่เป็นธรรม เท่าเทียมกัน ทั้งเรื่องเงิน เรื่องตำแหน่งความก้าวหน้า 5) สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น 6) ทิฐีสสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกันไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ (Phramaha Sompong Santacitto, 2019) ผู้วิจัยได้รวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร นำสรุปเป็นรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรตามหลักพุทธสันติวิธี โดยผ่านการปรับปรุงจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเห็นว่าองค์กรควรมุ่งเน้นดูแลพนักงานในองค์กรด้านจิตภาพ ควบคู่กับด้านกายภาพ และต้องให้เกิดความมีส่วนร่วมขององค์กร เป็นการระเบิดจากด้านในเพื่อร่วมพัฒนาองค์กร สรุปได้ รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร โดยพุทธสันติวิธี ของ บมจ. ธนาคารกรุงไทย (สำนักงานใหญ่) เรียกว่า SAR-4C Model's UNITY FOR PEACE โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 2: Model SAR -4C Model's UNITY FOR PEACE

1. Share Vision ร่วมกันกำหนดเป้าหมายร่วมกันบนพื้นฐานหลักธรรมสาราณียธรรม ๖

ทั้งนี้ การตัดสินใจร่วมกันกำหนดเป้าหมายร่วมกันต้องมาจากสัมมาทิฐิเป็นที่ตั้งประกอบกับสาราณียธรรมใน 3 ข้อแรก คือ ร่วมกันกำหนดนโยบายด้วยความเมตตา (กายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม) ตามด้วยสาธณโภคในการร่วมกำหนดนโยบายการบริหารด้วยศีลสามัญญตาและทวิสามัญญตา ซึ่งเป็นชุดความคิดหลักในการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรเนื่องจากการเป็นการร่วมกันกำหนดนโยบายขององค์กรกำหนดเป้าหมายแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความผูกพันทางกายภาพก่อนพัฒนาไปด้านจิตภาพ ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเปิดใจรับฟัง สื่อสารทางตรงกับพนักงานมากขึ้น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างความเชื่อมั่นว่าเป้าหมายขององค์กรเป็นส่วนสนับสนุนให้เป้าหมายในระดับบุคคลประสบความสำเร็จได้โดยการเปิดพื้นที่เพื่อค้นหาเป้าหมายร่วมเชื่อมโยงเป้าหมายส่วนบุคคลสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของเป้าหมายองค์กร สร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กร

หลักการ คือ การกำหนดเป้าหมายขององค์กรที่คำนึงถึง ความเมตตาทั้งกาย วาจา ใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความจริงใจที่มีให้ต่อพนักงาน ผู้รับบริการ และผู้ถือหุ้น การมุ่งสร้างประโยชน์ต่อองค์กร พนักงาน รวมถึงผู้ถือหุ้นและประชาชนผู้มารับบริการ ต้องทำให้เห็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการให้บริการของธนาคาร การรับทราบเป้าหมายขององค์กรเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันโดยผ่านการสื่อสารอย่างเป็นรูปธรรม จะทำให้พนักงานในองค์กรเห็นความสำคัญมีความกระตือรือร้นต่อเป้าหมาย

วิธีการ ในการแบ่งปันเป้าหมายวางแผนงานให้ไปในทิศทางเดียวกัน เข้าใจกันในทุกฝ่าย ทำให้เห็นความสำคัญของเป้าหมายจนทำให้พนักงานแต่ละให้คนให้มีความกระตือรือร้นต่อเป้าหมาย วิธีการสื่อสารควรที่จับต้องได้แบบเป็นรูปธรรม เช่น การสื่อสารสองทาง และใช้หลายช่องทาง เช่นการสื่อสารภายในองค์กรด้วย

อีเมล หรือถ่ายทอดนโยบายของธนาคารผ่านช่องทางดิจิทัล โดยผู้นาองค์กรต้องสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และผู้นำในแต่ละระดับต้องนำมาย้ำเตือนในวิถีปฏิบัติงาน

2. Atmosphere การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน/บรรยากาศในการทำงานที่ดี

สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี หมายถึงการ มีเพื่อน มีผู้บังคับบัญชาคอยดูแล และให้เกียรติ มีการประสานงานที่ดีในองค์กร นอกเหนือจากการที่องค์กรต้องจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีและเหมาะสม ได้แก่ อุปกรณ์ในการทำงาน ระบบงานมีประสิทธิภาพ ใช้การได้ดี บรรยากาศการทำงานโดยการที่มีเพื่อนพนักงานเข้าใจและห่วงใยในความรู้สึกของกันและกัน ตลอดจนมีเพื่อนดูแลมีคอนสอนงานที่ดี มี Buddy มีคนให้เกียรติเขาในที่ทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี ยังหมายถึง การมีหัวหน้าที่ดี หัวหน้าที่พร้อมแก้ไขปัญหากับลูกน้อง รับฟังความคิดเห็น และการปฏิบัติต่อลูกน้องอย่างเท่าเทียมกันการประสานงานภายในองค์กรเป็นไปด้วยดีทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ด้านกายภาพ และจิตภาพ

วิธีการในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน ตัวอย่างเช่น มีคณะกรรมการอาชีวอนามัยเป็นผู้ขับเคลื่อนเพื่อให้สถานที่ทำงานมีสภาพแวดล้อมตามมาตรฐานอาชีวอนามัยที่ดีและมีความปลอดภัย ปรับปรุงสาขาที่เก่าให้มีความทันสมัยมากขึ้น ให้งานที่รับผิดชอบเปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็นจากพนักงานทุกระดับ จัดให้มีการทำ workshop ภายในทีม หรือส่วนงานเดียวกัน เพื่อได้รู้จักกัน และมีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน ลดความเห็นแก่ตัวในการทำงาน มีความช่วยเหลือกัน ทำให้สภาพแวดล้อมในที่ทำงานน่าอยู่ขึ้น กรณีมีหลายหน่วยงานอยู่ในอาคารเดียวกัน ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

3. Reward & recognition การให้รางวัลและยกย่องชมเชย

หมายถึง การที่พนักงานทำดีต้องมีคนเห็น มีคนให้ขวัญกำลังใจ มีคนชื่นชม และจะต้องให้ความสำคัญกับการจ่ายผลตอบแทน เพื่อให้ทุกคนรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อธนาคารก็จะสามารถรักษาคณเฑาะและคนดีให้อยู่กับธนาคารต่อไป

หลักการ คือ ยกย่องชื่นชม คนที่ทำดี การให้รางวัล และชื่นชม สำหรับผู้ที่ประสบความสำเร็จ และการให้กำลังใจกับผู้ที่พยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถแล้ว แต่ผลงานอาจจะยังไม่ค่อยเป็นที่น่าพอใจ ก็มีความสำคัญไม่แพ้กันเป็นความสุขทางจิตใจ ที่ทำให้เกิดความสุข และทำให้สิ่งที่ทำนั้นประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ในการให้รางวัลต้องมีความเป็นธรรม ไม่ยึดติดกับพวกพ้องควรมีมาตรฐานที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ โดยการให้พนักงานทุกคนได้มีโอกาสเท่าเทียมกันในการทำงานให้รางวัลและชื่นชม เมื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และต้องมีเกณฑ์การตัดสินที่ชัดเจน โปร่งใส และยุติธรรม การสร้างวัฒนธรรมให้ชื่นชมคนทำดี เสียสละเพื่อส่วนรวม มีคุณธรรม เน้นให้มากกว่าการชื่นชมเฉพาะคนที่ทำผลงานดีแต่ไม่ได้ช่วยส่วนรวม ในระยะยาวองค์กรจะเติบโตแข็งแรง

วิธีการ ในการให้รางวัลและชื่นชมยินดี เช่น การกำหนดรางวัลที่พนักงานแต่ละระดับจะได้รับจากผลงานที่ทำได้มากเป็นพิเศษโดยไม่กำหนดให้ไปรวมกับผลงานทั่ว ๆ ไป ที่ทำได้ตามปกติ โดยหัวหน้างานให้ความสำคัญ และทำเป็นกิจวัตรประจำวัน ถ่ายทอดสื่อสารเรื่องราวพฤติกรรมดี ๆ ที่ได้รับรางวัล ไม่ลืมที่จะให้โอกาส วิเคราะห์ และพัฒนาผู้ที่ได้รับรางวัล มีการชื่นชมพนักงานที่มีผลงานเด่นทุกเช้า และมีใบประกาศเกียรติบัตรให้กับพนักงานที่ทำงานสำเร็จตามเป้าหมาย ควรมีการกำหนดกติการ่วมกัน รวมถึงชี้แจง การประเมินผลที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้

4. Challenge งานที่มีคุณค่า ทำหาย งานที่มีความก้าวหน้า

กล่าวคือ การทำให้พนักงานรู้สึกว่าการงานของตนนั้นมีคุณค่า มีความท้าทาย และมีความหมาย (Meaningful) จะต้องมีการสื่อความถึงเป้าหมาย คือทำให้พนักงานรู้สึกว่า การทำงานที่ธนาคารอย่างเต็มที่ ถือเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่แล้ว เพราะได้ช่วยเหลือลูกค้า ได้ช่วยชาติ จึงต้องสื่อสารให้พนักงานทราบอย่างสม่ำเสมอและเห็นภาพนั้นให้ได้

หลักการ คือ ผลตอบแทนควรเป็นตามความยากง่ายของงาน มีการตั้งเป้าหมายวัดชัดเจนตั้งเป้าผลสำเร็จและผลตอบแทนให้ชัดเจน โดยการมอบหมายงานต้องเหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดของพนักงาน และมีความท้าทายมีคุณค่าสามารถนำเอาพัฒนาพนักงานดึงเอาศักยภาพของพนักงานมาใช้ ทำให้พนักงานรู้สึกคุณค่าของตนเอง เต็มใจทำด้วยความสามารถและเป้าหมายที่สามารถทำได้บรรลุ

วิธีการ คือ การมอบหมายงานให้เหมาะสม แยกคนให้ตรงความสามารถไม่ใช่สมัครเพราะเกรงใจ เปิดโอกาสให้ได้ทำงานใหม่ๆ ที่ท้าทาย และเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการพัฒนารายบุคคล หัวหน้างานคอยให้การสนับสนุนและสร้างกำลังใจ มีการหมุนเวียนงานและเกิดการแสดงความเห็นอย่างมีส่วนร่วม ทำให้อำนาจตัดสินใจเพื่อให้ทำงานได้อย่างเต็มที่ และสร้างข้อตกลงในการยอมรับความสามารถและการเปิดโอกาสให้ย้ายหน้าที่เมื่อรู้สึกว่าไม่สอดคล้องกับความสามารถของตน

5. Communication for Peace การสื่อสารอย่างสันติในองค์กร

เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างคนผูกพันในองค์กร โดยการสื่อสารที่มีหลายช่องทาง หลายวิธี และเป็นหน้าที่ของหัวหน้างานทุกคน เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพเดียวกันให้ได้ ฝ่ายการพนักงานจะเป็นเพียงส่วนกลาง หรือเป็น Facilitator ให้เท่านั้น หัวหน้าทุกคนจึงต้องดูแลลูกน้อง ให้เขารู้สึกว่าการงานของเขามีความหมาย งานของเขามีคุณค่า และมีความสำคัญ และให้เขาทราบว่าธนาคารกำลังจะก้าวเดินไปในทิศทางใด

หลักการ โดยการสื่อสารโดยตรงเป็นการให้ความสำคัญ การรับฟังเป็นการบอกถึงการให้โอกาสและการเป็นทีมเดียวกัน สร้างวัฒนธรรมการสื่อสารในเชิงบวกและสร้างสรรค์จะทำให้ได้ทั้งข้อมูลที่ถูกต้องและมีวิสัยทัศน์ในเชิงบวกเพื่อการพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีการ เช่น มีการแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมและพร้อมรับฟังการสื่อสารจากบนลงล่าง มีช่องทางให้พนักงานแจ้ง โดยไม่จำเป็นต้องทราบว่ามีใคร (ต้องไม่ใช่อีเมล) มีการสื่อสารสองทาง บนพื้นฐานการเข้าใจซึ่งกันและกัน รับฟังอย่างมีจุดยืนขององค์กรเพื่อความมั่นคงยั่งยืน มีช่องทางร้องทุกข์ และหน่วยงานตรวจสอบ ที่ไม่มีส่วนได้เสีย ให้คุณให้โทษแก่ผู้ร้อง มีการจัดกลุ่มย่อยให้ได้คุยกับหัวหน้างานเป็นประจำ เพื่อให้ทุกคนได้แชร์ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน เพื่อหากเกิดปัญหาจะได้นำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขได้ ถ้าจะเปลี่ยนแปลงอะไรควรมีการทำประชาคมติ ไม่เอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ต้องฟังเสียงส่วนรวม และสื่อสารโดยการพูดจากันให้มากๆ

6. Compensation การบริหารค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม

การจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นไปตามหลักการที่ทำมาได้นาน ทำน้อยได้น้อย เนื่องจากพนักงานถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร จึงต้องดูแลให้เขารู้สึกว่า เขาไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากองค์กรหรือนายจ้าง

หลักการ คือ การให้ผลตอบแทนตามการทำงานที่แท้จริงของพนักงาน ค่าตอบแทนและการขึ้นตำแหน่ง ควรเป็นไปตามความสามารถ โดยอย่าลืมนำพิจารณาถึงความยากง่ายในงาน ตามผลงานที่ได้รับในการให้ข้อมูลสื่อสารการทำงานมาก่อนจะมีการให้ผลตอบแทนผลงานจะต้องชัดเจนเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนพนักงานด้วยกัน สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานและการยอมรับอันเนื่องจากการประเมินงานที่มีความยุติธรรม

วิธีการ เช่น มีหลักเกณฑ์ที่สามารถวัดทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ จ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม องค์กรต้องมีเครื่องมือในการวัดและตรวจสอบที่ดีและทุกคนยอมรับ มีคณะกรรมการตรวจสอบการจ่ายค่าตอบแทนเพื่อให้ความเป็นธรรมและโปร่งใสกับพนักงานทุกระดับ การพิจารณาการทำงานที่แท้จริงของพนักงานไม่ควรพิจารณาเฉพาะด้าน ไม่ควรให้งานการขาย มาเป็นตัววัดผลการทำงานโดยตรง เพราะพนักงานแต่ละคนศักยภาพไม่เหมือนกัน ควรให้ความสำคัญกับพนักงานที่ทำงานมานาน ทุ่มเท เคยสร้างผลงานที่ดี เป็นประโยชน์กับธนาคารมาโดยตลอด

7. Culture of Loving Kindness การสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรักความเมตตา

เป็นเรื่องสำคัญมาก เรื่องนี้ใช้การฝึกอบรมจะไม่ได้ผล จะต้องใช้หลักการ “ผู้นำต้องทำให้ดู” ผู้นำต้องเป็น Role Model และต้องอย่าลืมนำคนส่วนใหญ่มาออกเพราะหัวหน้างาน ทำอย่างไรหัวหน้าจะเป็นหัวหน้าที่ดี หัวหน้าที่ดีจะต้องมีกัลยาณมิตรธรรม หมายถึงหัวหน้าจะต้องเป็นคนที่มีคุณค่า น่ารัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หัวหน้าจะต้อง “มีคุณค่า มีคุณธรรม และมีคุณประโยชน์”

หลักการ การสร้างความรักและเมตตาของคนในองค์กร ส่วนสำคัญที่สุดเกิดจากผู้บริหาร หากผู้บริหารให้ความสำคัญ และเอาใจใส่พนักงานทุกคนเท่าๆกัน อย่างเหมาะสม ก็จะทำให้ไม่มีการเหลื่อมล้ำทาง

ความรู้สึก การสร้างการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี จะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี การมีเมตตาจะทำให้ใจเราใจเราแล้วร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างผลงานที่ดีต่อองค์กร องค์กรควรอยู่ด้วยกันแบบพี่น้องให้คำปรึกษาหารือและช่วยเหลือกันองค์กรนั้นจะอยู่ได้ด้วยการเห็นอกเห็นใจของเพื่อนร่วมงานทุกคน โดยมีหัวหน้าหน่วยงานคอยประสานความสัมพันธ์ องค์กรควรเน้นสร้างคนดี มีคุณธรรม มากกว่าคนเก่ง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความยุติธรรมของนายจะทำให้ทุกคนรักใคร่กลมเกลียวกัน

วิธีการ เช่น การปลูกฝังให้ทุกคนมีธรรมะในจิตสำนึกได้ ยึดมั่นในจรรยาบรรณอย่างแท้จริง ไม่มีการทุจริตตดสินบนเกิดขึ้น ทุกอย่างจะตามมา ทุกคนต้องมีความรักความเมตตาต่อกัน โดยสร้างกิจกรรมร่วมกันให้เกิดความรักความผูกพันต่อกัน เพื่อให้องค์กรเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีการฝึกอบรมสร้างทัศนคติ เรื่อง การปกครองลูกน้องด้วยความเมตตา ให้ความรักแก่ลูกน้องเหมือนกับรักลูกของตนเอง โดยหากเกิดปัญหาก็พร้อมที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข มากกว่าที่จะผลักระะ พนักงานเข้าใหม่ควรปลูกฝังเรื่องจิตที่มีเมตตาต่อกันในองค์กร จัดให้มีกิจกรรมร่วมกันตามเทศกาลต่าง ๆ ให้เกิดความความรักและผูกพัน ส่งเสริมคนในองค์กรต้องรักษาศีล 5 ก็จะไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น ประเด็นนี้ต้องควบคู่ไปกับกฎระเบียบที่เข้มงวด เพื่อให้เกิดความพอดี ก็จะได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมต้องปลูกฝังให้พนักงานไม่สร้างภาพ ให้มีความจริงใจต่อกัน ความรักความเมตตาก็จะเกิดผลต้องให้เกียรติให้ความรักและเมตตาซึ่งกันและกัน

รูปแบบดังกล่าว พนักงานได้ให้ความเห็นว่ามีเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อรูปแบบแต่ละด้าน ดังนี้

รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์การตามหลักพุทธสันติวิธี SAR-4C Model	n = 538	
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
Share Vision การร่วมกันกำหนดเป้าหมายร่วมกัน	4.43	.685
Atmosphere การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน/บรรยากาศในการทำงานที่ดี	4.52	.683
Reward & recognition การให้รางวัลและยกย่องชมเชย	4.47	.699
Challenge งานที่มีคุณค่า ทำหาย งานที่มีความก้าวหน้า	4.37	.693
Communication for Peace การสื่อสารอย่างสันติในองค์กร	4.44	.725
Compensation การบริหารค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม	4.43	.791
Culture of Loving Kindness การสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรักความเมตตา	4.48	.735

ประเมินรูปแบบ SAR-4C โดยรวม	4.45	

ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์การ โดยพุทธสันติวิธี ของ บมจ. ธนาคารกรุงไทย (สำนักงานใหญ่) SAR-4C Model พบว่า พนักงานเห็นว่าเหมาะสมอย่างมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.45 เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่าด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน/บรรยากาศในการทำงานที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.52 รองลงมาคือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรักความเมตตา, การให้รางวัลและยกย่องชมเชย, การสื่อสารอย่างสันติในองค์กร การร่วมกันกำหนดเป้าหมายร่วมกันบน การบริหารค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม และงานที่มีคุณค่า ทำหาย งานที่มีความก้าวหน้า โดยมีค่าเฉลี่ย 4.48, 4.47, 4.44, 4.43, 4.43 และ 4.37 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์การตามหลักพุทธสันติวิธี SAR-4C Model ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบ 7 ด้านที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยสิ่งจูงใจภายในและภายนอก ในด้านสิ่งจูงใจภายนอกพบว่าพนักงานให้ความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน/บรรยากาศในการทำงานมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าพนักงานต้องการทำงานในสถานที่ที่มีความเหมาะสม ในขณะเดียวกันก็มีมุมมองของพนักงานที่ให้ความสำคัญด้านจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรักความเมตตา ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ เรื่องของเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาที่ส่งผลต่อความรู้สึกผูกพันในงานและองค์กรของพนักงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ Yupares Jangpanich, Phra Rajapariyatkavi and Khantong Wattanapradith (2019) กล่าวว่า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขโดยการสร้างระบบช่วยเหลือเพื่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันทางจิตภาพ ผู้บริหารมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งพาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทั้งเรื่องงานรวมถึงเรื่องส่วนตัวเพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่สามารถช่วยเหลือกันในทีมงานได้เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยการแบ่งปันประสบการณ์ทำงานแนวความคิดการทำงานที่ร่วมกันส่งผลให้เกิดความรักสามัคคีในองค์กร ในขณะที่การให้รางวัลและยกย่องชมเชย มีความสำคัญต่อความผูกพันในองค์กรเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อจิตใจเป็นอย่างยิ่ง การให้รางวัลและยกย่องชมเชยโดยวัฒนธรรมชื่นชมคนดี มีคุณธรรม เป็นดั่งน้ำหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของคนที่มีความทุ่มเทเอาใจใส่ที่ต้องการผู้ที่มีมองเห็นคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Steers Richard, (1977) กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรหนึ่งในนั้นคือเรื่องของความรู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อองค์กร หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนในองค์กรว่าได้รับการยกย่อง ได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญจากหน่วยงาน และเพื่อนร่วมงาน การสื่อสารอย่างสันติในองค์กรนับว่าเป็นพื้นฐานหลักหรือสะพานที่จะเชื่อมองค์กรกับพนักงาน โดยผ่านการสื่อสารของผู้นำองค์กรจากเชิงนโยบายสู่เชิงปฏิบัติ และต้องสื่อสารปลูกฝังใจพนักงานให้แล้วกล้า มีความคิดบวกที่สร้างสรรค์ การแสดงถึงการเป็นผู้ให้ การสนใจ การเอาใจใส่ขององค์กร ที่ลงไปถึงพนักงานทุกระดับ ซึ่งการใช้วาจาหรือการสื่อสารเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของสังคหวัตถุ 4 ซึ่ง Panida Samnukdee, (2015) ศึกษาพบว่า สังคหวัตถุ 4 ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ และท้ายสุดเรื่อง

ของการแบ่งปันเป้าหมาย นับว่าเป็นแก่นที่เริ่มต้นจากองค์กร ในการมองบริบทขององค์กรอย่าง 360 องศา ถึงผู้เกี่ยวข้อง และจัดสรรผลประโยชน์ที่คำนึงห่วงโซ่ความสัมพันธ์และความเกี่ยวเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yupares Jangpanich, et al (2019) กล่าวว่า ร่วมกันกำหนดนโยบายด้วยความเมตตา (กายกรรม วจีกรรม และ มโนกรรม) และสาธารณโภคีในการร่วมกำหนดนโยบายการบริหารด้วยศีลสามัญญตาและทฎฐิสามัญญตาซึ่งเป็นชุดความคิดหลักในการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กรเนื่องจากการร่วมกันกำหนดนโยบายขององค์กรกำหนดเป้าหมายแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความผูกพันทางกายภาพก่อนพัฒนาไปด้านจิตภาพผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเปิดใจรับฟังสื่อสารทางตรงกับพนักงานมากขึ้นทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างความเชื่อมั่นว่าเป้าหมายขององค์กรเป็นส่วนสนับสนุนให้เป้าหมายในระดับบุคคลประสบความสำเร็จได้โดยการเปิดพื้นที่เพื่อค้นหาเป้าหมายร่วม เชื่อมโยงเป้าหมายส่วนบุคคลสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของเป้าหมายองค์กรสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กร

สรุป

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร โดยพุทธสันติวิธี ในธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่หลัก สาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคล จะทำให้พนักงานและองค์กรเห็นเป้าหมายใน อนาคตขององค์กรในภาพเดียวกัน ทั้งนี้เมื่อผู้บริหารองค์กรเปิดใจรับฟังเสียงของพนักงาน และสื่อสารกับ พนักงานมากยิ่งขึ้นในทุกช่องทางที่กระทำได้ พนักงานก็จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายขององค์กรด้วย นอกจากนั้นแล้ว องค์กรประกอบภายในส่วนที่เป็นจิตภาพ ได้แก่ การชื่นชมยินดี การให้ขวัญกำลังใจ การ สื่อสารอย่างสันติในองค์กร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรักความเมตตา จะเป็นส่วนสำคัญ ในการผลักดันให้พนักงานเกิดความรักความผูกพันต่อธนาคาร ซึ่งสามารถที่จะเกิดขึ้นได้จริงและทำให้เกิด ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง เป็นแนวทางหรือต้นแบบให้กับองค์กรธุรกิจการเงินอื่นๆ ได้ด้วย เนื่องจาก ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการจะทำให้ทุกองค์กรสามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้า ในยุคโลกปั่นป่วน (Disruption) นี้ได้อย่างมั่นคงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. การนำหลักสาราณียธรรมไปสร้างเป็นวัฒนธรรมองค์กรนับตั้งแต่เริ่มสรรหาบุคคลภายนอกเข้า เป็นพนักงาน และเมื่อรับเป็นพนักงาน ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการอบรมทุกระดับ และควรกำหนด นโยบายในการส่งเสริมศักยภาพในการปฏิบัติงานและการสื่อสารของบุคลากรระดับหัวหน้างานให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นควรให้ความสำคัญกับนโยบายการจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กรให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้บุคลากรมีความรักความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น

1.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้: ควรสร้างบรรทัดฐานแห่งความยุติธรรมให้เกิดขึ้นใน องค์กรเพื่อลดระดับความเหลื่อมล้ำให้เกิดในองค์กร อาทิเช่น การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่าย

คำตอบแทนระหว่างพนักงานเก่าและพนักงานใหม่ มีการตั้งฝ่ายสวัสดิการและพนักงานสัมพันธ์ เพื่อสื่อสารภายในองค์กร ชี้แจงและสร้างความเข้าใจภายในองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อยู่กันแบบพี่น้อง

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำศึกษาวิจัยเรื่อง“ปัจจัยที่ช่วยเสริมความผูกพันต่อองค์กร” โดยเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานในสังกัดสาขาด้วย อีกทั้งควรสัมภาษณ์พนักงานที่ลาออกจากธนาคารไปแล้ว ว่ามีความคิดเห็นในเรื่องความผูกพันต่อองค์กรอย่างไร เหตุใดจึงลาออกจากธนาคาร เพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม อาทิเช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในองค์กรรวมไปถึงการช่วยกันพัฒนาปัจจัยนำเข้าใหม่ที่ยังไม่เคยมีหรือพบมาก่อนซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรภายในธนาคาร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ธนาคารขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างเข้มแข็งมั่นคงได้ต่อไปในวันข้างหน้า

References

- Krungthai Bank. (2020). *About-KTB online*. Krungthai Bank. Retrieved March 1, 2020, from <https://krungthai.com/th/about-ktb/important-policy-direction>
- Krungthai Bank. (2020). *Strategic Plans and Key operations*. Krungthai Bank. Retrieved March 1, 2020, from <https://krungthai.com/th/content/about-ktb/strategic-plans-and-key-operations>
- Phramaha Boonsuk Suttiyano, (2019). Vice-Dean, Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. December, 9.
- Phramha Sompong Santacitto, (2019). Vice-Director, Language Institute of MCU. *Interview*. December, 9.
- Jangpanich, Y., Phra Rajapariyatkavi & Wattanapradith, K. (2019). Peaceful Innovation for Promotion of Engagement in Organization. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(supplemental issues), 46-66.
- Samnagdee, P., (2013). *Effective Factors on Organizational Commitment of Officers in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Steers, R. M. (1977). Antecedents and Outcome of Organizational Commitment. *Administrative Science Quarterly*, 22(1), 46-56.

กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของ
นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน ตามหลักพุทธสันติวิธี*

The Process of Enhancing the Safety Competency of Special Light Air
Paramotor Pilots Based on Buddhist Peaceful Means

¹โอวาท พรหมพินิจ, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

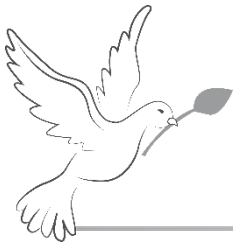
¹Ovat Phrompinid, Khantong Wattanapradith

and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: ovat.pp99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอผลการใช้กระบวนการบังคับอากาศยานเบาพิเศษให้ปลอดภัยตามหลักพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 กลุ่ม รวม 20 รูป/คน การทำสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 6 รูป/คน และการนำรูปแบบไปฝึกปฏิบัติกับนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินจำนวน 15 คน โดยวิเคราะห์สรุปข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพด้วยวิธีอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะความปลอดภัยนักบินตามหลักพุทธสันติวิธีเริ่มด้วยการมีสติมีโยนิโสมนสิการ คือ การตระหนักถึงคุณค่าชีวิต เพื่อทำให้เห็นคุณค่าของการเจริญสติในการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านความปลอดภัย การมีกัลยาณมิตรในการช่วยระมัดระวังความปลอดภัยซึ่งกันและกัน การหมั่นตรวจเช็คสมรรถนะด้านความปลอดภัยด้วยหลักอิทธิบาท 4

กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยสำหรับนักบินด้วยพุทธสันติวิธี มีระยะดำเนินการ 7 ขั้นตอน จากการศึกษาสังเคราะห์ได้ชุดฝึกปฏิบัติ SAPK Model ประกอบด้วย S-Satipatana คือ การมีสติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ และ การรู้สึกตัวอยู่เสมอในความพร้อมของสุขภาพกาย สุขภาพใจ A-Awareness คือ การตระหนักถึงคุณค่าชีวิตโดยการรับฟังสื่อธรรมกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเจริญสติก่อนเริ่มการบิน P-Professional ความชำนาญ คือ ความสามารถและทักษะสมรรถนะด้านความปลอดภัย โดยใช้แบบตรวจเช็คอุปกรณ์และความพร้อมให้เป็นอุปนิสัย K- Kalayanamitta การเป็นกัลยาณมิตรของครูฝึก และเพื่อนนักบิน ช่วยแนะนำและช่วยเหลือกันเพื่อการบินที่ปลอดภัย ผลที่ได้จากชุดฝึกปฏิบัติการทำให้

* Received March 26, 2020; Revised June 10, 2020; Accepted June 20, 2020

นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน มีความระมัดระวัง ตรวจสอบเช็คอุปกรณ์ ตรวจสอบสภาพแวดล้อม และภูมิอากาศ สุขภาพกายและใจ ไม่ตกอยู่ในความประมาท

คำสำคัญ: กระบวนการ; เสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัย; นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน; พุทธสันติวิธี

Abstract

The article of research aimed to present the results of the safe use of the special light air paramotor based on the Buddhist peaceful means. The research was an action research by means of in-depth interviews with 4 groups of key informants in a total number of 20 persons, focus group discussion with 6 persons, and a model was used to practice with 15 special light air parameter pilots by using both quantitative and qualitative data were analyzed and summarized using the inductive method.

The results of research were found that the creation of the process for enhancing the pilots' safety competency based on the Buddhist peaceful means started by having *Sati* (Mindfulness) and *Yonisomanasikāra* (Thorough Attention), namely, an awareness of the life values in order to realize the values of having mindfulness in considering the related factors to safety competency. As well as, having *Kalyāṇamitta* (Good Friends) to look out for each other's safety and to check safety competency based on the doctrine on *Iddhipāda* (Four Paths of Accomplishment). The process of enhancing the pilots' safety competency based on the Buddhist peaceful means consisted of 7 processing phases. The study and synthesis acquired a practice model called "SAPK" which consisted as follows: S - *Satipaṭṭhāna* (Four Foundations of Mindfulness) by having mindfulness, awareness, and contemplation of the body and mind; A – Awareness of life values through listening to Dhamma media in order to realize the importance of having mindfulness before starting to take off; P – Professional referred to the expertise which included ability and skills in safety competency by using the equipment inspection form and checking for its readiness regularly; and K - *Kalyāṇamitta* by being a good friend with the trainer and fellow pilots including giving advice and warnings for safe flying. The results acquired from the practice model allowed the special light air paramotor pilots to have carefulness in checking the equipment, the surrounding and weather conditions as well as having carefulness in both physical and mental health.

Keywords: Process; Safety Competency Enhancement; Special Light Air Paramotor Pilots; Buddhist peaceful means

บทนำ

ปัจจุบันคนไทยหันมาสนใจกีฬาทางอากาศมากขึ้น และที่นิยมเล่นกันมากที่สุดคือ อากาศยานเบาพิเศษร่มบิน (PARAMOTOR) ซึ่งเป็นกีฬาที่นิยมกันทั่วโลก และด้วยเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าได้พัฒนาอุปกรณ์กีฬาให้มีความปลอดภัยสูงมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยได้ส่งนักกีฬาออกแข่งขันไปยังนานาประเทศได้รับรางวัลเหรียญทอง และมีวางอันดับหนึ่งของโลกมาแล้ว โดยการนำของสมาคมกีฬาทางอากาศและการบินแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และการกีฬาแห่งประเทศไทย นักบินจะต้องเรียนรู้ทั้งการกีฬา และศาสตร์การบิน ให้เข้าใจถึงหลักการและวิธีการอย่างท่องแท้และถึงแม้ว่าอากาศยานประเภทนี้มีความปลอดภัยสูงกว่าชนิดอื่น แต่ก็มีความเสี่ยงที่ไม่คาดหวังที่อาจเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ทุกเมื่อทุกเวลาที่ทำการบิน ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น นักบินพารามอเตอร์ตกในการแข่งขันกีฬาทางอากาศเทิดพระเกียรติ ที่จังหวัดสุรินทร์เสียชีวิต (Weekend hobby, 2020) นักบินฝึกหัด ขณะทำการฝึกบินพลาดหลุด ร่อนลงจอดผิดจังหวะไกลไปกับพื้นเสียชีวิตที่จังหวัดนนทบุรี (Thairath, 2020) และนักบินพารามอเตอร์ฝึกหัด ตกกลางทุ่งนา จังหวัดบุรีรัมย์ เสียชีวิต การเกิดอุบัติเหตุของอากาศยานเบาพิเศษร่มบินเกิดขึ้นหลายครั้ง ต้องสูญเสียชีวิตก็หลายคน กล่าวได้ว่าการเกิดอุบัติเหตุกับนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม

จากการศึกษาข้อมูลและติดตามกีฬาทางอากาศจึงตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุส่วนมากเกิดจากความผิดพลาดเกิดจากมนุษย์หรือตัวนักบินผู้ขับเองที่ยังเตรียมความพร้อมไม่เพียงพอ เริ่มตั้งแต่การเตรียมร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และนักบินต้องเรียนรู้หลักการวิธีการศาสตร์การบิน เช่น อากาศพลศาสตร์ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเรียนรู้กฎธรรมชาติของอากาศให้ลึกซึ้ง เพราะหลักของอากาศพลศาสตร์สามารถทำให้อากาศยานบินไปในอากาศได้ แต่ก็สามารถให้เครื่องตกได้ อากาศพลศาสตร์ อุตุนิยมวิทยาและสภาพอากาศใกล้เคียงกันมาก เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญต่ออากาศยานทุกชนิดอากาศยานเบาพิเศษร่มบินเช่นกัน ที่ควรได้รับการฝึกฝนเรียนรู้ให้เกิดความชำนาญ ให้เกิดทักษะ กล่าวโดยสรุปสาเหตุความไม่ปลอดภัยที่เกิดขึ้นกับนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน มี 2 ปัจจัยหลักๆ คือ เรื่องของความไม่พร้อมของนักบินเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และทักษะที่สำคัญที่นักบินต้องตระหนักถึงและให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและทำความเข้าใจการเรียนรู้ทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการบิน เช่น อากาศพลศาสตร์ และอุตุนิยมวิทยา เป็นต้น

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหามาแล้วแม้ว่าจะมีการอบรมตามข้อกำหนดการบิน นักบินได้เรียนรู้กฎธรรมชาติเพื่อให้เข้าใจถึงหลักการ วิธีการ ที่จะเดินทางไปในอากาศด้วยตนเอง ด้วยความปลอดภัย จำเป็นต้องศึกษาศาสตร์การบินวิทยาการสมัยใหม่และพุทธวิธี ที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจ ฝึกฝน ฝึกซ้อมให้เกิดทักษะและความชำนาญ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่ฝึกซ้อมในสนามฝึกด้วยตนเอง หรือสนามแข่งขันกีฬาทางอากาศ เพื่อกำหนดเป้าหมายแนวทางปฏิบัติให้กับนักบิน สรุปเป็นข้อควรทำ หรือวิธีปฏิบัติให้นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินนำไปปฏิบัติได้จริงและเข้าสังเกตการณ์เข้าปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พิจารณาข้อผิดพลาดต่างๆนำไปปรับปรุงแก้ไข แล้วทำซ้ำค้นหาข้อสรุปนำผลไปปฏิบัติได้ให้เป็นรูปธรรม

โดยหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมทางความคิดที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม และช่วยให้นักบินเพิ่มสมรรถนะมีความปลอดภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน ตามหลักพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี ที่กำหนด ประกอบด้วย ความตระหนักรู้คุณค่าความสามารถ และทักษะในตนเอง, กฎระเบียบ กติกา ข้อบังคับ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ สมาคมกีฬาทางอากาศและการบินแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และการกีฬาแห่งประเทศไทย, หลักพุทธสันติวิธี ที่เสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัย เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง

ระยะที่ 2 นำเครื่องมือไปตรวจหาความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item objective congruence) ได้ค่าความเที่ยงตรงของ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก อยู่ในระดับที่ 0.8 ขึ้นไปซึ่งเป็นระดับที่มีความเที่ยงตรงที่สามารถนำไปใช้ได้ ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม รวม 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ตามประเภทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) เป็นนักกีฬาทางอากาศ (ร่มบิน) สังกัดสมาคมกีฬาทางอากาศและการบินแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2) เป็นผู้เชี่ยวชาญในการฝึกบินอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป 3) มีความเชี่ยวชาญด้านสันติวิธี 4) มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ทำการสังเคราะห์เนื้อหา ด้วยด้วยเทคนิค 6'C Technique Analysis

ระยะที่ 3 การสร้างกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของนักบินฯ โดยนำผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่สอง ร่างเป็นเครื่องมือกระบวนการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 ท่าน ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) เพื่อประเมินเครื่องมือและกรอบแนวคิดในชุดฝึกปฏิบัติการการเสริมสร้างสมรรถนะฯ และเครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ แบบตรวจเช็คความปลอดภัย เครื่องมือวิจัยที่ใช้วัดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านความปลอดภัยก่อนและหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นแบบวัดลิเคิร์ตสเกล 5 ระดับที่ผ่านการหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item objective congruence) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงของอยู่ในระดับที่ 0.8 ขึ้นไป จากนั้นผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ผ่านการวิพากษ์และพัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญ

ให้คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในคน ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติรับรอง จริยธรรมในคน จากนั้นนำไปใช้ปฏิบัติการจริง

ระยะที่ 4 การเตรียมสนามที่จะใช้ในการทดลองชุดปฏิบัติการฯ โดยพื้นที่ที่จะเข้าไปศึกษาเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาทางอากาศ มีทั้งสนามกีฬา บุคคล อุปกรณ์กีฬา และสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เกณฑ์ในการคัดเลือกสนาม คือ 1) เป็นสนามที่ได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย 2) เป็นพื้นที่ที่มีภูมิอากาศและภูมิประเทศปลอดภัย สำหรับการฝึกปฏิบัติชุดคู่มือการตรวจสอบสมรรถนะฯ มี 3 สนาม ได้แก่ 1) สนามบินอรัญญิก จังหวัดนครนายก 2) สนามทุ่งบิน 237 น้ำพอง อ.น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 3) สนามแข่งขันกีฬาทางอากาศชั่วคราว อ.บางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ 5 ทดลองชุดปฏิบัติการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของนักบินฯ โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ นักบินที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 40 ครั้งหรือชั่วโมงบิน และอยู่ในพื้นที่สนามบินที่กำหนด ได้นักบินผู้เข้าร่วมทดลองชุดปฏิบัติการจำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยได้อธิบายกระบวนการที่ใช้ชุดปฏิบัติ ขอตกลงและสิทธิในการขอถอนตัวจากการทดลองตามจริยธรรมในคนหากระหว่างทดลองเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ กังวลใจ จากนั้นให้นักบินที่เข้าร่วมทดลองทำแบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดผลก่อนและหลังการทดลอง ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ ทักษะเกี่ยวกับความปลอดภัยในการบิน โดยระยะการทดลองให้นักบินนำชุดปฏิบัติการฯ ประกอบด้วย การดูแลอุปกรณ์เครื่องบิน การทำเช็คลิสต์สมรรถนะด้านความปลอดภัย ได้กำหนดเวลาในการใช้เครื่องมือชุดฝึกอบรม ไม่ต่ำกว่า 5 วันทำการ ภายหลังครบกำหนด เก็บรวบรวมแบบบันทึกพร้อมฟังเสียงสะท้อนจากนักบินในการใช้เครื่องมือ

ระยะที่ 6 ระยะติดตามการนำชุดฝึกปฏิบัติการไปใช้ โดยผู้วิจัยติดต่อนักบินเพื่อทราบกำหนดการบิน และได้ขออนุญาตไปสังเกตการณ์ภาคสนาม ได้กำหนดเวลาในการใช้เครื่องมือชุดฝึกอบรม ในช่วงเวลา 30 วัน (10 ม.ค.- 25 ก.พ.63)

ระยะที่ 7 สรุปผลการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รายงานผลการวิจัยด้วยสถิติที่ใช้เป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการสรุปผลข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีอุปนัย นำเสนอผลแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเสริมสร้างสมรรถนะฯ ดังนี้ 1) ความพร้อม สุขภาพกายและสุขภาพใจของนักบิน 2) ความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการบิน 3) ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สภาพสนาม สิ่งปลูกสร้าง สิ่งกีดขวาง 4) การวิเคราะห์สภาพอากาศกระแสลม หมอกควัน ฝุ่นละอองปิดบังทัศนวิสัย การสร้างกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะฯตามหลักพุทธสันติวิธี เริ่มด้วยการมีโยนิโสมนสิการ คือ การตระหนักถึงคุณค่าชีวิต เพื่อทำให้เห็นคุณค่าของการเจริญสติในการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านความปลอดภัย การมีกัลยาณมิตรในการช่วยระมัดระวังความปลอดภัยซึ่งกันและกัน การหมั่นตรวจเช็คสมรรถนะด้านความปลอดภัยด้วยหลักอริยสัจ 4 โดยผ่านกระบวนการทดลองชุดปฏิบัติการเสริมสร้างสมรรถนะฯ ตามหลักพุทธสันติวิธี โดยกำหนดสร้างมีชุดฝึกอบรมประกอบด้วย (1) การฝึกสติสัมปชัญญะ (Satipatthāna) (2) การตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Awareness) (3) การเป็นนักบินอย่างมี

อาชีพ (Professional) และ(4) การมีเพื่อนักบินให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นกัลยาณมิตร (Kalyānamittā) รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆเหล่านี้เพื่อมาวิเคราะห์สกัดออกมาเป็นชุดฝึกอบรม (SAPK) ทดลองใช้กับนักบินอากาศยานเบาพิเศษจำนวน 15 คนซึ่งมีกระบวนการและผลการศึกษาดังนี้

1) ลำดับขั้นตอนกระบวนการให้คำแนะนำนักบินอากาศยานเบาพิเศษรมบิน

1.1) ชี้นำ สร้างความเข้าใจให้กับนักบินอากาศยานเบาพิเศษรมบิน ถึงกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของนักบินตามหลักพุทธสันติ

1.2) ชี้นำก่อนกระบวนการสอบถามประวัติและประสบการณ์ ของนักบินอากาศยานเบาพิเศษรมบิน และการเป็นนักกีฬาทางอากาศรมบิน

1.3) ชี้นำกระบวนการให้นักบินอากาศยานเบาพิเศษอาสาสมัครทดลองฝึกสติ โดยหายใจเข้าหายใจออก ตั้งสติให้มั่น กำหนดสมาธิให้อยู่กับตัวเอง แล้วดูคลิปรูทก่อนบิน ความยาว 10 นาที กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกความเข้าใจในชีวิต รณรงคให้รู้ถึงความสำคัญการมีสติ ความไม่ประมาท หรือเจริญสติในชีวิตประจำวันก่อนบิน 5 นาที และการตรวจทำเช็คลิสต์ทุกครั้งก่อนบินฯ กำหนดรู้ตัวพร้อมในขณะทำการบิน และลงจอด การทำบันทึกการบินในสิ่งที่ได้พบเจอมา

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยสำหรับนักบินฯ

หลังจากสร้างความเข้าใจถึงกระบวนการใช้ชุดฝึกการประเมินและตรวจสอบด้วยตนเอง หลังจากแจ้งเงื่อนไขตามจริยธรรมในคน เพื่อให้นักบินได้ฝึกปฏิบัติทดสอบการใช้เครื่องมือประเมินและตรวจสอบตนเอง โดยก่อนที่จะใช้เครื่องมือปฏิบัติการเพิ่มสมรรถนะด้านความปลอดภัยด้วยการ Check list ผู้วิจัยได้ให้ส่งคลิปเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเจริญสติที่ส่งผลต่อการมีสมรรถนะการบินที่ปลอดภัย โดยเลือกคลิปให้นักบินได้ดูก่อนทำการบิน คือ คลิปการฝึกสติเบื้องต้น (Office of the Basic Education, 2015) ให้ดูก่อนการบิน ทำให้เกิดสมาธิจากการฟัง ทั้งนี้เนื้อหาในคลิปนี้ได้บรรยายถึงหลักการและความสำคัญของการเจริญสติและสมาธิ ทั้งนี้ ในการเลือกคลิปลดกล่าวผู้วิจัยจะใช้การสังเกตจิตของนักบินอาสาสมัครอากาศยานเบาพิเศษรมบิน หากว่ายังไม่คุ้นเคยกับการฝึกปฏิบัติก็จะเริ่มต้นให้ดูคลิปลดกล่าว ซึ่งง่ายและฝึกตามได้ แต่หากนักบินท่านใดเคยฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ก็จะให้ดูคลิปที่ 2 เพื่อเสริมสร้างให้เห็นอานิสงส์ของการปฏิบัติสติและสมาธิให้มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการส่งคลิปให้ชมก่อนบินก็นับว่าเหมาะกับบริบทของนักบินเหล่านั้น ภายหลังจากชมคลิปผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการทดลองใช้แบบตรวจสอบตนเอง Checklist ตามรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แบบฝึกอบรมที่ 1 สร้างความเข้าใจ แจ้งเงื่อนไขตามจริยธรรมในคน เพื่อฝึกปฏิบัติทดสอบความรู้สึกตามหลักพุทธวิธีก่อนบิน 5 นาที ทดสอบระดับความรู้สึก ตรวจสอบสมรรถนะของตัวนักบินด้วยการเจริญสติ รู้กาย รู้ใจ

ความพร้อมของฉันทันนี้ สติอยู่กับตัวเองกำหนดรู้ภายใน รู้ ตื่น และเบิกบาน					
S: Satipatthāna (S1-S6)	พร้อม	พร้อม	กลาง	ค่อนข้าง	น้อย
	มาก			น้อย	
	5	4	3	2	1

S1) สายตามองภาพชัดเจนไม่เคืองตา มีทัศนวิสัยในการมองเห็นที่ดี ตาไม่บอดสี					
S2) หูได้ยินเสียงชัดเจน รับฟังข้อมูลข่าวสารได้ดี ไม่คลุมเครือหรือหูหนวก					
S3) จมูกกลมหายใจได้สะดวก สามารถรับกลิ่นได้ปกติ					
S4) สามารถพูดได้หรือสื่อสารได้ชัดเจน					
S5) สภาพร่างกายไม่มีส่วนใดส่วนหนึ่งที่กำลังรักษาตัวหรือพิการ					
S6) มีสุขภาพจิตที่ดี มีจิตใจร่าเริงเบิกบาน ไม่บกพร่องทางจิต					
ความพร้อมของฉันทันนี้ สดอยู่กับตัวเอง กำหนดรู้ ตื่น และเบิกบานตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง					
A: Awareness (A1-A4)	พร้อม มาก 5	พร้อม 4	กลาง 3	ค่อนข้าง น้อย 2	น้อย 1
A1) ความปลอดภัยในชีวิตของตนเองต้องให้ความสำคัญและมีความหวัง					
A2) ตระหนักถึงความเดือดร้อนต่อทีมงานในความผิดพลาดเกิดขึ้นจากเรา					
A3) คนที่เรารักยังรอเราอยู่ด้วยความเป็นห่วงเป็นใย					
A4) ฉันทดติดตามข้อมูลการบินด้วยจิตสำนึกถึงความปลอดภัย					
(ลงชื่อ)	นักบินอาสา SAPK1				

ตารางที่ 2 แบบฝึกปฏิบัติที่ 2 ทดสอบระดับความรู้สึก สร้างความมั่นใจ แจ่มเจื่อนใจตามหลักความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุตามแบบพิจารณาสิ่งอุปการณ

ความพร้อมของฉันทันนี้ก่อนบินได้ใส่ใจ ด้วยสมาธิพิจารณาอยู่กับสิ่งเหล่านี้ด้วยสติ เพื่อความปลอดภัยในการกิจ					
P: Professional (P1-P6)	พร้อม มาก 5	พร้อม 4	กลาง 3	ค่อนข้าง น้อย 2	น้อย 1
P1) สภาพเครื่องยนต์ และส่วนเกี่ยวข้องกับเครื่องยนต์ ครอบ ใบพัด					
P2) สภาพร่ม และส่วนเกี่ยวข้องกับร่ม และ ร่มสำรอง					
P3) อุปกรณ์เสริมต่างๆที่ใช้การบิน วิทยุสื่อสาร					
P4) สิ่งบริภัณฑ์เครื่องแต่งกายป้องกัน ชุดนักบิน สนับ เชา รองเท้า					

P5) สภาพอากาศ ความเร็วลม ทิศทางลม อุณหภูมิ และทัศนวิสัยของอากาศ					
P6) สภาพสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศ สิ่งกีดขวาง ต้นไม้ สิ่งก่อสร้าง					
ความพร้อมของฉนวนนี้ก่อนบิน ได้รับคำแนะนำจากเพื่อนๆในบริษัทต่างๆด้วยสติและสมาธิ ถึงความปลอดภัย					
K: Kalayanamitta	พร้อม มาก5	พร้อม 4	กลาง 3	ค่อนข้าง น้อย 2	น้อย 1
1) ฉันได้รับคำแนะนำ ย้ำเตือนความปลอดภัย จากครู					
1.1 ก่อนบิน					
1.2 ขณะบิน					
1.3 หลังบิน					
2) ฉันได้รับการแนะนำและช่วยแจ้งเตือนความปลอดภัยจากเพื่อนนักบิน					
2.1 ก่อนบิน					
2.2 ขณะบิน					
2.3 หลังบิน					
(ลงชื่อ)	นักบินอาสา SAPK 1				

ตารางที่ 3 ฝึกปฏิบัติการใช้แบบเช็ค리스트 และสมุดบันทึกความพร้อม (แบบย่อส่วน)

ลำดับ	รายการ	สถานภาพความพร้อมบิน					หมายเหตุ อายุใช้งาน
		พร้อม มาก 5	พร้อม 4	กลาง 3	ข้าง น้อย 2	น้อย 1	
1	สิ่งอุปกรณ์						
	สถานภาพเครื่องยนต์						
	สภาพของใบพัด						
	หมวนักบิน						
	ชุดนักบิน						
	ร่มไต่บิน						
	เครื่องมือสื่อสาร						
2	สภาพอากาศ						
	เหมาะสมทำการบิน						
3	สภาพสนามบิน						
	เหมาะสมทำการบิน						
4	จดบันทึกการบิน						
	ผู้ตรวจเช็ค	นักบินอาสา SAPK 1/...../.....					

รูปแบบการเช็คลิสต์ และจัดบันทึกใช้เฉพาะอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน ซึ่งเหมาะกับนักบินหรือนักกีฬาอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน อาจจะเปลี่ยนรูปแบบหรือขนาดได้ตามความต้องการ จากตารางชุดฝึกปฏิบัติที่ 1-2 และ 3 เป็นการสร้างชุดฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะฯ ตามหลักพุทธวิธีเพื่อให้นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน ใช้ฝึกฝนในการควบคุมสติ ให้ตระหนักรู้คุณค่าความสามารถและทักษะใน เป็นการสร้างสรรค์ด้วยสติ การคิดแบบสติสัมปชัญญะภายใต้ฐาน กายและใจ ซึ่งถือได้ว่าเป็นชุดฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ดังผลจากข้อมูลเชิงปริมาณแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ชุดฝึกปฏิบัติการเสริมการเสริมสร้างสมรรถนะฯ ด้วยพุทธสันติวิธี S-A-P-K Model ดังนี้

ผลการประเมินด้วยเครื่องมือเชิงปริมาณ

นักบิน/ สมรรถนะด้าน ความปลอดภัย	Satipathāna สติรู้กาย ใจ $\bar{X}$	Awareness ตระหนักรู้ คุณค่าชีวิต $\bar{X}$	Professional ความเป็นมือ อาชีพ $\bar{X}$	Kalayanamitta กัลยาณมิตรช่วย เตือนสติ $\bar{X}$	Checklist ตรวจสอบความพร้อม อุปกรณ์ $\bar{X}$
คนที่ 1	4.50	4.80	5.00	4.67	5.00
คนที่ 2	5.00	5.00	4.67	5.00	5.00
คนที่ 3	4.67	4.80	4.83	5.00	5.00
คนที่ 4	5.00	5.00	5.00	4.67	4.93
คนที่ 5	4.50	4.80	4.83	5.00	5.00
คนที่ 6	5.00	4.80	4.83	4.67	4.93
คนที่ 7	4.33	5.00	5.00	5.00	4.93
คนที่ 8	4.33	4.80	4.50	4.67	4.73
คนที่ 9	4.87	5.00	5.00	5.00	4.73
คนที่ 10	4.83	4.80	4.67	5.00	4.87
คนที่ 11	4.83	5.00	5.00	4.67	4.80
คนที่ 12	4.33	4.40	4.67	4.33	5.00
คนที่ 13	5.00	5.00	5.00	5.00	4.80
คนที่ 14	5.00	5.00	4.83	5.00	4.87
คนที่ 15	5.00	4.80	4.83	5.00	5.00
รวมค่าเฉลี่ย	4.74	4.86	4.84	4.89	4.91

ผลคะแนนค่าเฉลี่ยแต่ละด้านตามรูปแบบ S-A-P-K พบว่า นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินพิเศษในการใช้ชุดฝึกมีความพร้อมในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวม 4.76 ซึ่งถือได้ว่าการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยสำหรับนักบิน เมื่อใช้ชุดฝึกแล้วนักบินมีความพร้อมด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความพร้อมรายด้านของนักบิน พบว่า ด้านกัลยาณมิตร กล่าวคือ การได้รับคำแนะนำ ช่วยเตือนความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.89 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นด้านของการตระหนักรู้ในคุณค่าชีวิต มีค่าเฉลี่ย 4.86 อยู่ในระดับมาก, ด้านความเป็นมืออาชีพ คือ ความใส่ใจในความปลอดภัย ในภารกิจต่างๆ ด้านปลอดภัย

ค่าเฉลี่ย 4.84 อยู่ในระดับมาก และด้านสติ คือ การกำหนดรู้ภายใน (รู้ ตื่น เบิกบาน) ค่าเฉลี่ย 4.84 อยู่ในระดับมาก เช่นกัน สำหรับการตรวจเช็คความสมบูรณ์ของอุปกรณ์ต่างๆ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ 4.91 สะท้อนถึงนักบินมีความใส่ใจตรวจเช็คอุปกรณ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

เครื่องมือวิเคราะห์ผล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้เชี่ยวชาญ, เอกสารตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, และนักบินนักกีฬาทางอากาศที่เข้าร่วมทดลองการใช้ชุดฝึกปฏิบัติเสริมสร้างความปลอดภัยสำหรับนักบินด้วยหลักพุทธสันติวิธีกับนักบิน ดังนี้

: การเตรียมพร้อมดียิ่งขึ้นและเป็นระบบชัดเจน เป็นขั้น เป็นตอน มีความรู้สึก มั่นใจ มั่นคง แน่วแน่ มีการใช้ระบบเช็คลิสต์ในการตรวจสอบอุปกรณ์ ในภารกิจการบินตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ

: มีความรู้สึกดีขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่ยังห่วงใยในสถานการณ์ไม่คาดคิดอยู่บ้าง เช่น กระแสลมแปรปรวน

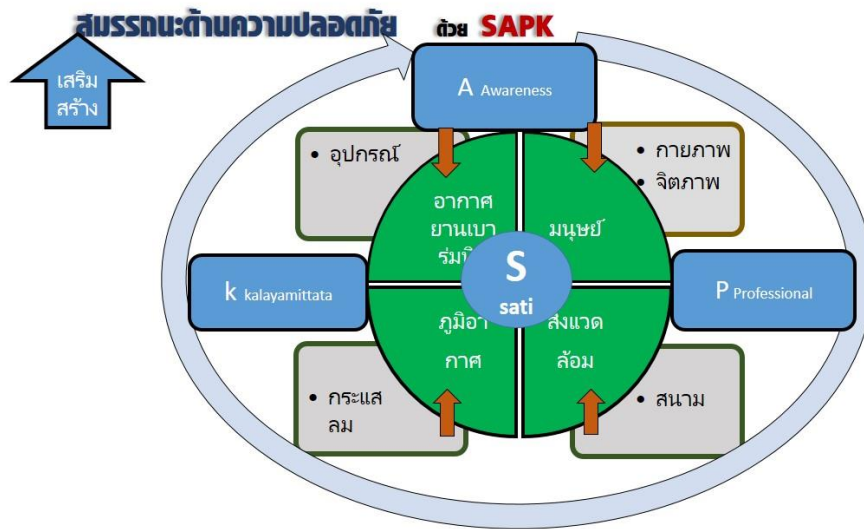
: มีความรู้สึกในกัลยาณมิตรมากกว่าเดิม และเห็นความสำคัญชัดเจน

สรุป

กล่าวโดยสรุป ทั้งเรื่องของจิตใจ คือ สติ การตระหนักรู้คุณค่าชีวิต การใส่ใจความปลอดภัยอย่างมีอาชีวะ และการมีกัลยาณมิตรช่วยดูแลความปลอดภัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนแบบประเมินตรวจสอบอุปกรณ์ ซึ่งเป็นโมเดล การเสริมสร้างสมรรถนะฯ ด้วยพุทธสันติวิธี สามารถช่วยให้นักบินได้มีสติ ตระหนักรู้ และใส่ใจความปลอดภัยทั้งของตนเองและเพื่อนนักบิน สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่สะท้อนว่าชุดฝึกตามโมเดล S-A-P-K ทำให้นักบินมีระบบขั้นตอนในการตรวจสอบความปลอดภัยในการบินเครื่องบินอากาศยานเบาร่วมบินพิเศษได้อย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยสำหรับนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินด้วย พุทธสันติวิธี เรียกว่า SAPK Model ประกอบด้วย

Satipatana สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ และความรู้สึก การรู้สึกตัวอยู่เสมอ นักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินจึงควรเจริญสติ เพื่อเพิ่มทักษะเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยได้อย่างดี การฝึกเจริญสติอย่างง่ายคือ การจดจ่ออยู่กับลมหายใจและความรู้สึกตัว ผ่านการสังเกตลมหายใจ เมื่อเริ่มหายใจเข้าลงจะเริ่มนิ่งและมีสติมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยนักบินยามเกิดเหตุฉุกเฉินในการบินที่ต้องอาศัยกำลังสติ นักบินควรหมั่นเจริญสติทุกครั้งก่อนจะทำการบิน

Awareness ตระหนักถึงคุณค่าชีวิต กล่าวคือ การพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการและมีสติคอยกำกับ จะทำการสิ่งใดต้องคำนึงถึงชีวิตของตนและคนที่อยู่ข้างหลัง ไม่กระทำการใดที่ประมาท การเตรียมพร้อมภายในกายและใจ ใช้ปัญญาแยกแยะคัดสรร มิให้เกิด งามาย หูเบา เชื่อง่าย ไร้เหตุผล และมีมิจฉาทิฐิง่าย ต้องหนักแน่นในเหตุผลเชื่อมั่นในตัวเอง ความตระหนักรู้หรือความเข้าใจถึงสถานการณ์หรือปัญหาหรือความเป็นจริง

Professional ความชำนาญ คือ ความสามารถและทักษะรวมกันจน นักบินอากาศยานเบาพิเศษต้องฝึกฝนให้ชำนาญใน 4 องค์ประกอบ มนุษย์ อุปกรณ์ อากาศ สิ่งแวดล้อม ควรมีเครื่องมือไว้ตรวจสอบความก้าวหน้า เช็คลิสต์ (checklist) เป็นเครื่องมือไว้ตรวจสอบความพร้อมของ อุปกรณ์ สภาพอากาศและสิ่งแวดล้อม บันทึกไว้เป็นหลักฐาน เปรียบเทียบ ศึกษา เรียนรู้ เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลการบินได้อย่างดี

Kalayanamitta การเป็นกัลยาณมิตร คือ มี การเพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนหรือครูที่ทำหน้าที่เป็นมิตรคอยเตือนสติ ซึ่งธรรมของนักบินอากาศยานเบาพิเศษ แม้จะมีความเป็นอิสระ แต่เพื่อความปลอดภัยแล้วไม่ควรทำการบินเพียงลำพัง การบินต้องมีทีมงาน ต้องมีเพื่อนนักบินที่ดีต่อกันและกัน ทิศทางซึ่งธรรมะข้อนี้สามารถเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะฯ ด้วยพุทธสันติวิธี เรียกว่า SAPRK Model ประกอบด้วย Satipatana -สติสัมปชัญญะ Awareness – ตระหนักถึงคุณค่าชีวิต Professional ความชำนาญ Kalayanamitta –การเป็นกัลยาณมิตร ล้วนแล้วแต่จะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยให้กับนักบิน เพราะสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุจากคนหรือนักบินที่ไม่พร้อมทางด้านสุขภาพกายและใจแต่ยังฝันที่จะบิน ความบกพร่องของอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการบินอันเนื่องจากการไม่ได้ตรวจเช็คอย่างจริงจัง และความรู้ด้านการบินเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สภาพสนาม สิ่งปลูกสร้าง สิ่งกีดขวาง สภาพอากาศกระแสม หมอกควัน ฝุ่นละอองปิดบังทัศนวิสัย ซึ่งนักบินต้องมีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างมีสติและความรู้ความชำนาญใน Phra Pramote wadagovido (2019) อุปกรณ์และปัจจัยพื้นฐานการบิน ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องมีสติอยู่กับตัวตลอดเวลาสอดคล้องกับ กล่าวว่าการฝึกสติสร้างสมาธิ คือเป็นกระบวนการหนึ่งที่เราเข้าไปควบคุมอารมณ์ภายในให้มีระเบียบแบบแผน มีเหตุมีผล วิเคราะห์เจาะลึก สติคือ ความระลึกรู้สึกตัว เตือนตัวเองเสมอ สติมีไว้เพื่อสังเกตกายและใจ สมาธิมีกล่าวไว้มากหมาย แต่สรุปก็คือความสงบนิ่งของจิต ความรู้สึกสุข สงบ สบาย และละเอียดไปตามสติปัญญา การมีสติและสมาธิของนักบินที่อยู่ในสภาวะความเสี่ยงที่ไม่คาดหวัง การฝึกสติซ้ำแล้วซ้ำอีกก็คือสมรรถนะด้านความปลอดภัย ภายในนั่นเอง เมื่อเกิดความเสี่ยงไม่คาดหวังก็จะสามารถแก้ปัญหานั้นได้อย่างมีเหตุมีผล

การหมั่นตรวจเช็คสภาพความพร้อมอุปกรณ์ และการประเมินสภาพแวดล้อม ลม อากาศ สนาม เป็นหนึ่งในสมรรถนะด้านความปลอดภัยที่นักบินต้องฝึกเป็นนิสัย สอดคล้องกับ Meunpookieow (2019) นักกีฬาเหรียญทอง ทีมชาติไทย สมาคมกีฬาทางอากาศ และการบินแห่งประเทศไทยฯ กล่าวว่า ความปลอดภัยของนักบินสัมพันธ์กับสิ่งอุปกรณ์และเครื่องมือ ต้องเชื่อมเป็นส่วนหนึ่งของนักบิน รับรู้ และรู้สึกความเปลี่ยนแปลงของอุปกรณ์ และอุปกรณ์มีมาตรฐานรับรอง และกำหนดอายุใช้งาน ก่อนทำการบินทุกครั้งนักบินต้องตรวจเช็คคุณสมบัตินี้ครบตามมาตรฐานกำหนด แต่บางสิ่งอาจไม่เห็นเด่นชัดบางอย่างจะเห็นชัดเจนเช่น ร่มจะใช้บินแตกต่างกัน สภาพอากาศแตกต่างกัน วัตถุประสงค์แตกต่างกัน การเลือกใช้ให้เหมาะสมกับภารกิจนั้นๆ

การมีมิตรภาพระหว่างกลุ่มนักบินนับว่าเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยที่นอกเหนือจากทักษะความสามารถของนักบินเป็นหัวใจสำคัญในการบิน ซึ่งประเด็นนี้ Singsri (2019) นักกีฬาทางอากาศจังหวัดกาฬสินธุ์ และครูฝึกสอนกีฬาทางอากาศร่มบิน กล่าวว่า เพื่อนหรือครูบางครั้งก็บินด้วยกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดูแลความปลอดภัยให้กัน เช่น อุปกรณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการบิน นอตทุกตัว น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น สายร่มทุกสาย กระแสมแรงเกินไป ทิศทางลม ภูมิประเทศ สนามมีสิ่งกีดขวางอยู่ ข้อบกพร่องต่างๆ ก่อนทำการบิน ท้ายที่สุดคือการตระหนักคุณค่าชีวิตของตน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า “กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความปลอดภัยของนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่มบินตามหลักพุทธสันติวิธี” นั้นจะสำเร็จได้จะต้องเริ่มตั้งนักกีฬาทางอากาศ เริ่มฝึกเป็นนักบินอากาศยานเบาพิเศษ ปลูกฝังความเป็นกิจวัตรในการปฏิบัติ ด้วยความสำนึก และตระหนักในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของ

ความสามารถและทักษะ พัฒนาสังคมนักบินอากาศยานเบาพิเศษร่วม ไปสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน อุดมด้วยปัญญาและมีสติเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ชมรมร่มบินทั่วประเทศ สมาคมกีฬาทางอากาศและการบินแห่งประเทศไทยฯ การกีฬาแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรการในการออกใบอนุญาตสำหรับนักบินที่ผ่านการอบรมพัฒนาสติควบคู่กับฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้การก่อนเป็นนักบิน และนักกีฬาทางอากาศ และมีการสอบ หรือทดสอบรู้เฉพาะทางตามระยะเวลาสมควร

1.2 ชมรมร่มบินทั่วประเทศ สมาคมกีฬาทางอากาศและการบินแห่งประเทศไทยฯ การกีฬาแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะฯ ตามหลักพุทธสันติวิธีไปประยุกต์สร้างหลักสูตรระยะสั้นอย่างต่อเนื่อง ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสามารถทักษะในตนเอง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาพัฒนาเป็นหลักสูตรพัฒนาสติสำหรับกีฬาที่มีความเสี่ยง เช่น กีฬาอากาศยานเบาพิเศษร่มบิน

2.2 ศึกษาถึงการนำเสนอในรูปแบบอื่นๆ ที่สะท้อนถึงการนำไปใช้ ให้เกิดความปลอดภัยในกีฬาประเภทอื่นๆที่มีความเสี่ยงที่คล้ายกันได้ พุทธสันติวิธีเป็นปราชญ์นำพาชีวิตสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืน

References

- Meunpookieow (2019). Gold medal athlete, Thai national team, Air Sports Association And aviation Thailand under royal patronage. *Interview*. October 31.
- Phra Pramote wadakovid (2019). Lecturer of Peace Studies Program, Graduate school, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. December 19.
- Singsri, S. (2019) Parabolic Trainer Air Sports province Kalasin, & Air Sports Association and aviation Thailand under royal patronage. *Interview*. Desember 3.
- Thairath. (2020). *Paramotor crash in Sai Noi District, Nonthaburi Province*. Retrieved March 4, 2020, from <https://thairath.co.th>
- Weekend hobby. (2007). *Korean paramotor pilot crashed*. Kom Chat Leuk. Retrieved March 4, 2020, from <https://Weekendhobby .com>

การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรี โดยหลักพุทธสันติวิธี*

Strengthening a Decision-Making Process of Women's Aesthetic Plastic Surgery by The Buddhist Peaceful Means

¹กัญชร สุกัลม, พระมหาหรรษา ธมฺหาโส, ชันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ ²พระเมธาวิไนยรส

¹Kancharos Sooklim, Phramaha Hansa Dhammahāso,
Khanthong Wattanapradith and ²Phramedhavinaiyaros

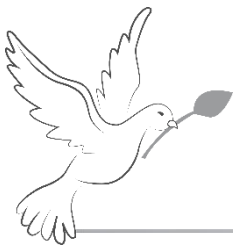
¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

²Mahamakut Buddhist University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: kancharosjam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม จำนวน 18 ท่าน และการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย
 - 1) ภาวะแทรกซ้อนจากการผ่าตัด/ยา 2) ความพิการ 3) เสียชีวิต ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ หัตถการต่าง ๆ และสถานประกอบการ
2. กระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรี มี 5 ขั้นตอน 1) การรับรู้ความต้องการหรือปัญหา 2) รวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมดออกมา 3) ศึกษาและกำหนดขอบเขตของแต่ละทางเลือก 4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 5) ประเมินผลการตัดสินใจ โดยหลักพุทธสันติวิธีที่นำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจ ได้แก่ สติ ปรีชาญาณ และโยนิโสมนสิการ
3. การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธีพบว่า มีการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล 4 ประการ 1) บุคลิกภาพดี เช่น ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์

* Received March 9, 2020; Revised May 26, 2020; Accepted June 1, 2020

การแต่งกายที่สะอาด สุภาพ ถูกต้องตามกาลเทศะ ท่าทางและการเดินที่สง่างาม และมารยาทงาม
 2) พฤติกรรมดี เช่น การทำความดีทางกาย วาจา ใจ 3) จิตใจดี เช่น มีความรัก เมตตา กรุณา กตัญญู เป็นมิตร
 มองโลกในแง่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น 4) ปัญญาดี เช่น รู้จักผิดชอบชั่วดี มีเหตุผล

คำสำคัญ: กระบวนการตัดสินใจ; การทำศัลยกรรมความงามของสตรี; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research has aimed to 1) To study problems in the decision-making process towards plastic surgery of women in Thai society 2) To study the strengthening of decision making process towards women's plastic surgery by peaceful means 3) To present the strengthening of a decision-making process on women's plastic surgery by Buddhist peaceful means. This research is qualitative with used methods of studying documents, conducting a field work by an in-depth interview of the key informants which are categorized into 4 groups of 18 people and a focus group discussion of 10 experts. The results of research were found that 1) Women's plastic surgery in the present Thai society has found the following major problems (1) complication from the surgery or medicine (2) disability (3) death which caused by medical service provider, medical service receiver and surgery business place. 2) Decision-making process towards women's plastic surgery has got 5 steps: (1) Define scope/importance of decision-making (2) Collect all choices (3) Study and define the scope of each choice (4) Decide to choose the best choice (5) Evaluate the result of decision-making and the peaceful means in usage of the decision-making process are mindfulness (Sati), hearing from others (Paratoghosa) and critical reflection (Yonisomanasikāra).

3) The inducing of Buddhist peaceful means to assist in the decision-making process towards women's plastic surgery, there are the 4 points of making good traits: (1) good personality including good/healthy body, neat/polite/appropriate wearing, good posture of moving and walking, and good manner (2) Good behavior including doing good physically, verbally and mentally (3) Good mind including to love and to be kind, being gratitude, friendly, and has a good feeling to oneself and others (4) Good wisdom including enlightenment, being conscious.

Keywords: Decision-Making Process; Women's plastic surgery; The Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ความสวยความงามกับผู้หญิงถือได้ว่าเป็นของคู่กันมาตั้งแต่ยุคโบราณกาลจวบจนถึงปัจจุบัน ดังคำสุภาษิตไทยซึ่งได้นิยามนาน และเชื่อว่ายังใช้ได้ดีในยุคปัจจุบัน ที่ว่า “ไถ่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง” และในทางวิทยาศาสตร์มองว่า การที่คนเราจะเกิดมามีรูปร่างหน้าตาดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะทางพันธุกรรมที่ลูกได้รับถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ ด้วยความเข้าใจดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้หลายคนคิดว่า การที่เกิดมาไม่สวยเป็นเพราะพันธุกรรมของตนเป็นเช่นนั้น และการจะเปลี่ยนรูปร่างหน้าตาให้ดูดีขึ้นโดยวิธีธรรมชาติก็ไม่สามารถทำได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศัลยกรรมความงามกลายเป็นคำตอบให้กับคนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงรูปร่างหน้าตาของตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม (Panichkul, 2013) รวมทั้งการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศเกาหลี ดังเช่นกรณีตัวอย่างจากรายการ “Let me in ศัลยกรรมเปลี่ยนชีวิต” ที่หญิงสาวหลายรายได้รับการผ่าตัดแก้ไขจนกลายเป็นหญิงสาวที่มีใบหน้าสวยงาม (Women mthai Staff, 2014) จนกลายเป็นเทรนด์ “สวยหรือหล่อด้วยแพทย์” ดังนั้นการทำศัลยกรรมความงามจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเห็นผลได้จริงสำหรับบุคคลที่ไม่พอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง ทำให้ตนเองรู้สึกดีและเป็นคนใหม่ที่สวยงามสมบูรณ์แบบ เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนหรือจากคนรอบข้าง (Phra Pisan Visalo, 2009)

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีประสบการณ์ เครื่องมือที่ทันสมัย และค่าใช้จ่ายในการรักษาที่ไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับคุณภาพมาตรฐานในการรักษาที่ผู้ป่วยจะได้รับ (Sinratchatanan, 2013) จึงทำให้การทำศัลยกรรมในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ซึ่งมูลค่าตลาดศัลยกรรมความงามในปี 2561 อยู่ที่ 45,000 ล้านบาท และคาดว่าในปี 2562 มีมูลค่าประมาณ 5.5 หมื่นล้านบาท (ibusiness Staff, 2019) และประเทศไทยติดอันดับที่ 21 ของโลกที่มีการทำศัลยกรรมตกแต่งเสริมสวยกว่า 1.12 แสนครั้ง โดยประเภทที่มีการทำศัลยกรรมมากที่สุดคือ เปลือกตา จมูก และการเสริมหน้าอก (Wongsamut, 2017)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมักจะปรากฏข่าวคราวเกี่ยวกับความเสี่ยงและภาวะแทรกซ้อนจากการทำศัลยกรรมความงามมากมาย แม้ว่าการทำศัลยกรรมสามารถเสริมความสวยขึ้นมาเพียงใช้เวลาไม่นาน แต่ทุกอย่างล้วนเป็นดาบสองคมเสมอ หากไม่ระมัดระวังและศึกษาให้รอบคอบว่าเหมาะสมกับตัวเองหรือไม่ การทำศัลยกรรมก็เป็นโทษได้เช่นเดียวกัน โดยการตัดสินใจทำศัลยกรรมที่ผิดพลาดของคนไทยได้เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งล้วนเกิดจากการตัดสินใจตามการโฆษณา รีวิว อวดอ้างชื่อเสียงของโรงพยาบาล คลินิก หรือกลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดความพิการ เสียโฉม และเสียชีวิต ดังกรณีตัวอย่าง เช่น 1) อดีตนักร้อง-นักแสดงสาว เดินทางไปทำศัลยกรรมเสริมหน้าอกและตาที่ประเทศเกาหลีใต้ เพื่อต้องการเสริมบุคลิกและความมั่นใจ ได้รับการผ่าตัดเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2560 เกิดภาวะติดเชื้อในกระแสเลือดอย่างรุนแรงหลังผ่าตัดจนเกือบเสียชีวิต จนต้องเข้ารับการผ่าตัดรักษาอีก 3 ครั้ง (Women mthai Staff, 2018) 2) หญิงสาวอายุ 30 ปี เสียชีวิตระหว่างการผ่าตัดทำศัลยกรรมท่อนอกแก้มหรือวีไลน์กับคลินิกแห่งหนึ่ง เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2557 สาเหตุจากอาการแพ้ยาสลบและเกิดภาวะ Malignant Hyperthermia (การแพ้ยาสลบ) และคลินิกได้ปิดกิจการในเวลาต่อมา (MThai News Staff, 2014) แต่หลังจากนั้นนายแพทย์คนดังกล่าว ได้เปลี่ยน

ชื่อ-นามสกุล เพื่อเปิดคลินิกเสริมความงามแห่งใหม่ย่านพระราม 9 และรับผ่าตัดวีไลน์ให้คนไข้ แต่เกิดผ่าตัดพลาดไปโดนเส้นเลือดใหญ่ และไม่ยอมส่งตัวคนไข้ไปยังโรงพยาบาล เพราะเกรงจะถูกจับได้ว่าเปิดคลินิกโดยไม่ได้รับใบอนุญาต ทำให้คนไข้เสียชีวิตอีก 1 ราย ในปี 2559 (Kapok hilight Staff, 2017) 3) กรณีหญิงสาวเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2559 สาเหตุจากการทำศัลยกรรมฉีดเสริมความงามกับหมอกระเป่า (บุคคลที่ไม่ใช่แพทย์ซึ่งมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่แอบอ้างให้บริการทางความงามตามสถานที่ต่าง ๆ โดยหิวกระเป่าอุปกรณ์ไปฉีดให้ถึงที่) แต่เกิดผิดพลาดจนหน้าพังเสียโฉม (MThai News Staff, 2014) 4) กรณีหญิงอายุ 72 ปี เสียชีวิตจากการแพ้ยาลา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ขณะรื้อยไหมบริเวณใบหน้าภายในคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งย่านทาวเวอร์อินทาวน์ ซึ่งคลินิกดังกล่าวเพิ่งเปิดเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2561 (Komchadluek Staff, 2018) และตัวอย่างอีกหลายกรณี เช่น การฉีดฟิลเลอร์ใต้ตาพลาดจนเกือบตาบอด การฉีดฟิลเลอร์จมูกจนตาบอด การฉีดฟิลเลอร์สะโพกจนเสียชีวิต การทำศัลยกรรมผ่าตัดกล่องเสียงจนพูดไม่ได้ตลอดชีวิต เป็นต้น

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น แม้การทำศัลยกรรมความงามเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่จะทำอะไรกับร่างกายของตนได้ตามใจต้องการ โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างรูปลักษณ์ให้สวยงาม สร้างความสุขทางใจ ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ความมั่นคงในชีวิต แต่ความจริงแล้วการทำศัลยกรรมความงามนั้นไม่ต่างจากการลงทุนที่มีความเสี่ยง ผู้ลงทุนต้องศึกษารายละเอียดอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ ซึ่งนักลงทุนถ้าลงทุนผิดพลาดยังมีโอกาสแก้ตัวหาทางลงทุนใหม่เพื่อเรียกเอาต้นทุนคือเงินกลับคืนมาได้ แต่สำหรับผู้ทำศัลยกรรมความงามนั้น ถ้าหากเกิดความผิดพลาดเกิดขึ้น ต้นทุนที่ลงไปคือ ชีวิตและร่างกายที่ไม่สามารถเรียกคืนให้กลับมาได้ดังเดิม หลายคนจึงกลายเป็นคนเสียโฉม เสียการงาน เสียครอบครัว พิกการ และหนักสุดคือ เสียชีวิต

ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนเกิดจากการตัดสินใจจากสาเหตุสำคัญ ๆ ได้แก่ 1) การตัดสินใจโดยอาศัยนิสัยและความเคยชิน 2) การตัดสินใจที่ขาดข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ไม่ดี 3) การตัดสินใจที่มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวัง 4) การตัดสินใจที่ถูกอิทธิพลบางอย่างครอบงำ ทำให้เกิดอคติหรือเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง และ 5) การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนกิเลส ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ดังนั้น การตัดสินใจจึงนับว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ซึ่งการตัดสินใจที่ดีนั้น จะก่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุดและเกิดผลดีมากที่สุด ผู้ที่จะตัดสินใจจึงควรหาข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ดีและมีกระบวนการที่ดีในการตัดสินใจ ตลอดจนตระหนักถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดอีกด้วย

ดังนั้น การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี จึงเป็นแนวทางให้ผู้ที่กำลังคิดตัดสินใจและบุคคลผู้สนใจจะทำศัลยกรรมความงาม และลดโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อน ความพิการ หรือเสียชีวิต จากกระบวนการตัดสินใจทำศัลยกรรมความงามที่ผิดพลาดให้น้อยลงหรือไม่มีอีกเลย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็นรายชื่อ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านความงามของสตรี จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 18 คน ดังนี้

- 1) กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 คน
- 2) กลุ่มแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมตกแต่งจากสมาคมศัลยแพทย์ตกแต่งเสริมสวยแห่งประเทศไทย (ThSAPS) จำนวน 2 คน
- 3) ผู้หญิงที่ผ่านการทำศัลยกรรมความงามมาแล้ว จำนวน 6 คน
- 4) ผู้หญิงที่กำลังคิดจะทำศัลยกรรมความงาม จำนวน 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัย เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจตามหลักพุทธสันติวิธีในการทำศัลยกรรมความงามของสตรี ดังนี้

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ (Process of decision making) ในการทำศัลยกรรมความงาม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 7 ข้อ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมตกแต่งจากสมาคมศัลยแพทย์ตกแต่งเสริมสวยแห่งประเทศไทย (ThSAPS) จำนวน 6 ข้อ

กลุ่มที่ 3 ผู้หญิงที่ผ่านการทำศัลยกรรมความงาม และกลุ่มที่ 4 ผู้หญิงที่กำลังคิดจะทำศัลยกรรมความงาม จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผล และข้อเสนอแนะ

1) การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

(1) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) คือ ใช้วิธีแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

(2) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา

2) การสรุปผล สรุปผลการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณี การทำศัลยกรรมความงามของสตรี จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม

3) ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

(1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

(2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย

ปัจจุบันการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย ถือเป็นเรื่องปกติ ได้รับการยอมรับในสังคม และเป็นที่ยอมรับเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากมีแพทย์จบเฉพาะทางศัลยกรรมตกแต่งมากขึ้น และเป็นสาขาที่ทำเงิน จึงทำให้แพทย์อยากเข้ามาในสาขานี้ รวมทั้งแพทย์ที่ไม่ได้รับการเทรนนิ่ง ซึ่งการรักษาแบบเสริมสร้างมีประมาณ 70 % และการรักษาแบบเสริมสวยมีประมาณ 30 % ค่านิยมในสังคมที่ต้องการมีหน้าตาดี รูปร่างดี ซึ่งค่านิยมนี้ล้วนเป็นกันทั่วโลก และทำให้ได้รับโอกาสต่าง ๆ ในชีวิตมากขึ้น (Kiranantawat, 2019)

นอกจากนั้น การทำศัลยกรรมความงามได้รับความสนใจมากขึ้นในปัจจุบันเนื่องจาก

1) คนเราอายุยืนขึ้น อยากดูเด็กดูอ่อนกว่าวัย มีความพร้อมทั้งด้านเวลาและการเงิน การแพทย์ที่เจริญก้าวหน้า จึงทำให้คนอยากทำศัลยกรรมความงามมากขึ้น

2) ในปัจจุบัน มีหลายวงการที่ใช้บุคลิกหน้าตาในการประกอบอาชีพ จึงทำให้คนนิยมทำศัลยกรรมความงามมากขึ้น เช่น อาชีพ เช่น แอร์โฮสเตส พริตตี้ นางแบบ ดารา นักแสดง การประกวดนางงาม (Bubprakob, 2019)

3) ความก้าวหน้าทางการแพทย์ มีความปลอดภัยและมีเพื่อนทำมากขึ้น จึงทำให้คนกล้าที่จะทำศัลยกรรมความงามมากขึ้นในปัจจุบัน (Sittipongpittaya, 2019)

4) สามารถแก้ปัญหาร่างกายส่วนที่บกพร่องได้ เช่น ปัญหาหนังตาตก ทำให้ลานสายตาแคบ ซึ่งเป็นปัญหาต่อการมองเห็น ปัญหาเรื้อรอยบนใบหน้า (Boonyakeat, 2019)

สภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย มี 3 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะแทรกซ้อนจากการผ่าตัด/ยา 2) ความพิการ และ 3) เสียชีวิต

สาเหตุปัญหาการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทย มีดังนี้ 1) ผู้ให้บริการหรือแพทย์ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญมากพอหรือแพทย์เถื่อน 2) ผู้รับบริการ ขาดการประเมินสุขภาพของตนเองและขาดความรู้ด้านกฎหมาย 3) หัตถการที่ไม่เหมาะสม และ 4) สถานประกอบการไม่มีความพร้อม และเจ้าของสถานประกอบการเล็งถึงธุรกิจเพียงอย่างเดียว (Kiranantawat & Sittipongpittaya, 2019)

2. การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี

2.1 กระบวนการตัดสินใจที่ดี มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การรับรู้ความต้องการหรือปัญหา (Identity of Decision making) ผู้ที่ต้องตัดสินใจสามารถรู้และระบุได้ว่า อะไรคือเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่อยากได้จากการตัดสินใจครั้งนี้

2) รวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมดออกมา (list the Option) เพื่อหาว่ามีทางเลือกอะไรที่จะเป็นไปได้ และเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการตัดสินใจให้มีประสิทธิภาพที่สุด

3) ศึกษาและกำหนดขอบเขตของแต่ละทางเลือก (Rating the Option) ว่ามีประโยชน์ (Benefit) ข้อดี ข้อเสีย (Advantage, Disadvantage) ความเสี่ยง (Risk) อะไรบ้าง

4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Select the best solution) ณ ตอนนั้นตามทางเลือกที่ได้ศึกษามาที่ทำให้ได้ประโยชน์สูงสุด บางครั้งหากมีทางเลือกที่ดีพอ ๆ กัน ผู้ทำการตัดสินใจอาจจะต้องใช้วิจารณญาณ (intuition) ในการตัดสินใจด้วย และ

5) ประเมินผลการตัดสินใจ (Evaluate the decision) หลังจากการตัดสินใจไปแล้วในแต่ละครั้ง ให้ประเมินผลการตัดสินใจด้วยเพื่อเรียนรู้และนำมาเป็นบทเรียนในการตัดสินใจในครั้งต่อไป (Suksawang, 2019)

2.2. หลักพุทธสันติวิธีในกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรี ได้แก่

1) สติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

2) พรโตโฆสะ หมายถึง เสี่ยงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอกคือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม ซึ่งคุณสมบัติของกัลยาณมิตร

ประกอบด้วย คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว คือ สปัจริยธรรม 7 และคุณสมบัติในการทำหน้าที่ต่อผู้อื่น คือ กัลยาณมิตรธรรม 7

3) โยนิโสมนสิการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมี 10 วิธี ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบบรรลธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบเร้ากุศล วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิภาษวาท (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2015)

3. การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธีในการทำศัลยกรรมความงามของสตรี มีรายละเอียดดังนี้

1) การรับรู้ความต้องการหรือปัญหา (Identity of Decision making) ผู้ที่ต้องตัดสินใจโดยคำนึงถึงความต้องการของตนเองเป็นสำคัญว่า ต้องการศัลยกรรมตำแหน่งใด และทำเพื่ออะไร โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ และวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

2) รวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมดออกมา (list the Option) ทั้งด้านศัลยแพทย์ตกแต่ง (Plastic Surgeon) สถานประกอบการ และหัตถการต่าง ๆ เพื่อให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพที่สุด โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบวิภาษวาท

3) ศึกษาและกำหนดขอบเขตของแต่ละทางเลือก (Rating the Option) ศึกษาแต่ละทางเลือกโดยการหาข้อมูลจาก Social media และเพื่อนที่เคยทำมาแล้ว โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบบรรลธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก

4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Select the best solution) ในการศัลยกรรมความงาม ณ ตอนนั้น ตามทางเลือกที่ได้ศึกษามาที่ทำให้ได้ประโยชน์สูงสุด บางครั้งหากมีทางเลือกที่ดีพอ ๆ กัน ผู้ทำการตัดสินใจอาจจะต้องใช้วิจารณญาณ (intuition) ในการตัดสินใจด้วย โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบเร้ากุศล และวิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

5) ประเมินการตัดสินใจ (Evaluate the decision) หลังการศัลยกรรมความงาม เพื่อเรียนรู้และนำมาเป็นบทเรียนในการตัดสินใจในครั้งต่อไป โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบเร้ากุศล และวิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

เมื่อการตัดสินใจทำศัลยกรรมโดยการใช้หลักพุทธสันติวิธีดังกล่าวในเบื้องต้น เมื่อผลการศัลยกรรมความงามเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจ ผู้ที่ผ่านการทำศัลยกรรมย่อมสามารถวางใจของตนเองให้มี “จิตใจสงบ” ได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธีในการทำศัลยกรรมความงามของสตรี พบว่า

1. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นเรื่องปกติ ได้รับการยอมรับในสังคมและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น เนื่องจากค่านิยมในสังคมที่ต้องการมีหน้าตาดี รูปร่างดี ซึ่งค่านิยมนี้ล้วนเป็นกันทั่วโลก และทำให้ได้รับโอกาสต่าง ๆ ในชีวิตมากขึ้น สอดคล้องกับผลวิจัยของ Krachangsaeng (2018) นอกจากนั้นการทำศัลยกรรมความงามได้รับความสนใจมากขึ้นในปัจจุบันเนื่องจาก คนเราอายุยืนขึ้น อยากดูอ่อนกว่าวัย มีความพร้อมทั้งด้านเวลาและการเงิน การแพทย์ที่เจริญก้าวหน้า ในปัจจุบัน มีหลายวงการที่ใช้บุคลิกหน้าตาในการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพ เช่น แอร์โฮสเตส พริตตี้ นางแบบ ดารา นักแสดง การประกวดนางงาม ความก้าวหน้าทางการแพทย์ มีความปลอดภัย สามารถแก้ปัญหาร่างกายส่วนที่บกพร่องได้ เช่น ปัญหาหนังตาตก ทำให้ลานสายตาแคบ ซึ่งเป็นปัญหาต่อการมองเห็น รื้อรอยบนใบหน้า และมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำศัลยกรรมเผยแพร่ทาง Social Media มากมาย

อย่างไรก็ตามยังพบว่าการทำศัลยกรรมความงามยังพบปัญหา ภาวะแทรกซ้อนจากการผ่าตัด/ยา ความพิการ และการเสียชีวิตเกิดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำศัลยกรรมความงามของสตรีในสังคมไทยเกิดจาก 1) ผู้ให้บริการหรือแพทย์ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญมากพอหรือแพทย์เถื่อน 2) ผู้รับบริการ ขาดการประเมินสุขภาพของตนเองและขาดความรู้ด้านกฎหมาย 3) หัตถการที่ไม่เหมาะสม และ 4) สถานประกอบการไม่มีความพร้อม และเจ้าของสถานประกอบการเล็งถึงธุรกิจเพียงอย่างเดียว ซึ่งความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนเกิดจากการตัดสินใจจากสาเหตุสำคัญ ๆ ได้แก่ 1) การตัดสินใจโดยอาศัยนิสัยและความเคยชิน 2) การตัดสินใจที่ขาดข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ไม่ดี 3) การตัดสินใจที่มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวัง 4) การตัดสินใจที่ถูกอิทธิพลบางอย่างครอบงำ ทำให้เกิดอคติหรือเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง และ 5) การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนกิเลส ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ดังนั้น การตัดสินใจจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ซึ่งการตัดสินใจที่ดีนั้น จะก่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุดและเกิดผลดีมากที่สุด ผู้ที่จะตัดสินใจจึงควรหาข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ดีและมีกระบวนการที่ดีในการตัดสินใจ ตลอดจนตระหนักถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดอีกด้วย

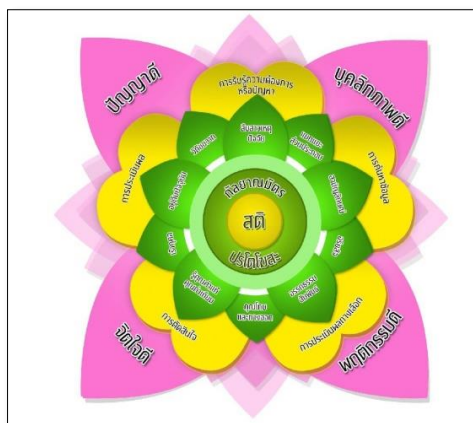
2. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในกระบวนการตัดสินใจทำศัลยกรรมความงามที่ดีนั้น มีขั้นตอนการตัดสินใจ 5 ขั้นตอน สอดคล้องกับผลวิจัยของ Vichayasit (2018) ได้แก่ 1) การรับรู้ความต้องการหรือปัญหา 2) การค้นหาข้อมูล 3) ประเมินผลทางเลือก 4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และ 5) ประเมินการตัดสินใจ หากกระบวนการตัดสินใจไม่ใคร่ควรระวังละเอียด และรอบคอบ จะทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ถึงแม้การทำศัลยกรรมความงามเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่จะทำอะไรกับร่างกายของตนได้ตามใจต้องการ โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างรูปลักษณ์ให้สวยงาม สร้างความสุขทางใจ ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ความมั่นคงในชีวิต แต่ความจริงแล้วการทำศัลยกรรมความงามนั้นไม่ต่างจากการลงทุนที่มีความเสี่ยง ผู้ลงทุนต้องศึกษารายละเอียดอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ ซึ่งนักลงทุนถ้าลงทุนผิดพลาดยังมีโอกาสแก้ตัว หากลงทุนใหม่เพื่อเรียกเอาต้นทุนคือเงินกลับคืนมาได้ แต่สำหรับผู้ทำศัลยกรรมความงามนั้น ถ้าหากเกิดความผิดพลาดเกิดขึ้น ต้นทุนที่ลงไปคือ ชีวิตและร่างกายที่ไม่สามารถเรียกคืนให้กลับมาได้ดังเดิม หลายคนจึงกลายเป็นคนเสียโฉม เสียการงาน เสียครอบครัว พิกการ และหนักสุดคือ เสียชีวิต

3. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธีในการทำศัลยกรรมความงามของสตรี มีรายละเอียดอยู่ 5 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongsamut (2019) ดังนี้ 1) การรับรู้ความต้องการหรือปัญหา (Identity of Decision making) หมายความว่า ผู้ที่จะทำศัลยกรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการของตนเองเป็นสำคัญก่อนว่า ต้องการทำการศัลยกรรมตำแหน่งใดและทำเพื่ออะไร โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ และวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม 2) รวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมดออกมา (list the Option) หมายความว่า ผู้ที่จะทำศัลยกรรมต้องทำการรายการทั้งด้านศัลยแพทย์ตกแต่ง (Plastic Surgeon) สถานประกอบการ และหัตถการออกมาเป็นรายการต่าง ๆ เพื่อที่จะช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพที่สุด โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบวิภาษวาท 3) ศึกษาและกำหนดขอบเขตของแต่ละทางเลือก (Rating the Option) หมายความว่า ผู้ที่จะทำศัลยกรรมต้องศึกษาแต่ละทางเลือกโดยการหาข้อมูลจาก Social media และเพื่อนที่เคยทำมาแล้ว โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก 4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Select the best solution) หมายความว่า ผู้ที่จะทำศัลยกรรมต้องพิจารณาทางเลือกที่ได้ศึกษามาที่จะทำให้ได้ประโยชน์สูงสุด แต่ถ้าบางครั้งมีทางเลือกที่ดีพอ ๆ กัน ผู้ทำการตัดสินใจอาจจะต้องใช้ญาณญาณ (intuition) ในการตัดสินใจด้วย โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบเร้ากุศล และวิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน 5) ประเมินการตัดสินใจ (Evaluate the decision) หมายความว่า ผู้ที่จะทำศัลยกรรมหลังการทำศัลยกรรมความงามแล้วต้องประเมินผลของการทำศัลยกรรมที่ตนได้รับ ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้และนำผลที่ได้รับมาเป็นบทเรียนในการตัดสินใจในการที่จะทำศัลยกรรมอีกในครั้งต่อ ๆ ไป โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ สติ ปรัโตโฆสะ วิธีคิดแบบเร้ากุศล และวิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เมื่อการตัดสินใจทำศัลยกรรมโดยการใช้หลักพุทธสันติวิธีดังกล่าวในเบื้องต้น เมื่อมีการตัดสินใจทำศัลยกรรมแล้วผลการทำศัลยกรรมความงามจะเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจก็แล้วแต่ สิ่งที่คุณที่ผ่านการทำศัลยกรรมย่อมจะต้องสามารถทำใจของตนให้มี “ความสงบ” ได้อย่างมีความสุข

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี เปรียบดังเสมือนการมีไฉ่กรองให้กับสตรี คือ การมีสติ ในการฟังเสียงภายในหรือจิตใจของตนเอง การฟังเสียงจากภายนอกด้วยการมีปรัโตโฆสะหรือการมีกัลยาณมิตรที่ดี เพื่อนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจทั้ง 5 ขั้นตอนด้วยหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งผลจากการเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธี ก่อเกิดการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล 4 ประการ คือ 1) บุคลิกภาพดี (Good personality) 2) พฤติกรรมดี (Good behavior) 3) จิตใจดี (Good heart) และ 4) ปัญญาดี (Good intelligence) ซึ่งส่งผลดีให้เกิดความงามทั้งทางร่างกายและจิตใจ สรุปลำดับได้ดังแผนภาพ

1) **บุคลิกภาพดี บุคลิกภาพดี (Good personality)** ประกอบด้วย ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ การแต่งกายที่สะอาด สุภาพเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ การแสดงท่าทางและการเดินที่สง่างาม เผย การพูดจาที่ไพเราะอ่อนหวาน การมองผู้อื่นด้วยด้วยการให้เกียรติต่อทุกคน และมารยาทงาม

2) **พฤติกรรมดี (Good behavior)** ประกอบด้วย การทำความดีทางกาย วาจา และใจ (กุศลกรรมบถ 10)

3) **จิตใจดี (Good heart)** ประกอบด้วย มีความความรักและเมตตา กรุณา กตัญญู เป็นมิตร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

4) **ปัญญาดี (Good intelligence)** ประกอบด้วย รู้จักผิดชอบชั่วดี คุณโทษ มีความรู้เข้าใจได้ในเหตุผล มีความรอบรู้ในสังขารตามความเป็นจริง

ซึ่งคุณลักษณะที่ดีของบุคคล 4 ประการ เป็นความงามของสตรีทั้งภายในและภายนอก เหมือนดัง พระมหาทวี มหาปัญโญ (ละลง), ผศ. ดร. ได้กล่าวไว้ว่า สตรีมีความงามทั้งภายในและภายนอก 1) ความงามภายนอก คือ ความงามของเรือนร่างหรือรูปร่างหน้าตา บุคลิกลักษณะ ตลอดจนเครื่องอาภรณ์ประดับต่าง ๆ มองเห็นด้วยประสาทสัมผัส เป็นการประเมินค่าความงามตามทรรศนะของคนในสังคม ซึ่งแต่ละสังคมจะมีการประเมินค่าความงามแตกต่างกันตามยุคสมัย คือ งามแบบเบญจกัลยาณี คือ งามงาม ผิวงาม เนืองงาม กระดูงาม วัยงาม และ 2) ความงามภายใน คือ ความงามแห่งกิริยามารยาท แสดงออกด้วยการกระทำที่นอบน้อม มีสัมมาคารวะ และความงามแห่งภาวะจิตใจ ต้องอาศัยธรรม คือ ขันติ (ความอดทน) โสรัจจะ (ความสงบเสถียร) มีความประพฤติเรียบร้อยดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ การสร้างความดีด้วยกุศลกรรมบถ 10 (Phramaha Thawee Mahapanyo (Lalong), 2012)

สรุป

คนเรามีหน้าตาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลที่ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน ซึ่งในบางครั้งสิ่งที่เราคิดว่าไม่สวยแต่อาจสวยในมุมมองของคนอื่น แต่หากว่ามีความตั้งใจที่จะทำศัลยกรรมความงามจริง ๆ จึงควรมีการศึกษาข้อมูลอย่างดี และต้องคิดพิจารณาใคร่ครวญให้ละเอียดรอบคอบ ไม่ด่วนตัดสินใจ ทำศัลยกรรมความงามด้วยอารมณ์ชั่ววูบ ตามโปรโมชันหรือการโฆษณาต่าง ๆ โดยเด็ดขาดเนื่องจากเดิมพันคือชีวิต และสิ่งสำคัญต้องมีสถานะทางการเงินที่มั่นคงพอ ถึงแม้ว่าความสวยจะรอไม่ได้ แต่หากถึงขั้นต้องหยิบยืม

เงินคนอื่นมาใช้ ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรอย่างยิ่ง ดังนั้นความสวยต้องมาคู่ความสุข จึงจะงามจากภายในสู่ภายนอกอย่างแท้จริง ดังนั้น การเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจการทำศัลยกรรมความงามของสตรีโดยหลักพุทธสันติวิธีจึงเป็นแนวทางให้ผู้ที่กำลังคิดตัดสินใจและบุคคลผู้สนใจจะทำศัลยกรรมความงาม และลดโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อน ความพิการ หรือเสียชีวิต จากกระบวนการตัดสินใจทำศัลยกรรมความงามที่ผิดพลาดให้น้อยลงหรือไม่มีอีกเลย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 การนำกระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธี ไปใช้ในการประเมินตนเองของผู้ที่กำลังคิดตัดสินใจทำศัลยกรรมความงาม และการประเมินผู้รับบริการก่อนและหลังการทำศัลยกรรมความงามในสถานบริการทางการแพทย์

1.2 บุคลากรทางการแพทย์สามารถเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธีและนำไปปรับใช้ในการให้คำปรึกษาคนไข้ที่อยู่ในระหว่างการตัดสินใจเข้ารับการรักษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทําวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรสร้างแบบประเมินกระบวนการตัดสินใจโดยพุทธสันติวิธี ในระบบ Social Media ต่างๆ เช่น Google Form เพื่อที่จะให้ผู้ที่กำลังตัดสินใจทำศัลยกรรมความงามได้ประเมินตนเองและวางแผนการตัดสินใจได้ในเบื้องต้นก่อนตัดสินใจทำจริง

2.2 กระจายกลุ่มตัวอย่างผ่านวิธีการทำแบบสอบถามวิจัยออนไลน์นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวเพื่อประหยัดเวลา และในทุกกลุ่มเพศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาถึงการนำหลักพุทธสันติวิธีไปใช้ในกลุ่มผู้ที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการทำศัลยกรรมความงาม

References

- Boonyakeat, K. (2019). The nurse of Krabi Public Health Office. *Interview*. October, 21.
- Bunprakob, P. (2019). The teacher of Ammartpanichnukul School. *Interview*. October, 18.
- Chalermchaikit, C. (2016). *Integration of the Buddhist Enhancing the Aesthetic Value of Thai Women*. Ph.D. Dissertation. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Ibusiness Staff. (2019). *Thai Trends World TOP 8 for plastic surgery reaching value 55 billion THB*. Retrieved June 15, 2019, from <https://women.mthai.com>.
- Kapok hilight Staff. (2019). *Surgeon who made the chin reduction that caused to death of the young model changed the name of his illegal clinic—caused another patient to death* Retrieved June 15, 2019, from <https://women.mthai.com>.

- Kiranantawat, K. (2019). M.D. Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University, *Interview*. October, 25.
- Krajangsaeng, K et al. (2018). Factors Analysis to Decision Making of Beauty Surgery Behavior of Workingwomen in Bangkok. *Journal of Thonburi University*. Vol. 12(28), 70-73.
- Mahachulalongkorn University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- MThai News Staff. (2019). *RIP young model died because of Chin Reduction*. Retrieved June 11, 2019, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-40439947>.
- MThai News Staff. (2019). *Young woman committed suicide after the illegal surgeon caused disfigurement of face*. Retrieved June 1, 2019, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-40439947>.
- Panichkul, J. (2013). *A Study of Beauty Surgery in Buddhist Perspectives*. Master of Art (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Pli-tam Publishing.
- Phra Pisan Visalo. (2019). *Living like a Buddhist in the consumer era*. Retrieved May 5, 2019, from www.visalo.org/article/budyooyang.htm.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean: Integrating the Principles of Tools and Manage Conflicts*. Bangkok: 21 Century.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2014). *Buddhism and Modern Science*. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Sompol Dhammavitakko (Klinpetch). (2019). Abbot of Panuratprachasan Temple. *Interview*. October, 2019.
- Phramaha Thawee Mahapanyo (Lalong). (2012). *Beauty in Buddhism*. Bangkok: Pappimpublishing.
- Sinratchatanan, C. (2019). *Thailand – Land of plastic surgery*. Retrieved 11 May, 2019, from https://www.tmc.or.th/detail_news.php?news_id=691.
- Sittipongpittaya, S. (2019). M.D of Krabi Hospital. *Interview*. October, 19.
- Witchayachaiyasit, K. (2018). *Decision-Making Process for Aesthetic Plastic Surgery Amongst Consumers*. Thesis Master of Arts (Strategic Communications). Graduate School, Bangkok University.
- Women mthai Staff. (2014). *May Jiranan almost died due to severe sepsis after breast augmentation*. Retrieved June 15, 2019, from <https://women.mthai.com>.
- Wongsamut, N. (2019). *Thai plastic surgery ranked world top 21-the most Popular is eyelid surgery*. Retrieved June 11, 2019, from <https://www.bbc.com/thai/thailand>.

แนวทางการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย*

Service guidelines of Quality Accounting Department in Thailand

¹พฤกษา แก้วสาร และ นพดล พันธุ์พานิช

¹Phruksa kaewsan and Noppadol Punpanich

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: P_kaewsan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ หัวหน้าสำนักงานบัญชี หรือ หัวหน้าผู้จัดการหรือกรรมการ ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 153 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับสถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ 5 คน เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาบัญชีธุรกิจ 5 คน ผู้อำนวยการกองกำกับบัญชีธุรกิจ 1 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และอ้างอิง ซึ่งประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัย พบว่า

แนวทางในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ได้แก่ องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในระดับสูง ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ด้าน ในรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรอิสระได้ ร้อยละ 62.80 ด้วยความคลาดเคลื่อนของมาตรฐานการพยากรณ์เท่ากับ .229 จากการพยากรณ์ พบว่า ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสะดวกรวดเร็ว และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้แก่ การมุ่งเน้นการเข้าใจถึง ความคาดหวังของลูกค้า ปฏิบัติตามข้อร้องเรียนของลูกค้า บริการต้องยืดหยุ่น พนักงานของบริษัทมีความสำคัญมากกว่ากฎ นวัตกรรมที่คาดเดาได้ด้วยวิสัยทัศน์ขั้นสูง รวมการออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นรูปธรรมด้วยการจัดตั้งระบบบริการควบคู่กันไป และรวมการสร้างฮาร์ดแวร์ขององค์กรด้วยวัฒนธรรมองค์กร ส่วนด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ได้การอำนวยความสะดวกเร็วการให้บริการที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก มีความสำคัญต่อการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

คำสำคัญ: แนวทางการให้บริการ; สำนักงานบัญชีคุณภาพ; ประเทศไทย

* Received March 9, 2020; Revised April 9, 2020; Accepted April 15, 2020

Abstract

This research article aimed to study the Service guidelines of Quality Accounting Department in Thailand. By using Mixed Methods between Quantitative Research and Qualitative Research. The sample were Head of Accounting Office or Managing Partner or Board of the Quality Accounting Office in Thailand. A questionnaire with 153 items was used to collect data and in-depth Interview with Management System Certification Institute (Thailand) 5 persons, Business Accounting Development Officer (Department of Business Development) 5 persons, Director of Business Accounting Division 1 person was used to collect qualitative data. The quantitative data were analyzed by Descriptive and inferential statistics contain with percentage average and standard deviation variance analysis and exploratory analysis and content analysis were applied for analyzing qualitative data.

The results of research were found that the service guidelines of Quality Accounting Department in Thailand to be the elements of service guidelines processes were related to Quality Accounting Department Service in high level. Three independent variables that entered into multiple regression equations consist of technology and innovation, fulfilling needs and quick convenience. Those were described the variations of independent variables at 62.80 Percentage with and a standard error of prediction at 0.229 Percentage. From the forecasting, it was found that fulfilling needs related to service management process, quick convenience, technology and innovation, respectively.

Keywords: Service guidelines; Quality Accounting Department; Thailand

บทนำ

วิชาชีพบัญชีหรือสำนักงานบัญชีคุณภาพ ที่ทั่วโลกมีการยกระดับมาตรฐาน ประการแรก ปัญหาโลกของเราที่มีมาตรฐานบัญชีแยกเป็น 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐานสากล หรือ IFRS (International Financial Reporting Standards) และ มาตรฐานสหรัฐ หรือ U.S GAAP ถึงแม้ว่ามาตรฐานสากลได้ขยายตัวครอบคลุมจำนวนประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ จนล่าสุดมีประเทศที่ใช้มากกว่า 100 ประเทศ แต่การที่ตลาดของสหรัฐอเมริกา มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถยึดฐาน U.S GAAP ของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น และในที่สุดเมื่อปี 2009 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศยินยอมให้บริษัทที่ทำงานการเงินตามมาตรฐานสากล ไม่จำเป็นต้องทำงานการเงินขึ้นมาใหม่ เฉพาะสำหรับตลาดสหรัฐและได้ร่วมมือกับองค์กรที่กำหนด IFRS เพื่อปรับปรุง U.S GAAP และ IFRS เข้าหากัน โดยมีเป้าหมายเดียวกันวิชาชีพบัญชี ถือเป็นหนึ่งในสาขาที่จะก้าวเข้าสู่เสรีในอันดับต้น ๆ จากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ซึ่งหากเปิดเสรีทางสาขาวิชาชีพแล้ว ต่อไปจะทำให้ตลาดอาชีพต่าง ๆ เกิดการไหลเวียนเคลื่อนย้ายกันอย่างเสรีใน 10 สาขาวิชาชีพบัญชี

ในพระบรมราชูปถัมภ์ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลนักบัญชีทั่วประเทศ ได้ตื่นตัวในผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงได้ตั้ง คณะอนุกรรมการการศึกษาและติดตามผลกระทบของเออีซีต่อวิชาชีพบัญชี เพื่อให้ นักบัญชีของไทยได้ตั้งรับมือปรับตัววิชาชีพบัญชี ถือเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญกับทุกองค์กรธุรกิจ เป็นเสมือนหลังบ้าน ที่คอยสนับสนุน ทุกแผนกในองค์กรให้ก้าวไปอย่างมั่นคง เนื่องจากมาตรฐานบัญชีของไทยทุกประเภทเป็นมาตรฐานเดียวกับสากลแต่ต้องพัฒนาในด้านของภาษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้นนอกจากนี้จุดเด่นที่สำคัญของไทย คือ เรื่องจรรยาบรรณ ในวิชาชีพ ซึ่งตรงจุดนี้สภาวิชาชีพบัญชีให้ความสำคัญอย่างมาก และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่สอนบัญชีให้ความสำคัญเน้นส่งเสริมในวิชาการเรียนในนักศึกษาทุกคน ปลูกฝังในเรื่องจรรยาบรรณ ความโปร่งใส ยุติธรรม ไม่ให้มองเรื่องผลประโยชน์มากกว่าคุณธรรม ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้ และการตรวจสอบ นักบัญชีไทยก็จะมีสภาวิชาชีพบัญชีเป็นผู้คอยตรวจสอบอยู่แล้ว ซึ่งปัจจุบันก็จะมี การร้องเรียนเข้ามา หากพบว่านักบัญชีรายไหนทำงานการเงินบริษัทส่อไปในทางไม่ถูกต้อง ทางสภาวิชาชีพบัญชีจะมีบทลงโทษ ไล่ตั้งแต่เบาจนถึงหนัก (Wisetasing, 2013)

สำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 153 คน (Department of Business Development, 2018) สำนักงานบัญชีมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคตตามการเติบโตของธุรกิจอย่างไรก็ตามธุรกิจสำนักงานบัญชีจะสามารถอยู่รอดได้ จำเป็นต้องเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่จะเลือกใช้บริการสำนักงานบัญชีตามที่ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งเป็นธุรกิจส่วนใหญ่พยายามที่จะลดต้นทุนการบริหาร โดยเฉพาะการจ้างพนักงานบัญชีที่มีคุณภาพซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงเพื่อจัดทำบัญชีของธุรกิจ กลยุทธ์ที่องค์กรธุรกิจเลือกดำเนินการ คือ การว่าจ้างสำนักงานบัญชี ในการจัดทำบัญชีและนำเสนอการเงิน จึงถือเป็นโอกาสของสำนักงานบัญชีในการที่จะพัฒนาคุณภาพของงาน เพื่อประโยชน์ทางการแข่งขัน ซึ่งสำนักงานบัญชีส่วนใหญ่จะให้บริการในแต่ละด้านไม่แตกต่างกันมากนัก และเป็นสำนักงานขนาดเล็กถึงขนาดกลาง โดยให้บริการที่ค่อนข้างไม่ทันสมัย ทำให้ผู้ประกอบการหลายรายในประเทศไทย หันไปใช้บริการสำนักงานบัญชีในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้นเมื่อสำนักงานบัญชีมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันและอนาคต การให้บริการของสำนักงานบัญชี จึงต้องตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า และหากสำนักงานบัญชีต้องการรักษฐานลูกค้าและเป็นผู้ดำเนินการให้บริการรวมทั้งสร้างคุณภาพในการแข่งขัน สำนักงานบัญชีจำเป็นต้องสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้อง ทันเวลา ประหยัดภาษีและลดความเสี่ยงในการถูกสรรพากรเรียกตรวจสอบ

แนวทางการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพที่ ณ ปัจจุบันได้มีการเข้าสู่กระบวนการของประเทศไทย 4.0 โดยเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ เศรษฐกิจที่มุ่งเน้นคุณค่าของสินค้าหรือ เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ซึ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสำนักงานบัญชี ได้แก่ กลุ่มดิจิทัลเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ มาเป็นนวัตกรรม เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่ออุปกรณ์โดยไม่ต้องใช้คน อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น รวมทั้งการวางอุปกรณ์รับชำระทางอิเล็กทรอนิกส์ และอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักการบัญชีอย่างมาก ได้แก่ กรมสรรพากร ได้เคลื่อนตัวเช่นเดียวกัน โดยการให้บริการ ระบบภาษีและเอกสารธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ระบบงาน ได้แก่ 1) ระบบ

e – Withholding Tax เป็นระบบงานที่เปิดให้ผู้จ่ายเงินได้ ที่จ่ายผ่านธนาคาร 2) ระบบ e-Tax Invoice/ e-Receipt เป็นระบบที่คู่ค้าส่งข้อมูลให้กำกับภาษีหรือใบเสร็จรับเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่กันแล้ว ต้องส่งให้กับกรมสรรพากรด้วย 3) ระบบ e-Filing เป็นระบบการชำระภาษีผ่านทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งให้มีการจัดทำบัญชีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นสำนักงานบัญชีต้องมีการจัดระบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สามารถรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ (Dharmniti accounting & tax, 2016)

ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย เนื่องจากปัจจัยในหลายด้านที่ส่งผลให้สำนักงานบัญชีต้องยกระดับและพัฒนาทั้งทางด้านลักษณะของสำนักงานบัญชีคุณภาพ ด้านแนวทางการให้บริการ และด้านระบบการจัดการของสำนักงานบัญชี เพื่อที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงข้อมูลหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี เพื่อให้สำนักงานบัญชีคุณภาพได้มีกระบวนการพัฒนาที่ทันสมัยและเพื่อรองรับสู่มาตรฐานสากลได้เป็นอย่างดี สู่การดำเนินงานที่ยั่งยืนของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพในการให้บริการกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของสำนักงานบัญชีคุณภาพ คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ และองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ

2) การศึกษาในภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของสำนักงานบัญชีคุณภาพ คุณภาพในการให้บริการและองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชากรที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ หัวหน้าสำนักงานบัญชี หรือหุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนสำนักงานบัญชีคุณภาพทั้งหมด 153 คน (Department of Business Development, 2018)

เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีจำนวน ได้แก่ 1) สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ จำนวน 5 คน ตำแหน่งผู้ตรวจประเมินคุณภาพสำนักงานบัญชีคุณภาพ 2) เจ้าหน้าที่สำนัก

พัฒนาบัญชีธุรกิจกรมพัฒนาธุรกิจการค้าจำนวน 5 คน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มทะเบียนธุรกิจและอำนวยความสะดวกทางการค้า และตำแหน่งนักวิชาการพาณิชย์ด้านการปฏิบัติงานด้านบัญชี 3) ผู้อำนวยการกองกำกับบัญชีธุรกิจ จำนวน 1 คน

4) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม โดยสอบถามคุณลักษณะของสำนักงานบัญชี คุณภาพ คุณภาพในการให้บริการ และองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชี คุณภาพ และแบบสัมภาษณ์ โดยสอบถามถึงคุณภาพในการให้บริการและองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเที่ยงตรง

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

วิจัยเชิงปริมาณ ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยผู้วิจัยเอง ได้ทำการศึกษาและทำความเข้าใจในเนื้อหาของแบบสอบถามเป็นอย่างดี รูปแบบคำถามในแบบสอบถามเป็นแบบคำถามที่มีหลายคำตอบให้เลือก แบบคำถามที่ผู้ตอบเลือกได้หลายคำตอบ และคำถามปลายเปิด เพื่อให้อิสระกับผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- ผู้วิจัยมีการศึกษาข้อมูลล่วงหน้า เพื่อให้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามเป็นไปอย่างถูกต้อง เมื่อเก็บแบบสอบถามครบแล้ว ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด และนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่และเรียงลำดับหมายเลข พร้อมกับนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

วิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกของสำนักงานบัญชีคุณภาพรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีการกำหนดประเด็นโครงสร้างข้อคำถามที่ต้องการทำการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ใช้ข้อคำถามปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ เพื่อนำผลการสัมภาษณ์สนับสนุนและยืนยันผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

6) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานบัญชีคุณภาพ ได้แก่ สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ (สรอ.) เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาบัญชีธุรกิจกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และผู้อำนวยการกองกำกับบัญชีธุรกิจ ผู้วิจัยจึงนำผลการสัมภาษณ์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา กล่าวคือได้นำผลการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสรุปรวบรวม โดยนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมาประมวลเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นไปได้ต่อภาครัฐและภาคธุรกิจ ดังปรากฏในผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามหลังจากการจัดเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องทั้งหมด และการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (เชิงปริมาณ) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติดังต่อไปนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ และใช้วิเคราะห์องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

3. การทดสอบสมมุติฐานเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทั่วไปของสำนักงานบัญชีคุณภาพกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

4. การทดสอบสมมุติฐานเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพในการให้บริการกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย โดยใช้สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product - Moment Correlation Coefficient) (r) การวิเคราะห์ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลค่าทางสถิติ (r) ดังนี้

5. การวิเคราะห์เพื่อสร้างสมการถดถอย หรือสมการพยากรณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยอาศัยตัวแปรอิสระเป็นตัวพยากรณ์

6. ทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นการนำเอาตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกมาจากสมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์ทั้งหมดโดยนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร

7) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นการนำเสนอแบบลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ เพื่อให้เห็นและองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย และองค์กร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลจากการวิจัย พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความสะดวกรวดเร็วอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านจรรยาบรรณ รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบของผู้บริหาร ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้า ด้านการจัดการทรัพยากร และด้านการติดตาม ตรวจสอบและการจัดการเอกสารตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพในการให้บริการกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพในการให้บริการกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย โดยมีค่า Sig. (2-Tailed) เท่ากับ 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมุติฐานหลัก (H_0)

ยอมรับสมมุติฐานรอง (H_1) หมายความว่าคุณภาพในการให้บริการมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .516 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งสามารถเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปน้อยได้ดังนี้ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .520 ด้านความสะดวกรวดเร็ว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .488 และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .179 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 4 แนวทางให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ผลจากการวิจัยพบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ จำนวน 3 ตัว ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการ และนำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นและสร้างสมการเพื่อพยากรณ์ตัวแปรตาม จำนวน 1 ตัว คือ องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการการให้บริการ จากตัวแปรอิสระ 3 ตัว ความเหมาะสมของสมการถดถอยพหุคูณของตัวแปรโดยรวมของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ ในระดับสูง คือ .628 ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว ที่เข้าไปในรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรอิสระได้ 62.80% ด้วยความคลาดเคลื่อนของมาตรฐานการพยากรณ์เท่ากับ .229

มีตัวแปรอิสระในปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหลังจากวิเคราะห์ด้วยวิธีการเลือกตัวแปรอิสระเป็นแบบลำดับขั้นตอน ตัวแปร Y ที่เข้าไปในรูปแบบถดถอยพหุคูณ คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ ประกอบด้วย ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ พบว่า ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ มากที่สุด $Beta = 0.494$ รองลงมา คือ ด้านความสะดวกรวดเร็ว $Beta = 0.358$ และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม $Beta = 0.204$

องค์ความรู้จากการวิจัย

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนเป็นสาเหตุที่ทำให้หลายองค์การมีการศึกษาและพัฒนาความรู้ ความสามารถในการบริหารงานเพื่อให้องค์การมีศักยภาพสูงสุด เพื่อใช้ในการแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างต่อเนื่อง โดยความสามารถขององค์การสามารถแสดงให้เห็นได้จากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างนวัตกรรมหรือการนำเทคโนโลยีแบบใหม่เข้ามาใช้อย่าง

ต่อเนื่องซึ่งในปัจจุบันการดำเนินงาน นั้นนับวันยิ่งจะมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรต้องมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการทำงานเพื่อให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรได้มีการกำหนดไว้ (Chaiyapang, Chaikit-urachai & Phanpanich, 2016) การดำเนินธุรกิจทุกองค์กรมีวัตถุประสงค์ในการประกอบการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในระดับสูงสุด แต่ไม่แน่ว่าจะประสบความสำเร็จเสมอไป ความไม่แน่นอนจากสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ และผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจมีทั้งด้านลบ (ความเสี่ยง) และด้านบวก (โอกาส) กับองค์กร หลักการสำคัญของการบริหารความเสี่ยงมาจากแนวคิดที่ว่าองค์กรต้องอยู่ได้พร้อมกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร ซึ่งการบริหารความเสี่ยงจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารจัดการกับความไม่แน่นอนอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเพิ่มโอกาสให้กับผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร จึงกล่าวได้ว่าผู้บริหารขององค์กรมีหน้าที่ในการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างสูงสุดให้กับผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร โดยการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโต ผลตอบแทน และความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรโดยรวม (Thomcharoen, Thawikul, Bangbon & Kitchangchol, 2018) การพัฒนาองค์การให้เจริญก้าวหน้าและเป็นไปอย่างยั่งยืนและถาวรด้วยวิธีการจัดการความรู้ที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความสามารถในการพัฒนาและแข่งขันขององค์การ การสร้างความสามารถในการร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และสร้างความสามารถในการทำงานที่ยากในระดับ “เป็นไปไม่ได้” ให้เป็นไปได้ หรือเรียกว่าเพื่อให้ได้ประสิทธิผล (Tantrakul, 2018)

สำหรับประเทศไทยนั้น ถึงแม้จะยังไม่มีข้อกำหนดหรือการตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีบริหารโดยตรง นักบัญชีบริหารควรตระหนักถึงคุณสมบัติเฉพาะและยึดหลักการนำเสนอข้อมูลจากสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่ได้กำหนดข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี (ฉบับที่ 19) เรื่อง จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ.2553 เพื่อเป็นหลักการพื้นฐาน แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาและกำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีบริหารได้ถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ซึ่งหลักการพื้นฐานที่กล่าวถึงมี 6 หลักการ ได้แก่ 1) ความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความรู้ความสามารถ และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน 3) การรักษาความลับ 4) ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ 5) ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วน บุคคลหรือนิติบุคคลที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ให้ และ 6) ความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ และจรรยาบรรณทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลจากการวิจัย พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความสะดวกรวดเร็วอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ อยู่ในระดับมากรองลงมา คือ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Phutachote (2013) กล่าวว่า เมื่อลูกค้าตัดสินใจใช้บริการแล้ว ลูกค้า มีความคาดหวังที่จะได้รับจากงานบริการหลายอย่างซึ่งได้แก่ความพร้อมของผู้ให้บริการ ความพร้อมของ ผู้ให้บริการเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของงานบริการ คือต้องมี

ความพร้อมที่จะให้บริการลูกค้าตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งความพร้อมของพนักงาน จะต้องมีความรู้ในเรื่องของงานเป็นอย่างดี และพร้อมที่จะให้บริการลูกค้าทันทีที่ความกระตือรือร้น เนื่องจากงานบริการเป็นงานที่มีความตื่นตัวและมีชีวิตชีวาไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ดังนั้นผู้ที่ทำงานนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในเรื่องการทำงาน มีความตั้งใจในการทำงาน ใช้ความพยายามในการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงอย่างรวดเร็ว ลูกค้าไม่ต้องเสียเวลารอคอยนาน และตอบสนองสิ่งที่ลูกค้าปรารถนา สิ่งที่ลูกค้าปรารถนา คือ ความพึงพอใจในบริการที่เขาได้รับ เห็นคุณค่าของบริการที่เขาได้รับจากค่านิยมของคุณภาพการให้บริการสรุปได้ว่า คุณภาพของการให้บริการ หมายถึง การรับรู้ของผู้บริโภคว่าได้รับการบริการที่ดีเลิศจริง ซึ่งตรงกับความต้องการที่คาดหวังไว้ และสามารถตอบสนองความต้องการจนเกิดเป็นความพึงพอใจ รู้สึกคุ้มค่า ประทับใจและเกิดเป็นความจงรักภักดี และสอดคล้องกับ Mueang (2013) กล่าวว่า ความเป็นเลิศในงานบริการการพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อวิชาชีพการบริการ เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของบุคคลหน่วยงานหรือองค์กร ดังนั้นการบริการที่ดีจะเกิดขึ้นจากตัวบุคคล โดยอาศัยทักษะ ประสบการณ์ เทคนิคต่างๆ ที่จะทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ และอยากกลับมาใช้บริการอีก มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการในด้านงานทางการตลาด และการขาย และงานบริการ การปลูกฝังทัศนคติให้เห็นความสำคัญของลูกค้าหรือผู้รับบริการด้วยการยกย่องว่า “ลูกค้าคือบุคคลที่สำคัญที่สุด” และ “ลูกค้าเป็นฝ่ายถูกเสมอ” ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ให้บริการมีความรับผิดชอบต่อลูกค้าอย่างดีที่สุด และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากการวิจัย พบว่าโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านจรรยาบรรณ รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริหาร ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าด้านการจัดการทรัพยากร และด้านการติดตาม ตรวจสอบ และการจัดการเอกสาร ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manimai (2018) ศึกษาคุณภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย พบว่าสำนักงานบัญชีไทยมีผลการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติด้านการควบคุมคุณภาพโดยรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านข้อกำหนดทางจรรยาบรรณ 2) ด้านการจัดการเอกสาร 3) ด้านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้า 4) ด้านการปฏิบัติงาน 5) ด้านการจัดการทรัพยากร 6) ด้านการติดตาม ตรวจสอบและ 7) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริหาร

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพในการให้บริการกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ผลจากการวิจัย พบว่า คุณภาพในการให้บริการมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .516 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อ มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการ

ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .520 ด้านความสะดวกรวดเร็ว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .488 และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .179 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลจากการวิจัย พบว่า ความเหมาะสมของสมการถดถอยเชิงพหุคูณของตัวแปร โดยรวมของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในระดับสูง ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว ที่เข้าไปในรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรอิสระได้ 62.80% ด้วยความคลาดเคลื่อนของมาตรฐานการพยากรณ์เท่ากับ .229 ซึ่งมีตัวแปรอิสระในปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหลังจากวิเคราะห์ด้วยวิธีการเลือกตัวแปรอิสระเป็นแบบลำดับขั้นตอน ตัวแปร Y ที่เข้าไปในรูปแบบถดถอยพหุคูณ คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ ประกอบด้วย ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว

องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งการพยากรณ์ของตัวแปรองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ พบว่า ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการมีความสัมพันธ์กับมาตรฐานการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสะดวกรวดเร็ว และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

สรุป

สรุปผลจากการศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของสำนักงานบัญชีคุณภาพ คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ และองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ เป็นแนวทางในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงว่า เมื่อเพิ่มหรือลดคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ด้านความสะดวกรวดเร็ว จะมีผลทำให้องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยเพิ่มขึ้นหรือลดลงในทิศทางเดียวกัน เช่น มาตรฐานการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้น ถ้าคุณภาพในการให้บริการด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว และเมื่อเพิ่มหรือลดคุณภาพในการให้บริการด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม จะมีผลทำให้องค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยเพิ่มขึ้นหรือลดลงในทิศทางตรงกันข้ามกัน เช่น มาตรฐานการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยเพิ่มขึ้น คุณภาพในการให้บริการด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมลดลง เพื่อให้ถูกต้องตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพบัญชี รวมทั้งให้สอดคล้องกับประมวลจริยบรรณ อันประกอบด้วย 1) ความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความรู้ความสามารถและมาตรฐาน

ในการปฏิบัติงาน 3) ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการและการรักษาความลับ 4) ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือบุคคลหรือนิติบุคคล ที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ให้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพในการให้บริการกับองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการนำเทคโนโลยีมาเพิ่มในกระบวนการให้บริการ ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อวิชาชีพบัญชี ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการและสำนักงานบัญชีเป็นอย่างมากเช่นกัน การนำเทคโนโลยี Extensible Business Reporting Language (XBRL) เข้ามาใช้ในการส่งงบการเงินผ่านเทคโนโลยีดังกล่าว จึงอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการและสำนักงานบัญชีในที่สุด ซึ่งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำ XBRL เข้ามาใช้ อาจเป็นประเด็นในการดำเนินการวิจัยต่อไปในอนาคต ตามที่อาจกระทบถึงความรู้ความสามารถของนักบัญชี สำนักงานบัญชี และผู้ประกอบการต่อเทคโนโลยี XBRL ที่จะนำมาใช้ในอนาคตอันใกล้

1.2 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่าแนวทางให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการของสำนักงานบัญชีคุณภาพ พบว่า ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ และด้านความสะดวกรวดเร็ว มีอิทธิพลต่อองค์ประกอบในการให้บริการกระบวนการจัดการ ได้แก่ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ด้านความสะดวกรวดเร็ว และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการเพิ่มศักยภาพของสำนักงานบัญชีให้มีคุณสมบัติเยี่ยงสำนักงานบัญชีระดับสากล เพิ่มการลงทุนในด้านโปรแกรมบัญชีที่ใช้ในการจัดทำบัญชีและสอบบัญชี เน้นการให้บริการที่มีลักษณะที่เป็นการเฉพาะมากขึ้น เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีด้านระบบสารสนเทศทางการบัญชี ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี การควมรวมกิจการกับสำนักงานบัญชีอื่นเพื่อดึงดูดลูกค้าที่เป็นบริษัทต่างชาติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและเข้าถึงความต้องการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้ดียิ่งขึ้น

2.2 ควรเพิ่มการศึกษาเกี่ยวกับเหตุผลที่ผู้ใช้บริการเลือกใช้บริการ รวมถึงเหตุผลที่เลือกใช้บริการแต่ละประเภทและความคาดหวังในอนาคตเกี่ยวกับบริการ

2.3 ควรมีการศึกษาผลกระทบหรือปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีต่อผลการมาตรฐานการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพเพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดผลการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อให้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

References

- Chaiyapang, Chaikit-urachai & Phanpanich. (2016). The structural relationship of knowledge management with the organization of learning, organizational agility and competitive advantage of commercial banks in Thailand. *Human Resource Management Program College of Management Studies Sripatum University Minister of Science (Humanities and Social Sciences)*, 10(3), 48-52.
- Department of Business Development. (2018). *Provides ivory-related business operators to be responsible for bookkeeping 2009*. (n.p.)
- Dharmniti accounting & tax. (2016). *Summary of accounting reports to AEC*. (n.p.)
- Manimai. (2018). Quality and factors affecting quality control practices of Thai small and medium accounting firms. *Modern management journal*, 14(1), 28-32.
- Phutachote. (2013). *Organizational Behavior*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Tantrakul. (2018). *Knowledge management and learning development of adults in organizations*. Retrieved March 10, 2019, from <http://www.western.3ac.th/media/attachments/2018/10/03/22.pdf>
- Thomcharoen, Thawikul, Bangbon & Kitchangchol. (2018). Factors Influencing Business Risk Management of Logistics Service Providers by air. *Academic Journal of the Pacific Institute of Management Science*, 4(2).
- Mueang, U. (2013). *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 10(1).
- Wisetasing. (2013). *Accounting for Small and Medium-Sized Businesses in Pasicharoen Bangkok*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0*

Integration of Knowledge into Innovation of Teachers 4.0

ณัฐตะวัน ลิมประสงค์

Nattawan Limprasong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Phetchabun Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: pomnattawan2503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 2) ทดลองใช้รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 และ 3) ยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ได้ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดน่าน จังหวัดกาฬจนบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดชุมพร สถานศึกษาละ 11 คน รวม 44 คน การดำเนินงานแบ่งเป็น 2 กิจกรรม คือ 1) จัดสัมมนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 2) จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ และยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรม 4.0 ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปบูรณาการได้ทุกกลุ่มสาระ ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.18) และองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอนคือ 1) สร้างการรับรู้ 2) ประมวลผล 3) ประยุกต์ใช้ และ 4) ประเมินผล

2) การทดลองใช้รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ครั้งที่ 1 ผลการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.66) ครั้งที่ 2 ผลการพัฒนาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.54) เพิ่มขึ้น⁺0.18

3) ผลการยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พบว่า เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎีคิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: การบูรณาการ; องค์ความรู้; นวัตกรรม

* Received March 12, 2020; Revised April 14, 2020; Accepted May 24, 2020

Abstract

This research aimed 1) to learn styles, knowledge development to teachers' innovation in the 4.0 era. 2) Experimental study of integration of knowledge to innovation in teachers of 4.0 3) Confirm the learning model, knowledge development to innovation of teachers in the 4.0 era. The samples were randomly assigned into 4 groups covering Nan province, Kanchanaburi province, Phetchabun province and 11 persons per school, total 44 persons. The operation was divided into 2 activities as follows; (1) group workshop and (2) organize the economic workshop and confirm the proactive teaching and learning model 4.0 5 experts. Statistics used frequency, percentage, average, standard deviation and content analysis. The results of the research were found that 1) The model of integration of knowledge to innovation 4.0 developed to contribute to the group receiving the highest satisfaction rating ($\bar{X} = 4.54$, $SD = 0.18$) and the data of learning management has 4 steps to be (1) building awareness, (2) processing, (3) using, and (4) evaluating. 2) The 1st experiment of using the knowledge-based learning model for innovation of teachers in the 4.0 era, the overall performance was at a high level, with compensation ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.66$), the 2nd, the development results were high level, the remuneration ($\bar{X} = 4.38$, $SD = 0.54$) increased +0.18. 3) The results of the examination of the knowledge model to innovation of teachers in the 4.0 era, based on a survey of 5 people, found that it was pluralism, appropriate and useful as 100

Keywords: Integrating; knowledge; innovation

บทนำ

การศึกษา 4.0 เป็นความหวังของประเทศไทย และความหวังของวงการการศึกษาของไทยที่จะก้าวให้พ้นบ่วง และกับดักต่าง ๆ ที่มีมาเป็นเวลายาวนาน เส้นทางการศึกษา 4.0 ของไทยเราคืออะไร อย่างไร และอะไรคือจุดสำเร็จ อะไรคือจุดล้มเหลว (Sinlarat, 2016) กล่าวถึง การศึกษา 4.0 โรงเรียน ครู ต้องทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตขึ้นมาได้ถึงแม้ผลผลิตจะไม่ใหม่เอี่ยมเป็นนวัตกรรมอย่างจริงจัง แต่เวลาที่ยาวนานผู้เรียนจะสร้างผลผลิตที่ใหม่ทันสมัยได้เอง และจะสามารถพัฒนาทักษะและวิถียุทธการคิดค้นแสวงหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ติดตัวเขาไปตลอดชีวิต สิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่รวมถึงผลงานต่างๆ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 มาตรา 23 กำหนดไว้ในมาตรา 24 ว่าการจัดการเรียนการสอนต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา ด้านการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้เรียนยุคใหม่ ครูสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยการลงมือปฏิบัติเช่นเดียวกับการเชิญชวนให้นักเรียนร่วมลงมือกับครู แนวคิดสมัยใหม่มองว่าความคิดของนักเรียนมีคุณค่า นักเรียนจะใช้พัฒนาความหมายของตนเองแทนการถ่ายทอดความรู้จากครู โดยจะเน้นการคิดเชิงวิพากษ์

มากกว่าข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง สามารถบูรณาการการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ไม่แยกศาสตร์ที่เรียนรู้ แต่จะต้องมีการเรียนวิชาการแต่ละเรื่องอย่างลึกซึ้ง หลังจากนั้นการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ จะตามมาเอง การเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเป็นการนำสาระที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมกับผู้เรียน และสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทั่วโลก เพราะเป็นวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และเหมาะสมกับสังคมใหม่ในยุคนี้

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 60 คน ของ (Limprasong, 2017) จากเอกสาร มคอ.5 ซึ่งเป็นผู้สอนในรายวิชาการบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อปรับปรุงเอกสารประกอบการสอนพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่พบมากที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ครูขาดทักษะในการจัดเรียนการสอน ความไม่ต่อเนื่องของการเรียนการสอน ครูขาดเทคนิคการสอน ครูไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ขาดกิจกรรมการปฏิบัติ เน้นการบรรยายมากเกินไป ครูอธิบายไม่ชัดเจน ไม่มีเวลาสอนเนื่องจากมีภาระงานอื่นๆ มากเกินไป ไม่มีเวลาปรับปรุงการสอน นักเรียนไม่มีความพร้อม ขาดความมุ่งมั่นในการเรียน ขาดความรับผิดชอบ ไม่อดทน ขาดระเบียบวินัย ไม่กล้าแสดงออก ไม่ตรงต่อเวลา พื้นฐานการเรียนรู้ไม่ดี อุปกรณ์การสอนประจำห้องเรียนไม่เพียงพอ จำนวนนักเรียนในชั้นเรียนมากเกินไปทำให้การวัดและประเมินผลทำได้ยาก นักเรียนขาดทักษะกระบวนการ (คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์) ไม่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาสาระอื่นๆ ได้ และสอดคล้องกับ (Limprasong, 2018) ในการเก็บข้อมูลแบบสำรวจการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์ในคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2561 พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่คณาจารย์ใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย ร้อยละ 79.55 การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning คิดเป็นร้อยละ 31.82 และ การพัฒนาทักษะ/กระบวนการแก้ปัญหา และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integration) คิดเป็นร้อยละ 22.73

ปัญหาเชิงพื้นที่และเชิงปัญหาเชิงสถานการณ์ จากการนิเทศการศึกษา ในฐานะอาจารย์นิเทศประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และผู้ประเมินภายนอกการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ในสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็กมีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ครูเน้นการบรรยาย อธิบายไม่ชัดเจน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่มีเวลาปรับปรุงการสอน สภาพผู้เรียนไม่มีความพร้อม ขาดความมุ่งมั่น ขาดความรับผิดชอบ ไม่กล้าแสดงออก ขาดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ไม่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาสาระอื่นๆ อุปกรณ์การสอนประจำห้องเรียนไม่เพียงพอ ปัญหาการขาดครูไม่ครบตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูไม่ครบชั้น ไม่สามารถสอนข้ามศาสตร์ได้ ส่งผลกระทบให้ผู้เรียนขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ครูไม่มีบันทึกการจัดการเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบัน ไม่มีบันทึกหลังสอนที่สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์รายวิชาตามหลักสูตรที่ชัดเจน ขาดทักษะกระบวนการวิจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรม

สรุปหลักการและเหตุผลเรื่องนโยบายการจัดการศึกษา (The Secretariat of the Council of Education, Ministry of Education, 2018) ว่าด้วยมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ด้านผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ด้านผู้เรียน เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต มีสมรรถนะ (competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นผู้มีความทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีความคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการเพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคมเพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเอง และสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นองค์กรการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมการศึกษามีภารกิจทำการวิจัยเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 โดยมุ่งให้ครูสามารถบูรณาการการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระได้อย่างเป็นรูปธรรมใช้ได้จริง แก้ปัญหาครูไม่ครบชั้นและไม่ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ บูรณาการแบบข้ามศาสตร์ สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นเครื่องมือให้ครูนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมคิดร่วมทำ คิดค้น สร้างสรรค์ของผู้เรียน และเกิดความพึงพอใจกับผู้เรียนจนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ
2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ
3. เพื่อยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาโดยใช้วิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยได้กำหนดแผนการดำเนินงานไว้ ดังนี้
ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงร่างงานวิจัย ศึกษา รวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้ นวัตกรรมการศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ หนังสือ วารสาร เว็บไซต์ และอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เพื่อตอบสมมติฐานการวิจัย คือ 1) รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรม 4.0 ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปบูรณาการได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระเป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี การดำเนินการวิจัย มี 2 กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ 1 เสนอโครงการและศึกษารูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค

4.0 ของสถานศึกษาใน 4 ภูมิภาค โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประสานงานกับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใน 4 ภูมิภาค จำนวน 4 แห่ง
2. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการเกี่ยวกับ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทฤษฎีการคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สัมมนากลุ่ม (Focus group discussion) จากผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 แห่ง และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพื่อร่างรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ของสถานศึกษา
4. บันทึกสภาพปัญหา/อุปสรรคเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0
5. พัฒนาร่างรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ของสถานศึกษา
6. สรุปผลแนวทางการจัดทำรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0

2) การศึกษาในภาคสนาม กิจกรรมที่ 2 นำร่างรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ของสถานศึกษาไปใช้โดยประสานกับสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของสถานศึกษา ทั้ง 4 แห่ง
2. จัดสัมมนา นิเทศ กำกับ ติดตามการนำกิจกรรมจากโครงการฯ ไปใช้ในสถานศึกษาทั้ง 4 แห่งระยะที่ 1
3. ประเมินผล รูปแบบนวัตกรรมที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของสถานศึกษา ทั้ง 4 แห่งจากการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้ ชิ้นงาน การนำเสนอผลงานชั้นเรียน การดำเนินงานต่อยอดจากองค์ความรู้เดิม
4. จัดนิเทศ กำกับ ติดตาม การนำกิจกรรมจากโครงการฯ ไปใช้ในสถานศึกษาทั้ง 4 แห่งระยะที่ 2 เน้นกระบวนการสร้างรูปแบบนวัตกรรมที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของสถานศึกษาทั้ง 4 แห่ง
5. นำผลการประเมินมาสรุปเป็นองค์ความรู้ต่อยอดองค์ความรู้เดิม เป็นองค์ความรู้ใหม่ ให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับขนาด ความต้องการและทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้ง 4 แห่งได้
6. ยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ทั้ง 4 แห่ง โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี

ขั้นที่ 3 จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคกลาง ตอนบน และภาคใต้ กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ภาค เลือกภาคละ 1 จังหวัด ได้แก่ โรงเรียนบ้านสองแคว จังหวัดน่าน โรงเรียนอนุบาลสุภาพร จังหวัดชุมพร โรงเรียนบ้านหนองแม่เฒ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนวัดโพธิ์ศรีสุขาราม จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยผู้บริหาร 4 คน คณะครูแห่งละ 10 คน รวม 44 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 5 ประเภท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สอบถามวิธีการจัดการเรียนรู้ในแบบต่างๆ ของคณาจารย์ในคณะครุศาสตร์ ทั้งกลุ่มวิชา และสาขาวิชาเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างข้อคำถาม
2. คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดอบรมในกิจกรรมที่ 2 เรื่อง การบูรณาการความรู้สู่นวัตกรรม โดยมีสาระสำคัญเพื่อนำไปสร้างนวัตกรรม ดังนี้
 - 2.1 แบบทดสอบก่อน และ หลังอบรม (Pre- Post - test) จำนวน 25 ข้อ
 - 2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมมีส่วนร่วมและทักษะกระบวนการ เกณฑ์การประเมิน มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 80 ตามแบบประเมินของโครงการด้านระยะเวลา ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความเป็นครู
 - 2.3 กิจกรรมท้ายบท ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การสำรวจความรู้ภายในองค์กร (สถานศึกษา) ว่ามีองค์ความรู้ใดบ้างที่สามารถนำมาบริหารจัดการในองค์กรได้ กิจกรรมที่ 2 จิตศึกษาเสริมพลังสร้างสติ กิจกรรมที่ 3 การพัฒนาความรู้วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ความรู้เดิม สู่การพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ กิจกรรมที่ 4 Creativity-based learning (CBL) กิจกรรมที่ 5 แนวทางการสร้างกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดบูรณาการ กิจกรรมที่ 6 การวิเคราะห์หลักสูตร การเขียนแผนบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และศาสตร์พระราชา กิจกรรมที่ 7 การออกแบบนวัตกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมเรียนรู้ด้วยกระบวนการ Active learning กิจกรรมที่ 8 โครงการฐานวิจัย “SEEEM Project” กิจกรรมที่ 9 การออกแบบนวัตกรรมจากกิจกรรมที่ผ่านมา พร้อมนำเสนอเป็นเอกสารแผ่นเดียว กิจกรรมที่ 10 การเรียนรู้กระบวนการ plc การทำ log book สำหรับผู้เรียน และการวิเคราะห์งานด้วยกระบวนการ PLC
3. แบบประเมินวัตถุประสงค์โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรม
4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความเป็นครู ด้านกระบวนการ ด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้ประโยชน์
5. แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระทั้ง 8 สาระ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาตามกระบวนการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้ง 4 แห่งๆ ละ 10 แผน รวม 40 แผน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

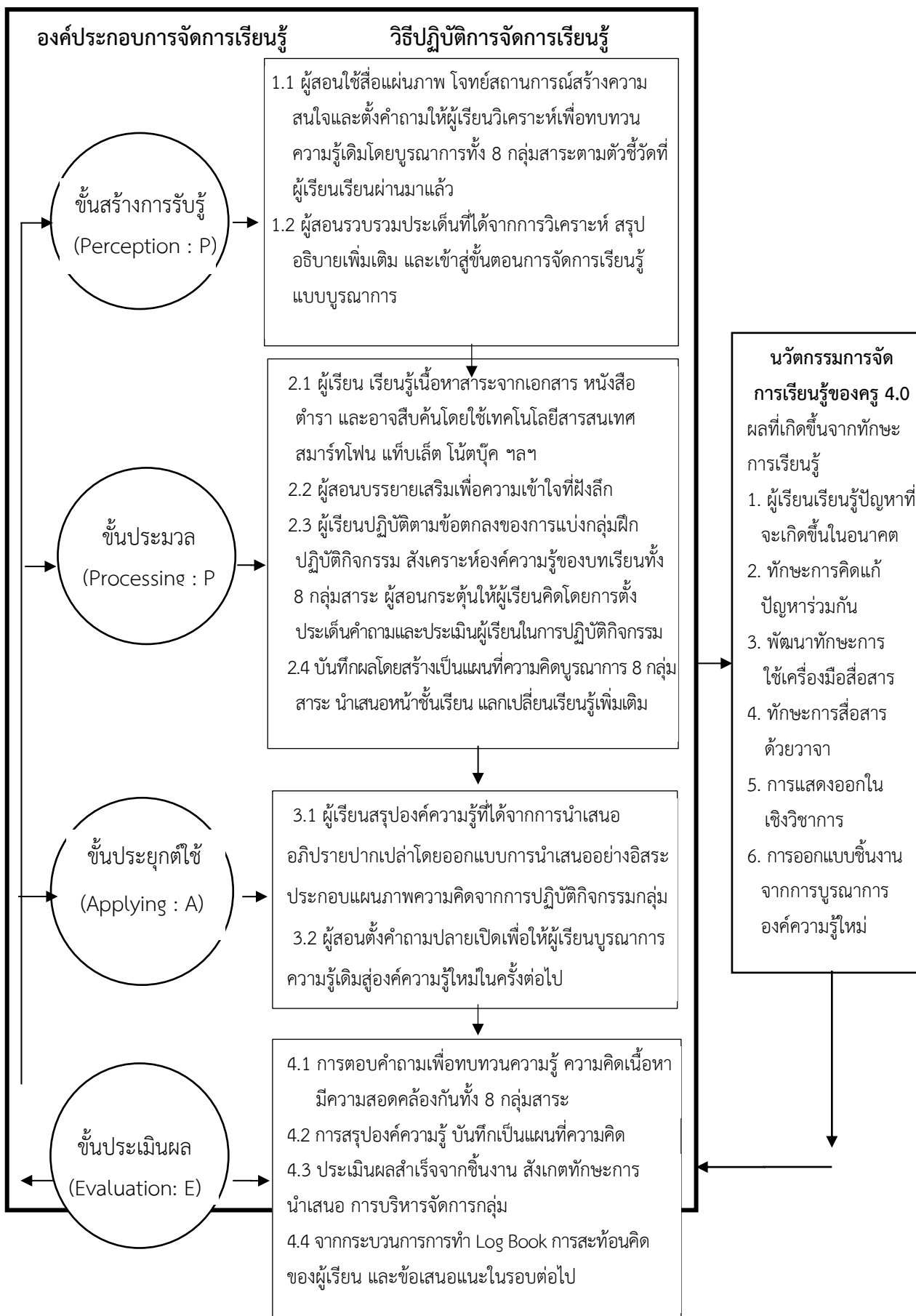
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์กำหนดความหมายตามขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ (Best, 1981)

ผลการวิจัย

รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 สร้างการรับรู้ (Perception : P) ขั้นที่ 2 ประมวลผล (Processing : P) ขั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้ (Applying : A) ขั้นที่ 4 ประเมินผล (Evaluation : E) และสมรรถนะที่เกิดจากทักษะการเรียนรู้ คือ 1) ผู้เรียนเรียนรู้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 2) ทักษะการคิดแก้ปัญหาาร่วมกัน 3) การพัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือสื่อสาร 4) ทักษะการสื่อสารด้วยวาจา 5) การแสดงออกในเชิงวิชาการ 6) การออกแบบนวัตกรรมจากการบูรณาการองค์ความรู้ใหม่ แสดงตามแผนภาพ ดังนี้

รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัตกรรมการเรียนรู้ของครูยุค 4.0

ภาพที่ 1 รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัตกรรมการเรียนรู้ของครูยุค 4.0

การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และด้านการประเมินตนเอง โดยใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการฯ และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนของครู	ครั้งที่ 1		ระดับการปฏิบัติ	ครั้งที่ 2		ระดับการปฏิบัติ	ผลต่าง	ผลการพัฒนา
		$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
	ด้านความรู้ : แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ	4.31	0.63	มาก	4.46	0.54	มาก	+0.15	เพิ่มขึ้น
1	การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	4.41	0.50	มาก	4.55	0.50	มากที่สุด	+0.14	เพิ่มขึ้น
2	แผนการจัดการเรียนรู้กำหนดความรู้ กระบวนการสอนและผลของการจัดการเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ตามแนวคิดการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ	4.21	0.59	มาก	4.48	0.52	มาก	+0.27	เพิ่มขึ้น
3	ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมีส่วนร่วม	4.30	0.80	มาก	4.34	0.60	มาก	+0.05	เพิ่มขึ้น
	ด้านทักษะ : การออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	4.22	0.61	มาก	4.41	0.53	มาก	+0.19	เพิ่มขึ้น
4	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสมรรถนะทางการใช้ภาษา การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์	4.30	0.55	มาก	4.41	0.54	มาก	+0.11	เพิ่มขึ้น
5	การใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในยุค 4.0	4.02	0.76	มาก	4.41	0.54	มาก	+0.39	เพิ่มขึ้น
6	การกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมและในแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสม	4.34	0.53	มาก	4.41	0.51	มาก	+0.07	เพิ่มขึ้น

ด้านทัศนคติ : มีแนวคิดในการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการและศักยภาพของผู้เรียน		4.53	0.56	มากที่สุด	4.63	0.44	มากที่สุด	+0.1	เพิ่มขึ้น
7	วัดและประเมินผลด้วยวิธีการหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตรและความสามารถของผู้เรียน	4.22	0.61	มาก	4.36	0.58	มาก	+0.14	เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 (ต่อ)

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนของครู	ครั้งที่ 1		ระดับการปฏิบัติ	ครั้งที่ 2		ระดับการปฏิบัติ	ผลต่าง	ผลการพัฒนา
		$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
8	กำกับติดตามนักเรียน ดำเนินการช่วยเหลือแก้ไข ลงบันทึกหลังการสอน และนำผลมาแก้ไขพัฒนา	4.61	0.62	มากที่สุด	4.71	0.43	มากที่สุด	+0.09	เพิ่มขึ้น
9	ผลการพัฒนาตามเอกสารต่างๆ ที่ควรใช้ในโครงการฯ และนำเสนอต่ออาจารย์นิเทศ	4.75	0.44	มากที่สุด	4.82	0.30	มากที่สุด	+0.07	เพิ่มขึ้น
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์		3.75	0.79	มาก	3.86	0.66	มาก	+0.11	เพิ่มขึ้น
10	การนำนวัตกรรมไปขยายผลกับบุคลากรอื่นภายในสถานศึกษา	4.73	0.50	มากที่สุด	4.82	0.30	มากที่สุด	+0.09	เพิ่มขึ้น
11	การนำนวัตกรรมไปขยายผลกับบุคลากรอื่นภายนอกสถานศึกษา	3.48	0.88	มาก	3.59	0.76	มาก	+0.11	เพิ่มขึ้น
12	การนำนวัตกรรมไปต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่	3.41	0.92	ปานกลาง	3.55	0.82	มาก	+0.14	เพิ่มขึ้น
13	การนำนวัตกรรมไปออกแบบเป็นงานวิจัยในชั้นเรียน	3.36	0.87	ปานกลาง	3.46	0.74	ปานกลาง	+0.09	เพิ่มขึ้น
ด้านการประเมินตนเอง		4.27	0.66	มาก	4.46	0.52	มาก	+0.19	เพิ่มขึ้น
14	ครูสามารถบอกส่วนที่มีการพัฒนา ขึ้นอย่างชัดเจนได้	4.48	0.52	มาก	4.61	0.47	มากที่สุด	+0.14	เพิ่มขึ้น
15	ครูสามารถแสดงหลักฐานภาคปฏิบัติต่อการพัฒนานี้ได้	4.61	0.49	มากที่สุด	4.77	0.35	มากที่สุด	+0.16	เพิ่มขึ้น
16	ครูสามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนากับความเชื่อ เชิงคุณค่าได้	4.50	0.63	มากที่สุด	4.66	0.47	มากที่สุด	+0.16	เพิ่มขึ้น

17	ครูสามารถเขียนเอกสารอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ การพัฒนานี้ได้	4.34	0.68	มาก	4.50	0.52	มาก	+0.16	เพิ่มขึ้น
18	เพื่อนครูและกัลยาณมิตรที่มีความลึกซึ้งจริงจั่งเห็นด้วยว่ามีพัฒนาการ ด้านการสอนของครู	3.59	0.97	มาก	3.68	0.85	มาก	+0.09	เพิ่มขึ้น
19	ครูสามารถแสดงว่าเข้าใจการสอนดีขึ้นกว่าเดิมได้	4.11	0.66	มาก	4.36	0.49	มาก	+0.22	เพิ่มขึ้น
20	ครูมีการใคร่ครวญสะท้อนคิดของตนเองสะท้อนพัฒนาการของกระบวนการคิด	4.27	0.66	มาก	4.64	0.46	มากที่สุด	+0.36	เพิ่มขึ้น
รวมเฉลี่ย		4.20	0.66	มาก	4.38	0.54	มาก	+0.18	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 1 รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัฒนธรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ผู้วิจัยแบ่งการทดลองเป็น 2 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า ครั้งที่ 1 ผลประเมินการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.20, S.D.= 0.66) เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือด้านทัศนคติมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.31, S.D.= 0.63) ด้านการประเมินตนเอง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.27, S.D.= 0.66) ครั้งที่ 2 จากการนิเทศติดตาม ผลการปฏิบัติการสอนโดยการนำวัฒนธรรมไปใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายชื่อเพิ่มขึ้นมากกว่าครั้งที่ 1 ทุกข้อ คือ ด้านทัศนคติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.63, S.D.= 0.44) ระดับคุณภาพมากที่สุดเพิ่มขึ้น +0.1 ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.46, S.D.= 0.54) ระดับคุณภาพมาก เพิ่มขึ้น +0.15 ด้านการประเมินตนเองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.46, S.D.= 0.52) ระดับคุณภาพมาก เพิ่มขึ้น +0.19

ขั้นการยืนยันรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน มีความเห็นตรงกัน รายละเอียดตามตาราง ดังนี้
ตารางที่ 2 แบบประเมินยืนยันรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการเชิงปริมาณ	เหมาะสม		เป็นไปได้		เป็นประโยชน์		ถูกต้องครอบคลุม	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ได้	ไม่ได้	มี	ไม่มี	ใช่	ไม่ใช่
ด้านความรู้: แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ								
1. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	✓		✓		✓		✓	
2. แผนการจัดการเรียนรู้กำหนดความรู้กระบวนการสอนและผลของการจัดการเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ตามแนวคิดการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ	✓		✓		✓		✓	

3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญและมีส่วนร่วม	✓		✓		✓		✓	
ด้านทักษะ: การออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ								
1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสมรรถนะทางการใช้ภาษา การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์	✓		✓		✓		✓	
2. การใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในยุค 4.0	✓		✓		✓		✓	
3. การกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมและในแต่ละ ขั้นตอนอย่างเหมาะสม	✓		✓		✓		✓	
ด้านทัศนคติ: มีแนวคิดในการพัฒนาการจัด การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการและศักยภาพของผู้เรียน								
1. วัดและประเมินผลด้วยวิธีการหลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความสามารถของผู้เรียน	✓		✓		✓		✓	
2. กำกับติดตามนักเรียนดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขลงบันทึกหลังการสอนและนำผลมาแก้ไขพัฒนา	✓		✓		✓		✓	
3. ผลการพัฒนาตามเอกสารต่างๆ ที่ ควรใช้ในโครงการฯ และนำเสนอต่ออาจารย์นิเทศก์	✓		✓		✓		✓	

ตารางที่ 2 แบบประเมินยืนยันรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

วิธีการเชิงปริมาณ	เหมาะสม		เป็นไปได้		เป็นประโยชน์		ถูกต้องครอบคลุม	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ได้	ไม่ได้	มี	ไม่มี	ใช่	ไม่ใช่
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์								
1. การนำนวัตกรรมไปขยายผลกับบุคลากรอื่นภายในสถานศึกษา	✓		✓		✓		✓	
2. การนำนวัตกรรมไปขยายผลกับบุคลากรอื่นภายนอกสถานศึกษา	✓		✓		✓		✓	
3. การนำนวัตกรรมไปต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่	✓		✓		✓		✓	
4. การนำนวัตกรรมไปออกแบบเป็นงานวิจัยในชั้นเรียน	✓		✓		✓		✓	

ด้านการประเมินตนเอง								
1. ครูสามารถบอกส่วนที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนได้	✓		✓		✓		✓	
2. ครูสามารถแสดงหลักฐานภาคปฏิบัติต่อการพัฒนานี้ได้	✓		✓		✓		✓	
3. ครูสามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาขึ้นกับความเชื่อเชิงคุณค่าได้	✓		✓		✓		✓	
4. ครูสามารถเขียนเอกสารอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การพัฒนานี้ได้	✓		✓		✓		✓	
5. เพื่อนครูและกัลยาณมิตรที่มีความลึกซึ้งจริงจังเห็นด้วยว่ามีพัฒนาการด้านการสอนของครู	✓		✓		✓		✓	
6. ครูสามารถแสดงว่าเข้าใจการสอนดีขึ้นกว่าเดิมได้	✓		✓		✓		✓	
7. ครูมีการใคร่ครวญสะท้อนคิดของตนเอง สะท้อนพัฒนาการของกระบวนการคิด	✓		✓		✓		✓	

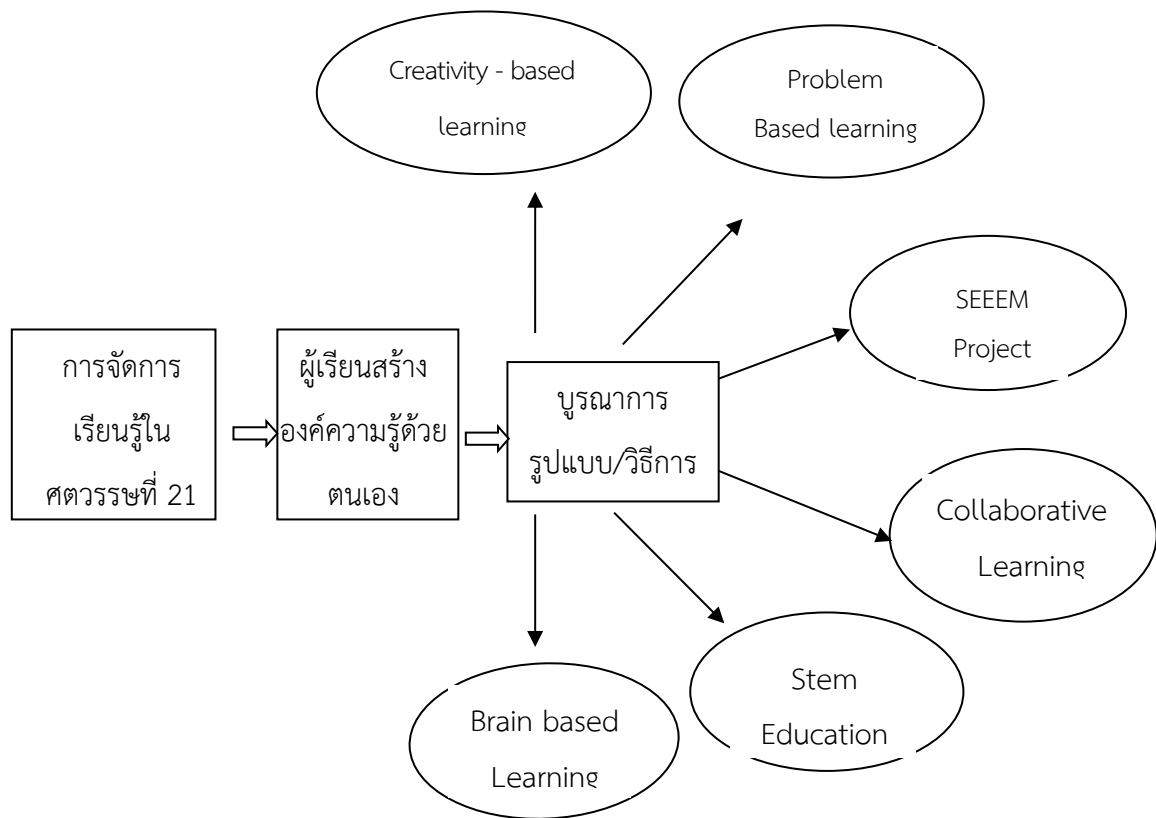
จากตารางที่ 2 ผลการยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุม คิดเป็นร้อยละ 100 และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการประเมินเชิงคุณภาพ คือ การเขียนแผนบูรณาการได้ครบทุกกลุ่มสาระ ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิม และเกิดองค์ความรู้ใหม่ได้ เรื่อง สื่อ-อุปกรณ์ เป็นสิ่งที่หาได้ง่าย ราคาไม่แพงแต่ใช้ได้คุ้มค่าเช่นสีไม้ สีชอล์ก กระดาษวาดเขียน การสร้างสื่อต่อยอดด้วยเทคโนโลยีในการจัดกระทำข้อมูลเก็บในรูปแบบของเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ด้านบริบทของสถานศึกษา ครูผู้สอนมีภาระงานอื่นๆ นอกเหนือจากงานประจำทำให้จัดการเรียนรู้ได้เฉพาะในการขึ้นบทเรียนใหม่เท่านั้น สถานศึกษาจึงควรลดภาระงานอื่นๆ ลง นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็นเรื่องง่ายๆ ใกล้ตัวที่ครูปฏิบัติกันอยู่แล้ว จึงควรนำกระบวนการ PLC เข้ามาบูรณาการด้วย ครูควรพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ด้านสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี ด้านชีวิตและการทำงาน และระบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทฤษฎีการคิดสร้างสรรค์ บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 บทบาทในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนานิสัยนักคิดสร้างสรรค์ การแบบบูรณาการ และแนวคิดนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ซึ่งถูกกำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาชาติ สำหรับผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัย และคุณลักษณะที่ดี ทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้เพื่อโลกดิจิทัลและโลกในอนาคต ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะชีวิตและทักษะ

การจัดการ ความสามารถในการปรับตัวพร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลง ความรู้และความรอบรู้ การใช้เหตุผล และความรู้ตามหลักสูตร ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นในการสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ทักษะศตวรรษที่ 21 การคิดสร้างสรรค์ ทักษะพหุปัญญา ความสามารถในการบูรณาการข้ามศาสตร์ สร้างสรรค์นวัตกรรม

ภาพที่ 2 รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปบูรณาการในทุกกลุ่มสาระได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ครูยังขาดคือ ทักษะด้านการวิเคราะห์หลักสูตร การสังเคราะห์องค์ความรู้ การบูรณาการข้ามศาสตร์ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ การออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีไม่ได้จบทางด้านหลักสูตรและการสอน เนื่องจากเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา และเมื่อเข้าสู่ระบบก็ทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว ทำให้ขาดองค์ความรู้ด้านการวิเคราะห์หลักสูตร การสังเคราะห์องค์ความรู้ การบูรณาการข้ามศาสตร์ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ และการออกแบบ ดังนั้น รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระจึงเป็นสิ่งที่ครูสามารถทำได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Office of Social Promotion of Learning and Youth Quality (AUG), (2014) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่มีคุณภาพใน

ศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ที่มิจติวิญญาณของความเป็นครูและผู้ให้ 2) มีความรู้ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้ 3) มีทักษะการสื่อสาร 4) อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 5) ตื่นรู้ทันสมัยทันเหตุการณ์ 6) ตามทันเทคโนโลยีและข่าวสาร ความก้าวหน้าทางวิทยาการและความรู้ 7) สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน 8) ใฝ่คว้าและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง 9) เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม 10) รู้และเข้าใจในอัตลักษณ์ความเป็นชนชาติไทยที่หลากหลาย 11) ภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 12) ยอมรับและเป็นผู้ผ่านการเปลี่ยนแปลง 13) มีความพร้อมและปรับปรุงต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและประชาคมอาเซียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Buaglang, Polharn, Boonthongthoeng & Ekapim (2008) พบว่า ในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการเพราะทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถ รู้วิธีการเชื่อมโยงและผสมผสานเนื้อหาตลอดจนกระบวนการต่างๆ ในการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนได้ จากผลการทำแบบทดสอบหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการของกลุ่มเป้าหมาย มีคะแนนเฉลี่ย 21.89 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.56 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หลังจากนั้นได้พัฒนากลุ่มเป้าหมายเพื่อเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และปฏิบัติการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยมีวิทยากรติดตามนิเทศภายในระเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง ผลปรากฏว่าจากการนิเทศภายในและประเมินผลงานครูสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถปฏิบัติการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 การวิจัยครั้งที่ 1 การจัดการเรียนรู้การบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ผลการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีความมากที่สุด คือด้านทัศนคติมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.63) ด้านการประเมินตนเอง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.66) ด้านทักษะมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.61) และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.79) การทดลองครั้งที่ 2 จากการนิเทศติดตาม ผลการปฏิบัติการสอนโดยการนำนวัตกรรมไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายชื่อเพิ่มขึ้นมากกว่าครั้งที่ 1 ทุกข้อ คือ ด้านทัศนคติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.44) ระดับคุณภาพมากที่สุดเพิ่มขึ้น +0.1 ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.54) ระดับคุณภาพมากที่สุดเพิ่มขึ้น +0.15 ด้านการประเมินตนเองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.52) ระดับคุณภาพมากที่สุดเพิ่มขึ้น +0.19 ด้านทักษะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.53) ระดับคุณภาพมากที่สุดเพิ่มขึ้น +0.19 และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.66) ระดับคุณภาพมากที่สุดเพิ่มขึ้น +0.11 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rueangwilai (2006) ที่ได้ ศึกษาผลการสอนแบบบูรณาการวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องการดำรงชีวิตของพืชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านต้นปล้อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 75.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนบ้านต้นปล้องกำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการในเชิงบวก คิดเป็นร้อยละ 96 และเห็นว่า

กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียน ทำให้เกิดความมุ่งมั่นต่อการเรียน เป็นวิธีสอนที่ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย ผึกคิดอย่างมีเหตุผลและช่วยการเรียนรู้ การสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัฒนธรรมของครูยุค 4.0 ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ผลการยืนยันรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัฒนธรรมของครูยุค 4.0 โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่า รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัฒนธรรมของครูยุค 4.0 เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎีคิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่ง Kramer, M. and Usher, A. (2011) ได้สำรวจความเห็นของผู้เรียนระดับปริญญาตรี 2,148 คน ของมหาวิทยาลัยในแคนาดาช่วงเดือนมกราคม ปีค.ศ. 2011 ทางระบบออนไลน์ถึงประโยชน์ ที่ได้รับจากการจัดการเรียนแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงานแบบมีโครงสร้าง (Structured Work Experiences) จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ การแก้ปัญหา เกิดทักษะด้านเทคนิคในสาขาวิชาชีพ เกิดทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และมี เป้าหมายให้อาชีพที่ชัดเจน

สรุป

การพัฒนารูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่วัฒนธรรมของครูยุค 4.0 สำหรับครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น ครูไม่ครบตามกลุ่มสาระ โดยอาศัยหลักการ แนวคิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวทางของการพัฒนาครู 1) ด้านความรู้ ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ ความรู้เรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการความรู้ การวิเคราะห์หลักสูตรทั้ง 8 กลุ่มสาระ หลักการบูรณาการองค์ความรู้สู่การเขียนแผนการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC 2) ด้านทักษะ ครูได้ลงมือปฏิบัติการวางแผนออกแบบ และสร้างนวัตกรรมที่เป็นสื่อสร้างสรรค์ 3) ด้านคุณลักษณะความเป็นครู ครูได้ฝึกการนำเสนอผลงาน การวิเคราะห์หลักสูตรทั้ง 8 กลุ่มสาระ หลักการบูรณาการองค์ความรู้สู่การเขียนแผนการเรียนรู้ และต่อยอดการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การทำงานปกติเป็นงานวิจัย (R to R) สามารถประยุกต์นำไปใช้ได้จริงตามบริบทของสถานศึกษาทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและเรียนรู้เนื้อหาต่างๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์สอดคล้องกับชีวิตจริง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการมีส่วนร่วม เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตัวเองเป็นการดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนให้โดดเด่น เกิดประโยชน์และส่งผลโดยตรงกับผู้เรียน เนื่องจากการสอนที่คำนึงถึงพื้นฐาน ความแตกต่างทางพฤติกรรมและอุปนิสัยของผู้เรียนแต่ละคน รวมทั้งเนื้อหาวิชาที่สอนให้สอดคล้องตามวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถสร้างเนื้อหาการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

1.2 ผู้สอนควรนำรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 พัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ต่อไปเพื่อให้มีความหลากหลายจนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้สู่นวัตกรรมของครูยุค 4.0 ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นด้วยกระบวนการ PLC (Professional Learning Community)

3.2 ควรนำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิด ทฤษฎี อื่นๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่องยิ่งขึ้น

References

- Buaglang, P. Polharn, J. Boonthongthoeng, P. & Ekapim, S. (2008). The Development of Teachers on Integrated Learning Organization: A Case Study of Tessaban Phon Prachanukul School, Education Division, Phon Municipality, Phon District, Khon Kaen Province. *Journal; RMU.J.*, 2 (3), 207-218.
- John W. Best. (1981). *Research in Education*. (4th ed). New Jersey: Prentice – Hall Inc.
- Kramer, M. & Usher, A. (2011). *Work-Integrated Learning and Career-Ready Students: Examining the Evidence*. Toronto: Higher Education Strategy Associates.
- Limprasong, N. (2017). *Report on the Performance of Teacher Development Coupon Project Management course Teacher Learning 4.0: Cross-Learning Integration to Innovation*.
- . (2018). *Development of Learning Management with Active Learning Process Administrative Courses and educational quality assurance*. Faculty of Education: Rajabhat Phetchabun University.
- Limprasong, N. Sanguanrat, S. Chaisri, P. & Saengnak, W. (2018). *research report, teacher development coupon project Learning Management Curriculum of Teachers in the 4.0 Era, Integrated across Learning Substances for Innovation*. The 14th National Conference on Digital Technology for Sub sustainable Wellbeing and Smart Society, 21 June 2019. College of Technology and Engineering Dhurakij Pundit University In collaboration with Prachachuen Research Network.

Office of Social Promotion of Learning and Youth Quality (2014). *Raising the quality of Thai teachers in the 21st century*. Documents for academic conferences "Apiwat Learning Towards Thailand Turning Point" between 6-8 days May 2014.

Rueangwilai, P. (2006). *The result of integrated teaching subject.Science about Plant Life of StudentsGrade 4, Ban Ton Plong School, OfficeChiang Rai Educational Service Area, Area 4*. Thesis Master of Education. Chiang Rai: Chiang Rai Rajabhat University.

Sinlarat, P. (2016). *Education 4.0 is more than education*. Bangkok: Chulalongkorn Printing House University.

The Secretariat of the Council of Education, Ministry of Education (2018). *National educational standards*.

การพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0*

Developing of Community Store as Civil State Prototype for Encouraging Thailand 4.0

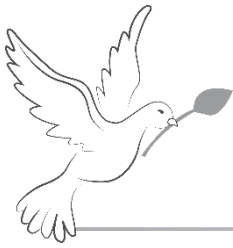
¹ปราโมทย์ ยอดแก้ว, ศุภวรรณ อภิชาติไตรสรณ์, รติวัลย์ วัฒนสิน,
สมธีราภรณ์ พรหมศิริ และนกุล ฤกษ์จริจุมพล

¹Pramote Yotkaew, Supawan Apicharttraisorn, Ratiwan Watanasin,
Smateera Phomsiri and Nakul Lerkjarijumpon

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Faculty of Management Science, Suan Dusit University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: pramote_yotkaew@yahoo.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำเสนอการพัฒนาต้นแบบร้านค้าชุมชนต้นแบบประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ศูนย์สาธิตการตลาดบ้านส้มป่อย หมู่ 2 ตำบลส้มป่อย อำเภอราชไสล จังหวัดศรีสะเกษโดยมีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับผู้ประกอบการ 35 ราย การฝึกปฏิบัติด้านเทคโนโลยีดิจิทัลกับผู้ประกอบการ 12 ราย และการทดสอบตลาดกับผู้บริโภค 50 ราย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาต้นแบบร้านค้าชุมชนต้นแบบต้องเริ่มต้นด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการใช้แอปพลิเคชัน POS ผลลัพธ์การตลาดในชุมชนและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข 2) แนวทางการพัฒนาของร้านค้าชุมชนประชารัฐ เริ่มต้นจากการพัฒนามนุษย์แรงจูงใจสวัสดิการและการส่งเสริมการตลาดและข้อมูล วิธีที่สำคัญคือการพัฒนาแอปพลิเคชันการจัดการร้านค้าซึ่งเป็นความช่วยเหลือในการจัดการสินค้าคงคลัง (สินค้าคงคลัง) การสร้างความไว้วางใจ ความถูกต้อง เป็นธรรม และการจัดการการดำเนินงานที่สะดวกรวดเร็ว 3) การพัฒนาต้นแบบของโมเดลร้านค้าชุมชนที่ขับเคลื่อนด้วยการนำเสนอเทคโนโลยีดิจิทัล "แอปพลิเคชันร้านค้าชุมชน" ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการเรียนรู้ ปฏิบัติจริง และมีความเข้าใจในการจัดการคลังสินค้าและส่วนประสมการตลาด 4) การพัฒนารูปแบบการประเมินร้านค้าชุมชนต้นแบบจากการทดสอบตลาดลูกค้ามีความพึงพอใจอย่างสูงในรูปแบบร้านค้าชุมชน

คำสำคัญ: ร้านค้าชุมชน; ประชากร; ไทยแลนด์ 4.0

* Received March 20, 2020; Revised May 19, 2020; Accepted May 24, 2020

Abstract

The purposes of research to present the developing a prototype of civil state Community Store through Thailand 4.0. This applied research analysis with quantitative and qualitative data reveal with participatory action research. The research site has been the Marketing Training Center at Mu 2, Tambon Sompoi, Amphoe Rasi Salai, Sisaket Province based on with a practical seminar discussion with 35 entrepreneurs, digital technology practice with 12 entrepreneurs and a market testing with 50 entrepreneurs.

The results of research were found that the development of a prototype of community store model had to start with 4 steps as follows; 1) co-learning process development to promote by using POS applications, marketing products in the community, and offering opinions about problems and solutions. 2) The Guideline development of civil state Community Store had started from human development, motivation, welfare and marketing promotion and information. Important way was to develop store management application, which could help the inventory management (stock inventory), building trust, accuracy, fairness and fast convenience operation management. 3) Developing a prototype of community store model to drive with presenting a digital technology, “Community Store Application”, which greatly motives entrepreneurs to learn, practice, and understanding in warehouse management and marketing mix appropriately. 4) Developing a model of community store prototype evaluation from a market testing, customers were highly satisfied in community store model.

Keywords: community store; Civil state; Thailand 4.0

บทนำ

วิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องต่อสู้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่น สังคมการเมืองการปกครอง และระบบเศรษฐกิจ เพื่อการอยู่รอดภายใต้บริบทที่แตกต่างกันตามปัญหาของสังคมไทยและสังคมโลก ในเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศและกลุ่มคนในสังคม เกิดความยากจนของคนส่วนใหญ่ เกิดสงครามความรุนแรง และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ทั้งในระบบท้องถิ่นของประเทศทั่วโลก (Chiangkhun, 2015) และความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมผูกขาดที่เน้นการลงทุน การแสวงหากำไรของนายทุน และบริษัททุนข้ามชาติ รวมถึงระบบทุนนิยมโดยรัฐบาลดำเนินการอย่างประเทศจีนที่ใช้ลัทธิสังคมเสรีนิยมใหม่ (Mahatthanobon, 2013) ที่เน้นการเพิ่มผลผลิตและสะสมทุนในการ

สร้างการเติบโตทางระบบเศรษฐกิจ เพื่อแข่งขันกับนายทุนอื่นๆ ที่รัฐให้การสนับสนุน ซึ่งกลุ่มทุนรุ่นบุกเบิกของระบบทุนนิยมไทยมีพลวัตไปตามปัจจัยและสภาพแวดล้อมตามยุคสมัยและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง (Thamchai, 2019) จากความแตกต่างมีความสำคัญที่ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุค เมื่อรัฐบาลปัจจุบันเน้นแนวคิดการพัฒนาประเทศไทยจากการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือที่เรียกว่า “ประชารัฐ” เป็นแนวทางหรือนโยบายให้ส่วนราชการต่างๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทย หวังให้เกิดความเรียบร้อย สงบสุขเรียบร้อย มีความสามัคคี ในการสร้างเสริมพัฒนาประเทศไทย ให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่งอย่างยั่งยืน (Siamrath, 2016)

จากแนวคิดการตลาดที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นตามความรู้ ความเข้าใจ และการปัญหาที่แท้จริงของชุมชน การตลาดจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งด้านบวกที่สามารถสร้างความสะดวกรวดเร็วอันทำให้เกิดสุขความเจริญในการใช้ชีวิต ส่วนด้านลบก็สามารถทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนหรือสังคมจากผลเสียที่คนในชุมชนบริโภคสินค้าและบริการเกินความจำเป็นจากความโลภ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจครอบครัวในปัญหาหนี้สินจากการบริโภค ดังนั้น การที่รัฐบาลได้ส่งเสริมแนวทางประชารัฐเพื่อหวังการตอบสนองการกินดีอยู่ดีของประชาชน โดยให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นไปตามการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 หวังแก้ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ เพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ตามแนวทางประชารัฐที่มีการสนับสนุนเงินทุนให้กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 79,566 กองทุน วงเงินไม่เกินกองทุนละ 500,000 บาท เป็นกลไกหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ มีการช่วยเหลือเกษตรกร ให้พัฒนาไปสู่ธุรกิจ SMEs และวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลของภาคการผลิตและการตลาด มีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนประชารัฐ ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยมีอาสาสมัครประชารัฐกว่า 240,000 คน คอยติดตามและสนับสนุนโครงการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามแนวทางประชารัฐอย่างแท้จริง ซึ่งทำให้หลายชุมชนสามารถจัดตั้งตลาดหรือร้านค้า ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันมีร้านค้าชุมชนถึง 19,270 แห่ง และตลาดชุมชนอีก 1,359 แห่งนำเงินจากกองทุนมาจัดตั้งและเริ่มดำเนินการพัฒนาตลาดและร้านค้าโดยการนำมิติการพัฒนาเทคโนโลยีเข้าไปช่วยเหลือ และส่งเสริมการบริหารจัดการ ตามแนวคิด “ตลาดและร้านค้าประชารัฐต้นแบบเพื่อชุมชน” ซึ่งมีองค์ประกอบ โดยผ่าน 5 องค์ประกอบหลักได้แก่ 1) การส่งเสริมให้สมาชิกกองทุนใช้เทคโนโลยีช่วยบริหารจัดการภายในตลาดและร้านค้าชุมชน เพื่อจัดทำบัญชีในร้านอย่างเป็นระบบ 2) การให้ผู้ผลิตสินค้าในชุมชน ช่องทางในการจำหน่ายสินค้าและเชื่อมโยงกับระบบขนส่งสินค้าที่สะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) การพัฒนาระบบบัตรสมาชิกตลาดและร้านค้าชุมชน ให้เป็นระบบและมีศักยภาพสามารถใช้สร้างกิจกรรมทางการตลาดต่างๆ 4) การระบบวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการสินค้าในชุมชนเพื่อมีสินค้าหลากหลาย และยังสามารถนำสินค้าสด ๆ มาวางจำหน่าย 5) การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ให้แก่สมาชิก

ผู้ประกอบการตลาดและร้านค้าชุมชนให้มีความสามารถในการต่อยอดกิจการสู่ความสำเร็จในยุค 4.0 อย่างเต็มรูปแบบ โดยมีบริษัทประชารัฐรักสามัคคีช่วยดูแลด้านการตลาด (THAI QUOTE, 2018)

การปฏิรูปประเทศไทย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและสังคม จึงจำเป็นต้องมีการประสานสัมพันธ์ และการช่วยเหลือกันเป็นระบบเครือข่าย โดยต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ถึงจะทำให้เกิดคุณประโยชน์มหาศาล สามารถสร้างอนาคตใหม่ให้กับสังคมไทย ดังนั้นการที่รัฐบาลมีนโยบาย เรื่องการตลาดประชารัฐ หวังส่งเสริมให้ประชาชนได้รับผลลัพธ์ที่ดี นอกจากนี้ที่กล่าวมายังเน้นความชัดเจนภายใต้การจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคี ที่ให้การช่วยเหลือธุรกิจชุมชนของบริษัทเป็นหลัก แต่สังคมในภาพรวมของตลาดชุมชนหรือร้านค้าชุมชนยังมีปัญหาเป็นจำนวนมากที่ควรได้รับการพัฒนา ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญที่จำเป็นเร่งด่วน ในการศึกษาเพราะถ้าช้าจะส่งผลถึงความล่าช้าในการพัฒนา จึงได้เสนอโครงการแนวทางการพัฒนารูปแบบการตลาดประชารัฐในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 จนได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินงาน ผู้วิจัยและเครือข่ายการพัฒนา จึงขอนำเสนอบทความเรื่อง การพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยฯ ที่จะทำให้สังคมไทยเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

จากโครงการ แนวทางการพัฒนารูปแบบการตลาดประชารัฐในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 ใช้การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) มีการวิจัยเชิงปริมาณขั้นที่ 1 และการวิจัยเชิงคุณภาพขั้นที่ 2 เพื่อนำมาสู่การพัฒนาในขั้นที่ 3 การพัฒนาขับเคลื่อนร้านค้าชุมชนต้นแบบ ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงขั้นที่ 3 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการทดสอบตลาด ซึ่งในขั้นนี้ทำการเลือกพื้นที่ร้านค้าชุมชน เพื่อส่งเสริมขับเคลื่อนเป็นร้านค้าชุมชนต้นแบบ จากการวิเคราะห์การดำเนินงานศูนย์สาธิตการตลาดร้านค้าชุมชน 3 พื้นที่คือ ศูนย์สาธิตการตลาดบ้านตำแย จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านโนนสวรรค์ จังหวัดสกลนคร และบ้านสัมป่อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยการประเมินข้อมูล ในเรื่องสมาชิกมีความพึงพอใจในร้านค้าชุมชน ผู้นำ และคณะกรรมการมีความพร้อมต่อการพัฒนา มีโอกาสจากหน่วยงานภายนอกที่ให้ความสำคัญ เครือข่ายร้านค้าชุมชนในพื้นที่ การนำไปใช้ประโยชน์สามารถส่งเสริมพัฒนาให้กับองค์กรอื่นๆ ความพร้อมของคน สถานที่เครือข่าย มีผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนที่นำมาฝาก ผลการพิจารณาจากคณะกรรมการเลือก ศูนย์สาธิตการตลาดบ้านสัมป่อย หมู่ 2 ตำบลสัมป่อย อำเภอรามัน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการพัฒนาเป็นร้านค้าชุมชนต้นแบบ มีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเอกสารสรุป เพื่อการแจ้งผลการประเมินให้ท่านประธาน และผู้จัดการร้านค้าชุมชน รับทราบผลการคัดเลือก และการนัดหมายในการลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มทำการวางแผนและเชิญเครือข่ายร่วมการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนามแบบมีส่วนร่วม ในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนร้านค้าชุมชนต้นแบบ ใช้ทีมอาจารย์จากหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ประกอบด้วยเครือข่ายนักวิชาการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รติวัลย์ วัฒนสิน และดร.สมธีราภรณ์ พรหมศิริ ในการปฏิบัติการ ได้ให้ผู้ร่วมสัมมนาระดมความคิดเห็นและนำเสนอ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญหรือผู้ร่วมปฏิบัติในการพัฒนา ให้คณะกรรมการในพื้นที่ดำเนินการเลือกและเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 35 คน จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อน วันที่ 26 มิถุนายน 2562 ณ สถานที่กองทุนหมู่บ้าน ข้างศูนย์สาธิตการตลาดบ้านสัมปอ หมู่ที่ 2 ตำบลสัมปอ อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ทำการสัมมนาปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นำเสนอผลสรุป คณะผู้วิจัยและเครือข่ายได้ข้อสรุปร่วมกันในการสร้างเครื่องมือการพัฒนาร้านค้าชุมชนคือโปรแกรมร้านค้าชุมชน และการสร้างแบบทดสอบตลาด พร้อมวางแผนการขับเคลื่อน ซึ่งในขั้นนี้มีการกระตุ้นให้ทางคณะกรรมการร้านค้าชุมชนเกิดการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล การส่งเสริมขับเคลื่อน โดยการการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทำภายใต้โครงการบริการวิชาการ จากหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มีนักศึกษา 3 คนที่อบรมในการใช้โปรแกรมร้านค้าชุมชน และอาจารย์ 2 ท่าน กับคณะผู้วิจัยร่วมบริการวิชาการ ระหว่างวันที่ 12 – 14 ธันวาคม 2562 ในการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการร้านค้าชุมชนต้นแบบ มีผู้เกี่ยวข้องในการใช้งานจริงร่วมฝึกและปฏิบัติจริง จำนวน 12 คน โดยปฏิบัติสำเร็จสมบูรณ์สามารถใช้งานได้จริง และทำการทดสอบตลาด การพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบ เครื่องมือใช้แบบสำรวจ กลุ่มเป้าหมายสมาชิกกรรมการ และลูกค้า ที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 50 คน โดยผู้ร่วมทดสอบทำการซื้อสินค้าจริงในร้านค้าชุมชนต้นแบบ หลังจากชำระเงินเรียบร้อยแล้วเก็บข้อมูลตามแบบสอบถาม ด้วยความเป็นอิสระ

กิจกรรมต่างๆ ได้มีการรวบรวมข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอการทำกิจกรรมกลุ่ม การสังเกต การปฏิบัติงานจริง การตอบแบบประเมิน และแบบสอบถาม โดยมีการจดบันทึก การบันทึกเสียง การสังเกต และถ่ายภาพ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และเชิงคุณภาพ ด้วยการจำแนก แบ่งประเภทข้อมูล ตามลักษณะของเนื้อหา แล้วนำมาวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล มาเชื่อมโยงบูรณาการ เพื่อเป็นแนวทางของบทสรุปจากการศึกษา รวมถึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยคำนึงถึงบริบท (context) หรือสภาพแวดล้อม และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (interpretation)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

การส่งเสริมพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบ พบว่า ร้านค้าชุมชนมีทั้งในรูปแบบส่วนตัวบุคคล หรือเกิดจากการรวมตัวกันภายในชุมชน จัดตั้งตามแนวคิดพัฒนาชุมชน ที่เริ่มกิจกรรมการสาธิต จึงใช้คำว่าศูนย์สาธิตการตลาด และเมื่อรัฐบาลก็มีนโยบายสนับสนุนเงินหรือมีการส่งเสริมการค้าก็ใช้คำว่า ร้านค้าประชารัฐ ซึ่งก็จะเรียกรวมๆ ว่า ร้านค้าชุมชน ที่มีคณะกรรมการ มีการวางกฎระเบียบชัดเจน ซื่อสัตย์ตามหลักการพัฒนาชุมชน ไม่ค้ากำไร ซื่อ-ซาย กันในชุมชน ขายตามวิถีชาวบ้าน ซึ่งก็มีปัญหาในเรื่องระบบการบริหารจัดการสินค้าที่เหมาะสม ทำให้คณะนักวิจัยประเมินเลือกร้านค้าชุมชนบ้านส้มป่อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1.การพัฒนาขั้น: การเรียนรู้ร่วมกัน

1) เกิดการเรียนรู้ระบบ จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนพัฒนา โดยทีมวิทยากรมีการนำเสนอให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ทดลองการใช้โปรแกรมร้านค้าโทรศัพท์มือถือกับการใช้โปรแกรม POS เพื่อสร้างรายได้ให้มีกำไรสูงขึ้นและลูกค้ามีความสุข โดยการจัดสินค้าให้เหมาะสมในการมาเดินเลือกซื้อ การจัดระบบฐานข้อมูลประวัติสมาชิกด้านสินเชื่อ และสามารถพิจารณาพฤติกรรมของลูกค้าหรือสมาชิก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ โดยพัฒนาอำเภอ ร่วมแสดงความคิดเห็นอธิบายนโยบายการพัฒนาชุมชนในปีงบประมาณ 2562 ว่าชุมชนบ้านส้มป่อย เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีภาคีเครือข่ายท้องถิ่นดำเนินการโดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในหมู่บ้านชุมชน ซึ่งจะเป็ผลดีในการทำการตลาดศูนย์เรียนรู้ร้านค้าชุมชน

2) เกิดการพัฒนาการตลาดเรื่องผลิตภัณฑ์ในชุมชน จากการระดมความคิดว่าควรพัฒนาเรื่อง อาหารปลอดภัยหรืออาหารอินทรีย์ของชุมชนส้มป่อย โดยสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือบุคคลภายนอกให้เข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าชุมชน ประกอบด้วยสินค้าหัวหอมแดงและหัวกระเทียมที่ปลูกตามภูมิปัญญาในการใช้ดินจอมปลวกมาผสมกับดินนั้นที่เป็นสินค้าที่มีชื่อของชุมชนและจังหวัด สินค้าข้าวหอมมะลิ ที่หอมจากจากสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศที่ร้อน ทำให้ความเค็มที่อยู่ใต้ดินระเหยขึ้นมาเกิดความสมดุลลงตัวในการปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพแห่งความหอม สินค้ากล้วยอินทรีย์ที่เน้นการปลูกให้เกิดการเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สินค้าน้ำพริกหอมแดงเป็นการพัฒนาวัตถุดิบในพื้นที่มาแปรรูปเป็นสินค้า และสินค้างานฝีมือเช่นการพัฒนาเหรียญโปรยทานและงานฝีมืออื่นๆ ซึ่งใช้เวลาว่างจากการว่างงานมาช่วยกันทำ ส่วนสินค้าข้าวเหนียวหอมแดง ที่หน่วยงานภายนอกเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนกำลังอยู่ในช่วงพัฒนาผลิตภัณฑ์

3) เกิดการนำเสนอความคิดเห็นเรื่องปัญหาร้านค้าชุมชนและแนวทางการที่ต้องพัฒนา

(1) พนักงานขายขาดความซื่อสัตย์ จะต้องตั้งระเบียบข้อบังคับให้ชัดเจน

(2) สมาชิกไม่มีความรับผิดชอบต่อเครดิตสินค้า จะต้องกระตุ้นคณะกรรมการควบคุมความประพฤติ และเวลาไม่ให้เกิดปัญหาเครดิต และแจ้งยอดเครดิตให้สมาชิกทราบ

(3) คณะกรรมการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (ไม่มีเวลา) จะต้องส่งเสริมความรู้ให้คณะกรรมการ เวลาปีนผลปีนประจำปี ควรจัดให้มีวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจ

(4) สินค้าไม่เพียงพอต่อสมาชิกจะต้องมีการตั้งระเบียบข้อบังคับให้ชัดเจน ทั้งคณะกรรมการ สมาชิก และพนักงานขาย ในการแจ้งติดตามหนี้ เพื่อนำเงินมาจัดซื้อสินค้าให้เพียงพอต่อความต้องการ

จากปัญหามีแนวทางการแก้ไขตามกระบวนการประชารัฐ โดยต้องมีการจัดประชุม ในวันจ่ายเงินปันผลประโยชน์ประจำปี ซึ่งควรเชิญวิทยากรจากภายนอกหรือหน่วยงานจากราชการ เช่น พัฒนาอำเภอ อาจารย์จากมหาลัย ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อมากระตุ้นจิตสำนึก แจ้งกฎระเบียบข้อบังคับของร้านค้าชุมชนให้สมาชิกเกิดศรัทธาและความรับผิดชอบต่อเครดิตของร้านค้าชุมชนมากขึ้น ส่งเสริมให้คณะกรรมการ มีการวิเคราะห์การให้สินเชื่อสมาชิก กำหนดเครดิตสินเชื่อกับสินค้าในแต่ละเดือนและมีแผนการติดตามสินเชื่อ

2. การพัฒนาขึ้น: แนวทางร้านค้าชุมชน

แนวทางการพัฒนาร้านค้าชุมชนประชารัฐ ต้องเริ่มในการพัฒนาจากคน ซึ่งคนในที่นี้ก็คือ สมาชิก พนักงานขาย และคณะกรรมการร้านค้าชุมชน โดยเน้นเรื่องการสร้างแรงจูงใจลูกค้าที่มีเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน สวัสดิการ และการส่งเสริมการตลาดด้วยวิธีการจับฉลากทุกๆ สัปดาห์ และ ให้รางวัลสมาชิกผู้ที่มีความรักดีต่อร้านค้าชุมชนโดยพิจารณาจากยอดซื้อสูงสุด ซึ่งเรื่องดังกล่าวต้องเน้นการสื่อสารทางการตลาด แจ้งข้อมูลข่าวสารให้ทุกคนรับรู้ ซึ่งอาจจะใช้กระดานสื่อสาร ในการแจ้งข่าวสาร รวมถึงการแจ้งเรื่องสินค้า บริการต่างๆ หรือสร้างline ร้านค้าชุมชน แต่สิ่งสำคัญคือเรื่องการพัฒนาการใช้โปรแกรมการจัดการร้านค้า เพื่อการจัดสินค้าคงคลัง (สต็อกบัญชีสินค้า) การสร้างความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง ความยุติธรรมในการดำเนินงานด้วยความสะดวกรวดเร็ว ตามแนวทางการพัฒนารูปแบบร้านค้าชุมชนประชารัฐต้นแบบ ด้วยการจัดการโดยใช้เทคโนโลยี ระบบโปรแกรม ระบบบาร์โค้ด และการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ระบบโปรแกรมร้านค้าที่จะต้องมี ฐานข้อมูลสมาชิก การควบคุมสินค้าสต็อก การควบคุมหมวดสินค้า การจัดตั้งรหัสสินค้า นำสินค้าลงรหัสเข้าร้าน การปิดบัญชีขายแต่ละวันแต่ละเดือน และสินค้าเข้าออกในการควบคุมสต็อกสินค้า

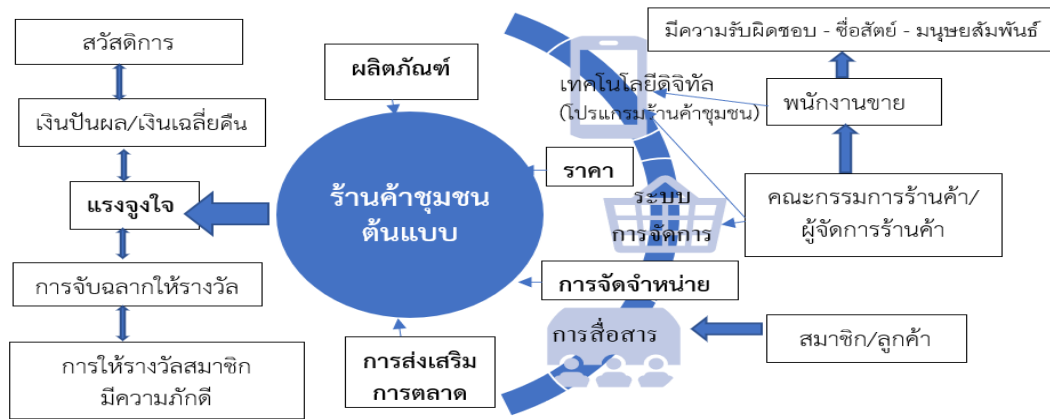
จากข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยและเครือข่ายได้สรุปร่วมกันในการสร้างเครื่องมือการพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบ คือโปรแกรมร้านค้าชุมชนตามกรอบจากงานวิจัย แล้วมาวางแผนสร้างรูปแบบการนำเสนอ การอบรมให้ความรู้คณะกรรมการ และทำการทดสอบตลาด ในรูปแบบการบริการวิชาการโครงการบริการวิชาการ การพัฒนารูปแบบการตลาดชุมชนประชารัฐในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0

3. การพัฒนาขึ้น: ขับเคลื่อนร้านค้าชุมชนต้นแบบ

ผู้วิจัยร่วมกับหลักสูตรการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษา ลงพื้นที่ให้บริการวิชาการขับเคลื่อนผู้ที่เกี่ยวข้องกับร้านค้าชุมชน คือ พนักงานขาย ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการร้านค้าชุมชน ผู้จัดการร้านค้าชุมชน ที่ปรึกษาและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน โดยมีการนำเสนอเทคโนโลยีดิจิทัล “โปรแกรมร้านค้าชุมชน” ให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การสร้างร้าน สำหรับผู้จัดการร้านค้าชุมชน และการสมัครเป็นพนักงานร้านค้าชุมชน แนะนำเมนูหลักประกอบด้วย จัดการร้านค้า จัดการบัญชีผู้ใช้ จัดการสมาชิกเกี่ยวกับแอปนี้ รายการสินค้า เพิ่มจำนวนสินค้า ลดจำนวนสินค้า ขายสินค้า และรายงานการขายรายการสินค้า แสดงรายละเอียดสินค้าทั้งหมดในร้านและปริมาณสินค้าคงเหลือ เพิ่มจำนวนสินค้า ลดจำนวนสินค้า ขายสินค้า สแกน QR CODE

จากการปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับร้านค้าชุมชนสามารถนำเสนอ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: รูปแบบการตลาดชุมชนตามแนวทางประชารัฐในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0

จากภาพสรุปว่า รูปแบบร้านค้าชุมชนต้นแบบต้องเริ่มจากการพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องคือ สมาชิกลูกค้า คณะกรรมการร้านค้า ผู้จัดการร้านค้าและพนักงานขายให้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีมนุษยสัมพันธ์ โดยคณะกรรมการร้านค้า และผู้จัดการร้านค้า ต้องพัฒนาระบบการจัดการร้านในเรื่องกฎระเบียบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล “โปรแกรมร้านค้าชุมชน” รวมถึงการสื่อสารที่สมาชิกลูกค้าสามารถเข้าไปสู่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ ซึ่งร้านค้าชุมชนต้นแบบต้องมีการบริหารคลังสินค้าและส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมตั้งแต่ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายตามความต้องการ ราคาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่ายที่สะดวก และสว่างไสว การส่งเสริมการตลาดที่สามารถสื่อข้อมูลข่าวสารและส่งเสริมแรงจูงใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน สวัสดิการ การจับฉลากให้รางวัล และการให้รางวัลสมาชิกที่ภักดี

4. การพัฒนาขึ้น: การประเมินผลร้านค้าชุมชนต้นแบบ

กิจกรรมเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนระบบการจัดการร้านค้าชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โปรแกรมปฏิบัติจริงกับพนักงานขายและคณะกรรมการร้านค้าชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นร้านค้าชุมชนต้นแบบ มีการประเมิน

วัดผลการให้บริการวิชาการ จากผู้ร่วมปฏิบัติพบว่า ผู้ร่วมปฏิบัติมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายการกิจกรรม พบว่า โครงการส่งเสริมความรู้ แนวคิดทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ กับ ความรู้ที่ได้รับหลังเข้าร่วมโครงการ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากโครงการ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และรองลงมาเป็นเรื่องกระบวนการ/ขั้นตอน ในการให้บริการวิชาการอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนเรื่องที่คะแนนน้อยที่สุดคือ ความรู้ก่อนเข้าร่วมโครงการ การประเมินการพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบ โดยทำการกิจกรรมการตลาด โดยให้สมาชิกมาทำการซื้อสินค้าในร้านค้าชุมชนต้นแบบ จากการปรับปรุงร้านและใช้ระบบโปรแกรมร้านค้าชุมชนในการให้บริการ จากการทดสอบผู้ที่ซื้อสินค้าแล้วให้ข้อมูล จำนวน 50 คน พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมทดสอบตลาด เป็นเพศหญิง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 เป็นสมาชิก จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 78 รองลงมาเป็นคนกรรมการ / ผู้จัดการ / ที่ปรึกษา จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 มีการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 86.0 มีความถี่ในการมาซื้อสินค้าทุกวัน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 72.0 ในภาพรวมค่าเฉลี่ยกิจกรรมทดสอบตลาดอยู่ในระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด พิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้ร่วมทดสอบเกิดความประทับใจต่อร้านค้าชุมชนต้นแบบ อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องความหลากหลายของสินค้าที่ขายตรงตามที่ต้องการในการดำเนินชีวิตกับเรื่องการจัดวางสินค้า มีความสะดวกในการเลือกซื้ออยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และรองลงมาเป็นเรื่อง ร้านค้าชุมชนมีระบบทันสมัยในการเช็คสินค้า และคิดราคา กับ เรื่องราคาสินค้าคุ้มค่าการซื้อในร้านค้าชุมชนกับเรื่องร้านค้าชุมชนมีระบบการให้บริการถูกต้อง สะดวก รวดเร็วกับเรื่องร้านค้าชุมชนที่มีความน่าเชื่อถือในระบบการคิดเงิน ส่วนเรื่องที่มีความพึงพอใจต่ำที่สุดแต่ก็อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ เรื่องสินค้ามีความน่าเชื่อถือ มาตรฐาน และการตรวจสอบการหมดอายุ กับเรื่องร้านค้าชุมชนมีการให้บริการสมาชิกซื้อเชื่อ่ายสะดวกรวดเร็ว กับเรื่องพนักงานขาย คนกรรมการ ผู้ขายมีความรู้ ความเข้าใจการให้บริการกับเรื่องการจัดข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์งานชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอรูปแบบการตลาดชุมชนตามแนวทางประชารัฐในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 พบว่า รูปแบบพัฒนาร้านค้าชุมชนต้องมีเรื่องแรงจูงใจลูกค้า ต้องมีปันผล เกลี้ยคั้น สวัสดิการ และส่งเสริมการตลาดโดยการจับฉลากสิ้นเดือน และ ให้รางวัลผู้มียอดซื้อสูงสุด สอดคล้องกับ ชีระพงษ์ แสงวิเศษ (Sangwiset, 2013) ที่อธิบายถึง การให้บริการต้องทำให้เกิดความประทับใจและเกิดการจดจำชื่อร้านค้าหรือ Brand Royalty และมีการจัดทำป้ายโฆษณาสินค้าโปรโมชันด้านหน้าร้านอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นง่ายและชัดเจน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเป็นการกระตุ้นผู้บริโภคให้เกิดความต้องการในตัวสินค้า และเกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด

สอดคล้องกับ โกวิทท์ กุลวิเศษ และ ลำปาง แมนมัตย์ (Kulveset & Manmart, 2015) ที่อธิบายว่าควรมีการส่งเสริมการตลาดด้วยวิธีการโปรโมชั่นส่วนลดสินค้า

รูปแบบพัฒนาร้านค้าชุมชน เรื่องการสื่อสารทางการตลาด โดยใช้กระดานสื่อสาร แจ้งข่าวสาร สินค้า บริการ และสร้างline ร้านค้าชุมชน สอดคล้องกับ ศรีนทร์ ชันติวัฒน์กุล (Kulveset & Manmart, 2015) ที่อธิบายถึง การส่งเสริมการตลาดกลุ่มอาชีพควรได้รับการอบรมความรู้การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต สร้างเว็บไซต์ สร้างเครือข่ายเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และสอดคล้องกับ ณิชมนันท์ นิติวัดนะ (Nitiwatthana, 2015) ที่อธิบายถึง แนวทางการส่งเสริมกลยุทธ์ทางการตลาด ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการส่งเสริมการตลาด เน้นโฆษณาสินค้าไม่เกินความจริง แนะนำสินค้าแบบปากต่อปาก มีการจัดแสดงสินค้า มีส่วนลดและแถมสินค้า จัดกิจกรรมเพื่อกลับคืนสู่ชุมชน รู้จักแบ่งปันและรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกันในสังคม

รูปแบบการพัฒนาร้านค้าชุมชนเรื่องการใช้โปรแกรมการจัดการร้านค้า เพื่อการจัดสินค้าคงคลัง (สต็อก บัญชีสินค้า) ด้วยการจัดการด้วยระบบคอมพิวเตอร์ มีระบบโปรแกรม บาร์โค้ด และการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ระบบ โปรแกรมร้านค้าที่จะต้องมี ฐานข้อมูลสมาชิก การควบคุมสินค้าสต็อก การควบคุมหมวดสินค้าต่างๆ โดยจัดการ ตั้งรหัสสินค้า นำสินค้าลงรหัสแต่ละประเภท การปิดบัญชีขายแต่ละวันและแต่ละเดือน สินค้าเข้าและออกอยู่ในหมวดสต็อกสินค้า สอดคล้องกับ สุชาดา จะรา (Chara, 2018) ที่อธิบายถึง เทคโนโลยี มีความสำคัญมากใน กระบวนการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอน เพื่อความสะดวกในการดูแลและตรวจสอบ รองลงมามีการจัดหาอุปกรณ์ที่ ทันสมัยและมีคุณภาพ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน และสอดคล้องกับ สุภาณี นวกุล (Navakul, 2018) ที่อธิบายถึง การพัฒนาช่องทางการรับชำระค่าสินค้าเป็นแบบคิวอาร์โค้ด

รูปแบบการพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายและร้านค้าชุมชน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีความซื่อสัตย์ มีการพัฒนาภาวะเยียบข้อบังคับให้ชัดเจน ถูกต้องทันสมัย และสร้างความรับผิดชอบต่อเครดิตของร้านค้า ชุมชน มีการกำหนดเครดิตสินค้าในวงเงินแต่ละเดือน และมีการติดตามเครดิตสอดคล้องกับ สุภาณี นวกุล (Navakul, 2018) ที่อธิบายถึง การเพิ่มคุณภาพผลผลิตของเกษตรกรและพัฒนาทักษะทางด้านการตลาดเปิด โอกาสให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการด้านการตลาด พัฒนาตลาดสินค้าการเกษตรไปสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และ ยั่งยืน สอดคล้องกับ อำพัน ศิริสม และ ดิฐา แสงวัฒนะชัย (Sirisom & Sangvatanachai, 2018) ที่อธิบายถึง วิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม และมีความเชื่อมโยงระหว่างชุมชน สอดคล้องกับ สุชาดา จะรา (Chara, 2018) ที่ อธิบายถึง การจัดสายงานในการทำงานที่เป็นเอกภาพ และง่ายต่อการกำกับดูแลพนักงาน สอดคล้องกับขวัญกมล ดอนขวา (Donkwa, 2013) ที่อธิบายถึงการพัฒนาด้วยการอบรมสมาชิกในแต่ละกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการจัดการ ธุรกิจชุมชน จะทำให้สามารถประสบความสำเร็จในการหาธุรกิจของกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ วัฒนจิร ชัย เวชชินนนาท (Wetchaninnart, 2014) ที่อธิบายถึง โครงการ อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบส่วน ประสมทางการตลาดจำนวน 4 โครงการซึ่งครอบคลุมเนื้อหาทาง การตลาดทั้ง 4 ด้าน ผลจากการอบรมทำให้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถเลือกกลุ่มตลาดเป้าหมายได้ถูกต้อง จัดรูปแบบส่วนประสมทางการตลาดสอดคล้อง กับกลุ่มตลาดเป้าหมาย เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภค การจัดการ ร้านค้าชุมชน และการส่งเสริมการตลาด ร่วมกัน พัฒนาสินค้า สอดคล้องกับ ศรีนทร์ ชันติวัฒน์กุล (Khuntiwattanakul, 2015) ที่อธิบายถึง กลุ่มอาชีพควร ได้รับการอบรมความรู้การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต สร้างเว็บไซต์ สร้างเครือข่ายเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

สรุป

การพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบที่ยั่งยืน คงต้องพัฒนาไปตามภายใต้คุณธรรม 5 ประการ คือ ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ด้านการดำเนินงานต้องมีผู้นำที่ดี มีผู้ตามที่ร่วมด้วย จึงต้องเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้หมุนเวียนเข้ามามีส่วนร่วม เกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการ ช่วยเหลือ แบ่งปันกันในชุมชน มีระบบอำนวยความสะดวกโปรแกรมร้านค้าชุมชนในการสร้างมาตรฐานมีระบบเครื่องคิดเงินอัตโนมัติจากบาร์โค้ด มีการบริหารสินค้าคงคลัง และส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนนำสินค้าที่เหลือจากการบริโภคมาขาย การพัฒนาขยายพื้นที่ร้านต้องให้เหมาะสมกับปริมาณสินค้าและสมาชิก โดยต้องเพิ่มระบบความปลอดภัยของร้านค้ากับการขายสินค้าที่อันตราย และการตรวจสอบคุณภาพสินค้า การพัฒนาให้ผู้ขายรู้จักแนะนำสินค้าให้ความรู้ให้ข้อมูลสมาชิกโดยใช้วาจาที่เหมาะสมมีจิตใจที่ดีงาน (มีความซื่อสัตย์) การพัฒนาเครือข่ายร้านค้าชุมชน และการหาโอกาสจากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเข้าไปส่งเสริมสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาร้านค้าชุมชนต้นแบบประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญแต่ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน การทำร้านค้าชุมชนจึงต้องอาศัยความร่วมมือ จากคนในชุมชนที่ร่วมคิด ร่วมทุน ร่วมงาน ร่วมซื้อ ร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนให้การสนับสนุน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 การวิจัย มีข้อเสนอแนะให้ร้านค้าชุมชน ควรพัฒนาตามรูปแบบที่นำเสนอ เพื่อสร้างความถูกต้อง สร้างความน่าเชื่อถือ โดยการจัดการร้านค้าด้วยโปรแกรมร้านค้าชุมชน หรือให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปส่งเสริมร้านค้าชุมชนให้เป็นร้านค้าต้นแบบ และควรมีการศึกษาการขับเคลื่อนร้านค้าชุมชนให้เป็นร้านค้าชุมชนต้นแบบ โดยสร้างเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับชุมชนที่สนใจ มีการขับเคลื่อน และมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ที่เหมาะสมกับร้านค้าชุมชนที่เกี่ยวข้อง

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจ ต้องการข้อมูลหรือโปรแกรมร้านค้าชุมชน สามารถขอข้อมูลได้ที่
หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตสาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต โทร 02 2445740

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัญหาจากการใช้โปรแกรมร้านค้าชุมชน ว่าต้องพัฒนาอะไรเพิ่มเติม

2.2 ควรมีการศึกษาการพัฒนาความร่วมมือการจัดการเครือข่ายร้านค้าชุมชนต้นแบบ รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ การสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของสมาชิกของชุมชน

References

- Chara, S. (2018). *Management Factors for Entrepreneurs of Blue Flag Stores in Nakhon Si Thammarat*. Retrieved May 20, 2018, from [http://www.ba-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/view Index/378.ru](http://www.ba-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/view/Index/378.ru)
- Chiangkhun, W. (2015). *New economics for Life and Peaceful Ecosystem*. Retrieved May 20, 2017, from <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/505908#sthash.j7tlpb2l.dpuf>
- Donkwa, K. (2013). *Community Business Management Based on the Sufficiency Economy Philosophy*. Nakhon Ratchasima: Sunaree University of Technology.
- Khuntiwattanakul, S. (2015). Problems and Solution for Product Marketing Development of Professional Groups in Chatuchak District in order to Develop a Sustainable Business. *Srinakharinwirot Business Journal*. 6(1), 68-81.
- Kulveset, G. & Manmart, L. (2015). *The Roles of Community Shops with the Economic Community Development: A Case Study of Hin Tang Sub – District, Ban Phai District, Khon Kaen Province*. Paper presented at the 15th National and International Conference of the Network of Graduate Study at Northern Rajabhat Universities. Nakhon Sawan University.
- Mahatthanobon, W. (2013). *China and Neosocialism*. Retrieved March 11, 2020, from http://www.csc.ias.chula.ac.th/wp-content/uploads/2017/05/China-and-Human-Security_2556.pdf
- Navakul, S. (2018). The Evaluation of Effectiveness of Chainat Farmer Market Project. *Journal of Politics, Administration and Law, Burapha University*. 10(2), 259-283.
- Nitiwatthana, C. (2015). Guidelines to Promote the Marketing Strategies under the Self-Sufficiency Economic Philosophy of the Community Enterprise in Samsung District, KhonKaen Province. *Suthiparithat journal*. 29(91), 220-238.
- Sangwiset, T. (2013). *Customer Satisfaction with the Renovation of 7-Eleven Shop*. Paper presented at the 4th Hatyai National and International Conference. Hatyai University.
- Sirisom, A. & Sangvatanachai, D. (2018). Na Pho Sub-district Community Flea Market, Kud Rang District, Maha Sarakham Province. *Journal of Humanities and Social Sciences, MahaSarakhm University*. 37(3), 207- 221.

- Siamrath. (2016). *Government's 'Pracharath' Strategy*. Retrieved May 20, 2018, from <http://www.siamrath.co.th/web/?q>
- Thailand 4.0 and *Thai Economic Development*. (2019). Benefits of Thailand 4.0. Retrieved May 20, 2018, from <https://sites.google.com/site/adecmju4608/home/thiy-laend-4-0-ca-phathna-reuxng-di>
- THAI QUOTE. (2017). *Government Fosters the Model of 'Pracharath' Shops and Markets for Community*. Retrieved May 20, 2017, from: <http://www.thaiquote.org/content/10123>
- Thamcai, A. (2019). *The Evolution of Capitalism and Thai Capital Market during the Transition Period 1*. Bangkokbiznews. Retrieved May 20, 2017, from: <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/648584><https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/648806>
- Wetchaninnart, W. (2014). Development of Integrated Marketing Communications to Enhance the Performance in Operations of Community Products PhaSook, Kumpawapee, Udonthani, Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University*. 34(4), 126-139.

ความท้าทายและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงของครูฟิสิกส์*

Challenges and Problems in Teaching Doppler Effect of Sound of Physics Teachers

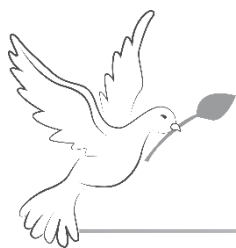
¹ทวิช มณีพนา, ชนินันท์ พฤกษ์ประมุล และพินิจ ขำวงษ์

¹Thawich Maneepana, Chaninan Pruekpramool and Pinit Khumwong

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: thawich.man@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความท้าทายและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงของครูฟิสิกส์ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวคิด ปรากฏการณ์วิทยาของ Heidegger (1962) ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นครูฟิสิกส์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง อย่างน้อย 3 ปี จำนวน 9 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการของ Diekelman & Allen (1989)

ผลการวิจัย พบว่า ครูทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง เป็นอย่างดี สามารถอธิบายถึงความดังกับความถี่ของเสียงได้ รวมถึงบอกถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความถี่ของเสียงที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้ อย่างไรก็ตามครูฟิสิกส์ยังไม่สามารถบอกถึงการนำปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงมาประยุกต์ใช้ ในส่วนการจัดการเรียนรู้ ครูทุกคนมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง โดยการจัดการเรียนรู้จะเน้นการบรรยาย อภิปรายถาม – ตอบ เพื่อให้นักเรียนได้ช่วยกันคิด ทั้งนี้สื่อการเรียนรู้ของครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.89) ใช้เอกสารประกอบการสอน ใบความรู้ ใบงาน Power point และภาพเคลื่อนไหว สาเหตุที่ครูไม่ใช้สื่อการเรียนรู้ ประเภทอุปกรณ์การทดลอง เนื่องจากอุปกรณ์การทดลองมีจำนวนไม่เพียงพอ และสำหรับการวัด และประเมินผล ครูทำการวัด และประเมินผลของนักเรียน โดยให้นักเรียนตอบคำถามท้ายคาบเรียน และการสอบโดยใช้ ข้อสอบปรนัย ที่เน้นการคำนวณ

คำสำคัญ: ความท้าทายต่อการจัดการเรียนรู้; สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้; ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง; ฟิสิกส์

Abstract

The objective of this research was to study the challenges and difficulties in teaching and learning Doppler effect of sound of physics teachers. This research employed qualitative research method based on the phenomenological concept of Heidegger (1962). The data were collected by an in-depth interview using a semi-structured interview protocol. The key informants were 9 physics teachers who taught about Doppler effect of sound for at least 3 years. The data were analyzed based on the process of Diekelman & Allen (1989).

The results of the study revealed that all teachers had good knowledge and understanding about Doppler effect of sound. They could explain about the loudness and frequency including identifying factors related to the frequency deviated from reality. However, they could not explain about how to apply Doppler effect of sound concept. They could identify learning objectives and wrote a lesson plan in every time of teaching focusing on lecturing, discussion and using questions to let students to think. Most teachers (88.89%) used teaching materials, worksheets, power point and motion pictures. The reason that teachers did not use experimental equipment because some teachers had problems with insufficient experimental equipment. Regarding assessment and evaluation, it was found that all teachers assessed and evaluated students by letting students answer the questions at the end of each class and testing focused on calculation part using multiple choice tests.

Key Words: Challenges in Teaching; Problems in Teaching; Doppler Effect of Sound; Physics

บทนำ

ฟิสิกส์เป็นศาสตร์ความรู้สาขาหนึ่งทางวิทยาศาสตร์ที่มีความสำคัญ แนวคิดทางฟิสิกส์เป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ โดยฟิสิกส์นั้นเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งไม่มีชีวิต ทำการศึกษาองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของสสารกับพลังงาน อาศัยการสังเกตและรวบรวมข้อมูล จนสรุปเป็นกฎและทฤษฎี เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้น องค์ความรู้ทางฟิสิกส์นำไปสู่การพัฒนา ด้านวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมาย (Constant & Woodbridge, 1967; Khim, 1978; Kiatkamonchai & Tukrakai, 2005)

เนื่องด้วยลักษณะเฉพาะของเนื้อหาทางฟิสิกส์ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องซับซ้อน และมีความเป็นนามธรรม จึงนำไปสู่ปัญหาสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งก็คือ นักเรียนมีความเข้าใจแนวคิดที่คลาดเคลื่อน (Alternative Conception) ซึ่งอาจเกิดขึ้นก่อนเรียนหรือในระหว่างการเรียนรู้ นอกจากนี้นักเรียนยังคิดว่าฟิสิกส์เป็นเนื้อหาที่ยากทำให้หมดกำลังใจในการเรียนรู้และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน (Suchiva, 1995) สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้นักเรียนทำข้อสอบ โดยอาศัยวิธีการท่องจำสูตรและตัวอย่างโจทย์ปัญหา ซึ่งเห็นได้จาก

ผลคะแนนสอบในระดับชาติของนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ทำความเข้าใจแนวคิดในระดับที่สูงขึ้น (Halloun & Hestenes, 1985; Thai Physics Association, 2008) สอดคล้องกับข้อสรุปจากการเสวนาทางวิชาการของนักการศึกษาฟิสิกส์ว่า ปัญหาการเรียนการสอนเนื้อหาทางฟิสิกส์ในระดับอุดมศึกษาส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่นักเรียนมีพื้นฐานทางฟิสิกส์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถติดตามและทำความเข้าใจเนื้อหาในระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้นได้ (Thai Physics Association, 2008) ปัญหาสำหรับการเรียนรู้เนื้อหาทางฟิสิกส์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นกับนักเรียนไทยเท่านั้น จากรายงานปัญหาการเรียนรู้ฟิสิกส์ของนักการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่านักเรียนจำนวนมากไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาทางฟิสิกส์ได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีระดับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และกระบวนการใช้ความรู้ทางฟิสิกส์ไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถประยุกต์แนวคิดต่าง ๆ ในการแก้โจทย์ปัญหาทางฟิสิกส์ได้ (Chi, Feltovich & Glaser, 1981; Heller & Reif, 1982; Docktor, 2002)

“ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์” (Doppler Effect) เป็นเนื้อหาหนึ่งของรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฟิสิกส์ ในสาระที่ 2: วิทยาศาสตร์กายภาพ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้มีการนำมาใช้ ในการอธิบายเหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การศึกษาการขยายตัวของเอกภพ การศึกษาการเคลื่อนที่ของกาแล็กซี การศึกษาการเคลื่อนที่ของดาว การค้นหาดาวนอกระบบสุริยะ การศึกษาการเคลื่อนที่ของเม็ดเลือด หรือการหาอัตราเร็วของรถ เป็นต้น (Young & Freedman, 2014) เมื่อพิจารณาถึงผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานหรือ O-NET (Ordinary National Educational Test) ในปี พ.ศ. 2559 ด้านฟิสิกส์ พบว่า เป็นสาขาวิชาที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยทั่วประเทศต่ำที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 25.14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ขั้นต่ำร้อยละ 50 (National Institute of Educational Testing Service, 2017) สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่านักเรียนมีแนวคิดที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเรื่องเสียงและปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง อาทิเช่น นักเรียนเข้าใจว่า ความเข้มเสียงมีความหมายเดียวกับพลังงานเสียง เมื่อมีเสียงจากแหล่งกำเนิดเสียงหลายแหล่งระดับเสียงรวมเท่ากับผลรวมของระดับเสียงย่อย การได้ยินเสียงขึ้นอยู่กับระดับเสียงเพียงอย่างเดียว ความดังและระดับเสียงเป็นสิ่งเดียวกัน ระดับสูงต่ำของเสียงขึ้นอยู่กับความสูงต่ำของแอมพลิจูดของคลื่นเสียง และปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงเป็นปรากฏการณ์ที่รับรู้ได้เฉพาะมนุษย์เท่านั้น (Roth, 1994; Cox & Junkin, 2002; Ketthath, 1998; Arphonpisan, 2005; Dutjathat, 2011) ซึ่งเนื้อหาปรากฏการณ์ดอปเพลอร์นี้ นับได้ว่าเป็นเนื้อหาที่ยากต่อการเรียนรู้ของนักเรียนการจัดการเรียนรู้จะต้องสามารถทำให้นักเรียนสร้างแนวคิดที่ถูกต้องให้ได้ (Sirisarn, 2004)

การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในบริบทของไทยเน้นให้นักเรียนมีทักษะและความเข้าใจแนวคิด โดยครูจะต้องอาศัย วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนและมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้ มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อที่จะให้นักเรียนสร้างแนวคิด สร้างความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น (Sangpradit, 2015; The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2017; Linder & Erickson, 1989; Linder, 1993; Mosabala, 2014) การจัดการเรียนรู้อย่างกล่าวสามารถ

ทำให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกันการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนมองเนื้อหาที่เรียนเป็นเรื่องยาก (KorSai, 2007) จากที่ได้นำเสนอมาข้างต้นแล้วจะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้เรื่องปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ยังไม่ประสบความสำเร็จ นักเรียนยังมีแนวคิดที่คลาดเคลื่อน ซึ่งครูและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้าใจแนวคิดของนักเรียน (Banks, Leach & Moon, 2005) การศึกษาสภาพปัจจุบันที่เกี่ยวกับครูและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู รวมทั้งอุปสรรค และปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงในปัจจุบันจึงมีความสำคัญ เพื่อระบุปัญหาที่เป็นสาเหตุของแนวคิดที่คลาดเคลื่อนของนักเรียน การวิจัยนี้จึงมุ่งทำการศึกษาว่าการจัดการเรียนรู้เรื่องนี้เป็นอย่างไรมีความท้าทาย สภาพปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ หรือไม่ อย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ในแนวคิดนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความท้าทายและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงของครูฟิสิกส์

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาของ Heidegger (Heidegger, 1962) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต (Hermeneutic phenomenology) เน้นการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ในทัศนะของบุคคลผู้ได้รับประสบการณ์นั้น ทำการรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอนรายวิชาฟิสิกส์ ที่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง อย่างน้อย 3 ปี โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – structured interview protocol) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยของ Diekelman & Allen (1989)

1. ผู้ให้ข้อมูล

การได้มาของข้อมูล ได้จากการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนรายวิชาฟิสิกส์ ที่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง จำนวน 9 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งพิจารณาจากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง อย่างน้อย 3 ปี ครูแต่ละคนมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาฟิสิกส์ 4 – 15 ปี มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง 3 - 6 ปี โดยมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาฟิสิกส์ น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน (ร้อยละ 55.56) และมากกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 44.44) จำแนกเป็นครูผู้ช่วย จำนวน 1 คน (ร้อยละ 11.11) ครูระดับปฏิบัติการ (ค.ศ. 1) จำนวน 3 คน (ร้อยละ 33.33) และ ครูชำนาญการ (ค.ศ. 2) จำนวน 4 คน (ร้อยละ 44.44) และ อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน (ร้อยละ 11.11)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – structured interview) ที่ผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Consistency) และความเหมาะสม ของแบบสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา จำนวน 4 คน มี ประเด็นหลักของคำถาม คือ ความรู้ในเนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ และการวัดประเมินผล ซึ่งผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Consistency) และความเหมาะสม ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาฟิสิกส์ ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ทีละคนโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เรื่อง ความท้าทายและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ของครูฟิสิกส์ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยการเดินทางไปพบด้วยตนเอง จำนวน 5 คน และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์จำนวน 4 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์โดยเฉลี่ยคนละ 45 - 60 นาที (ทำการบันทึกเสียง)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลส่วนบุคคลใช้สถิติเชิงบรรยายของข้อมูล ส่วนข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาของครูผู้สอนรายวิชาฟิสิกส์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยาของ Heidegger (1962) และวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการของ Diekelman & Allen (1989) โดยมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) อ่านข้อความที่ได้จากการถอดเทปหรือเนื้อหาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ
- 2) เขียนสรุปข้อความที่แปลความได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคน
- 3) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นคำถามจากการสัมภาษณ์
- 4) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจาก ข้อ 3) แล้วพบว่า ข้อมูลไม่สอดคล้องกัน ให้ศึกษาเพิ่มเติมจากตำราหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 5) เปรียบเทียบความเหมือนความต่างของข้อมูล
- 6) ค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วแยกเป็นประเด็นสำคัญเกิดขึ้น

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอผลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ของครูฟิสิกส์ ที่ได้จากการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในช่วงวันที่ 11 - 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ในเนื้อหา ด้านการออกแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัด และประเมินผล โดยจะนำเสนอผลประเด็นที่พบพร้อมตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ด้านความรู้ในเนื้อหา

ข้อคำถาม “ท่านมีความเข้าใจ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง อย่างไร” ครูฟิสิกส์ทุกคน (ร้อยละ 100) สามารถอธิบายได้ว่า ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง คือ ปรากฏการณ์ที่ผู้ฟังได้ยินเสียงมีความถี่ผิดไปจากความเป็นจริง เนื่องจากผู้ฟังและแหล่งกำเนิดเสียงมีการเคลื่อนที่สัมพัทธ์กัน นอกจากนี้ ครูฟิสิกส์สามารถอธิบายถึงความดังของเสียงกับความถี่ของเสียงได้ สามารถบอกถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความถี่ของเสียงที่ผิดไปจากความเป็นจริงของปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงได้ ดังตัวอย่างคำตอบจากการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผู้ฟังได้ยินเสียงที่มีความถี่ผิดไปจากความเป็นจริง เน้นว่าความถี่ของเสียงผิดไปจากความเป็นจริง ไม่ใช่ความดังของเสียงผิดไปจากความเป็นจริง” (ครู 1)

“การได้ยินเสียงมีความถี่ผิดไปจากความเป็นจริง เพราะมีการเคลื่อนที่สัมพัทธ์กัน อาจจะผู้ฟังเคลื่อนที่เข้าหาแหล่งกำเนิดเสียง หรือเคลื่อนที่ออกจากแหล่งกำเนิดเสียง หรือแหล่งกำเนิดเสียงเคลื่อนที่เข้าหาผู้ฟัง หรือเคลื่อนที่ออกจากผู้ฟัง ก็ได้” (ครู 5)

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถามว่า “ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงมีการนำมาประยุกต์ใช้ได้บ้างหรือไม่ อย่างไร” พบว่า ครูฟิสิกส์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.67) ไม่ทราบถึงการนำปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงมาประยุกต์ใช้ โดยส่วนใหญ่จากยกตัวอย่างถึงเหตุการณ์ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงที่พบในชีวิตประจำวันแทน โดยไม่ทราบว่านำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ดังตัวอย่างคำตอบต่อไปนี้

“รถไฟวิ่งเข้าหาชานชาลาที่มีคนยืนอยู่ ก็เป็นปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ได้” (ครู 3)

“รถพยาบาลฉุกเฉินเคลื่อนที่เข้าหาผู้สังเกต ซึ่งบนถนนเราอาจจะเคยพบกับเหตุการณ์ในลักษณะแบบนี้ มาแล้ว” (ครู 4)

แต่ยังมีครูฟิสิกส์บางส่วนสามารถบอกการนำไปใช้ประโยชน์ในการตรวจจับความเร็วได้ ดังตัวอย่างคำตอบต่อไปนี้

“สามารถใช้ตรวจจับความเร็วของรถยนต์ได้” (ครู 8)

“ช่วยหาความเร็วในการเคลื่อนที่ของเม็ดเลือดแดง” (ครู 3)

เมื่อถามครูฟิสิกส์ว่า “ท่านเห็นด้วยกับขอบเขตเนื้อหา ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ หรือไม่ อย่างไร” ครูฟิสิกส์ที่เห็นด้วย คิดเป็น ร้อยละ 55.56 ครูฟิสิกส์ที่ไม่เห็นด้วย คิดเป็น ร้อยละ 22.22 และครูฟิสิกส์ที่ไม่เคยศึกษาถึงขอบเขตเนื้อหาปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ตามที่หลักสูตรกำหนด คิดเป็น ร้อยละ 22.22 ทั้งนี้เนื่องจากทางโรงเรียนได้ใช้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมาเอง โดยครูฟิสิกส์ที่เห็นด้วยมีความคิดเห็นว่า เนื้อหาที่ให้เรียนนั้นมีความพอดีแล้ว ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และเป็นเรื่องสำคัญที่นักเรียนควรจะได้เรียนรู้ ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“เนื้อหาในหนังสือก็ดี ไม่มากเกินไป ส่วนใหญ่ไปเน้นการทำโจทย์ที่ยากเกินไป ทำให้นักเรียนตามไม่ทัน และอาจจะไม่ชอบเรียนวิชาฟิสิกส์” (ครู 2)

“เนื้อหาพอดีแล้ว เน้นให้นักเรียนอธิบายปรากฏการณ์ให้ได้ จากนั้นเสริมด้วยการคำนวณ แต่ถ้านักเรียนยังอธิบายไม่ได้ก็จะไม่เน้นการคำนวณ” (ครู 7)

ส่วนครูพิสิทธ์ที่ไม่เห็นด้วย จะมีความคิดเห็นว่า เนื้อหาที่ให้เรียนนั้นยังขาดการลงลึกในรายละเอียด อีกทั้งแบบฝึกหัดที่ให้ทำ มีความแตกต่างกันมากเกินไป บางข้อง่ายมาก และบางข้อยากมาก ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“เนื้อหาที่ง่าย แต่แบบฝึกหัดยาก ของที่โรงเรียนจึงสั่งซื้อหนังสือจาก สำนักพิมพ์อื่น ๆ” (ครู 6)

“เนื้อหาที่เขียนมาอ่านยาก แบบฝึกหัดไม่มีเฉลยละเอียดมาให้ จะต้องไปหาจากที่อื่นเพิ่มเติม” (ครู 9)

2. ด้านการออกแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้

เมื่อถามครูพิสิทธ์ว่า “ท่านได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง หรือไม่ อย่างไร” พบว่า ครูพิสิทธ์ทุกท่าน ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนรู้ โดยจะเน้นการบรรยาย อภิปราย ถาม – ตอบ เพื่อให้นักเรียนได้ช่วยกันคิด แต่อาจจะไม่ได้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์หรือแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด โดยเฉพาะส่วนที่เป็นการทดลอง เนื่องจากทางโรงเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งหมด ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“สอน (เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง) ไม่ค่อยทัน เพราะเป็นเรื่องที่อยู่หลัง (ส่วนท้ายของ ภาควิชา) และทางโรงเรียนมีกิจกรรมมาก” (ครู 5)

“ทำแผนการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง แต่อาจจะไม่ได้ปฏิบัติตามทั้งหมด หรือเหมือนกันทุก ๆ ห้องเรียน เพราะบางครั้งโรงเรียนมีวันหยุด มีกิจกรรมแทรกเข้ามา” (ครู 8)

ในส่วนของการคิดเห็นครูพิสิทธ์ที่มีต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง พบว่า ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ไม่ใช่เรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ถ้าหากมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพื้นฐานมาก่อน โดยอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงก่อน จากนั้นจึงใช้การคำนวณเพื่อพิสูจน์ โดยไม่มีการทดลองหรือเก็บข้อมูล แต่มีความคิดเห็นว่า ที่นักเรียนไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง เป็นเพราะไม่สามารถจินตนาการถึงสภาพความเป็นจริง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงได้ จะต้องใช้การคำนวณทางคณิตศาสตร์เพื่อยืนยันข้อมูล ถึงความถี่ของเสียงที่มีการได้ยินผิดไปจากความเป็นจริง ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“ถ้าสอนจากพื้นฐานไป ไม่ข้ามเนื้อหา นักเรียนก็เกิดความเข้าใจ ไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่ยาก การสอน ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงจะต้องเริ่มสอนจากความดัง ความถี่ โดยจะต้องให้นักเรียนสามารถจำแนกข้อแตกต่างระหว่างความดังกับความถี่ให้ได้ จากนั้นจึงค่อยต่อยอดไป เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง” (ครู 3)

“อธิบายถึงปรากฏการณ์ให้นักเรียนเข้าใจก่อน ด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่สามารถพบเจอในชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อรถไฟเปิดหวูดขณะกำลังเคลื่อนที่เข้าขบวนที่เรายืนอยู่ เราจะพบว่าเสียงนั้นมีความดังอย่างไร มีความถี่อย่างไร จากนั้นเสริมด้วยการคำนวณ หาค่าความถี่ที่ผิดไปจากความเป็นจริง เพื่อยืนยันคำตอบด้วยตัวเลขถึงค่าความถี่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์ที่จะทำให้นักเรียนสามารถเห็นภาพหรือจินตนาการถึงความแตกต่างของความถี่ได้ชัดเจน” (ครู 6)

3. ด้านสื่อการเรียนรู้

เมื่อถามครูพิสิทธ์ว่า “ท่านได้ใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงหรือไม่ อย่างไร” พบว่า ที่ครูพิสิทธ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.89) ใช้สื่อการเรียนรู้ที่เป็นเอกสารประกอบการสอน ใบความรู้ ใบงาน Power point และภาพเคลื่อนไหว ครูพิสิทธ์ใช้การสืบค้นข้อมูล จาก Google Youtube และ Facebook ซึ่ง ใบความรู้ ใบงาน และ Power point จะประกอบด้วย การอธิบายถึงปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง มีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนได้เรียนรู้ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผล โดยมีการเสริมความรู้ ความเข้าใจ ของนักเรียน ด้วยการใช้ภาพเคลื่อนไหว จำลองลักษณะของคลื่นเสียง เมื่อแหล่งกำเนิดมีการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากผู้สังเกต ทั้งนี้ นักเรียนจะได้สังเกตลักษณะของคลื่นเสียง ที่มีความถี่เพิ่มขึ้นหรือลดลงจากภาพเคลื่อนไหว จากนั้นให้นักเรียนคำนวณหาค่าความถี่ที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ด้วยสูตรคำนวณ โดยมีครูพิสิทธ์บางส่วนประสบปัญหาในการใช้สื่อการเรียนรู้ ประเภทภาพเคลื่อนไหว เนื่องจากทางโรงเรียนไม่พร้อมให้ใช้งานอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“อุปกรณ์ทดลองที่มีใช้งานไม่ได้ แต่มีเก็บไว้อยู่ ไม่เคยเอาออกมาทำความสะอาด น่าจะมีจำนวนไม่พอด้วย จะต้องสั่งซื้อใหม่” (ครู 7)

“ส่วนใหญ่ก็จะสืบค้นข้อมูล (สื่อการเรียนรู้ที่ใช้) จาก Google Youtube และ Facebook แต่บางที่มันก็ใช้งานไม่ได้ สัญญาณไม่ดี” (ครู 9)

แต่อย่างไรก็ตามการใช้สื่อการเรียนรู้นั้น สามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจ และมีความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหา เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ได้มากขึ้น ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“ภาพเคลื่อนไหว สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่มากขึ้น แต่ลักษณะของสื่อเป็น 2 มิติ ทำให้นักเรียนบางส่วนไม่สามารถเชื่อมโยงสถานการณ์จริงหรือจินตนาการตามได้” (ครู 3)

“ถ้ามีสื่อการเรียนรู้ที่ดี นักเรียนจะได้จินตนาการภาพในง่ายขึ้น สื่อที่มีอยู่มันก็จะซ้ำ ๆ ส่วนใหญ่เป็นภาพเคลื่อนไหว และคลิปวิดีโอ” (ครู 4)

“อยากให้มียูทูปที่ราคาไม่แพง และมีจำนวนเพียงพอ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ได้มากขึ้น หรืออย่างน้อยก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้” (ครู 8)

4. ด้านการวัด และประเมินผล

เมื่อถามครูพิสิทธ์ว่า “ท่านได้ดำเนินการวัดผลและประเมินผลของนักเรียน อย่างไร” พบว่า ครูพิสิทธ์ จะทำการวัด และประเมินผลของนักเรียน โดยการให้นักเรียนตอบคำถามท้ายคาบเรียน การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาค ในรูปแบบของข้อสอบปรนัย ที่เน้นการคำนวณเป็นส่วนใหญ่ โดยจะมีการนำผลการวัด และประเมินผล ไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในภาคเรียนถัดไป ซึ่งปัญหาที่พบมากในการวัด และประเมินผล คือ นักเรียนบางส่วนไม่สามารถทำข้อสอบได้ ทั้งนี้ครูพิสิทธ์จะให้ผู้เรียนทำการสอบแก้ตัวต่อไป ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“ประเมินโดยการสอบกลางภาค ปลายภาค เนื่องจากตอบเพลอร์ของเสียงเป็นเนื้อหาที่สั้น จึงประเมินหลังจากสอนจบทั้งหมดแล้ว” (ครู 1)

“ประเมินแต่ไม่ได้นำผลการปรับใช้ทันที การปรับใช้จะต้องรอเทอมหรือปีการศึกษาถัดไป เพราะปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียงสอนในคาบเรียนได้อย่างมาก 2 ครั้ง เท่านั้น” (ครู 4)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย ความท้าทายและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียง ของครูฟิสิกส์ ตามขั้นตอนที่ได้นำเสนอ สามารถนำไปสู่การอภิปรายได้ ดังนี้

1. ด้านความรู้ในเนื้อหา

ครูฟิสิกส์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียง เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ครูฟิสิกส์ยังไม่สามารถบอกถึงการนำปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียงมาประยุกต์ใช้ ส่งผลให้นักเรียนไม่ได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงไม่สามารถเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีกับการประยุกต์ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ ไม่เกิดความจำในระยะยาว ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (Sukhonket & Thamsri, 2014)

ในด้านของปริมาณของเนื้อหาของรายวิชาฟิสิกส์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ครูฟิสิกส์ที่เห็นด้วยกับปริมาณของเนื้อหาของรายวิชาฟิสิกส์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) คิดเป็น ร้อยละ 55.56 ครูฟิสิกส์ที่ไม่เห็นด้วยกับปริมาณของเนื้อหาของรายวิชาฟิสิกส์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) คิดเป็น ร้อยละ 22.22 และครูฟิสิกส์ที่ไม่เคยศึกษาถึงขอบเขตเนื้อหาปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียง ตามที่หลักสูตรกำหนด คิดเป็น ร้อยละ 22.22 ทั้งนี้เนื่องจากทางโรงเรียนได้ใช้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมาเอง โดยครูฟิสิกส์ที่เห็นด้วยมีความคิดเห็นว่า เนื้อหาที่ให้เรียนนั้นมีความพอดีแล้ว ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และเป็นเรื่องสำคัญที่นักเรียนควรจะได้เรียนรู้ แต่การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ส่วนครูในกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย มองว่า เนื่องจากเนื้อหาตามกฎเกณฑ์ของหลักสูตรมีมากเกินไป ซึ่งปริมาณเนื้อหาที่มากเกินไป จะส่งผลให้ครูจะมีเวลาไม่เพียงพอในการอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ รวมทั้งยังขาดสื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์การทดลอง ที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา (Sirisarn, 2004)

2. ด้านการออกแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียงของครูฟิสิกส์ส่วนใหญ่ ครูจะเป็นผู้บรรยายหน้าชั้นเรียน โดยเริ่ม พูด บอกเล่า หรือ อธิบายถึงความดัง ความถี่ จากนั้นจึงอธิบาย ค่อยต่อยอดไปในแนวคิด เรื่อง ปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจต่อการเรียน และไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับ ปรากฏการณ์ธรรมชาติรอบ ๆ ได้ ประกอบกับปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียง เป็นลักษณะนามธรรม นักเรียนจึงไม่สามารถจินตนาการถึงสภาพความเป็นจริงปรากฏการณ์ตอบเพลอร์ของเสียงได้ สอดคล้องกับ

Kiatkamonchai & Tukrakai (2005) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่นักเรียน ขาดการปฏิบัติขาดการลงมือกระทำจะทำให้ให้นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ไม่สามารถมองเห็นภาพรวมของเนื้อหา และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับปรากฏการณ์ธรรมชาติรอบๆ ตัว

นอกจากนี้ ครูพิสิทธ์ทุกคน ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ในการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Chaowakiratipong (2017) ที่กล่าวว่า การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นงานสำคัญของครูที่แสดงถึงการทำงานอย่างมีระบบ ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ครูได้เตรียมความพร้อมในการจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ล่วงหน้าโดยการเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสม โดยได้พิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของวิชาที่สอน

3. ด้านสื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ที่ครูพิสิทธ์ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการสืบค้นจาก Google Youtube และ Facebook ซึ่งมีครูพิสิทธ์บางส่วนประสบปัญหาในการสืบค้นสื่อการเรียนรู้ เนื่องจากทางโรงเรียนไม่พร้อมให้ใช้งานอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ อีกทั้งสื่อการเรียนรู้ที่สืบค้นได้นั้นเป็นภาพเคลื่อนไหว จำลองลักษณะของคลื่นเสียงเมื่อแหล่งกำเนิดมีการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากผู้สังเกต เป็นลักษณะภาพ 2 มิติ ขาดความเป็นรูปธรรมที่จะทำให้นักเรียนสามารถจินตนาการถึงลักษณะของปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงได้ (Somsak, 2001; Comsingnong, 2007; Tadang. et al., 2014)

4. ด้านการวัด และประเมินผล

ครูพิสิทธ์จะทำการวัด และประเมินผลของนักเรียน ในรูปแบบของข้อสอบปรนัย ที่เน้นการคำนวณเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวทางการวัด และประเมินผล ในปัจจุบัน ที่จะต้องให้ความสำคัญกับนักเรียนด้านการคิดและด้านการลงมือปฏิบัติ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายของการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนที่ครอบคลุม กระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การนำความรู้ไปใช้ การใช้เทคโนโลยี รวมทั้งคุณลักษณะของนักเรียนด้านจิตวิทยาศาสตร์ และโอกาสของการเรียนรู้ (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ของครูพิสิทธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้ พบว่า ครูพิสิทธ์บางส่วนประสบปัญหาการใช้สื่อการเรียนรู้ อาทิเช่น โรงเรียนไม่พร้อมให้ใช้งานอินเทอร์เน็ต โรงเรียนมีจำนวนอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพิสิทธ์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ครูพิสิทธ์จึงต้องเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้พร้อมก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่หลากหลายที่ไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับอินเทอร์เน็ตแต่เพียงอย่างเดียว โดยอาจสร้างหรือออกแบบอุปกรณ์ เครื่องมือ หรือชุดการทดลองวิทยาศาสตร์ที่สามารถทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ในชั้นเรียนได้

2. จากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง พบว่า ครูฟิสิกส์ส่วนใหญ่ จะเน้นการบรรยาย ส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจต่อการเรียน และไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับปรากฏการณ์ธรรมชาติรอบ ๆ ได้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้รายวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง จึงควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ และมองเห็นถึงปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียงได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. จากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ของครูฟิสิกส์ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูฟิสิกส์ส่วนใหญ่ จะเน้นการบรรยาย ส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจต่อการเรียน และไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับปรากฏการณ์ธรรมชาติรอบ ๆ ได้ จึงควรมีการศึกษาต่อถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับปรากฏการณ์ธรรมชาติรอบ ๆ ได้
2. จากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ของครูฟิสิกส์ด้านสื่อการเรียนรู้ พบว่า ครูฟิสิกส์บางส่วนประสบปัญหาการใช้สื่อการเรียนรู้ โรงเรียนมีจำนวนอุปกรณ์ไม่เพียงพอ จึงควรมีการศึกษาต่อถึงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดอปเพลอร์ของเสียง ที่ครูฟิสิกส์สามารถพัฒนา และนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

References

- Arphonpisan, P. (2005). *The Development of an Experimental Set in Motion on Magnetic Field for the Forth Key Stage Students in Changwat Nakhonpathom*. Thesis Master of Education. Srinakharinwirot University.
- Banks, F., Leach, J. & Moon, B. (2005). New Understandings of Teachers' Pedagogic Knowledge. *The Curriculum Journal*, 16(3), 331-340.
- Chaowakiratipong, N. (2017). Writing a Learning Management Plan for Teaching and Learning in Science. *Veridian E-Journal of Silpakorn University*, 10 (1), 11-127.
- Chi, M.T.H. Feltovich, P.J. & Glasner, R. (1981). Categorization and Representation of Physics Problem by Expert and Novices. *Cognitive Science*, 5(2), 121-152.
- Comsingnong, T. (2007). *Development of the Computer Game "Save Energy: Save the Earth" for the Upper Primary Level (Grade 4-6) Students*. Thesis Master of Education. Mahidol University.
- Constant, F. Woodbridge. (1967). *Fundamental Principles of Physics*. Massachusetts: Addison Wesley Publishing Company.

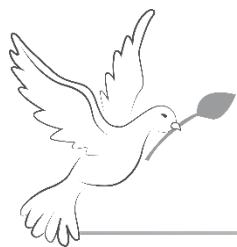
- Cox, A.J & Junkin, W.F. (2002). Enhanced Student Learning in the Introductory Physics Laboratory. *Journal of Physics Education*, 37(1), 1-8.
- Diekelmann N. & Allen D. (1989). *A Hermeneutic Analysis of the NLN's Criteria for the Appraisal of the Baccalaureate Programs*. New York: National League for Nursing.
- Docktor, J.L. (2002). *Physics Problem Solving*. Minnesota: University of Minnesota.
- Dutjathat, T. (2011). *Developing Experimental Set on Torque and Moment of Inertia for Improving Learning Achievement in Physics*. Thesis Master of Science. Ubonratchathani University.
- Halloun & Hestenes. (1985). Common Sense Concepts About Motion. *American Journal of Physics*, 53(11), 1056-1065.
- Heidegger M. (1962). *Being and Time* (MacQuarrie J. & Robinson E. Trans). New York: Harper & Row. Retrieved December 25, 2019, from http://www.newonetrans.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF/SummaryONETM6_2559.pdf.
- Heller, P. & Reif, F. (1982). Prescribing Effective Human Problem-solving Processes: Problem Descriptions in Physics. *Cognition and Instruction*, 1(2), 177-216.
- Ketthathat, L. (1998). Concepts of Science and Technology Directions and Policies of Thailand. *Academic Journal of Department of Academic Affairs*, 1(5), 2-15.
- Khim, K.C. (1978). *Integration of Secondary Level Physics and Technology Education*. Physics Curriculum Development in Asia 1978. Report of Regional Seminar Penang Malaysia.
- Kiatkamonchai, S. & Tukrakai, P. (2005). *Physics Demonstration for Teaching General Physics 1*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kornsai, R. (2007). *Development of the Computer – Assisted Instruction in Physics 1 Concerning Force Mass and Law of Motion for the Fourth Year Secondary Level*. Thesis Master of Education. Sakonnakorn Rajabhat University.
- Linder, C. & Erickson, G. (1989). A Study of Tertiary Physics Students' Conceptualization of Sound. *International Journal of Science Education*, 11(5), 491-501.
- Linder, C.J. (1993). University Physics Students' Conceptualizations of Factors Affecting the Speed of Sound Propagation. *International Journal of Science Education*, 15(6), 655-662.
- Mosabala, M.S. (2014). The Teaching of Doppler Effect at Grade 12- Teacher's Content Knowledge. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 14(5), 207-213.

- National Institute of Educational Testing Service. (2017). *Summary Table of the Basic National Educational Test (O-NET) Matthayom Suksa 6, Academic Year 2016*. Retrieved October, 10 2017, from np.
- Roth, W.M. (1994). Experimenting in a Constructivist High School Physics Laboratory. *Journal of Research in Science Teaching*, 31(2), 197-223.
- Sangpradit, T. (2015). Student Alternative Conceptions in Physics. *Journal of Education Naresuan University*, 17(4), 202-209.
- Sirisarn, B. (2004). *A Production of VCD Instructional Media on Doppler Effect in Physics for Matthayom Suksa V Students*. An Independent Study Report. Khon Kaen University.
- Somsak, A. (2001). *User of Educational Innovations for Science Subjects in Chiang Mai Secondary Schools*. Thesis Master of Education. Chiang Mai University.
- Sripa, K. (2011). *Near-Death Experience of Terminally Ill Patients: A Phenomenological Study*. Ph.D. Dissertation. Srinakharinwirot University.
- Sukhonkhet, T. & Thamsri, W. (2014). The Application of Science Knowledge in the Daily Life Using Knowledge Inquiry Activity. *SDU Research Journal Sciences and Technology*, 10 (2), 181-196.
- Susheva, S. (1995). *Development of Diagnostic Method for Detecting Mathematical Misconception*. Ph.D. Dissertation. Chulalongkorn University.
- Tadang, N. et al. (2014). *Instructional Media in Basic Education*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Thai Physics Association. (2008). *Time Changed ... Your Physics Score Changed ... Who Did this? (Physics learning results of the first year university level during changing the entrance examination system)*. Thai Journal of Physics, 25(3), 19-24.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2012). *Evaluation of Scientific Evaluation*. Bangkok: Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2017). *Teacher's Manual Method for Additional Subjects in Physics Grade 5 Volume 3*. The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.
- Young, H.D. & Freedman, R.A. (2014). *University Physics with Modern Physics 14th Edition*. The United States of America. Pearson Education, Inc.

สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของ
นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Situations of Innovative Learning Method for Nursing Students in Nursing College
under the Praboromarajchanok Institute in the Northeast of Thailand

¹จรรยาศรี มีหนองหว้า, กชพงศ์ สารการ และไพวัลย์ โคตรตะ

¹Jaroonsree Meenongwah, Kotchapong Sarakarn and Paiwan Kotta

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Coessponding Author Email: jaroonsree.mg57@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยแบบผสมผสานครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของผู้วิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยนำเสนอวัตถุประสงค์ข้อแรก คือ ศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มอย่างง่ายเป็นอาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาล 6 แห่ง 169 คน ใช้แบบสอบถามการรับรู้คุณลักษณะของอาจารย์ในการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ และแบบทดสอบความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมของอาจารย์ ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเลือกแบบเจาะจงเป็นรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการแต่ละวิทยาลัย 6 คนและอาจารย์ 12 คน ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์มีการรับรู้คุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพระดับมากที่สุด และมีความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมระดับปานกลาง ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า จุดแข็ง คืออาจารย์เชื่อว่าการทำนวัตกรรมเป็นวงจรคุณภาพ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้เรียน และคำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพ จุดอ่อน คืออาจารย์ไม่มั่นใจที่จะริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มั่นใจว่านวัตกรรมจะสร้างมูลค่าได้ และสร้างเครือข่ายทำงานน้อย โอกาส

* Received March 19, 2020; Revised May 30, 2020; Accepted June 9, 2020

คือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อการบริหารจัดการ และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อุปสรรค คือการถูกจำกัดอัตราค่าจ้างอาจารย์ และข้อจำกัดระเบียบการเงินของราชการ ซึ่งมีแนวทางพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาโดยพัฒนาศักยภาพอาจารย์ด้านการสอนการคิดเชิงนวัตกรรม และพัฒนาปัจจัยเสริม ได้แก่ การบริหารจัดการองค์กร การบริหารหลักสูตร และการจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

คำสำคัญ: การคิดเชิงนวัตกรรม; การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรม; อาจารย์
พยาบาล

Abstract

This mixed methods research was to be a part of dissertation project titled Strategies of Instructors' Potential Development in Innovative Learning Method for Nursing Students at Boromarajonani College of Nursing Sunpasithiprasong. The purposes of this study aimed to study the situations of innovative learning method for nursing students. A study was conducted at 6 nursing colleges, under the Praboromarajchanok Institute, located in the northeast of Thailand. One hundred sixty-nine nursing faculties who were recruited via simple random sampling completed a survey containing the characteristics of health innovator as perceived by instructors questionnaire and the instructors' knowledge of innovative thinking questionnaire. A purposive sampling was used to access 6 academic deputy directors and 12 nursing faculties to complete the open-ended questions related to strengths, weaknesses, opportunities and threats of innovative learning. Quantitative data was analyzed via descriptive statistics and qualitative data was analyzed by utilizing content analysis.

The results of research were showed that nursing instructors rated their perceived of health innovator characteristics at the highest level and knowledge of innovative thinking at medium level. The qualitative analysis indicated that the effective process of innovation, the importance of innovative learning and learners, and the beliefs about the standard and effectiveness of innovative learning were the strengths of innovative learning methods. On the other hand, the participants revealed that lack of self-confidence to create an innovation, uncertain business value of innovation, and inadequate collaboration were weaknesses on innovative teaching. Moreover, participants viewed that technological advancement, and learning exchange forum were opportunities impacted innovative learning skills for nursing students. On the other hand, threats involved innovative learning strategies were a limited number of faculty

and restrictions on government financial regulations. This study recommends that developing innovative teaching skills for instructors and promoting relevant factors consisting of organization management, curriculum management and learning support management would help to improve innovative learning.

Keywords: Innovative thinking; Innovative Learning Method; Nursing Faculty

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและเทคโนโลยีของโลกในปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ยุคการเปลี่ยนแปลง ดังคำประกาศ “ประเทศไทย 4.0” หรือ “ไทยแลนด์ 4.0” ที่เป็น Value-based Economy นั้น ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ดังนั้นจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยเครื่องมือพัฒนาคนคือการศึกษา ซึ่งระบบการศึกษาจึงต้องปรับตัวเข้าสู่ “ระบบการศึกษา 4.0” (Education 4.0) ซึ่งเป็นการศึกษาสู่อนาคต ที่เน้นการผลิตคนไปสร้างสรรค์นวัตกรรม (Pathrawart, 2012) ซึ่งให้เห็นทักษะสำคัญที่ผู้จ้างงานยุคเศรษฐกิจ 4.0 ต้องการ ที่ได้จากรายงานเวทีเศรษฐกิจโลก หรือ World Economic Forum มี 10 ทักษะ ที่ตลาดแรงงานโลกต้องการในปี ค.ศ. 2020 ได้แก่ 1) ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน 2) การคิดวิเคราะห์ 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การจัดการบุคคล 5) การทำงานร่วมกัน 6) ความฉลาดทางอารมณ์ 7) รู้จักประเมินและการตัดสินใจ 8) มีใจรักบริการ 9) การเจรจาต่อรอง และ 10) ความยืดหยุ่นทางความคิด แม้ว่าวิชาชีพพยาบาลมีโอกาที่จะตกงานน้อย เพราะเป็นแรงงานที่มีระดับความต้องการสูงในตลาดแรงงานก็ตาม แต่เป็นวิชาชีพที่ต้องก้าวให้ทันความเป็น “ไทยแลนด์ 4.0” เช่นกัน ทั้งนี้ พยาบาลเองยังต้องการค้นหาแนวทางใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิมในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการ เพื่อบรรลุผลลัพธ์คุณภาพภายใต้กรอบค่าใช้จ่ายในการจัดบริการสุขภาพเท่าที่จำเป็น

ยุทธศาสตร์การบริการพยาบาลระดับประเทศ พ.ศ.2560-2564 มีเป้าหมายสำคัญให้องค์กรพยาบาลและเครือข่ายพัฒนาการพยาบาล ดำเนินการภายใต้กลยุทธ์การพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพในการจัดการระบบบริการพยาบาลที่เป็นเลิศในสถานบริการสุขภาพระดับทุติยภูมิ/ตติยภูมิ และศูนย์เชี่ยวชาญระดับสูง โดยมียุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล เพื่อยกระดับคุณภาพให้สอดคล้องกับความท้าทายระบบบริการพยาบาลในยุคไทยแลนด์ 4.0 (Nursing Division, 2018) ทั้งนี้ การสร้างนวัตกรรมเพื่อการดูแลทั้งปฏิบัติทางคลินิกและในชุมชนจะช่วยตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นการเพิ่มผลผลิตหรือบริการทางสุขภาพ ทำให้เกิดรูปแบบการใช้งานที่ดีกว่าเดิมและความหลากหลายมากขึ้น เพิ่มขีดความสามารถและความได้เปรียบทางการแข่งขันระหว่างองค์กรทางสุขภาพ และยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในระบบสุขภาพและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาระบบสุขภาพที่เข้มแข็งและมีความคุ้มค่าคุ้มทุน

จากการศึกษา Haruthai (2014) พบว่าไม่มีรายงานข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการพยาบาลที่ผลิตและ/หรือพัฒนาในระดับสถาบัน/โรงพยาบาลและชุมชน ที่มีการนำไปใช้แก้ไขและส่งเสริมสุขภาพของชุมชนและของประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่พยาบาลจำเป็นต้องใช้เวลาส่วนใหญ่กับการดูแลผู้ใช้บริการอย่างใกล้ชิด และใช้ความสามารถในการคิดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพ และปฏิบัติงานประจำ ทำให้ขาดการพัฒนาการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยในความเป็นจริงแล้ววิชาชีพพยาบาลเน้นการใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์มาก แต่พบว่าการคิดเชิงสร้างสรรค์ และคิดในเชิงการสร้างนวัตกรรมยังไม่มีที่ชัดเจน ซึ่งสถาบันการศึกษาพยาบาลมีบทบาทสำคัญในการเตรียมบัณฑิตพยาบาลให้เป็นนักคิดเชิงนวัตกรรมทางสุขภาพ หรือนวัตกรรมทางสุขภาพ (Health innovator) ผ่านการเรียนการสอนหลากหลายวิธี ทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร โดยสถาบันพระบรมราชชนก ดูแลวิทยาลัยพยาบาล จำนวน 30 แห่ง กำหนดวิสัยทัศน์ว่า เป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพชั้นนำของอาเซียน สร้างกำลังคนด้านสุขภาพเพื่อชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ข้อหนึ่ง คือ การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสุขภาพ เพื่อพัฒนาสุขภาพของชุมชนและสังคมอาเซียน (Praboromarajchanok Institute, 2019)

คุณลักษณะสำคัญของอาจารย์มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งอาจารย์ต้องมีความคิดสร้างสรรค์โดยต้องเป็นนวัตกรรมก่อน การศึกษาของ Sutthawart & Chuntuk (2016) พบว่าอาจารย์ด้านการศึกษามีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรม ได้แก่ ชอบทำงานที่เสี่ยง มักจะทำสิ่งต่าง ๆ เป็นคนแรก มีความรู้เป็นนักประดิษฐ์หรือมีความรอบรู้เทคโนโลยี หลงใหลในการสร้างนวัตกรรม มีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่าย มีความสามารถในการเข้าใจและประยุกต์ความรู้เชิงเทคนิคที่ซับซ้อนสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนระหว่างการพัฒนาวัตกรรม โดยมีคุณลักษณะของบุคคลด้านการทำนวัตกรรม 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการเป็นนวัตกรรม ด้านพฤติกรรมในการเป็นนวัตกรรม และด้านทัศนคติที่นำไปสู่การเป็นนวัตกรรม

การศึกษาของ Ayob, Hussain & Majid (2013) พบเพิ่มเติมว่า อาจารย์ต้องยอมรับคุณค่าทางสังคมที่หลากหลายและพัฒนาวัฒนธรรมของผู้เรียนไปด้วย มีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจปัญหา ส่งเสริมผู้เรียนโดยการรับฟังมุมมองของผู้เรียน มีเทคนิคหรือวิธีการสอนแบบสร้างสรรค์ผสมผสานความรู้กับวิธีการสอน และใช้ศิลปะการสอนที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร

สำหรับการเรียนการสอนทางการพยาบาลเพื่อให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์นั้น มีองค์ประกอบ 4 ประการคือ มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีอิสระในการเรียนรู้ มีความมั่นใจในการเรียนรู้ และเรียนเป็นกลุ่มย่อย (Chan, 2013) ซึ่งสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมีแผน แนวทาง หรือกลยุทธ์ที่ช่วยผลักดันให้อาจารย์มีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 4 ในแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี พ.ศ. 2563-2567 ของสถาบันพระบรมราชชนก คือ เร่งรัดการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการและนวัตกรรมที่มีคุณภาพในระดับชาติหรืออาเซียนมีตัวชี้วัด คือ จำนวนนวัตกรรมของอาจารย์ที่ได้รับรางวัลระดับชาติหรืออาเซียน (Praboromarajchanok Institute, 2019) ที่อาจารย์

เองต้องมีงานนวัตกรรม และควรเป็นนวัตกรรม รวมทั้งจัดวิธีการเรียนรู้ให้นักศึกษามีความคิดเชิงนวัตกรรม ช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมในการทำงานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสุขภาพที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาลที่สนใจการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา โดยตอบคำถามการวิจัยข้อแรก คือการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ที่ใช้วิธีเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ระยะเวลาศึกษา พ.ศ. 2560-2561

1. **ข้อมูลเชิงปริมาณ** กลุ่มตัวอย่าง 169 คน เลือกโดยสุ่มอย่างง่ายเป็นอาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลที่สอนหรือเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาวิจัยและนวัตกรรม หรืออาจารย์ที่มีประสบการณ์การทำนวัตกรรมทางสุขภาพจากวิทยาลัยพยาบาล 6 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทรวิทยารักษ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์

2. **ข้อมูลเชิงคุณภาพ** ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง ที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนด ภายใต้หลักการสำคัญ คือ ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารระดับรองผู้อำนวยการด้านวิชาการ หรือด้านยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาล 6 แห่ง ๆ ละ 1 คน จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 2 อาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาล 6 แห่ง ๆ ละ 2 คน จำนวน 12 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานที่ทำงาน ภาควิชา/กลุ่มวิชาที่ปฏิบัติงาน ประสบการณ์การทำนวัตกรรมพร้อมชื่อผลงาน ประวัติการได้รับรางวัลพร้อมชื่อผลงาน

2) แบบสอบถามการรับรู้คุณลักษณะของอาจารย์ในการเป็นนวัตกรด้านสุขภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 30 ข้อ เป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ

3) แบบทดสอบความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับอาจารย์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นมี 10 ข้อ มี 4 ตัวเลือก แปลความหมายคะแนนเฉลี่ยเป็น 3 ระดับ คือ น้อย (0-3 คะแนน) ปานกลาง (4-6 คะแนน) มาก (7 คะแนนขึ้นไป)

4) แนวคำถามเริ่มต้นสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม เพื่อ SWOT Analysis สำหรับอาจารย์ที่เป็นผู้สอนหรือเป็นที่ปรึกษาวิจัยหรือนวัตกรรมของนักศึกษา เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา และความเกี่ยวข้องกับการวางแผนการออกแบบการเรียนรู้ของวิทยาลัย โดยเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ตัวผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัยต้องมีความไวต่อทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) โดยผู้วิจัยได้เตรียมตัวในส่วนของการรู้และทักษะ ซึ่งผู้วิจัยมีประสบการณ์การเรียนรู้และการทำวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการทำวิจัยเชิงคุณภาพมาก่อน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ใช้เทคนิคดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) โดยค่า CVI ไม่น้อยกว่า 0.80 (Polit & Beck, 2008) แบบสอบถามชุดนี้ ค่า CVI = 0.96 ทดลองใช้จากกลุ่มอาจารย์พยาบาล ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.95 และ 0.94 ส่วนแบบทดสอบความรู้ได้ทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้ KR 20 ได้ 0.63 และ .61 ส่วนแนวคำถามสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ได้ทดลองใช้กับผู้ที่มีคุณลักษณะตรงตามเกณฑ์ผู้ให้ข้อมูลทดลองอ่านและสอบถามความเข้าใจคำถาม 3 คน มีการแก้ไขรับข้อคำถามเพื่อให้สามารถตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

5. จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ รหัสโครงการ EC. 13/2560 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2560 รับรองวันที่ 25 ธันวาคม 2560 ถึง 24 ธันวาคม 2561

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความอ่อนไหวและจริยธรรม จึงให้ความสำคัญต่อขั้นตอนและกระบวนการวิจัย โดยได้แจ้งและขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งได้มีการนัดหมายวันเวลาก่อนสัมภาษณ์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นข้าราชการ อาจได้รับผลกระทบจากการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงไม่เปิดเผยรายนามของผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสถานที่ปฏิบัติงาน

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถาม 169 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ร้อยละ 94.08 อายุส่วนใหญ่ 41-50 ปี ร้อยละ 40.83 การศึกษาส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาโท ร้อยละ 85.21 สาขาที่สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่เป็นพยาบาลศาสตร์ ร้อย

ละ 85.21 อาจารย์ส่วนใหญ่อยู่ในภาควิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ร้อยละ 38.50 ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช ร้อยละ 18.70 และภาควิชาการพยาบาลเด็ก ร้อยละ 14.30 ตามลำดับ อาจารย์ส่วนใหญ่สอนหรือเป็นที่ปรึกษาวิชาชีพทางการพยาบาลร้อยละ 33.70 รองลงมาคือ สอนหรือเป็นที่ปรึกษาวิชานวัตกรรมทางการพยาบาล ร้อยละ 21.30 ส่วนใหญ่เป็นการทำนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพในชุมชน ร้อยละ 90.00 อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่เคยทำนวัตกรรมทางสุขภาพ ร้อยละ 69.20 อาจารย์ที่ทำนวัตกรรมเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำนวัตกรรมมากที่สุด 2 และ 5 ปี ร้อยละ 21.43 มีการทำนวัตกรรมและไม่ได้นำไปใช้ ร้อยละ 51.60 นวัตกรรมส่วนใหญ่ทำเพื่อใช้ในคลินิก ร้อยละ 50.00

อาจารย์มีการรับรู้คุณลักษณะของอาจารย์ด้านการทำนวัตกรรมทางสุขภาพโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.65$) แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้คุณลักษณะของอาจารย์ด้านการทำนวัตกรรมทางสุขภาพ

รายการ		$\bar{X}$	SD	ระดับการรับรู้
1	ด้านความสามารถของอาจารย์ในการเป็นนวัตกรรมด้านสุขภาพ	4.17	0.66	มาก
2	ด้านพฤติกรรมของอาจารย์ในการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ	4.17	0.76	มาก
3	ด้านทัศนคติที่นำไปสู่การเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ	4.47	0.56	มากที่สุด
รวมทุกด้าน		4.27	0.66	มากที่สุด

1) ด้านความสามารถของอาจารย์ในการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, $SD=0.66$) โดยค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ คำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพในการทำงาน ทำงานร่วมกับคนอื่นได้เป็นอย่างดี คิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ กระตือรือร้นในการหาเหตุผล และชอบการเรียนรู้และปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนเรื่องการรับรู้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นำการคิดค้นใหม่ ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม

2) ด้านพฤติกรรมของอาจารย์ในการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ อาจารย์มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, $SD=0.76$) โดยค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานจากผู้อื่นอย่างเต็มใจ ความมุ่งมั่นและปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องอดทนไม่ย่อท้อ และปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่ถูกกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ส่วนเรื่องการรับรู้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เป็นต้นแบบของนวัตกรรมทางสุขภาพ

3) ด้านทัศนคติที่นำไปสู่การเป็นนวัตกรทางสุขภาพ อาจารย์มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, $SD = 0.56$) โดยค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความผิดพลาดจากการสร้างนวัตกรรมสามารถเกิดขึ้นได้และแก้ไขได้ มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในคุณค่าของการเป็นอาจารย์ และ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้เรียน

ความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมของอาจารย์ พบว่าค่าคะแนนความรู้อยู่ระหว่าง 2 ถึง 10 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.47 ค่ามัธยฐาน เท่ากับ 6

ผลจากการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ SWOT องค์กรเกี่ยวกับการเรียนการสอนการคิดเชิงนวัตกรรม มีดังนี้

บริบทของการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรม พบว่าอาจารย์ที่ปรึกษานวัตกรรมมีวิธีการจัดการดูแลนักศึกษาที่ปรึกษาแตกต่างกัน ทั้งการบริหารจัดการเวลาและเป้าหมายการพบนักศึกษาแต่ละครั้ง ทำให้งานนวัตกรรมแตกต่างกันทั้งเรื่องคุณภาพและประโยชน์ของการใช้งาน มีการใช้เครือข่ายและไม่ใช้เครือข่ายนอกวิชาชีพ งานนวัตกรรมของนักศึกษาหลายชิ้นงานได้นำเข้าสู่กระบวนการวิจัย และบางงานได้นำไปเสนอในเวทีวิชาการระดับชาติหรือนานาชาติ และได้รับรางวัลหรือเกียรติบัตรจากเวทีต่างๆ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยหรือวิชานวัตกรรม อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา หรืออาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการพัฒนานักศึกษาในการนำเสนอผลงานวิจัยหรือนวัตกรรมเป็นผู้ดูแลให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จากการนำเสนอ

ผลการวิเคราะห์ SWOT ช่วยให้เห็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านการกำหนดกลยุทธ์ พบว่า

จุดแข็ง ได้แก่ 1) อาจารย์มีศักยภาพในตนเอง เชื่อว่าการทำนวัตกรรมเป็นวงจรคุณภาพที่แก้ไขและปรับปรุงได้ และยอมรับการวิพากษ์ผลงานจากผู้อื่นได้ 2) อาจารย์มีความโดดเด่นด้านวิชาชีพและวิชาการมีการพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง 3) มีความมุ่งมั่นตั้งใจและรักองค์กร อยากให้วิทยาลัยเป็นสถาบันชั้นนำระดับชาติหรือนานาชาติ

จุดอ่อน ได้แก่ 1) อาจารย์ไม่มั่นใจที่จะริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่มั่นใจว่านวัตกรรมจะสร้างมูลค่าได้ ไม่เคยได้รับการอบรมการทำนวัตกรรมมาก่อน 2) สร้างเครือข่ายการทำงานน้อย และขาดความมั่นใจในการเป็นต้นแบบของนวัตกรทางสุขภาพ และ 3) ไม่ได้มีกำหนดให้การทำนวัตกรรมตรวจสอบตราอยู่ในวิชาใดอย่างชัดเจน

โอกาส ได้แก่ 1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยให้มีการบริหาร การเรียนการสอน และสิ่งสนับสนุนที่ทันสมัย 2) มีเวทีวิชาการนวัตกรรมทั้งระดับชาติและนานาชาติ เป็นโอกาสให้พัฒนาตนเอง 3) มีเครือข่ายและสัมพันธภาพที่ดีกับแหล่งฝึกปฏิบัติที่ให้ข้อเสนอความต้องการนวัตกรรมทางสุขภาพ และ 4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี แผนยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข และแผนยุทธศาสตร์สถาบันพระบรมราชชนก กำหนดให้มีการสร้าง/พัฒนานวัตกรรมไปในทิศทางเดียวกัน

อุปสรรค ได้แก่ 1) ถูกจำกัดกรอบอัตรากำลังอาจารย์และสายสนับสนุน มีภาระงานมาก และ 2) ข้อยกจำกัดในระเบียบเบิกจ่ายเงินของราชการ ที่ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ทำนวัตกรรมได้จนสำเร็จ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มาจากสถานการณ์การเรียนการสอนปัจจุบันของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ปัจจุัย และเงื่อนไขต่างๆ เพื่อนำไปต่อยอดความรู้ ด้วยการขับเคลื่อนผ่านกลยุทธ์ใน 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาอาจารย์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การมีความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรม การรับรู้คุณลักษณะตนเองด้านการเป็นนวัตกรสุขภาพ พฤติกรรมการเป็นนวัตกรทางสุขภาพ และทัศนคติ และด้านการส่งเสริมปัจจุัยเอื้อต่อการพัฒนา เป็นการยกระดับความสำคัญของการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมที่มุ่งเน้นตอบโจทย์สุขภาพในยุค Thailand 4.0

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผล

1. การรับรู้คุณลักษณะของอาจารย์ด้านการทำนวัตกรรมทางสุขภาพโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเมื่ออาจารย์รู้ว่าคุณลักษณะสำคัญของการทำนวัตกรรมทางสุขภาพของอาจารย์นั้น จะส่งผลให้มีการพัฒนานักศึกษาให้คิดทำนวัตกรรมได้ สอดคล้องกับ Ayob, Hussain & Majid (2013) ที่พบว่าการศึกษาที่มีการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้นั้น ต้องมาจากอาจารย์ที่สร้างสรรค์และวิธีการสอนที่สร้างสรรค์ด้วย กล่าวคือ อาจารย์เป็นผู้มีส่วนขับเคลื่อนสำคัญระดับบุคคลที่จะพัฒนานวัตกรรมในระบบการศึกษา เมื่อพิจารณาข้อรายการที่พบว่าอาจารย์เชื่อว่าการทำนวัตกรรมเป็นวงจรคุณภาพที่ไม่หยุดนิ่ง เมื่อทดลองใช้แล้วปัญหาหรืออุปสรรคย่อมสามารถที่จะแก้ไขได้ ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน โดยต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้เรียน มีการทำงานที่คำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพแต่อาจารย์ไม่มั่นใจที่จะริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มั่นใจว่านวัตกรรมจะสร้างมูลค่าเพิ่มได้ อีกทั้งยังสร้างเครือข่ายการทำงานน้อย สอดคล้องกับ Sutthawart & Pasunon (2015) พบว่าปัจจุัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างนวัตกรรมระดับบุคคลนั้น อาจารย์ต้องสร้างเครือข่ายทางสังคม การเปิดกว้างทางความคิด และมีลักษณะการคิดริเริ่ม นักวิชาการทางการศึกษาก้าวไม่ถึงความเป็นนวัตกรอย่างแท้จริง นวัตกรรมที่มีอยู่ส่วนมากเกิดจากผู้ปฏิบัติราชการมาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีผลงานทางวิชาการด้านการวิจัยและพัฒนางานนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าการคิดสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรมได้นั้น ไม่ได้เกิดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมีองค์ประกอบด้านอื่นๆ รวมถึงกระบวนการที่เสริมสร้างศักยภาพสู่การเป็นนวัตกร ส่วนความรู้ของอาจารย์เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรม อาจารย์มีความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมระดับปานกลาง อาจเนื่องจากอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้ารับการอบรมเรื่องการคิดเชิงนวัตกรรม และการคิดเชิงนวัตกรรมยังเป็นนิยามที่ค่อนข้างจะใหม่ในวงการการศึกษาพยาบาล ซึ่งอาจขาดความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และกระบวนการที่ทำให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า การที่อาจารย์ทำแบบทดสอบไม่ได้นั้น ไม่ได้หมายความว่าอาจารย์ไม่สามารถทำนวัตกรรมได้ แต่หากอาจารย์ได้รับมอบหมายให้ดูแลนักศึกษาที่ทำนวัตกรรม อาจารย์จะสามารถแสวงหาความรู้และหาวิธีการดูแลนักศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1964) เมื่อบุคคลมีทัศนคติที่ดีและรู้สึกรักอยากทำสิ่งใดจะทำให้เกิดความพยายามทำงานนั้นให้สำเร็จ สอดคล้องกับการศึกษาจำนวนมากที่พิสูจน์ได้ว่าความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติและทัศนคติ

2. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม จากผลการวิจัยพบว่าจุดแข็ง ได้แก่ อาจารย์มีศักยภาพในตนเอง มีความโดดเด่นด้านวิชาชีพและวิชาการในการสร้างคุณภาพการสอนการสอนได้ดี และมีความมุ่งมั่นตั้งใจและรักองค์กรรวมทั้งปรารถนาจะให้องค์การสู่วิสัยทัศน์การเป็นสถาบันการศึกษาพยาบาลชั้นนำระดับชาติหรือนานาชาติ สอดคล้องกับ Chamchoy (2011) เสนอแนวทางการยกระดับครูไทยในศตวรรษที่ 21 ให้มีคุณภาพ โดยการสร้างแรงบันดาลใจให้ครูเกิดพลังที่จะพัฒนาตนเอง ส่วนจุดอ่อน ได้แก่ อาจารย์ไม่มั่นใจที่จะริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่มั่นใจว่านวัตกรรมจะสร้างมูลค่าได้ สร้างเครือข่ายการทำงานน้อย ซึ่งพฤติกรรมการสร้างเครือข่ายเป็นปัจจัยทางด้านบุคคลที่มีการศึกษาพบว่าผู้ที่มีเครือข่ายทางสังคมมากน่าจะเป็นผู้ที่มุมมองหลากหลาย เพราะได้รู้จักพูดคุยกับบุคคลต่างๆ จำนวนมาก ย่อมเกิดประกายความคิดและขยายความรู้ได้เป็นอย่างดี แต่จากการศึกษาของ Boonyam et. al. (2011) ไม่พบอิทธิพลของเครือข่ายทางสังคมว่ามีผลต่อการสร้างนวัตกรรมระดับบุคคล ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเครือข่ายทางสังคมมีหลายแง่มุม รวมทั้งควรพิจารณาความรอบรู้ ความชอบ หรือประเด็นที่สนใจร่วมกันหรือใกล้เคียงกันจึงจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้จากผลวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าอาจารย์ขาดความมั่นใจในการเป็นต้นแบบของนวัตกรรมทางสุขภาพ เนื่องจากการทำนวัตกรรมทางสุขภาพที่ผ่านมาของอาจารย์ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นทำนวัตกรรมได้ไม่นาน และยังไม่มีอาจารย์ที่ขอจดอนุสิทธิบัตรของงานนวัตกรรมได้ นอกจากนี้ ในวิทยาลัยพยาบาลเองและโรงพยาบาลต่าง ๆ จะอนุญาตให้ทดสอบนวัตกรรมในรูปแบบของงานวิจัยนวัตกรรมที่จะต้องผ่านคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เท่านั้น จึงจะสามารถทดลองใช้นวัตกรรมโดยเฉพาะในคลินิกได้ ทำให้ผลงานสำเร็จได้ยาก สะท้อนความต้องการการพัฒนาหลายทักษะรวมทั้งทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมให้กับอาจารย์ก่อน ดังที่ Prajan & Chaemchoy (2018) เสนอว่าต้องพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของอาจารย์ ดังนี้ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการสังเกต 3) ทักษะการตั้งคำถาม 4) ทักษะการทดลอง 5) ทักษะการสร้างเครือข่าย 6) ทักษะการเชื่อมโยง 7) ทักษะการวิพากษ์ 8) ทักษะการสังเคราะห์ 9) ทักษะการประยุกต์ และ 10) ทักษะการสร้างสรรค์ ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้มีการกำหนดให้การทำนวัตกรรมสอดแทรกอยู่ในวิชาได้อย่างชัดเจน ทำให้อาจารย์ส่วนหนึ่งให้ความสนใญ่น้อยที่จะพานักศึกษาทำนวัตกรรมระหว่างฝึกปฏิบัติ ข้อมูลนี้เป็นประโยชน์ให้กับวิทยาลัยในเรื่องการกำหนดรายวิชาที่ชัดเจนในการทำนวัตกรรมเป็นชิ้นงาน และ

กำหนดเป้าหมายการทำงานวัดกรรมเป็นระดับความยากง่ายของวัดกรรม รวมถึงจำนวนชิ้นงาน และมุ่งสู่การขอจดอนุสิทธิบัตร

สำหรับผลวิเคราะห์ด้านโอกาส พบว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยให้มีการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ทันสมัย และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในวิทยาลัยและเวทีภายนอกวิทยาลัย จึงเป็นโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษามีการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายและสัมพันธภาพที่ดีกับแหล่งฝึกปฏิบัติที่ให้ข้อเสนอความต้องการวัดกรรมทางสุขภาพ อีกทั้งยังมีแผนพัฒนาระดับชาติประเด็นด้านต่างๆ ที่ถ่ายทอดมายังวิทยาลัยพยาบาลเพื่อกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์และแผนของวิทยาลัยพยาบาล ได้แก่ แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี แผนยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข และแผนยุทธศาสตร์สถาบันพระบรมราชชนก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางพัฒนา เป็นต้น

ในส่วนของอุปสรรค คือ การถูกจำกัดกรอบอัตรากำลังอาจารย์ และข้อจำกัดในระเบียบทางการเงินของราชการ ทำให้อาจารย์มีภาระงานมาก เนื่องจากการนิเทศการฝึกภาคปฏิบัติของอาจารย์พยาบาลเน้นให้นักศึกษาอย่างเข้มข้นเพื่อให้มีมาตรฐานทางการพยาบาลจึงใช้เวลามากกับการนิเทศ และยังมียังมีพันธกิจอื่นที่อาจารย์จะต้องทำนอกเหนือจากการผลิตบัณฑิต อาจทำให้การทุ่มเททำวัดกรรมน้อยลง และเห็นว่าควรลดข้อจำกัดระเบียบทางการเงินเพื่อจัดทำวัดกรรม ดูแลสวัสดิการ เพิ่มจำนวนอาจารย์เพื่อลดภาระงาน และมีการรับรางวัลจากองค์กร เพื่อช่วยให้อาจารย์เกิดขวัญและกำลังใจ และได้พัฒนาตนเองในการเป็นนวัตกรทางสุขภาพ ดังการศึกษาของ Sutthawart & Chuntuk (2016) เสนอว่านวัตกรต้องได้รับการพัฒนาที่มีการสนับสนุนด้วยระบบเสริมสร้าง (Reinforcement System) นำไปสู่การเป็นอาจารย์ที่เน้นการสอนการคิดเชิงนวัตกรรมที่ออกแบบการเรียนรู้ให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนและสร้างผลงานวัดกรรมทางสุขภาพที่มีคุณภาพ

สรุป

การวิจัยเรื่องสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษานั้น ช่วยสร้างความเข้าใจในบริบทการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสถาบันการศึกษาพยาบาลสามารถนำสารสนเทศนี้ ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพอาจารย์ ทั้งโดยทางตรงที่อาจารย์ และทางอ้อมคือปัจจัยสนับสนุน ส่งผลให้นักศึกษาสามารถทำวัดกรรมทางสุขภาพที่มีคุณภาพและเกิดมูลค่าเพิ่มผ่านศักยภาพของอาจารย์ ผู้ใช้บัณฑิตจะได้ประโยชน์ คือ ได้พยาบาลวิชาชีพที่ทำวัดกรรมทางสุขภาพได้ งานวัดกรรมมีคุณภาพ และผู้ใช้ปลอดภัย เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยและผู้ใช้บริการสุขภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 เพื่อให้สถาบันพระบรมราชชนกนำไปใช้กำหนดนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาอาจารย์และถ่ายทอดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพอาจารย์เพื่อสอนการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาพยาบาลที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของแต่ละวิทยาลัยพยาบาล

1.2 ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติ ดังนี้ ระดับวิทยาลัยหรือคณะพยาบาลศาสตร์ นำไปวางแผนกลยุทธ์ แผนงานโครงการและกิจกรรมที่สนองต่อระดับนโยบายให้เหมาะสมกับศักยภาพของอาจารย์ และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมทั้งของอาจารย์และนักศึกษา ส่วนระดับอาจารย์ควรตระหนักเสมอว่าการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมเป็นภารกิจที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยการพัฒนาศักยภาพตนเองให้เป็นนวัตกรรมทางสุขภาพก่อน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากอาจารย์มีความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา จึงควรทำการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพอาจารย์เพื่อการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล โดยเน้นการพัฒนาอาจารย์ และ ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสถาบันการศึกษาพยาบาลต่อไป

References

- Ayob, A., Hussain, A., & Majid, R.A. (2013). A Review of Research on Creative Teachers in Higher Education. *International Education Studies*, 6(6), 8-14.
- Bloom, B.S. (1964). *Taxonomy of education objective: The classification of educational goals: Handbook II: Affective domain*. New York: David Mckay.
- Boonyam, T, Chuawanlee, W, Supparerkchaisakul, N, & Anurit, P. (2011). The Multi-Level Causal Factors Influencing Individual and Group Innovative Behavior for Making Product Innovations in Thai Private Companies. *Journal of Behavioral Science*, 17(2), 69-84.
- Retrieved May 3, 2019, from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/BSRI/article/view/353>
- Chamchoy, S. (2011). Concept of Innovation for School Management in the 21st Century. *Journal of Education Naresuan University*, 14(2), 117-128.
- Chan, Z.C.Y. (2013). A systematic review of creative thinking/creativity in nursing education. *Nurse Education Today*, 33(11), 1382-1387.

- Chirawatkul, S. (2003). *Qualitative study in nursing*. Khon kaen: Siripan offset.
- Haruthai, C. (2014). The Strategies' Development of National Nursing Service System from the Year 2013 to 2016. *Journal of Nursing and Health Care*. 32(2), 57-69.
- Nursing Division, Ministry of Public Health. (2018). *Strategies of Nursing Services: National level 2517 – 2021 according to 20 years of the national strategic plan*. Retrieved December 7, 2018 from http://www.nursing.go.th/Book_nurse/strategic_20/0001.pdf
- Pathrawart, K. (2012). *Proceeding of Seminar on Education Moving for Thailand Economy 4.0*. (2016). Retrieved March 3, 2017. from <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/1113>
- Polit, D.F., & Beck C.T. (2008). *Nursing research: Generating and assign evidence for nursing practice*. 8th ed. Philadelphia: Lippincott.
- Praboromarajchanok Institute. (2019). *Strategies of Praboromarajchanok Institute, Higher Education Institute under the Jurisdiction of MOPH 2020 – 2024: KPI Template Manual*. Bangkok: PBRI
- Prajan, O. & Chaemchoy, C. (2018). Administrative Model for Development Teacher's Innovative Thinking Skills in the Basic Educational School. *FEU Academic Review*, 12(1), 156-169.
- Sutthawart, W. & Chuntuk, T. (2016). Educational Innovator's Potential Development Method. *Veridian E-Journal Silapakorn University*, 9(1), 748-767.
- Sutthawart, W. & Pasunon, P. (2015). Factors Affecting Individual Innovative Behavior in The Office of Basic Education Commission. *Veridian E-Journal Silapakorn University*, 8(1), 530-545.

ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ*

The Problem of Compensation Claims in the Case of Officials
of Local Administrative Organization Violating the Government
Organization Agencies

¹เกรียงไกร กาญจนะคุหา, ²นิติ ผดุงชัย และ³รัฐชฎา ฤาแรง

¹Kriangkai Karnjanakuha, ²Niti Padugchai, and ³Radchada Lurang

^{1,3}คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

²คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

^{1,3}Faculty of Law Western University, Thailand.

²Faculty of Law Siam University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: tapdow2012@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและมาตราทางกฎหมาย เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ 2) เพื่อศึกษาปัญหาของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนฯ ว่ามีปัญหาคำคัญอย่างไร 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการกฎหมาย 3 ท่าน ผู้บริหารท้องถิ่น 3 ท่าน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า 1. โดยหลักแล้วบุคคลใดกระทำผิด บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดในผลของการกระทำของตนเอง ตามทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดของผู้ทำละเมิดเอง แต่กรณีเจ้าหน้าที่กระทำความผิดทางละเมิด ตาม พรบ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 กำหนดให้รับผิดชอบเฉพาะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามสัดส่วนแห่งการกระทำความผิดเท่านั้น เพื่อให้เกิดความระมัดระวังและเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่

2. การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนมีปัญหาคำคัญ คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อที่ 8 ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดไว้ และ ปัญหาความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายเรื่องการตีความการขยายระยะเวลา 1 ปี ของ พรบ. ความรับผิดทางละเมิดฯ

* Received April 2, 2020; Revised June 13, 2020; Accepted June 20, 2020

มาตรา 10 วรรคสอง กับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อ 18 วรรคสอง จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีปัญหาในการนำกฎหมายมาใช้

3. ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรแก้ไขกฎหมายโดยการกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงให้มีความชัดเจน และต้องแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อ 18 วรรคสอง โดยกำหนดกรณีที่ต้องขยายระยะเวลา 1 ปี กับกรณีที่ไม่ต้องขยายระยะเวลา 1 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายหลักที่ให้อำนาจในการตราระเบียบดังกล่าว

คำสำคัญ : เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; ค่าสินไหมทดแทน; การกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ

Abstract

The objectives of article were to study the concepts, theories and legal Provisions relative to claims compensation for damage from local Administration Organization Official who violation the laws against government agencies.2) to study the problems of compensation claims by the local administrative organization officials in violation of law against government agencies. 3) to provide becomes suggestions resolution on how to amend the liability laws and violations of officials to be more appropriate. The method of research is qualitative research by studying documents and in-depth interview methods 3 legal scholars, 3 local administrators, 3 officials from the local government organization. The results of the research were shown that 1) in principle, any person who committed a wrongful act that person shall be liable for his own actions. According to the theory of Tort liability of the wrong does However, in the case of officials committing a wrongful act under the Official Liability Act of 1996, liability was given only for gross negligence in proportion to the commission of the wrongful act. In order to be careful and pay attention in performing duties 2) There was a major problem in claiming compensation, under the regulations of the Prime Minister's Office no. 8, not specifying the qualifications of the persons who will be the committee for investigation of liability and violation of legal inconsistency regarding the interpretation of the extension. 1 year time of the Liability Act, Section 10, paragraph two, with the rules of the Office of the Prime Minister, Article 18, paragraph two, causing operators to have problems find out in the law 3) the researcher therefore recommends that the law should be revised by specifying the qualifications of the fact examination committee to be clear. Also the recommend under amendment the regulations of the Prime Minister's Office, Article 18, paragraph two, by secifying the case that has to be extended for 1 year with the case of not having to extend the period of 1 year in order to be in line with the main law that gives the power to enact such regulations

Keyword: Local government organization official; Compensation Violation; laws against government agencies

บทนำ

ก่อนปี พ.ศ.2539 หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดและก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐก็จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวนความเสียหาย จึงทำให้เกิดปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานไม่เต็มความสามารถ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์กำหนดให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามสัดส่วนแห่งการกระทำ ความผิดเท่านั้น เพื่อให้เกิดความระมัดระวังและเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ และคุ้มครองเจ้าหน้าที่ไม่ให้ต้องถูกดำเนินคดีในชั้นศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 วรรคหนึ่งว่า “ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐ ดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้” องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นราชการส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 4 ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดที่เกิดจากการปฏิบัติงานต่อบุคคลอื่น หรือหน่วยงานของรัฐ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจึงต้องบังคับตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 นี้ด้วย ปัจจุบันมีปัญหาในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ ดังนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อที่ 8 ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของกรรมการผู้สอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดไว้ จึงทำให้มีผลกระทบกับการสอบข้อเท็จจริงเพราะกรรมการบางท่านอาจไม่มีความรู้ด้านการสอบสวน และอาจตัดสินผิดหรือตัดสินโดยไม่ยุติธรรมได้ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานของรัฐ และหัวหน้าหน่วยงานของรัฐมีเหตุอันควรเชื่อว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน หัวหน้าหน่วยงานจะแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด มีจำนวนไม่เกิน 5 คน เพื่อดำเนินการสอบข้อเท็จจริง โดยการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด (Korat Provincial Administrative Organization, 2017) ในทางปฏิบัติขั้นตอนนี้องค์ที่มีปัญหาว่า คณะกรรมการบางท่านไม่มีความรู้ความชำนาญหรือไม่ได้รับการอบรมด้านการสอบข้อเท็จจริง จึงไม่เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวน คือ อาจไม่มีการศึกษาวิเคราะห์พยานหลักฐานหรือเอกสาร ไม่มีการเตรียมคำถาม หรือประเด็นที่จะถามเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิด พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ (Dharmaniti 2018) จึงทำให้เกิดความเสียหายต่อหน่วยงานของรัฐ และรัฐไม่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดอย่างร้ายแรงได้ กรณีหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้กระทำละเมิดเอง ตามหลักกฎหมายผู้มีอำนาจหน้าที่แต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด คือ หัวหน้าหน่วยงาน แต่หากหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้กระทำผิดละเมิดเสียเอง ก็มีปัญหว่าผู้ใดจะมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ แทน เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายเรื่องการตีความการขยายระยะเวลา 1 ปี ของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 10 วรรคสอง กับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย

หลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 18 วรรคสอง ทำให้หน่วยงานของรัฐอ้างถึงการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนว่ามีระยะเวลาขยายออกไป 1 ปี ทุกกรณี (Sukwong, 2011) ซึ่งไม่ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้เฉพาะกรณีที่ หน่วยงานเห็นว่าไม่ต้องรับผิดชอบแต่กระทรวงการคลังเห็นว่าต้องรับผิดชอบนั้นระยะเวลาถึงจะขยายไป 1 ปี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและมาตราทางกฎหมาย เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนฯ ว่ามีปัญหาคำคัญอย่างไร
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสารจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความทางกฎหมาย ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต (Documentary Research) ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักเกณฑ์ มาตรการทางกฎหมาย เอกสารงานวิจัยที่การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ แล้วนำมาตั้งคำถาม

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกระบวนการวิจัย จากนั้นทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ปัญหาการกระทำละเมิดและการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย และปัญหาของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ สามารถสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. ตามทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดเอง (Sottipan, 2007) มีหลักว่าบุคคลใดกระทำความผิด บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดเองไว้ในมาตรา 420 มาตรา 421 และมาตรา 423 แต่การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการยกเว้นหลักทั่วไปที่ว่านี้ เพราะพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ได้บัญญัติคุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามสัดส่วนแห่งการกระทำผิดเท่านั้น เพื่อให้เกิดความระมัดระวังและเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ และคุ้มครองเจ้าหน้าที่ไม่ให้อำนาจถูกดำเนินคดีในชั้นศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 วรรคหนึ่งว่า “ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้”

2. ปัญหาของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ คือ

2.1 การกำหนดคุณสมบัติกรรมการผู้สอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องรายงานหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นขึ้นไปทราบ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับรายงานบันทึกความเสียหายจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วก็จะดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงขึ้นมาคณะหนึ่ง โดยคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงจะทำหน้าที่สอบสวนให้ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงนั้น ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อที่ 8 ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของกรรมการผู้สอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดไว้ กำหนดไว้เพียงคำว่า “ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่ได้รับความเสียหายแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดขึ้นคณะหนึ่ง” เท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติก็จะแต่งตั้งจากข้าราชการในหน่วยงานนั้น หรือหน่วยงานอื่น แต่ถ้าข้าราชการในหน่วยงานไม่เพียงพอ ก็อาจจะแต่งตั้งลูกจ้างประจำร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย โดยคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงมีจำนวนไม่เกิน 5 คน คณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดนั้น จะเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีสิทธิชี้แจงแสดงพยานหลักฐานอย่างเป็นธรรมแล้วพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ หากความเสียหายเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ ให้พิจารณาต่อไปว่าเป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ ซึ่งหากเป็นการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็ต้องรับผิดชอบตาม พรบ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 หากพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นความประมาทเลินเล่อแต่ไม่ถึงขั้นร้ายแรง เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบและไม่ต้องชดเชยค่าเสียหายให้กับหน่วยงานของรัฐแต่อย่างใดจากการศึกษาพบว่า ในเรื่องคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดนี้ มีเพียงหลักกฎหมายทั่วไปที่เป็นหลักว่า การแต่งตั้งผู้ที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในเรื่องการรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ เพราะอาจทำให้การสอบสวนไม่ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วน หรือข้อเท็จจริงอาจบิดเบือน จนทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้อื่นไม่ได้รับความเป็นธรรม เช่น แต่งตั้งผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ที่ยกย่องเงินของทางราชการไป และผู้บังคับบัญชาผู้นั้นอาจต้องรับผิดชอบชดเชยเงินแก่ทางราชการร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้นั้นด้วย เนื่องจากผู้บังคับบัญชาผู้นั้นมีส่วนบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เป็นเหตุหรือเป็นช่องทางให้ผู้ได้บังคับบัญชา

ยักยอกเงินของทางราชการเป็นคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง (The Comptroller General's Department, 2011) และการกระทำละเมิดในเรื่องเฉพาะหรือเรื่องที่ต้องอาศัยความชำนาญ กรรมการสอบข้อเท็จจริงเหล่านี้ก็อาจไม่มีความรู้ความเข้าใจในทางเทคนิค เช่น เรื่องเกี่ยวกับบัญชีการเงิน การพัสดุหรือสัญญาของรัฐต่าง ๆ อีกทั้งกรรมการสอบข้อเท็จจริง อาจมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิด หรือเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิด อาจมีสถานะที่เหนือกว่า เช่น เป็นหัวหน้าของกรรมการสอบข้อเท็จจริง ก็จะทำให้เกิดความเกรงใจในการสอบสวนได้

2.2 กรณีหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้กระทำละเมิดเอง เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อที่ 8 กำหนดให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิด แต่มีปัญหว่าหากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ เป็นผู้ที่ทำละเมิดเองจะยังมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ หรือไม่ เพราะใน พรบ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตราที่ 13 (1) บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้ (1) เป็นคู่กรณีเอง” ดังนั้น ตามหลักกฎหมายข้อนี้จึงเท่ากับว่า หัวหน้าหน่วยงานของรัฐถูกจำกัดอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ ปัญหาต่อไปคือ ผู้ใดจะเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ แทนหัวหน้าหน่วยงานที่ถูกจำกัดสิทธิโดยกฎหมาย เพราะในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ก็ไม่มีข้อใดกำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้อย่างชัดเจน คงมีเพียงข้อ 12 ที่ บัญญัติว่า “กรณีที่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิด ไม่ดำเนินการภายในเวลาสมควร หรือแต่งตั้งกรรมการโดยไม่เหมาะสม ให้ปลัดกระทรวง ปลัดทบวงหรือรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาหรือกำกับดูแลหรือควบคุมการปฏิบัติงานของบุคคล ดังกล่าว มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการหรือเปลี่ยนแปลงกรรมการแทนผู้มีอำนาจแต่งตั้งนั้นได้ตามที่เห็นสมควร” ความตามข้อ 12 นี้ จะเห็นได้ว่า เป็นกรณีที่หัวหน้าหน่วยงานแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ โดยมีอำนาจในการแต่งตั้งโดยสมบูรณ์ทุกประการ เพียงแต่ไม่ดำเนินการภายในเวลาสมควร หรือแต่งตั้งกรรมการโดยไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงให้อำนาจบุคคลตามข้อ 12 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือเปลี่ยนแปลงกรรมการแทนผู้มีอำนาจแต่งตั้งนั้นได้ตามที่เห็นสมควร ดังนั้น หากเป็นกรณีที่หัวหน้าหน่วยงานที่ถูกจำกัดสิทธิโดยกฎหมาย จะให้บุคคลตามข้อ 12 แต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ แทนได้หรือไม่ ในเรื่องนี้มีแนววินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ได้วินิจฉัยไว้ในเรื่องเสร็จที่ 335/2550 ว่าคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ได้มีความเห็นตอบข้อหารือของสำนักงานเทศบาลตำบลต้นเปา (จังหวัดเชียงใหม่) สรุปได้ว่า กรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ในฐานะผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิดแทน นายกเทศมนตรีตำบล ป. ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำละเมิดได้วินิจฉัยสั่งการและแจ้งให้เทศบาลตำบล ป. ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเห็นของกระทรวงการคลัง เทศบาลตำบล ป. ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่เสียหายย่อมมีอำนาจหน้าที่ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ ต่อไป โดยกรณีที่นายกเทศมนตรีตำบล ป. คนใหม่ (ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการทำละเมิด) ได้พิจารณามีคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเห็นของกระทรวงการคลังหรือได้มีคำสั่งตามการวินิจฉัยสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ (ในฐานะผู้กำกับดูแล)

ไปแล้ว หากมีการยื่นอุทธรณ์คำสั่ง นายกเทศมนตรีตำบล ป. ย่อมต้องผูกพันตามความเห็นของกระทรวงการคลังหรือตามการวินิจฉัยสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ด้วย แล้วแต่กรณี ไม่อาจวินิจฉัยอุทธรณ์แตกต่างไปจากเดิมได้

ต่อมาในเรื่องเสรีที่ 523/2550 คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ได้ให้ความเห็นตอบข้อหารือของกระทรวงมหาดไทย สรุปได้ว่า ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้ควบคุมดูแลเทศบาลในจังหวัดให้ปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่โดยถูกต้องตามกฎหมายได้ออกคำสั่งให้นายกเทศมนตรีนคร ส. ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เสียหายและเป็นผู้ต้องรับผิดชอบดำเนินการชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่เทศบาลนคร ส. นั้น หากมีการอุทธรณ์คำสั่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้ทำคำสั่งทางปกครองย่อมเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ในชั้นต้น ซึ่งหากเห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ ก็ให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองตามความเห็นของตน แต่ถ้าไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ ก็ต้องรายงานความเห็นพร้อมเหตุผลไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ตามมาตรา 45 แห่ง พรบ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ เพื่อวินิจฉัยอุทธรณ์ต่อไป (Singsuwong, 2011)

จากตัวอย่างที่ยกมา แม้ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงฯ โดยตรง เป็นเรื่องวินิจฉัยปัญหาการอุทธรณ์คำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าในคดีทั้งสองเป็นกรณีที่หัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้กระทำละเมิดเอง คือ นายกเทศมนตรีตำบล ป. และนายกเทศมนตรีนคร ส. โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งอยู่ในฐานะผู้ควบคุมดูแลเทศบาลตาม มาตรา 71 แห่ง พรบ.เทศบาล พ.ศ.2496 เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบละเมิด ซึ่งก็หมายความว่าในคำวินิจฉัยของศาลปกครอง และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกาได้นำความตาม ข้อ 12 ที่ว่า “ให้ผู้บังคับบัญชาหรือกำกับดูแลหรือควบคุมการปฏิบัติงานของบุคคล ดังกล่าว มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการหรือเปลี่ยนแปลงกรรมการแทนผู้มีอำนาจแต่งตั้งนั้นได้ตามที่เห็นสมควร” มาปรับใช้กับกรณีนี้

2.3 ความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายเรื่องการตีความการขยายระยะเวลา 1 ปี ของการทำคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ในเรื่องนี้มีประเด็นปัญหาความไม่สอดคล้องกันของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 10 วรรคสอง และ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 18 วรรคสอง โดยในมาตรา 10 กำหนดว่า กรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ แต่กระทรวงการคลังตรวจสอบแล้วเห็นว่าต้องรับผิดชอบให้ระยะเวลาขยายออกไปอีก 1 ปี แต่ ข้อ 18 วรรคสอง กำหนดว่า ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่เสียหายตามวรรคหนึ่งสั่งการตามความเห็นของกระทรวงการคลัง ให้ผู้แต่งตั้งดำเนินการเพื่อออกคำสั่งให้ชำระค่าสินไหมทดแทนหรือฟ้องคดีต่อศาลอย่าให้ขาดอายุความหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้แต่งตั้งแจ้งคำสั่งให้ผู้รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทราบ ซึ่งก็หมายความว่า ตามมาตรา 10 นั้น หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบใน 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 กรณีทั่วไป สองปีนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวเจ้าหน้าที่ ผู้จะพึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน นั่นก็คือ วันที่ผู้แต่งตั้งได้รับรายงานจากคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบละเมิดแล้ววินิจฉัยสั่งการ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 กรณีหน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ และกระทรวงการคลังเห็นว่า ต้องรับผิดชอบเช่นกัน เช่น หน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ 500,000 บาท กระทรวงการคลังเห็นว่าต้องรับผิดชอบ 500,000 บาท กรณีนี้ไม่เข้าเงื่อนไขที่จะขยายระยะเวลา ดังนั้นจึงเป็นไปตามหลักทั่วไป คือ ให้เรียกกร้องการรับผิดชอบภายในสองปี นับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวเจ้าหน้าที่ ผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

ตัวอย่างที่ 2 กรณีหน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบในจำนวนมาก แต่กระทรวงการคลังเห็นว่า ต้องรับผิดชอบในจำนวนที่น้อยกว่า เช่น หน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ 500,000 บาท กระทรวงการคลังเห็นว่า ต้องรับผิดชอบ 300,000 บาท กรณีนี้ไม่เข้าเงื่อนไขที่จะขยายระยะเวลา เพราะส่วน 200,000 ที่ลดลงมานั้นมิใช่ส่วนที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้น จึงต้องใช้หลักเกณฑ์การเรียกกร้องค่าสินไหมทดแทนตามหลักทั่วไปคือภายในสองปี

กรณีที่ 2 คือ กรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ แต่กระทรวงการคลังตรวจสอบแล้วเห็นว่าต้องรับผิดชอบ ให้สิทธิเรียกกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้นมิกำหนดอายุความหนึ่งปีนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐมีคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลัง เช่น

ตัวอย่างที่ 1 กรณีหน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบในจำนวนน้อย แต่กระทรวงการคลังเห็นว่า ต้องรับผิดชอบในจำนวนที่มากกว่า เช่น หน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ 1,000,000 บาท กระทรวงการคลังเห็นว่า ต้องรับผิดชอบ 1,500,000 บาท กรณีนี้ เฉพาะจำนวน 500,000 บาท เท่านั้น ที่เข้าเงื่อนไขที่จะขยายระยะเวลา (Sukwong, 2011) เพราะในส่วนของการรับผิดชอบ 1,000,000 บาทนั้นมีความเห็นที่ตรงกัน ดังนั้นจึงเข้าหลักการทั่วไปคือเรียกกร้องค่าสินไหมทดแทนภายในสองปี แต่สำหรับส่วน 500,000 บาทเป็นส่วนที่กระทรวงการคลังเห็นว่ามีความผิดเพิ่มเติมจากที่หน่วยงานของรัฐแจ้งไว้ จึงต้องขยายระยะเวลาในการเรียกกร้องไปอีก 1 ปีตามที่มาตรา 10 วรรคสองได้กำหนดไว้

ตัวอย่างที่ 2 กรณีหน่วยงานของรัฐเห็นว่า เจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบเลย แต่กระทรวงการคลังเห็นว่า ต้องรับผิดชอบ กรณีนี้ก็เข้าตามเงื่อนไขที่จะขยายระยะเวลาออกไปอีกหนึ่งปีเช่นกัน

สำหรับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อ 18 วรรคสอง ที่กำหนดว่า “ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่เสียหายตามวรรคหนึ่งสั่งการตามความเห็นของกระทรวงการคลัง ให้ผู้แต่งตั้งดำเนินการเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทน หรือฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ขาดอายุความหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้แต่งตั้งแจ้งคำสั่งให้ผู้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนทราบ” นั้นจะเห็นได้ว่า ไม่ได้แยกเป็นกรณีเหมือนที่มาตรา 10 วรรคสอง กำหนดไว้ เพราะตามข้อ 18 วรรคสอง ถ้าหน่วยงานของรัฐเสียหายและกระทรวงการคลังมีความเห็นมา ก็ให้ออกคำสั่งให้ชำระค่าสินไหมทดแทนหรือฟ้องคดีต่อศาลภายใน 1 ปี ก็เท่ากับว่าเป็นการขยายระยะเวลา 1 ปี ทุกกรณีนั่นเอง

ผลกระทบที่เกิดจากการขัดกันของ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 10 วรรคสอง กับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 18 วรรคสอง ทำให้ในการปฏิบัติงานเมื่อมีคำสั่งจากกระทรวงการคลังมาแล้ว หน่วยงานของรัฐมักจะกล่าวอ้างว่า มีระยะเวลาในการเรียกกร้องให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหนึ่งปีในทุกกรณี โดยอ้างความตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อ 18 วรรคสอง ซึ่งมีผลทำให้รัฐ

ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ล่าช้าลง เช่น ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐ และกระทรวงการคลังมีความเห็นตรงกันว่าเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบ กรณีนี้ต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปคืออายุความ 2 ปี แต่หน่วยงานของรัฐมักจะอ้างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อ 18 วรรคสอง ให้ระยะเวลาขยายไปอีก 1 ปี ทำให้แทนที่รัฐจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนภายในสองปีแล้วนำค่าเสียหายนั้นมาใช้เพื่อพัฒนากิจการสาธารณะต่างๆ ให้เกิดประโยชน์กับมหาชนส่วนรวม กลับต้องรอไปอีก 1 ปี เป็นต้น

3. แนวทางแก้ไขกฎหมายความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้มีความเหมาะสม โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อที่ 8 มีปัญหาคือมิได้มีการกำหนดคุณสมบัติกรรมการผู้สอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิด ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขระเบียบฯ ข้อที่ 8 โดยเพิ่มคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิดให้ชัดเจนว่า ควรเป็นผู้จบหลักสูตรด้านกฎหมายหรือเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอบข้อเท็จจริงมาแล้ว เพื่อให้การสอบข้อเท็จจริงเป็นไปโดยถูกต้อง เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการซักถามผู้กระทำละเมิดให้มีความละเอียดรอบคอบรัดกุมมากขึ้น จะได้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างเป็นธรรมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิด และหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้เสียหายก็จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างเป็นธรรมด้วยเช่นกัน

และควรมีการแก้ไขระเบียบฯ ข้อ 18 วรรคสอง ให้สอดคล้องต้องตรงกันกับ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 10 วรรคสอง เพื่อให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหลัก และเพื่อความยุติธรรมแก่หน่วยงานของรัฐที่จะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วนำมาใช้เพื่อพัฒนาการบริการสาธารณะตรงตามเวลาที่กฎหมายกำหนด

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่แตกต่างจากทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดทั่วไปที่ว่าบุคคลใดกระทำผิด บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง แต่สอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของผู้อื่น เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ กฎหมายจึงกำหนดให้มีการรับผิดชอบเพื่อการกระทำของบุคคลอื่น เช่น กรณีนายจ้างร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางที่จ้าง และรัฐก็เปรียบเสมือนนายจ้างจึงต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นลูกจ้างตรงกับสมมติฐานที่กำหนดว่าหากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ร้ายแรงจะทำให้การทำงานของบริการประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ส่วนปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐนั้น พบว่า มีปัญหาที่สำคัญคือ ไม่มีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติของกรรมการผู้สอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิด จึงอาจมีผลกระทบต่อกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการซักถามผู้กระทำละเมิด หรือหากกรรมการเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดก็อาจจะเอนเอียงเข้าข้างกันได้ ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎีหลักความเป็นกลาง คือ หลักการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีหรือมีอำนาจพิจารณาหรือกระทำการของฝ่ายปกครอง จะต้องไม่ทำการพิจารณาในเรื่องที่เป็นของตนเองหรือ

เป็นผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องดังกล่าว ปัญหาความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายเรื่องการตีความการขยายระยะเวลา 1 ปี ของการทำความสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่มีความขัดกันของกฎหมายหลักและกฎหมายรอง จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสับสนในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดและทำให้ระยะเวลาในการเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นหมดอายุความ ทำให้รัฐได้รับความเสียหายซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ว่า คำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ออกโดยไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับบทความเรื่อง ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับระยะเวลาเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Sukwong, 2011)

สำหรับการแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมคือ ต้องแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 โดย ข้อ 8 กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบสวนฯ ให้ชัดเจน โดยต้องเป็นบุคคลที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอบสวนเบื้องต้น หรือต้องเป็นผู้ที่จบทางด้านกฎหมาย และแก้ไขข้อที่ 18 วรรคสอง กำหนดกรณีที่ต้องขยายระยะเวลา 1 ปี กับกรณีที่ไม่ต้องขยายระยะเวลา 1 ปี ให้ชัดเจน ก็จะตรงกับสมมติฐานที่ว่าหากมีการแก้ไขกฎหมายให้การเริ่มนับระยะเวลาสอดคล้องกัน จะช่วยให้การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความรับผิดเพื่อละเมิดจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับบทความเรื่อง ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับระยะเวลาเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Sukwong, 2011)

ข้อเสนอแนะ

1. การแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อที่ 8 โดยเพิ่มคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิดให้ชัดเจนว่า ควรเป็นผู้จบหลักสูตรด้านกฎหมายหรือเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอบข้อเท็จจริงมาแล้ว เพื่อให้การสอบข้อเท็จจริงเป็นไปโดยถูกต้อง
2. ควรมีการแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อที่ 12 โดยเพิ่มข้อความ ดังนี้ กรณีที่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด ไม่ดำเนินการภายในเวลาสมควร หรือแต่งตั้งกรรมการโดยไม่เหมาะสม หรือ “เป็นผู้กระทำผิดละเมิดเสียเอง”
3. ควรมีการแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ข้อ 18 วรรคสอง กำหนดกรณีที่ต้องขยายระยะเวลา 1 ปี กับกรณีที่ไม่ต้องขยายระยะเวลา 1 ปี ให้ชัดเจน

References

- Korat Provincial Administrative Organization. (2018). *Manual for knowledge Management on Violations of Liability of Officials*. Nakhon Ratchasima: Korat Provincial Administrative Organization
- Dharmaniti, D. (2018). *Investigative style HR*. Retrieved May 5, 2019 from <https://www.dharmniti.co.th>.

- Sottipan, S. (2007). *Explanation of violation law Handle work outside of Unworthy Order*. Bangkok: Winyuchon Publication
- Sukwong N. (2011). *Some Observations About the Duration of the Call for Government Officials to Pay Compensation*. Retrieved July 14, 2019, from www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1613.2554
- The Comptroller General's Department. (2011). *In the Case of Having to Jointly Appoint a Committee for Investigation of Liability for Violations*. Retrieved July 14, 2019, from <https://th.wikipedia.org/wiki>.
- Singsuwong, S. (2011). *Problems of Appeals for Compensation Under the Law on Official Liability of Officials*. Retrieved July 20, 2019, from <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=1612>.

การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิด อย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย*

The Study of a Learning Management Model to Promote Critical Thinking of Preschool Children

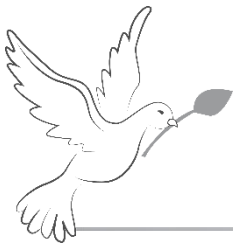
¹วรัญชลี รอดเรือง, จตุพล ยงสร และจักรกฤษณ์ โปณะทอง

¹Waranchalee Rodruang, Chatupol Yongsorn and Chakrit Ponathong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: g2h222@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และใช้แบบสัมภาษณ์
แบบกึ่งมีโครงสร้างสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร อาจารย์สอน
นักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 5 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียน จำนวน 4 คน ครูสอนอนุบาล
จำนวน 6 คน มีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย
นั้นมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิด ปรัชญา ทฤษฎี ความเชื่อที่เป็น
พื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์เป้าหมาย การตั้งความหวังหรือความ
คาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วผู้เรียนจะมีคุณลักษณะเป็นไปตามความคาดหวัง 3) กระบวนการจัดการ
เรียนรู้ การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อ
ป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) กิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้
คิดเป็น ทำเป็น ฝึกการวิเคราะห์ ฝึกการระบุข้อตกลงเบื้องต้น ฝึกการสรุปอ้างอิง ฝึกการสังเคราะห์ และฝึก
การประเมินผล 5) บทบาทของผู้เรียนและผู้สอน ผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้สามารถจัดบรรยากาศ
สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้
6) สื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ วัสดุ เครื่องมือที่จะเป็นตัวช่วยถ่ายทอดความรู้จากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน และ
7) การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบไปแล้ว
ว่าจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ด้านใดบ้าง หรือมีทักษะและพฤติกรรมหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเช่นไร

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; การคิดอย่างมีวิจารณญาณ; เด็กปฐมวัย

Abstract

The purpose of this research article was to study a learning management model to promote critical thinking of preschool children. This was qualitative research through document study, research, and using the semi-structured interview form for interviewing the experts Content Analysis Method. A sample consisted of 5 administrators and teachers in early childhood education, 4 school administrators, and 6 kindergarten teachers, in a total of 15 persons.

From the study, it that there were 7 components of a learning management model to promote critical thinking of preschool children as follows: 1) Concepts, philosophy, theories, and beliefs which were the fundamental or core of learning management model; 2) Objectives, goals, or expectations that students would be able to achieve they graduated; 3) Learning management process, the practice of thinking process skills, management skills, confrontation with the situation, and application of knowledge to prevent and solve problems; 4) Learning activities for learners to learn from real experiences, the practice for implementation and thinking skills, the practice of analytical skills, practice specifying basic agreements, the practice of summarizing and writing a reference, the practice of synthesizing skills, and practice of evaluation skills; 5) The roles of students and teachers by which the teachers could arrange the environment and atmosphere of learning as well as facilitating the students by promoting the learning and supporting students to become knowledgeable; 6) Learning media, learning materials, and learning tools as the assistance to transfer knowledge from learning resources to students; and 7) The evaluation of learning management model by considering the ability of students after graduation, including their skills and behaviors after the learning management.

Keywords: Learning Management; Critical Thinking; Early Childhood

บทนำ

โลกของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากการวางรากฐานที่สำคัญที่สุดในการที่จะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า การศึกษายังคงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์และการพัฒนาประเทศ ให้สามารถดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นนั้นคือ “ครู” ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (Blueprint, A model drives Thailand towards

stability, prosperity & sustainability, 2017) นอกจากนี้การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการเตรียมคนไทย 4.0 สูโลกที่หนึ่ง ซึ่งจะครอบคลุมการปรับเปลี่ยนจาก “One Country, One Destiny” เป็น “One World, One Destiny” ดังนั้นต้องปรับเปลี่ยนคนไทย จากแบบ Thai-Thai เป็นคนไทยแบบ Global Thai ที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยพร้อม ๆ กับมีการรอบความคิดที่เป็นสากล สามารถยืนอย่างมีศักดิ์ศรีในโลก วิชัย วงษ์ใหญ่ (Wongyai, 2000) ได้กล่าวว่าเมื่อภาวะสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลกระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย โดยเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านกระบวนการคิด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับจุดหมายหลักของการจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (National Education Act B.E, 1999) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 24 ข้อ 2 ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เผชิญกับสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

สภาพปัญหาในสภาวะสังคมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยวิกฤตต่าง ๆ การที่มนุษย์มีเพียงไอคิว (IQ) ความฉลาดทางปัญญา (Intelligence Quotient) และ (EQ) ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ไม่สามารถอยู่รอดอย่างผู้ประสบความสำเร็จได้ นักจิตวิทยา เอนนิส (Ennis) ที่มีชื่อเสียงและเป็นต้นแบบทำการศึกษาคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ประการ คือ 1) ความถูกต้องเหมาะสมในการนำไปใช้ (Practical) 2) การคิดไตร่ตรอง (Reflective) 3) ความมีเหตุผล (Reasonable) 4) ความเชื่อ (Belief) และ 5) การปฏิบัติ (Action) เอนนิส (Ennis, 1967) เมื่อมนุษย์ต้องเจอกับสภาพปัญหาในสภาวะสังคมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยวิกฤตต่าง ๆ จะมีรูปแบบการตอบสนองต่อปัญหาที่แตกต่างกัน บุคคลที่มีการคิดระดับสูงมีการคิดวิจารณ์ญาณ มีการคิดพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลว่าสิ่งใดมีความสำคัญจำเป็น ก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อหรือปฏิบัติกับปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพจะประสบความสำเร็จในชีวิตและอาชีพ การงาน การส่งเสริมให้มีความสามารถทางการคิดระดับสูงหรือคิดวิจารณ์ญาณนั้นเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณเป็นฐานของการกรองความคิดกรองข้อมูล และเป็นหลักสำคัญที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง อุษณีย์ โพธิสุข (Pothisuk, 1999) ความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเป็นมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่ครูจะต้องแสวงหาวิธีการออกแบบการเรียนการสอนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ศิษย์พัฒนาความสามารถการคิดวิจารณ์ญาณ (Panich, 2012)

ดังนั้น การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณโดยใช้การจัดการเรียนรู้เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามนโยบายของรัฐ และเป็นการพัฒนาคนของประเทศชาติตาม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองพ.ศ. 2560 - 2564 (Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2016) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาด้านสติปัญญาในทุกระดับการศึกษา ส่วน ฟาซิออน และฟาซิออน (Facience & Facience, 1996) กล่าวว่าความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณ เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดอย่างมีเป้าหมายเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองโดยใช้เหตุผลในการพิจารณาจากข้อมูลแนวคิดวิธีการและกฎเกณฑ์ต่างๆ สำหรับ สคิฟเวอร์ (Schiever, 1991) ได้จัด

ความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณไว้ในระดับที่ใช้กลวิธีทางการคิดที่มีความซับซ้อน (Complex thinking strategies) ซึ่งต้องใช้ความสามารถในการคิดร่วมกับความรู้ และประสบการณ์ตลอดจนวุฒิภาวะของบุคคลนั้นด้วย นอกจากนี้ บลูม (Duron ; Limbach; & Waugh.2006; citing Bloom, 1956) ยังได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้จากง่ายสุดไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้นประกอบด้วยความคิดระดับพื้นฐานได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ(Comprehension) และการนำไปใช้ (Application) ไปจนถึงความคิดระดับสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมิน (Evaluation) ซึ่งการเสริมสร้างความสามารถทางการคิดจากง่ายสุดไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้นในแต่ละระดับจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ผู้เรียนจะเรียนรู้จากระดับต่ำสุดพัฒนาขึ้นไปสู่ระดับสูงที่สลับซับซ้อนขึ้น ซึ่งจัดเป็นความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ (Chatkhup & Chuchat, 2002) ส่วน พอล (Paul, 1993) ระบุว่าองค์ประกอบการคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมิน (Evaluation) นอกจากนี้ แครรี่ (Carrie) ระบุว่าลำดับขั้นตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ บลูม (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางตั้งแต่การนำไปใช้ในชั้นเรียนในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ การตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์ วิธีการสอน และการประเมินผล หรือการนำไปจำแนกความแตกต่างระหว่างการคิดระดับสูงกับการคิดระดับพื้นฐานที่ครูสามารถนำมาส่งเสริมความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณให้กับผู้เรียนได้ และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ เกตุnutí (Ketunuti, 2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบ B-R-A-I-N เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังที่ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (Susarot, 2013) ได้กล่าวว่า การปูพื้นฐานและส่งเสริมความสามารถทางการคิดให้แก่เด็กเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งนับตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับสูงการได้รับการพัฒนาการคิดตั้งแต่เยาว์วัยจะช่วยพัฒนาความคิดให้ก้าวหน้า ส่งผลให้สติปัญญาเฉียบแหลม เป็นคนรอบคอบ ตัดสินใจได้ถูกต้อง สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ดี

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการแนวคิด วัตถุประสงค์เป้าหมาย กระบวนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียนและครูสอน สื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ และการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมากกว่าความรู้ที่นักศึกษาจะได้รับ ผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำและจัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักศึกษาได้คิดและสำรวจจะนำไปสู่คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่นักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย ต้องมีทักษะทางปัญญามีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Analysis) ปฏิบัติการเรียนรู้ (Learning process) สรุปอ้างอิง (Reference summary) คิดสังเคราะห์ (Synthesis) และประเมินผล (Evaluation) อันจะนำไปสู่การนำความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องในศาสตร์สาขาการศึกษาปฐมวัย ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันในภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลง

ของโลก ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย แก้ปัญหาการพัฒนาผู้เรียน และมีความเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานอย่างมีวิจารณญาณ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งหากนักศึกษามีคุณลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในอนาคตเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพครูในการนำไปประยุกต์ใช้จัดหลักสูตร จัดการเรียนรู้ และจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัย และเพื่อเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับสูงขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ 4 ขั้นตอนดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา เอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่เป็นผู้บริหาร อาจารย์สอนนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 5 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 4 คน และครูสอนอนุบาล จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ถอดเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาบูรณาการแล้วนำเสนอ “องค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย สำหรับหลักสูตรปริญญาตรีสาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. หลักการแนวคิด พบว่า ครูผู้สอนต้องมีหลักการและแนวคิด เป็นผู้ออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดและเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม โดยการให้อิสระทางความคิด กระตุ้นให้เด็กคิดด้วยคำถาม การแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมภายใต้กติกาที่กำหนด มีหลักการแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนรู้แบบโครงการ แบบไฮสโคป แบบใช้สมองเป็นฐาน แบบบูรณาการ และแบบภาษาธรรมชาติ นำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการคิด

2. วัตถุประสงค์เป้าหมาย พบว่า การจัดการเรียนรู้ต้องมีความหวังหรือความคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วผู้เรียนจะมีคุณลักษณะเป็นไปตามความคาดหวัง ซึ่งครูผู้สอนต้องศึกษาพัฒนาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุนั้น ๆ ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุนั้น ๆ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มากำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมิน

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้ต้องมีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา นั้นครูผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอน เน้นกระบวนการที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีกระบวนการที่ชัดเจน โดยจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กคิดฝึกให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นจากการใช้คำถามกระตุ้น จากการใช้คำถามปลายเปิด การให้โอกาสเด็กมีอิสระในการทำกิจกรรม การฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี สร้างความกระตือรือร้นโดยใช้สื่อ คำถาม ทำกิจกรรมที่ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง และให้โอกาสเด็กแสดงความสามารถนำเสนอผลงานเชิงความคิดได้ด้วยตนเอง

4. กิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนเน้นส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เด็กปฐมวัยเกิดความสามารถทางการวิเคราะห์ การระบุข้อตกลงเบื้องต้นร่วมกัน การสรุปอ้างอิงในสิ่งเรียนรู้ การสังเคราะห์ และการประเมินผลจากสิ่งที่ได้เรียนรู้

5. บทบาทของผู้เรียนและผู้สอน พบว่า ผู้สอนจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้เป็นผู้ดำเนินการ จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ ผู้สอนต้องมีบุคลิกที่ทำให้ผู้เรียนรู้จัก และรู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น ใจกว้างไม่ด่วนสรุปความคิดเห็นของตนเอง รับฟังความคิดเห็นของ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการโต้แย้งเชิงเหตุผล

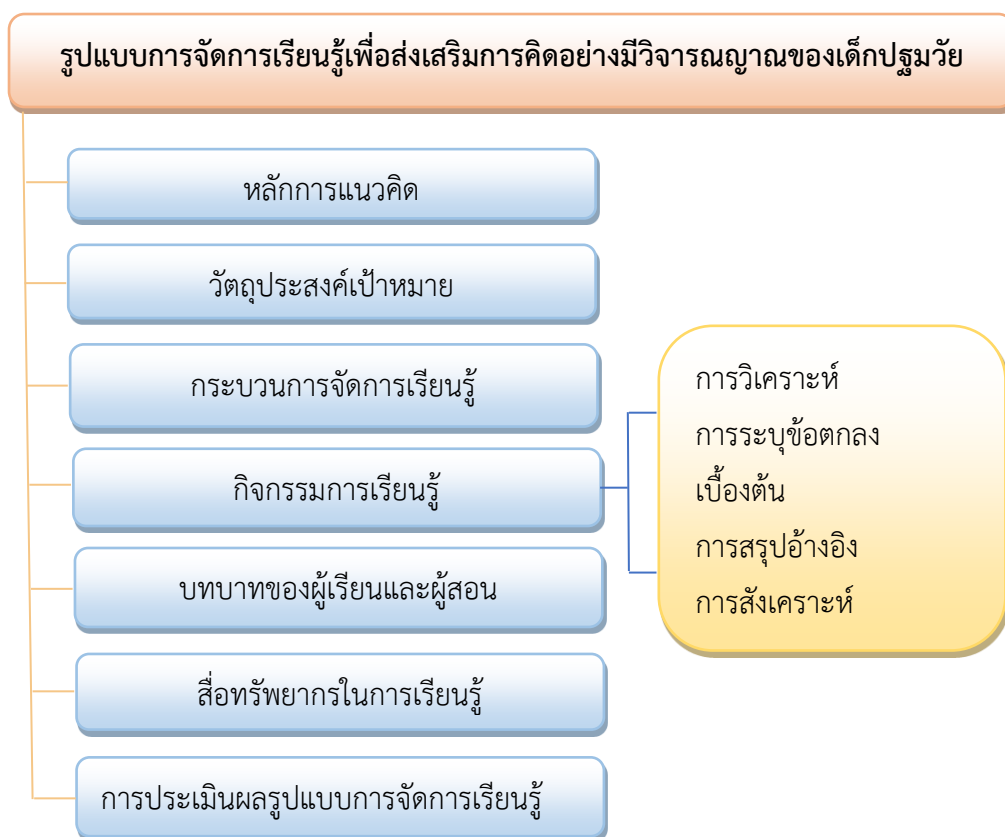

6. สื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ พบว่า การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนเน้นส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เด็กปฐมวัยเกิดความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ การระบุข้อตกลงเบื้องต้น การสรุปอ้างอิง การสังเคราะห์ และการประเมินผล

7. การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้ต้องมีการพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบไปแล้วว่าจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ด้านใดบ้าง หรือมีทักษะและพฤติกรรมหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเช่นไร ครูผู้สอนต้องมีการประเมินทุกชั้นของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประเมินแฟ้มผลงานเด็ก ประเมินจากผลงานของเด็ก ประเมินจากแผนการจัดการเรียนรู้ ประเมินโดยภาพรวมในตอนท้ายเพื่อวิเคราะห์ปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์โลกตามความเป็นจริง ประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย โดยการสังเกต การสอบถาม ประเมินพัฒนาการเด็ก และการประเมินผลตามเกณฑ์พัฒนาการตามช่วงวัย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพประกอบที่ 1: รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของเด็กปฐมวัย

1. **หลักการแนวคิด** ในการจัดการเรียนรู้ ยึดหลักปรัชญา ทฤษฎี ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ แบบไฮสโคป แบบใช้สมองเป็นฐาน แบบบูรณาการ และแบบภาษาธรรมชาติ นำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย

2. **วัตถุประสงค์เป้าหมาย** ในการจัดการเรียนรู้โดยการตั้งความหวังหรือความคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วผู้เรียนจะมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณคุณลักษณะเป็นไปตามความคาดหวัง

3. **ขั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้** โดยการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

4. **กิจกรรมการเรียนรู้** จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกวิเคราะห์ ฝึกการระบุข้อตกลงเบื้องต้นร่วมกัน ฝึกการสรุปอ้างอิงในสิ่งที่เรียนรู้ ฝึกสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ออกมา ฝึกประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้ ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น คิดการอย่างมีวิจารณญาณ และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องสมวัย

5. บทบาทของผู้เรียนและผู้สอน การดำเนินการจัดการเรียนรู้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

6. สื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ วัสดุ เครื่องมือ ตลอดจนถึงวิธีการต่างๆ ที่จะเป็นตัวช่วยถ่ายทอดความรู้ จากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ที่มีอยู่ในห้องเรียนทุกชั้นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบไปแล้วว่าจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ด้านใดบ้าง หรือมีทักษะและพฤติกรรมหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเช่นไร

7. การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบไปแล้วว่าจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ด้านใดบ้าง หรือมีทักษะและพฤติกรรมหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเช่นไร โดยประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลายประเมินจากการสังเกต การสอบถาม ประเมินแฟ้มผลงานเด็ก ประเมินจากผลงานของเด็ก ประเมินจากแผนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลตามเกณฑ์พัฒนาการตามช่วงวัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เป้าหมาย การตั้งความหวังหรือความคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วผู้เรียนจะมีคุณลักษณะเป็นไปตามความคาดหวัง มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา มีกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ฝึกการวิเคราะห์ ฝึกการระบุข้อตกลงเบื้องต้น ฝึกการสรุปอ้างอิง ฝึกการสังเคราะห์ และฝึกการประเมินผล มีบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน โดยผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ มีสื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ วัสดุ เครื่องมือที่จะเป็นตัวช่วยถ่ายทอดความรู้จากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน และมีการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบไปแล้วว่าจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ด้านใดบ้าง หรือมีทักษะและพฤติกรรมหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเช่นไร สอดคล้องกับฟาซิออน และฟาซิออน (Facience & Facience, 1996) กล่าวว่า ความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณ เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดอย่างมีเป้าหมายเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองโดยใช้เหตุผลในการพิจารณาจากข้อมูลแนวคิดวิธีการและกฎเกณฑ์ต่างๆ ส่วน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (Susarot, 2013) กล่าวว่า การปูพื้นฐานและส่งเสริมความสามารถทางการคิดให้แก่เด็กเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งนับตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับสูงการได้รับการพัฒนาการคิดตั้งแต่เยาว์วัยจะช่วยพัฒนาความคิดให้ก้าวหน้า ส่งผลให้สติปัญญาเฉียบแหลม เป็นคนรอบคอบ ตัดสินใจได้ถูกต้อง สามารถแก้ปัญหาต่างๆในชีวิตได้ดี สอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (Panich, 2012) กล่าวว่า ความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเป็นมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่ครูจะต้องแสวงหาวิธีการออกแบบการเรียนการสอนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ศิษย์พัฒนาความสามารถการคิด

วิจารณ์ญาณ ดังที่ กิตติศักดิ์ เกตุนุติ (Ketunuti, 2014) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบ B-R-A-I-N มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ อุษณีย์ โพธิสุข (Pothisuk, 1999) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมให้มีความสามารถทางการคิดระดับสูงหรือคิดวิจารณ์ญาณนั้นเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณเป็นฐานของการกรองความคิดกรองข้อมูล และเป็นหลักสำคัญที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

สรุป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย มีหลักการแนวคิดปรัชญา ทฤษฎี ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เป้าหมายการตั้งความหวังหรือความคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วผู้เรียนจะมีคุณลักษณะเป็นไปตามความคาดหวัง มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา มีกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ฝึกการวิเคราะห์ ฝึกการระบุข้อตกลงเบื้องต้น ฝึกการสรุปอ้างอิง ฝึกการสังเคราะห์ และฝึกการประเมินผล มีบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน โดยผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ มีสื่อทรัพยากรในการเรียนรู้ วัสดุ เครื่องมือที่จะเป็นตัวช่วยถ่ายทอดความรู้จากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน และมีการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบไปแล้วว่าจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ด้านใดบ้าง หรือมีทักษะและพฤติกรรมหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเช่นไร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1.1 มหาวิทยาลัยหรือคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ควรให้การส่งเสริมการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านความรู้เท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างให้นักศึกษามีความสามารถในการตกผลึกทางปัญญา มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดประเมินค่าอันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

1.2 มหาวิทยาลัยหรือคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ควรส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนภายในคณะนำเอารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย ไปใช้อย่างต่อเนื่องในทุกชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์และคุ้นเคยกับการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ โดยเน้นการเรียนรู้และการประเมินผลที่หลากหลายวิธีเพื่อตอบสนองต่อลีลาการเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละคน และเสริมสร้าง

ความสามารถในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย และเสริมสร้างความสามารถในการตกผลึกทางปัญญา อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดความรู้ที่ถาวรและคงทน และมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

1.3 ในกานนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัยไปใช้ อาจารย์ผู้สอนควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวิชา ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนของชิ้นงาน อันจะทำให้ นักศึกษามีเวลาในการเรียนรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังสร้างความพึงพอใจและความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการติดตามผลเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษาปฐมวัย

2.2 ควรศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย ในแต่ละบริบทของการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายในด้านของธรรมชาติวิชา

2.3 ควรมีการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย กับความสามารถในการคิดด้านต่างๆ เช่น การคิดเชิงเหตุผล การคิดแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

References

- Chathop, S. & Chuchat. (2002). *Report on Brain Training for Critical Thinking*. Bangkok: Wattana Panich.
- Division of Research Management and Educational Quality Assurance. (2017). *Thailand 4.0 Blueprint, A model drives Thailand towards stability, prosperity, and sustainability*. Bangkok: Division of Research Management and Educational Quality Assurance. Retrieved August 19, 2017 from <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>.
- Duron.R. Limbach. B. & Waugh. W. (2006). Critical Thinking Framework for Any Discipline. *International Journal of Teaching in Higher Education*. 17 (2), 160-166
- Education Act B.E.1999. Amendment (Version 2) B.E. 2002 and (Version 3) B.E. 2010. (1999) Bangkok: The Secretariat of the Council of Education. Retrieved December 5, 2017 from <https://person.mwit.ac.th/01Statutes/NationalEducation.pdf>
- Ennis, R. H. (1967). *A Concept of Critical Thinking: A Proposed Basis for Research in the Teaching an Evaluation of Critical Thinking Ability*. Chicago: Rand McNally and Company.

- Facione, P. A. Facione, N. C. (1996). *The California Critical Thinking Disposition Inventory (CCTD): From A and B. Test Manual*. California: California Academic Press.
- Kittisak, K. (2014). *The Development of B-R-A-I-N Learning Model for Promoting Critical Thinking Ability of Young Children*. Ed.D. Dissertation. Srinakharinwirot University.
- Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister. (2016). *National Economic and Social Development Plan Twelfth edition B.E. 2017 – 2021*. Retrieved December 5, 2017 from <http://plan.bru.ac.th/wp-content/uploads/2018/12/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2-12-.pdf>
- Panich, V. (2012). *Way of learning for students in the 21st century*. Bangkok: Tathata Publication Co., Ltd.
- Paul, R. & Elder, L. (1993). *Foundation for critical thinking*. Santa Rosa. CA: Rinehart and Winston.
- Photisik, U. (1999). *Set to create children into a genius*. Volume 5 train their children to be thinkers. Bangkok: Family Direct.
- Schiever, S. W. (1991). *A comprehensive approach to teaching thinking*. Boston: Allyn and Bacon.
- Suriyarat, P. (2013). *Thinking development*. (New ed). (5th ed.). Bangkok; Chulalongkorn book center.
- Wongyai, W. (2000). *Curriculum development and teaching a new dimension*. Bangkok: Rungrueang Printing House.

รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)*

A Model of Peaceful Creation of Phra Dhammakosajan

(Buddhadasa Bhikkhu)

¹พระครูมหาเจติยารักษ์ เข็มนาถ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹phrakrumaha Jathiyarak khemnak, Phra Pramote Vadakovido

and Phramaha Hansa Dhammahaso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail m.dang2515@icould.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทของสังคมไทยและมุมมองด้านสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 2) เพื่อวิเคราะห์แนวคิด วิธีการ และวิถีปฏิบัติในการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และ 3) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่นำไปสู่การเกิดสันติภาพในสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทำงานใกล้ชิดหรือผู้ได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

ผลการศึกษาพบว่า 1) มุมมองบริบทปัญหาด้านสันติภาพในสังคม คือ สังคมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นทางความคิด ออกมาทางวาจา ทางกายมันก็เกิดการขัดแย้งต่อต้านกัน เกิดเป็นความวุ่นวายในสังคมเล็ก ลูกหลานเป็นสังคมใหญ่ชาติ และการสร้างสันติภาพของหลวงปู่พุทธทาสกล่าวโดยสรุปได้ว่า “เมื่อไหร่ที่เยาวชนมีศีลธรรม เมื่อนั้นเด็กจะลดความขัดแย้ง” เมื่อไหร่ไม่ยอมกันจะเกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งเกิดจากกิเลส 2) วิธีการ แนวคิด และกระบวนการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ ประกอบไปด้วยรูปแบบย่อย 8 ประการ ดังนี้ การพัฒนาตน การยึดหลักตามปณิธาน 3 เข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และออกจากวัตถุนิยม ,สัปปายะ 7 สันติเสวนา การสื่อสารธรรมะ ธรรมาธิฐาน การเทศน์และอบรมและความเรียบง่าย และ 3) ได้รูปแบบ ที่เรียกว่า การสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ)

คำสำคัญ: รูปแบบการสร้างสันติภาพ; พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ); สันติภาพ

* Received March 18, 2020; Revised June 10, 2020; Accepted June 23, 2020

Abstract

The article of research aimed 1) to study the context of Thai society and the peace perspective of Dhammakosajarn (Buddhadasa Phikkhu) 2) to analyze concepts, methods and practices in creating peace of Phra Dhammakosajarn (Buddhasathika Phiku) and 3) to synthesize the peace creating model of Phra Thamkosajarn (Buddhasat Phikhu) .This research was a qualitative research. The research process included procedures such as in-depth interviews with those working closely or those influenced by the teachings of Dhammakosajarn. (Buddhadasa Phikkhu) then analyzed the model and summarize the forms of peace building of Dhammakosajarn (Buddhadasa Phikkhu)

The results of research were found that 1) Contextual concepts problem of peace in society that had conflicts arise in mind before coming out of the speech and in the body, there were conflicts. After then, results in a small social chaos became a large society problems. Peace creating of Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Phikkhu) was the morality of the young people. When youths have morally effected to older children would reduce conflict. But without morality, there were conflicts arises from passion negative within the mind. 2) Methods, concepts and peace building procedures of Phra Dharmakosajarn consists of 8 sub-themes, as follows: personal development, attachment based on aspiration 3 (Reach the heart of their religion , Understanding interfaith and out of materialism), Sapphagaya 7, Peace Talk, Dharma Communication, Dharma Meditation, Preaching and Training and Simplicity and 3) get the model called peace forming of Dhammakosajaraj. (Phutthasat Phikhu).

Keywords: A Model of Peaceful Creation: Phra Dhammakosajan (Buddhadasa Bhikkhu);

Peace

บทนำ

ปัจจุบันสังคมเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งมากมาย ทั้งปัญหาการใช้ความรุนแรง ความขัดแย้งด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาสังคมการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น

ขึ้นมาเนิ่นนานและยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ชัดจากการเผยแพร่ข่าวสารความรุนแรงผ่านช่องทางสื่อ หนังสือพิมพ์ ช่องข่าวออนไลน์ และปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อคนในสังคมอย่างยิ่งทำให้ไม่มีความสุข ใช้ชีวิตอย่างหวาดระแวง ครุ่นคิดกับปัญหา ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ และไม่มีแบบอย่างชัดเจนในการดำเนินชีวิตอย่างสงบ ร่มเย็น

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เป็นพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกมาตลอด 87 ปีท่านได้แสดงทัศนะต่อปัญหาวิกฤตการณ์โลกที่กำลังจะวินาศหรือปราศจากสันติภาพยิ่งขึ้นทุกที หน้าที่ของพุทธบริษัทต้องรับรู้เข้าใจปัญหา เพราะโลกนี้จะรอดได้ก็เพราะมีพุทธบริษัทอยู่ในโลก โดยพุทธบริษัทจำเป็นต้องเข้าถึงผล 2 ประการ คือ ความรู้ที่ถูกต้อง และความหลุดพ้นที่ถูกต้องทำให้เกิดสันติภาพที่แท้จริง ดังนั้นการพัฒนาจิตใจของมนุษย์จึงเป็นรากฐานของสันติภาพตามแนวทางของพระพุทธศาสนา บทบาทการทำงานในเส้นทางสันติภาพและสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จึงมุ่งเน้นในพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้เกิดความเห็นอกในหลายๆ มิติทางสังคมกล่าวได้ว่าบทบาทของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีความสำคัญอย่างยิ่งในเป็นต้นแบบของพระสงฆ์ในการสร้างสันติภาพให้กับสังคม (Choikittipan , 2016)

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นับว่าเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาเรียนรู้ค้นคว้างานพระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นต้นแบบของพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับสังคมได้อย่างดียิ่ง การศึกษาแนวคิดและวิธีการที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ใช้ในการสร้างสันติภาพและสันติสุขให้กับสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางตัวอย่างในการพัฒนาพระสงฆ์ในสังคมไทยให้สามารถเป็นที่พึ่งให้กับสังคมได้ แม้ยามบ้านเมืองสงบสุขและในยามที่บ้านเมืองกำลังมีปัญหาคความขัดแย้ง แม้ว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จะมรณภาพไปหลายปีแล้ว แต่เสียงธรรม สารธรรม และทฤษฎีทางธรรมของท่านอาจารย์ยังคงอยู่ให้ได้ศึกษาถอดบทเรียนได้เป็นอย่างดี (Phra Pramote Vadagovido, 2019)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวคิด หลักการ และอุมการณ์ ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ รวมถึงครูบาอาจารย์ที่ท่านสนใจศึกษาการปฏิบัติอันดีงามของพระธรรมโกศาจารย์ เพื่อนำข้อมูลทั้งในเอกสาร งานวิจัยเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เป็นรูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ เพื่อให้ประชาชนได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทของสังคมไทยและมุมมองด้านสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิด วิธีการ และวิถีปฏิบัติในการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ)
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ) ที่นำไปสู่การเกิดสันติภาพในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)" มีระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ผลของการศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาด้านเอกสาร (Document Research) ที่เกี่ยวข้องประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้เป็นหลักสำคัญมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก** (Key informants) ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มศิษย์ พระภิกษุ ที่ทำงานใกล้ชิดท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** สัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยร่างแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านได้ตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องเชิงเนื้อหาเพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้น สามารถใช้ในการสัมภาษณ์ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ถูกต้องและวัดผลการวิจัยได้จริง การตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยเครื่องมือที่จะนำไปใช้ต้องได้รับการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือจากคณะกรรมการร้อยละ 60 ขึ้นไป

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 รวบรวมเนื้อหาทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาบริบทปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย หลักสันติภาพสุขในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสารเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยร่างแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านได้ตรวจสอบ

ความเหมาะสมและความถูกต้องเชิงเนื้อหาเพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นสามารถใช้ในการสัมภาษณ์ตามข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ถูกต้องและวัดผลการวิจัยได้จริง

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) เป็นการใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์

ขั้นที่ 5 สรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนาโวหาร โดยนำเสนอรูปแบบการสร้างสันติภาพ ตามแนวคิดและแนวปฏิบัติของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่นำไปสู่การเกิดสันติภาพในสังคมไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ได้รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ดังภาพที่ 3 ซึ่งสามารถอธิบายวิธีคิด หลักการและกระบวนการสร้างสันติภาพเป็น 8 รูปแบบ สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดความสันติ สงบร่มเย็นในสังคม

จากการดำเนินงานวิจัย ได้ศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ นำเอาข้อมูลมารวบรวมและสังเคราะห์ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบทของสังคมไทยและมุมมองด้านสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ความขัดแย้งและความรุนแรงเกิดจากความอยากได้อะไร อยากเป็น เกิดจากเจตนาที่เกิดขึ้นในใจของแต่ละคน ในเมื่อคนเรามีความอยากได้ อยากมี อยากเป็นที่ไม่ลดราวาศอกกันในที่สุดแล้วมันก็จะนำความขัดแย้งเริ่มต้นด้วยความขัดแย้งภายในของตัวเองก่อนแล้วก็จะขอเป็นความขัดแย้งภายนอก ซึ่งมันก็เป็นปัญหาของสังคมเพราะฉะนั้นประเด็นที่หลวงพ่อมองความขัดแย้งเกิดขึ้นจากตัวกิเลสตัณหา คือ ความอยากได้ อยากมีเป็นของตนเองซึ่งมีความไม่รู้จักพอในทรัพยากรมีจำกัดแต่ความต้องการของคนมันไม่มีจำกัด ก็เลยก่อให้เกิดความขัดแย้ง

ศีลธรรมของเขาวาชนคือสันติภาพของโลก เมื่อไหร่ที่เขาวาชนมีศีลธรรม เมื่อไหร่เมื่อนั้นเด็กเหล่านี้เมื่อโตขึ้นก็จะลดความขัดแย้ง เมื่อไหร่ไม่ยอมกันจะเกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งเกิดจากกิเลส การยึดมั่นถือมั่นในตนเองห่วงตัวเองมากหรือว่ายึดมั่นตัวเองก็เกิดความขัดแย้งในตัวเองแล้วในขณะที่เห็นแก่ตัว คนเห็นแก่ตัวมักจะมองคนอื่นในด้านลบ มองคนอื่นเหมือนกันกิเลสของตนเองเป็นอย่างไรคนอื่นก็จะเป็นอย่างนั้นด้วยกันในสังคม ความขัดแย้ง ความคิดมีความขัดแย้งในตนเอง ทำให้เกิดความขัดแย้งภายนอก เมื่อจิตมีกิเลสการกระทำทั้งกาย วาจา ก็เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวคิด วิธีการ และกระบวนการในการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

2.1 วิธีการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ)

พระพุทธทาส มีวิธีการสร้างสันติภาพคือ การสอนศีลธรรม คุณธรรม ให้แก่เยาวชนผู้นำทางด้านการศึกษา ทางราชการ คือการพูดให้เขาจำ ส่วนตัวท่านเองก็ทำให้ดูคือประพฤติอย่างที่ดี มีคนเห็นก็เอ็นใจ ท่านผู้หนึ่งเป็น อาจารย์มหาวิทยาลัย เล่าว่าท่านมานั่งดูอาจารย์พุทธอยู่ไกลๆ ก็เอ็นใจไปด้วยอยู่สบึง อยู่ใต้ต้นกระท้อน แต่ 8-9 โมงบางทีถึง 11 โมง ยังนั่งนิ่ง พระพุทธทาสพูดให้ฟัง เขียนให้อ่าน ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เอ็นให้ได้สัมผัส ตามปณิธาน 3 ใช้ชีวิต “Plan living, High thinking” เป็นอย่างต่ำมุ่งทำอย่างสูง อาบน้ำในคู กินข้าวจานแมว เป็นอยู่อย่างทาส

2.2 สร้างสันติภาพของอาจารย์พุทธทาส คือ ปณิธาน 3 คือ

- 1) เข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน
- 2) ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ เพื่อความร่วมมืออย่างสันติภาพ
- 3) ออกจากวัตถุนิยม

ท่านพุทธทาสภิกขุจะสร้างสันติภาพจากภายในไม่ใช่ภายนอก ท่านจะสู้กับกิเลสภายในไม่ใช่สู้กับกิเลส ภายนอกและลักษณะของการทำงานด้านสันติภาพโลก ท่านจะเน้นในเรื่องของการดูจิตดูใจแล้วก็ขัดเกลากิเลสมันเป็นสนิมกินใจของแต่ละคนออกมาแล้วก็กลับออกมาเข้าเปลือก เพื่อที่จะให้สิ่งเหล่านั้นสิ่งที่ติดงอมในจิตใจคือ พื้นฐานของความเป็นมนุษย์ก็อย่างทีกล่าว่าเป็นมนุษย์เป็นได้เพราะใจสูง เพราะฉะนั้นพระพุทธทาสพูดถึงสภาพ วิธีการขอคำแนะนำเรื่องของการดูจิตดูใจแล้วก็ให้คนมานั่งเคลียร์ใจกัน เพื่อที่จะหาทางออกร่วมกันไม่มีใครที่จะเอาชนะกันตลอดเวลาที่มีการแพ้ มีการชนะทุกคนก็ยอมรับในความแตกต่างจากนั้นเดินทางไปด้วยกันเพราะฉะนั้น การที่จะให้คนอื่นชนะตลอดเวลา มันก็จะเกิดความขัดแย้ง ก็ต้องมีคนแพ้บ้างชนะบ้างสลับสับเปลี่ยนกันแบบนี้ ต้องมาจัดการภายในเป็นหลักมานั่งคุยกันมานั่งเคลียร์กันจะต้องยอมรับความคิดเห็นของกันและกันแล้ว ก็หาทางร่วมกันไม่มีใครแพ้เสมอไม่มีใครชนะตลอดไป

2.3 หลักการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ)

ท่านมีหลักการอย่างชัดเจน คือ ทุกคนจึงช่วยกันส่งเสริมให้คนในโลกมีศีลธรรม เช่น ท่านพูดว่าศีลธรรม ของยุวชนคือสันติภาพโลกและเคยบรรยายกับครูบาอาจารย์ว่าครูผู้สร้างโลก โลกจะสันติสุข โลกจะสันติสุข สันติภาพมาจากคนในโลก คนในโลกจะเป็นอย่างไร ต้องมาจากครู ครู คือ ผู้นำทางจิตวิญญาณของเด็ก เมื่อเด็กมี ศีลธรรมอยู่กันอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนกัน อยู่กันอย่างนอกไม่เบียดเบียนใคร ช่างในสุขสงบเย็น หากมีศีลธรรม คุณธรรมสังคมเล็กครอบครัวเย็นฉ่ำ สังคมใหญ่ก็สันติสุข มาจากคนในโลกมีความรักความเมตตา มีศีลธรรมก็สันติ สุขมีศีลธรรมนี้คือหลักการของท่านอาจารย์พุทธทาสได้แสดงไว้มากมายในหนังสือ ธรรมโฆษณ

พระพุทธทาสภิกขุ ท่านให้หลักการสร้างสันติภาพว่า มนุษย์มีความยึดมั่นถือมั่น ต้องจัดการความยึดมั่นถือมั่นในตัวมนุษย์ สันติภาพสภาพภายในก็ต้องเกิดขึ้นก่อน หลวงพ่อพุทธทาสปฏิบัติกรรมฐานของท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งอานาปานสติ มีงานวิจัยศึกษาการปฏิบัติของท่านมากแล้วก็มีงานวิจัยรองรับมากมาย เรื่องของอานาปานสติและการปฏิบัติธรรมแล้วทางหลวงพ่อที่ท่านสอนเป็นจุดเริ่มต้นของการทำให้มีสภาพความสันติภาพเกิดขึ้นภายในของตนเองแล้วสันติภาพภายนอกก็จะตามมา รู้จักลมหายใจของตนเองจัดการกิเลสภายในตนเองได้จัดการกิเลสของตนเองได้คลายความยึดมั่นถือมั่นในความสงบมันจะบ่งบอกถึงความสงบมีสติ เรามีเมตตาหรือว่าเป็นคนที่ไม่มีศีลธรรมดีจะปรากฏขึ้นแล้วอยู่ในตนเองและสติจุดเริ่มต้นของสันติสุข สันติภาพ ทำให้เกิดเมตตาต่อกันเป็นการสร้างสันติภาพ

พระพุทธทาสเห็นเรื่องของการปฏิบัติเป็นหลักโดยเน้นในเรื่องของการศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ มีครั้งหนึ่งที่หลวงพ่อดีพยายามที่จะสอนชาวพุทธในเรื่องของจิตวิญญาณในช่วงนั้นทุกคนจะมุ่งไปที่สรวงโมกข์ เพื่อที่จะฟังธรรม อันเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งจะสอนให้คนเข้าใจถึงบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมก่อน เสร็จแล้วให้ทุกคนมานั่งคุยกันว่า เมื่อปัญหาเหล่านี้มันเกิดขึ้นมันควรที่จะดับยัดผิดตรงไหนถ้าคนไปนั่งมานั่งคุยกัน ปรับความเข้าใจกันดีสุดแล้วก็จะแก้ปัญหา ไม่ได้เพราะฉะนั้นในการจัดการความขัดแย้งในทัศนะของท่านที่จะนำมาสู่กระบวนการทำงานในสังคมไทยปัจจุบันก็คือเรื่องของการพูดคุยเรื่องของการสร้างความเข้าใจเรื่องของการพูดคุยกัน เสนวากันจะทำให้เกิดสันติภาพ

2.4 กระบวนการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ)

พระพุทธทาสมีกระบวนการสร้างสันติภาพ โดยการพยายามเปลี่ยนแปลงของที่ไม่ถูกต้อง ที่ทำมาซ้ำให้เห็นว่าไม่ถูกต้อง ทางวัตถุ เช่นการหลงในวัตถุนิยม ก็ต้องให้ส่วนเกิน เมื่อเกินใช้เกินก็ต้องกอบโกยเป็นลูกโซ่ตามมาที่พูดมาแล้วว่าการสร้างเด็กให้มีเมตตา คุณธรรม ศีลธรรมนี้เป็นกระบวนการไปสันติสุขของบุคคล ไปสู่สันติภาพของสังคมเพราะปฏิบัติถูกต้อง กระบวนการสร้างสันติภาพของอาจารย์พุทธทาส คือ 1) เป็นอยู่อย่างต่ำ 2) มุ่งกระทำอย่างสูง

พระมารุต เมธิโก, รศ.ดร. (Phra Marut Methigo, 2019) ให้สัมภาษณ์ว่า พระพุทธทาส คือ Model Effect หรือ ผลของตัวแบบ ขยายความว่า ศึกษาตัวแบบชีวิตที่ประเสริฐบริสุทธิ์ บริบูรณ์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งภาษาคน ภาษาธรรมและปฏิบัติตาม อริยมรรค 8 หรือ สัมมัตตะ 10 และโอวาทปาฏิโมกข์ เผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้อง สมบูรณ์แบบผ่าน การพูด การเขียน และสื่อต่างๆทั้งในประเทศละต่างประเทศเปิดศูนย์อบรมทั้งคนไทย และคนต่างชาติ ลดความขัดแย้งด้วยการเพิ่มศีลธรรม เอาธรรมะมาปฏิบัติจะใจเย็น ทำให้เกิดสันติภาพ ศึกษาคำกลอน คำสอน ให้เกิดนิพพานระหว่างวันได้ สามารถศึกษาจากคำสอนจากหลวงพ่อบุทธทาส

ศีลธรรมของเยาวยวชนคือสันติภาพของโลก สันติภาพที่เกิดขึ้นใน ส่งต่อไปครอบครัว สังคม ประเทศและนานาชาติ เป็นสากล ดังนั้นคือกระบวนการพัฒนาตน หรือสันติภาพภายในของตนสู่สากล

มองที่ตนเองก่อน มองมาจุดเล็กของตนเองศึกษาศาสนาของตนให้ลึกซึ้ง ถึงแก่นสาร ชัดเกลากิเลสตน คลายตัวกูของกู คือวิธีปฏิบัติกรรมฐาน อานาปานสติ และการทำงานคือการปฏิบัติธรรม เจริญสติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นจนถึงเข้านอน เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดสันติภายในสู่สันติภายนอก ระวังการปฏิบัติไม่ได้เบียดเบียนคนอื่น กระบวนการสันติภายนอกคือการเกิดศีลธรรมขึ้นในสังคม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ) ที่นำไปสู่การเกิดสันติภาพในสังคมไทย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและสัมภาษณ์สามารถสรุปรูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกอบไปด้วยรูปแบบต่างย่อย 8 รูปแบบได้ดังภาพที่ 1

3.1 รูปแบบการพัฒนาตน มีการพัฒนาฝึกอบรมพระธรรมทายาทเป็นการฝึกฝน เพื่อให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้องให้กับประชาชน เป็นการพัฒนาศาสนาในพระพุทธศาสนาให้มีวิธีการ หลักการ และอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการบูรณาการในการเผยแผ่ให้กว้างขวางไป นำหลักธรรมคำสอน เผยแผ่หลักธรรมที่ศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้องแก่ชาวโลก สงเคราะห์และอนุเคราะห์ชาวโลกให้พ้นจากความทุกข์ การฝึกอบรมพระธรรมทายาทเพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างอุดมการณ์ในการทำงานพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นเป็นผู้มีความกล้ากล้าสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น (Phramaha Marut Virochano, 2019)

3.2 รูปแบบปณิธาน 3 เป็นปณิธานของท่านพุทธทาสภิกขุ หลวงพ่อพุทธทาส กล่าวว่า คนทุกศาสนาจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติต้องยึดมั่นในปณิธานของท่านพุทธทาสภิกขุ 3 ข้อ มีดังนี้

ปณิธานข้อ 1 การเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาอะไร การทำให้ทุกคน เข้าถึง หัวใจของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการปฏิบัติดี-ตรง-เป็นธรรม-สมควรแก่ การหลุดพ้น

ปณิธานข้อ 2 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา การทำความเข้าใจระหว่างศาสนานี้เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ เพราะโลกนี้ต้องมีศาสนา เท้ากับชนิดของคนในโลก เพื่อจะอยู่ร่วมโลกกันได้โดยสันติและทุกศาสนาล้วนแต่สอนความไม่เห็นแก่ตัวจะต่างกันบ้างก็แต่วิธีการเท่านั้น

ปณิธานข้อ 3 การนำโลกออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม การนำโลกออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม เป็นปัจจัยแห่งการเห็นแก่ตัวเกิดกิเลส การทำโลกให้ออกมาเสียจาก อำนาจของวัตถุ

3. รูปแบบสัปปายะ 7 การจัดสัปปายะ ในการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและส่งต่อให้กับผู้ที่ใกล้ชิดและประชาชน โดยหลักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อม

ความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดความ เจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม เรียกว่า สัปปายะ มี 7 อย่าง (Jayadhammo, 2015)

4. รูปแบบสันติเสวนา เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งจากภายในโดยการพูดคุย สันทนาปรับความเข้าใจ รูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความไม่ลงรอยและการปะทะกันระหว่างความคิด ความเชื่อ ความต้องการ ผลประโยชน์ ทำให้เกิดสภาพที่ไม่ลงรอยกันการใช้แนวทางของสันติวิธีสามารถนำไปสู่สันติภาพได้แต่ต้องอาศัยเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง 9 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง 2) การเจรจาต่อรอง 3) การใช้อนุญาโตตุลาการ 4) กระบวนการนิติบัญญัติ 5) การสานเสวนา 6) การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม 7) การไต่สวน 8) ไม่ให้ความร่วมมือ 9) อารยะขัดขึ้น

5. รูปแบบการสื่อสารธรรมะ การเผยแพร่หลักคำสอนในรูปแบบต่างๆผู้ที่สนใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ท่านคิดทำหนังสือพิมพ์ "พุทธศาสนา" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ธรรมะ และเพื่อแถลงกิจการของคณะธรรมทานและสวนโมกข์ ท่านเล่าว่าในยุคนั้นที่กรุงเทพฯ เคยมีหนังสือพิมพ์ "ธรรมจักร" ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า (กรมพระยาวชิรญาณวโรรส) หนังสือพิมพ์ "พุทธศาสนา" ออกเผยแพร่ทุก ๆ 3 เดือน นับเป็นหนังสือพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาเล่มแรกของไทย เริ่มตีพิมพ์เมื่อครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2476 นอกจากนั้นก็มีหนังสือธรรมะ "ชุดธรรมโฆษณ" มีทั้งหมด 40 เล่ม การพิมพ์หนังสือชุด "ธรรมโฆษณ" ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมพิมพ์จากปาฐกถาธรรมที่ท่านแสดงไว้ในวาระต่าง ๆ และงานหนังสือเล่ม ๆ อื่น ๆ ของท่าน โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวด

6. รูปแบบธรรมาธิษฐาน การมีมหรสพทางจิตวิญญาณเพื่อสอนผ่านภาพ งานศิลปะและได้นำเอามาเป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิต สวนโมกข์ คือ มหรสพทางจิตวิญญาณ เป็นสิ่งจำเป็น ต้องมีสำหรับ สัตว์ที่มี สัญชาตญาณแห่งการต้องมี สิ่งประเล้าประโลมใจ อันเป็นปัจจัย ฝ่ายวิญญาณ เพิ่มเป็นปัจจัยที่ห้า ให้แก่ ปัจจัยทั้งสี่ อัน เป็นฝ่ายร่างกาย, ขอให้ช่วยกันจัดให้มีขึ้นไว้ สำหรับใช้สอย เพื่อประโยชน์ ดังกล่าวแล้ว แก่คนทุกคน (Charoenwattana & Renumat, 2017)

7. รูปแบบการเทศน์และอบรม มีการเทศน์และจัดอบรมเป็นประจำให้กับพระภิกษุ ญาติโยม ประชาชนที่สนใจได้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติ อบรมภิกษุณสวนโมกข์ฯ อานาปานสติภาวนา ของพระพุทธทาสภิกขุ เป็นวิธีการปฏิบัติ อานาปานสติของ พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และเป็นจิตภาวนาวิธีที่มีความสำคัญมากในพระพุทธศาสนา คืออำนวยความสะดวกให้ทั้งสมณะและวิปัสสนา ทำให้ชีวิตสงบเย็นและสว่างไสวด้วยธรรมะที่จำเป็นแก่การดำเนินชีวิต คือ สติ สัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา (Manon, 2017)

8. รูปแบบแห่งความเรียบง่าย พระพุทธทาสภิกขุ ปฏิบัติธรรมและกิจวัตรอย่างเรียบง่ายเป็นแนวทางให้ผู้ ที่เห็นท่านอยากปฏิบัติตาม และ ถือนแนวทางพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตให้สมบูรณ์ครบถ้วนตามระบบองค์

รวมแห่งพุทธธรรมทั้งสามด้าน กล่าวคือศีล-สมาธิ-ปัญญา อันจะนำไปสู่วิถีชีวิตที่สุขสงบเย็น เป็นประโยชน์ มีคุณภาพและยั่งยืน (Manon, 2017) สรุปรูปแบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

สรุป

รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกอบไปด้วยรูปแบบต่างย่อย 8 รูปแบบดังนี้ 1. รูปแบบพัฒนาตน ฝึกให้ผู้อื่นสามารถพัฒนาตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา 2. รูปแบบปณิธาน 3 ของพระพุทธทาสภิกขุ 3. รูปแบบสัจจะ 7 การจัดสัจจะ ในการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย 4. รูปแบบสันติเสวนา เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งจากภายในโดยการพูดคุย สนทนา 5. รูปแบบการสื่อสารธรรมะ การเผยแพร่หลักคำสอนในรูปแบบต่างๆ 6. รูปแบบธรรมาธิฐาน การมีมหรสพทางจิตวิญญาณเพื่อสอนผ่านภาพ งานศิลปะและได้นำเอามาเป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิต 7. รูปแบบการเทศน์และอบรม มีการเทศน์และจัดอบรมเป็นประจำให้กับพระภิกษุ ญาติโยม ประชาชนที่สนใจได้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติ ฝึกอบรม 8. รูปแบบแห่งความเรียบง่าย ท่านใช้รูปแบบเรียบง่ายในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตน และสอนธรรมะให้กับผู้สนใจอย่างเรียบง่าย

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะได้ประโยชน์ ดังนี้

1.1 สามารถนำแนวคิดและวิธีการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดสันติภาพในสังคมไทย เพื่อปรับใช้ในการใช้ชีวิต เช่น แนวทางการพัฒนาตน การนำหลักความเข้าใจในศาสนาพุทธและศาสนาอื่น และการไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม ฯลฯ

1.2 รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) สามารถนำไปเผยแพร่และใช้ในการอบรมในสถาบันการศึกษาด้านพุทธศาสนา

1.3 ผู้สนใจศึกษารูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ ทราบบริบทของปัญหาความขัดแย้งอันนำไปสู่การขาดสันติภาพในมุมมองของพระธรรมโกศาจารย์และสามารถศึกษาต่อโดยศึกษาให้ลึกซึ้งในแต่ละรูปแบบย่อย

References

- Choikittipan, T. (2016). The Role of Phra Dhammakosajarn (Buddhadassa Bhikkhu) In Peace Building to Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(Supplemental Issue), 159-171.
- Vadakovid, P. P., Dhammahaso, P. H., & Thinano, P. D. (2019). *A Model of Developing an Ideal Expert in Peace by Buddhist Peaceful Means*. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(Supplemental Issue), 253-265.
- Nonilphet, M. (2019). The Leadership, development of leadership in temple management according to Buddhist principles to the 21st century. *Journal of Isan Light*, 16 (2), 687-700.
- Dhammahaso, P. H. (2017). *Dialogue, multicultural society different perspectives*. Modern Religious Leadership Development Program Institute of Islamic Leadership Development Chulalongkorn Office.
- Jayadhammo, P. W. (2015). The Ways of the Management in Buddhist Temples for Peace According to Sappaya 7: The Case Study of Wat Thannamlai, Suratthani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 98-114.
- Charoenwattana, B. & Renumat, M. (2017). *Santi Method: Conflict Management in accordance with Santi Method*. Bangkok: Publication at Dexex Company Inter Corporation Limited.
- Chai Manon, K. (2017). The knowledge management model of Buddhadassa Phikkhu for the propagation of Buddhism. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 128-139.

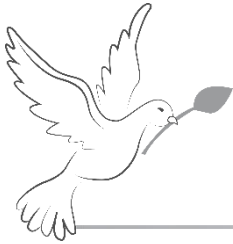

- Kaewchoti Rung N. (2005). *Peace according to the concepts of Buddhadasa Phikkhu: Meaning and its application in the present world*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Thammasat University.
- Thiraphan, C. (1979). *Ahimsa in the Thought of Mahatma Gandhi*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Chulalongkorn University.
- Suantharachamachari. (2007). *An Analytical Study of Art Principles as Perceived by Buddhadasa Phikkhu*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University).
- Nattakritthipongkaro. (2014). *The role of monks and the creation of peace by Buddhist Santi Method: the case of Ban Huay Nam Khao community, Ban Kao Subdistrict, Mueang District, Kanchanaburi Province*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

สองกระแสแห่งคำสอนว่าด้วยสติ:

มหาสติปัฏฐานสูตรและการลดความเครียดด้วยสติ*

Two Approaches of Mindfulness Teachings: Mahasatipatthana Sutta and Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR)

หิมพรรณ รักแตงาม

Himapan Ruktaengam

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

Contemplative Education Center, Mahidol University, Thailand.

Corresponding Author. E-mail: impermanentme@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการสอนและคำสอนว่าด้วยสติตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตรและการลดความเครียดด้วยสติ และวิเคราะห์ความสอดคล้องและแตกต่างของทั้งสองกระแส ด้วยการวิจัยเอกสารและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า กระแสที่หนึ่งหรือคำสอนในมหาสติปัฏฐานสูตรอันเป็นแนวทางดั้งเดิมนั้น การเจริญสติเป็นไปเพื่อรู้แจ้งนิพพาน ด้วยหลักการคือ สัมมาวายามะ สัมมาทิฐิ สัมมาสีติ และสัมมาสมาธิ ผ่านฐานทั้งสี่คือกาย เวทนา จิต ธรรม ส่วนกระแสที่สองนั้น เน้นการบรรเทาความทุกข์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะความเครียด ความกดดัน ในการทำงานหรือในความสัมพันธ์ หลักการจึงเป็นไปในแนวที่จะช่วยให้เกิดโยนิโสมนสิการ เช่น การยอมรับ ความอดทน ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการพูดคุย ฝึกสติในรูปแบบและชีวิตประจำวัน เช่น การตามลมหายใจ ทั้งสองกระแสนี้แม้ใช้คำว่า “สติ” เป็นองค์ธรรมหลัก แต่ให้ความสำคัญแก่องค์ธรรมอื่นๆ ด้วย ทว่า ความแตกต่างอย่างสำคัญคือเป้าหมายที่ต่างกัน อันส่งผลให้หลักการและแนวทางการปฏิบัติต่างกันไปด้วย เป้าหมายที่ต่างกันมีมูลเหตุมาจากการให้ความหมายแก่ “ทุกข์” ที่ต่างกัน กระแสที่สองเน้นถึงการบรรเทาทุกข์ในชีวิตประจำวัน สติจึงเป็นเครื่องมือในการบำบัดวิธีหนึ่ง ในขณะที่ความทุกข์ในมหาสติปัฏฐานสูตรนั้นลงลึกไปจนถึงเหตุเกิดเหตุดับของทุกข์ เป็นปรากฏการณ์อย่างละเอียดที่เกิดขึ้นภายในจิต ซึ่งเมื่อดับความทุกข์ในระดับนี้ได้ ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ความหมายของ “ทุกข์” ที่ต่างกันจึงส่งผลให้คำสอนว่าด้วยสติของทั้งสองกระแสแตกต่างกัน

คำสำคัญ: สติ; มหาสติปัฏฐานสูตร; การลดความเครียดด้วยสติ

* Received April 20, 2020; Revised May 14, 2020; Accepted May 16, 2020

Abstract

This article aims to study mindfulness teachings, in terms of objectives, principles and practices, in two approaches: Mahasatipatthana Sutta and Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR), and to analyze their similarities and differences. It was a documentary-based research. It was found that the objective of the first approach or Mahasatipatthana Sutta was Nibbana. its principles were Right Effort, Right View, Right Mindfulness and Right Concentration; and its practices were based on 4 foundations: body, sensations, mind and dhamma. The second approach focused on alleviating suffering of people in everyday life, such as stress or unhealthy relationship. Its principles were thoroughly Dhamma-based consideration, such as non-judgment, acceptance, which were practiced in the community of learning, dialogue, along with formal and informal mindfulness practices, such as mindful breathing. The two approaches were similar in an aspect that they included other crucial dhamma as equal importance as mindfulness in the teachings. However, since their objectives were different, their principles and practices to serve the goals were different as well. Different objectives derived from different meanings given to “suffering”. MBSR emphasized on abilities in coping with challenges in everyday life; mindfulness was basically a therapeutic tool. Mahasatipatthana Sutta’s teaching went more deeply into causes of arising and passing away of suffering, which were phenomena in the mind of practitioners, and the root of all kinds of suffering. In conclusion, different meanings of suffering induced different mindfulness teachings in these two approaches.

Keywords: Mindfulness; Mahasatipatthana Sutta; Mindfulness-Based Stress Reduction; MBSR

บทนำ

“สติ” มีแนวทางจากพระพุทธศาสนา หลักฐานที่สำคัญคือมหาสติปัฏฐานสูตร ในพระไตรปิฎกเถรวาท ซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสองพันปี เป็นคำสอนที่ระบุถึงเป้าหมายที่ชัดเจนว่า “ทางนี้เป็นทางสายเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเวทะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุลุณายธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน” (Thai Tripitakas: 10/373/301) มีเป้าหมายทางศาสนาชัดเจน ในที่นี้ขอเรียกว่าเป็น “กระแสที่หนึ่ง” อย่างไรก็ตาม การสอนสติในปัจจุบันแพร่หลายไปในวงกว้าง อีกทั้งมีหลายแนวทาง มีจำนวนมากที่อยู่นอกบริบทของศาสนา คำสอนว่าด้วยสติซึ่งถูกนิยามขึ้นมาใหม่นั้น มีข้อโต้แย้งกันมากพอสมควร เช่น สอนว่าสติคือการรู้อยู่เฉยๆ (bare attention) เป็นการรับรู้บริสุทธิ์ (pure receptivity) การไม่โต้ตอบ (non-reactivity) การไม่ตัดสิน (non-judgment) ซึ่งฐานิสสรโรภิกขุ (Thanissaro, 2012) เห็นว่าแนวทางที่สอนสติในความหมายดังกล่าวนั้น แม้จะเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย แต่อันที่จริงแล้วนำเสนอเพียง

ส่วนเล็กน้อยจากคำสอนว่าด้วยสติที่พระพุทธเจ้าทรงสอน โดยไม่ให้ความสำคัญแก่การฝึกฝนที่จำเป็นต่อหนทางการตื่นรู้

แนวทางหนึ่งการสอนว่าสติคือการไม่ตัดสินคือแนวทางของการลดความเครียดด้วยสติ (Mindfulness-Based Stress Reduction) ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “MBSR” อันเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการนิยมนามาก MBSR ถือกำเนิด ณ ศูนย์การแพทย์แห่งมหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ จอน คาบัต-ซินน์ (Jon Kabat-Zinn) หนึ่งในผู้ก่อตั้ง ยอมรับว่ารูปแบบของโครงการนี้ได้ถูกนำไปใช้ในศูนย์การแพทย์หลายแห่ง รวมถึงในโรงเรียน เรือนจำ ตลอดจนวงการธุรกิจ (Kabat-Zinn, 2014) เป็นต้นแบบของการสอนการเจริญสติซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าทั่วโลกทั้งในด้านวิชาการและการสอนที่แพร่หลายในแบบออนไลน์ MBSR ถูกนำมาประยุกต์และผสมผสานกับหลายแนวทาง เช่น Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT) เป็นสติที่ใช้ในการบำบัด MBSR เป็นคำสอนสติที่มีได้อยู่ในบริบทของศาสนา ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “กระแสที่สอง”

Kabat-Zinn จบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านชีวโมเลกุล แต่มีความสนใจด้านการฝึกจิต MBSR จึงมีรากฐานจากหลากหลายภูมิปัญญา เช่น เถรวาท มหายานทั้งโซโตเซนและรินไซเซน โยคี เวทานตะ คำสอนของกฤษณมูรติ รวมไปถึงการมีหลักฐานในเชิงวิทยาศาสตร์มารองรับผลของการเจริญสติ บูรณาการระหว่างงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ การภาวนา และการนำไปใช้ในทางคลินิก อย่างไรก็ดี แฮริงตันและดุนน์ (Harrington & Dunne, 2015) ตั้งข้อสังเกตว่าสติไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความวิตกกังวลหรือซึมเศร้า ไม่ใช่เพื่อการพัฒนาความสามารถในการทนต่อความเครียด แต่ทั้งหมดนี้เป็น ไปในแนวทางของกระแสที่สอง เป็นไปได้ว่า Harrington and Dunn กำลังกล่าวถึงคำสอนสติในมุมมองของ กระแสที่หนึ่ง ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจในคำสอนว่าด้วยสติมีความแตกต่างกันมาก และสร้างความสับสนอยู่ไม่น้อย

จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่การวิเคราะห์คำสอนว่าด้วยสติทั้งในกระแสที่หนึ่งคือจากมหาสติปัฏฐานสูตร และจากกระแสที่สองคือ MBSR ที่มักถูกนำไปอ้างอิงทั้งในวงวิชาการและการสอนไปทั่วโลก เป็นเรื่องจำเป็นเพื่อที่จะได้สร้างความกระจ่างว่าทั้งสองกระแสมีคำสอนว่าด้วยสติอย่างไร โดยในบทความจะนำเสนอผลการศึกษาคำสอนดังกล่าวนี้ผ่านการศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมาย หลักการ และแนวทางการปฏิบัติ รวมถึงวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องหรือแตกต่างของทั้งสองกระแส อันน่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการทางพระพุทธศาสนาและสร้างความเข้าใจต่อสังคมเรื่องคำสอนว่าด้วยสติของสองแนวทางนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์เป้าหมาย หลักการ และแนวทางการปฏิบัติ จากมหาสติปัฏฐานสูตรและการลดความเครียดด้วยสติ (MBSR)
2. วิเคราะห์ถึงความสอดคล้องหรือแตกต่างของคำสอนว่าด้วยสติจากมหาสติปัฏฐานสูตรและการลดความเครียดด้วยสติ (MBSR)

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเอกสาร โดยมีเอกสารหลักคือมหาสติปัฏฐานสูตรจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ MBSR Standards of Practice อันเป็นเอกสารต้นทางจากทั้งสองกระแส ประกอบกับอรรถกถาจากพระอรรถกถาจารย์และคำอธิบายพระสูตรจากมุมมองของพระเถระร่วมสมัย รวมถึงบทความและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อแรกนั้น คือวิเคราะห์เป้าหมาย หลักการ และแนวทางการปฏิบัติของทั้งสองกระแส สำหรับกระแสที่หนึ่งนั้น “เป้าหมาย” ของคำสอนในมหาสติปัฏฐานสูตรถูกกล่าวถึงในการอธิบายความหมายของสติปัฏฐาน ว่าเป็น “ทางเดียว” ที่มุ่งไปสู่การรู้แจ้งนิพพาน (Thai Tripitakas: 10/373/301) โดยพูดถึงความหมายของนิพพานในหลายแง่มุม เช่น ความบริสุทธิ์ การดับทุกข์ โดยเฉพาะเป้าหมายปลายทางคือพระ นิพพานนั้นได้มีการกล่าวถึงอีกครั้งหนึ่งในหัวข้อสุดท้ายคืออานิสงส์แห่งการเจริญสติปัฏฐาน คือ “อรหัตตผลในปัจจุบันหรือหากมีอุปาทานเหลืออยู่ก็จักเป็นอนาคามี” (Thai Tripitakas: 12/404/338) เป็นเป้าหมายทางศาสนาอย่างชัดเจน พระอรหันต์สามารถละกิเลสความยึดมั่นอันเป็นเหตุแห่งทุกข์ได้สิ้นเชิง ในขณะที่พระอนาคามีนั้นยังมีกิเลสละเอียดหลงเหลืออยู่ เช่น มานะ อวิชชา (Phra Brahmgunabhorn (Prayudh Prayutto), 2002) “สติปัฏฐาน” แปลตรงตัวว่าฐานอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ ในพระสูตรได้กล่าวถึง “หลักการ” สำคัญของคำสอนนี้เมื่อเอ่ยถึงว่าสติปัฏฐานสี่คืออะไร นั่นคือการ “พิจารณาภายในกายอยู่ (เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม) มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้” (Thai Tripitakas: 10/373/301) เป็นประโยคซึ่งสรุปภาพรวมทั้งหมดของพระสูตรนั้น บ่งชี้ถึงการทำงาน (function) ที่ต่างกัน 2 ประการ นั่นคือการ “พิจารณาภายในกายอยู่ (เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม)” กับ “มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้” ข้อความแรกแสดงถึงแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งจะมีการ ขยายความอย่างละเอียดในพระสูตร (และจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป) ส่วนข้อความที่สองเป็นหลักการ ซึ่งประกอบด้วย

1. **มีความเพียร (อาตปปี)** ซึ่งภิกขุอนุชาโย (Analayo, 2006) สันนิษฐานว่าน่าจะเชื่อมโยงกับคำว่า “ตบะ” ซึ่งเป็นศัพท์เดิมในยุคพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้ในความหมายใหม่ อาตปปีเป็นความพยายามที่นำไปสู่หนทางการบรรลุนิพพานอันปราศจากกิเลส คำ “อาตปปี” ถูกอธิบายว่ามีความเพียร นั่นคือ สัมมาวายามะ ซึ่งหมายถึงเพียรระวังและละความชั่ว กับเพียรสร้างและรักษา ความดี (Phra Brahmgunabhorn (Prayudh Prayutto), 2002) อนึ่ง สัมมาวายามะนั้น เป็นความเพียรเพื่อ (1) ป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (2) ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (3) ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น (4) ความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกขุอนุชาโย โพนบูลย์ เจริญเต็มที แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (Thai Tripitaka: 10/402/336) สัมมาวายามะจึงมิใช่ความเพียรในแง่ที่ว่าความขยัน หากเป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องกับอกุศลหรือกุศลธรรมในจิตของตนเอง หลักการนี้ถูกนำไปใช้ในแนวทางปฏิบัติ มีความเด่นชัดมากในหัวข้อธัมมานุปัสสนา

2. มีสัมปชัญญะ (สัมปชาโน) สัมปชัญญะเป็นธรรมที่มักปรากฏควบคู่กับสติ “สัมปชัญญะก็คือปัญญา ดังนั้น การฝึกฝนในเรื่องสตินี้จึงเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญานั้นเอง สัมปชัญญะหรือปัญญา ก็คือ ความรู้ความเข้าใจตระหนักชัดในสิ่งที่สติกำหนดไว้นั้น” และ “ไม่เกิดความหลงหรือเข้าใจผิดใดๆ ขึ้นมาในกรณีนั้นๆ” (Phra Brahmgunabhorn (Prayudh Prayutto), 2002) ซึ่งการไม่หลงหรือการมีปัญญานั้นก็สอดคล้องกับสัมมาทิฐิในมรรคมีองค์แปด เป็นความหมายที่สำคัญของสัมปชัญญะ อย่างไรก็ตาม สัมปชัญญะอาจมีความหมายอื่นที่แตกต่างอยู่บ้าง ดังในแนวทางการปฏิบัติของกายนุปัสสนานั้น มีหมวดหมู่ย่อยชื่อหมวด สัมปชัญญะ ซึ่งแปลว่า “ทำความเข้าใจลึกตัว” หมวดนี้จะเป็นการเคลื่อนไหว เช่น “ภิกษุทำความเข้าใจลึกตัวในการก้าวไป การถอยกลับ” (Thai Tripitakas: 10/376/305) ซึ่งหากสังเกตจากหมวดย่อยนี้ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหว จึงเป็นไปได้ที่สัมปชัญญะจะมีลักษณะของการรู้ตัวที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องในทุกขณะ อย่างไรก็ตาม Dhamma Giri Vipassana International Academy. (n.d.). อธิบายไปในทางเดียวกับ คืออธิบายสัมปชัญญะว่าหากมีการรู้ตัวอย่างต่อเนื่องเท่านั้นก็เป็นเพียงสติ แต่หากรู้ตัวด้วยและเข้าใจการเกิดดับด้วย จึงเรียกว่าถึงพร้อมด้วยสติและเจริญปัญญาอยู่ด้วยกัน

3. มีสติ (สติมา) ข้อสังเกตว่าเรื่องสติในพระสูตรนี้ที่เด่นชัดคือ สติจะปรากฏร่วมกับองค์ธรรมอื่นเสมอ นอกจากนั้นในมหาสติปัฏฐานสูตรมีข้อความที่อธิบายสติปัฏฐาน 4 ว่า “พิจารณาภายในกายอยู่ (เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม) มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้” (Thai Tripitakas: 10/373/301) ซึ่งก็เป็นความหมายเดียวกับสัมมาสติในพระสูตรเดียวกัน (Thai Tripitaka: 10/402/336) มีความหมายเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าสติปัฏฐาน 4 ก็คือสัมมาสตินั่นเอง อาจจะเป็นเพียงจุดเน้นที่ต่างกัน คือเมื่อใช้ “สติปัฏฐาน 4” เมื่อต้องการอธิบายวิธีการปฏิบัติในแต่ละฐาน แต่เมื่อใช้ “สัมมาสติ” เพื่อย้ำถึงสติที่เป็นไปในทางมรรคมีองค์แปด ซึ่งมีแกนกลางเดียวกันคือ “สติ” หรือ “สติมา” นั้นเอง ซึ่งครอบคลุมแนวทางการปฏิบัติทั้งหมดในพระสูตรนี้ รวมถึงเชื่อมโยงกับองค์ธรรมอื่นๆ ด้วย มิใช่สติโดดๆ เพียงอย่างเดียว ดังที่ Phra Brahmgunabhorn (Prayudh Prayutto), 2002) สรุปว่า “อาตปปี สัมปชาโน สติมา แปลว่า มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาทิฐิ และสัมมาสติ ซึ่งเป็นองค์มรรคประจำ 3 ข้อที่ต้องใช้ควบไปด้วยกันเสมอในการเจริญองค์มรรคทั้งหลายทุกข้อ”

4. กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก (วินยโลเก อภิชฌาโทมนัสสัง) มีการพิจารณาได้สองแนวทางหนึ่งคือเห็นว่าเป็น “ผล” จากการมีสติสัมปชัญญะ มีใจที่เป็นกลาง เป็นอิสระ ไม่ถูกกิเลสผูกพัน (Phra Brahmgunabhorn (Prayudh Prayutto), 2002) ในขณะที่ภิกขุอนาลโย (Analayo, 2006) กล่าวว่าในเนติปกรณ (Nett 82) การ “กำจัดอภิชฌาและโทมนัส” คือสมาธิ ท่านได้อ้างถึงอรรถกถาัมชฌิมนิคาย ปปัญจสุทนี ว่าให้นิยามคำกล่าวข้างต้นนี้กับการกำจัดนิวรณ์ห้า (Ps I 244) นอกจากนั้น ยังได้อธิบายว่า “วินย” มาจากคำว่า “วินิเตติ” (vineti) ซึ่งแม้คำแปลที่ใกล้เคียงที่สุดของ “วินย” คือ “ถูกทำให้ถอนออก” (having removed) แต่เห็นว่า “ไม่จำเป็นที่จะกล่าวว่าการอภิชฌาและโทมนัสจะต้องถูกถอนออกก่อนจะปฏิบัติสติปัฏฐาน มันยังหมายถึงการที่กิจกรรมนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการปฏิบัติได้ด้วย” ซึ่งอาจเป็นการปฏิบัติที่ “อยู่ในขั้นสูงของสติปัฏฐาน โดยสติบางส่วนตั้งมั่น (สุปติภูติเต) จนผู้ปฏิบัติไม่ต้องใช้ความพยายามในการสังเกต โดยไม่ได้ตอบ ด้วยอภิชฌาและโทมนัส” โดยภิกขุอนาลโยได้นำเสนอว่าการหยั่งถึงสติปัฏฐานในระดับที่มั่นคง

สรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติที่ว่า “อาตปปี สัมปะชาโน สติมา วิเนยโยโลกะ อภิชชาโทมนัสสัง” นั้นกล่าวลงเป็นมรรคได้ว่า “สัมมาวายามะ สัมมาทิฐิ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ” เป็นองค์ธรรมที่มาด้วยกัน เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 หมวดใหญ่ ประกอบด้วย กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา (คือ การพิจารณากาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต และพิจารณาธรรม ตามลำดับ ในแต่ละหมวด จะเริ่มต้นด้วยคำถามว่า ภิกษุพิจารณาภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม อย่างไร จึงกล่าวได้ว่า กายานุปัสสนา หรือการพิจารณาภายในกาย นั้นเอง (เป็นแนวทางเช่นเดียวกับเวทนา จิต ธรรม ตามลำดับ) มีโครงสร้างของการอธิบายถึงแนวทางการปฏิบัติแบบเดียวกัน ต่างกันในรายละเอียดของการปฏิบัติต่างๆ เท่านั้น จึงขอสรุปประเด็นสำคัญในการอธิบายในพระสูตรว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

2. พิจารณาให้เห็นคุณลักษณะภายในหรือ “ธรรมชาติ” ของกาย เวทนา จิต ธรรม จาก “สมุทฺยธมฺมานุปัสสี วา กายสมึ วิหริติ, วยธมฺมานุปัสสี วา กายสมึ วิหริติ. สมุทฺยวยธมฺมานุปัสสีวา กายสมึ วิหริติ.” (Dhamma Giri Vipassana International Academy, n.d.) อนึ่ง คำว่า “ธมฺม” ในที่นี้ สามารถแปลได้ว่า “ธรรมชาติ” จึงกล่าวได้ว่า การเห็นถึง “ธรรมชาติแห่งการเกิด หรือธรรมชาติแห่งการดับ หรือ ธรรมชาติแห่ง การเกิดดับ” (Analayo, 2006) คือพิจารณาให้เห็นถึงลักษณะอันเป็นธรรมชาติแห่งการเกิดดับ ใน กาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับ “สัมปชัญญะ” หรือปัญญาในการเห็นการเกิด-ดับในหลักการดังที่ได้ กล่าวไว้ข้างต้น

3. สติในการตระหนักถึงความหมายแห่งการมีอยู่ของกาย เวทนา จิต ธรรม ว่าเป็นไปเพื่ออาศัย เจริญญาณ เจริญสติ นำไปสู่การไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรๆ ในโลก จากข้อความว่า “ภิกษุนั้นมีสติปรากฏอยู่เฉพาะ

หน้าว่า “กายมีอยู่” ก็เพียงเพื่ออาศัยเจริญญาณ เจริญสติเท่านั้น ไม่อาศัย (ตัณหาและทิฏฐิ) อยู่ และไม่ยึดมั่น ถือ มั่นอะไร ในโลก” (Thai Tripitakas: 10/375/304) “สติ” มีความหมายที่พันผูกกับการตระหนักรู้ว่าการมีอยู่ ของกายนั้นเป็นไปเพื่อเจริญญาณและสติ มิใช่เพียงการระลึกรู้เฉยๆ หากประกอบด้วย “เนื้อหา” ของการรับรู้ด้วย นั่นคือ กาย เวทนา จิต ธรรม มีอยู่เพื่อเป็นเครื่องฝึกปัญญาและสติให้เจริญขึ้น อันนำไปสู่การไม่ยึด มั่นถือมั่นในอะไร ในโลก สังเกตว่าในจุดนี้การกล่าวถึงสติมาพร้อมกับปัญญา ซึ่งเป็นการย้ำว่า “สติ” มักจะ มาพร้อมกับองค์ธรรมอื่นๆ เสมอ เช่น ความเพียร สัมปชัญญะ การกำจัดอภิชฌาและโทมนัส อันเป็น หลักการสำคัญที่มาพร้อมกัน

สรุปว่าสำหรับกระแสที่หนึ่ง เป้าหมายเป็นไปเพื่อนิพพาน คือดับทุกข์ทั้งปวง โดยมีหลักการคือ “อาตปปี สัมปะชาโน สติมา วิเนยโยโลก อภิชฌาโทมนัสสัง” ซึ่งก็คือสัมมาวายามะ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ อันเป็นองค์มรรคสำคัญต่อการปฏิบัติในทางจิตใจในมรรคมืองค์แปดนั่นเอง ส่วนแนวทางการปฏิบัตินั้นมีประเด็นสำคัญคือ 1) ทำอย่างไร กับฐานไหน 2) เห็นคุณลักษณะภายในหรือธรรมชาติแห่งการเกิดดับ 3) ตระหนักถึงความหมายแห่งการมีอยู่ของกาย เวทนา จิต ธรรม และในตอนท้ายของ หมวดย่อยสี่จะ ในธัมมานุปัสสนานั้น ได้อธิบายถึงความหมายของอริยสัจสี่แต่ละข้อโดยละเอียด และปิดท้าย พระสูตรด้วยการกล่าวถึงอานิสงส์แห่งการเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งก็คือบรรลอรหัตผลในปัจจุบัน หรือเป็นพระ อนาคามี

ส่วนกระแสที่สองนั้น อาจต้องแบ่งเป้าหมายเป็น 2 ส่วน หนึ่งคือเป้าหมายของ Kabat-Zinn ในการก่อตั้ง MBSR และอีกหนึ่งคือเป้าหมายของ MBSR ที่สื่อสารออกไปในวงกว้าง เป้าหมายหรือแรงจูงใจที่ Kabat-Zinn (2011) นำเรื่องสติเข้าสู่กระแสหลักของสังคมก็เพื่อ “บรรเทาความทุกข์และปลุกเร้าความกรุณา และปัญญาในชีวิตและวัฒนธรรมของเรา” ส่วนเป้าหมายรองๆ เช่น เพื่อหยั่งลึกถึงความเข้าใจในความเชื่อมโยงของกายใจ ผ่านมิติใหม่ของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งเพื่อจะพัฒนาสัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) ของตนเอง รวมถึงคนอื่นๆ ที่ทำงานในแนวทางนี้ด้วย MBSR จึงเป็นกุศโลบายสำหรับ Kabat-Zinn ในการส่งผ่านธรรมะ ไปยังผู้คนที่ยังไม่รู้จักรัศมีธรรม ดังนั้นในการสื่อสารแก่สังคม เป้าหมายของ MBSR ถูกบรรจุไว้ใน Mindfulness-Based Stress Reduction: Standards of Practice (ต่อไปจะเรียกว่า SOP) ดังนั้นว่า MBSR ให้ความใส่ใจ เป็นอันดับแรกที่จะพัฒนาให้บุคคลเกิดความเข้าใจในตนเองเกี่ยวกับร่างกาย จิตใจ และความสัมพันธ์ระหว่าง ร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักถึงร่างกายและจิตใจ (somatic-psychic awareness) ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงไปในชีวิตของผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ เพื่อจะนำไปสู่ (1) การลดผลในเชิงลบของเงื่อนไขปัจจัยที่สร้างรูปแบบและความเคยชินจนเป็นนิสัย (2) การมีวินัยในตนเอง (3) การรับมืออย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นกับความท้าทายในแต่ละวัน (4) ค้นพบและมีความคุ้นเคยมากขึ้นกับศักยภาพภายในที่อาจจะยังไม่ปรากฏ ในอันที่จะเรียนรู้ เติบโต เยียวยา และยืนหยัด (Santorelli, 2014)

จะเห็นว่าเป้าหมายของ MBSR ที่ถูกสื่อสารออกไปนั้นจะเป็นไปในแนวทางของการแก้ไขปัญหามโนจิตที่เป็นอยู่ของแต่ละคน โดยใช้คำศัพท์ที่คนทั่วไปคุ้นเคย เช่น วินัยในตนเอง ความท้าทาย (challenges) กล่าวได้ว่าเป้าหมายในแบบที่หนึ่งของ Kabat-Zinn เป็น “เป้าหมายเชิงอุดมการณ์” ส่วนเป้าหมายแบบที่สองที่ถูก สื่อให้สังคมรับรู้ใน MBSR นั้นเป็น “เป้าหมายเชิงปฏิบัติการ”

หลักการที่สำคัญของ MBSR คือสติ (Mindfulness) อันมีนิยามศัพท์ปฏิบัติการดังนี้ (ก) ให้ความใส่ใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างตั้งใจในขณะปัจจุบัน และไม่ตัดสิน (Kabat-Zinn, 1994) (ข) ความตระหนักรู้ (awareness) ที่เกิดขึ้นจากการใส่ใจดังกล่าวนี้ (Kabat-Zinn, 2005e) Kabat-Zinn (2011) ยังให้ความเห็นว่า การทำงานหนึ่งของสติในปัจจุบันขณะคือการจำได้ถึงอดีตที่เพิ่งผ่านไปทันที (immediate past) นอกจากหลักการเรื่องสติแล้ว Kabat-Zinn (2014) เน้นเรื่อง “พื้นฐานเชิงทัศนคติ” (attitudinal foundation) ซึ่งเขาเรียกว่าเป็น “เสาหลักของการฝึกสติ” ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้คือ (1) การไม่ตัดสิน (Non-judging) ตระหนักถึงความคุ้นเคยในการแยกประเภทและตัดสิน เป็นนิสัยที่ครอบงำให้เกิดการโต้ตอบโดยไม่รู้ตัวและไร้จุดหมาย ให้เรียนรู้ที่จะถอยออกมา (2) ความอดทน (Patience) เป็นรูปแบบหนึ่งของปัญญา (Wisdom) คือการเข้าใจและยอมรับความจริงว่าสิ่งต่างๆ ย่อมปรากฏในเวลาอันเหมาะสม (3) จิตแห่งผู้ใหม่ (Beginner's Mind) เปิดรับถึงความเป็นไปได้ใหม่ๆ มิให้หลงติดกับประสบการณ์เดิมๆ ที่คิดว่า ตนเองเชี่ยวชาญหรือชำนาญแล้ว (4) ความไว้วางใจ (Trust) การไว้วางใจในตัวเอง และปัญญาของตนเป็นสิ่งสำคัญในการฝึกภาวนา ฝึกรับผิดชอบในการเป็นตัวของตัวเอง รับฟังและไว้วางใจสภาวะภายในของตนเอง (5) การไม่ดิ้นรน (Non-striving) หนทางที่ดีที่สุดที่จะบรรลุสู่เป้าหมายคือการถอยออกจากการดิ้นรนเพื่อผลที่ตนคาดหวัง หากแต่ให้ความสำคัญกับการเห็นและยอมรับสิ่งต่างๆ อย่างที่มันเป็นในทุกขณะ ด้วยความอดทนและสม่ำเสมอ (6) การยอมรับ (Acceptance) การเห็นสิ่งต่างๆ ตามที่มันเป็นจริงในปัจจุบันขณะ การให้ความใส่ใจอย่างเต็มที่ในปัจจุบันขณะ และตระหนักว่าสิ่งที่เรากำลังใส่ใจนั้นมันก็จะเปลี่ยนแปลงไป เป็นส่วนหนึ่งของปัญญาในการบ่มเพาะการยอมรับความเป็นจริง (7) การปล่อยวาง (Letting Go) หรือการไม่ยึดติด (Non-Attachment) ให้สังเกตว่าเรามีความคิดหรือความรู้สึกหรือสถานการณ์บางอย่างที่จิตของเราต้องการจะยึดมันไว้ หากมันน่าพอใจ เราจะพยายามยึดความคิดหรือความรู้สึกนั้น แต่หากไม่น่าพอใจ เราก็จะปกป้องตัวเองจากสิ่งนั้น การปล่อยก็คือการยอมรับสิ่งต่างๆ อย่างที่มันเป็น

เจ็ดข้อข้างต้นนี้ น่าจะเรียกได้ว่าหลักธรรมที่กล่าวในภาษาที่คนทั่วไปพอเข้าใจได้ เช่นเดียวกับที่ Kabat-Zinn (2014) บอกว่า การใช้คำ “ความเครียด” เป็นการเชื่อเชิญให้ผู้คนได้สืบทอดไปถึงประสบการณ์แห่งความทุกข์ (*dukkha*) โดยไม่จำเป็นต้องใช้ศัพท์ยาก อีกหลักการหนึ่งนั้น Kabat-Zinn (2014) เรียกว่าเป็น “หลักการสำคัญ” (Key Principles) 5 ข้อ ซึ่งจำเป็นในบริบทของการเรียนการสอนประกอบด้วย (a) มองว่าการสังเกตชีวิตตนเองอย่างมีสติเป็นความท้าทายมากกว่าเป็นความซ้ำซากจำเจหรือสิ่งที่ต้องทำ (b) ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะอยากทำหรือไม่ก็ตาม (c) วิธีชีวิตอาจต้อง เปลี่ยนแปลงไปบ้าง จากพันธกิจในการปฏิบัติในรูปแบบ (วันละ 45 นาที 6 วันต่อสัปดาห์) (d) ทำให้ทุกนาทีมีความหมายด้วยการฝึกสติ (e) เน้นการศึกษามากกว่าการบำบัด ใช้ประโยชน์จากการเรียนเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และปฏิบัติ (community of learning and practice) เพื่อให้เกิดแรงจูงใจ การ สนับสนุน ความรู้สึกยอมรับ และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน กระแสที่สองนี้ให้ความสำคัญปัจจัยทางสังคมว่ามีผล ในการสนับสนุน ด้านความรู้สึกที่จะช่วยให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการรับมือกับปัญหา ปรับตัว และเติบโต ซึ่งช่วย ในการเยียวยา และเป็นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเติบโตและพัฒนาศักยภาพในการรับมือและแก้ปัญหาของแต่ละ

บุคคล สำหรับใน 5 ข้อนี้ น่าจะเรียกได้ว่าเป็นหลักการของผู้เรียนที่อยู่ในบริบทของการเรียนการสอน ซึ่งก็คือ หลักสูตร MBSR ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญในกระแสที่สอง

ในที่นี้เราจะกล่าวถึงหลักสูตร MBSR ขั้นพื้นฐาน ซึ่งแพร่หลายไปทั่วโลก ผ่านการเรียนการสอนทั้งที่เป็นแบบเจอหน้าและออนไลน์ Santorelli (2014) สรุปใน SOP ว่ากิจกรรมในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จำนวน 8 สัปดาห์ๆ ละ 2.5 ชั่วโมง มีโครงสร้างที่ชัดเจน ประกอบด้วย

1) การฝึกสติภาวนาในรูปแบบ และในชีวิตประจำวัน (formal and informal mindfulness meditation/ mindfulness in everyday life) โดยการฝึกในรูปแบบ ประกอบด้วย การสแกนร่างกาย หลှโยคะ การภาวนาในท่านั่งโดยการมีสติกับลมหายใจ ความรู้สึก ความคิด อารมณ์ และสิ่งใดๆ ที่เข้ามาในการรับรู้ “มีสติโดยไม่ต้องเลือก” (choiceless awareness) หรือเมื่อมีสติกับสิ่งใดก็ตามที่จิตรับรู้ ส่วนการฝึกในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย การมีสติกับเหตุการณ์ที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจ การมีสติรู้ตัวกับลมหายใจ การมีสติรู้ตัวในกิจกรรมประจำวัน เช่น การกิน การขับรถ การเดิน การสื่อสาร เป็นต้น โดยในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะมีกำหนดไว้ว่าจะฝึกปฏิบัติแบบใดบ้าง

2) การพูดคุยแบบเดี่ยวและกลุ่ม ประกอบด้วยประสบการณ์จากงานมอบหมาย รวมถึงการสำรวจแง่มุมของสติ การพัฒนาสติด้วยการมีวินัยและศักยภาพของตนเอง

3) งานมอบหมายในแต่ละสัปดาห์ ประกอบด้วย การฝึกสติภาวนาในรูปแบบไม่ต่ำกว่า 45 นาทีต่อวัน และฝึกในชีวิตประจำวัน 5-15 นาทีต่อวัน จำนวน 6 วันต่อสัปดาห์

ในส่วนของเนื้อหา นั้น จากหลักการคือพื้นฐานเชิงทัศนคติ 7 ประการที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม ถูกทำให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นเพื่อที่จะกำหนดเป็นประเด็นหลักในการเรียนการสอนต่อไปได้ เป็นประเด็นหลักที่จะใช้ในการฝึกสติ (Mindfulness Training Intentions) ในหลักสูตร MBSR ประกอบด้วย 1) มีประสบการณ์กับความเป็นไปได้ใหม่ๆ 2) ค้นพบประสบการณ์ตรงแห่งความเชื่อมโยงระหว่างกายและใจ 3) ฝึกฝนการสังเกต 4) มุ่งไปสู่การเปิดใจรับสิ่งต่างๆ 5) สร้างเสริมความกรุณาต่อตนเอง (MBSR Course Overview and MBSR Course Modules, 2020)

ทั้งนี้ หลักการทั้งหมดได้ถูกส่งผ่านแก่น (theme) และการปฏิบัติในแต่ละสัปดาห์ โดยภาพรวมสามารถแบ่งได้ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1-3 แก่นคือ “เรียนรู้ที่จะสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งในจิต” เริ่มจากการเห็นสิ่งดีงามในตนเอง พอใจและมีความสุขกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ให้สังเกตว่าเราเห็นหรือไม่เห็นสิ่งต่างๆ อย่างไร ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่าเราตอบโต้มันอย่างไร การรับมือกับสิ่งเหล่านี้อย่างไรส่งผลต่อร่างกายและจิตใจของเราเอง มองเห็นความเป็นไปได้ที่ยังเปิดรับช่วงเวลาแห่งความเบิกบานในท่ามกลางวิกฤติ เชื่อมโยงกับปัจจุบันขณะด้วยสติในความรู้สึกทางกาย ความคิด และความรู้สึก การฝึกสติในช่วงนี้คือมีสติกับลมหายใจในท่านั่ง การสแกนร่างกาย โยคะ

สัปดาห์ที่ 4-6 “เรียนรู้ที่จะเปิดกว้างและเข้าใจจิตของตนเอง” การฝึกสติสามารถลดผลด้านลบทางกายและทางจิตอันเกิดจากปฏิกิริยาโต้ตอบจากความเครียด และช่วยพัฒนาการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเชิงบวกมากขึ้นต่อสถานการณ์ที่กดดัน เรียนรู้ผลของความเครียดที่มีต่อร่างกายและจิตใจ เราจะ

เปลี่ยนแปลงมันอย่างไร เชื่อมโยงสติกับการรับรู้ การประเมิน และทางเลือกในช่วงเวลาวิกฤติ เน้นการสังเกต ความคิดประจวบเหตุการณ์ และแยกเหตุการณ์ออกจากเนื้อหา “คุณมีใช้ความคิดของคุณ” “ทำงานกับความยากลำบาก” เราจะยังคงความมั่นคงทางใจได้อย่างไรเมื่อเผชิญความยากลำบากในการปฏิสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วยความกดดัน หาทงออกที่จะช่วยให้เราสามารถสื่อสารทั้งทางวจนภาษาและอวจนภาษาในช่วงเวลาแห่งความยากลำบากนั้น ช่วงนี้มีการฝึกภาวนาในท่ายืน (ขยายความใส่ใจจากลมหายใจไปยังความรู้สึกทางกายและการรับรู้เสียง) ภาวนาในท่ายืน (ขยายสติไปรับรู้ยังสิ่งใดๆ ก็ตามที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบันขณะ “มีสติโดยไม่ต้องเลือก” (choiceless awareness)

สัปดาห์ที่ 7-8 ประยุกต์การใช้สติในแง่มุมต่างๆ ของชีวิต โดยสร้างเสริมความกรุณาต่อตนเอง ทศนคติ และการปฏิบัติที่ทำให้การฝึกสติภาวนาในรูปแบบยังลึกซึ้งขึ้นจนมีความพร้อมที่จะปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หาแนวทางที่จะยังรักษาพลังและวินัยที่สั่งสมมาใน 7 สัปดาห์แห่งการฝึกสติภาวนา มีทรัพยากรต่างๆ ที่จะเป็นตัวช่วยให้ยังรักษาสติไว้ได้อย่างไร อาจจะเป็นหนังสือที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรการฝึกสติในระดับที่สูงขึ้น การได้ฝึกปฏิบัติร่วมกัน เพื่อที่จะดำรงการปฏิบัติไว้เป็น “สติสำหรับชีวิต” การฝึกที่จะยังความเบิกบานและความสุขยิ่งขึ้นในทุกๆ ปี ช่วงนี้จะทบทวนการฝึกภาวนาในแบบต่างๆ ที่เรียนมาและฝึกเมตตาภาวนา

โดยสรุป เป้าหมายเชิงปฏิบัติการของ MBSR คือให้ผู้คนมีความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างกายและจิต ซึ่งจะช่วยทำให้พวกเขาสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในชีวิตได้ โดยมีหลักการเรื่องสติที่เน้นในการไม่ตัดสิน ทศนคติ 7 ประการและหลักการพื้นฐาน 5 ประการ มีการออกแบบหลักสูตรออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติจำนวน 8 สัปดาห์ที่ประกอบด้วยแก่นที่ร้อยเรียงเนื้อหาและวิธีการปฏิบัติเข้าด้วยกัน ซึ่งเน้นในการช่วยให้ผู้คนได้สามารถรับมือกับความทุกข์ในชีวิตได้ตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ข้างต้น

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สองนั้น พบว่า ทั้งสองกระแสมีความสอดคล้องกันในเชิงโครงสร้างที่แนวทางการปฏิบัติ หลักการ เพื่อตอบโจทยเป้าหมายของแนวทางของตน อีกประการหนึ่งคือ แม้ว่าทั้งสองแนวทางจะใช้คำว่า “สติ” เป็นชื่อเรียก แต่ในเนื้อหาสาระที่สอนนั้น ให้ความสำคัญแก่องค์ธรรมอื่นๆ ด้วย กล่าวได้ว่า “สติ” ในทั้งสองกระแสไม่ใช่เพียงการรู้เฉยๆ (bare attention) แต่เป็นการฝึกปฏิบัติที่มีเนื้อหาและมุ่งไปสู่เป้าหมายด้วย

ความแตกต่างอย่างมีสาระสำคัญของสองกระแสนั้นอยู่ที่เป้าหมายที่ต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อหลักการและแนวทางการปฏิบัติที่ต่างกันด้วย สำหรับกระแสแรกนั้น เป้าหมายชัดเจนคือเป็นไปเพื่อนิพพาน ในขณะที่กระแสที่สองนั้น แม้ว่าเป้าหมายเชิงอุดมการณ์ของ Kabat-Zinn จะเป็นไปเพื่อการบรรเทาทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ก็ตาม แต่เมื่อสื่อสารออกไปนั้น เป้าหมายดูจะเน้นไปเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้เรียนเป็นหลัก เช่น การรับมืออย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นกับความท้าทายในแต่ละวัน ความสามารถที่จะมีวินัยในตนเอง เป็นต้น เป้าหมายที่ต่างกันนี้ย่อมส่งผลต่อการออกแบบหลักสูตรที่แตกต่างกันด้วย ทั้งในแง่ของหลักการและแนวทางการปฏิบัติ

กระแสแรกซึ่งเป็นกระแสดั้งเดิมนั้นเน้นการพันทุกขสันนิเวศ หลักการที่ตามมาคือสัมมาวายามะ สัมมาทิฐิ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งอยู่ในมรรคมงคลแปด เป็นมรรคที่เน้นการปฏิบัติทางจิตใจอย่างยั้งดั่งนั้น ฐานในการฝึกปฏิบัติก็คือกาย เวทนา จิต ธรรมของผู้ฝึกนั่นเอง ในขณะที่กระแสที่สองนั้น ผู้ก่อตั้งมี

ความปรารถนาบรรเทาความทุกข์ของสรรพสัตว์ และความทุกข์ที่อยู่ตรงหน้าผู้คนที่ได้ปรารถนานิพพานเหล่านั้น คือความทุกข์ในเชิงรูปธรรม คือความเครียดและความกดดันในการใช้ชีวิต หลักการในกระแสนี้จึงเป็นเรื่องสติที่มีความหมายว่า “ไม่ตัดสิน” รวมถึง “พื้นฐานเชิงทัศนคติ” และ “หลักการสำคัญ” ซึ่งเป็นหลักธรรมกลางๆ ที่ช่วยให้เกิดความคิดที่เป็นกุศล เช่น ความอดทน การปล่อยวาง และเน้นถึง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้และปฏิบัติ” (community of learning and practice) รวมถึงกระบวนการพูดคุยสนทนาที่จะช่วยกันสนับสนุนให้กำลังใจและร่วมกันฝึกปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

คำสอนว่าด้วย “สติ” ของสองกระแสนี้เมื่อเราวิเคราะห์ผ่านเป้าหมาย หลักการ และแนวทางปฏิบัติ จะพบว่ามีแนวทางที่ต่างกันมากกว่าจะสอดคล้องกัน การให้ความหมายแก่ “ทุกข์” ที่ต่างกันอาจเป็นมูลเหตุแรกเริ่มที่ทำให้เป้าหมายต่างกัน อันส่งผลให้แนวทางการปฏิบัติต่างกันด้วย

ในงานวิจัยนี้ศึกษาหลักสูตร MBSR ในระดับพื้นฐาน พบว่าหลักสูตรดังกล่าวให้ความสำคัญแก่ความทุกข์ที่เผชิญอยู่ในชีวิตประจำวัน คือความเครียดและความกดดันในชีวิต จึงมีการใช้หลายวิธีการในการบรรเทาความทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาพูดคุย การเจริญสติผ่านการปฏิบัติต่างๆ ช่วยให้จิตใจมั่นคง และมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงได้มากขึ้น เช่น เห็นว่าความคิดไม่ใช่เรา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเน้นเพื่อให้ทุกข์ในระดับนี้บรรเทาเบาบางลง ส่งผลให้สติ (ซึ่งถูกนิยามว่าการไม่ตัดสิน) มีหน้าที่ (function) เป็นวิธีการหนึ่งในการบำบัด (therapy) ความเครียดหรือความกดดันในชีวิตของผู้เรียน ซึ่งหากสติมีหน้าที่เพียงเท่านั้น ก็ไม่ต่างไปจากวิธีการอื่นๆ เช่น ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น ถ้าเราย้อนกลับไปดูแนวการสอนของ MBSR แพตอาทิตย์ เราจะพบโครงสร้างของการบำบัดเยียวยาโดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ที่เริ่มต้นจากพยายามให้ผู้เรียนเห็นข้อดีของตนเอง หลังจากนั้นจึงเสริมเรื่องการเรียนรู้ในด้านสติและการทำความเข้าใจความเครียด ด้วยการบรรยายเนื้อหา ฝึกสติแบบต่างๆ เพื่อให้ “เห็น” ความเครียดและปรากฏการณ์ภายในใจ มีการสนทนาพูดคุยว่าจะมีวิธีการจัดการกับความเครียดและความกดดันอย่างไรในอนาคต รวมถึงมีกลุ่มเพื่อน (ชุมชนแห่งการเรียนรู้) ช่วยกันสนับสนุน ซึ่งอาจจะไม่ถึงขนาดบำบัดแบบกลุ่ม แต่ก็มีลักษณะของการเสริมแรงซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้มีประเด็นสำคัญคือจะสามารถรับมือกับความเครียดความกดดันในชีวิตอย่างไร ซึ่งก็จะตอบโจทย์การบรรเทาความทุกข์ของผู้คนแห่งยุคสมัยตามที่ Kabat-Zinn ตั้งความปรารถนาไว้

อย่างไรก็ตาม สำหรับในกระแสที่หนึ่งนั้น ในหมวดสังขจะแห่งอัมมานุสสนาได้กล่าวถึงทุกข์โดยละเอียด และกล่าวถึงแง่มุมที่สำคัญของการเกิดขึ้นของทุกข์คือตัณหา ซึ่ง “ตัณหานี้เมื่อเกิด ก็เกิดที่ปิยรูป-สาดรูปนี้ เมื่อตั้งอยู่ ก็ตั้งอยู่ที่ปิยรูปสาดรูปนี้” (Thai Tripitakas: 10/400/329) และ “ตัณหานี้เมื่อละ ก็ละที่ปิยรูปสาดรูปนี้ เมื่อดับ ก็ดับที่ปิยรูปสาดรูปนี้” (Thai Tripitakas: 10/400/329) อนึ่ง “ปิยรูปสาดรูป” หมายถึง สภาวะที่น่ารักน่าชื่นใจ เป็นส่วนอิฏฐารมณ์ที่เป็นเหตุให้เกิดตัณหา (Phra Brahmgunabhorn (Prayudh Payutto), 2008) การจะสามารถเห็นการเกิดดับที่สำคัญคือการเกิดดับของตัณหา เกิดที่ไหนละที่นั่น คือ ณ ปิยรูปสาดรูปนั่นเอง เป็นการเห็นทุกข์ที่ละเอียด จึงต้องมีการปฏิบัติภายในตนอย่างยิ่ง โดย “สติปัญญา” ก็คือ “สัมมาสติ” มีหน้าที่ (function) เป็นหนึ่งในมรรคมรรคแปดอันเป็นหนทางปฏิบัติที่นำไปสู่การรู้แจ้งนิพพาน

หรือการออกจากทุกข์สิ้นเชิงนั่นเอง เมื่อมีการตีความทุกข์ที่ต่างกัน หน้าที่ของสติก็ต่างกันด้วย ในกระแสที่หนึ่ง มีการกล่าวถึงนิยามของทุกข์ และพูดถึงความทุกข์ในระดับละเอียดที่รู้ได้ยาก การรู้ได้ยากย่อมละได้ยากเช่นกัน จึงต้องมีการปฏิบัติตามหนทางที่เป็นทางสายนี้เท่านั้น จึงสามารถสาวไปถึงเหตุเกิดเหตุ ดับแห่งทุกข์ในระดับต้นทาง ที่สามารถออกจากทุกข์สิ้นเชิงได้ สติที่อยู่บนหนทางนี้จึงต้องเป็นสัมมาสติเท่านั้น ในขณะที่กระแสที่สอง เน้นทุกข์ในเชิงรูปธรรม คือสภาวะการณที่ปรากฏในชีวิตการทำงานและ/หรือความสัมพันธ์ คือเป็นทุกข์ที่คนทั่วไปเข้าใจ สติจึงทำหน้าที่ได้ในระดับการช่วยเยียวยาบำบัด มิให้บุคคลนั้นท้อแท้ หดท้อกำลังใจหรือมีจิตใจห่อเหี่ยวในทางลบมากเกินไป สติในระดับนั้นก็นับว่ามีประโยชน์อยู่ไม่น้อย อาจกล่าว ได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้น ในขณะที่การฝึกฝนในมหาสติปัฏฐานสูตรนั้นเน้นการปฏิบัติอย่างยั่งยืนในจิตของตนเอง ซึ่งจะ เห็นทุกข์ รวมถึงเหตุแห่งทุกข์ที่ละเอียดแยกคาย เป็นหนทางอันจะนำไปสู่การพ้นทุกข์ทั้งปวงได้

อย่างไรก็ดี MBSR ที่นำมาศึกษานี้เป็นหลักสูตรขั้นพื้นฐาน มิได้ครอบคลุมหลักสูตรระดับสูงและระดับครูสอน MBSR ซึ่งอาจมีวิธีการสอนหรือแนวคิดที่แตกต่างจากหลักสูตรขั้นพื้นฐานก็เป็นได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีเนื้อหาในเชิงนามธรรม เมื่อศึกษา MBSR ตลอดสาย โดยเริ่มจากวัตถุประสงค์ของผู้ก่อตั้ง เป้าหมายที่นำเสนอต่อสังคม หลักการ และแนวการปฏิบัติที่ออกมาเป็นหลักสูตร MBSR ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นถึงการนำเสนอแนวคิดที่เป็นนามธรรมสู่การบริหารหลักสูตรอย่างเป็นรูปธรรม แนวคิดเรื่องสติซึ่งเป็นเรื่องนามธรรม ถูกนำมาทำเป็นรูปธรรมด้วยหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ สร้างความน่าเชื่อถือ และเมื่อนำมาทำเป็นหลักสูตร ก็ถูกทำให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คน และการบริหารจัดการอย่างมีระบบ การทำการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐาน ครู MBSR ต้องสอนในเนื้อหาที่กำหนดไว้ในทุกอาทิตย์ ในเวลาที่ระบุไว้ มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เรียนเข้าออกอย่างชัดเจน รวมถึงมีการเรียนการสอนออนไลน์ ช่วยลดข้อจำกัดการเข้าถึงหลักสูตรในแง่ระยะทาง ปฏิเสธไม่ได้ว่าส่วนหนึ่งของความสำเร็จของ MBSR นั้น มาจากความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ประการแรก เมื่อกลุ่มเป้าหมายให้ความเชื่อถือในวิทยาศาสตร์ ดังนั้น การจะสร้างหลักสูตรที่กลุ่มเป้าหมายเชื่อถือต้องมีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ยืนยัน เพื่อให้แน่ใจว่าสติมีผลจริง มิใช่ความมกมาย ประการที่สอง เข้าใจความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำมากำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ และออกแบบหลักสูตรให้ตอบโจทย์ชีวิตของผู้เรียน ซึ่งเมื่อนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ (บรรเทาความทุกข์ในชีวิตเชิงรูปธรรม) จึงส่งผลให้หลักสูตรประสบความสำเร็จ

2. องค์ความรู้ใหม่สำหรับงานวิจัยเอกสารอาจจะไม่ใช่ในแนวราบหรือขยายพื้นที่ (frontier) แต่เป็นแนวลึกที่ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ หรือเกิดทศนะที่ลึกซึ้งขึ้น การศึกษามหาสติปัฏฐานสูตรทำให้เกิดความชัดเจนว่าสติมิใช่เพียงการรับรู้เฉยๆ (bare attention) หากเป็นการรับรู้ที่มีเนื้อหาที่สำคัญคือการเห็นการเกิดดับ และการเข้าใจความหมายของการมีอยู่ของฐานทั้งสี่เพื่อเจริญสติเจริญปัญญายิ่งขึ้น แนวทางการนำเสนอในมหาสติปัฏฐานสูตรเป็นระนาบจากง่ายไปหายาก ในหมวดสุดท้ายคือสัจจบรรพนั้น เป็นความเข้าใจความ

จริงในระดับละเอียดที่ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติ “รู้ชัด” จนเห็นเหตุเกิด-เหตุดับของทุกข์ สามารถกล่าวได้ว่า “สติ” ที่สอนว่ารับรู้เฉยๆ หรือไม่ตัดสินเฉยๆ มิใช่ “สติ” ในพระพุทธศาสนา

สรุป

คำสอนว่าด้วยสติตามกระแสที่หนึ่งนั้นเป็นการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้น ด้วยสัมมาสติและองค์ธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการฝึกจิตใจเพื่อความบริสุทธิ์และออกจากทุกข์สิ้นเชิง ในขณะที่แนวทางที่สองนั้น เน้นการบรรเทาความทุกข์เชิงรูปธรรมที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ โดยเฉพาะความเครียด ความกดดัน ในการทำงานหรือในความสัมพันธ์ หลักการจึงเป็นไปในแนวที่จะช่วยให้เกิดโยนิโสมนสิการ (เช่น การยอมรับ ความอดทน) ผ่าน แนวทางการปฏิบัติในชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการพูดคุย ฝึกปฏิบัติให้เกิดสติ เช่น การตามลมหายใจ เป็นต้น มีความแตกต่างอย่างสำคัญในสองกระแสคือเมื่อมีเป้าหมายต่างกัน หลักการ และแนวทางการปฏิบัติจึงต่างกัน ไปด้วย เป้าหมายที่ต่างกันมีมูลเหตุมาจากการให้ความหมายแก่ “ทุกข์” ที่ต่างกัน กระแสที่สองเน้นถึงความทุกข์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะความเครียด จึงมุ่งเน้นการบรรเทาทุกข์ในจุดนั้น สติจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการบำบัดวิธีหนึ่ง ในขณะที่ความทุกข์ในมหาสติปัญฐานสูตรนั้นลงลึกไปจนถึงเหตุเกิดเหตุดับของทุกข์ รวมถึง ทุกข์เกิดที่ใดดับได้ที่นั้น คือปียรูปสาตรูป ซึ่งเป็นปรากฏการณ์อย่างละเอียดที่เกิดขึ้นภายในใจ ซึ่งเมื่อดับความทุกข์ในระดับนี้ได้ ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ความหมายของ “ทุกข์” ที่ต่างกันทั้งสองกระแสจึงนำมาซึ่งเป้าหมาย หลักการ และแนวทางการปฏิบัติที่ต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางของ MBSR ทำให้เห็นได้ว่าความสำเร็จของ MBSR มาจากความเข้าใจผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงได้มีการออกแบบหลักสูตรตามความเหมาะสมในบริบทของผู้เรียน ผู้เขียนเห็นว่า ในสังคมไทยเรามีความเข้าใจพระพุทธศาสนาอยู่บ้าง ถ้าได้มีการพัฒนาหลักสูตรสติที่มีเนื้อหาตามแนวทางของการสอนสติใน กระแสที่หนึ่ง อาจจะเป็นการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นระดับหนึ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อการรู้แจ้งนิพพาน แต่ใช้วิธี การจัดการแบบกระแสที่สอง คือร้อยเรียงหลักสูตรจากง่ายไปยาก มีการเรียนการสอนออนไลน์ และให้ฝึกปฏิบัติเองเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีครู (หรือวิปัสสนาจารย์) ที่จะคอยรับฟังถึงสถานะต่างๆ ในการปฏิบัติ โดยที่ไม่ต้องอิงกับกลุ่มหรือมีการสนทนาพูดคุยมากนักเหมือน MBSR กล่าวคือ มีการใช้ระบบการจัดการแบบกระแสที่สอง โดยที่ไม่ละเลยเนื้อหาสำคัญในกระแสที่หนึ่ง น่าจะเป็นหนทางที่ช่วยให้การเผยแพร่คำสอนว่าด้วยสัมมาสติให้เป็นไปได้มากขึ้นในสังคมไทย

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

แนวทางข้างต้นนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามีความเป็นไปได้สำหรับ

1.1 สถาบันการศึกษาที่ต้องการนำคำสอนว่าด้วยสติไปใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะแยกออกมาเป็นรายวิชาต่างหาก (เช่น วิชาเลือกในระดับอุดมศึกษา) หรือแทรกไปในรายวิชาที่อยู่ในหลักสูตร

1.2 สถาบันทางศาสนา เช่น วัด สถานปฏิบัติธรรม ซึ่งมีเนื้อหาคำสอนเรื่องสติของกระแสที่หนึ่งอยู่แล้ว อาจพิจารณาปรับแนวทางการสอนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนมากขึ้นตามวัยหรือตามบริบทของผู้เรียน

2. สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น

2.1 การวิจัยเชิงสำรวจ ว่าด้วยความเข้าใจ "สติ" ในสังคมไทย น่าสนใจว่าเมื่อมีการไหลบ่าของการสอนสติในกระแสที่สองเข้ามาในสังคมไทย ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านมาจากนักวิชาชีพ (เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา) ความ เข้าใจโดยรวมว่าด้วย "สติ" ในสังคมไทยเป็นอย่างไร โดยอาจสำรวจแบบกระจายไปในหลายสาขาวิชาชีพก็ได้

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าด้วยการสอนสติในชั้นเรียน เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ที่ศึกษาตั้งแต่การออกแบบการเรียนการสอนสติ การนำไปใช้กับผู้เรียน ผลที่ได้รับ เป็นตัวอย่างในการพัฒนาการเรียนการสอนสติในระบบการศึกษาไทย ซึ่งหากมีการวิจัยในแนวทางนี้หลายเล่ม สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางการสอนสติในห้องเรียน เป็นแนวทางสำหรับครูหรือผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนหรือการสอนของตนเองต่อไปได้.

References

- Analyo. (2006). *Satipatthana: The Direct Path of Realization*. Selangor: Buddhist Wisdom Center.
- Dhamma Giri Vipassana International Academy. (n.d.). *Mahasatipatthana Sutta*. Sutthee Chayodom, tr. Bangkok: Foundation for the Promotion of Vipassana Meditation under the Patronage of His Holiness the Supreme Patriarch of Thailand.
- Harrington, A. & Dunne, J. (2015). When Mindfulness Is Therapy: Ethical Qualms, Historical Perspectives. *American Psychologist*, 70(7), 621-631.
- Kabat-Zinn, J. (2011). Some Reflections on The Origins of MBSR, Skillful Means, and The Trouble with Maps. *Contemporary Buddhism*, 12(1), 281-306.
- Kabat-Zinn, J. (2014). Background and Overview. In Santorelli, S., Ed. *Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR): Standard of Practice*. MA: Center for Mindfulness in Medicine, Health Care and Society. University of Massachusetts Medical School.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2002). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- MBSR Course Overview and MBSR Course Module. Retrieve April 2020.
<https://mbsrtraining.com/mbsr-syllabus-mindfulness-training/>
- Phra Brahmgunabhorn. (2002). *Buddhadhamma*. (20th ed.) Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmgunabhorn. (2008). *Dictionary of Buddhism*. (11th ed.) n.p.
- Thanissaro Bhikkhu. (2012). *Right Mindfulness: Memory and Ardency on The Buddhist Path*. CA: Metta Forest Monastery.

5 พลังแห่งการร่วมแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์

ของเยาวชนไทยผ่านฐานคิดทางพุทธสันติวิธี**

5 Institutions for Solving Thai Youth's Cyberbullying based on Buddhist Peaceful Means

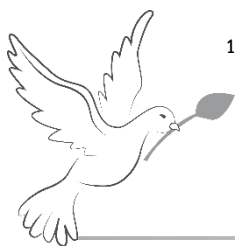
¹พระอรรถชาติ อตฺถชาโต (เดชดำรง) และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

¹Phra Atthachart Atthajāto (Detdamrong) and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: attanote@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งสะท้อนพฤติกรรมการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทยและนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือของสถาบันที่แวดล้อมเยาวชน 5 สถาบัน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน เครือข่ายสังคมออนไลน์ ร่วมผนึกกำลังป้องกันเยาวชนจากการถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์และร่วมปลูกฝังความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโลกไซเบอร์ จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าพฤติกรรมการรังแกผ่านโลกไซเบอร์มีหลายรูปแบบ ได้แก่ การใช้ภาพหรือข้อความภาษาที่รุนแรง การดูหมิ่นล้อเลียนจุดด้อยของผู้อื่นทั้งเรื่องรูปร่างหน้าตา ฐานะทางสังคมและความรู้ รวมถึงการทำให้สังคมรังเกียจ การบล็อกผู้อื่นออกจากกลุ่ม การตั้งกลุ่มออนไลน์นินทาผู้อื่น การล่อลวงถ่ายภาพอนาจารแล้วนำไปเผยแพร่ให้ได้รับความอับอาย ทำให้เหยื่อเกิดอาการซึมเศร้า ไม่อยากเข้าสังคม คิดฆ่าตัวตาย บางกรณีพบว่าเหยื่ออาจตอบโต้กลับหรือกลายเป็นผู้รังแกเสียเอง โดยพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น เมื่อวิเคราะห์ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่าสาเหตุมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ความอิจฉาริษยา ทิฐิมานะ การไม่เคารพในตนเอง ความตระหนี่ และการดูหมิ่นผู้อื่น ส่วนพุทธสันติวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา คือ หลักพรหมวิหาร 4 บนพื้นฐานของศีลและกฎแห่งการกระทำ

คำสำคัญ : 5 พลัง; การรังแกผ่านโลกไซเบอร์; พุทธสันติวิธี; เยาวชน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยและได้ขยายประเด็นเนื้อหาจากบทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการแก้ปัญหาการใช้เฟกบุ๊กที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยด้วยพุทธสันติวิธี” ที่เคยตีพิมพ์ในเอกสารรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ 1 (Conference Proceedings)

* Received April 20, 2020; Revised May 13, 2020; Accepted May 22, 2020

Abstract

This academic article addresses the problems of cyberbullying in Thai youth and present the way to solve problems by the cooperation of 5 institutions around youth include Home (H) Temple (T) School (S) Community (C) and Online social network (O) to protect youth from cyberbullying and cultivate the right understanding of cyber world.

From the documentary studies and in-depth interviewing found that there are many forms of youth's cyberbullying such as using violence images or languages, blasphemy, mocking others' appearance or social status or knowledge, slander, blocking others from group, gossip others, there is a temptation to shoot pornography and post to public. These cyberbullying behaviors lead youth to self-harm or thinking of suicide. However, victims may respond in the same way or become person who bully others. When analyze these behaviors In Buddhism, found that cause of these behaviors occur from lust in their mind such as Greed, Anger, Delusion, Envy, Jealousy, Persistence, Lack of self-respect, Stingy and Insulting others. Buddhist Peaceful Means which can solve these problems are Brāhmavihāras based on right understanding of precept and law of action.

Keywords: 5 Institutions; Cyberbullying; Buddhist Peaceful Means; Youth;

บทนำ

โลกโซเชียลเป็นโลกเสมือนจริงที่นับวันมีอิทธิพลต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่เติบโตมาพร้อมกับสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี และมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัสหรือ COVID-19 โดยรัฐบาลไทยออกนโยบายป้องกันการติดเชื้อด้วยมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) งดช่องทางการติดต่อสัมผัสกันโดยปิดสถานที่ราชการบางส่วน เช่น สถานศึกษา รวมถึงแหล่งให้บริการสังคมต่างๆ องค์กรต่างๆ ให้นักงานทำงานที่บ้าน (Thai government, 2020) ทำให้โลกโซเชียลเป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อสื่อสารกัน ในขณะเดียวกันเยาวชนก็ใช้ช่องทางของโลกโซเชียลติดต่อสื่อสารกันมากยิ่งขึ้น ประโยชน์สำหรับเยาวชนคือ การเรียนรู้โลกกว้างไร้ขอบเขตและเปิดโอกาสให้เข้าถึงความรู้ ในทางตรงข้ามคือ ภัยที่เกิดจากการใช้โลกโซเชียลที่ไม่เหมาะสมส่งผลต่อพฤติกรรมและจิตใจของเยาวชน จากข้อมูลของ World Health Organization (2015) ระบุว่า เยาวชนทั่วโลกเฉลี่ย 200,000 คนต่อปี เสียชีวิตจากความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การฆาตกรรม การทำร้ายร่างกาย การคุกคามด้วยอาวุธ กลุ่มเยาวชนที่ใช้ความรุนแรง รวมไปถึงการกลั่นแกล้งรังแก (Bullying) เป็นพฤติกรรมการใช้ช่องทางผ่านโลกโซเชียลเพื่อทำร้ายจิตใจผู้อื่นที่เรียกว่า “การรังแกผ่านโลกโซเชียล (Cyberbullying)” ซึ่งเป็นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ไปในทางที่ไม่สร้างสรรค์

การรังแกผ่านโลกโซเชียล เป็นความรุนแรงประเภทหนึ่งที่ไม่ได้กระทำต่อร่างกายโดยตรง แต่ก็มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกรังแกอย่างมาก เห็นได้จากข่าวการกระทำความรุนแรงผ่านโลกออนไลน์ระหว่างบุคคลสาธารณะ เช่น นักการเมือง ดารานักแสดง นักร้อง กับผู้ที่คอยวิพากษ์วิจารณ์บุคคลสาธารณะในทางเสียหายที่มักเรียกขานกันว่าเป็น “นักเลงคีย์บอร์ด” คือผู้ที่มักจับผิดผู้อื่นในทุกเรื่องแล้วนำมาวิพากษ์วิจารณ์ผ่านโลกออนไลน์ในด้านเสียหายทำให้กระทบจิตใจของผู้ถูกวิจารณ์อย่างรุนแรง เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่รุนแรงของการรังแกผ่านโลกโซเชียลคือการทำร้ายตนเองถึงแก่ชีวิตของนักร้องดังชาวเกาหลี ตามข่าวว่าสาเหตุมาจากสถานการณ์ที่บีบคั้นจิตใจจากการที่อดีตแฟนนำภาพเปลือยและข่มขืนนำภาพดังกล่าวไปเผยแพร่ในสื่อสาธารณะ เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในสังคมออนไลน์ มีความเห็นบุลลึจำนวนมากผ่านช่องทางโซเชียลต่างๆ จนรับความกดดันต่อไปไม่ไหวและตัดสินใจทำร้ายตนเองถึงแก่ชีวิตในที่สุด ปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียลจึงเป็นภัยเงียบที่มีผลต่อจิตใจอย่างรุนแรงโดยที่เราไม่รู้ตัว

ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก World Health Organization (WHO, 2019) ได้กล่าวถึงอัตราการฆ่าตัวตายของประชากรของประเทศต่างๆ ซึ่งพบว่า ประเทศไทยนั้นอยู่ในอันดับที่ 32 (World population review, 2019) การฆ่าตัวตายยังเป็นสาเหตุการตายอันดับ 2 ในกลุ่มเยาวชนอายุ 15-29 ปี การฆ่าตัวตายมีภาวะเชื่อมโยงกับความผิดปกติทางจิต โดยเฉพาะภาวะโรคซึมเศร้า และการอยู่ในอาการมีเมามาตี้มแอลกอฮอล์ในช่วงที่มีความทุกข์จากปัญหาความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง หรือมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังสำหรับผู้ป่วยบางคน อาการซึมเศร้าเกิดจากการโดนรังแกผ่านโลกโซเชียลจนไม่สามารถหาทางออกได้ ไม่รู้ว่าจะแก้ไขปัญหการโดนรังแกอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลเป็นเยาวชน ซึ่งยังมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจต่ำ ยิ่งทำให้มีความเสี่ยงที่จะหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย ดังจะเห็นได้จากกรณีของปุยฝ้าย (นามสมมุติ) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถูกสวมรอยเฟซบุ๊กส่วนตัวพร้อมโพสต์ข้อความได้ภาพส่วนตัวในเชิงล้อแหลมทางเพศและระบุเบอร์ติดต่อ หลังจากนั้นเธอก็ถูกเพื่อนล้อและกลั่นแกล้ง แม้แต่อาจารย์ก็ไล่ไม่ให้เธอเข้าห้องเรียน เมื่อถูกกลั่นแกล้งหนักขึ้นทำให้เธอเริ่มแยกตัวจากสังคม คิดว่าตนเองไร้ค่า รู้สึกผิดที่นำปัญหามาให้พ่อแม่ จึงพยายามฆ่าตัวตายด้วยการกรีดข้อมือ แต่โชคดีที่เพื่อนมาช่วยไว้ทัน (Unicef Thailand, 2016)

เรื่องราวเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงภัยอันตรายของการรังแกผ่านโลกโซเชียลได้อย่างแจ่มแจ้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร ปกป้องและวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ (Pokpong & Musikpan, 2010) การรังแกผ่านโลกโซเชียลในประเทศไทยมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2553 พบว่าเยาวชนไทยร้อยละ 43.1 หรือเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง 2,500 รายทั่วประเทศเคยถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล และจากข้อมูลการสำรวจเบื้องต้นในปี พ.ศ. 2560 ของ ชาญวิทย์ พรนภดล (Pornnoppadol, 2017) ซึ่งเป็นการศึกษาการรังแกผ่านโลกโซเชียลร่วมกันของ 14 ประเทศทั่วโลก พบว่าเยาวชนไทยร้อยละ 45 เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการรังแกผ่านโลกโซเชียล และอยู่ในอันดับ 5 จาก 14 ประเทศ ซึ่งมากกว่าสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่นถึง 4 เท่า หลักฐานดังกล่าวสะท้อนว่าเยาวชนไทยในยุคปัจจุบันเผชิญปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียลที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นและจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ผู้เขียนจึงสนใจที่จะสะท้อนปัญหาและสาเหตุของการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชนไทย เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาผ่านพลังความ

ร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน และเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยใช้หลักพุทธสันติวิธีเป็นฐานคิดสำคัญในการนำเสนอ

ประเภทของการรังแกผ่านโลกโซเชียลและผลกระทบที่เกิดขึ้น

การรังแกผ่านโลกโซเชียลเกิดขึ้นได้ง่ายดายมากเพราะเกือบทุกคนมีสมาร์ทโฟนที่สามารถใช้พิมพ์หรือสร้างข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เพื่อรังแกผู้อื่นได้ เช่น บางคนรู้สึกสนุกก็พิมพ์ล้อเล่นกับเพื่อน แต่บางคนรู้สึกโกรธก็อาจใช้วิธีกลั่นแกล้งโดยเผยแพร่รูปของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต และคนส่วนใหญ่ก็มักจะพิมพ์ข้อความตามอารมณ์ที่ขาดสติยั้งคิด Kowalski; Limber & Agatston, (2008) ได้จัดประเภทของการรังแกผ่านโลกโซเชียล 8 ประเภทและปองกมล สุรัตน์ นำเสนอเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1) การโจมตีกันด้วยข้อความที่รุนแรงหรือหยาดคาย 2) การก่อกวนคุกคาม 3) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวหรือความลับผู้อื่น 4) การเผยแพร่ข้อมูลเท็จทำให้ผู้อื่นเสียหาย 5) การสวมรอยตัวตนผู้อื่นเพื่อไปสร้างความเสียหาย 6) การติดตามข่มขู่ผู้อื่นซ้ำๆ อย่างจริงจังและรุนแรง 7) การลบ บล็อก ขัดขวางผู้อื่นจากกลุ่มสังคมออนไลน์ 8) การทำร้ายร่างกายผู้อื่นแล้วเผยแพร่สาธารณะ 9) การเผยแพร่ภาพอนาจารสู่โลกออนไลน์ อนึ่ง อาจมีการรังแกผ่านโลกโซเชียลในรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (Pongphol, 2018) สำหรับการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชนไทยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า มีหลายแบบ ได้แก่ การล่อลวงให้ถ่ายภาพโป๊แล้วนำไปเผยแพร่ การล้อเรื่องรูปร่างหน้าตา การแบ่งกลุ่มออนไลน์ตามฐานะ การบล็อกผู้อื่นออกจากกลุ่มและการตั้งกลุ่มเพื่อนินทาผู้อื่น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรังแกผ่านโลกโซเชียล: ก่อเกิดโรคพิษทางใจในเยาวชน

จากการทบทวนวรรณกรรมของปองกมล สุรัตน์ (Surat, 2018) และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลได้รับผลกระทบคือ กระทบกับความรู้สึกภายในใจจนทำให้เกิดความเครียด เศร้า หวาดระแวง อับอาย ไม่มีความสุข ไม่สบายใจ เจ็บปวด ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกเกลียดชัง ถูกดูหมิ่นจากสังคมรอบข้าง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคซึมเศร้า ทำให้เป็นคนหนีปัญหา เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนคิดฆ่าตัวตาย ทำให้มีปัญหาด้านการเรียน ขาดความเชื่อมั่นและความเคารพในตนเอง ไม่ไว้วางใจคนรอบข้างและไม่ยอมรับกติกาของสังคม

สาเหตุของการรังแกผ่านโลกโซเชียล

มองในมิติทางวิชาการ พฤติกรรมการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชนเกิดจากความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ต้องการความยอมรับ การไม่ยอมรับความแตกต่างนำไปสู่ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายฮอร์โมนที่เปลี่ยนแปลง

1. การต้องการการยอมรับ การมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่มากพอ: จากการทบทวนวรรณกรรมของอภิชา แดงจำรูญ (Dangchamroon, 2020) และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การต้องการการยอมรับ การมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่มากพอเป็นสาเหตุหนึ่งในการรังแกกันผ่านชีวิตจริงและโลกโซเชียล เนื่องจากการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความสามารถ มีความดี มีความเก่ง มีคุณค่า มีคุณประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น

ล้วนต้องใช้การสั่งสม บ่มเพาะ หล่อหลอม และขัดเกลาจากบุคคลใกล้ชิดและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้นเมื่อเด็กไม่ได้รับการส่งเสริมแรงจูงใจภายใน อีกทั้งไม่ได้รับโอกาสและวิธีการที่เหมาะสมในการฝึกฝนพัฒนาตนเอง จึงมักใช้การเยียวยาคิดใจตนเอง (Self) ด้วยวิธีลัดที่ง่าย สะดวกและรวดเร็วที่สุด ด้วยการหาข้อบกพร่องของผู้อื่น(เพื่อให้รู้สึกว่าคุณเองนั้นเก่ง ตนเองนั้นดี ตนเองนั้นมีความสามารถหรือเหนือกว่าผู้อื่น) วิธีการเหล่านี้สะท้อนถึงความรู้สึกที่มีต่อตนเองและการรับรู้ตนเองด้านลบ การไม่เห็นคุณค่าในตนเอง การไม่ภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกด้อยกว่าจากการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น การไม่สามารถยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่นได้ เป็นต้น สอดคล้องกับ ดวงกมล โพธิ์แก้ว (Pokaew, 2020) ที่กล่าวว่าสาเหตุคือมาจากการต้องการความสมดุลทางจิตใจของผู้รังแก การมองว่าตนเองเหนือกว่าคนอื่นทั้งๆที่ไม่มีอะไรจริงๆ และบางคนอาจมีปัญหาคอขวดในวัยเด็กซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างรุนแรง

2. การไม่ยอมรับความแตกต่างอาจนำมาซึ่งความขัดแย้ง: อภิชา แดงจำรูญ (Dangchamroon, 2020) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าการไม่ยอมรับความแตกต่างอาจนำมาซึ่งความขัดแย้ง กล่าวคือ มุมมองที่เรามีต่อ “ความแตกต่างนั้น” มักนำมาสู่ความรู้สึกด้านลบ ในขณะที่เดียวกันมุมมองที่เรามีต่อ “ความเหมือน” นั้นมักนำไปสู่ความรู้สึกด้านบวก การยอมรับความแตกต่างจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ถนัดนักโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน หากรู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากผู้อื่นมากเกินไปยิ่งเกิดช่องว่างระหว่างกัน (ความแตกต่างทางกายภาพ รูปร่างหน้าตา ฐานะทางสังคม ฯลฯ) อันอาจนำไปสู่การล้อเลียน ความรู้สึกไม่ชอบหน้า การแสดงความรังเกียจ การใช้ถ้อยคำที่รุนแรง การใช้อิทธิพลกลุ่มข่มขู่ การคุกคามในโซเชียลมีเดีย เป็นต้น สอดคล้องกับ กัลยกร ผ่องวานิช (Foongwanich, 2020) ที่กล่าวว่า ความกดดันจากเพื่อนในโรงเรียนและความแตกต่างระหว่างเยาวชนในด้านต่างๆ ส่งผลถึงพฤติกรรมการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชน

3. การถูกล้อเลียน การถูกรังแกในชีวิตประจำวันนำไปสู่พฤติกรรมย้อนกลับ: ทั้งนี้ก่อนที่เยาวชนจะรังแกกันผ่านโลกโซเชียลมักจะเริ่มต้นมาจากพฤติกรรมการรังแกกันในชีวิตประจำวัน เช่น การรังแกกันในโรงเรียน การรังแกกันในละแวกบ้าน แล้วค่อยๆ ต่อเนื่องมาเป็นการรังแกผ่านโลกโซเชียล เมื่อทำซ้ำๆจนเป็นนิสัยก็จะทำให้ไม่มีความยับยั้งชั่งใจในโลกออนไลน์อีกต่อไป เยาวชนผู้นั้นจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่พร้อมจะ ‘รังแกทุกคนที่อยากรังแก’ ดังที่ดวงกมล โพธิ์แก้ว (Pokaew, 2020) กล่าวว่า การล้อชื่อพ่อแม่ของเยาวชนเป็นจุดเริ่มต้นของการบ่มเพาะนิสัยการรังแกผู้อื่นทางวาจา ผู้ล้อก่อนจะรู้สึกว่าตัวเองมีอำนาจเหนือกว่าคนอื่นในขณะที่เหยื่อไม่ใช่คำตอบโต้ไม่ได้ แต่ไม่มีนิสัยในการทำสิ่งเหล่านั้น แต่น่าแปลกกว่า คนล้อก็จะต้องล้อต่อไปเรื่อยๆ ด้วยความได้ใจ ดังนั้น เมื่อมีสื่อโซเชียล เยาวชนก็จะล้อเลียนกันผ่านโลกโซเชียลแทน ก่อให้เกิดพฤติกรรมล้อเลียนตามแบบผู้อื่น ดังนั้น หากเห็นเพื่อนรังแกกันผ่านโลกโซเชียลก็อาจเข้าร่วมผสมโรงรังแกด้วย โดยไม่รู้ว่าจะส่งผลต่อจิตใจของเหยื่อขนาดไหน (Phra Phakphum Tikkapānyo, 2020)

4. ฮอว์โมนที่เปลี่ยนแปลง: การเปลี่ยนแปลงฮอว์โมนในวัยรุ่นทำให้มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ กอปรกับการไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว ทำให้ขาดทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่น (Tripathi, 2020) นอกจากนี้ธรรมชาติและการพัฒนาการของวัยรุ่นมีผลต่อการกระทำรุนแรงทางโซเชียล เมื่อมีเหตุการณ์ความขัดแย้ง ไม่ชอบหน้า ก็จะทำให้รังแกกัน ฮอว์โมนวัยรุ่นยังกระตุ้นให้ชอบความสนุกคึกคะนอง โดยที่ผู้รังแกคิดว่าพฤติกรรมเหล่านั้นแค่เป็นการเล่นสนุก (Foongwanich, 2020)

5. ความไม่เข้าใจระหว่างพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่สาธารณะ: ในมุมมองผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อออนไลน์ มองว่า การไม่แยกแยะความเหลื่อมกันระหว่างความเป็นส่วนตัวกับความเป็นพื้นที่สาธารณะ เวลาเยาวชนเขียนอะไรไปก็อาจจะไม่รู้ขอบเขตชัดเจนในการสื่อสาร จึงไม่ระมัดระวังในการเขียน เด็กมองว่าเฟซบุ๊กคือพื้นที่ของเขา อย่างเต็มที่ในการที่จะพูดอะไรให้โลกรู้ การอยากจะมีสิทธินี้มาก ก็ทำให้เค้าทำสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ออกไป (Saejew, 2020)

กล่าวได้ว่า ในเชิงวิชาการมองสาเหตุของการรังแกผ่านโลกโซเชียลเป็นเรื่องของพฤติกรรมสภาพแวดล้อม จิตใต้สำนึก และระดับฮอโมนที่เปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยภายในคือ ทัศนคติ แรงจูงใจ ของเยาวชนเอง และปัจจัยภายนอก คือ เรื่องสภาพแวดล้อม ความต้องการการยอมรับจากสังคม

พุทธสันติวิธี: สาเหตุและมุมมองในการแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชนไทย

ในทางพระพุทธศาสนา การค้นหาสาเหตุของปัญหาเริ่มจากสาเหตุจากภายในได้แก่ กิเลสที่อยู่ในใจ ซึ่งในกรณีของการรังแกผ่านโลกโซเชียล กิเลสที่คอยกระตุ้นให้มีการรังแกกันได้แก่ ความโลภ ทำให้ล่อลวงผู้อื่นผ่านโลกโซเชียลเพื่อทำอนาจารแล้วเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ ความโกรธ ความขัดเคืองใจ ความพยาบาท ซึ่งทำให้พิมพ์ข้อความที่หยาบคายหรือข่มขู่ ทำร้ายผู้อื่น รวมถึงการติดตามข่มขู่ซ้ำๆ และความหลง ทำให้เข้าใจผิดว่าการรังแกผู้อื่นเป็นเรื่องที่สนุก ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนหรือการวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่นผ่านสื่อออนไลน์เป็นสิทธิที่จะทำอะไรกับผู้อื่นก็ได้ ซึ่งแท้ที่จริงเป็นความสนุกบนความทุกข์ของผู้อื่น

ใน “มหาโควินทสูตร” (Thai Tripitakas: 10/320/248) ได้กล่าวถึงมหาโควินทพราหมณ์ที่สอบถามสงฆ์ภิกษุมารพหมาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่ไม่สามารถไปพรหมโลกได้ สงฆ์ภิกษุมารพหมตรัสตอบว่าผู้ที่มีพฤติกรรมดังนี้คือ โกธะ (ความโกรธ), โมสวัชชะ (การพูดเท็จ), นิกติ (การโกง), โทพกะ (การประทุษร้ายมิตร), กทรียตา (ความตระหนี่), อติมานะ (ความดูหมิ่น), อสุยา (ความริษยา), อิจฉา (ความปรารถนา), วิจิจฉา (ความลังเลสงสัย), พรเหฐนา (การเบียดเบียนผู้อื่น), โลภะ (ความอยากได้), โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) จะเห็นได้ว่าสาเหตุของพฤติกรรมกรังแกผ่านโลกโซเชียล มีความสอดคล้องกับสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถไปเกิดในพรหมโลกที่ปรากฏในมหาโควินทสูตร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง พฤติกรรมกรังแกผ่านโลกโซเชียลในทางพระพุทธศาสนา คือพฤติกรรมที่เต็มไปด้วยความเบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลกระทบต่อวิถีแห่งการเข้าถึงความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้นหลักธรรมที่เหมาะสมในการแก้ไขคือหลักปฏิบัติที่ทำให้มีสภาวะใจเกาะเกี่ยวกับพรหมโลก อันได้แก่ พรหมวิหารธรรม

พุทธสันติวิธี เป็นชุดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอก ซึ่งมีอยู่หลายชุดหมวดธรรม สำหรับบทความนี้ผู้เขียนนำเสนอหลักพรหมวิหาร 4 ที่มาในมหาโควินทสูตร (Thai Tripitakas: 10/327/256) ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา และการรักษาพื้นฐานกฎแห่งการกระทำที่ติงาม สีล5 ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เป็นฐานใจที่สำคัญทำให้สังคมมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยผู้เขียนได้นำการวิเคราะห์สาเหตุปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียลในกรอบประเภทของการรังแกผ่านโลกโซเชียลของ Kowalski Limber & Agatston, (2008) ที่ขยายความโดยปองกมล สุรัตน์ ดังนี้

ตารางแสดงแนวทางการใช้พุทธสันติวิธีเพื่อแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทย

ปัญหา	สาเหตุ	หลักพุทธสันติวิธี
1. การโจมตีกันด้วยข้อความที่รุนแรงหรือหยาบคาย	- ความโกรธ ความหงุดหงิด (โกธะ)	- เมตตา หมายถึง ความมีเมตตาจิต ไม่คิดร้ายผู้อื่น ไม่โจมตีใคร
การตั้งกลุ่มเพื่อนินทาผู้อื่น	- ขาดความเคารพตนเอง	- ความเคารพตนเอง มองข้อดีของตนเอง
2. การก่อกวนคุกคาม	- ความคิดประทุษร้าย (โทสะ)	- กรุณา หมายถึง การมีจิตเอ็นดู สงสารผู้อื่น คิดช่วยเหลือให้พ้นจากความอ่อนด้อยกว่า ไม่เอาเปรียบหรือเบียดเบียนซ้ำเติม
3. การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวหรือความลับผู้อื่น	- ความอิจฉาริษยา ไม่อยากเห็นใครดีกว่า	- ศีลภาวนาแห่งกรรม รักษาศีล (ข้อ 1)
	- การประทุษร้ายมิตร (โทพละ) ไม่ซื่อสัตย์ต่อการรักษาความลับของผู้อื่น	- มุทิตา หมายถึง ความพลอยยินดี มีสุขที่เห็นคนอื่นได้รับความช่วยเหลือ ไม่คิดอิจฉาริษยา
4. การเผยแพร่ข้อมูลเท็จทำให้ผู้อื่นเสียหาย	- ความหลง (โมหะ)	- ศีลภาวนาแห่งกรรม รักษาศีล (ข้อ 4)
	- บางครั้งคิดว่าทำเพื่อล้อเล่นหรือแซวกัน เพื่อนไม่น่าจะโกรธหรือเสียใจ	- ผิกสติ สมาธิในชีวิตประจำวัน เพื่อให้จิตใจผ่องใส ไม่เห็นผิดเป็นชอบ รักษาศีล (ข้อ 5)
5. การสวมรอยตัวตนผู้อื่นเพื่อไปสร้างความเสียหาย	- ความโลภ อยากได้ในทางมิชอบ	- ศีลภาวนาแห่งกรรม รักษาศีล (ข้อ 2)
	- ความโกรธ ความหงุดหงิด (โกธะ)	- เมตตา หมายถึง เห็นใจและเข้าใจว่าถ้าเราเป็นผู้ถูกกระทำบ้างก็คงเสียใจเช่นกัน
6. การติดตามข่มขู่ผู้อื่นซ้ำๆ อย่างจริงจังและรุนแรง	- พยาบาท	- เมตตา ให้อภัยทั้งตนเองและเหยื่อ
7. การลบ บล็อก ขัดขวางผู้อื่นจากกลุ่มสังคมออนไลน์	- ทิฎฐิ มานะ เช่น การเปรียบเทียบตนเองว่า เหนือกว่าหรือด้อยกว่าผู้อื่น	- กรุณา ไม่ตามรังควานเบียดเบียน
การแบ่งกลุ่มออนไลน์ตามฐานะ และการบล็อกผู้อื่นออกจากกลุ่ม	- ความตระหนี่ (ภทริยตา) หมายถึง ความหวงแหนกลุ่มเพื่อนแล้วกีดกันผู้อื่นออกจากกลุ่มเพื่อนของตน	- มุทิตา ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข
		- อุเบกขา หมายถึง ความมีใจเป็นกลาง ช่วยด้วยใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียงเข้าข้างคนที่ตนเองรัก ตนเองกลัว และไม่กีดกันคนที่ไม่ชอบ

ปัญหา	สาเหตุ	หลักพุทธสันติวิธี
8. การทำร้ายร่างกายผู้อื่น แล้วเผยแพร่สาธารณะ	- การประทุษร้าย (โทสะ)	- เมตตา หมายถึง เห็นใจและเอาใจเขามาใส่ใจเรา
การล้อเรื่องรูปร่างหน้าตา	- ความดูหมิ่นผู้อื่นด้วยการแพร่ภาพที่ไม่ดีไม่งาม (อติมานะ)	- ความเคารพ เห็นคุณค่า ความดีงามทั้งของตนเองและผู้อื่น
9. การเผยแพร่ภาพอนาจาร สู่โลกออนไลน์	- การประทุษร้าย (โทสะ)	- กรุณา เห็นใจผู้อื่น
การล่อลวงให้ถ่ายภาพโป๊ แล้วนำไปเผยแพร่	- อายากล่องละเมิดทางเพศ	- ศีลภาวนาแห่งกรรม รักษาศีล(ข้อ 3)
	- ความอิจฉาริษยา	- มุทิตา ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีกว่าตน

ทั้งนี้ การปลูกฝังหลักพุทธสันติวิธีเพื่อป้องกันปัญหาการรังแกในโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทย จำเป็นต้องอาศัยสังคมแวดล้อมเยาวชนร่วมเสริมสร้างและปลูกฝังสันติวิธีให้เกิดขึ้น เพราะสภาพแวดล้อมทางสังคมจะช่วยนำพาเยาวชนที่กำลังหลงผิด กระทำการโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีการศึกษาโครงสร้างทางสังคมพบว่า มีเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่สูงถึงร้อยละ 28.7 ของเยาวชนทั้งหมด (Unicef, 2016) เมื่อเยาวชนกลุ่มนี้ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์บ่อยๆ แล้วไม่มีใครคอยให้คำปรึกษา ไม่มีคนยื่นมือมาช่วยเหลือ เขาย่อมรู้สึกโดดเดี่ยว เคว้งคว้าง หาทิศทางออกไม่เจอ จนบางครั้งอยากฆ่าตัวตายเพื่อให้หนีจากความรู้สึกดังกล่าว หากยังปล่อยให้เกิดเหตุการณ์นี้ไปเรื่อยๆ อาจทำให้เยาวชนปิดกั้นตัวเอง มีพฤติกรรมแปลกแยก ไม่แยแสสังคม เพราะเขารู้สึกว่าโลกนี้ไม่มีใครที่รักเขา ไม่มีใครที่ไวใจได้ ทุกคนรอบข้างมีแต่จะรังแกและซ้ำเติมให้เจ็บช้ำมากขึ้น เยาวชนกลุ่มนี้จึงกลัวที่จะทำสิ่งที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ผิดศีลธรรม และย้อนกลับมาเป็นผู้รังแกผู้อื่นผ่านโลกไซเบอร์ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น สิ่งที่มีความสำคัญต่อเยาวชนอย่างยิ่งคือผู้คนที่อยู่แวดล้อมซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทิศ 6 ที่มาในสังคาลสูตร (Thai Tripitakas: 11/242-243/199) ได้แก่ พระสงฆ์, พ่อแม่, ครู, เพื่อน, บุตร ภรรยาสามี และลูกน้องบริวาร ซึ่งสำหรับเยาวชนจะมีบุคคลแวดล้อม 4 ประเภท ได้แก่ พระสงฆ์, พ่อแม่, ครู และเพื่อน และที่มีความสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ ชุมชนที่เยาวชนอาศัยอยู่ ซึ่งคำว่าชุมชนในปัจจุบันยังมีชุมชนของเครือข่ายสังคมออนไลน์อีกด้วย บุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลสำคัญที่จะคอยดูแล รับฟังปัญหา ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันมากพอที่จะเผชิญกับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ได้

5 พลังแห่งการร่วมแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชนไทยผ่านฐานคิดทางพุทธสันติวิธี

ผู้เขียนนำเสนอ 5 พลังแห่งการร่วมแก้ปัญหาการรังแกในโลกโซเชียลของเยาวชนไทยตามสิ่งแวดล้อมเยาวชน 5 สถาบัน ได้แก่ บ้าน (Home) วัด (Temple) โรงเรียน (School) ชุมชน (Community) และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online social network) ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการช่วยดูแล แนะนำ ให้เข้าใจถูกในเรื่องโลกและชีวิต สอนหลักพุทธวิธีเรื่องพรหมวิหารแก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตใจที่หนักแน่นเพียงพอที่จะรับมือกับการรังแกผ่านโลกโซเชียลได้ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความรับผิดชอบที่ต้องร่วมกันป้องกันเยาวชนจากภัยการรังแกผ่านโลกโซเชียล

1. การป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลโดยพระภิกษุสงฆ์ (Temple)

ตั้งแต่อดีต วัดเป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศีลธรรม พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในฐานะครูสอนศีลธรรมจึงควรมีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอน ให้อะไรดี ความเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงทั้งในโลกจริงและโลกโซเชียลผ่านมิติของศีลธรรมและกฎแห่งกรรม หากรังแกผู้อื่นอย่างไรสิ่งนั้นจะย้อนกลับมาหาผู้กระทำแน่นอน ฝึกให้เอาใจเขามาใส่ใจเราและปลูกฝังหลักพรหมวิหาร 4 เช่น เมื่อโกรธใครจนอยากจะด่าเขาผ่านโลกโซเชียลให้ใช้หลักเมตตา เมื่ออยากจะล้อเลียนใครผ่านโลกโซเชียลให้ใช้หลักกรุณา เมื่อรู้สึกอิจฉาริษยาใครให้ใช้หลักมุทิตา เมื่ออยากกีดกันผู้อื่นให้ออกจากกลุ่มให้ใช้หลักอุเบกขา เป็นต้น

2. การป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลโดยพ่อแม่ (Home)

พ่อแม่ถือเป็นบุคคลที่เยาวชนเห็นมาตั้งแต่เกิด เป็นครูคนแรก เป็นต้นแบบของลูก หากพ่อแม่มีพฤติกรรมอย่างไรลูกก็มักจะอยากนำมาทำตาม ดังนั้น พ่อแม่จึงควรตระหนักและปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบที่ดี ควรแสดงออกถึงความรักที่มีต่อลูกอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะช่วยเพิ่มความรู้สึกเคารพในตนเอง (Self Esteem) ให้กับลูกอันจะเป็นเสมือนเกราะแก้วคุ้มกันใจของลูกให้มีความเข้มแข็ง เมื่อจะต้องออกไปเผชิญโลกจริงและโลกโซเชียล เมื่อลูกโดนเพื่อนรังแกก็จะกล้าที่จะเข้าระบายนให้ทราบถึงปัญหาและขอคำปรึกษา ดังนั้น เมื่อไหร่ก็ตามที่พ่อแม่เห็นลูกกำลังใช้สื่อออนไลน์ ให้ถือว่าช่วงเวลานี้เป็นเวลาทองของพ่อแม่ที่จะใช้ในการสอนและฟังความคิดเห็นของลูกถึงเรื่องเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คอยสังเกตว่าลูกใช้แอปพลิเคชันอะไรและอาจจะหาแอปพลิเคชันที่พ่อแม่สามารถใช้ร่วมกับลูกได้ เปิดใจรับฟังและสนุกไปกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับลูก ขณะเดียวกันก็ควรพูดคุยถึงอันตรายที่แอบแฝงมากับสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ ด้วยคำพูดง่ายๆ ให้เหมาะกับช่วงวัยและลักษณะนิสัยของลูก สอนให้รู้เท่าทันโลกโซเชียลว่าปัจจุบันมีเหตุการณ์รังแกผ่านโลกโซเชียลอะไรเกิดขึ้นบ้าง พ่อแม่ก็ควรทำความเข้าใจและทำความรู้จักกับสื่อรูปแบบต่างๆ ที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมออนไลน์ที่สามารถใช้ในการรังแกกันผ่านโลกโซเชียล รวมถึงคอยสังเกตพฤติกรรมของลูกว่าหากเริ่มซึมเศร้า เสียใจ หนีตาไม่สู้ดีเมื่อใช้สมาร์ทโฟน ควรรีบเข้าไปสอบถามความรู้สึกของลูกเพื่อจะได้ป้องกันได้ทันเวลาที่

3. การป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลโดยครูอาจารย์และเพื่อน (School)

เมื่อมีเด็กบางส่วนที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ครูคือพระคุณที่สามผู้คอยอบรมสั่งสอนเมื่อเยาวชนอยู่ที่โรงเรียน ครูควรจัดการเรียนรู้ให้เยาวชนตระหนักถึงความรู้สึกของผู้อื่นโดยให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แม้จะเป็นเรื่องล้อเล่นกับเพื่อนก็ไม่ควรทำหากเพื่อนรู้สึกไม่พอใจ และชวนเยาวชนทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เช่น

กิจกรรมร่วมกันทำความสะอาดวัดเพื่อหล่อหลอมทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคีในชั้นเรียน อีกทั้งให้เยาวชนทำกิจกรรมที่ตนเองทำแล้วรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง (self esteem) และให้เพื่อนๆร่วมชั้นเรียนได้ยกย่องความดีและความสามารถของเพื่อน (มุทิตา) เกิดบรรยากาศสังคมในชั้นเรียนที่มีแต่ความรักความเมตตา ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับความสนุกสนานอย่างสร้างสรรค์ หรือกิจกรรมทูตสันติภาพที่ให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นทูตประสานความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีปัญหากันให้ปรับความเข้าใจกันด้วยความเมตตาต่อกัน รวมถึงการให้เยาวชนรู้และตระหนักถึงผลที่รุนแรงของการรังแกผ่านโลกโซเชียล สิ่งทีกล่าวมาข้างต้นจะเป็นวัคซีนช่วยป้องกันไม่ให้เยาวชนรังแกผู้อื่นผ่านโลกโซเชียล

อนึ่ง เยาวชนต้องเจอสังคมเพื่อนกลุ่มใหญ่ที่มีความหลากหลายสูง จึงมักเกิดปัญหาการกระทบกระทั่งกันเป็นประจำ เพื่อป้องกันปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียล พ่อแม่ควรค้นหาเพื่อนของลูกซึ่งเป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะ มีความฉลาดทางอารมณ์ แล้วขอให้ช่วยเป็นที่ปรึกษาให้กับลูก ส่วนครูก็ควรคัดเลือกนักเรียนที่มีวุฒิภาวะมาช่วยดูแลเพื่อนนักเรียนในด้านที่พอจะทำได้ เช่น ดิวหนังสือ ชวนทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์

4. การป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลโดยชุมชน (Community)

ชุมชน หมายถึง สิ่งแวดล้อมโดยรวมๆ ของเยาวชน เช่น ญาติ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พ่อค้า แม่ค้า เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ในสถานที่ราชการ พ่อค้าแม่ค้าในร้านค้า หอมพยาบาลในโรงพยาบาลชุมชน ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนเช่นกัน เพราะเยาวชนจะใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน ซึมซับนิสัยต่างๆ เข้ามาสู่ตน ดังนั้น ผู้ที่อยู่แวดล้อมเยาวชน ควรตระหนักถึงบทบาทของความเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเยาวชนเป็นผู้มีพรหมวิหาร 4 เป็นธรรมประจำใจ ปฏิบัติต่อเยาวชนด้วยความรักความเมตตาเหมือนเป็นบุตรหลาน เพื่อให้เยาวชนได้เห็นและซึมซับพฤติกรรมที่ถูกต้อง หากเห็นการรังแกกันของเยาวชน ไม่พียงนิ่งเฉยปัญหาไม่ใช่ ควรนำหลักพรหมวิหาร 4 เข้าไปช่วยคลี่คลายสถานการณ์เพื่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

5. การป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลโดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online social network)

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network) หมายถึง โลกเสมือนในอินเทอร์เน็ตที่เยาวชนเข้าไปศึกษาเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นโลกใบใหม่ที่ส่งผลต่อนิสัยของของเยาวชนเป็นอย่างมาก ต้องยอมรับว่าเยาวชนในยุคนี้ใช้ชีวิตอยู่กับโลกโซเชียลมากกว่าโลกจริง และการได้รู้จักบุคคลแปลกหน้าและบางส่วนพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเพื่อน กัลยาณมิตร ให้คำปรึกษา แนะนำ และมุมหนึ่งคือภัยที่แฝงสู่เยาวชน ดังนั้นหากสังคมออนไลน์ต่างสอดส่องเป็นกัลยาณมิตรต่อเยาวชน ย่อมจะช่วยเป็นแนวรั้วป้องกันพฤติกรรมการรังแกในโลกโซเชียลของเยาวชนได้อีกทางหนึ่ง ในส่วนของผู้ผลิตสื่อสังคมออนไลน์ (Online social media provider) ควรผลิตสื่อที่สร้างสรรค์สำหรับเยาวชน เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วยความรักและเมตตาปรารถนาดีเพื่อปลูกฝังพรหมวิหาร 4 และร่วมป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชนด้วยการบล็อกผู้ที่รังแกผู้อื่นไม่ให้ใช้แอปพลิเคชันของตน ห้ามใช้คำที่ไม่สุภาพในแอปพลิเคชัน และเปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถเลือกเมนูป้องกันตนเองได้หากโดนรังแกผ่านโลกโซเชียล ตัวอย่างที่น่าสนใจคือ บริษัทเฟซบุ๊กที่ตระหนักและให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยออกมาตรการและออกแบบเฟซบุ๊กที่เหมาะสมกับเยาวชน ดังนี้

1) Bullying Prevention Hub คือการให้คำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรังแกผ่านโลกโซเชียล เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กรู้วิธีการในการแก้ปัญหา รวมถึงวิธีการสนทนากับเด็กเพื่อหาวิธีการหยุดการรังแก ซึ่งอาจช่วยได้บ้างในบางกรณี

2) Parent Portal คือการให้ความรู้พ่อแม่เกี่ยวกับวิธีการช่วยลูกในช่วงที่ลูกเข้าสู่โลกโซเชียล อาจจะไม่ได้เจาะจงในเรื่องการรังแก แต่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการตระหนักถึงความเป็นส่วนตัวในโลกออนไลน์ การรายงานและการบล็อกผู้ที่ไม่ประสงค์ดี

3) New tools and features เป็นเครื่องมือป้องกันการรังแกผ่านโลกโซเชียลและการคุกคามทางเพศ โดยหากผู้ใช้งานทำการบล็อกใครคนหนึ่งแล้วเขาก็ไปเปิดบัญชีใหม่ในเครื่องเดิม เฟซบุ๊กจะทำการบล็อกบัญชีผู้ใช้นั้นในทันที ที่เพิ่มมากกว่านั้นก็คือ ผู้ใช้งานสามารถลบหรือซ่อนความเห็นที่ไม่ดีที่ผู้อื่นลงไว้ในที่ต่างๆได้ อีกทั้งในอนาคตผู้ใช้อาจยังสามารถบล็อกคำพูดที่ไม่ดีไม่ให้ปรากฏบนหน้าเฟซบุ๊กของตนเองได้ด้วย

4) Community events คือการจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครองของเยาวชนเพื่อแบ่งปันเรื่องราวเกี่ยวกับการรังแกผ่านโลกโซเชียลและหามาตรการร่วมกันในการปกป้องเยาวชนจากภัยดังกล่าว

5) ในปัจจุบันเฟซบุ๊กได้เพิ่มแอปพลิเคชันสำหรับเด็กที่เรียกว่า Facebook safety for kid ซึ่งเหมาะสำหรับเด็กโดยจะให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้สมัครสมาชิกเฟซบุ๊กให้กับลูก และพ่อแม่ยังมีหน้าที่หาเพื่อนให้กับลูกโดยการส่งคำขอเป็นเพื่อนของลูกไปยังผู้ปกครองของเยาวชนอีกคนหนึ่ง ลูกของทั้ง 2 ฝ่ายจะได้เป็นเพื่อนกันในเฟซบุ๊กก็ต่อเมื่อผู้ปกครองทั้ง 2 ฝ่ายยินยอมเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในการกลั่นกรองและดูแลการใช้เฟซบุ๊กของบุตรหลานให้เป็นไปในด้านที่พึงประสงค์

สรุปผล

เยาวชนคือทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศชาติ แต่ปัจจุบันมีภัยรอบตัวเยาวชนที่พัฒนารูปแบบมากกว่าสมัยก่อนโดยเฉพาะภัยจากโลกโซเชียล แม้เยาวชนจะยังไม่ได้ร้องขอความช่วยเหลือโดยตรงแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเยาวชน หลายคนที่ถูกคุกคามด้วยความรุนแรงผ่านโลกโซเชียลถึงขั้นคิดและลงมือฆ่าตัวตายย่อมเป็นสัญญาณเตือนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรีบเข้าไปช่วยเหลือเยาวชนโดยด่วน ก่อนที่เยาวชนดีๆ จะกลายเป็นเหยื่อของภัยออนไลน์แล้วกลายสภาพเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อผู้อื่นเสียเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเยาวชนขาดผู้ดูแลที่เข้าใจธรรมชาติของวัยนี้ ถ้าได้ศึกษาเรื่องพัฒนาการของเยาวชนจะพบว่า เยาวชนจะมีฮอร์โมนทางร่างกายที่เปลี่ยนแปลงหลายตัว ทำให้มีพฤติกรรมซึ่งอาจจะก้าวร้าว ทำลาย ดังนั้น บุคคลที่แวดล้อมเยาวชนจึงควรเรียนรู้ธรรมชาติของเยาวชนแล้วใช้ความรักความเข้าใจในการปลูกฝังทัศนคติ และวินัยที่ดีในการดำเนินชีวิต รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ บุคคลดังกล่าวอยู่ใน 5 สถาบัน ได้แก่ วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน และเครือข่ายสังคมออนไลน์ แม้ว่าเยาวชนส่วนใหญ่อาจไม่ได้อยู่กับพ่อแม่เนื่องจากการเสียชีวิต หย่าร้าง หรือไปทำงานต่างจังหวัด แต่หากพวกเขาได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลใดใน 5 สถาบันไม่ว่าจะ พระสงฆ์ ครูอาจารย์ เพื่อนบ้าน หรืออย่างน้อยที่สุดคือได้รับความรักความเอาใจใส่จากใครคนใดคนหนึ่ง ในชุมชน ผู้เขียนเชื่อว่าเยาวชนผู้นั้นก็จะเติบโตขึ้นเป็นคนดีได้

ส่วนของสาเหตุที่เยาวชนรังแกกันผ่านโลกโซเชียลนั้น เมื่อได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชนพบว่า เกิดจากสาเหตุภายในใจ ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นต้น กอรปกับปัญหาการเลี้ยงดูในวัยเด็ก ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมรังแกกันในหลายรูปแบบ เมื่อศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกพบว่าตรงกับพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลไม่สามารถไปพรหมโลกได้ใน “มหาโควินทสูตร” เช่น ความตระหนี่ ความอิจฉาริษยา การประทุษร้ายมิตร เป็นต้น ส่วนกรณีการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนนั้น ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากเพราะโลกในยุคนี้ขับเคลื่อนด้วยเครือข่ายสังคมออนไลน์ ยิ่งเมื่อเกิดสถานการณ์โรคระบาดครั้งใหญ่คือ COVID-19 ยิ่งทำให้เห็นว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่ออารมณ์และนิสัยของเยาวชนอย่างยิ่ง ดังนั้น ประเด็นจึงอยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการใช้สื่อออนไลน์ให้กับเยาวชน ฉีดวัคซีนแห่งความดีงามเข้าไปในใจของเยาวชนอย่างไร เพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันใจของเยาวชนให้สามารถต้านทานเชื้อโรคทางใจคือ ความโลภ ความโกรธและความหลง อีกทั้งผู้ผลิตสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Provider) จะตระหนักถึงการผลิตสื่อที่ดีและหาทางป้องกันเยาวชนจากสื่อที่ไม่ดีมากแค่ไหน

จากฐานคิดทางพุทธสันติวิธีพบว่าการแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียลควรปลูกฝังให้เยาวชนมีวัคซีนทางใจ ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 บนพื้นฐานของความเข้าใจเรื่องศีลและกฎแห่งการกระทำที่ดีในสังคม ซึ่งสามารถปลูกฝังให้กับเยาวชนได้โดยให้ดูต้นแบบที่ดี ที่มีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา เช่น ศึกษาจากพุทธประวัติ เช่น ทศชาติชาดก เป็นต้น เมื่อเยาวชนมีอุปนิสัยตามหลักพรหมวิหาร 4 และศีล 5 แล้ว เขาย่อมไม่ยอมไปรังแกใครทั้งทางตรงและทางโลกโซเชียล

References

- Center for COVID-19 Situation Administration [CCSA]. (2020). *COVID-19 TODAY*. Retrieved April 3, 2020, from <https://web.facebook.com/informationcovid19/>.
- Chalamvong, Y. (2017). *Challenges of Thai workers in the digital age*. National Institute for Thailand Development Research. Retrieved May 3, 2017, from <http://tdri.or.th/2015/01/thailaborinthedigitalage>.
- Charoenwanit, S. (2017). Cyber Bullying: Impacts and Preventions in Adolescents. *Journal of Science and Technology*, 25(4), 639-648.
- Dangchamroon, A. (2020). Teacher, Department of Curriculum and Instruction, Ramkhamhaeng, University. *Interview*. April, 13.
- Dangchamroon, A. (2020). *Life skill*. Bangkok: CU press.
- Department of Mental Health. (2017). *How to prevent children from cyberbullying*. Retrieved April 9, 2020, from <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=28079>.
- Donegan, R. (2012). Bullying and Cyberbullying: History. Statistics, Law, Prevention and Analysis. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communication*, 3(1), 33-42.
- Foongwanich, K. (2020). graduate student, Faculty of Communication Arts,

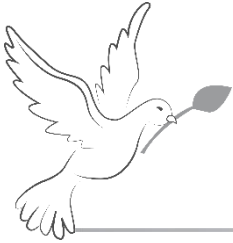
- Chulalongkornmahavidyalaya University. *Interview*. April, 8.
- Gaffney, H. & Farrington, D. (2018). *International Perspectives on Cyber Bullying: Prevalence, Risk factors and Interventions*. University of Cambridge. London: Palgrave-Macmillan. 101-143.
- Kowalski, Limber, Agatston. (2017). *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age*. Retrieved April 12, 2020, from <http://www.cyberbullyhelp.com>.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Manochanphen, N. (2019). *List of countries by suicide rate in 2019*. *The Standard*. Retrieved April 9, 2020, from <https://thestandard.co/list-of-countries-by-suicide-rate-2019>.
- Phra Atthachart Atthajāto. (2019). *The Guidelines for Problem Solving in Inappropriate Use of Facebook in Thai Youth by Buddhist Peaceful Means*. Thematic Paper Master of Arts (Peace Studies). Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Phakphum Tikkapānyo. (2020). Chief of Super Kids Club. *Interview*. April, 12.
- Phrabhavanaviriyakhun (Vi.). (2009). *Thai crisis recovery scripture*. Bangkok: Graphic Art Printing.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (1995). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: SR printing mass product Co.Ltd.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Buddhist Peaceful Means: Integration of principle and instrument for conflict management*. Bangkok: 21 Century.
- Pokaew D. (2020). graduate students, Faculty of Education: Mahachulalongkornrajavidyalaya, University. *Interview*. April, 8.
- Saejew P. (2020). Managing Director of B.T. Striker Digital Co.,Ltd. *Interview*. January, 5.
- Samoh, N. (2017). Youth Perceptions on Cyberbullying. *Journal of Behavioral Science for Development*, 6(1), 351-363.
- Stop Cyberbullying Thailand. (2015). *Stop Cyberbullying Thailand*. Retrieved April 5, 2020, from <https://www.facebook.com/stopcyberbullyingthailand/>.
- Suchartkulwit O. (2020). Academic department of Super Kids Club. *Interview*. April, 10.
- Surat, P. (2018). *Cyber Bullying in Socio-Cultural Dimensions: Case Study of Generation Z among Thai Youths*. Ph.D. Dissertation. Srinakharinwirot University.
- Tripathi S. (2011). *Youth Development and Adjustment*. Bangkok: Jiahua.
- Thai PBS. (2019). *"Pressure – Bullying" Wound of Idol to painful heart*. Retrieved April 9, 2020, from <https://news.thaipbs.or.th/content/286434>.

- Tudkuea, T. (2019). Patterns, Effects and Coping with Cyber Bullying among Students of a College in the Southern Part of Thailand. *Journal of Behavioral Science for Development*, 11(1), 91-106.
- Unicef. (2016). *youth and women circumstance in Thailand*. Retrieved April 9, 2020, from http://doh.hpc.go.th/data/mch/MICS5_full_th.pdf.
- United state government. (2017). *Digital Awareness for Parents*. Retrieved May 3, 2020, from <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/digital-awareness-for-parents>.
- United state government. (2017). *Tips for Teachers*. Retrieved May 3, 2020, from <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/tips-for-teachers>.
- Wikipedia. (2012). *Suicide of Amanda Todd*. Retrieved April 12, 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/Suicide_of_Amanda_Todd.
- World Health Organization. (2017). *Preventing youth violence: an overview of the evidence*. Retrieved April 9, 2020, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/youth-violence>.
- World Health Organization. (2019). *Violence against children*. Retrieved April 9, 2020, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children>.
- World health Organization. (2015). *Youth Violence: The Health Sector Role in Prevention and Response*. Retrieved September 24, 2017, from http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/youth-violence-infographic-2015.pdf?ua=1.

ความดีสากล 5 ประการ : หลักการต้านภัยโควิด-19 ของพระธรรมกาย*

UG5 : Wat Phra Dhammakaya's principle to overcome COVID-19

¹พระครูสมุห์สนิทวงศ์ วุฑฒิวิโส และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹ Phrakhu Samu Sanitwong Uddhivamsō and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: sw2000@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ของโรคติดต่อที่แพร่กระจายไปทุกภูมิภาคกว่า 180 ประเทศ และมีผู้ติดเชื้อทั่วโลกหลายล้านคน มีผู้เสียชีวิตหลายแสนราย สำหรับประเทศไทยได้รับความเสียหายทั้งในมิติของการดำเนินชีวิตของประชาชน สุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เพราะมาตรการรัฐที่ออกมาเพื่อควบคุมและป้องกันเชื้อโรค โดยเฉพาะการสั่งปิดกิจการบางประเภทชั่วคราว ทำให้ประชาชนบางส่วนตกงาน ไม่มีรายได้ เกิดความเครียด บางคนฆ่าตัวตาย กล่าวได้ว่าภัยน่ากลัวจากโรคโควิด-19 มีผลกระทบต่อทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นพิษทางใจกับผู้ที่มีความเปราะบางเพราะขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจ บทความนี้ได้สะท้อนตัวอย่างแนวทางการสร้างพลังใจที่เข้มแข็งให้กับสาธุชนและเครือข่ายวัดพระธรรมกาย ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า ความดีสากล 5 ประการ หรือ UG 5 (Universal Goodness 5) ได้แก่ การรักษาความสะอาด ความมีระเบียบ ความสุภาพ การตรงเวลา และการมีสมาธิ ซึ่งเป็นแนวทางที่วัดพระธรรมกายนำมาใช้เพื่อการป้องกัน รักษา และฟื้นฟูจิตใจ สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาว่าด้วยสัมปชัญญะ 4, บุญกิริยาวัตถุ 3, และภาวนา 4 เป็นการรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ให้ปลอดภัยจากโรคระบาดและผ่านพ้นวิกฤตการณ์นี้ไปได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

คำสำคัญ: วัดพระธรรมกาย; ความดีสากล 5 ประการ; โควิด-19; ป้องกัน รักษา ฟื้นฟู

* บทความนี้เป็นการขยายผลการศึกษากิจการงานวิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดสันติสุข: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย” โดย พระครูสมุห์สนิทวงศ์ วุฑฒิวิโส ซึ่งบางส่วนได้เคยตีพิมพ์ในเอกสารรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ 1 (Conference Proceedings)

* Received April 29, 2020; Revised May 21, 2020; Accepted May 25, 2020

Abstract

This article was written in the midst of The Coronavirus disease COVID-19 pandemic. The World is facing a global epidemic in over 180 countries worldwide and more than a hundred thousand deaths have been recorded. Thailand has suffered in health, economic, and social factors due to government measures that were issued to control and prevent infection. Suicide cases have been reported due to the financial pressure resulting from the lack of income due to shut in measures. Besides health concerns, Covid-19 has mental and social health implications. Negative news creates a toxic environment for those who are already mentally sensitive. This article highlights examples of ways to build strong spirits for the people of Wat Phra Dhammakaya, which called "UG5" or Universal Goodness, including cleanliness, orderliness, politeness, punctuality, and meditation. Wat Phra Dhammakaya follows these principles for prevention, treatment, and rehabilitation during the Covid-19 pandemic. In accordance with the Buddhist Dhamma principles with sampajānā 4, puññakiriyavatthum 3, and bhāvanā 4, being responsible for oneself, society, and the nation is the best practice to quickly and safely pass through this crisis.

Keywords: Wat Phra Dhammakaya; UG5; Universal Goodness; Covid-19; Prevent Treat Rehabilitate

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศตั้งชื่อเรียกอย่างเป็นทางการของเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronavirus) สายพันธุ์ใหม่ว่า "COVID-19" (โควิด-ไนน์ทีน) โดย นายแพทย์ เทดรอส กีเบเรเยซัส ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก แถลงที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ อธิบายว่า CO มาจาก Corona (โคโรนา) VI มาจาก Virus (ไวรัส) และ D มาจาก Disease (ดีซีส หรือ โรค) ส่วนตัวเลข 19 คือ ปีที่ WHO ได้รับแจ้งการพบไวรัสดังกล่าว (The Medical Council of Thailand, 2020)

โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้เป็นการระบาดครั้งใหญ่ (pandemic) ที่ส่งผลกระทบต่อรุนแรงและกว้างขวางทั้งต่อสุขภาพ ชีวิตและความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก พบว่า มีผู้ติดเชื้อแล้วอย่างน้อยใน 181 จาก 193 ประเทศ สถิติ ณ วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ณ เวลา 14.30 GMT มีผู้ติดเชื้อทั่วโลก 4.84 ล้านกว่าคน หายแล้ว 1.87 ล้านคน ยังรักษาตัว 2.65 ล้านกว่าคน เสียชีวิต 3 แสนกว่าราย โดยประเทศที่มีการป่วยติดเชื้อสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา 1.53 ล้านราย รัสเซีย 2.9 แสนราย สเปน 2.78 แสนราย บราซิล 2.44 แสนราย สหราชอาณาจักร 2.44 แสนราย อิตาลี 2.25 แสน

ราย ฝรั่งเศส 1.8 แสนราย เยอรมนี 1.77 แสนราย ตุรกี 1.5 แสนราย อิหร่าน 1.23 แสนราย ส่วนประเทศจีน อยู่ที่ 8.29 หมื่นราย (Worldmeters, 2020) และประเทศไทยนับว่าเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้รับผลกระทบจาก โรคนี้ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สาเหตุของโรค ทั่วโลกได้รับรู้เรื่องโรคติดต่อปริศนา หลังจากทางการจีนยืนยันเมื่อ 31 ธ.ค. 2019 ว่า เกิดการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเมืองอู่ฮั่น ซึ่งมีประชากรกว่า 11 ล้านคน แต่ยังไม่มีการทราบ สาเหตุของโรคที่ชัดเจน แต่มีข้อสันนิษฐานว่า ไวรัสนี้มีต้นกำเนิดจากสัตว์ป่ามาสู่คน โดยมาจากงูเห่าจีน (Chinese cobra) และงูสามเหลี่ยมจีน (Chinese krait) เนื่องจากงูพิษที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติล่าค้างคาวในถ้ำ ซึ่งคาดว่ามีการกินเชื้อไวรัสเป็นอาหาร (PPTV, 2020) ด้านนักวิทยาศาสตร์สันนิษฐานว่า ตัวนิ่ม อาจเป็นพาหะนำเชื้อ ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่จากค้างคาวมาแพร่สู่คนที่ตลาดค้าสัตว์ป่าเมืองอู่ฮั่น (The Medical Council of Thailand, 2020)

อาการของผู้ติดเชื้อโควิด-19 ร้อยละ 80 ไม่แสดงอาการหรือมีอาการน้อย บางรายมีอาการแบบโรค ติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน เช่น เจ็บคอก่อนน้ำมูกไหล แต่พบน้อย ประมาณร้อยละ 15 จะมีอาการชัดเจน เช่น ไอและไอมีเสมหะ มีไข้ บางรายโดยเฉพาะผู้สูงอายุมีไข้และหายใจเร็ว หอบ จากปอดบวม มีน้อยรายที่มี อุจจาระร่วง อีกประมาณร้อยละ 5 จะป่วยรุนแรง จะหายใจเร็ว หอบ จนถึงการหายใจล้มเหลวและช็อคได้ (The Medical Council of Thailand, 2020)

องค์การอนามัยโลก บ่งชี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคนไข้ 56,000 คนว่า ผู้ที่ได้รับเชื้อ 4 ใน 5 คน จะมี อาการป่วยไม่รุนแรง โดย 80% มีอาการไม่รุนแรง, 14% มีอาการรุนแรง, 6% มีอาการวิกฤต ส่วนอัตราการ เสียชีวิตอยู่ในระดับต่ำที่ 1-2% โดยกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงเสียชีวิตมากกว่า ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และอาจจะ รวมถึงผู้ขาดด้วย และพบว่าอัตราการเสียชีวิตในผู้สูงอายุสูงกว่าคนวัยกลางคนถึง 10 เท่า ส่วนผู้ที่ป่วยเป็น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ หรือปัญหาในการหายใจ มีความเสี่ยงเสียชีวิตมากกว่าคนปกติอย่างน้อย 5 เท่า และผู้ชายมีอัตราการเสียชีวิตสูงกว่าผู้หญิงเล็กน้อย (BBC Thai, 2020) นอกจากนี้ยังพบว่า โรคนี้จะมี อาการรุนแรงในเด็ก, สตรีมีครรภ์, ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว และผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่อง แต่ผู้ที่มีร่างกาย แข็งแรงพบว่า ลักษณะอาการของโรคไม่รุนแรงถึงร้อยละ 80

สำหรับประเทศไทย สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เริ่มทวีความรุนแรงเมื่อพบว่าการแพร่ ระบาดกลุ่มใหญ่จากกลุ่มเชียร์มวยที่สนามมวยลุมพินี และจากคนไทยที่กลับจากปฏิบัติกิจทางศาสนาใน ประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ทำให้จำนวนผู้ติดเชื้อแพร่กระจายไปทั่วประเทศ ทำให้รัฐบาลไทยจัดตั้ง ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศบค.) (Royal Thai Government, 2020) เพื่อสื่อสารกับประชาชน และ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักร ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ห้ามประชาชนเข้าไปในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดโรคโควิด-19 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 (Ratchakitcha, 2020) โดยกรมควบคุมโรค รายงานสถานการณ์โควิด-19 ณ วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 มีผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 3,031 ราย รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล 118 ราย หาย แล้ว 2,857 ราย และเสียชีวิต 56 ราย (Department of Disease Control, 2020)

แนวทางการป้องกันที่ถูกนำมาบรรณรงค์โดยกระทรวงสาธารณสุขของไทยบรรณรงค์ ได้แก่ “กินร้อน ซ้อน ส่วนตัว หมั่นล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย”, และเกิดวาทกรรมทางสังคม “แยกกันเราอยู่ ร่วมหมู่เราตาย” หรือ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” เป็นต้น และเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดให้ได้ผล รัฐบาลจึงออก พรก. ฉุกเฉินห้ามประชาชนออกนอกเคหะสถานหลัง 22.00-04.00 น. ตั้งแต่วันที่ 3 เม.ย. 2563 และปรับเป็น 23.00-04.00 น. ในวันที่ 17 พ.ค. 2563 (Royal Thai Government, 2020) งดการเดินทางเข้าราชอาณาจักร ทั้งทางบก/น้ำ/อากาศ, งดหรือชะลอการเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัด, กำหนดพื้นที่เสี่ยงห้ามคนเข้าออก, จัดพื้นที่ ควบคุมโรค (State Quarantine and Local Quarantine) เพื่อกักตัวผู้มีปัจจัยเสี่ยงไวรัสดูอาการ 14 วัน, การรักษาระยะห่างของคนในสังคม (Social Distancing and Physical Distancing), ยกเลิกจัดงานสงกรานต์ เป็นต้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการประกาศภาวะวิกฤตโรคระบาดและมาตรการต่าง ๆ เพื่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ด้านเศรษฐกิจ ฝ่ายตรวจสอบและวิเคราะห์ความเสี่ยงสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย เผยว่า ผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ไตรมาส 1 ปี 2563 มียอดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (เอ็นพีแอล เสตรท3) คงค้างที่ 4.968 แสนล้านบาท คิดเป็น 3.05% ต่อสินเชื่อรวม เพิ่มขึ้นจากสิ้นปี 2562 ที่มีอยู่ 2.98% เป็นผลมาจากโควิด-19 (Dailynews, 2020) และฝ่ายวิจัยด้านเศรษฐกิจและตลาดเงิน ธนาคารไทยพาณิชย์ ประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 จะส่งผลให้จำนวนผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นสูงถึงราว 3-5 ล้านคน ถือเป็นระดับที่สูงกว่าทุกวิกฤตการณ์ในอดีตของไทย เนื่องจากผลกระทบครั้งนี้กินวงกว้างกว่าและมีการหยุดชะงักฉับพลัน (sudden stop) ของหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (SCB, 2020)

ส่วนด้านสังคมและภาคประชาชน ความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะไม่สามารถออกไปประกอบธุรกิจหารายได้เพื่อการเลี้ยงชีพได้ดั้งเดิม กระทั่งรัฐบาลต้องออกมาตราการเยียวยาคนละ 5,000 บาท/เดือน ระยะเวลา 3 เดือน ผ่านเว็บไซต์ www.เราไม่ทิ้งกัน.com ข้อมูลจากกระทรวงการคลัง ณ วันที่ 14 พ.ค. 2563 มีผู้ผ่านเกณฑ์คัดกรองได้รับเยียวยา จำนวน 14.2 ล้านคน (Ministry of Finance, 2020) แม้ว่าจะมีมาตรการทั้งการป้องกันและเยียวยา ถึงกระนั้นก็ตาม ประชาชนที่เดือดร้อนและไม่มีทางออก อันเนื่องจากการตกงาน ขาดรายได้ หรือไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการเยียวยาของรัฐ จึงเกิดปัญหาความเครียดสะสม และนำไปสู่การฆ่าตัวตายหรือทำร้ายตนเอง เห็นได้จากข้อมูลคณะนักวิจัย “โครงการวิจัยคนจนเมืองที่เปลี่ยนไปในสังคมเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลง” รวบรวมกรณีการฆ่าตัวตายจากวิกฤตโควิด-19 ที่ปรากฏในสื่อ ระหว่างวันที่ 1-20 เม.ย. 2563 พบว่า มีผู้ฆ่าตัวตาย 38 ราย และมีผู้เสียชีวิต 28 ราย และข้อมูลจากศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าระหว่างวันที่ 1-30 เม.ย. 2563 มีการฆ่าตัวตายเพราะได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 เกิดขึ้นทั้งหมด 44 กรณี มีผู้เสียชีวิต 31 ราย (BBC Thai, 2020) ซึ่งผลกระทบทางจิตใจจากภัยโรคระบาดจึงเข้าสู่ทางจิตใจอย่างไม่รู้ตัว

สถานการณ์เช่นนี้ วัดเป็นอีกภาคส่วนของสังคมที่มีบทบาทในการนำพาจิตวิญญาณของสาธุชนไม่ให้ หวั่นไหวและมีหลักยึดเหนี่ยว สามารถรับมือกับโรคภัยไข้เจ็บที่เข้ามาได้อย่างมีสติ รู้ตัวและปรับเปลี่ยน พฤติกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากโรคติดต่อ ซึ่งวัดพระธรรมกาย สามารถประคับประคองบุคลากรภายในทั้ง

ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา อาสาสมัครกว่า 7,000 ชีวิต (Dhammakaya Foundation, 2018) ได้อย่างสงบเรียบร้อยและไม่มีผู้ติดเชื้อ

บทความนี้ จึงนำเสนอหลักการบริหารจัดการวัดพระธรรมกาย ภายใต้หลักคำสอนที่ทางวัดประยุกต์จากหลักธรรมในพุทธศาสนา มาสู่แนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่เรียกว่า ความดีสากล 5 ประการ หรือ UG5 (Universal Goodness 5) โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกว่าด้วยเรื่องหลักการ UG5 ส่วนที่สองว่าด้วยหลักการ UG5 กับการต้านภัยโรคระบาด และส่วนสุดท้ายเป็นตัวอย่างการนำหลัก UG5 มาใช้เพื่อการต้านภัยโรคระบาดในวัดพระธรรมกาย และบทสรุปเพื่อชี้ให้เห็นการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาเป็นธรรมะโอสถต้านภัยจากโควิด-19 ที่กำลังแพร่สู่กายและใจของมนุษย์ ดังนี้

1.หลักการความดีสากล 5 ประการ (UG5: Universal Goodness 5)

มาตรการในทางการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อ การป้องกันการแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ที่รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้ คือ การสร้างนิสัยการรักษาความสะอาด ด้วยการกินร้อน ช้อนกลาง การล้างมือบ่อยๆ การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เรียกอีกนัยหนึ่งว่า สังคมไทยต้องสร้างทักษะนิสัยดีๆ ในตนเอง เคารพในระเบียบวินัยทางสังคม ข้อปฏิบัติและมาตรการทั้งหลายเหล่านี้ กล่าวได้ว่า สอดคล้องกับหลักความดีสากล 5 ประการ หรือ UG5 Universal Goodness 5 (Phrarajbhavanajahn, 2015) ซึ่งหลวงพ่อดัตตชีโว รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ท่านได้เสนอขึ้นโดยบูรณาการความรู้มาจากหลัก “ศีล 5” ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องมี เพื่อเป็นการฝึกฝนอบรมตนเองจนเกิดนิสัยดีๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ 5 ประการ (Dhamma Media Channel, 2013) เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ และพัฒนาสังคมให้มีความเจริญงอกงาม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นวิถีของชาวพุทธที่สามารถควรมานำมาใช้เป็นพื้นฐานในการป้องกัน รักษาตนเองต่อภัยโควิด-19 เป็นวิถีปฏิบัติของสาธุชนวัดพระธรรมกายใช้เป็นแนวปฏิบัติมาโดยตลอด ได้แก่

แผนภาพที่ 1: ภาพแสดงหลักความดีสากล ๕ ประการ (Dhamma Media Channel, 2013)

1) **ความสะอาด** หมายถึง ไม่สกปรก ไม่เลอะเทอะ มองดูสบายตา พาสบายใจ ซึ่งมี 3 ระดับ คือ สะอาดกาย วาจา และใจ ได้แก่

- สะอาดกาย คือ การไม่ฆ่า ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม
- สะอาดวาจา คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดให้แตกแยก ไม่พูดคำหยาบให้เจ็บใจ ไม่พูดเพ้อเจ้อ
- สะอาดใจ คือ การคิดดี ไม่คิดทำลาย จิตใจผ่องใส

2) **ความมีระเบียบ** หมายถึง ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย หยิบง่าย หยาก็รู้ มีดังนี้

- ความมีระเบียบทางร่างกาย ไม่ไปทำร้ายใคร
- ความมีระเบียบทางความคิด คิดเรื่องดีๆ
- ความมีระเบียบทางคำพูด พูดแต่สิ่งดี มีประโยชน์ ไม่ว่าร้ายใคร

3) **สุขภาพนุมนวล** หมายถึง การมีกิริยา วาจา การแสดงออกต่างๆ สุขภาพนุมนวล ไม่รุนแรง หยาดคาย ไม่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกในทางที่ไม่ดี เป็นการจัดระเบียบทางการแต่งกายและวาจา

4) **การตรงต่อเวลา** หมายถึง การทำงาน การทำกิจวัตร และกิจกรรมตรงตามเวลาอย่างเหมาะสม เป็นการจัดระเบียบทางเวลา

5) **การมีสมาธิ** หมายถึง การที่จิตใจจดจ่อ มีสติ ตั้งมั่นอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียว เป็นการจัดระเบียบทางจิตใจ

ทั้งนี้ ความดีพื้นฐานสากล 5 ประการ เป็นการจัดการด้านความสะอาดและระเบียบทางกาย วาจา ใจ หากเราฝึกอยู่เป็นประจำจะทำให้เรามีพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะพัฒนาตนเองนำไปสู่การเป็นผู้ที่ยึดมั่นในพระรัตนตรัย ทำให้เรามีจิตใจที่ผ่องใส และจะทำให้เรามีนิสัยบัณฑิตที่มีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ดีต่อไป

2. UG5 สู่การป้องกัน รักษา สู้ภัยโควิด-19

เมื่อบุคคลฝึกความดีสากลจนเป็นนิสัย ย่อมพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ให้เกิดขึ้นในตัวเองได้ นำไปสู่การป้องกันเชื้อไวรัสในใจ และเชื้อโรคภัยจากภายนอกได้ด้วย เพราะบุคคลที่มีนิสัยดี เหมือนมีกลจักรอัตโนมัติ ทำงานตลอดเวลา นำความสุข ความสำเร็จ บุญกุศล มาสู่ชีวิต ส่วนคนที่ไม่มีนิสัยดี ก็เหมือนมีกลจักรอัตโนมัตินำความทุกข์ ความล้มเหลว โรคภัยไข้เจ็บ บาปอกุศลมาสู่ชีวิตตลอดเวลา ซึ่งนิสัยพื้นฐาน 5 ประการ นั้นนำความสุขความสำเร็จมาสู่ชีวิตของทุกคน เป็นความดีสากลของคนทุกชาติ ทุกภาษา ทุกศาสนา และสามารถช่วยแก้ปัญหาการระบาดของไวรัสโควิดได้ (Phragrupalad Suvatthanabodhigun, 2020) ดังนี้

2.1 **สะอาด ปลอดภัยโรค** เนื่องจากเชื้อโรคทุกชนิด แพ้ความสะอาด ดังนั้น ต้องรักษาความสะอาด ตั้งแต่ระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน ให้ช่วยกันรักษาความสะอาด ทั้งอาคารสถานที่ ข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม จนถึงความสะอาดของเนื้อตัว จะมีส่วนช่วยยับยั้งการระบาดของโรคได้อย่างมาก ดังนั้น ต้องปรับจากการเริ่มสร้างพื้นฐานรักความสะอาดจึงจะได้ผลดี ซึ่งความสะอาดนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญตั้งแต่ระดับกายภาพ จนกระทั่งจิตภาพ หมดภิเลศบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ดังพุทธที่ว่า “ผู้มีกายสะอาด มีวาจาสะอาด มีใจสะอาด ไม่มีอาสวะ เป็นผู้สะอาด ถึงพร้อมด้วยความสะอาด บัณฑิตทั้งหลายเรียกว่า เป็นผู้ล้างบาปได้” (Thai Tipitakas: 25/422/66)

2.2 มีระเบียบ ทำตามมาตรการของสาธารณสุข เพราะอาวุธสำคัญในการสู้กับโควิด คือ ระเบียบ สังคม อาทิ ธรรมะทำให้ทุกคนรักษาระเบียบ การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) เช่น ยืนหรือนั่งต่อแถวรับบริการสาธารณะหรือซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในร้านต่าง ต้องเว้นระยะ 2 เมตร ไม่เบียดเสียดอัดเยียดกัน ดังนั้น คนที่คุ้นเคยกับความมีระเบียบ ข้าวของเครื่องใช้ดูแลจัดวางอย่างเป็นระเบียบ จะง่ายในการธรรมะให้รักษาระเบียบสังคม เพื่อป้องกันโรค ซึ่งมีพุทธพจน์ที่ให้ความสำคัญของระเบียบไว้ว่า “โน เจ อสสสกา พุทธิ วินโย วา สุกฺขิโก วเน อนธมฺหิโสว จเรยย พฺหุโก ชโน ถ้าไม่มีพุทธิปัญญา แลมิได้ศึกษาระเบียบวินัย คนทั้งหลายก็จะดำเนินชีวิต เหมือนดังกระป๋องบอดในกลางป่า” (Thai Tripitakas: 27/1048) แต่ถ้ารักษาระเบียบได้ ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิตได้ง่าย

2.3 สุภาพ สรรวมหลีกเลี่ยงภาวะหรือกลุ่มเสี่ยงโรค ซึ่งมีใช้หมายถึง การพูดคุยกันด้วยคำไพเราะให้เกียรติเท่านั้น แต่นัยยะ คือ ระวังคำพูดและการกระทำของตนเอง ไม่ให้ก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อความรู้สึกของคนอื่น ข้าวของเครื่องใช้ รวมถึง สังคม ผู้ที่ปิดประตูหน้าต่างปั้งปั้ง โครมคราม ไม่นุ่มนวลในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ข้าวของเครื่องใช้ ทำข้าวของเสียหายเนื่องนิตย์ ก็จัดเป็นคนขาดความสุภาพ หรือผู้ที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม ทำอะไรตามใจตนเอง สร้างความเสียหายต่อความผาสุกของสังคม ก็คือ คนไม่สุภาพเช่นกัน ทั้งนี้ ปัญหาการระบาดในประเทศไทย ส่วนใหญ่เกิดจากผู้ที่ไม่ทำตามความเห็นส่วนตน หรือชะล่าใจในเรื่องสุขอนามัย เพราะคิดว่าเชื้อโรคไม่มาถึงตนเองหรือกลุ่มของตนเอง โดยไม่สนใจมาตรการหรือคำท้วงติงของทางราชการ ทั้งกรณีสนามมวย บาร์ผับ หรือการเดินทางจากประเทศกลุ่มเสี่ยง โดยไม่มีมาตรการที่รัดกุมเพียงพอ ดังนั้น การปลูกฝังนิสัย “สุภาพ” เกรงใจผู้อื่น คำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคลอื่นและสังคมส่วนรวม จะช่วยยับยั้งการระบาดของโรคได้ และย่อมเป็นที่คบหาสมาคมของชนทั้งหลาย ดังพุทธโอวาทที่ว่า “ท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ เป็นนาบุญของโลก ย่อมคบหาบุคคลผู้มีศรัทธาซึ่งสมบูรณ์ด้วยศีล ประพฤติถ่อมตน ไม่กระด้าง สุภาพ น่าชื่นชม อ่อนโยน มั่นคง ฉะนั้น” (Thai Tipitaka, 22/59-60/38)

2.4 เคารพกติกาเรื่องเวลา หากเดินทางจากพื้นที่เสี่ยง เช่น กลับจากต่างประเทศ เมื่อรัฐวางกติกาให้กักตัวเอง 14 วัน ก็ทำตามอย่างเคร่งครัด หรือผู้ที่เคยอยู่ใกล้ชิดสัมผัสผู้ติดเชื้อ เมื่อเจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบและขอให้กักตัว 14 วัน ก็ทำตาม หรือช่วงเคอร์ฟิว ระหว่าง 22.00 – 04.00 น. งดออกนอกสถานที่ยามวิกาล ดังนั้น หากเราอาศัยสถานการณ์การระบาดที่รุนแรง คนส่วนใหญ่ในสังคมตื่นตัวนี้ ช่วยกันธรรมะให้สมาชิกในชุมชน รักษากติกาเรื่องเวลา เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ก็จะช่วยป้องกันการระบาดได้อย่างดีเยี่ยม และเป็นนิสัยที่ดีของทุกคนต่อไปภายหน้าด้วย ซึ่งความตรงต่อเวลา เป็นผลมาจากการฝึกการมีสัจจะพูดจริง ทำจริง ไม่โกหก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสให้โอวาทกับพระราหุลไว้ว่า “ราหุล เพราะเหตุนี้แล เธอพึงสำเหนียกในเรื่องนี้อย่างนี้ว่า ‘เราจักไม่กล่าวเท็จ แม้เพื่อให้หัวเราะกันเล่น’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล ราหุล” (Thai Tipitaka: 13/118-119/108) เพราะฉะนั้น ถ้ารักษาคำพูดได้ ก็จะรักษาเวลาได้ ทำตามกติกาของสังคมได้ และปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขได้เช่นกัน

2.5 มีสติสมาธิลดความกังวลและความเครียด ในช่วงการระบาดของโรค คนจำนวนมากมีเวลาอยู่บ้านมากขึ้น บางคนใช้เวลาไปกับการดูภาพยนตร์ เล่นเกมออนไลน์ อ่านข่าวจากโซเชียลมีเดียต่างๆ ฯลฯ คน

จำนวนไม่น้อยมีความรู้สึกเครียดลึกๆ จากการห่วงสุขภาพและปัญหาทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สิ่งที่จะช่วยได้มาก คือ การทำสมาธิ หากเราได้จัดเวลานั่งสมาธิทุกวัน ใจจะสบาย มีความสุข ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สุขอื่นยิ่งกว่า ความสงบไม่มี” (Thai Tipitaka: 25/25/42) ส่งผลให้สุขภาพแข็งแรง ภูมิคุ้มกันดีขึ้น แม้ในยุโรปและอเมริกา ซึ่งไม่ใช่เมืองพุทธ สถิติการ search หาคำว่า “meditation” เพราะอยากนั่งสมาธิ เพิ่มขึ้นหลายสิบเท่าตัว มีข่าวระบุว่า มีอาจารย์ชาวจีนท่านหนึ่ง ที่เดินทางไปสอนภาษาจีนที่สถาบันขงจื่อ อียิปต์ และต้องติดกักตัวที่บ้านเช่นกัน นั่งสมาธิถึงวันละ 3-5 ชั่วโมง กล่าวว่านั่งแล้วรู้สึกมีความสุข สบายใจมาก รู้สึกสุขภาพดีขึ้น สอนหนังสือทางออนไลน์ให้นักศึกษาได้ดีขึ้น ดังนั้น ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ ซึ่งคุ้นเคยกับการนั่งสมาธิอยู่แล้ว ควรลดเวลาที่อยู่กับโซเชียล หรือความวิตกกังวล แล้วแบ่งเวลามานั่งสมาธิทุกวัน เราจะชนะภัยโควิดไปได้อย่างดี (Phragrupalad Suvatthanabodhigun, 2020)

กล่าวได้ว่า ในระดับปัจเจกบุคคลสามารถนำหลัก UG 5 มาใช้เป็นฐานในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างสุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดี อันเป็นวิถีปฏิบัติให้พ้นภัยจากโควิด-19 ด้วยตนเอง ไม่ประมาท เห็นโลกตามความเป็นจริง ยอมรับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญว่า ล้วนแล้วแต่มีเหตุปัจจัยที่มาที่ไป ดังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ (Thai Tipitaka: 4/60/73) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุที่มาทั้งนั้น คนพบเรื่องไม่ดี เพราะเคยทำบาปอกุศลไม่ดีในอดีตไว้ โรคระบาดเกิดขึ้นในสังคม ทำไมบางคนติดเชื้อ บางคนไม่ติด คนที่ติดทำไมบางคนไม่มีอาการหรือหายเร็ว บางคนอาการหนักหรือเสียชีวิต ก็เป็นเพราะวิบากกรรมในอดีตของแต่ละคนต่างกัน ดังนั้น การหันหน้าเผชิญกับโรคด้วยปัญญาและความเข้าใจจะช่วยให้มนุษย์สามารถฝ่าวิกฤตินี้ไปได้

3.การป้องกัน รักษา ฟันฟูกายใจจากโควิด-19 ของวัดพระธรรมกายด้วยหลัก UG5

การนำ UG 5 มาปรับใช้กับสถานการณ์โควิด-19 ผู้เขียนขอกรณีศึกษาของวัดพระธรรมกายมาเป็นตัวอย่าง เนื่องจากวัดพระธรรมกาย มีวัดและศูนย์สมาธิทั่วโลกกว่า 200 แห่ง ซึ่งรวมถึงในประเทศจีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ไต้หวัน ซึ่งประเทศเหล่านี้ มีทั้งที่เป็นประเทศตั้งต้นของการระบาด รวมทั้ง ประเทศกลุ่มเสี่ยง ดังนั้น วัดพระธรรมกายจึงมีข้อมูลพอสมควร และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค ด้วยการตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจในสถานการณ์ฉุกเฉิน และออกมาตรการต่างๆ ได้ล่วงหน้าแบบ Proactive (Dhamma Media Channel, 2020) โดยบูรณาการจากหลัก UG5 (ความดีสากล 5 ประการ) สู่การป้องกัน รักษา และฟันฟูกายใจ ดังนี้

3.1 ด้านการป้องกัน ด้วยหลักสะอาดและเป็นระเบียบ เพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้ามาแพร่ระบาดในวัด ด้วยการประกาศปิดวัด ยกเลิกกิจกรรม และจัดโซนนิ่งสำหรับบุคคลภายในกับภายนอกวัด ดังนี้

- 25 ก.พ. 2563 ตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจในสถานการณ์ฉุกเฉิน ชื่อว่า “คณะทำงานป้องกันโควิด-19” ประกอบด้วย ตัวแทนพระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ฝ่ายโภชนาการ และบุคลากรทางการแพทย์ และคณะกรรมการนโยบายป้องกันโควิด ประกอบด้วย เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่เกี่ยวข้อง (Phravidessdhammabhorn, 2020)

- กรณีงานบุญใหญ่ประจำปีของทางวัด คือ พิธีจุดโคมมาฆประทีป ในวันมาฆบูชา วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ประกาศงดการเดินมาร่วมงานของชาวพุทธจากประเทศจีนกว่า 1,000 คน รวมทั้งชาวต่างชาติจากประเทศกลุ่มเสี่ยง และภายในงานมีการคัดกรองผู้มาร่วมงาน งดการมาร่วมงานของผู้มีอาการไข้ ป่วย ไอ จาม ส่วนผู้ที่มาร่วมงาน มีการตรวจวัดอุณหภูมิ ตั้งจุดบริการเจลและแอลกอฮอล์ล้างมือ แนะนำสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา

- ประกาศปิดวัด ตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2563 กำหนดให้บุคลากรประจำภายในวัดทุกประเภท (พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา อาสาสมัครประจำวัด) งดเดินทางออกนอกวัด ยกเว้น บุพการีเสียชีวิต, ดำเนินเรื่องทางกฎหมายหรือเอกสารราชการ ฯลฯ เพื่อให้ที่พักรักษาและสมาชิกภายในวัด เป็นเขตปลอดภัย

- ประกาศงดสมาชิกภายในเดินทางไปต่างประเทศ และสมาชิกในต่างประเทศงดกลับประเทศไทย ยกเว้นมีเหตุจำเป็น เช่น ทำเอกสารต่อวีซ่า เป็นต้น

- ประกาศงดชาวต่างชาติมาร่วมงานบุญ และงดรับหรือจัดปฏิบัติธรรม สำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาจากต่างประเทศ

- ประกาศแนะนำให้วัด ศูนย์ส่งเสริมศีลธรรม ศูนย์สอนสมาธิ ทั่วโลก งดจัดปฏิบัติธรรมให้กับชาวท้องถิ่นในประเทศนั้น และส่งเสริมให้จัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น สวดมนต์ออนไลน์ สอนสมาธิออนไลน์ ร่วมกับพระอาจารย์จากที่วัดนั้นๆ

- มีประกาศข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาทำบุญที่วัด เช่น งดผู้ป่วย ไอ จาม มีไข้ มาวัด, ให้สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา, รักษาระยะห่าง 1-2 เมตร เป็นต้น

- ประกาศงดโครงการอบรมภาคฤดูร้อน สำหรับเยาวชนชาย-หญิง ทุกโครงการ

- ประกาศ Social Distancing & Physical Distancing ภายในวัด ให้มีระยะห่าง 2-3 เมตร ทั้งการนั่งสมาธิฟังธรรมะ การยืนรับอาหาร และการเดินเวียนประทักษิณรอบพระมหาธรรมกายเจดีย์

- ประกาศปรับเปลี่ยนกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ ได้แก่ งานบุญวันอาทิตย์ออนไลน์ ในวันอาทิตย์ธรรมดา และ บูชาข้าวพระออนไลน์ ในวันอาทิตย์ต้นเดือน โดยถ่ายทอดสดจากห้องส่ง เผยแพร่ไปทั่วโลก ผ่านเครือข่าย GBN ทาง Youtube Live, Facebook Live และ Application

- คณะศิษย์ปรับกิจกรรมงานบุญใหญ่เป็นรูปแบบออนไลน์ เช่น วันคุ้มครองโลก 22 เมษายน จัดทอดผ้าป่าบำรุงวัดออนไลน์ ครั้งที่ 1 จากที่สาธุชนเคยมาร่วมงานนับแสนคน เป็นการส่งตัวแทนร่วมถ่ายทอดสดในห้องส่งประมาณ 30 คน, จัดงานวิสาขบูชาออนไลน์ตามประกาศแนะนำของกรมการมหาเถรสมาคม เป็นต้น

3.2 ด้านการรักษา ด้วยหลักสุขภาพ สรรวมในการอยู่รวมหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก และทำตามกำหนดเวลาที่ตั้งไว้ เพื่อรักษาให้บุคลากรในวัดที่ยังไม่ป่วย ให้ยังคงมีสุขภาพแข็งแรง ไม่ออกไปติดเชื้อจากภายนอกเข้ามา โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

- จัดโซนนิ่งบุคลากรประจำที่ชัดเจนตามประเภท เช่น พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา

- ใช้มาตรการด้านเวลา ได้แก่ บุคคลที่กลับจากประเทศกลุ่มเสี่ยง หรือไปร่วมงานด้านนอกวัด เช่น ร่วมงานศพบุพการี ต้องกักตัว 14 วัน ในสถานที่ที่ทางวัดกำหนดไว้ให้

- ประกาศพระภิกษุ งดบิณฑบาตรอบวัด, งดรับกิจนิมนต์นอกวัดทุกประเภท
- ประกาศงดสมาชิกเขตในเดินทางออกไปจัดกิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ ภายนอกวัด
- ประกาศให้หอนัฑาของวัด ทำอาหารมังสวิรัต และให้งดรับภัตตาหารที่โยมมาถวายจากนอกวัด
- มีการจัดโซนนิ่ง คนในไม่ออก สาธุชนจากภายนอกเข้ามาได้เฉพาะพื้นที่โซน 3 จุดพื้นที่เปิดโล่ง ได้แก่ หอนัฑาคุณยายอาจารย์ฯ, สภาธรรมกายสากล (ศาลาปฏิบัติธรรม), ลานธรรมพระมหาธรรมกายเจดีย์
- ประกาศให้เจ้าภาพและสาธุชนทั้งหลายสนับสนุนวัดในรูปแบบ “ทำบุญออนไลน์”
- มีการผลิตหน้ากากอนามัยชนิดผ้า จากผ้าที่ผลิตจีวรพระ ซึ่งสามารถป้องกันเชื้อโรคและทำความสะอาดง่าย โดยผลิตได้ 10,000 กว่าชิ้น สำหรับถวายพระภิกษุสามเณรภายในวัด และถวายไปยังเจ้าคณะปกครองและวัดต่างๆ ในจังหวัดปทุมธานี และ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้ง วัดในเขตปริมณฑล ได้แก่ บางส่วนของกรุงเทพมหานคร นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี เป็นต้น และถวายหน้ากากอนามัยแด่พระนิสิตนานาชาติ มจร. ด้วย

3.3 ด้านฟื้นฟูกายใจ ด้วยหลักสมาธิ เจริญสติ ทำจิตให้ผ่องใส โดยให้ความรู้กับสมาชิกในองค์กร ให้ตระหนักแต่ไม่ตระหนก มีสติ ผ่อนคลาย ไม่เครียด แต่ไม่ประมาท ตามหลัก “อุปมาโท อมตํ ปทํ ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย” (Thai Tripitakas: 25/18; 27/524) ด้วยการมีสติประกอบทุกเมื่อ โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

- มีการส่งเสริมสนับสนุนให้สาธุชนเจริญสติอยู่กับบ้าน สวดมนต์นั่งสมาธิ สวดธรรมจักร 24 น.
- มีการจัดโครงการ นั่งสมาธิออนไลน์ พร้อมกันทั่วโลกในเวลา 19.30 น. (ประเทศไทย) ผ่านช่องทาง Youtube, Facebook, Twitter, Instagram ในโครงการ “หยุดใจ ชะงักยโควิด” หรือ “Meditate Against Covid-19” ซึ่งมีผู้สนใจนั่งสมาธิในเวลาเดียวกันกว่า 20,000 คนทั่วโลก โดยมีเสียงน่านั่งสมาธิ 20 กว่าภาษา ได้แก่ ไทย อังกฤษ โปรตุเกส เวียดนาม ลาว เบงกาลี อิตาลี เยอรมัน สิงคโปร์ สเปน ฝรั่งเศส อารบิก รัสเซีย ญี่ปุ่น จีน เมียนมาร์ สวิตซ์ บาฮาซา(อินโดนีเซีย) ฮินดี ดัช มองโกเลีย นอร์เวย์ เพื่อฟื้นฟูจิตใจสาธุชนที่ห่างวัดให้นั่งสมาธิพร้อมกันทั่วโลก (Meditate Against Covid19 Channel, 2020)
- มีการตั้งโรงทาน มอบอาหารให้ประชาชนทุกวันจันทร์-วันอาทิตย์ ตามพระดำริของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
- ให้กำลังใจกับบุคลากรทางการแพทย์ ด้วยการมอบอุปกรณ์ทางการแพทย์สนับสนุนการทำงานของโรงพยาบาลกว่า 30,000 ชิ้น ได้แก่ ร.พ.ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ, โรงพยาบาลในเขตอำเภอคลองหลวง, โรงพยาบาลในจังหวัดกาฬสินธุ์ พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น รวมทั้งในต่างประเทศ เช่น จีน กัมพูชา เป็นต้น
- การจัดให้มีพระธรรมเทศนาออนไลน์ เพื่อให้หลักธรรม ข้อคิด กำลังใจ และการปฏิบัติตน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19
- ประกาศให้สาธุชน ทำบุญออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ donate.dkmain.org ตามหลักการสั่งสมบุญนำสุขมาให้ เมื่อสาธุชนได้สนับสนุนวัดในด้านภัตตาหาร ค่าน้ำค่าไฟ ค่ายารักษาโรค ฯลฯ ย่อมมีความปลื้มใจ สุขใจ เป็นการรักษาใจของสาธุชนอยู่ในบุญไม่พุ้งซ่านกับความเครียดจากโรคร้ายทั้งหลาย
- คณะศิษยานุศิษย์ จัดทอดผ้าป่าบำรุงวัดออนไลน์ ครั้งที่ 1 ในวันคุ้มครองโลก 22 เมษายน 2563

ฟื้นฟูจิตใจสาธุชนด้วยกิจกรรมงานบุญ แม้เป็นการร่วมพิธีออนไลน์ก็ช่วยบรรเทาความระลึกรู้ตัวได้มาก

- ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ประจำที่เป็นฆราวาสทุกประเภทลงแปลงปลูกผัก เพื่อนำมาทำเป็นภัตตาหารถวายพระและอาหารเลี้ยงญาติโยม เป็นการออกกำลังกาย เปลี่ยนอิริยาบถ และเป็นการผลิตอาหารที่บริโภคแล้วย่อยง่ายดีต่อสุขภาพ

ดังนั้น การนำหลักความดีสากล 5 ประการ หรือ UG 5 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และนำไปสู่การป้องกัน รักษา ฟื้นฟูจิตใจ สอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ทำให้บุคลากร มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามคุณลักษณะ 4 ดี คือ ร่างกายดี พฤติกรรมดี จิตใจดี และปัญญาดี ส่งผลให้ชีวิตพบกับความสุข ความเจริญงอกงาม โดยมีพื้นฐานมาจากความดีสากลที่เป็นนิสัยดี ๆ คือ สะอาด เป็นระเบียบ สุภาพ ตรงต่อเวลา สมานฉันท์ นั่นเอง

บทสรุป

จากหลักการ UG5 ซึ่งเป็นทักษะนิสัยที่สาธุชนวัดพระธรรมกายได้รับการปลูกฝังและอยู่ในวิถีชีวิต จนนำไปสู่มาตรการป้องกัน รักษา ฟื้นฟูจิตใจของวัดพระธรรมกายที่นำไปใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุปเป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องประคองใจ ในช่วงที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตจากภัยโควิด-19 ด้วยการเจริญสติสัจปัญญะเตรียมความพร้อม การสร้างบุญยกระดับจิตใจ การสวดมนต์ภาวนาปรับสมดุลกายใจ ซึ่งพุทธศาสนิกชนทั้งหลายสามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังนี้

1.เตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ ด้วย “สัมปชัญญะ 4” คือ ความรู้ตัวทั่วพร้อม (Phra Brahmagunabhorn, 2003) เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก สามารถนำมาเยียวยาจิตใจ ในภาวะวิกฤตเช่นนี้ เพราะนอกจากมีสติ ป้องกัน ไม่ประมาทต่อโรคภัยไข้เจ็บ ปฏิบัติตามมาตรการทางการแพทย์แล้ว ต้องมีสัมปชัญญะ ความระลึกรู้ตัวทั่วพร้อม 4 ประการ ได้แก่ 1) สาทถกสัมปชัญญะ คือ ไปเฉพาะในที่ ๆ มีประโยชน์เท่านั้น เช่น ชื่อของกินของใช้ ไปพบแพทย์ เป็นต้น 2) สัปายะสัมปชัญญะ คือ สร้างสัปายะให้กับตนเอง ก่อนออกจากบ้านเตรียมพร้อมด้วยอุปกรณ์ป้องกันตนเอง มีหน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ Face shield เป็นต้น ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น 3) โจรสัมปชัญญะ คือ การสร้างอารมณ์ ที่ทำให้เกิดปัญญาให้กับตัวเอง ระลึกรู้ถึงกุศลนิมิต ระลึกรู้ถึงคุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นสังฆานุสติ ระลึกรู้ถึงปฏิปทา ระลึกรู้ถึงธรรมะของท่าน เพื่อให้มีกำลังใจแก่วัยรุ่นไม่วิตกกังวลเกินไป และ 4) อสมโมหสัมปชัญญะ เวลาไปไหนมาไหนก็อย่าแชร์เชื่อนลิ้นหลง มีคำกล่าวที่ว่า สุขภาพกายให้ระวังโควิด สุขภาพจิตให้ระวังโคม่า ซึ่งพวกเราทุกคนทำอะไรก็ตาม อย่าตระหนกเกินความตระหนัก อย่าสร้างความกลัวให้กับตัวเองจนเกินไป

2.พลิกวิกฤตเป็นโอกาส สร้างบุญยกระดับจิตใจ ด้วย “หลักบุญกิริยาวัตถุ 3” (Thai Tipitaka: 11/228/230) ทำทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา เพื่อรักษาความปกติสุขของตนเอง ซึ่งในสถานการณ์ที่ผ่านมาหลายคนไม่สามารถปฏิบัติได้ด้วยข้อจำกัดวิถีชีวิตเร่งด่วน ดังนั้นในวิกฤตนี้จึงเป็นโอกาส โดยเฉพาะผู้ที่ต้องดูแลอาการ 14 วัน ในปัจจุบันเทคโนโลยีเอื้ออำนวย สามารถทำทานได้หลายวิธี เช่น ทำบุญออนไลน์ตามวัดต่างๆ หรือบริจาคร่วมกับหน่วยราชการ ศิลปินดาราสถานีโทรทัศน์ ฯลฯ หรือเคยใส่บาตรเป็นประจำทุกวัน แต่ตอนนี้ไม่สามารถทำได้ ก็หยุดกระปุกไว้ เมื่อถึงเวลาสมควรก็นำปัจจัยไปทำบุญที่วัดได้ หรือการรักษาศีลเดิม

ได้เฉพาะศีล 5 แต่เมื่อมีเวลาอาจลองรักษาศีล 8 หรือสวดมนต์เจริญภาวนา ดังคำกล่าวที่ว่า สวดมนต์เป็นยาทา ภาวนาเป็นยากิน ถ้าอยากหายเร็วก็ทั้งกินและทา คือ ต้องสวดมนต์และเจริญภาวนาควบคู่กันไปได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “กุลบุตรผู้ใคร่ประโยชน์ พึงศึกษาบุญนั้นแล อันให้ผลเลิศต่อไป ซึ่งมีสุขเป็นกำไร คือ พึงเจริญทาน 1 ความประพฤติเสมอ 1 เมตตาจิต 1 บัณฑิตครั้งเจริญธรรม 3 ประการอันเป็นเหตุให้เกิดความสุขเหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียนฯ” (Thai Tipitaka: 25/238/270)

3.สวดมนต์หรือทำภาวนาปรับสมดุลกายใจ ตามหลักภาวนา 4 (Thai Tipitaka: 22/79/121) พัฒนากาย ศีล จิต ปัญญา ดังนี้ 1) พัฒนากาย ตามหลักพระอภิรธรรม จัดเอาไวรัสโคโรนา ซึ่งเป็นสมมุติฐานของโควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในตอนนี้ ว่าเป็นรูปชนิดหนึ่งท่านให้ชื่อว่า กัมมปัจจัยรูป (Thai Tipitaka: 40/281/427) รูปที่เกิดขึ้นจากกรรมของสัตว์เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้น จากหลักการนี้ เมื่อมีการสวดมนต์ ทำให้ใจเราสงบผ่อนคลาย เป็นการปรับธาตุภายในของเรา และที่หัวใจของเรามีหทัยรูป ประกอบด้วยดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ เมื่อเราสวดมนต์มากเข้าก็เป็นการปรับหทัยรูปของเรา ส่งผลต่อ หทัยมังสะ คือ เนื้อหัวใจ สูดจิตใจให้ดี เมื่อจิตใจดี เลือดลมเดินดี ร่างกายก็มีพื้นฐานที่แข็งแรง 2) พัฒนาความประพฤติ ขณะสวดมนต์ภาวนา เป็นการจัดระเบียบร่างกาย ไม่ออกไปพบความเสี่ยงโรคและอบายมุข เป็นการรักษาศีลไปด้วย ช่วยขจัดปัดเป่าโรคไปได้เช่นเดียวกัน เพราะกายกับใจเป็นธรรมชาติที่ต้องอยู่คู่กันอยู่แล้ว แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในสมัยพุทธกาลเมื่อท่านเกิดอาพาธไม่สบาย มีพระภิกษุมาสวดมนต์ถวาย ดังเช่นใน คิริमानทสูตร (Thai Tipitaka: 24/60/128-133) เป็นต้น หากเราสามารถปฏิบัติตามนี้ ก็สามารถช่วยให้เราได้ปรับกรรมปัจจัยรูป ซึ่งเป็นสมมุติฐานของโรคต่างๆ ให้ดีขึ้น เมื่อกรรม ปัจจัยรูปดีขึ้น ร่างกายแข็งแรงโรคภัยไม่เบียดเบียน 3) พัฒนาจิต ในขณะที่สวดมนต์อธิษฐาน ตั้งกัลยาณจิต มีพรหมวิหารธรรม (Thai Tipitaka: 11/228/232) เพื่อแผ่ความเมตตากรุณาไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์ เป็นพุทธวิธีทางสังคมที่มุ่งสร้างสันติภายในและพลังสันติภายนอก ทำให้เกิดภูมิต้านทานทางจิตใจที่เข้มแข็ง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น” (Thai Tipitaka: 25/24/2) 4.พัฒนาปัญญา แนวทางของกรมสุขภาพจิตที่มีหลักสูตรออนไลน์ 8 วัน ในการดูแลจิตใจในวิกฤตโควิด-19 ด้วยการฝึกสติและสมาธิ เพื่อรักษากายป้องกันการติดเชื้อโรค และรักษาใจลดความเครียด ลดความว้าวุ่นใจ สร้างพลังใจให้มีความเข้มแข็ง รักษาอารมณ์ดี และคิดบวก (Department of Mental Health, 2020) ดังนั้น การนำหลักความดีสากล 5 ประการ หรือ UG 5 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ทำให้บุคลากร มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามคุณลักษณะ 4 ดี คือ ร่างกายดี พฤติกรรมดี จิตใจดี และปัญญาดี ส่งผลให้ชีวิตพบกับความสุขที่มีพื้นฐานจากความดีสากลที่เป็นนิสัยดีๆ คือ สะอาด เป็นระเบียบ สุภาพ ตรงต่อเวลา สมาธิ

ทั้งนี้ ผู้เขียนขอเสนอข้อเสนอแนะในสถานการณ์ที่คนในประเทศกำลังเผชิญกับความกลัว ความวิตกกังวล วัดและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำหลัก UG5 นี้ไปใช้ เพื่อความปลอดภัยจากการระบาดของเชื้อโรคได้ เพราะมีความสะอาดเป็นระเบียบในเบื้องต้นเช่นเดียวกับมาตรการของภาครัฐและสาธารณสุข นอกจากนี้ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้กับคณะสงฆ์ เพราะเมื่อคณะสงฆ์ทำตามมาตรการ State Quarantine ย่อมจำกัดการออกไปศาสนกิจ และจำกัดญาติโยมสาธุชนที่มาทำบุญที่วัด ซึ่งโดยปกติทุกวัดมี

ค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ายารักษาโรค ค่าอุปกรณ์และการเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ฯลฯ และเสนอแนะให้มีการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์ ปรับรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ผ่าน Social Network เช่น Website, Facebook, Youtube, twitter เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสงฆ์ที่มีศักยภาพ ควรจัดแสดงธรรมหรือเทศน์ออนไลน์ เพื่อให้ข้อคิด หลักธรรม กำลังใจสำหรับประชาชนที่เผชิญวิกฤตโควิด-19 ในขณะนี้ ซึ่งคาดว่าสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็น New Normal หรือ ฐานวิถีชีวิตใหม่ (Thairath, 2020) ชาวพุทธ นั่นคือ การทำบุญออนไลน์ นั่งสมาธิออนไลน์ ฟังธรรมออนไลน์ ทอดผ้าป่าออนไลน์ เวียนเทียนออนไลน์ เป็นต้น

References

- BBC Thai. (2020). *Corona virus: source, symptoms, treatment and prevention of Covid-19*. Retrieved April 22, 2020, from <https://www.bbc.com/thai/features-51734255>.
- BBC Thai. (2020). *Covid-19: When people choose to commit suicide because of lack of mention*. Retrieved May 7, 2020, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-52562321>.
- Dailynews. (2020). *Economic poisoning - TFRS 9 Pushing bad debts to close 500 billion baths*. Retrieved May 18, 2020, from <https://www.dailynews.co.th/economic/775168>.
- Department of Disease Control. (2020). *Situation Report of Covid-19*. Retrieved May 18, 2020, from <https://covid19.ddc.moph.go.th/>
- Department of Mental Health. (2020). *Online course: Taking care of the mind in Covid-19 crisis*. Retrieved May 5, 2020, from <https://www.dmh.go.th/covid19/audio/>
- Center for COVID-19 Situation Administration (CCSA). (2020). *Press release information of the Covid-19 Situation Management Center*. Retrieved March 25, 2020, from <https://www.facebook.com/ThaiCovidCenter/>
- Covid Information Center. (2020). *Covid-19 Thailand situation*. Retrieved May 18, 2020, from <https://twitter.com/Covid19Thailand/status/1262241063185465344/photo/1>
- Covid Information Center. (2020). *New patients by area and overview*. Retrieved April 24, 2020, from <https://twitter.com/covid19thailand/status/1253620815624462336?s=21>.
- Dhamma Media Channel. (2013). *Universal Goodness*. Retrieved April 24, 2020, from <https://dmc.tv/a16620>.
- Dhamma Media Channel. (2020). *Timeline COVID-19 protection of Wat Phra Dhammakaya and the International Meditation Center around the World*. Retrieved April 25, 2020, from <https://dmc.tv/a26017>.
- Dhammakaya Foundation. (2018). *48 years of Wat Phra Dhammakaya*. Bangkok: Rung Silp Printing (1977).

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Matichon. (2020). *Research shows Thai people commit suicide as much as the dead from Covid-19*. Retrieved April 24, 2020, from https://www.matichon.co.th/politics/news_2155152.
- Meditate Against Covid19 Channel. (2020). *Meditate Against Covid19*. Retrieved April 25, 2020, from <https://www.youtube.com/channel/UCvdBvVBS0ytcSOeRU-VunNg>.
- Ministry of Finance. (2020). *The remedial measures of 5,000 baht (3 months)*. Retrieved May 14, 2020, from www.เราไม่ทิ้งกัน.com
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2003). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Religious Printing House, Office of National Buddhism.
- Phragrupalad Suvatthanabodhigun (Somchai Thanavuddho, Ph.D.). (2020). *UG 5 Against Covid-19*. Retrieved April 22, 2020, from <https://www.blockdit.com/articles/5e9feb7d56d12f0ca3f0c512/#>.
- Phrarajbhavanajahn (Phadet Dattajīvo). (2015). *Universal goodness*. Bangkok: O. Printing House.
- Phravidesdhammabhorn (Bundit Varapanyo). (2020). President of Dhammakaya Foudation. *Interview*. April, 6.
- PPTV. (2020). *What's Covid-19*. Retrieved February 23, 2020, from <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/119368>.
- Ratchakitcha. (2020). *Emergency situation announcement: According to the Emergency Management Act*. Retrieved March 25, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/A/024/T_0001.PDF.
- Royal Thai Goverment. (2020). *Announcements and state orders*. Retrieved March 12, 2020, from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/27963>
- SCB. (2020). *SCB EIC points to a crisis in the Covid-19 result in an increase of 3-5 million unemployed*. Retrieved April 20, 2020, from <https://www.ryt9.com/s/iq03/3116781>.
- Thairath. (2020). *Summarize the symptoms of Covid-19 in the first stages, from the first day, how is it different from normal flu?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1799568>.
- Thairath. (2020). *The Royal Society terminate "New Normal"*. Retrieved May 14, 2020, from <https://www.thairath.co.th/news/local/1843766>.
- The Medical Council of Thailand. (2020). *Information for medical staff*. Retrieved May 15, 2020, from <https://tmc.or.th/covid19/download/pdf/tmc-covid19-19.pdf>

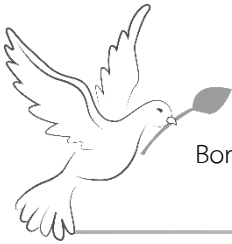

World Health Organization. (2020). *Q&A: Similarities and differences – COVID-19 and influenza*. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-similarities-and-differences-covid-19-and-influenza>.

Worldmeters. (2020). *Coronavirus Update*. Retrieved May 15, 2020, from <https://www.worldometers.info/coronavirus/>.

แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมาย*

Concepts of Health Care for The Elderly under Buddhist Methods and Laws

อุทัยวรรณ สุกิมานิล

Uthaiwan Sukimanil

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Phanom, Nakhon Phanom University, Thailand.

Corresponding Author. Email: uthaiwan2333@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แนวคิดการดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุภายใต้หลักพุทธวิธีและกฎหมาย แนวปฏิบัติกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในหลักพุทธศาสนาที่บทความนี้นำเสนอ ได้แก่ หลักภาวนา 4 และพรหมวิหาร 4 ในการดูแลสุขภาพองค์รวมผู้สูงอายุด้วยพุทธวิธี 5 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถรักษาสมดุลและมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว บทความนี้ได้นำเสนอปรัชญาสากลและกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุที่ควรทราบ ซึ่งผู้เขียนเสนอแนะให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีสุขภาพเสื่อมถอยต้องการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพดูแลระยะยาว

คำสำคัญ: แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ; การดูแลสุขภาพพุทธวิธี; กฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

Abstract

The purpose of this scholarly article was to provide the concept of self-care in the elderly under the principles of Buddhist methods and laws. Which presented guidelines for holistic care activities for the elderly in accordance with the Buddhist principles, such as the Doctrine 4 and the Brahma 4. There were 5 ways to look after the health of the elderly, including physical, mental, emotional, social and spiritual. So that the elderly had been maintaining balance to healthy and had not burden for the family. This article presented the Universal Declaration and Thai Law had been concerning the protection of the rights of the

* Received April 6, 2020; Revised April 28, 2020; Accepted May 16, 2020

elderly that would have known. The author suggested a revision of the Protection Act for Elderly health to suitable for the elderly who had been deteriorating health. They wanted long-term care quality health services.

Keywords: The Elderly health care concept; Buddhist methods health care; Laws regarding the elderly

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สัดส่วนประชากรสูงอายุเมื่อเทียบกับประชากรไทยทั้งหมดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นักวิชาการคาดการณ์ว่า ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ.2564 ซึ่งจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปอยู่ระหว่างร้อยละ 10-20 ของประชากรทั้งหมด และสันนิษฐานว่า ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super aged society) ในปี พ.ศ.2574 และจะมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (Office of Health Promotion Thai Elderly Health Promotion, 2013) ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรสูงอายุจำนวน 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรไทยทั้งหมด จึงทำให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ อัตราการตายลดลง ประชากรสูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2019) จากสภาพสังคมผู้สูงอายุดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยและทั่วโลกเกิดการตื่นตัวในการตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันยกย่องนับถือผู้สูงอายุ เป็นบุคลากรที่มีค่ายังมีความรู้มีประสบการณ์ชีวิตทำคุณประโยชน์อย่างมากมาย ช่วงวัยสูงอายุร่างกายก็มีสภาพเสื่อมทรุดระบบ มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพกายเรื้อรัง สมองเสื่อม ปัญหาสุขภาพจิต มีภาวะซึมเศร้า ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการดูแลตนเองของผู้สูงอายุมีความสำคัญจึงเรียบเรียงบทความนี้มุ่งหมายให้ความรู้การดูแลตนเองของผู้สูงอายุหรือผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติกิจกรรมการดูแลสุขภาพ ในแนวความคิดดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมายไทย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการเสริมสร้างสุขภาพมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความผาสุกในสังคมไทย

ปัญหาของผู้สูงอายุ

รัฐบาลไทยและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุในเรื่องคุณภาพชีวิต เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ประชากรสูงอายุเป็นภาระต่อวัยทำงานสูงขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากในแต่ละครอบครัวต้องดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเริ่มมีภาวะเสื่อมถอยด้านสุขภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ มีภาวะเจ็บป่วย ปัญหาสุขภาพมีโรคประจำตัว บางคนมีความพิการและทุพพลภาพช่วยเหลือตนเองได้น้อยต้องพึ่งพาสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ผู้สูงอายุออกจากงานประจำ มีรายได้น้อยหรือไม่สามารถทำงานได้ขาดรายได้ ถูกทอดทิ้งให้เหงา

เหงาอยู่บ้าน ขราภาพ เลิกจ้างงาน จึงมีปัญหาทั้งสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาต่อคุณภาพชีวิต ยังพบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนี้ ส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ คือขาดความสุขในวัยสูงอายุ หากผู้สูงอายุดูแลสุขภาพตนเองดีสม่ำเสมอการมีสุขภาพจิตที่ดี ย่อมส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสามารถเผชิญปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดผลดีกับสุขภาพมีการดูแลตนเองที่ดี มีผลต่อคุณภาพชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุไม่เป็นภาระต่อครอบครัว (George, 2010) ปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ มีเหตุปัจจัยหลายประการได้แก่ การสูญเสียคู่ชีวิต บุคคลในครอบครัว การเจ็บป่วยเรื้อรัง การไร้ความสามารถ พิกการ ความยากจน การถูกทอดทิ้ง ความขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนความตึงเครียดจากการสูญเสียสถานะทางสังคม (Arlete & Anita, 2015) เนื่องจากทั่วโลกมีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว มโนทัศน์ ที่ยึดวัตถุนิยมและให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางฐานะเศรษฐกิจเนื่องจากมีอัตราค่าครองชีพสูงขึ้น แต่รายได้ของผู้สูงอายุลดลง ทำให้ผู้สูงอายุอยู่ในสภาพยากลำบากในชีวิต ถูกทอดทิ้งจากครอบครัวเป็นภาระต่อสังคม รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายคุ้มครองและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ซึ่งมีระบบการดูแลด้านสุขภาพด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการเตรียมตัวผู้เข้าสู่วัยสูงอายุ ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ดูแลสุขภาพด้วยการเสริมสร้างคุณภาพผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมมาช้านาน แต่ยังไม่ชัดเจน

จากการศึกษาสถิติประชากรพบว่า ผลการสำรวจสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2557 ผู้สูงอายุในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธมากที่สุดร้อยละ 96.06 (National Statistical office, 2017) พบว่าผู้สูงอายุไทยเมื่อเผชิญปัญหาชีวิต ความยากลำบาก ได้นำหลักธรรมทางศาสนาพุทธมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความสุขพ้นจากความทุกข์ และนำหลักธรรมพุทธศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตประจำวัน (Padvee Academy, 2014) ความสำคัญจำเป็นในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้เขียนมีความเห็นว่า แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ มีความจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจ ในการนำแนวทางพุทธศาสนาและกฎหมายของไทยเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของไทย สามารถนำมาใช้ประกอบกันเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี ซึ่งหลักการทางพระพุทธศาสนา มีการศึกษาวิจัยไว้หลากหลาย ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในเขตระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกตามหลักพุทธธรรม มีผลการวิจัยที่สามารถนำมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติที่ดีในกลุ่มผู้สูงอายุต่าง ๆ มาเป็นแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีได้อย่างดี เป็นการเสริมพลังความแข็งแกร่ง หากมีการเรียนรู้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้กฎหมายไทยที่คุ้มครองสิทธิ และสวัสดิการผู้สูงอายุด้วยก็ยิ่งดี ทำให้ผู้สูงอายุรับรู้เข้าใจในสิทธิสวัสดิการของตนเองที่พึงได้รับ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

ผู้เขียนพบว่าตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติ ให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุน มี 13 ข้อ เกี่ยวกับด้านสุขภาพ มีเพียงข้อเดียว คือ มาตรา 11 (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ ส่วนข้ออื่นที่เหลือเป็นเรื่องสวัสดิการ อีก 12 ข้อสนับสนุนด้านอื่นแก่ผู้สูงอายุกล่าวคือ มาตรา 11 (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต (3) ประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม (4) การพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

(5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกละเมิดหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง (9) การให้คำแนะนำ ปกป้องดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว (10) การจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง (11) การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (12) การสงเคราะห์ในการจัดงานศพตามประเพณี (13) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด (มาตรา 12) (Department of Elderly, 2019) ยังไม่สามารถคุ้มครองดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามสภาพปัญหาสุขภาพตามที่กล่าวมาข้างต้น แม้พบว่าผู้สูงอายุอาจมีภาวะเสื่อมของสมองมีโรคพิกิตทางสมอง ความจำเสื่อม โรคจิตเภท ปัญหาสุขภาพจิต พิกิตทางกายอื่น ๆ ป่วยเรื้อรัง อัมพาต มีแผลกดทับ ไตวายติดเตียง อาจถูกทอดทิ้ง จากภาวะปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งพบปัญหาเช่นนี้ในประเทศที่เจริญและพัฒนาเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบอย่างเช่น ญี่ปุ่น อเมริกา มาก่อนแล้ว ความจริงของชีวิตมีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเจ็บป่วย มีความต้องการจำเป็นในการดูแลสุขภาพระยะยาว ในมาตรา 11(1) ยังไม่ครอบคลุมในการคุ้มครอง กรณีผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสขาดผู้ดูแลหรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งกฎหมายระบุว่า จะให้การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ แสดงให้เห็นว่า สิทธิพิเศษในข้อนี้คือ ได้รับการตรวจเร็วขึ้น ไม่ต้องรอคิวดังเช่นมีป้ายแปะติดประกาศที่โรงพยาบาล สถานบริการสุขภาพว่าอายุ 70 ปีไม่มีคิว ซึ่งยังไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปถึง 69 ปี นอกจากนี้ กฎหมายยังไม่ได้ระบุสิทธิสวัสดิการรักษายาพยาบาลอะไรที่เป็นกรณีพิเศษแก่ผู้สูงอายุ ความหมายตามมาตรา 11(1) นี้จึงมิได้เป็นหลักประกันการคุ้มครองผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสดังที่กล่าวมาแล้วในด้านสุขภาพเป็นกรณีพิเศษเลย ในสภาพความเป็นจริงผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งไร้ที่พึ่ง ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายรับ สวัสดิการหรือเงินบำนาญ มีอยู่จำนวนมากซึ่งเคยเป็นแรงงานนอกระบบ ไม่มีหลักประกัน รวมทั้งเกษตรกรที่มีฐานะยากจน ประชากรผู้สูงอายุยังคงได้รับการดูแลด้านสุขภาพได้เพียงเท่าเทียมกับประชากรวัยอื่น ๆ ตามหลักประกันสุขภาพ มิได้มีการดูแลสุขภาพเป็นกรณีพิเศษตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2546 แต่อย่างใด และยังไม่ครอบคลุมถึงความจำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ตามสภาพปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องนอนติดเตียง ต้องการวัสดุทางการแพทย์ สิ่งอำนวยความสะดวก อาหารและน้ำ อยู่ในสภาพขาดแคลนขาดการสนับสนุนความรู้การดูแลตนเองที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มด้อยโอกาสเหล่านี้เคยมีคุณค่าต่อสังคม อาจเคยเป็นประชากรวัยแรงงานสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศชาติมาก่อน เป็นผู้ไร้ที่พึ่ง ด้อยการศึกษา เป็นต้น ผู้สูงอายุทุกคนสมควรได้รับการปฏิบัติที่ดีในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าทางปัญญาเป็นคลังสมองของชาติ

ผู้เขียนจึงได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อนำเสนอบทความวิชาการในประเด็น แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อ เพิ่มความตระหนักรู้สร้างพลังความสามารถในการดูแลตนเองในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยพุทธวิธี และการให้ความสำคัญเรื่องแนวคิดการดูแลสุขภาพภายใต้กฎหมายที่สมควรปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้สูงอายุในระยะยาว ผู้เขียนพิจารณาเห็นว่า แนวคิดการดูแลสุขภาพประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยควรสอดคล้องกับ

หลักการพุทธธรรม ซึ่งผู้สูงอายุร้อยละ 99 ในประเทศไทยมีความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในด้านกฎหมายไทยปรารถนาให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพพระยะยาว ให้ได้รับความเป็นธรรม เข้าถึงบริการการดูแลสุขภาพเป็นกรณีพิเศษ ดังเช่นเจตนาที่เขียนไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีสวัสดิการข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เข้าถึงบริการด้านการรักษาที่ดีกว่าสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ใช้สวัสดิการจากหลักประกันสุขภาพ ซึ่งพบว่า ประชาชน มีข้อร้องเรียนความไม่พึงพอใจในการเข้าถึงสวัสดิการสุขภาพของผู้สูงอายุ จากผู้ใช้บริการสุขภาพที่ใช้สวัสดิการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแห่งชาติ (Srithamrongsawat, 2010) แสดงให้เห็นว่ายังไม่ได้เป็นที่พึงพอใจ ไม่พบว่ามีกรณีการบัญญัติประเด็นสุขภาพด้านสิทธิในการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ ไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ผู้สูงอายุยังได้รับการบริการดูแลสุขภาพที่ไม่เท่าเทียมและเหลื่อมล้ำ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมายไทย ที่ควรนำมาพัฒนาให้ตอบสนองความจำเป็นต้องการของประชากรสูงอายุในประเทศไทย

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพผู้สูงอายุ

จากการศึกษาบทความวิจัย บทความวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทสังคมไทยพบว่า ผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันของสวัสดิการสุขภาพที่ผู้สูงอายุในพื้นที่ ชุมชน สังคมที่อยู่อาศัย ทั้งเขตเมือง ชนบท ชนบทกึ่งเมือง ต่างเข้าถึงบริการสุขภาพในลักษณะแตกต่างและเหลื่อมล้ำ ขึ้นกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความเสื่อมถอยจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพมากกว่าวัยอื่น ทั้งสุขภาพกายพบว่า มีโรคเรื้อรังที่ต้องรักษาต่อเนื่อง ย่อมกระทบต่อสุขภาพทางจิตด้วย ผู้สูงอายุจึงมีความเสี่ยงในปัญหาสุขภาพจิตสูงกว่ากลุ่มอื่น นอกจากปัจจัยด้านร่างกายของผู้สูงอายุแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูงอายุอีก ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพจิตและสุขภาพร่างกายโดยตรงที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตเสื่อม มีภาวะซึมเศร้า ขาดความสุข ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพเสื่อมโทรมจากการขาดอาหาร ไม่ปฏิบัติตามกิจกรรมการดูแลตนเอง มีความพร่องในสุขวิทยาส่วนบุคคล เจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อได้ง่าย มีความเครียดทำให้อาการโรคเรื้อรังเช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง อาจเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น Stroke ทำให้เกิดอัมพาต นอนติดเตียง การเกิดอุบัติเหตุในผู้สูงอายุเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เกิดความพิการจากกระดูกหักข้อเคลื่อน พบว่าในสังคมมีผู้สูงอายุที่สมองถูกกระทบกระเทือนจากการหกล้ม โรคสมองเสื่อม จนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เหมือนเดิม จึงต้องมีผู้ดูแลผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด ปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุจึงเสี่ยงต่อการเสียชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีความสุข (Collin, Goldman & Rodriguez, 2008) ซึ่งผู้สูงอายุส่วนหนึ่งได้รับการตีตราว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เสื่อมสภาพแล้ว มีภาวะพึ่งพาต้องได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งในสภาพการณ์แล้ว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดูแลสุขภาพตนเองในสถานะที่เสื่อมถอย

ก็จริง เพื่อธำรงรักษา ภาพลักษณ์ของตนเองในรูปร่างหน้าตา สภาวะสุขภาพ ซึ่งพบในกลุ่มผู้สูงอายุที่มี การศึกษาดี ฟังตนเองได้ แท้จริงผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่า มีความรู้ฝังลึกในประสบการณ์การทำงาน การใช้ชีวิต การเผชิญปัญหาอุปสรรค การแก้ปัญหาอุปสรรค จึงสั่งสมทั้งประสบการณ์ ความรู้ทักษะที่ จำเป็นต่อการใช้ชีวิตที่คนรุ่นหลังควรเรียนรู้ ผู้สูงอายุยังมีพลังความสามารถ มีศักยภาพ สามารถช่วยเหลือ ชุมชน สังคม และประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ทำอย่างไรผู้สูงอายุที่ฟังตนเองได้ เช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างพัฒนา ผู้สูงอายุที่มีภาวะพร่องทางสุขภาพะทั้งทางกายทางจิตให้มีพลังแข็งแกร่งมีสุขภาพดี เป็นพลังทางปัญญาของ ชุมชนและสังคม การเสริมสร้างสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต โดยการน้อมนำหลักการในพระพุทธศาสนามาเป็น แนวทางในการดูแลชีวิตบั้นปลายของผู้สูงอายุ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่นักวิจัยได้ค้นพบว่า ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่พบกับ ความสุขความสงบมีสันติสุข ซึ่งเกิดจากการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุให้มีความสมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ทำให้เกิดผลดีให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีงามตามคุณลักษณะ 4 ดี คือ ร่างกายดี พฤติกรรมดี จิตใจดี และปัญญาดี (Phugkaew, Phramaha Hansa Dhammahaso & Wattanapradith, 2018) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยหลักพุทธสันติวิธี เชื่อว่าช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธ ที่มีอิทธิพลต่อสภาวะทางจิตของผู้สูงอายุมีข้อค้นพบว่า ผู้สูงอายุที่ศึกษามีปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธคือ อิทธิบาท ธรรม 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความมีใจจดจ่อ) วิมังสา (ความพิจารณา ไตร่ตรอง) และพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (ความรัก) กรุณา (ความสงสารเห็นใจ) มุทิตา (ความพลอยยินดี) และอุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) พุทธธรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสภาวะทางจิตดีขึ้น เป็นตัวแปร ที่สามารถพยากรณ์สภาวะทางจิตของผู้สูงอายุได้ ร้อยละ 75 (Phramaha Phuen Kittisobhano, 2019) ผู้เขียน จึงได้รวบรวมแนวคิดจากงานวิจัยข้างต้น บูรณาการกับองค์ความรู้ด้านสุขภาพ โดยนำหลักการการ ดูแลสุขภาพตนเองในระยะยาว ลดเหตุปัจจัยความเสี่ยงที่จะเกิดความวิตกกังวล ความเครียดจนเป็นผลให้มี ปัญหาสุขภาพจิต และกระทบต่อสุขภาพกาย เนื่องจากการดูแลสุขภาพภายใต้พุทธวิธีนี้ผู้เขียนประยุกต์ความรู้ การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จัดหมวดหมู่เป็นแนวทางการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธี เพื่อเสริมพลังความสามารถในชีวิตผู้สูงอายุและมีสภาวะที่ดีในมิติการดูแลสุขภาพองค์รวมทุกด้าน

แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธี

แนวคิดนี้เกิดจากทัศนะผู้เขียนที่ได้พิจารณาผลดีของการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในการปฏิบัติ ด้วยพุทธวิธีในกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ จากงานวิจัยและบทความวิชาการที่ได้ศึกษามาจึงได้รวบรวมองค์ความรู้ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีขึ้น ให้สามารถดูแลสุขภาพตนเอง ตามหลักพุทธธรรมดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขนั้น จำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องดูแลตนเอง พัฒนาชีวิตตนเอง พระพุทธเจ้าวางหลักการพัฒนาตาม หลักภาวนา 4 เมื่อได้นำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดี 4 ประการโดยสรุป คือ หลักภาวนาที่ 1 กายภาวนา เมื่อพัฒนาแล้ว เกิดผลด้านกายภาพเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง หลักภาวนาที่ 2 ศิล ภาวนา พัฒนาตนดูแลจิตใจไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง เกิดผลด้านพฤติกรรม คือ พฤติกรรมทางสังคมดี หลัก ภาวนาที่ 3 จิตภาวนา พัฒนาจิตใจตนเอง เกิดผลด้านจิตภาพ คือ มีคุณภาพจิตที่ดี และ หลักภาวนาที่ 4

ปัญญาภวานา การเจริญปัญญา เกิดผลมีสุขภาพจิตดี รู้จักคิดด้วยเหตุด้วยผล (Phra Bramagunabhom (P.A.Payutto), 2009) ซึ่งผู้เขียน ขอนำเสนอรายละเอียดในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธี ในกิจกรรมการดูแลสุขภาพที่ผู้สูงอายุควรปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้นในการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ดังต่อไปนี้ผู้เขียนขออธิบายประสบการณ์ของตนเองด้านการปฏิบัติการพยาบาลในหน้าที่นี้เทศให้คำแนะนำการฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน ซึ่งต้องดูแลกลุ่มวัยต่าง ๆ ตลอดทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่ปกติสุขหรือมีภาวะเจ็บป่วย ทั้งที่โรงเรียนผู้สูงอายุและการดูแลสุขภาพที่บ้าน และการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองภายใต้พุทธวิธีในกลุ่มผู้สูงอายุที่วัด กลุ่มออกกำลังกาย ชุมชนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม กลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิตบั้นปลายมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้เขียนได้เข้าร่วมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมการดูแลสุขภาพตนเองแบบองค์รวมภายใต้พุทธวิธีอย่างหลากหลาย โดยใช้หลักพระพุทธศาสนากับกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ กลุ่มสาธยายธรรมวัดรังษีญาติการาม บ้านหนองญาติ กลุ่มธรรมรักษาวัดสว่างอารมณ์ ชมรมผู้สูงอายุในชุมชน ต.บ้านผึ้ง ชมรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม ชมรมรำกระบองริมโขง ได้เห็นผลดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ จึงได้ทบทวนวรรณกรรมบทความต่าง ๆ ดูความสอดคล้องเชื่อมโยงโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ขึ้นใหม่เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ ในมิติองค์รวมของการดูแลสุขภาพสากลใช้ทั่วไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยง่าย แบ่งแนวทางปฏิบัติเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย 2) ด้านการดูแลสุขภาพจิต 3) ด้านการดูแลสุขภาพอารมณ์ 4) ด้านการดูแลสุขภาพสังคมและ 5) ด้านการดูแลสุขภาพจิตวิญญาณ โดยนำองค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของวิริศดา และ คณะ (Phugkaew, Phramaha Hansa Dhammaso & Wattanapradith, 2018) มาวิเคราะห์ในประเด็นการนำไปปฏิบัติดูแลสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยนำประสบการณ์การดูแลผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนความรู้แนวทางปฏิบัติในชมรมผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิก มารวบรวมสังเคราะห์ขึ้นใหม่ ดังต่อไปนี้

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธี เสริมสร้างพลังในตนเอง

1. ด้านการดูแลสุขภาพร่างกายผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างพลังในตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งใช้หลักการพุทธวิธีในการปฏิบัติคือ กายภาวนา หรือสมถภาวนา มี 2 วิธีการ คือ วิธีที่ 1 การเจริญกายภาวนา ด้วยการเคลื่อนไหวร่างกาย สรรวกาย ดูแลร่างกายให้มีความแข็งแรงของอวัยวะ มีกำลังคล่องแคล่ว มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) เคลื่อนไหวกาย เติบงกรมฝึกกลมหายใจเข้าออกสำรวมระวังกาย 2) การดูแลส่งเสริมสุขภาพในวิถีชีวิต การบริหารกาย ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมกับร่างกายตน วิธีที่ 2 การเจริญกายเมื่อเจ็บป่วย มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) ดูแลสุขภาพด้วยการรักษา ควบคุมสมดุลของร่างกาย เช่น การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด รักษาระดับความดันโลหิตให้ปกติ การพักผ่อนนอนหลับที่เพียงพอ 2) ดูแลปฏิบัติตามคำแนะนำของบุคลากรด้านสุขภาพในการดูแลรักษาการเจ็บป่วยของตนเอง ปฏิบัติตามคำแนะนำเรื่องอาหาร น้ำ การพักผ่อน นอนหลับ การขับถ่าย การรักษาความสะอาด การไข้ยา วิธีที่ 3 การดูแลร่างกายด้วยการควบคุมการบริโภคอาหาร

มี 2 แนวทางได้แก่ 1) การเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุ และการเจ็บป่วย 2) รับประทานอาหารที่มีไขมันต่ำ เช่น ผัก ผลไม้ ที่กล่าวมานี้เป็นพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 วิธีการ และ 6 แนวทางย่อยเป็นพื้นฐานในการเจริญกาย กระทำกายภาวนา ส่งเสริมสุขภาพ ดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วย และควบคุมโภชนาการให้สมดุลกับระบบต่าง ๆ ของร่างกายในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษแก่ตนเองเป็นผลให้เกิดการเสริมสร้างพลังทางร่างกาย สุขภาพดี เพื่อ ป้องกันภาวะแทรกซ้อน

2. ด้านการดูแลสุขภาพจิตใจผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างพลังแห่งจิตใจ ด้านความสามารถในการจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวก ด้วยการเจริญจิตภาวนา จิตภาวนาคือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ได้แก่ การมีเมตตา กรุณา ขันติ อุตุน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน มี 2 แนวทางหลักคือ วิธีที่ 1 การควบคุมจิต จัดการปัญหาอย่างมีเหตุผล ต้อง ฝึกปฏิบัติดังนี้ คือ 1) การฝึกการเดิน นั่ง ยืน รับประทานอาหารโดยมีสติ ช่วยป้องกันปัญหาการสำลักการเกิดอุบัติเหตุทางกาย และยังช่วยให้มีสติ รู้ตัว ทำให้จิตเยือกเย็น 2) การฝึกคิดหาเหตุผล เมื่อมีปัญหาต้องมาจาก เหตุและปัจจัย เมื่อเผชิญปัญหาต้องหาให้ได้ว่ามีเหตุปัจจัยอะไรและแก้ไขตามเหตุปัจจัยนั้น โดยผู้สูงอายุต้องประเมินว่าปัญหาที่เผชิญนั้นตนเองสามารถแก้ไขได้หรือไม่ หรือจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น วิธีที่ 2 การฝึกคิดเชิงบวก เป็นการเจริญจิต พัฒนาจิต อบรมจิตของตนเอง ผู้สูงอายุสามารถฝึกได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมีพื้นฐานคุณธรรมสูง มี 2 แนวทางคือ 1) ผู้สูงอายุต้องหมั่นเจริญจิต ด้วยการให้กำลังใจตนเองเสมอในทุกโอกาสที่เผชิญปัญหาอุปสรรค เมตตากรุณาต่อตนเองด้วยการคิดเชิงบวก เช่น เราต้องผ่านพ้นไปได้เหมือนที่เผชิญปัญหาอื่น ๆ ที่ผ่านมา ชีวิตย่อมมีขึ้นมีลง การปล่อยวางของจิต ชีวิตมีอยู่แค่ชั่วคราว ของทุกสิ่งในโลกมีอยู่เพียงชั่วคราว คิดถึงโอกาสข้างหน้าเมื่อเราผ่านจุดวิกฤตไปได้ เป็นต้น 2) พิจารณาจิตมองหาด้านดีงาม มุมมองทางบวก ความขบขัน เสียงหัวเราะในเหตุการณ์วิกฤต ผู้สูงอายุที่สามารถจัดการเรื่องสุขภาพได้จะมีความสามารถจัดการปัญหาชีวิตทางบวก แก้ปัญหาทางสร้างสรรค์ แบบชนะ ชนะกับคู่กรณี มีความเครียดต่ำ ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 วิธีการ 4 แนวทางปฏิบัติ ทำให้การเจริญจิตภาวนาได้ผล ส่งผลให้มีภูมิคุ้มกันต่อ โรคซึมเศร้า โรคเครียด หรือปัญหาสุขภาพจิตได้อย่างดี เพราะเมื่อพัฒนาจิต คิดบวกได้ กล้าเผชิญความจริง มองเห็นเหตุปัจจัยปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้สูงอายุที่สามารถปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพจิตนี้ได้ ย่อมมีสุขภาพกาย อารมณ์ สังคมที่ดีไปด้วย เนื่องจากสุขภาพจิตดีจึงนอนหลับได้ง่ายพักผ่อนได้เพียงพอ ระบบสร้างภูมิคุ้มกันทำงานได้ดี

3. ด้านการดูแลสุขภาพอารมณ์ผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างอารมณ์ที่มั่นคงและมองเห็นคุณค่าตนเอง หลักพุทธวิธีที่ใช้ปฏิบัติคือ ศิลภาวนา พรหมวิหาร 4 และจิตภาวนา เป็นการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมจิตเรื่องศีลให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม เกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยพุทธวิธีปฏิบัติ 3 วิธีการคือ วิธีการที่ 1 การแสดงออกทางอารมณ์ข้างต้น ในฐานะผู้รักาศีลอย่างเหมาะสม ทั้งกาย วาจา ใจ มี 2 แนวทาง ได้แก่

1) ผู้สูงอายุต้องสร้างอารมณ์ขัน แม้ยามมีทุกข์ภัย อารมณ์ดีทำจิตผ่องใส 2) ผู้สูงอายุปรับกระบวนการคิดด้วยการรักษาศีลทั้ง 5 ข้อ ให้ดีมิให้บกพร่อง จะทำให้เกิดความบริสุทธิ์กายวาจาใจ ทำให้มีความสุข สบายใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์ วิธีการที่ 2 ควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ต่อผู้อื่นด้วยศีลข้อ 4 ไม่กล่าววาจาเท็จ ละเมิดทางวาจา มี 2 แนวทางในการปฏิบัติคือ 1) อุตุน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2) ผู้สูงอายุต้องใช้ หลักการพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ตามสภาพการณ์ที่เผชิญ เมตตาเป็นความรักปรารถนาดีให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาความสงสารคิดจะช่วยบรรเทาทุกข์ มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขาความวางเฉยไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ ช่วยลดความขุ่นข้องหมองใจ วิธีการที่ 3 รับรู้คุณค่าของตนเอง ด้วยจิตภาวนา มีวิธีปฏิบัติ 2 แนวทางคือ 1) การฝึกจิตภาวนา ด้วยการพิจารณาการกระทำของตนเอง มีคุณค่าอย่างไร 2) การพิจารณาประโยชน์ที่ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะได้สร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น เห็นความสำคัญของชีวิตตนเอง

สรุปการดูแลสุขภาพอารมณ์ผู้สูงอายุนี้ ภายใต้พุทธวิธี สำคัญ 3 ประการคือ 1) ควรรักษาศีล 5 มีหลัก 5 ประการ ได้แก่ ศีลข้อที่ 1. การไม่เบียดเบียน ศีลข้อที่ 2. การไม่ลักขโมยเอาเปรียบ ศีลข้อที่ 3. สันโดษไม่ล่องละเมิด เป็นอยู่อย่างๆ ศีลข้อที่ 4. ไม่กล่าววาจาเท็จ ละเมิดทางวาจา ศีลข้อที่ 5. ไม่เสพสิ่งเสพติด มีสัมมาทิฐิ 2) มีพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 3) ฝึกจิตภาวนา คือ การเจริญจิตด้วยคุณธรรมการดูแลสุขภาพอารมณ์ผู้สูงอายุ มี 3 วิธีการ 6 แนวทางปฏิบัติ เจริญด้วยการรักษาศีลธรรม 5 ข้อ หลักพรหมวิหาร 4 และจิตภาวนา เมื่อผู้สูงอายุนำไปปฏิบัติส่งผลให้มีคุณภาพ อารมณ์ดี จะเกิดความรัก ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ยากช่วยเหลือเกื้อกูล มีจิตใจอารมณ์ที่เป็นสุข จิตจึงมีกุศล อารมณ์แจ่มใสเบิกบาน

4. ด้านการดูแลสุขภาพสังคมผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างความสามารถทางสังคมอย่างมีคุณภาพ ด้วยพุทธวิธีที่ควรปฏิบัติคือ ภาวนา จิตภาวนา ศีลภาวนา ด้วยการเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย และจิตตนเอง การรักษาศีล ของผู้สูงอายุในการมีปฏิสัมพันธ์ภายนอก ทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมทางกายในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ พัฒนาตนเองในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มี 2 วิธีการคือ วิธีการที่ 1 การเจริญกายภาวนา ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในสังคม มี 3 แนวทางได้แก่ 1) ผู้สูงอายุควรมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพิ่มพูนความรู้ 2) ฝึกสมถภาวนา ในกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมสร้างสรรค์ประโยชน์ เสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ งานอดิเรก 3) การเจริญสมถกรรมฐาน เพื่อให้เกิดสมาธิ ด้วยการร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทำทาน สวดมนต์ที่วัด เจริญภาวนา หรือการฝึกสมาธิ เจริญสติร่วมกับเพื่อนสูงอายุ ครอบครัว คนในชุมชน วิธีการที่ 2 การเจริญจิตภาวนา ศีลภาวนา เป็นการพัฒนาจิตใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นของผู้สูงอายุที่ต่างก็มีประสบการณ์มาก อาจมีความขัดเคืองใจได้ง่าย มี 2 แนวทางได้แก่ 1) เจริญจิตภาวนาด้วยการแสดงออกถึงความรักความเอื้ออาทรของผู้สูงอายุต่อผู้อื่นในกลุ่ม ฝึกการให้สิ่งของแก่กัน เป็นทางช่วยเหลือกัน แบ่งปันอาหาร 2) แสดงตนเป็นแบบอย่าง ในการรักษาศีลภาวนา ความเสียสละ อดทนในกิจกรรมจิตอาสา การรักษาสังขะ ผู้มีศีลธรรมเป็นตัวอย่างแก่ลูกหลาน

สรุปการดูแลสุขภาพสังคมผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุมีความสามารถทางสังคมอย่างมีคุณภาพด้วยพุทธวิธี มี 3 วิธีการ 5 แนวทางปฏิบัติ ทำให้มีการเจริญกาย จิตภาวนา และศีลภาวนาร่วมกัน พัฒนากาย จิตของผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีสมถภาวนา เจริญสมถกรรมฐาน แสดงความรักเอื้ออาทรให้แบ่งปันอาหาร สิ่งของแก่เพื่อนเป็นทาน แสดงแบบอย่าง ผู้เสียสละอดทน มีจิตอาสา รักษาสังขะจะวาจา รักษาสันติในการอยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีสังคมดี มีสุข

5. **ด้านการดูแลสุขภาพจิตวิญญาณผู้สูงอายุ** เพื่อเสริมสร้างพลังความมั่นคงในการรักษาความผาสุกของจิตวิญญาณและมีจุดหมายในชีวิต ใช้หลักพุทธวิธีในการปฏิบัติ คือ ศิลภาวนาและปัญญาภาวนา ศิลภาวนาเป็นการเจริญสติ พัฒนาความประพฤติ ให้มีระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ปัญญาภาวนา เป็นการเจริญปัญญา พัฒนาฝึกอบรมทางปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามสภาพการณ์จริงของชีวิต บริสุทธิ์จากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง รู้วิธีดับทุกข์ด้วยปัญญา

การรักษาความผาสุกของจิตวิญญาณมี 3 วิธีการคือ วิธีการที่ 1 รักษา ศิลภาวนา เชื่อในสิ่งดีงามด้วยพุทธวิธี ได้แก่ เชื่อในสิ่งที่ตรวจสอบแล้วว่าถูกต้องดีงาม เชื่อว่าทำความดีย่อมส่งผลให้สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นกับชีวิตตน วิธีการที่ 2 หาความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตด้วยศีลธรรม ได้แก่ มีความพอเพียง พออยู่พอกิน มีหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นแนวปฏิบัติเช่น ศีล สมาธิ ปัญญา ดำเนินชีวิตไม่ประมาท วิธีการที่ 3 ผู้สูงอายุเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่บ้าน หรือวัด ได้แก่ การอ่านหนังสือธรรมะ การสวดมนต์ การฝึกภาวนาสมาธิวิปัสสนากรรมฐาน แลกเปลี่ยนสนทนาธรรมกับเพื่อนสูงอายุ ไม่ยึดติดกับทุกข์

การมีจุดหมายในชีวิตด้วยการดูแลสุขภาพจิตวิญญาณผู้สูงอายุสามารถใช้พุทธวิธี คือ ปัญญาภาวนา มาฝึกอบรมตนเองให้มีปัญญา ด้วยการพิจารณาใคร่ครวญมี 2 วิธีการ คือ วิธีการที่ 1 ผู้สูงอายุควรวางแผนเกี่ยวกับสุขภาพและชีวิตที่จะดำเนินต่อไปข้างหน้าของตนเอง ได้แก่ การมีแผนกิจกรรม กิจกรรมที่ผู้สูงอายุจะต้องทำแต่ละวัน มีเป้าหมายในชีวิตที่สอดคล้องเป็นจริงในชีวิตได้ รอบคอบมีสติ มองผลดีผลเสียของการกระทำของตน วิธีการที่ 2 ผู้สูงอายุควรวิเคราะห์ตนเองในจุดดีจุดด้อยของตน ได้แก่ การพิจารณาข้อจำกัดทางกายภาพของตน เศรษฐกิจและการดำรงชีพในภาวะชราภาพ การขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนแนวทางในการดำเนินชีวิต บั่นปลายให้มีความสุขสงบ

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้ของผู้เขียนมาเป็นแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีนี้ จะเห็นได้ว่า สามารถประยุกต์หลักธรรมของพระพุทธเจ้า มาใช้ในการดูแลสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุทั้งในด้านการดูแลร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเสริมสร้างพลังชีวิตในตนเองของผู้สูงอายุให้อยู่ด้วยความปกติสุข ตามสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนไปด้วยพุทธวิธี ผลผสมผสาน ภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา ได้แก่ การเจริญกาย พัฒนาฝึกอบรมกายในทางเป็นคุณ พัฒนาคุณธรรม พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม 2) ศิลภาวนา ได้แก่ การเจริญสติ พัฒนาฝึกอบรมให้ตนตั้งอยู่ในศีล ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น 3) จิตภาวนา ได้แก่ การเจริญจิต พัฒนาจิต ฝึกอบรมจิตด้วยคุณธรรม มีเมตตา กรุณา อตถมามีสติสดชื่น เบิกบาน 4) ปัญญาภาวนา ได้แก่ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ฝึกอบรมปัญญา ตามความจริงรู้ทันโลก สามารถทำจิตให้เป็นอิสระได้ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส นอกจากนี้ยังอาศัยหลักธรรมสำคัญในพุทธวิธีคือหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมพื้นฐาน ย่อยต่อการปฏิบัติ เหมาะกับผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยที่สังสม ประสบการณ์ในการดำรงชีวิตมายาวนาน เป็นคุณธรรมที่ใช้ในการดูแลสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุเกื้อหนุนความดี ความงามทั้งหลายให้บริบูรณ์ หลักธรรมพรหมวิหาร 4 จึงเป็นพุทธวิธีที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการปฏิบัติกิจกรรมดูแล เพราะเป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) เมตตาเป็นความรักปรารถนาดีให้ผู้อื่นเป็นสุข 2) กรุณาความสงสารคิดจะช่วยบรรเทาทุกข์ 3) มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี 4) อุเบกขาความวางเฉยไม่ตีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ (Bodharamik, 2018) พรหมวิหาร 4 ดังที่

ผู้เขียนแสดงไว้ในแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ภายใต้พุทธวิธีเสริมสร้างพลังในตนเองให้อยู่ดีมีสุขในชีวิตปัจจุบัน ปลาย แม้ว่าจะอยู่ในสภาวะยากลำบาก อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังต้องการความช่วยเหลือในแง่กฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุให้ได้รับการดูแลสุขภาพที่ดีเหมาะสมด้วย

แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้กฎหมายและปณิญาสาสกล

ประเทศไทยและอีกหลายประเทศทั่วโลก ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตามที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น เพื่อให้เห็นภาพรวมและพัฒนาการบุคลากรส่งเสริมผู้สูงอายุ ทั้งในระดับสากลและในระดับประเทศ ผู้เขียนขอเสนอสาระสำคัญดังนี้ 1) หลักการขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยหรือผู้สูงอายุ 2) แนวคิด Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก 3) ปณิญาอาเซีย 4) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยผู้เขียนขอเสนอเฉพาะส่วนที่รับรองในประเด็นสุขภาพผู้สูงอายุ

1. หลักการขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ

จากการศึกษาหลักการขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า องค์การสหประชาชาติได้รับรองหลักการ 18 ประการสำหรับผู้สูงอายุ เรียกว่า United Nations Principles for Older Persons ในการประชุมครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2534 มีประเด็นสุขภาพของผู้สูงอายุ 2 ด้านสำคัญคือ 1) ด้านการมีอิสระในการพึ่งตนเอง รับรองว่าผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ ทั้งจากการจัดสรรรายได้ การสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือตนเอง 2) ด้านด้านการอุปการะเลี้ยงดูมีด้วยกัน 5 ประการ คือ 1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการปกป้องคุ้มครอง จากครอบครัวและชุมชน ตามคุณค่าวัฒนธรรมของแต่ละระบบสังคม 2) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อช่วยให้สามารถและคงไว้หรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุด และเพื่อช่วยป้องกันหรือชะลอการเกิดภาวะเจ็บป่วยอีกด้วย 3) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิได้รับการทางด้านสังคมและกฎหมาย เพื่อส่งเสริมอิสรภาพในการดำเนินชีวิต การปกป้องคุ้มครองและการอุปการะเลี้ยงดู 4) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะให้บริการด้านการปกป้องคุ้มครอง การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการกระตุ้นทางด้านจิตใจและสังคม ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และบรรยากาศที่เป็นมิตรตามความเหมาะสมกับสถานภาพ และความต้องการ 5) ผู้สูงอายุมีสิทธิมนุษยชนทั้งปวงและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในขณะที่อยู่ในสถานที่ใดใด หรือในสถานที่ให้บริการการดูแลรักษา รวมทั้งพึงได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการและความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูและคุณภาพชีวิตของตนเอง และองค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้จัดการประชุมสมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ 2 (the 2nd World Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี พ.ศ. 2545 ได้กำหนดเป้าหมาย 1 ใน 3 ประเด็นในด้านสุขภาพไว้ว่า “สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) โดยมีเป้าหมายและกลยุทธ์ขององค์การสหประชาชาติที่ต้องร่วมยึดถือ เรื่องเป้าหมายการดำเนินงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุในประเด็นเรื่องการสร้างและพัฒนาระบบการ

ดูแลผู้สูงอายุระยะยาว มุ่งเน้นที่จะสร้างและพัฒนากลไก ต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งในระดับนโยบายระดับปฏิบัติ ทั้งในเขตเมือง และระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ร่วมกันทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุทั้งบุคลากรวิชาชีพ และอาสาสมัคร ด้วยการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยเฉพาะบริการด้านการดูแลและการฟื้นฟูสุขภาพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง และมีข้อจำกัดในเรื่องการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังมีการเร่งขยาย การฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้และพัฒนาทักษะเฉพาะ ด้านการดูแลผู้สูงอายุ ปฏิญญาสหประชาชาติเรื่องผู้สูงอายุนี้ จึงเกิดขึ้นมาด้วยความเห็นชอบของภาคีสหประชาชาติ (Department of Elderly Affaire, 2019) ซึ่งภายหลังองค์การอนามัยโลกได้ออกมากำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างชัดเจนเรื่อง Active Ageing สอดรับกับปฏิญญาของสหประชาชาติเรื่องผู้สูงอายุ

2. แนวคิด Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก

องค์การอนามัยโลกอธิบายแนวคิด Active Ageing ว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการที่จะทำให้ผู้สูงอายุทั่วโลกเป็นผู้สูงอายุมีพลังคือ 1) มีสุขภาพดี (Healthy) 2) มีความมั่นคงหรือการมีหลักประกันในชีวิต (Security) 3) มีส่วนร่วม (Participation) Active Ageing เป็นกระบวนการที่สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงระบบสาธารณสุข การมีส่วนร่วมและได้รับความปลอดภัย เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยคาดการณ์ว่าจะมีผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้น จึงควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้มีพลัง (Active Ageing) กล่าวคือ มีความสามารถในการดูแลตนเองให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายการเจ็บป่วย โดยผลักดันให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี เชื่อมต่อสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาศักยภาพด้านสังคมผู้สูงอายุ (Muangsakun, 2015) ผู้เขียนพบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ภายใต้พุทธวิธีตามที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งผู้เขียนเรียบเรียงจากประสบการณ์และการทบทวนบทความวิชาการ วรรณกรรมงานวิจัย ในเรื่องการสร้างเสริมผู้สูงอายุให้มีพลังในตนเอง อย่างไรก็ดีในเรื่องผู้สูงอายุนั้นสุขภาพของผู้สูงอายุในแต่ละเขตประเทศในกลุ่มยุโรปย่อมแตกต่างจากอาเซียน ทั้งเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การปฏิบัติกิจกรรมด้านสุขภาพ ตลอดจนพันธุกรรมที่เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ จากการศึกษา: ปฏิญญาอาเซียน พบว่ามีการตอบสนองเรื่องการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน

3. ปฏิญญาอาเซียนในเรื่องผู้สูงอายุ

อาเซียนได้ทำการรับรองการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ.2553 ณ กรุงบันดาร์เสรีเบกาวัน ประเทศบรูไน ดารุสซาลาม ชื่อ ปฏิญญาบรูไนดารุสซาลาม ว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว : การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Brunei Darussalam Declaration on Strengthening Family Institution : Caring for the Elderly) รวม 10 ข้อ มีส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ 3 ข้อ คือ 1) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้มั่นคง กระตือรือร้นและมีสุขภาพดี ด้วยการลดอัตราความยากจนในผู้สูงอายุ 2) ส่งเสริมการให้บริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพ การสนับสนุนและการคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้สูงอายุที่รวมถึงการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันและการบำบัดฟื้นฟู 3) สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ดูแลและอาสาสมัครในการให้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Department of Elderly Affairs, 2019)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 ในเดือนพฤศจิกายน 2558 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย มีการรับรองจากผู้นำในอาเซียน ตามปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยเรื่อง

ผู้สูงอายุ การเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในอาเซียน (Kuala Lumpur Declaration on Ageing: Empowering older Persons in ASEAN) มีสาระสำคัญ 10 ข้อส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพผู้สูงอายุ มีเพียงข้อเดียวคือ ส่งเสริมให้มีแนวปฏิบัติที่รับผิดชอบร่วมกันในการเตรียมการเพื่อให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพดี แข็งแรงและทรงคุณค่า ด้วยการสนับสนุนครอบครัว มีผู้ทำหน้าที่ดูแล และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมีบริการดูแลผู้สูงอายุ (Department of Elderly Affairs, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายไทยว่าด้วยเรื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560

4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560

4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุ จึงได้มีการกำหนดเป็นกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุในประเทศไทย ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2560 นี้ มีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม บรรจุหลักการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 หมวด Ministry of Social Development and Human Security (2020) ได้แก่

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มี 2 มาตราคือ 1) มาตรา 27 วรรคสาม การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องชาติกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานภาพบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ วรรคสี่ มาตราที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรค เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิ เพื่อเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น เว้นแต่เพื่อคุ้มครองความสงบให้แก่เด็กสตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ 2) มาตรา 48 วรรคสอง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา 71 วรรคสาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็กเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพและคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ ความรุนแรง เพื่อปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกระทำดังกล่าว (Ministry of Social Development and Human Security, 2020)

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือฉบับอื่น ๆ มิได้ลงรายละเอียดลึกไปถึงเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังเช่น เจตนารมณ์ของหลักการขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ซึ่งประกาศรับรองมาตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 หรือเห็นความสำคัญของแนวคิด Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก การรับรองปฏิญญาอาเซียนในเรื่องผู้สูงอายุทั้ง 2 ครั้ง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังขาดความเชื่อมโยงไม่สัมพันธ์กับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งแก้ไข 2 ครั้งคือ พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2560 ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

4.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2553 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ.2560

กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุของประเทศไทย ได้มีการบังคับใช้มา 3 ฉบับ คือ 1) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก. วันที่ 31 ธันวาคม 2546 หน้า 1 วันที่เริ่มใช้บังคับ ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 เป็นต้นไป ซึ่งตราขึ้นจากที่กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 บัญญัติไว้ที่มาตรา 54 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่งผู้เขียนพบว่า ส่วนที่เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุมีเพียงข้อเดียวคือ มาตรา 11(1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ 2) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 56 ก วันที่ 15 กันยายน 2553 หน้า 1 วันเริ่มใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน 2553 เป็นต้นไป เหตุผลที่ประกาศใช้ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 53 กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ สิทธิเรื่องเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุและอำนาจหน้าที่คณะกรรมการบริหารกองทุนผู้สูงอายุ 3) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 131 ก. วันที่ 27 ธันวาคม 2560 หน้า 36 วันเริ่มใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม 2560 เป็นต้นไปเหตุผลประกาศใช้ โดยปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รัฐบาลจึงมีนโยบายและมาตรการ ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย โดยการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย จึงสมควรเพิ่มบทบัญญัติเรื่องการจ่ายเงิน และที่มาของเงินกองทุน เพื่อให้รวมถึงเงินบำรุงกองทุนที่ได้รับจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าสุราและยาสูบ ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิต โดยให้เรียกเก็บเงินบำรุงกองทุนจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าสุราและยาสูบในอัตราร้อยละสองของภาษีที่เกี่ยวกับสุราและยาสูบ ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิต และให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีดังกล่าว เป็นผู้มีหน้าที่ส่งเงินบำรุงกองทุนและให้กรมสรรพสามิตและกรมศุลกากร เป็นผู้ดำเนินการเรียกเก็บเงินบำรุงกองทุนเพื่อนำส่งเข้ากองทุน และในปีงบประมาณที่มีเงินบำรุงกองทุนส่งเข้ากองทุนเกินสี่พันล้านบาท ให้กรมกิจการผู้สูงอายุนำเงินบำรุงกองทุนที่เกินนั้นส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน กำหนดให้คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติจัดสรรเงินบำรุงกองทุนและเงินที่มีผู้บริจาคเข้ากองทุน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจ่ายเป็นเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย สำหรับจ่ายเป็นเงินสงเคราะห์ดังกล่าว (Sawangchang, 2017)

เมื่อพิจารณากฎหมายที่บังคับใช้ทุกฉบับแล้วผู้เขียนพบว่า โดยภาพรวมเกี่ยวกับผู้สูงอายุจะมุ่งเน้นการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุในรูปแบบเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ มีการระบุในเรื่องสุขภาพน้อย ยังไม่สอดคล้องกับปฏิญญาสหประชาชาติและอาเซียน ที่มุ่งดูแลผู้สูงอายุให้สามารถดูแลตนเองได้ในลักษณะ Active Ageing ซึ่ง WHO มุ่งหมาย ส่วนการดูแลผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดเช่นการเจ็บป่วยเรื้อรัง ติดเตียง ต้องดูแลระยะยาว กฎหมายทั้ง 3 ฉบับมิได้กล่าวถึงว่า ประชากรสูงอายุควรได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างไร หน่วยงานใดจะต้องรับผิดชอบ ในเรื่องการสงเคราะห์สิ่งสนับสนุนเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุ จึงยังไม่ชัดเจน

ในเรื่องสุขภาพผู้สูงอายุ ที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุที่ควรเร่งริบพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจน สามารถนำไปใช้คุ้มครองดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เปี่ยมด้วยความรู้ฝังลึกและยังมีศักยภาพสูงในการใช้ความสามารถของตนได้แม้มีปัญหาสุขภาพ

บทสรุป

แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีและกฎหมาย เป็นแนวคิดที่ผสมผสานความเข้าใจการดูแลตนเองในวิถีชีวิตผู้สูงอายุไทย ซึ่งมีบริบทอยู่ในสังคมวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของไทยมายาวนาน และมีพุทธศาสนาเป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธา พุทธวิธีที่นำเสนอเหมาะกับการนำไปปฏิบัติของผู้สูงอายุชาวไทย เนื่องจากเข้าใจง่าย เป็นหลักพุทธธรรมที่ไม่ยากในภาวนา 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งเหมาะสมกับวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ เผชิญชีวิตมายาวนานอย่างผู้สูงอายุที่มีความเข้าใจชีวิตดี เป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ คือ ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา จิตภาวนา ศีลภาวนา ปัญญาภาวนา และพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หลักธรรมนี้คือ พุทธวิธีในการช่วยผู้สูงอายุได้เสริมสร้างพลังในตนเองอย่าง Active Ageing ทำให้มีการดูแลสุขภาพตนเองอย่างองค์รวมคือ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และควรที่ผู้สูงอายุจักได้ศึกษาสิทธิ สวัสดิการความคุ้มครองตามแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้กฎหมายไทยที่มีทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุทั้ง 3 ฉบับ ซึ่งผู้เขียนร้อยเรียงให้ผู้สนใจได้ทำความเข้าใจให้ตรงว่า การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุควรได้รับการคุ้มครองดูแลด้านสุขภาพอย่างชัดเจนเหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่ผู้สูงอายุเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ตลอดจนรัฐบาลที่ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุ และทำให้กฎหมายมีความชัดเจนมากขึ้นในเรื่องการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส ที่พึ่งพาตนเองครอบครัวไม่ได้ เพื่อให้พลเมืองสูงวัยได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีโอกาสใช้ชีวิตอย่างมีค่า หรือได้ร่วมพัฒนาประเทศในองค์ความรู้และภูมิปัญญาฝังลึกได้อย่างมีคุณค่าในสังคมไทยจนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ผู้สูงอายุจึงเป็นทรัพยากรอันล้ำค่าที่ควรได้รับการดูแลสุขภาพอย่างมีคุณภาพ มิใช่ต้องการเพียงความสะดวก รวดเร็วของบริการสุขภาพที่รัฐบาลจัดให้ บริการสุขภาพควรมีลักษณะเป็นกรณีพิเศษทั้งเรื่อง ระบบการดูแล บุคลากรสุขภาพที่เข้าใจความต้องการผู้สูงอายุ วัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่เหมาะสม หากเป็นไปได้ควรมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง สถานบริการสุขภาพแยกการดูแลโดยเฉพาะทางแก่ผู้สูงอายุ มีการบริการทั้งในสถานบริการสุขภาพที่มีมาตรฐาน การดูแลสุขภาพที่บ้าน ดังนั้น กฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุจึงต้องควรระบุเรื่องการช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับปฏิญญาของสหประชาชาติเรื่อง ผู้สูงอายุ ปฏิญญาอาเซียนในเรื่องผู้สูงอายุ และแนวคิด Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก จึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุด้านสุขภาพแห่งชาติอีกครั้ง เพื่อสงเคราะห์ ช่วยเหลือ เยียวยาผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งระบบการดูแลที่มีคุณภาพ และกฎหมายที่ครอบคลุม ด้วยความระลึกถึงคุณค่าความดีความงามของผู้สูงอายุได้สร้างสมมาและมนุษยธรรม คุณธรรมที่ค้ำจุนให้ผู้สูงอายุได้อยู่ดีมีสุขตลอดอายุขัย เป็นวัฒนธรรมของชาติที่ดั่งใจของชาวไทยที่เคารพและกตัญญูต่อผู้สูงอายุด้วยความจริงใจ

References

- Arlete, P.F. & Anita, L.N. (2015). Resilience in ageing: literature review. *Cienc Saude Coletiva*, 20(5), 1475-1491.
- Bodharamik, N. (2018). The Values of Brahmaviharas in Thai society. *Journal of Arts Management*, 2(1), 1-10.
- Collin, A.L., Goldman, N., & Rodriguez, G. (2008). Is positive well-being protective of mobility Limitations among older adults? *The Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 6(3), 321-327.
- Department of Elderly Affairs. (2019). *Elderly Protection Act*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2019). *Situation of the Thai Elderly 2018*. Nakhonpathom: Printery Co.
- George, LK. (2010). Still happy after all these years: research frontiers on subjective well-being in Later life. *Journal of Gerontology*, 65B (3), 331-339.
- Gray, R. & Thongchareonphong, N. (2013). Factors affecting Elderly mental Health. *Journal of Population*, 3(2), 43-63. Retrieved February 8, 2020. From [http://repository:Li.mahidol.ac.th/dspace/handle/123456789/2953rd](http://repository.Li.mahidol.ac.th/dspace/handle/123456789/2953rd). Mahidol university.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2020). *Protection of civil rights for human security According to the Constitution of the Kingdom of Thailand*. Retrieved February 1, 2020 from https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=8794.
- Muangsakun, W. (2015). Development of a Potential Elderly Living with Active Ageing Concept. *Journal of Social Research* 38(2), 93-112
- National Statistics office. (2017). *Situation of Thai Elderly*. Bangkok: Duantula Publishing Company.
- Office of Health Promotion. (2013). *Thai Elderly Health Promotion, Department of Public Health*. Nonthaburi: Ministry of Public Health.
- Padvee Academy. (2014). *Guidelines for Application Buddhist Principles of the Elderly*. Retrieved January 30, 2020 from <https://www.slideshare.net/padvee/ss-35787078>.
- Phramaha Phuen Kittisobhano. (2019). The Buddhist Selective Factors Influencing toward the Elderly's Psychological Well-being. *Journal of MCU Peace studies*. 7(3). 753-765.
- Phra Bramagunabhorn (P.A. Payutto). (2009). *Buddhist Principles*. (11thed) Bangkok: MCU Press.

- Phugkaew. V., Phramaha Hansa Dhammahaso & Wattanapradith, k. (2018). Elderly Well-Being Promotion by Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(3). 620.
- Sawangchang, W. (2017). *The Elderly Act (Issue3) B.E.2560*. Retrieved February 1, 2020 from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl.
- Srithamrongsawat, S. (2011). *The Role of private health insurance under the universal health insurance system*. Retrieved February 8, 2020 from <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9500000072652>.